

БЕРНАЛ ДИАС ДЕЛ КАСТИЛЬО

ИСТИНСКАТА ИСТОРИЯ ЗА ЗАВОЮВАНЕТО НА НОВА ИСПАНИЯ

БЕРНАЛ ДИАС ДЕЛ КАСТИЛЬО ИСТИНСКАТА ИСТОРИЯ ЗА ЗАВОЮВАНЕТО НА НОВА ИСПАНИЯ

Превод: Евтим Станков

chitanka.info

Предвождани от Ернан Кортес, шепа безразсъдно смели, търсещи лесно щастие мъже, покоряват древната земя на Мексико и я наричат Нова Испания. Необикновените им приключения съперничат с подвизите в рицарските романи, но за разлика от тях този разказ за нескончаемите битки с поданиците на Монтесума, за кръвожадни божества и приказни градове е достоверен. Бернал Диас е непосредствен участник в завладяването на Мексико, имал е рядката възможност да открие един непознат автентичен свят и достатъчно сили, за да разкаже за преживяното.

РУМЕН СТОЯНОВ

ВОИНЪТ ЛЕТОПИСЕЦ

Бернал Диас дел Кастильо е роден в град Медина дел Кампо, разположен между Валядолид, днес най-голямото селище в очертаанията на някогашното кралство Леон, и Саламанка, прочут с университета си, който е основан към 1220 г. и според булата на папа Александър IV е едно от четирите най-важни учебни заведения в света. Годината на раждането му не е точно установена: 1495 или 1496. Не се знае с положителност и кога е починал. За вероятна година на неговата смърт се приема 1584.

Баща му бил от скромен произход, но стигнал до общински съветник. Ненавършил двадесет години, Бернал Диас заминава с корабите на Педро Ариас де Авила към презморските земи, мамен както стотици свои сънародници от бивалици и небивалици за купища лесно злато. След престой на континента младежът, разочарован, че не може да стане завоевател, се прехвърля в Куба и там постига желанието си: включва се в експедициите на Франсиско Ернандес де Кордоба и на Хуан де Грихалва, които през 1517 и 1518 г. откриват и изследват юкатанския бряг. На следващата година решителният леонец, закален в изпитанията, тръгва с дружината на Ернан Кортес към ацтекската империя, ширнала се между Атлантическия и Тихия океан.

След осъществяването на това непосилно дело Бернал Диас придружава Кортес и в наказателните му действия против обявилия се за независим в днешен Хондурас Кристобал де Олид. Когато оставя военната служба, оттегля се в наскоро основания град Сантяго в Гватемала и там живее до свършека на дните си. Буди недоумение защо мъж с такъв боен опит не се е издигнал на военното поприще. Предполагаемото обяснение е, че му е попречило родството с Диего Веласкес, който враждува с Ернан Кортес. Назначен е за общински съветник и в продължение на дълги и предълги години предявява искания към Негово Величество да бъдат признати и възнаградени

заслугите му, които смята за оскърбително пренебрегнати. Той, който се е сражавал за Христовата вяра и за испанската корона, който с гордост заявява, че е участвувал в много повече битки (сто и деветнайсет), отколкото Юлий Цезар, тъне в забрава и мечтаният от младини златен дъжд не рухва върху него. Това удостоверяват настоящите доказателства и молби, които на два пъти сам отнася на Полуострова, без никога да бъдат чути. Някои изследователи смятат, че той преувеличава с постоянните си натяквания за бедност и че не ще да е живял чак толкова зле. От Бернал Диас дел Кастильо тръгва многолюдно гватемалско потекло, което продължава и до наше време. Трима от потомците му пишат и издават свои книги.

Не е известно кога старият воин започва своята единствена творба. Приема се, че това става преди 1557 г. През 1568 г. вече я преписва на чисто в два екземпляра. Оттам насетне преमेждията, които съпътствуват „Истинската история“ до окончателния ѝ вид, в който я четем ние, напомнят безуспешните жалби на нейния създател пред испанския двор: макар че живее още около десетилетие и половина, той не дочаква да я разгърне отпечатана. Единият ръкопис Бернал Диас праща в Испания, другия задържа в Гватемала. Чак през следващия век Алонсо Ремон, монах от ордена Мерседес, намира ръкописа в частна испанска библиотека и през 1632 г. го отпечатва. Редят се преиздания и преводи, независимо от това, че Ремон е осакатил оригинала с произволната си намеса. През 1904 г. мексиканецът Хенаро Гарсия предлага ново издание въз основа на препис от изгубения в Гватемала екземпляр. За съжаление използваният текст бил променен, може би от самия летописец, с оглед на бъдещо отпечатване, и затова не е верен с първоначално написаното от Бернал Диас. Междувременно се появява непознат дотогава препис и едва през 1939 г. излиза ново издание, което мексиканецът Хоаким Рамирес Кабаняс подготвя, сравнявайки всички известни текстове, и то вече задоволява изискванията на познавачите.

Бернал Диас дел Кастильо неслучайно озаглавява своя труд „Истинска история за завоюването на Нова Испания“. Той работел вече над него, когато му попада „Обща история на Индиите“ от Франсиско Лопес де Гомара, чието първо издание е от 1552 г. Някогашният боец е възмутен от неумереността, с която авторът превъзнася Ернан Кортес и омаловажава приноса на съратниците му в невероятното покоряване на

Мексико. Лопес де Гомара бил ръкоположен в свещенически сан и преподавал реторика в университета на град Алкала. Постъпил на капеланска служба в дома на Кортес и очевидно намерението му било да възвеличае своя работодател и покровител. Застъпвал гледището, че историята се създава от велики личности и е разбираемо защо изпълнителите на техните замисли не го интересуват. Неговото литературно умение обаче не могло да замести най-големия му недостатък: той не бил стъпвал в презморските земи. Изнесените сведения черпел от онова, което писали или разправяли хора, пряко запознати със събитията. Впрочем Лопес де Гомара не бил изключение. Хроники от втора ръка, т.е. по чужди източници, пишели и други: Педро Мартир де Англиерия, Антонио де Солис, Антонио де Ерера-и-Тордесилас.

Бернал Диас възнамерявал с тази книга да възстанови историческата истина, погазена от писанията на зле осведомени или злонамерени хора. Когато довършва „Истинската история“, подчертава, че са останали живи само петима от завоевателите на ацтекската държава; той съзнава своя дълг на един от последните очевидци: да докаже правдата и да отдаде нужното всекиму, включително и на самия себе си. Макар че неговата цел е в летописа да възтържествува истината, не бива да му се предоверяваме. Строго погледнато, това едва ли е по силите на човек, който твърди, че пише история, опирайки се единствено на своята памет. Ако разгромяването на хилядократно превъзхождащите по численост войски на Монтесума е цяло чудо; чудо е и да се напише, и то след десетилетия, изрядно достоверна хроника с изумително количество подробности от какво ли не естество. Познавачите поставят под съмнение уверението на летописеца, че е разчитал единствено на паметта си при възкресяването на невъобразимо количество факти и подробности и допускат, че е ползувал свои записки. С тях или без тях, важното е, че на Бернал Диас дел Кастильо се дължат най-увлекателните, най-живите страници за покоряването на Америка, които надмогнаха със своята непринуденост и безхитростност всичко онова, написано по същия повод от хора, начетени в литературното изкуство. Относно правдивостта на изнесеното от Бернал Диас безспорно е следното: той върши своята работа непредубедено и добросъвестно, стреми се да бъде обективен, т.е. верен на отдавна случилото се, доколкото му

позволяват паметта и собственото му разбиране за събитията. И голямото му предимство е, че борава с факти. Човек от простолуднето, без да е учил много, той не е по отвлечените разсъждения, чувствува се сигурен с фактите, с тях изгражда книгата си. Естествено, сега можем да оспорим, доуточним или отхвърлим някои от тях, но „Истинската история“ запазва своята стойност на първоизвор с много широк обхват. В писменото осмисляне на струпания, внушителен по обем и заплашителен с безкрайните си подробности материал, Бернал Диас не е разграничавал съществено от второстепенното, не се е стремил да подбира главното, нито се е съобразявал с някакви композиционни съотношения. Той просто е разказвал наред. По този начин е запазил изключително много неща, които правят летописа му задължителен за историци, етнологии, литератори, социолози, езиковеди, антрополози, които проучват доколумбовска Америка от различни ъгли: бит, архитектура, боговерие, държавно, стопанско, политическо, военно устройство, благодатна прочит е и за ония, които се занимават с Ренесанса и мисленето на испанеца, на европейца от онова време.

Откриването и завземането на континента поражда книжнина, която освидетелствува това поразяващо умовете събитие: хрониките. Някои ги подразделят на четири вида. Първо самите откриватели и завоеватели служебно трябвало да докладват своите действия. Началото слага Христофор Колумб с петте си писма до краля. Ернан Кортес изпраща същия брой послания до Карлос V, подобаващо дълги, и давайки отчет за стореното, се превръща в летописец на оглавяваното от него победоносно напредване към Теночтитлан. Вече бе споменато, че за далечните морета, земи, народи пишат и хора, които никога не са бивали там. Значителен брой хроники създават духовниците, които се заемат с покръстването на победените и събират и обработват разнородни материали. Четвъртият вид хроники, някои от тях на американски езици, съчиняват индианци или метиси. Тоя вид хроники единствени хвърлят светлина върху кървавия сблъсък между двата свята откъм страната на разгромените.

Не бива да се мисли, че хрониките за Америка просто разширяват тематичния обсег на създадените дотогава в Иберия. Разликите между тях са осезателни и произтичат от следното обстоятелство: в презморието летописците са изправени пред съвсем

непозната, съвсем друга действителност и тя неминуемо им налага в съдържанието и формата подход, който ги разграничава от пишещите за Полуострова. По тая причина хрониките за Индиите в испанската литература представляват ново измерение на процъфтяващата през шестнадесетото столетие историография. И благодарение тъкмо на отклоненията от утъпкания път — най-вече на зараждащото се чувство на принадлежност към презморските области — те лягат в основата на испано-американската литература. Плът от двете книжнини, те са вододел между тях. „Истинската история“ на Бернал Диас е както испанска, така и мексиканска творба.

Хрониките за Индиите имат още една съществена черта, която ги разподобява от успоредните им по време иберийски летописи: в тях се долавя живителният повей на Ренесанса. Самите откривателски плавания, които първоначално отразяват, са велики ренесансови подвизи, макар че непосредствените подбуди да бъдат предприети са чисто хищнически. Впрочем завоюването на Америка, осъществено с нечовешка жестокост, е дело на човеколюбивия Ренесанс. Прониквайки в неизследвани пространства и култури, хронистите, завоеватели и духовници, неимоверно разширяват котловинния кръгзор на европееца, описвайки чуждоземски планини, растения, животни, племена, обичаи, вярвания, те несъзнателно му помагат да разчупи средновековния си дух, да придобие по-цялостен поглед към чудното многообразие на живота; още те самите, просмукани от тесногръдо мислене, но вече впрегнати в служба на една епохална дейност, без да си дават сметка, допринасят за насърчаване на любознанието, на интереса към широкия свят и към човека.

Ренесансовият дух в американските хроники личи и при съпоставка с рицарските романи, които през ония години, особено в първата половина на века, са любимото четиво на испанеца. По техните страници шествуват рицари, вече пометени от живота: безподобният в своите добродетели Амадис от Гаула, достойният му син Еспландиан, Феликсмарте от Иркания, Сиронхилио от Тракия и прочие съвършени благородници, верни до гроб любовници, неустрашими победители на звероподобни твари, безкористни закрилници на бедстващи девизи, невинни крепители на средновековното. Романите и хрониките си съперничат по невероятните приключения на своите герои. По това можем да съдим и

колко различни са те от формална гледна точка, а поради схващанията, които утвърждават. Рицарите, влизайки в двубои с въображаеми страшилища и великани, защитава идеалите на средновековния човек. Покорителите, воювайки с хора от новооткрити царства, действуват в името на безпощадни стопански закони и макар да сеят смърт, проправят път към бъдното. Амадис от Гаула възвеличава остарялото възприемане на света, Ернан Кортес гради излаз към необятното, в съзвучие с ренесансовата ера.

„Истинската история“ на Бернал Диас заема по-особено място сред летописите на очевидци. Това се вижда най-ясно, ако ги сравним с писмата на Кортес, излезли под перото на човек, който, макар и не на драго сърце, две години е следвал прочутия университет в Саламанка, и то именно литература. Тъй че неизбежно носят белезите на стилна изисканост. Предназначени за държавния глава, те са издържани и в присъщата за такива обстоятелства тържественост, учебийна още в уводните изреждания на високопарни обръщения и звания, подсилена и от съзнанието за собственото му положение на военачалник, поднесъл на империята неизбродни земи, безчет поданици и несметни богатства.

Бернал Диас пише на разговорния народен език, повествованието му тече близо до устната реч, запазвайки предимствата и недостатъците ѝ. Сам той изтъква, че е неук, че не владее латински и правилата на изящния слог. Но едва ли ще да е бил чак толкова невеж по книжовните въпроси, щом се позовава на римската история, на класици и рицарския роман. Все пак той стои твърде далеч от преобладаващия за времето начин да се пишат подобни хроники, води се по своя усет на роден разказвач на случки и по великолепно то си чувство за изчерпателност. Грубоватата езикова свежест и неподправеното сладкодумие на патилия и препатил воин не са загубили своето очарование и днес.

В противоположност на Ернан Кортес и Лопес де Гомара, Бернал Диас си поставя и сполучливо разрешава задачата да изобрази завладяването като дружен труд, като последица от съвместните усилия на всички. Офицери, капитани, подофицери, моряци, кърмчии, пехотинци, конници, топчии, преводачи, съюзници туземци — Диас е наистина благороден в стремежа си никого да не подмине — индиански вождове, подарени жени, разбунтували се съотечественици,

той иска да въздаде справедливост, като упомене всекиго. Не забравя и себе си. Кортес пише послания до императора в качеството си на главнокомандуващ, докато Бернал Диас разказва отколешните си преживелици: първият излага нещата видени отгоре, вторият тъкмо обратно — изразява становището на войнишкото мнозинство: през устата на тоя хронист говори простолюдието. Затова писмата на Кортес и историята на бившия му подчинен взаимно се допълват и дават поизчерпателна представа за фантастичния поход към сърцето на ацтекската държава, отколкото взети поотделно. Трябва да се изтъкне, че „Истинската история“ притежава две незаменими достойнства, които ведно с художествените определят нейното първенстващо значение сред сродните ѝ произведения: писана е от участник във всички прекеждия, при това редови боец от народните слоеве. Бернал Диас, за когото е било по-привично да върти меч, и който хваща перото на старини, за да опровергае безотговорните славословия около Ернан Кортес за сметка на другарите му, съумява да го постигне, без да принизи неговата ръководна роля. Не премълчава личните му качества на пълководец и политик, ала не прескача и онова, което смята за погрешно в постъпките му, предимно несправедливото му отношение при подялбата на тъй жадуваната от всички плячка.

За своя чест, Бернал Диас не хули местното население, по-скоро изпитва съжаление заради причинените му нещастия, отнася се с уважение към неговите изключителни материални постижения, винаги нарича Монтесума „великия“, не злепоставя враговете индианци, с които толкова пъти се вкопчава на живот и смърт и които неведнъж го раняват, за него те са равноправни воители, които храбро нападат и се бранят. Най-много ги упреква за техните езически и людоедски нрави, но и тогава укорите му са сдържани. Естествено, той не вижда завладяването от обратната страна: разгрома на една висока самобитна култура, трагедията на цели народи, на които сред реки от кръв биват натрапени чужда религия и чужда душевност, осъждащи ги на вечно раздвоение. Негов съвременник, също летописец, пламенният защитник на индианците отец Лас Касас (1474–1565 г.) успява да се извиси достатъчно, за да прозре в завоюването на Индиите не само славата, но и позора на своята родина. И посвещава разгневеното си слово да разобличава зверствата на покорителите и да защитава техните жертви, дълбоко убеден, че испанците недопустимо използват

насилие и че трябва само мирно да покръстват обитателите на присвоените области. Още с появата на похристиянчената Марина Бернал Диас се отзовава почтително за нея и после не пропуска да слага пред името ѝ „доня“ и да я обсипва с похвали заради нейната всеотдайност като преводачка, съветничка и посредничка. Но тя предателствува спрямо хората, чиято кръв носи. Съхранявайки за поколенията нейното име — едно от най-известните индиански имена, неделими от падането на ацтекската империя, — той не може и да допусне, че след време в Мексико с него ще жигосват чуждопоклонничеството, пораженството, предателството: малинчизъм.

Наистина как така огромната империя рухва в разцвета на своето могъщество пред шепата авантюристи? Освен всички преимущества, които облагодетелствуват дръзките натрапници (превъзходството в бойното изкуство, съюза с неприятелите на ацтеките, изключителната завоевателска дарба на Кортес, съчетаваща в едно безразсъдно смелия пълководец и пресметливия политик, невиджаните чудовища коне и огнебълващи оръжия, които сеят ужас, несъкрушимата воля за победа и други предимства, присъщи на едно по-напреднало общество), съществува още един фактор в тяхна подкрепа. Според най-проницателния съвременен есеист на Мексико, поета Октавио Пас, той струва повече от изброените, срещу него се оказва безсилна както безчислената рат на Монтесума, така и предимството да се воюва на своя земя, и той решава изхода. Това е предопределението.

Когато испанците дошли, ацтеките го изтълкували като сбъднато отколешно предсказание. Едно предание гласяло, че Кецалкоатл, върховен бог, владетел на въздуха и природните явления, символизиран от перната змия (съседните народи го наричали Кукулкан или Гугуман) пристигнал откъм изгрев-слънце, живеел строго и бил добър и мъдър. Наложил благонравие и справедливост, научил хората да обработват камъни и да лият метали. На вид бил едър, снажен, с широко чело, големи очи, дълги черни коси. При това с гъста брада и бяла кожа. Неизвестно защо, един ден напуснал древните мексиканци. Мълвата твърдяла, че отплавал с кораб пак на изток, от други уста се чувало, че се запалил на морския бряг. Тъй или иначе, Кецалкоатл предупредил, че ще дойде отново. И при досега с европейците у индианците възникнало съдбовното подозрение, че тия бели брадати мъже, способни да вършат чудеса, дошли откъм изгрев-

слънце, са хората на Кецалкоатл. Щом в столицата долетели вести за пришълците, Монтесума побързал да изясни какво е положението. Бернал Диас съобщава, че художници, пратени от ацтекския самодържец, нарисували Кортес и военачалниците му, корабите, ветрилата, конете, оръжията, кучетата. Най-добрият имперски бързоходец отнесъл в Теночтитлан не само тия документални рисунки, но по негово предложение и шлем, защото бил сходен с един, който ацтеките имали от предците си и който били турили на бог Уйцилопочтли. Бързоходецът уверил, че лично Монтесума ще прояви интерес да види шлема. Бернал Диас обобщава: Монтесума, „... когато видял шлема, и този, който имал техният Училобос, се убедил, че сме от ония, за които техните предшественици им били казвали, че ще дойдат да владеят тая земя“. Това заключение се повтаря многократно в „Истинската история“ и не оставя никакво съмнение.

За ацтеките, уточнява Пас, времето не е отвлечена и неизменна величина, а нещо живо и разчленено: съставено от последователно редуващи се отрязъци и всеки се ражда, расте, запада, умира. Всяко времетраене има свои богове, които властвуват, докато съществува то. След изразходването, износването на едно времетраене идва друго, със свои божества. И Монтесума трябвало да реши: другоземците обикновени врагове ли са или нови богове? Да им се опълчат или да им се подчинят? Надделяло убеждението, че са пристигнали синове на слънцето. И всесилният Монтесума нееднократно изразява с царски дарове преклонението си пред тях, вместо да ги помете с войските си, търси разбирателство, посреща ненаситните грабителите като скъпи гости, а пленяването му е последствие не толкова от хитростта и наглостта на коварните испанци, колкото от неговата разколебаност и обърканост. В общество, крепящо се на боговерието, когато свещените знаци повеляват, че е настъпил краят на едно времетраене и боговете са изоставили смъртните, психически трус покосява устоите му. Обезверение, страх, паника, ужас плъзват сред ацтеките. Волята за съпротива е до голяма степен сломена, по-точно вцепенена, обезсмислена: тя е съпротивата на разединените, на хора, които знаят, че воюват с божества. Други минават към новодошлите висши същества или предпочитат смъртта. Сякаш във вода е хвърлен камък: тази обреченост обхваща в концентрични кръгове поробените и

независими от ацтеките народи и улеснява победата на европейците, преди още да са се появили...

И един необразован и пламенен войник, Бернал Диас дел Кастильо, ще бъде този, който ще напише истинската книга за завоюването на Мексико със своята „Истинска история на Нова Испания“... „Не знам как да разкажа за неща нечувани, невиждани и дори несънувани досега“ — пише Бернал Диас. „Знае много добре да го разкаже“ — възкликва Рамон Иглесиас, редактор на това кубинско издание на книгата. „Бернал притежава рядко умение на разказвач, има толкова богата жизнена памет, че без никакво усилие извиква далечни спомени и по несравним начин ги съживява с перото си. Независимо от това, дали са го хвалили или чернили, всички автори след него са грабили с пълни шепи от книгата му и са я използвали за създаването на своите собствени разкази.“

Румен Стоянов

ВЪВЕДЕНИЕ

Забелязал съм как, преди да започнат да пишат своите истории, най-прочутите летописци правят най-напред предговор и въведение с много аргументи и възвишена реторика, за да дадат блясък и тежест на съжденията си и за да предразположат любознателните читатели да ги четат с удоволствие. Понеже аз не съм латино^[1], не се осмелявам да правя ни въведение, ни предговор, защото за да се възвеличат героичните дела и подвизи, които извършихме при завладяването на Нова Испания и нейните провинции под предводителството на храбрия и безстрашен капитан дон Ернандо Кортес, и за да се опишат те както трябва, е необходимо красноречие и реторика много по-голяма от моята; но това, което аз видях и преживях, участвайки в битките, ще го пиша като очевидец с божия помощ така, както си беше, без да преиначавам едно или друго. И понеже съм стар, на повече от осемдесет и четири години, и загубих зрението и слуха си, за щастие нямам друго богатство, което да оставя на моите синове и потомци, освен тази истинска и забележителна история; няма да кажа нищо повече, а направо ще започна разказа си: откъде съм родом, през коя година напуснах Кастилия и под предводителството на кои капитани съм се сражавал и къде съм се установил и живея сега.

[1] По онова време образованите хора са се изразявали и пишели на латински език. И тук, и на много други места в книгата Бернал Диас изтъква липсата си на „книжовна“ култура. ↑

ГЛАВА I

ЗАПОЧВА РАЗКАЗЪТ НА ИСТОРИЯТА

Аз, Бернал Диас дел Кастильо, жител и общински съветник на верноподаническият град Сантяго де Гватемала, един от първите откриватели и конкистадори на Нова Испания^[1] и на нейните провинции, на нос Хондурас и Игерас^[2], родом от благородния и прочут град Медина дел Кампо^[3], син на Франсиско Диас дел Кастильо, бивш общински съветник, наричан още Галантния, и на Мария Диос Рехон, негова законна съпруга, бог да ги прости, заедно с моите другари — истинските конкистадори — в служба на Негово Величество открихме, завоювахме, умиротворихме и населихме повечето провинции на Нова Испания, едни от най-хубавите земи в Новия свят. Ние ги открихме сами, без знанието на Негово Величество.

Тъй като моите деди, баща ми и един от братята ми винаги са били верни служители на кралската корона и на католическото кралско семейство дон Фернандо и доня Исабел, вечна им памет, аз също исках по нещо да приличам на тях. По онова време, а това беше през 1514 г., губернатор на Тиера Фирме^[4] стана един благородник, Педрариас Давила, и аз тръгнах с него за новооткритите земи. Няма да разказвам всичко, което ни се случи по пътя, само ще кажа, че след дълги изпитания пристигнахме в Номбре де Диос^[5].

На третия или четвъртия месец, откакто се бяхме заселили, много войници умряха от чума, а всички останали преболедувахме и ни излязоха лоши циреи по краката. Освен това имаше и неразбирателство между губернатора и един благородник, който беше завоювал тази провинция и беше негов наместник по онова време. Наричаше се Васко Нунес де Балбоа, богат човек. За него Педрариас Давила беше омъжил една от дъщерите си, но след време, изглежда, се усъмни, че зет му иска да се разбунтува с голям брой войници срещу него и да тръгне по Мар дел Сур^[6], та заповяда да го осъдят и обезглавят заедно с някои негови съмишленици. Като видяхме това и

другите ежби между капитаните и като научихме, че остров Куба отново е заселен и че там е станал губернатор един благородник от Куеляр, на име Диего Веласкес, сговорихме се няколко души, все благородници и лични хора, да поискаме от Педрариас Давила разрешение да отидем в Куба. Той ни пусна на драго сърце, защото не се нуждаеше от толкова много войници. Беше ни довел от Кастилия за война, обаче нямаше какво повече да се завладява: Васко Нунес де Балбоа беше завоювал тези земи преди нас и в тях цареше мир. Тъй че щом получихме позволение, качихме се на един добър кораб и при хубаво време пристигнахме на остров Куба. Отидохме да се представим на губернатора, който се зарадва и обеща да ни даде индианци^[7].

Изминаха три години, откакто дойдохме в Тиера Фирме и Куба, а все още не бяхме извършили нищо, достойно да бъде разказано. Затова решихме да се съберем сто и десет другари от Тиера Фирме и от тези в Куба, които нямаха индианци, и под предводителството на един благородник, на име Франсиско Ернандес де Кордоба — богат човек, който имаше на острова селище с индианци, — да тръгнем на свой риск да търсим нови земи и да се настаним в тях.

За тази цел купихме три кораба. Двата бяха с добра вместимост, а третия ни предложи на кредит самият губернатор Диего Веласкес, при условие че отидем с трите кораба до едни островчета, разположени между Куба и Хондурас, които сега се наричат Гуанакес, да ги нападнем и да натоварим корабите с индианци, да ги докараме като роби и с тях да си платим кораба.

Това искане на Диего Веласкес не беше справедливо и ние, войниците му, отговорихме, че не е нито по божиите, нито по кралските заповеди да превръщаме свободните в роби. Щом разбра нашето намерение, той се съгласи, че е по-добре да тръгнем да откриваме нови земи, и ни помогна да екипираме корабите.

Като се видяхме с три кораба и запаси от хляб и касабе^[8], който се прави от едни корени, купихме и прасета, по три песос^[9] едното; по онова време в Куба нямаше нито крави, нито овни — островът тъкмо беше започнал да се заселва. Купихме и припаси от масло, а също така броеници и други евтини предмети за размяна^[10]; намерихме и трима кърмчии, най-главният от които се казваше Антон де Аламинос — той щеше да води нашата армада^[11]. Събрахме и нужните ни моряци и

закупихме най-добрите корабни принадлежности, които намерихме: най-различни въжета и котви, бурета за вода, въобще всичко необходимо за пътуването.

[1] Нова Испания е името, което Кортес дава на земите на Мексико. ↑

[2] Вж. гл. СХL и следващите за похода на Кортес в Хондурас. ↑

[3] Град в Испания, провинция Валядолид. ↑

[4] Първите испански селища на континента, в Централна Америка. ↑

[5] Селище в Панама. ↑

[6] Тихият океан, открит от Васко Нунес де Балбоа. ↑

[7] Като награда за добра служба конкистадорите получавали владения с индианци. ↑

[8] Питки от маниока. ↑

[9] Парична единица в много страни на Латинска Америка. — Б.пр. ↑

[10] Такива дреболии конкистадорите са разменяли срещу злато и сребро. ↑

[11] Бернал Диас нарича армада всяка група кораби. — Б.пр. ↑

ГЛАВА II

КАК ОТКРИХМЕ ПРОВИНЦИЯ ЮКАТАН

На 8 февруари 1517 г. излязохме от пристанището на Ахаруко, което се намира на северната страна на острова, и за дванадесет дни стигнахме до нос Сан Антон^[1]. След като завихме край носа и излязохме в открито море, решихме да следваме пътя на слънцето наслука, тъй като не познавахме ни плитчините, ни теченията, нито ветровете, които преобладаваха в тези ширини. Наистина това беше голям риск за наша милост, защото по едно време ни застигна страшна буря, която продължи два дни и две нощи, и едва се спасихме.

След като бурята утихна, продължихме плаването и на двадесет и първия ден от тръгването ни от Куба видяхме суша и много се зарадвахме, и благодарихме на бога. Никой досега не беше открил тази земя и по онова време не се знаеше нищо за нея. От корабите видяхме едно голямо селище, което се намираше на около две левги^[2] от брега. Нито на остров Куба, нито на Испаньола^[3] бяхме виждали такова голямо селище и затова го нарекохме Гран Кайро^[4].

Решихме двата по-малки кораба да се приближат, доколкото е възможно до брега, и да проверят дали е достатъчно дълбоко, за да хвърлим котва. На четвърти март сутринта видяхме да се задават десет много големи канута, пълни с индианци от селището. Тези канута са с гребла и ветрила, издълбани са от дебели дървета и много от тях побират по четиридесет индианци.

Когато индианците се приближиха до нашите кораби, ние им обяснихме със знаци, че идваме с мир, повикахме ги и с ръце ги подканихме да говорят, защото тогава нямахме още преводачи, които да разбират езика на Юкатан и мексикански. Те дойдоха без страх и около тридесет от тях се качиха на капитанския кораб. Дадохме на всеки по един наниз мъниста. Индианците дълго време разглеждаха корабите и след това най-главният от тях, който им беше касик^[5], ни показа със знаци, че искали да се върнат в канутата си и да си отидат;

на другия ден щели да дойдат пак и да докарат повече канута, за да можем и ние да слезем на сушата.

Тези индианци бяха облечени с къси памучни ризи и закриваха срамотите си с тесни парчета плат, които наричаха мастел^[6]. Сториха ни се по-цивилизовани от индианците в Куба, тъй като там мъжете ходеха съвсем голи, без да покриват срамните си части, само жените носеха памучни дрехи, стигащи до бедрата; наричаха ги нагуас.

На другия ден сутринта същият касик дойде отново при нас и докара дванадесет канута с гребци. С весело лице и миролюбиви жестове той ни покани да отидем в неговото селище, където щели да ни дадат храна и всичко, от което имаме нужда. Индианецът все повтаряше на своя език: „Конес коточе, конес коточе“, което значи: „Елате там в моите къщи.“ По тази причина нарекохме тази земя нос Коточе^[7] и така е означена на морските карти.

Нашият капитан и всички останали войници, като видяхме многобройните ласкателства на този вожд, решихме да спуснем лодките и с тях, с единия от по-малките кораби и с дванадесетте канута да слезем наведнъж всички на сушата, тъй като брегът беше почернял от индианци. Когато касикът видя, че не бързае да тръгнем към неговото селище, той отново започна да прави знаци на нашия капитан да отидем с него; толкова миролюбив се показваше, че решихме да отидем всички войници с възможно най-голямото количество оръжие, което можехме да носим. Взехме петнадесет арбалета^[8] и десет пушки и тръгнахме натам, накъдето ни водеше касикът, придружен от много други индианци.

Както вървахме така, близо до едни скалисти хълмове касикът започна да вика и изневиделица изскочиха в боен ред няколко ескадрона^[9] индианци, които той беше оставил в засада, за да ни избият; нападнаха ни с такава ярост и устрем, че още с първите си стрели раниха петнадесет войници. Те носеха памучни армас^[10], които им стигаха до коленете, копия, кръгли щитове, лъкове, стрели и прашки с много камъни; всички бяха с кичури пера в косите. След градушката от стрели индианците влязоха в ръкопашен бой с нас, уловили копията си с две ръце, за да удрят по-силно. Много от нашите пострадаха, но бог пожела скоро да ги обърнем в бягство, след като опитаха остриетата на мечовете и силата на арбалетите и пушките ни; петнадесет от тях паднаха убити.

Малко по-напред от мястото, където стана сражението, на едно площадче имаше три постройки, зидани от камък, които бяха ку^[11]; там видяхме много идоли от глина, едни с лица на дяволи, други като жени, трети с противни изображения, така че, както изглеждаше, индианците се отдаваха на содомия^[12] помежду си. Вътре имаше и едни малки дървени сандъчета и в тях други идоли, огърлици с повече мед, отколкото злато, висулки, три диадеми, украшения във вид на риби, патици и други дреболии. Като видяхме всичко това, както златото, така и каменните светилища, останахме много доволни от откриването на тази земя, тъй като по онова време Перу още не беше открито; това стана едва двадесет години по-късно.

По време на битката с индианците духовникът Гонсалес, който бе дошъл с нас, нарами сандъчетата, идолите и златото и ги отнесе на кораба. В ръкопашните схватки пленихме двама индианци, които по-късно кръстихме Хулиан и Мелчор — и двамата бяха кривогледи. Когато свърши тази битка, ние се върнахме на корабите и продължихме покрай брега все на запад.

[1] Най-западният нос на остров Куба. ↑

[2] Испанска мярка за дължина, равна на 5572 м. — Б.пр. ↑

[3] Днес остров Хаити, наричан още Санто Доминго. — Б.пр. ↑

[4] Велико Кайро. — Б.пр. ↑

[5] Индиански вожд. ↑

[6] Макстлатл (мекс.). Бернал Диас предава по слух думите от местните езици. ↑

[7] Най-североизточният край на полуостров Юкатан. — Б.пр. ↑

[8] Средновековно оръжие за хвърляне на стрели или глинени топки. — Б.пр. ↑

[9] Бернал Диас употребява този кавалерийски термин в смисъл на отряд. Мексиканските индианци не са познавали коня. — Б.пр. ↑

[10] Дебело, подплатено с памук защитно облекло, памучни ризници. — Б.пр. ↑

[11] Дума от езика на маите, която означава бог, използвана от Бернал Диас като синоним на храм, светилище. ↑

[12] Перверзия. Произлиза от библейския град Содом, разрушен от бога. — Б.пр. ↑

ГЛАВА III

КАК ПРОДЪЛЖИХМЕ ВСЕ НА ЗАПАД ПОКРАЙ БРЕГА

Като мислехме, че плаваме край остров — така твърдеше нашият кърмчия Антон де Аламинос, — ние се придвижвахме много внимателно, само през деня. На петнадесетия ден видяхме едно селище, доста голямо на пръв поглед, а до него — залив и лиман. Решихме, че там сигурно ще има река или ручей, откъдето бихме могли да вземем вода, от която имахме голяма нужда, тъй като буретата и другите съдове течаха; всички бяхме бедни хора и нямахме достатъчно злато да купим добри съдове и въжета, та затова изпитвахме постоянна липса на вода и се налагаше да слезем на брега до селището. Денят беше неделя, Свети Лазар^[1], и ние нарекохме това селище Ласаро; така се намира на мореплавателските карти, а индианското му име е Кампече^[2].

Прочие, за да можем да слезем всички наведнъж, решихме да отидем с най-малкия кораб и три от лодките, всеки с оръжието си, за да не ни изненадат както при Пунта де Коточе. И тъй като в ония лимани и заливи морето е много плитко, пуснахме котва на повече от една левга от сушата и дебаркирахме близо до селището. Там имаше кладенец с хубава вода, от който се снабдяваха местните жители — както видяхме, по онези земи нямаше реки.

Тъкмо напълнихме буретата и се готвехме да се върнем на корабите, и от селището дойдоха петдесет индианци с хубави памучни наметала. По всичко изглеждаше, че бяха вождове и идваха с мир. Със знаци те ни попитаха какво търсим тук. Обяснихме им, че сме слезли само да вземем вода и се връщаме на корабите; пак с ръце те ни попитаха дали идваме от изток и повтаряха „кастилан, кастилан“, но ние не обърнахме внимание на приказките им. След това ни поканиха да идем с тях в селището и ние, като се посъветвахме помежду си, решихме да отидем в боен ред и да бъдем много нащрек.

Заведоха ни в едни големи, добре иззидани от камък постройки, които бяха светилища на техните идоли; по стените бяха изобразени големи змии и дракони и други рисунки на идоли с грозни лица, а под тях имаше нещо като олтар, опръскан с кръв, на други места по идолите бяха изписани знаци, подобни на кръстове; гледахме и се чудехме на невиждани и нечувани досега неща. Както изглеждаше, неотдавна те бяха принесли в жертва на идолите няколко индианци, за да им дадат победа над нас. Наоколо имаше много жени, весели и засмени, и всички изглеждаха съвсем миролюбиво настроени; но тъй като се струпаха твърде много индианци, ние се опасявахме да не стане някое сблъскване като това в Коточе.

Междувременно прииждаха все нови и нови групи индианци с оръфани наметала и носеха сухи стъбла, които струпаха на една площадка; след тях дойдоха два ескадрона воители с лъкове, копия, щитове, прашки и камъни, облечени с памучни ризници; те вървяха в боен ред, всеки ескадрон със своя капитан начело; всички застанаха на известно разстояние от нас. В този момент от едно друго светилище излязоха десет индианци, облечени в бели памучни наметала, които им стигаха до петите. Косите им бяха много дълги, сплъстени от кръв, в които по никакъв начин не можеше да влезе гребен; тези индианци бяха жреци на идолите. В Нова Испания те се наричат папас^[3] и аз ще ги назовавам така занапред. Тези папас ни донесоха благовония, нещо като смола, която на техния език се казва копал, и с едни глинени кадилници започнаха да ни кадят и със знаци ни казаха да се махнем от земите им, преди да са изгорели струпаните дърва; ако ли не, щели да ни нападнат и избият. След това заповядаха да запалят сухите стъбла и се оттеглиха, без да ни продумат повече. Ескадроните, готови да ни нападнат, започнаха да свирят, да надуват бойните си рогове и да бият барабаните си.

Още не бяха заздравели раните ни от битката при Пунта де Коточе, затова като видяхме индианците тъй войнствени и заплашителни, ние решихме да се оттеглим и тръгнахме без паника по пясъчната ивица към една скала, която се врязваше в морето. Спасителните лодки и малкият кораб се приближиха до брега. Не се осмелихме да се качим на корабите в близост до селището, където бяхме слезли поради големия брой индианци, които ни дебнеха,

защото бяхме сигурни, че при качването ни в лодките щяха да ни нападнат.

След като вдигнахме съдовете с водата на корабите и се качихме и ние самите, плавахме шест денонощия при добро време, но след това обърна северният вятър, който духа срещу сушата; той продължи четири денонощия и без малко щяхме да отидем на дъното. Бурята ни принуди да хвърлим котва, но се скъсаха две въжета и единият кораб повлече котвата. Обзе ни страх, че може да се скъса и последното въже и да се разбием в брега. Бог ни помогна да го подсилим с други въжета.

Като утихна бурята, продължихме напред покрай брега; на сушата слизахме само когато можехме да вземем вода — както казах вече, съдовете ни много пропускаха и нямаше оправия с тях; но тъй като плавахме все край брега, бяхме сигурни, че където и да спрем, или ще намерим дъждовна вода, или кладенец ще изкопаем. Та следвахме пътя си и на едно място видяхме селище, а на около една левга преди него имаше залив, който приличаше на устие на река; решихме там да хвърлим котва. Тъй като по това крайбрежие отливът е много голям, от страх корабите да не заседнат, хвърлихме котва на повече от левга от брега и с малкия кораб и всички лодки влязохме в залива, като взехме и съдовете за вода. Малко подир пладне скочихме на брега добре въоръжени — носехме и арбалети и пушки. Там имаше няколко кладенеца, царевични ниви и каменни къщи; селището се наричаше Потончан^[4]. Напълнихме съдовете с вода, но не можахме да ги отнесем, защото ни нападнаха голям брой индианци.

[1] Датата е 22 март. ↑

[2] Град в Мексико, в югозападната част на полуостров Юкатан. — Б.ред. ↑

[3] Туземната дума е папауа и означава човек с дълга коса. ↑

[4] Град в щата Кампече, Мексико, наричан още Чампотон. — Б.пр. ↑

ГЛАВА IV

ЗА БИТКИТЕ, КОИТО ВОДИХМЕ В КОЛИБИТЕ И ЦАРЕВИЧНИТЕ НИВИ

Докато пълнехме съдовете с вода, по брега дойдоха много ескадрони индианци от Потончан със своите памучни ризници, които им стигаха до коленете, с лъкове, стрели, копия, щитове, мечове, които въртяха с две ръце, прашки и камъни, с обичайните им украшения от пера на главите. Лицата им бяха боядисани в бяло, черно и охра. Идваха мълчешком право срещу нас, без да проявяват враждебност; със знаци ни попитаха дали идваме оттам, откъдето изгрява слънцето, и ние им отговорихме утвърдително, също със знаци. Блъскахме си главите тогава и се чудехме какво ли могат да означават тези въпроси, които ни бяха задали и индианците от Ласаро; така и никога не разбрахме.

Това трябва да е било привечер, по времето за вечерна молитва. Индианците се оттеглиха към едни колиби наблизо, а ние поставихме часовои и съгледвачи и бяхме нащрек, защото не изглеждаше да е на добро това струпване на хора.

Докато будувахме цяла нощ, чухме да идва нов голям ескадрон индианци от селището, всички в бойно снаряжение. Започнахме да се съвещаваме какво да правим; някои войници съветваха да се върнем на корабите. Повечето бяха на мнение, че ако тръгнем назад, индианците ще се нахвърлят върху нас, а това щеше да представлява голям риск за живота ни. Други смятахме, че е по-добре ние да ги нападнем през нощта, защото, както казва поговорката, който напада, побеждава, макар че на всеки от нас се падаха по двеста индианци. Докато вземем решение, се разсъмна и ние започнахме да се окуражаваме едни други да бъдем с по-твърди сърца в битката и с божия помощ да се опитаме да си спасим живота.

Денят беше ясен и ние видяхме да идват още много индиански бойци с развети знамена, с украшенията си от пера, с бойните си

барабани. Те се присъединиха към дошлите предната нощ и ни обградиха отвсякъде. Обсипаха ни с дъжд от стрели, варас^[1] и камъни, хвърлени с прашки, и раниха към осемдесет от нашите войници; после влязоха в ръкопашен бой с копия, със стрели, с мечове от черупки, които те размахваха с две ръце; така че едва ги удържахме. Ние също въртяхме умело мечовете и ножовете; арбалетите не спираха — докато едни стреляха, други зареждаха. Принудихме ги да отстъпят малко, но и тогава продължиха да ни обсипват със стрели от безопасно за тях разстояние.

По време на битката индианците се насърчаваха с викове: „Ал калачуни, ал калачуни“, което на техния език означаваше да нападнат нашия предводител и да го убият; нанесоха му десет рани със стрели. Мен също ме улучиха три стрели — едната рана беше твърде опасна, в левия хълбок. Всички наши войници бяха ранени с копия, а двама плениха и отвлякоха живи.

От селището идваха нови и нови ескадрони и носеха храна, вода и много стрели, а всички ние бяхме вече ранени; бяха загинали към петдесет войници, а самият капитан беше целият в кръв. Тъй като нямахме повече сили да продължим сражението, решихме с целия си кураж да атакуваме и да разкъсаме обкръжението, за да се доберем до спасителните лодки, които бяха близо до брега. Това ни спаси. Прегрупирахме се и се хвърлихме всички върху индианците; не са за описване свиренето, крясъците и градушката от стрели и копия, които се изсипаха върху нас.

И друга беда ни сполетя: тъй като се вкопчвахме всички наведнъж в спасителните лодки, те не можеха да ни удържат и се преобръщаха. Така че кой както може, уловени за бордовете, до пояс във водата и на места с плуване, стигнахме до най-малкия кораб, който бързаше към нас да ни помогне. При качването на кораба раниха много от нашите войници, особено тези, които се бяха уловили за кърмата на спасителните лодки; индианците стреляха по тях като по мишени и дори влизаха в морето с копията си. С големи усилия успяхме да се измъкнем живи от яростта на тези хора.

След като се качихме на корабите, установихме, че липсват към петдесет войници заедно с двамата, които попаднаха в плен; след няколко дни хвърлихме други петима в морето — те умряха от раните си и от голямата жажда, която ни измъчваше. Това селище се казва

Потончан, но на мореплавателските карти моряците го означиха като Бряг на лошата битка.

Щом се оказахме в безопасност на корабите, благодарихме горещо на бога за спасението си. Когато лекувахме раните си, някои от войниците стенеха от болка, тъй като се бяха простудили и от солената вода раните се бяха подули; други проклинаха кърмчията Антон де Аламинос и неговото упорство да огледаме тази суша, за която той продължаваше да твърди, че е остров.

[1] Дълга, тънка и заострена пръчка. — Б.пр. ↑

ГЛАВА V

КАК РЕШИХМЕ ДА СЕ ВЪРНЕМ НА ОСТРОВ КУБА

Както казах, всички бяхме с по две-три, а и с по четири рани, а капитанът ни имаше десет и при това положение решихме да се върнем в Куба. Тъй като повечето моряци бяха ранени и нямаше кой да вдига и сваля ветрилата, оставихме един от малките кораби в морето и го запалихме, след като прибрахме всички ветрила, котви и въжета и разпределихме по-здравите моряци на другите два по-големи кораба.

Най-голямата беда беше, че няхаме вода, тъй като буретата и бъчвите, които напълнихме в Чампотон, останаха там след битката. Та казвам, такава жажда ни мъчеше, че ни се напукаха устата. Трудно е да откриваш нови земи; само тези, които са го изпитали, могат да го оценят.

Поради всичко това плавахме съвсем близо до брега, за да можем да слезем на някое безлюдно място край река или залив и да вземем вода. На третия ден видяхме малък залив, който приличаше на устие на река, и предположихме, че оттам сигурно ще можем да вземем вода. На сушата слязоха петнадесет моряци: от тези, които в предишното сражение останаха на корабите и не бяха ранени, и трима войници, чиито рани бяха заздравели. Обаче лиманът се оказа солен. Копаха кладенци наоколо по брега, но и оттам излезе лоша и солена вода, горчеше като тази от лимана. Хубава-лоша, напълниха бъчвите и ги донесоха, но никой не можа да я пие. Няколко войници, които пиха все пак, си изпатиха зле. В лимана имаше много и големи гущери^[1] и затова го нарекохме Лиман на гущерите; така се намира и сега на мореплавателските карти.

Докато лодките бяха още във водата, излезе силен северен вятър, който ни повлече към сушата; край тези брегове често духа северният и североизточният вятър, който е много опасен. Като видяха това, моряците, които бяха слезли на брега за вода, побързаха с лодките и

успяха да хвърлят още котви и да ги подсилят с въжета и по този начин спасиха корабите. Така стояхме в безопасност две денонощия, а после вдишахме котвите и ветрилата и продължихме пътя си към Куба.

Антон де Аламинос се посъветва с другите двама кърмчии и се реши да се отправим към Флорида, понеже според техните карти дотам имало около шестдесет левги, а Аламинос каза, че от Флорида е по-близо до Хавана, отколкото по пътя, по който бяхме дошли. И сигурно беше така, защото, както разбрах, преди четиринадесет-петнадесет години той бе идвал по тези места с някой си Хуан Понсе де Леон да открива Флорида и на същото това място ги бяха разбили и убили Хуан Понсе. След четириддневно плаване видяхме бреговете на Флорида.

[1] Каймани, крокодили. — Б.пр. ↑

ГЛАВА VI

КАК СЛЯЗОХМЕ НА БРЕГА В ЗАЛИВА ФЛОРИДА

Като стигнахме Флорида, решихме двадесет войници да слезат на брега за вода; аз също отидох с тях, дойде и кърмчията Антон де Аламинос. Взехме съдовете, които имахме, и кирки, а също арбалети и пушки. Капитанът беше зле ранен и изтощен и ни молеше на всяка цена да му донесем сладка вода, защото умираше от жажда.

Като стигнахме на сушата, близо до един лиман, кърмчията Антон де Аламинос разгледа брега и каза, че е идвал и преди на това място с Хуан Понсе де Леон и че тук ги нападнали индианци и избили много войници; предупреди ни да бъдем много внимателни и готови за отбрана.

Поставихме за съгледвачи двама войници и изкопахме доста дълбоки кладенци. Там се надявахме да намерим добра вода и с божия помощ сполучихме, и пихме до насита; изпрахме и кърпите, за да почистим раните си. На брега стояхме около един час.

Вече се готвехме да се качим на корабите и изведнъж видяхме да тича към нас един от двамата войници, които бяхме оставили за съгледвачи, с викове: „На оръжие, на оръжие, идват много индианци по суша и други с канута по лимана!“ Войникът все още викаше, когато индианците се появиха, почти заедно с него. Те носеха големи лъкове, стрели, копия и едни оръжия като мечове; бяха снажни, облечени в еленови кожи. Веднага насочиха лъковете си срещу нас и още с първите стрели раниха шестима от нашите; мен също ме улучи една стрела. Ние развъртяхме ножове и мечове и с арбалетите и пушките ги отблъснахме. Индианците се оттеглиха, за да се притекат на помощ на събратята си, които идваха с канута. В това време те бяха нападнали нашата лодка и я караха по лимана към своите канута, ранявайки четирима моряци и Аламинос в гърлото. Ние се нахвърлихме върху тях, до пояс във водата, и с удари на мечовете ги

принудихме да оставят лодката. На брега и във водата простряхме двадесет и двама индианци, а трима леко ранени хванахме в плен, но те умряха на корабите.

След това стълкновение попитахме войника, когото бяхме оставили на пост, какво е станало с неговия другар. Каза, че го видял да отива малко встрани с брадвата си, за да отсече една малка палма откъм страната на лимана, откъдето дойдоха индианските бойци; щом чул викове на испански, веднага хукнал да ни предупреди и сигурно в това време са убили другаря му. Този войник беше същият, който единствен се отърва без нито една рана в битката при Потончан. Така му било писано, тук да загине.

Тръгнахме да търсим нашия войник по следите на индианците и намерихме палмата, която той беше започнал да сече. Около нея имаше много следи, но не се виждаше кръв, от което заключихме, че са го отвлекли жив. Повече от час търсихме наоколо и викахме, но нищо друго не научихме за него и се върнахме на лодките, като взехме сладка вода. Всички войници се зарадваха така, сякаш им носехме живот. Един войник се хвърли от кораба в лодката и както беше жаден, прегърна една делва и изпи толкова вода, че се наду и след два дни умря.

Качихме се на корабите и прибрахме лодките. Вдигнахме ветрилата на път за Хавана и още същия ден минахме край Островите на Мъчениците, с много плитчини около тях. Най-голямата дълбочина беше четири браса^[1] и капитанският кораб заседна между едни островчета; той започна да се пълни толкова бързо, че макар всички да работехме на помпата, не смогвахме да изхвърлим водата. Уплашихме се да не се удавим. Имахме едни моряци — левантинци^[2], — които неколkokратно молихме: „Братя, помогнете ни, нали виждате, че всички сме зле ранени и много изтощени.“ А те ни отговаряха: „Оправяйте се сами, ние не спечелихме заплата, а само глад, жажда, мъки и рани като вас.“ Все пак ги склонихме да помогнат и както бяхме болни и ранени, управлявахме ветрилата и работехме на помпата, докато бог се смили над нас и ни отведе в пристанището Каренас, където сега се намира град Хавана.

Да си дойдем на думата за нашето пристигане в Хавана: един португалец — водолаз от пристанището — запуши пробойната на капитанския кораб. Побързахме да съобщим на губернатора Диего

Веласкес, че сме открили земи с големи селища и каменни къщи, че там туземците носят памучни дрехи и покриват срамотите си, че имат злато и царевични ниви. Нашият капитан Франсиско Ернандес тръгна по суша към един град, който се казва Сантиспиритус; там той бе живял преди пътешествието. Тъй като беше много тежко ранен, умря десет дни по-късно. Другите войници се пръснаха из острова, а трима умряха от раните си в Хавана.

Нашите кораби отидоха в Сантяго, където беше губернаторът. Там свалили двамата индианци, които бяхме пленили при Пунта де Коточе, и извадили сандъчето с диадемите и другите златни предмети, а също и идолите. Възхищавали им се по всички острови и в Санто Доминго, и в Ямайка — чак до Кастилия се разнесла славата им. Казваха, че никъде другаде по света не са открити по-добри земи от тези.

[1] Морска мярка за дълбочина, малко повече от метър и половина. — Б.пр. ↑

[2] Жители на източната част на Испания. — Б.пр. ↑

ГЛАВА VII

ЗА ПРЕМЕЖДИЯТА, КОИТО ПРЕЖИВЯХ, ДОКАТО СТИГНА ДО ГРАД ТРИНИДАД

Вече казах, че бяхме останали в Хавана няколко войници с още незаздравели рани. Като се почувствувахме по-добре, трима души решихме да отидем в град Тринидад. Споразумяхме се с един жител на Хавана, на име Педро де Авила, да тръгнем с неговото кану покрай южния бряг. Лодката му беше натоварена с памучни ризи, които той караше за продан в Тринидад. Бяхме се споразумели с Авила да му дадем десет златни песос за превоза.

Плавахме покрай брега ту с гребане, ту под ветрила; така изминаха единадесет дни. Когато стигнахме до едно индианско селище, наречено Канарео, до самия град Тринидад, през нощта излезе толкова силен вятър, че лодката не можа да издържи напора му, въпреки че гребяхме всички ние и Педро де Авила заедно с няколкото индианци, които бяхме наели в Хавана — много добри гребци. Претърпяхме корабокрушение и Авила загуби стоката си. Излязохме изранени и голи на брега, тъй като, за да не потъне лодката и за да можем да плуваме по-добре, си бяхме свалили дрехите.

Та успяхме да се измъкнем от тази беда, но до Тринидад нямаше прокаран път по брега; вървахме през камънаци и пущинаци, които ни разкървавиха ходилата; от друга страна, вълните постоянно се разбиваха и ни блъскаха, пък и няхаме нищо за ядене.

Бог пожела с големи усилия да излезем на широка пясъчна ивица, по която вървахме два дни и стигнахме до едно индианско селище, наречено Ягуарама. Там ни нахраниха и на следващия ден тръгнахме за друго селище, което се казваше Чипиона. Оттам отидохме в град Тринидад, където един мой приятел земляк, на име Антонио де Медина, ми даде дрехи от тези, които носеха на острова. После се отправих към Сантяго де Куба, където се намираше

губернаторът, който ме прие благосклонно. Той възнамеряваше да изпрати друга армада.

ГЛАВА VIII

КАК ДИЕГО ВЕЛАСКЕС, ГУБЕРНАТОР НА КУБА, РЕШИ ДА ИЗПРАТИ ДРУГА АРМАДА КЪМ ЗЕМИТЕ, КОИТО ОТКРИХМЕ

През 1518 г. губернаторът на Куба, като получи доброто донесение за земите, които открихме и нарекохме Юкатан, реши да изпрати четири нови кораба натам. Двата бяха от тези, които взехме с Франсиско Ернандес, а другите два Диего Веласкес купи със свои пари.

По онова време, докато подготвяхме флотилията, в Сантяго де Куба се намираха Хуан де Грихалва, Алонсо Давила, Франсиско де Монтехо и Педро де Алварадо, който беше дошъл при губернатора по търговски работи. Те всички имаха владения с индианци на острова и бяха все лични хора. Реши се Хуан де Грихалва, който беше родственик на Диего Веласкес, да дойде като главен капитан, Алонсо Давила да стане капитан на единия от корабите, Педро де Алварадо на другия, а Монтехо на третия; всеки един от тях осигури необходимите припаси от касабе и сланина, а Диего Веласкес — четирите кораба, предмети за размяна, зеленчуци и други дреболии. Мен губернаторът ме изпрати като алферес^[1].

Тъй като се беше разчуло за тези земи, че са богати, а индианецът Хулианильо, когото доведохме от Пунта де Коточе, твърдеше, че има и злато, много граждани и войници, които нямаха индианци на острова, на драго сърце пожелаха да тръгнат с нас. Набързо се събрахме двеста и четиридесет души и всеки даде каквото имаше за припаси, оръжия и други неща, които щяха да ни потрѣбват. Както разбрах, губернаторът бе наредил да докараме всичкото злато и сребро, с което се сдобием при размяната, и ако можем, да заселим онези земи, ако ли не, да се върнем в Куба.

Тръгнахме с четирите кораба край северния бряг към едно пристанище, което се казва Матансас^[2], близо до стара Хавана. Оттам се снабдихме с касабе и свинско месо, тъй като по онова време още нямаше ни крави, ни овни.

След като там се събрахме всички и бяха дадени разпореждания на кърмчиите и уточнени сигналите с фенери за през нощта, бе отслужена литургия и на 8 април 1518 г. отплавахме. За десет дни стигнахме до Пунта де Гуанигуанико, която носи също и името Сан Антон, а след още толкова дни открихме остров Косумел, тъй като този път поради силните течения слязохме по-надолу, отколкото при пътуването с Франсиско Ернандес де Кордоба.

Откъм южната страна на острова видяхме едно селище с малко къщи, а до него удобен пристан без подводни скали. С капитана и с доста голям брой войници слязохме на сушата.

Туземците от селището бяха избягали още с появата на корабите с ветрила, тъй като никога не бяха виждали подобно нещо.

В едни царевични ниви намерихме двама старци, които не можеха да вървят, и ги заведохме при капитана. С помощта на индианците Хулианильо и Мелчорехо, които бяхме докарали от пътуването с Франсиско Ернандес и които разбираха много добре местния език — остров Косумел се намираше само на четири левги от тяхната земя, — капитанът поговори ласкаво с двамата старци, подари им по един наниз и ги изпрати да повикат вождовете на селището. Те отидоха и повече не се върнаха.

Докато ги чакахме, дойде една млада индианка с приятна външност, която говореше на езика на остров Ямайка. Тя каза, че всички жители на селището избягали от страх в планината. Много от нашите войници и аз разбяхме този език, понеже беше същият, който се говореше и от индианците в Куба, затова се зарадвахме, като я видяхме, и я попитахме как е попаднала тук. Тя каза, че преди около две години потънало едно голямо кану, с което дошли на риболов към тези островчета десет индианци от остров Ямайка. Теченията ги изхвърлили на тази земя. Туземците убили мъжа ѝ и всички останали ямайски индианци и след това ги принесли в жертва на своите идоли.

Капитанът реши, че младата жена може да бъде добра посредничка, и я изпрати да повика индианците и вождовете на селището, като ѝ даде два дни срок да отиде и да се върне.

Страхувахме се да изпратим Хулианильо и Мелчорехо, тъй като можеха да избягат към родината си, която беше близко. Индианката от Ямайка се върна с отговора, че нито един индианец не искал да дойде, колкото и да ги убеждавала.

Като видя, че да се чака е само губене на време, капитан Хуан де Грихалва заповяда да се качим на корабите и да продължим пътешествието. Индианката от Ямайка също тръгна с нас.

[1] Низш офицерски чин във флота, знаменосец. — Б.пр. ↑

[2] Град в Куба, център на едноименна провинция. — Б.пр. ↑

ГЛАВА IX

КАК ПРОДЪЛЖИХМЕ ПО ПЪТЯ, ПО КОИТО БЯХМЕ МИНАЛИ С ФРАНСИСКО ЕРНАНДЕС ДЕ КОРДОБА

Продължихме по пътя, по който бяхме минали с Франсиско Ернандес де Кордоба, и след осем дни стигнахме близо до Чампотон, там, където ни бяха разбили индианците от тази провинция. И тъй като в този залив морето е много плитко, закотвихме корабите на една левга от брега и с лодките слязохме на сушата близо до селището.

Местните индианци и техните съседи, както преди, когато убиха петдесет и шест войници от нашите, а всички останали раниха, та затова бяха станали много предизвикателни и горди, и сега дойдоха добре въоръжени по тяхному: с лъкове, стрели, копия, кръгли щитове и маканас — мечове, които индианците въртят с две ръце, — камъни и прашки, памучни ризници, тръби и барабани; повечето с лица, изрисувани с черно, други с червено и бяло, в боен ред, готови да се нахвърлят върху нас. Тъй като имахме урок от предния път, бяхме взели няколко фалконета^[1] и повече арбалети и пушки.

Когато се приближихме, такъв дъжд от стрели се изсипа върху нас, че още преди да стъпим на сушата, повечето войници бяха ранени. След като скочихме на брега, поукротихме яростта им с мечовете, ножовете и арбалетите; въпреки това продължиха да се бият още доста време, преди да отстъпят към едни блата близо до селището.

В това сражение убиха седем войници, а капитан Хуан де Грихалва получи три рани от стрели и му счупиха два зъба. Раниха общо около шестдесет души от нашите.

Като видяхме, че противниците ни побягнаха, отидохме в селището, където превързахме ранените и погребяхме убитите. Там не намерихме жив човек, всички бяха избягали към блатата. В схватките пленихме трима индианци, единият от които беше касик. Нашият

капитан ги изпрати да повикат вожда на селището, като им обясни чрез Хулианильо и Мелчорехо, че им прощава за станалото, и им даде зелени наниз — да ги предадат на първенците в знак на мир. Заминаха и повече не се върнаха. Сигурно Хулианильо и Мелчорехо не им бяха казали това, което им заповядаха, а точно обратното.

В селището останахме три дни.

Спомням си, че близо до мястото на сражението имаше ливади, пълни със скакалци, и когато стреляхме, те скачаха и се блъскаха в лицата ни. Тъй като индианците бяха много и стрелите се сипеха като градушка, неведнъж ни се струваше, че това са скакалци, не се закривахме с щитовете и ни раняваха и обратно — когато мислехме, че към нас летят стрели, оказваше се, че са скакалци. Това ни много объркваше в боя.

[1] Старинен малокалибрен топ. — Б.пр. ↑

ГЛАВА X

КАК ПРОДЪЛЖИХМЕ НАШЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ И НАВЛЯЗОХМЕ В ЕДНА МНОГО ШИРОКА РЕКА, КОЯТО НАРЕКОХМЕ БОКА ДЕ ТЕРМИНОС

Продължихме по-нататък и стигнахме до едно пълноводно и широко устие; оказа се, че не е река, а много удобен залив — беше като проток в сушата. Кърмчията Антон де Аламинос каза, че той разделя един остров от голямата земя. По тази причина му дадохме името Бока де Терминос^[1] и така се намира на мореплавателските карти.

На сушата слязохме всички заедно с капитан Хуан де Грихалва и с останалите капитани и в продължение на три дни проучвахме протока. Убедихме се, че не е остров, а залив с много хубаво пристанище. На брега имаше светилища на идоли, зидани от камък, а в тях много идоли от глина и дърво. Някои бяха фигури на индиански божества, други — на жени, трети като змии; имаше и много еленови рога. Решихме, че наблизо трябва да има някакво селище, тъй като с доброто си пристанище мястото беше удобно за заселване, но се излъгахме; в тези светилища идваха да принасят жертви търговци и ловци, които влизаха пътем в пристанището. Имаше дивеч в изобилие и с една ловна кучка успяхме да убием много зайци и десет елена.

След като огледахме добре залива, отново се качихме на корабите, а кучката остана на брега. Продължихме плаването близо край брега, докато стигнахме до една река, на която ѝ казваха Табаско, а ние я нарекохме река Грихалва.

[1] Гранично устие. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XI

КАК СТИГНАХМЕ ДО РЕКА ТАБАСКО, КОЯТО НАРЕКОХМЕ ГРИХАЛВА

Напредвахме близо до брега, все на запад и само през деня, защото нощем не се осмелявахме да плаваме от страх от плитчини и подводни скали. След три дни видяхме устието на една широка река. Приближихме с корабите до брега, тъй като очаквахме да намерим добро пристанище. Близо до устието морето се пенеше в плитчините. С дълбокомера измерихме, че двата по-големи кораба не могат да влязат в пристанището. Реши се те да останат на котва в морето, а с другите два кораба, които имаха по-плитко газене, и с лодките всички войници да тръгнем нагоре по реката, тъй като видяхме много индианци, които ни очакваха в канутата си край брега; имаха лъкове, стрели и всички други оръжия като своите събратя от Чампотон. Предположихме, че някъде наблизо има голямо селище; за това свидетелствуваха и рибарските кошове в морето; от два от тях взехме рибата с една лодка. Тази река се казваше Табаско по името на вожда на селището, но тъй като я открихме при това плаване и откривателят беше Хуан де Грихалва, ние я нарекохме река Грихалва.

Като наближихме до селището, чухме силен шум от сечене на дървета; индианците издигаха защитни огради, готвейки се да се бият с нас. Тогава слязохме на сушата при един нос, обрасъл с палми, на около половин левга от селището. Щом ни видяха, дойдоха към петдесет канута, пълни с индиански воители, въоръжени със стрели, щитове и копия, с неизменните си бойни барабани и украшения от пера. В ръкавите на реката стояха още много други канута, също пълни с въоръжени индианци, които не се осмеляваха да се приближат.

Като ги видяхме тъй воинствени, бяхме готови да открием стрелба по тях с топове, пушки и арбалети, но господ бог ни осени и решихме да ги повикаме. Чрез Хулианильо и Мелчорехо, които знаеха много добре техния език, ние им казахме да не се страхуват, защото

нашето идване тук е за добро, и че искаме да им дадем подаръци. Като разбраха речта ни, към нас дойдоха четири канута с около тридесет индианци в тях. Показахме им нанизи от зелени мъниста и огледалца. Щом ги видяха, туземците смениха израза на лицата си; изглежда, ги помислиха за чалчиуис^[1], които те много ценят.

Тогава нашият капитан им каза чрез преводачите Хулианильо и Мелчорехо, че идваме от далечни земи и сме васали на един велик император, който се казва дон Карлос, че той има за васали много големи господари и вождове и че те също трябва да го имат за свой господар, защото това ще бъде за тяхно добро. Помоли ги също в замяна на мънистата да ни дадат храна и кокошки.

Отговориха двама от тях — единият беше вожд, а другият папа — жрец, който се грижи за идолите. Казаха, че са готови да направят размяната, която им предлагаме; колкото за останалото, господар те си имали, с какво право ние, без да ги познаваме, искаме да им наложим нашия господар; посъветваха ни също да не ги предизвикваме на бой като в Потончан, защото имали готови над три шикипила^[2] бойци от всички провинции, всеки шикипил с по осем хиляди души. На тях им бе известно, че преди няколко дни бяхме убили и ранили повече от двеста души в Потончан, но заявиха, че не са толкова слаби като тамошните индианци. Сега бяха дошли да разберат нашите намерения; казаха, че ще предадат нашите думи на вождовете на околните селища, които са се събрали да решат — война или мир с нас.

Капитанът ги прегърна в знак на мир, даде им няколко мъниста и ги изпрати за отговор: каза им, че ако не се върнат, ще влезем със сила в тяхното селище.

Двамата индианци поговориха с вождовете и жреците, които също имат право на глас при тях, и казаха, че предпочитат мира и ще ни донесат храна; че всички те и съседните селища ще потърсят да ни дадат дарове от злато в знак на приятелство, за да не ги споleti същото като в Потончан. Както видях и разбрах с течение на времето, в тези провинции и в други земи на Нова Испания е обичайно да се изпращат подаръци в знак на мир.

На другия ден заедно с вождата дойдоха около тридесет индианци и донесоха печена риба и кокошки, сапоте^[3] и царевичен хляб. Донесоха и едни мангали с благовония и ни прекадиха всички; след

това постлаха на земята рогозки, които по онези земи се наричат петате, отгоре сложиха едно одеяло и върху него наредиха златни украшения: едни като диадеми, други като патици, подобни на кастилските, трети като гущери; три наниза от лято злато и други предмети, които не струваха и двеста песос; донесоха също наметала и ризи, каквито те носеха, и ни помолиха благосклонно да приемем всичко, тъй като нямали повече злато; там, където залязва слънцето, имало много. При това индианците непрекъснато повтаряха: „Колуа, Колуа“ и „Мешико, Мешико“. Ние не знаехме какво е това Колуа, ни Мешико. Макар даровете, които ни донесоха, да не бяха много богати, ние останахме доволни, тъй като по тях разбрахме със сигурност, че тук има злато.

Нашият капитан Хуан де Грихалва благодари на индианците и им даде зелени мъниста. След това решихме да се качим на корабите, понеже се страхувахме да не би бурният северен вятър неочаквано да връхлети двата кораба, останали навътре в морето, пък и искахме по-скоро да се отправим натам, където казваха, че има злато.

[1] От чалчиуитл — зелен скъпоценен камък, подобен на изумруда. ↑

[2] Индианска войскава единица, наброяваща няколко хиляди бойци. — Б.пр. ↑

[3] Сладък, сочен плод, подобен по форма на ябълка. — Б.пр ↑

ГЛАВА XII

КАК ПРОДЪЛЖИХМЕ НАПРЕД ПОКРАЙ БРЕГА, НАКЪДЕТО ЗАЛЯЗВА СЛЪНЦЕТО, И СТИГНАХМЕ РЕКАТА БАНДЕРАС

След два дни видяхме едно селище, което се намираше до земята Аягуалукко. По брега се трупаха индианци от селището. Щитовете им бяха направени от черупки на костенурки и блестяха, когато слънцето се отразяваше в тях, та някои войници твърдяха, че са от нископробно злато. Индианците, които ги носеха, кривяха краката си, сякаш се подиграваха с корабите, тъй като бяха на безопасно разстояние от тях. На това селище му дадохме името Ла Рамбла и така се намира на мореплавателските карти.

Плавайки по-нататък покрай брега, видяхме един залив, в който се влива река Тонала, където се отбихме на връщане и я нарекохме Сан Антон.

Като продължихме по-нататък, стигнахме там, където се вливаше в морето голямата река Гуасакуалко^[1], и решихме да влезем в устието не от любопитство, а защото времето беше противно. След това видяхме големи планини, по които снегът не се топи през цялата година; появиха се също и други планински вериги, които се казват Сан Мартин. Сложихме им това име, защото първият, който ги видя от корабите, беше един войник на име Сан Мартин.

Капитан Педро де Алварадо ни изпревари със своя кораб и влезе в една река, чието индианско име бе Папалоаба^[2], а ние я нарекохме Рио де Алварадо. Там индианците от едно селище, което се казваше Такоталпа^[3], му дали риба. Останахме да чакаме при устието на реката, докато се върне капитанът. Поради това, че Алварадо бе влязъл в реката без позволение на главния капитан, този последният се разсърди много и му заповяда друг път да не изпреварва флотилията, за да не го сполети нещастие, без да можем да му помогнем.

После продължихме плаването всичките четири кораба заедно, докато стигнахме до устието на друга река, на която дадохме името Рио де Бандерас^[4], защото там имаше множество индианци с големи копия и на всяко копие развяваха едно голямо наметало като знаме.

[1] Индианското название е Коатцакоалкос. — Б.пр. ↑

[2] Папалопан. ↑

[3] Тлакоталпан. ↑

[4] Река на знамената; мексиканското ѝ име е Хамапа. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XIII

КАК СТИГНАХМЕ ДО УСТИЕТО НА РИО ДЕ БАНДЕРАС

Някои любознателни читатели, които са били в Нова Испания, вече сигурно са чували, че Мексико е много голям град, заселен във водата като Венеция; че имаше велик господар, крал на много провинции, който властвуваше над всички земи в Нова Испания, два пъти по-големи от нашата Кастилия. Този владетел се казваше Монтесума и беше много могъщ.

Той научил за първото ни пътешествие с Франсиско Ернандес де Кордоба, за това, което ни сполетя в битката при Коточе и в Чампотон, и сега при второто пътуване пак в Чампотон. Научил, че ние, макар и малко на брой, разбихме индианците от това селище и много други, които се съюзиха с тях. Научил как сме влезли в река Табаско и за преговорите ни с вождовете на това селище и на края разбрал, че нашата цел е да търсим злато в замяна на предметите, които носехме. Всичко това му занесли нарисувано на платна от енекен — растение, подобно на лен. Като разбрал, че обикаляме крайбрежието на неговите провинции, заповядал на своите губернатори, ако минем покрай техните земи, да се постараят да разменят злато срещу нашите мъниста, особено срещу зелените, които приличат на техните чалчиуис, подобни на изумруди, много ценени от тях. Също така заповядал да узнаят що за хора сме и какви намерения имаме.

Както разбрахме по-късно, техните прадеди им били казали, че оттам, откъдето изгрява слънцето, ще дойдат хора с бради и ще ги завладеят. Така или иначе по заповед на великия Монтесума в реката ни очакваха много индианци; те носеха дълги прътове със знамена от бял памучен плат, които развяваха в знак на мир, и ни викаха да отидем при тях.

За да разберем какво означава това, генерал-капитанът и другите капитани решиха да спуснем във водата с две лодки всички стрелци с

арбалети и пушки и двадесет войници от най-бързите и най-пъргавите; с нас щеше да дойде и Франсиско де Монтехо; ако се окажеше, че индианците са въоръжени, трябваше по най-бързия начин да известим на корабите.

Бог пожела морето да утихне, което рядко се случва край тези брегове, и като стигнахме сушата, намерихме трима вождове, единият от които — губернатор на Монтесума — беше с многобройна свита. Имаха пуйки и царевичен хляб, и плодове — ананаси и сапоте, което на други места наричат мамей. Те седяха на сянка под дърветата и бяха застлали земята с рогозки. Поканиха ни със знаци да седнем, тъй като Хулианильо от Пунта де Коточе не разбираше техния език, мексиканския. След това донесоха глинени мангали с горящи главни и ни окадиха с нещо като смола.

Капитан Монтехо съобщи всичко това на нашия предводител и той реши всички кораби да отидат там и да хвърлят котва. Самият той слезе на брега с капитаните и войниците. Щом тези вождове и губернатори го видяха на сушата и разбраха, че той ни предвожда, според техните обичаи му отдадоха големи почести. Той също им отговори с ласкателства, заповяда да им дадат сини мъниста и зелени броеници и със знаци им каза да донесат злато, за да го разменят с нашите неща. Тогава губернаторът изпрати своите индианци по всички съседни селища за златни украшения и през шестте дни, които прекарахме там, донесоха украшения от нископробно злато с най-различна изработка за повече от шестнадесет хиляди песос.

Обявихме тази земя за владение на Негово Величество. След това говори нашият генерал и даде на индианците ризи от Кастилия. С нас взехме един индианец, който, след като научи нашия език, прие християнската вяра и се кръсти Франсиско. По-късно той се ожени за индианка.

Когато след шест дни видях, че индианците не носеха вече злато за размяна и че корабите се излагаха на голяма опасност, ако задухаше северният или северозападният вятър, нашият капитан заповяда да отплаваме. Продължавайки напред, видяхме едно островче с бял пясък, на около три левги от брега, и му дадохме името Исла Бланка^[1] — така се намира и на мореплавателските карти. Недалеч от бялото островче, на около четири левги от сушата, видяхме друго, с много зелени дървета, и го нарекохме Исла Верде^[2].

По-нататък видяхме друг остров, малко по-голям от предишните, на около левга и половина от брега, а срещу него — един хубав пристан. Нашият генерал заповяда тук да пристанем. Спуснахме лодките във водата и Хуан де Грихалва слезе с нас да разгледаме острова, защото се виждаше дим над него. Там имаше две светилища, добре иззидани от камък, със стълби, които водеха нагоре към олтарите на грозните индиански идоли. Те бяха техните богове. Там намерихме петима индианци, принесени в жертва същата нощ. Гърдите им бяха разрязани, а краката и ръцете им — отсечени. Стените на светилищата бяха опръскани с кръв. Много се чудихме на всичко това и нарекохме островчето Исла де Сакрифисиос^[3].

Там, срещу островчето, всички слязохме на брега. Имаше големи пясъци, сред които направихме колиби от клони и корабни платна. Дойдоха и много индианци, които донесоха злато във форма на рибки като в Рио Бандерас. Както разбрахме по-късно, беше ги изпратил великият Монтесума. Златото беше малко, така че капитанът заповяда корабите да вдигнат котва и да спрем срещу друг малък остров на около половин левга от брега. Сега там се намира пристанището Веракрус^[4].

[1] Бял остров. — Б.пр. ↑

[2] Зелен остров. — Б.пр. ↑

[3] Остров на жертвоприношенията. — Б.пр. ↑

[4] Най-старият град, заселен от испанците в Мексико, в залива Кампече. Б.ред. ↑

ГЛАВА XIV

КАК СТИГНАХМЕ ДО ОСТРОВА, КОИТО СЕГА СЕ НАРИЧА САН ХУАН ДЕ УЛУА

Слязохме на брега сред едни пясъци и направихме колиби върху по-високите дюни, каквито имаше доста, за да се предпазим от комарите. Със спасителните лодки проучихме много добре залива и установихме, че благодарение на заслона на малкия остров корабите ще бъдат защитени от северняка, а и беше достатъчно дълбоко.

След това отидохме на острова: генералът и тридесет войници, всички добре въоръжени. Там видяхме едно светилище, в което имаше много голям и грозен идол, наричаха го Тецкатепука^[1]. Край него намерихме четирима индианци с черни и много дълги наметала с качулки, подобни на тези, които носят при нас доминиканците и канониците. Това бяха жреците на идола. През този ден те бяха принесли в жертва две момчета — бяха им разсекли гърдите, за да поднесат на проклетия си идол сърцата и кръвта им.

Тези жреци понечиха да окадят и нас със смолите, с които кадиях своя Тецкатепука в момента, в който пристигнахме — миришеха като тамян. Ние не им позволихме; много ни беше жал за мъртвите момчета и бяхме потресени от тази чудовищна жестокост. Генералът попита индианеца Франсиско от Рио Бандерас, който, изглежда, разбираше малко от местния език, защо постъпват така. Попита го повече със знаци, защото по онова време нямахме друг преводач — Хулианильо и Мелчорехо не разбираха мексикански. Индианецът Франсиско отвърна, че заповедите за жертвоприношения идват от Кулуа, и понеже имаше недостатък в говора, повтаряше: „Улуа, Улуа.“ Тъй като нашият капитан се казваше Хуан и този ден беше юнският Сан Хуан, поставихме на този остров името Сан Хуан де Улуа. Сега това пристанище е много прочуто: там направиха големи заслони, за да бъдат защитени корабите от северняка. В него се разтоварват много стоки от Кастилия за град Мексико и Нова Испания.

Докато стояхме сред тези пясъци, дойдоха индианци от съседните селища да разменят своите украшения от злато, но те бяха много малко на брой и без никаква стойност. Там останахме седем дни. Имаше толкова много комари, че не можехме да се справим по никакъв начин с тях. Като се убедихме, че тези земи не са острови, а част от голяма суша, на която има големи селища с многобройни жители, дадохме си сметка, че ние, войниците, бяхме твърде малко, за да я заселим — от раните си бяха умрели тринадесет души, а още четирима бяха пътници. Освен това и хлябът касабе беше мухлясал и пълен с хлебарки. Като преценихме всичко това, решихме да известим Диего Веласкес, за да ни изпрати помощ, тъй като Хуан де Грихалва настояваше много да заселим онези земи с малкото войници, които бяхме с него — той винаги проявяваше дух на смел и безстрашен капитан. За тази мисия бе определен капитан Педро де Алварадо, който трябваше да замине със „Сан Себастиан“ — един много добър кораб; разбрахме се той да отнесе всичкото злато, индианските дрехи и болните. Всички капитани писаха поотделно на Диего Веласкес. После корабът вдигна ветрила и се отправи към остров Куба.

[1] Тецкатлипока на мексикански, едно от най-почитаните божества. ↑

ГЛАВА XV

КАК ДИЕГО ВЕЛАСКЕС, ГУБЕРНАТОР НА КУБА, ИЗПРАТИЛ ЕДИН КОРАБ ДА НИ ТЪРСИ

След като потеглихме с капитан Хуан де Грихалва от остров Куба да откриваме нови земи, Диего Веласкес се безпокоял за нас, да не би да ни е сполетяла някоя беда, и искал да получи известия, затова изпратил един малък кораб с войници да ни търси начело с капитан Кристобал де Олид, много смел и безстрашен човек, който по-късно стана маестре де кампо^[1] при Кортес. Диего Веласкес му заповядал да следва пътя на Франсиско Ернандес де Кордоба, докато се срещне с нас. Кристобал де Олид тръгнал да ни търси, но до Юкатан, докато корабът стоял на котва близо до сушата, го връхлетяла силна буря и за да не потънат, кърмчията заповядал да отрежат въжетата; така останали без котви и се върнали при Диего Веласкес.

По това време в Куба пристигнал и капитан Педро де Алварадо със златото, дрехите и болните и с подробен разказ за откритията ни. Губернаторът видял златото, докарано от Алварадо, което, понеже беше във форма на украшения, изглеждало много повече. Заедно с Диего Веласкес там се събрали много жители на града и от други селища, дошли по търговски работи. След като кралските служители на хазната взели кралската пета част^[2], всички били зашеметени от богатствата на земите, които бяхме открили. И Педро де Алварадо, какъвто беше сладкодумен, после разказваше, че Диего Веласкес го прегръщал час по час и през осемте дни не могъл да си намери място от радост. И ако и преди това славата на тези земи беше голяма, то сега със златото тя още повече нарасна и се разнесе по всички земи и в Кастилия.

[1] Висш офицерски чин в опълчението на стара Испания. —
Б.пр. ↑

[2] Данък, вземан от краля, равен на една пета от плячката. —
Б.пр. ↑

ГЛАВА XVI

КАК ПРОДЪЛЖИХМЕ ДА ОТКРИВАМЕ НОВИ ЗЕМИ ПО КРАЙБРЕЖИЕТО ЧАК ДО ПРОВИНЦИЯ ПАНУКО

След като капитан Педро де Алварадо се оттегли от нас на път за остров Куба, нашият генерал, като взе мнението на останалите капитани и войници и на кърмчиите, реши да продължи покрай брега, за да открием всички земи, които можем. И следвайки този курс, видяхме планините Тустла^[1], а два дни по-късно се показаха други планини, много по-високи, които сега се наричат Туспа^[2].

По-нататък видяхме много селища, които не бяха на повече от две-три левги от брега, в сегашната провинция Пануко.

Стигнахме до една голяма и буйна река, на която сложихме името Рио де Каноас^[3] и срещу устието ѝ хвърлихме котва. Изглежда, бяхме намалили бдителността си, защото не видяхме как изведнъж се появиха отгоре по реката около двадесет канута, пълни с индианци, въоръжени с лъкове, стрели и копия, и се насочиха право към кораба, който им се стори най-малък и беше най-близо до брега. Капитан беше Франсиско де Монтехо. Индианците го обсипаха със стрели и раниха петима войници. Хвърляха и въжета към кораба, за да го отвлекат, и дори отрязаха едно котвено въже със своите бронзови брадви. Тъй като капитанът и войниците се биеха много добре и обърнаха три канута, а и ние се притекохме бързо на помощ с нашите лодки, пушки и арбалети и ранихме повече от една трета от нападателите, те се върнаха с канутата си там, откъдето бяха дошли.

След това изтеглихме котвите и продължихме все край брега, докато стигнахме до един голям нос, труден за заобикаляне поради силните течения; наложи се да спрем. Антон де Аламинос каза на генерала, че не бива да продължаваме по този курс, и изтъкна много причини за това. След като обсъдихме положението, реши се да се

върнем на остров Куба, защото вече започваше зимата, а няхаме провизии и единият от корабите пропускаше вода. Капитаните бяха на различни мнения: Хуан де Грихалва настояваше да заселим тези земи, а Алонсо Давила и Франсиско де Монтехо не бяха съгласни с него, като казваха, че поради големия брой индианци ще бъде невъзможно да оцелеем, още повече че ние, войниците, бяхме много изтощени от пътуването по море.

По тези причини обърнахме ветрилата и с помощта на попятните течения за кратко време стигнахме до устието на голямата река Гуасакуалко, но не можехме да влезем в него поради лошото време и плавайки съвсем близо до брега, влязохме в река Тонала, която нарекохме Сан Антон. Там поправихме кораба, който пропускаше още повече вода, тъй като при влизането в устието се вряза в един пясъчен праг. В това време дойдоха много индианци от селището Тонала, което отстоеше на около една левга от брега. Съвсем миролюбиви, те донесоха царевичен хляб, риба и плодове и ни ги дадоха от сърце. Капитанът им наговори много ласкателства и заповяда да им дадат зелени броеници и мъниста; обясни им със знаци, че могат да получат още такива срещу злато. Те донесоха златни украшения, за които им дадохме броеници. Дойдоха също така и жители от Гуасакуалко и от други съседни селища и донесоха от своите дребни украшения, които не струваха нищо.

Освен тези неща като знак на благородство и изисканост повечето индианци носеха лъскави брадви от бронз, с рисувани дървени дръжки. Ние помислихме, че са от нископробно злато, и започнахме да ги разменяме за наши предмети. За три дни събрахме към шестстотин и бяхме много доволни от сделката, а индианците останаха още по-доволни от броениците. Всичко се оказа празна работа, тъй като брадвите бяха от чиста мед, а броениците също не струваха повече.

Тъй като край реката имаше много комари, отидох да спя в едно високо светилище с идоли и до него засях седем-осем портокалови семена, които бях донесъл от Куба. Те израснаха много добре, защото жреците ги запазиха от мравките и ги поливаха и плевяха, като видяха, че са растения, различни от техните; оттам се завъдиха портокалите в цялата провинция.

Местните индианци останаха много доволни, а вие се качихме на корабите и поехме обратния път към Куба. За четиридесет и пет дни, през които имаше и хубаво, и лошо време, стигнахме в Сантяго де Куба, където беше седалището на Диего Веласкес. Той ни прие много добре, особено като видя златото, което носехме. То възлизаше на около четири хиляди песос и с това, което преди беше докарал Педро де Алварадо, общо трябва да се събираха към двадесет хиляди песос; някои казваха, че били повече. Свалихме и шестстотинте брадви, за които мислехме, че са от нископробно злато. Като ги погледнахме, бяха целите позеленели, нали си бяха от чиста мед. Голям смях падна и много шеги се казаха за надлъгването и размяната.

[1] Тукстла. ↑

[2] Тукспан. ↑

[3] Мексиканското име на тази река е Тануихо. ↑

ГЛАВА XVII

КАК ОТИДОХМЕ С ДРУГА АРМАДА В НОВООТКРИТИТЕ ЗЕМИ НАЧЕЛО СЪС СМЕЛИЯ И БЕЗСТРАШЕН КАПИТАН ДОН ЕРНАНДО КОРТЕС

След като капитан Хуан де Грихалва се върна в Куба и губернаторът Диего Веласкес се убеди, че новооткритите земи са богати, той заповяда да се изпрати натам една добра армада, много по-голяма от предишната. За тази цел в пристанището на Сантяго де Куба вече имаше готови десет кораба; четири от тях бяха същите, с които се върнахме с Хуан де Грихалва, тях незабавно ги поправиха, а останалите шест се събраха от целия остров. Бяха набавени и провизии — хляб касабе и сланина — колкото да стигнат до Хавана, където щеше да се извърши цялата подготовка.

Ще разкажа и за разногласията при избирането на капитан за пътешествието. Имаше много спорове и противоречия, защото някои благородници настояваха за Васко Поркальо, но Диего Веласкес се страхуваше да не би той да се разбунтува срещу него с армадата, понеже беше много дързък; други казваха да дойде Агустин Бермудес или Антонио Веласкес Борега, или Бернардино Веласкес, все родственици на губернатора, а повечето войници искахме да дойде отново Хуан де Грихалва, защото беше отличен капитан, безупречен като човек и умееше да командува.

Докато продължаваха тези спорове, двама близки довереници на Диего Веласкес, Андрес де Дуеро, секретар на губернатора, и Амадор де Ларес, ковчезник на Негово Величество, тайно се споразумяха с един благородник, който се казваше Ернандо Кортес, родом от Меделин, собственик на имение с индианци; малко преди това той се беше оженил за една сеньора, Каталина Суарес Маркайда. Както

разбрах, пък и други хора разправяха, беше се оженил за нея по любов, но да се върна на съдружието.

То станало така: двамата довереници на Диего Веласкес трябвало да уредят общото командване на цялата армада да се даде на Ернандо Кортес и после тримата да си разделят частта от златото, среброто и скъпоценностите, която се полага на Кортес, защото тайно Диего Веласкес изпращаше армадата да прави размяна, а не да заселва нови земи, както бе разгласил наляво и надясно.

Та Дуеро и ковчежникът така подготвиха Диего Веласкес, толкова хубави и медени думи му казаха за Кортес, че той е най-подходящият човек за капитан, защото освен че е много смел, ще умее да заповядва и да накара другите да му се подчиняват, и че ще бъде много верен на губернатора, така че успяха да го убедят. За генерал-капитан бе избран Кортес, а секретарят Андрес де Дуеро подсигури пълномощията — такива, каквито ги искаше Кортес.

Като съобщиха за този избор, на някои той се видя добър, други съжаляваха. И една неделя се случи следното: на път за литургията Диего Веласкес като губернатор се придружаваше от най-знатните хора на града и в знак на почит Ернандо Кортес вървеше от дясната му страна. Пред Диего Веласкес вървеше един шут, който се казваше Сервантес Лудия и правеше смешни жестове и груби шеги, и викаше: „Слава, слава на моя господар Диего! О, Диего, Диего! Какъв капитан избра ти? От Меделин е, от Естремадура, под щастлива звезда е роден, но се страхувам, Диего, да не разбунтува армадата, защото всички го смятат за мъж на място.“ Шутът сипеше и други такива закачки, всички със злонамерени намеци. Андрес де Дуеро, който вървеше до Веласкес, като чу тези приказки, улови злоезичника за врата и го удари с думите: „Млъкни, пияница, нехранимайко, много добре разбираме, че тези подхвърляния под формата на остроумия не излизат от теб.“ Но макар и да го налагаха, лудият не млъкваше: „Да живее, да живее славният мой господар Диего и неговият капитан! Кълна ти се, господарю Диего, че за да не те видя как плачеш от лошия избор, който сега направи, искам да замина с него към онези богати земи.“

Нямаше съмнение, че Веласкесовци, роднините на губернатора, бяха дали няколко златни песос на шута, за да каже тези злонамерени приказки, уж като шеги. Но каквото предсказа, всичко се сбъдна покъсно. Казват, че понякога лудите правят верни пророчества. В

действителност Ернандо Кортес бе избран, за да възвеличи нашата свята вяра и да служи на Негово Величество, както ще кажа по-нататък.

ГЛАВА XVIII

КАК КОРТЕС ПОДГОТВИ АРМАДАТА

Тъй като Ернандо Кортес вече беше избран за генерал-капитан, той започна да търси всякакъв вид оръжия, пушки, барут, арбалети и муниции за тях, каквито можеха да се намерят; потърси също така предмети за размяна и други вещи, необходими за пътуването. Освен това започна да се гизди много повече отпреди. Сложи си един кичур пера, медальон и златна верижка, и дрехи от кадифе, осеяни със златни ширити — всичко беше, както подобава на един смел и храбър капитан.

Кортес не можеше да посрещне всички тези разноски, защото по онова време той беше много задлъжнял и обеднял; макар и да имаше добро имение с индианци и да вадеше злато от мините, той пръскаше доходите си за себе си и за премени на жена си, тъй като беше още младоженец, както и с едни пришълци, които му гостуваха, понеже беше добър и приятен събеседник и видна личност — два пъти беше ставал кмет на Сан Хуан де Баракоа, а по тези земи това се смята за голяма чест.

Та някои негови приятели търговци, които се казваха Хайме Триа, Херонимо Триа и Педро де Херес, като го видяха на поста генерал-капитан, дадоха му в заем четири хиляди златни песос и още четири хиляди в стоки като ипотека за неговите индианци и имението.

Тогава Кортес заповяда да изработят две хоругви и знамена, със златен кралски герб, с по един кръст от всяка страна и с надписа: „Братя, да следваме с истинска вяра знака на светия кръст, с него ще победим.“

След това заповяда да направят два бойни стяга и знамена с имената на Негово Величество, на Диего Веласкес и на Кортес като негов генерал-капитан в знак на това, че Диего Веласкес имаше разрешение от Негово Величество да раздаде на всички, които пожелаят да тръгнат с армадата към новооткритите земи, за да ги завоюват и заселят, съответните части от злато, сребро и други

богатства, с каквито се сдобият, а също и имения с индианци, след като се умиротворят.

Тази новина се разчу из цяла Куба, а и Кортес писа на приятелите си от всички селища да се подготвят да тръгнат с него в това пътешествие. Едни продаваха именията си, за да купят оръжие и коне, други правеха хляб, касабе и сланина, трети ватираха своите ризници. Всеки си приготвяше възможно най-доброто от това, което щеше да му бъде необходимо. Тъй че в Сантяго де Куба, откъдето щяхме да тръгнем с армадата, се събрахме повече от триста и петдесет войници. От дома на самия Диего Веласкес тръгна един негов домоуправител, който се казваше Диего де Ордас. Диего Веласкес го изпрати да следи Кортес и да внимава да не разбунтува армадата, защото той винаги се страхуваше от това, макар и да не даваше да се разбере. Тръгнаха още много приятели и хранени хора на Диего Веласкес. Тук искам да спомена и себе си, тъй като и аз излязох от дома на Диего Веласкес, който беше мой родственик.

Кортес беше много загрижен за подготовката на армадата и се стремеше всичко да стане колкото е възможно по-скоро, тъй като злобата и завистта разяждаха близките на Веласкес, обидени от това, че техният сродник ги беше пренебрегнал и беше дал капитанството на Кортес, макар че съвсем неотдавна, при женитбата си, Кортес се беше показал голям негов противник. По тази причина те непрекъснато натякваха това на Диего Веласкес и по всякакъв начин се мъчеха да очернят Кортес пред губернатора, за да му отнеме поста. Кортес беше в течение на всичко това и не се отделяше от Диего Веласкес; показваше се много предан негов служител и му казваше, че с божия помощ за кратко време ще го направи прочут и богат владетел. Освен това Андрес де Дуеро постоянно предупреждаваше Кортес да побърза по-скоро да тръгне със своите войници, защото злословията на сродниците вече бяха разколебали Диего Веласкес.

Като се убеди в това, Кортес каза на жена си да изпрати на корабите припасите и подаръците, каквито обикновено приготвят жените за мъжете си при такива дълги пътешествия. Той вече беше наредил да известят на боцманите, кърмчиите и на всички войници да бъдат готови да се качат още същия ден на корабите, най-късно до през нощта.

Щом видя всички на корабите, Кортес отиде да се сбогува с Диего Веласкес, придружен от своите приятели, от много благородници и знатни жители на града. И след много обещания на Кортес към губернатора и на губернатора към Кортес и много прегръдки, те се разделиха.

Рано сутринта на другия ден, след като бе отслужена литургия, ние се отправихме към корабите и самият Диего Веласкес дойде с нас. Отново се прегръщаха с Кортес и си казаха много комплименти.

Вдигнахме котви и при хубаво време стигнахме Тринидад. С влизането ни в пристанището повечето жители на града дойдоха да ни посрещнат и отпразнуваха нашето пристигане.

ГЛАВА XIX

КАК ГУБЕРНАТОРЪТ ДИЕГО ВЕЛАСКЕС ИЗПРАТИ СПЕШНО ДВАМА СЛУГИ ДА СВАЛЯТ КОРТЕС ОТ ПОСТА И ДА СПРАТ АРМАДАТА

Искам да се върна малко назад, за да разкажа как, след като тръгнахме от Сантяго де Куба, успели да накарат Диего Веласкес да промени решението си, като го уверявали, че Кортес се бил разбунтувал и се измъкнал тихомълком от пристанището. Уж били чули Кортес да казва, че колкото и да им е мъчно на Диего Веласкес и на родствениците му, капитан ще бъде той, а не друг; затова натоварил войниците си през нощта, за да отплава, ако се опитат да го спрат със сила. Също казали на Веласкес, че неговият секретар Андрес де Дуеро и ковчезникът Амадор де Ларес са го измамили и че между тях и Кортес имало сделка. Най-много се мъчели да убедят Диего Веласкес да свали Кортес неговите сродници и един старец, който се казваше Хуан Милян, по прякор Астролога. Някои казваха, че бил смахнат. Та този старец все повтарял на Диего Веласкес: „Внимавайте, господарю, Кортес ще ви отмъсти за това, че го бяхте арестували, и какъвто е хитър и дързък, ще ви погуби, ако не поправите бързо грешката си.“

Губернаторът, който винаги таеше това подозрение, се вслушал в тези думи и в много други, които му подхвърляли. Без да губи време, той изпратил двама слуги на коне със заповеди до кмета на Тринидад Франсиско Вердуго, който беше негов шурей; писал и на други свои приятели и сродници в никакъв случай да не позволяват на армадата да замине. Заповедите бяха да се задържи и отведе Кортес, защото вече не е капитан; неговите пълномощия били отменени и дадени на Васко Поркальо. Изпратил също така писма до Диего де Ордас, до Франсиско де Морла и до други свои приближени, молейки ги да задържат армадата.

Щом Кортес се научи, говори с Ордас, с Франсиско Вердуго и с онези войници и жители на Тринидад, които смяташе, че ще са против него, и за да укрепи положението си, им даде такива обещания, че ги привлече на своя страна. Самият Диего де Ордас извика после Франсиско Вердуго и му каза да потуши работата, още повече че до този момент не беше забелязал никаква промяна в Кортес; напротив, показвал се много предан на губернатора. Ордас изтъкна, че за да му отнемат армадата, трябва да имат някакво основание и че Кортес има много приятели благородници, които са недоволни от Диего Веласкес, защото не им беше дал добри индианци. Освен това Кортес има голям брой войници и какъвто е буен, ще обърне града наопаки и е възможно неговите войници да започнат грабежи, кражби и други поразии.

Та така се потуши тази работа. Единият от конярите, които донесоха писмата, тръгна с нас, казваше се Педро Ласо де ла Вега. По другия Кортес изпрати на Диего Веласкес много любезно писмо. Писа му, че се учудва, че негова милост е могъл да вземе такова решение, че неговото желание е да служи на Негово Величество, на бога и на губернатора на краля и че го моли да не слуша повече господата сродниците си, нито онзи луд старец Хуан Милян. Писа също така на всичките си приятели и на съдружниците си Дуеро и ковчезника.

След това заповяда на войниците да стегнат оръжията си, а на двама ковачи от града — да започнат да правят върхове на стрели. На стрелците с арбалети нареди да приготвят муниции и стрели. Той придума двамата ковачи да тръгнат с нас и те се съгласиха. В този град стояхме десет дни.

ГЛАВА XX

КАК КАПИТАН ЕРНАНДО КОРТЕС СЕ КАЧИ НА КОРАБИТЕ С ВСИЧКИТЕ СИ ВОЙНИЦИ И ТРЪГНА ЗА ХАВАНА

След като Кортес видя, че в Тринидад нямаше какво повече да правим, нареди на всички благородници и войници да се качат на корабите, които стояха в пристанището от южната страна; тези, които искаха да се придвижат до Хавана по суша, трябваше да тръгнат с Педро де Алварадо и да приберат някои от войниците, които бяха по именията. Аз също се присъединих към тях. Кортес заповяда на един благородник, много близък негов приятел, който се казваше Хуан де Ескаланте, да тръгне с един кораб по северната страна. Всички коне той нареди да тръгнат по суша.

След като се разпореди, Кортес се качи на капитанския кораб, за да поеме с всички кораби за Хавана. Изглежда, че другите кораби от армадата не видяха капитанския, на който беше Кортес, понеже тръгнаха през нощта, изгубиха го и пристигнаха сами в пристанището. Ние, които тръгнахме по суша с Педро де Алварадо, също стигнахме в Хавана. Корабът на Хуан де Ескаланте, който мина край северния бряг на острова, вече беше в пристанището. Само Кортес още не беше пристигнал.

Минаха пет дни без никакви вести от неговия кораб и вече се опасявахме, че се е изгубил в Хардинес, близо до остров Пинос, където има много плитчини, на десет-дванадесет левги южно от Хавана. Взехме решение три от по-малките кораби да отидат да търсят Кортес. Докато се приготвят корабите, докато се разберем кой да отиде: Педро или Санчо, този или онзи, изминаха още два дни, а Кортес не идваше. Докато научим какво се е случило, между нас вече се бяха появили групи и крамоли кой да бъде капитан. Най-много настояваше Диего де Ордас, главният майордом на Диего Веласкес.

Да оставим това и да се върнем при Кортес, който плаваше с най-големия кораб. Край остров Пинос или близо до Хардинес корабът се врязал в дъното, заседнал и не могъл да продължи плаването. Кортес заповядал да свалят целия товар на сушата. Така и направили. Когато корабът изплавал и нагазил в дълбочините, натоварили го отново, вдигнали ветрилата и се отправили към Хавана.

Като го съзряхме, всички благородници и войници се зарадвахме на пристигането му, с изключение на някои претенденти за капитани. Крамолите престанаха. След като се настани в дома на Педро Барба, наместник на Диего Веласкес в този град, Кортес заповяда да извадят бойните знамена, да ги сложат пред къщите и да разгласят за плаването.

От Хавана с нас тръгна един идалго^[1], който се казваше Франсиско де Монтехо, често споменаван от мен по-нататък; след завоюването на Мексико той бе губернатор на Юкатан; дойдоха и много други, все видни хора. Когато Кортес видя събрани толкова благородници, много се зарадва и изпрати един кораб до нос Гуачигуанико в едно индианско селище, принадлежащо на губернатора Диего Веласкес, където правеха хляб касабе и имаше много свине, за попълване на запасите.

Да се върнем пак при Франсиско де Монтехо и всички останали от Хавана — те доставиха много касабе и сланина, тъй като нямаше други провизии. След това Кортес заповяда да извадят от корабите цялата артилерия — десет бронзови топа и няколко фалконета — и я повери на един артилерист, който се казваше Меса, на един левантинец на име Арбенга и на Хуан Каталан — да ги почистят с вино и оцет и да ги изпробват, та гюлетата и барутът да бъдат винаги готови. Придаде им и още един другар, на име Бартоломе де Усагре; също така заповяда да пристегнат арбалетите и да ги пробват на стрелба в мишени, за да видят на колко стъпки стига изстрелът им. Тъй като в Хавана имаше много памук, направихме добре подплатени ризници, за да ни предпазват от индианските пръчки, стрели и копия, да не говорим за камъните, те бяха като градушка.

Там, в Хавана, Кортес започна да урежда дома си и да се държи като господар. Първият му главен слуга на трапезата беше един Гусман, който скоро умря или го убиха индианците. Също така имаше за камериер Родриго Ранхел, а за иконом Хуан де Касерес. Като уреди

всичко това, той заповяда да се приготвим за тръгване и да се разпределят конете по корабите. Направихме ясли и складирахме много царевица и сено.

Тук искам да спомена по памет конете и кобилите, които се взеха:

На капитан Кортес се падна един несигурен кон, който по-късно умря в Сан Хуан де Улуа.

Педро де Алварадо и Ернан Лопес де Авила имаха една алеста кобила, много добра и бърза. Като стигнахме в Нова Испания, Педро де Алварадо я откупи или я взе насила, не си спомням.

Алонсо Ернандес Пуертокареро — една светлосива кобила, силна, буйна и бърза, която наричахме Рабона^[2].

Кристобал де Олид — един отличен тъмнокафяв кон.

Франсиско де Монтехо и Алонсо де Авила — един тъмночервеникав кон, негоден за война.

Франсиско де Морла — един тъмнокафяв кон, буен и бързоног.

Хуан де Ескаланте — един светлокафяв кон с бяло на трите крака, не беше много добър.

Диего де Ордас — една светлосива ялова кобила, приемлива, макар да не беше бърза.

Гонсало Домингес, който беше изключителен ездач, имаше много добър и бързоног тъмнокафяв кон.

Педро Гонсалес Трухильо — един кафяв кон, който бягаше отлично.

Морон от Байамо^[3] — един бял кон, много непокорен.

Баена от Тринидад — един бял кон, който не ставаше за нищо.

Ларес, отличен ездач — един много добър и бърз светлокафяв кон.

Ортис, музикантът и Бартоломе Гарсия, който имаше златни мини — отличен черен кон, наречен Ариеро^[4]. Той беше един от най-добрите коне, които взехме с армадата.

Хуан Седеньо от Хавана — една кафява кобила, която се ожреби на кораба. Този Хуан Седеньо беше най-богатият войник в цялата армада. Дойде със собствен кораб, с кобилата си, с един негър, касабе и сланина. По онова време коне и негри можеха да се купят само срещу златни песос. По тази причина не взехме повече коне; нито се намираха, нито пък имяхме с какво да ги купим.

-
- [1] Испански благородник. — Б.пр. ↑
 - [2] Без опашка (исп.). — Б.пр. ↑
 - [3] Град в източната част на остров Куба. — Б.пр. ↑
 - [4] Мулетар (исп.). — Б.пр. ↑

ГЛАВА XXI

КАК КОРТЕС ОТПЛАВА ЗАЕДНО С ВСИЧКИ БЛАГОРОДНИЦИ И ВОЙНИЦИ КЪМ ОСТРОВ КОСУМЕЛ

До остров Косумел не правихме проверка. Кортес изпрати Педро де Алварадо с кораба „Сан Себастиан“ по северното крайбрежие и заповяда на кърмчията да го чака до нос Сан Антон, за да се присъедини към останалите кораби и заедно да тръгнем към Косумел. Изпрати със същото нареждане и един куриер до Диего де Ордас, който беше отишъл по северното крайбрежие за продоволствие.

На 10 февруари 1519 г., след като бе отслужена литургия, девет кораба се отправиха покрай южния бряг, а два — покрай северния. Общо корабите бяха единадесет с този на Педро де Алварадо с неговите шестдесет войници, сред които бях и аз. Нашият кърмчия, на име Камачо, не изпълни заповедта на Кортес и пое по свой курс, та стигнахме в Косумел два дни преди него и хвърлихме котва в пристанището, което споменах, като разказвах за експедицията с Хуан де Грихалва.

Кортес още не беше дошъл със своята флотилия, понеже на един от корабите, с капитан Франсиско де Морла, при буря му изхвъркнал щурвалът и трябвало да му сложат друг от корабите, които идваха с Кортес; на края дойдоха всички заедно.

Да се върнем при Педро де Алварадо; в селището Косумел не намерихме нито един индианец, всички бяха избягали. Нашият капитан заповяда незабавно да тръгнем за съседното селище, на около една левга от Косумел, но и тамошните индианци бяха избягали към планината, изоставяйки цялата си покъщнина и животни. Педро де Алварадо заповяда да вземем към четиридесет кокошки. Също така в едно светилище намерихме стари жречески одежди и сандъчета, в които имаше диадеми, идоли, наниз и дреболии от нископробно

злато. Хванахме двама индианци и една индианка и се върнахме в селището, където бяхме пристанали.

В това време пристигна Кортес с останалите кораби и след като се настани, първото нещо, което заповяда, беше да оковат във вериги кърмчията Камачо за това, че не го е чакал в морето, както му беше наредил. Като видя опустялото селище и като разбра, че Педро де Алварадо беше ходил до друго селище и беше взел от индианците кокошки, жреческите облекла и медно-златните предмети, Кортес се разгневи още повече. Той порица остро Педро де Алварадо и му каза, че местните жители няма да се умиротворят, като им се взема имотът. След това нареди да доведат двамата индианци и индианката и чрез Мелчорехо (неговият другар Хулианильо беше умрял), който разбираше езика, им каза да отидат и да повикат вождовете и жителите на селището и да не се страхуват от нас. Заповяда също така да им се върнат златото и останалите неща. Колкото до кокошките, които бяха вече изядени, нареди да им ги платят с броеници и звънчета. Отделно даде на всеки индианец по една риза.

Тъй че те отидоха да извикат вожда на селището и на другия ден той дойде с всичките си хора, с децата и с жените. Вървяха между нас, сякаш цял живот сме били приятели. Кортес заповяда да не ги закачаме за нищо. Тук, на този остров, Кортес започна истински да заповядва и господ бог го беше надарил тъй, че с каквото и да се захванеше, вършеше го добре; умееше да умиротворява туземците от онези земи, както ще видите по-нататък.

ГЛАВА XXII

КАК КОРТЕС ЗАПОВЯДА ДА СЕ НАПРАВИ ПРОВЕРКА НА ВОЙСКАТА

На третия ден от пристигането ни в Косумел Кортес заповяда да се направи проверка, за да разбере колко войници водеше, и установи, че бяхме петстотин и осем, без кърмчиите, боцманите и моряците, които бяха около стотина; имяхме шестнадесет коня и кобили; единадесет големи и малки кораба; тридесет и двама стрелци с арбалети и тринадесет с пушки, десет бронзови топа, четири фалконета и много барут и гюлета.

След като направи проверката, той заповяда на артилериста Меса, на Бартоломе де Усагре, Арбенга и Каталан да поддържат всичко почистено, готово и подръка — топове, гюлета и барут. За капитан на артилерията назначи Франсиско де Ороско, който беше служил в Италия.

Също така заповяда на двама стрелци с арбалети, които се казваха Хуан Бенитес и Педро де Гусман, да поддържат оръжието винаги в изправност, същото разпорежи и за конете. Аз не знам защо хабя сега толкова мастило да описвам тези неща по подготовката и поддържането на оръжието, но действително Кортес беше много взискателен във всяко отношение.

ГЛАВА XXIII

КАК КОРТЕС НАУЧИ ЗА ДВАМАТА ИСПАНЦИ, КОИТО БЯХА ПОД ВЛАСТТА НА ИНДИАНЦИТЕ ОТ НОС КОТОЧЕ

Тъй като Кортес проявяваше старание във всичко, заповяда да ме повикат мен и един бискаец на име Мартин Рамос и ни запита какво бяхме разбрали от думите на индианците от Коточе, когато ходихме там с Франсиско Ернандес де Кордоба; тогава те повтаряха: „Кастилан, Кастилан“. Ние му разказахме всичко така, както го бяхме видели и чули. Той каза, че много пъти си е мислил за това, да не би случайно да има някакви испанци по онези земи. „Струва ми се, че ще бъде добре да попитаме вождовете от Косумел дали знаят нещо за това“ — додаде той. С Мелчорехо, който разбираше вече малко испански, а езика на Косумел владееше отлично, запитяхме първенците и всички в един глас отговориха, че познават някакви испанци и им дадоха дирите: намирали се на два дни път навътре в сушата и ги държали като роби едни вождове — само преди няколко дни в Косумел имало индиански търговци, които говорили за тях. Ние много се зарадвахме на тази новина.

След това Кортес им нареди да ги повикат с писма, които на техния език се наричат амалес. Той подари на индианците, които отидоха като пратеници, по една риза, похвали ги и обеща да им даде броеници, като се върнат. Касикът каза на Кортес да изпрати откуп на господарите на пленените испанци, за да ги пуснат да дойдат.

Тогава Кортес заповяда да се приготвят два от по-малките кораби. Единият беше малко по-голям от бриг^[1] — с двадесет стрелци с арбалети и с пушки, начело с Диего де Ордас. Той трябваше да отиде до брега на нос Коточе и да изчака там с по-големия кораб осем дни, докато пратениците се върнат с отговор на писмата, а с по-малкия да

държи Кортес в течение на търсенето. От тази земя до нос Коточе разстоянието е около четири левги и от едната суша се вижда другата.

След това на корабите се качиха и двамата индианци, които щяха да отнесат писмата — те бяха търговци от Косумел. За три часа пресякоха заливчето и стовариха на брега пратениците с писмата и откупа. За два дни те намерили единия от испанците, който се казваше Херонимо де Агилар. След като прочел писмата и получил откупа, той много се зарадвал и ги дал на своя господар, за да го освободи. Вождът му казал, че може да върви, където си иска.

Агилар отишъл при другаря си, на име Гонсало Гереро, в едно селище на пет левги от неговото и му прочел писмата. Гонсало Гереро му отговорил: „Брате Агилар, аз съм женен и имам три деца, имат ме за касик и капитан по време на война. Идете вие, моето лице е татуирано и ушите ми са продупчени. Какво ще кажат за мен тези испанци, като ме видят такъв? Вижте дечицата ми какви са хубави. От сърце ви моля да ми дадете за тях тези зелени мъниста и ще им кажа, че ми ги изпращат моите братя от родината ми.“ И жената на Гонсало заговорила на Агилар на своя език и му казала много разгневена: „Виж го ти този роб с какво дошъл да подлъгва мъжа ми. Махайте се и оставете тези приказки.“ Агилар отново заговорил на Гонсало да не забравя, че е християнин, и да не погубва душата си заради една индианка. Ако толкова държи на жена си и на децата си, да ги вземе и тях със себе си. Но колкото и да го убеждавал, той не пожелал да тръгне с него. Както се разбра, Гонсало Гереро бил моряк, родом от Палос.

Като видял, че другарят му не иска да остави семейството си, Херонимо Агилар се отправил с двамата индианци към мястото, където трябвало да ги очаква корабът, но като стигнал, не го намерил, бил заминал за Косумел, тъй като минали осемте дни и даже един повече по нареждане на Ордас. Когато Агилар видял, че кораба го няма, много се натъжил и се върнал при господаря си в селището, където живеел дотогава.

Когато Ордас дойде без вести от испанците и от индианските пратеници. Кортес много се разгневи, тъй като бе сигурно, че те бяха по тези места. Тук ще оставя Агилар и ще кажа как идваха много индианци на поклонение на остров Косумел. Те бяха от съседните на нос Коточе селища и от други места в Юкатан. Както изглежда, в

Косумел имаше светилища на идоли с много безобразни фигури, на които принасяха жертви.

Една сутрин дворът, където бяха идолите, се изпълни с индианци, които горяха смола, подобна на нашия тамян. Тъй като това беше нещо ново за нас, спряхме се да гледаме с голям интерес. След малко на светилището се качи един старец с дълги одежди. Той беше жрец на онези идоли и започна да свещенодействува. Кортес и всички останали гледахме как ще завърши тази зловеща проповед.

Кортес запита Мелчорехо какво казваше този стар индианец и разбра, че им проповядваше лоши неща. Тогава заповяда да извикат вождя, първенците и самия жрец и с нашия преводач им обясни по възможно най-добрия начин, че ако искат да бъдат наши братя, трябва да премахнат тези светилища с техните идоли, които са лоши и ги карат да грешат; че те не са богове, а изчадия и ще отнесат душите им в ада. Обясни им и други добри и свети неща: да сложат образа на света Богородица, който той им даде, и един кръст и че така винаги ще имат помощ и добри посеви, и ще спасят душите си. Кортес им каза още много неща за нашата свята вяра и добре ги каза.

Жрецьт и вождовете отговориха, че техните предшественици са почитали тези богове, защото са добри, и че ако ги махнем, те ще ни отмъстят и ще ни погубят в морето. Кортес нареди тогчас да направим идолите на парчета и да ги търколим надолу по стъпалата. Така и сторихме. След това той заповяда да донесем много вар, каквато в това селище имаше в изобилие, и да доведат индианци зидари. Издигнахме един олтар, в който поставихме образа на света Богородица. Също така Кортес заповяда на двама от нашите дърводелци да направят кръст от наскоро отсечени дървета. Той беше сложен като разпятие до олтара. След това отец Хуан Диас отслужи литургия, а жрецьт и всички останали индианци гледаха с голямо внимание.

[1] Старинен двумачтов ветроходен кораб. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XXIV

КАК ПРОДЪЛЖИХМЕ НАШЕТО ПЪТУВАНЕ

В един хубав ден на месец март 1519 г. се качихме на корабите и при чудесно време продължихме пътя си. Същия ден към десет часа на един от корабите се разнесоха викове, гръмна предупредителен изстрел. Щом ги чу, Кортес веднага застана на борда на капитанския кораб и видя, че корабът на Хуан де Ескаланте се връща към Косумел. Кортес извика към другите кораби, които бяха наблизо: „Какво става, какво става?“ Един войник, на име Луис де Сарагоса, отговори, че корабът на Ескаланте, в който беше хлябът касабе, потъва. Капитанът му рече: „Моли се на бога да не се случи някое нещастие.“ После заповяда на Антон де Аламинос да даде знаци на всички кораби да се върнат в Косумел.

Отправихме се към пристанището, от което бяхме тръгнали, и разтоварихме хляба касабе. Намерихме образа на света Богородица и кръста непокътнати и много се зарадвахме на това. След малко дойдоха вождът и жреците и попитаха Кортес защо се връщаме. Той им каза, че единият от корабите се пълни с вода и трябва да го поправим. Помоли ги да ни помогнат с всичките си канута, та заедно с нашите лодки да извадим по-бързо товара. Така и направиха. Поправката ни отне четири дни.

ГЛАВА XXV

КАК ИСПАНЕЦЪТ, КОИТО БЕШЕ В ПЛЕН НА ИНДИАНЦИТЕ, НАУЧИЛ, ЧЕ СМЕ СЕ ВЪРНАЛИ В КОСУМЕЛ, И ДОЙДЕ ПРИ НАС

Когато испанецът, който беше в плен на индианците, научил със сигурност, че сме се върнали в Косумел, много се зарадвал, благодарил на бога и побързал заедно с двамата индианци, които отнесоха писмата и откупа, да дойде при нас. Той наел едно кану с шест гребци и тъй като платил богато със зелени мъниста от откупа, който бяхме изпратили, те така бързо започнали да гребат, че за кратко време и без произшествия пресекли заливчето, което беше около четири левги широко.

С пристигането им на брега на Косумел ги видяха няколко войници, които бяха излезли на лов за свине, и съобщиха на Кортес, че близо до селището е дошло едно голямо кану откъм нос Коточе. Кортес изпрати Андрес де Тапия и други двама войници да отидат да видят какви са тези индианци, които без никакъв страх идваха към нас. Като видели испанците, индианците от кануто на Агилар се изплашили и понечили да се върнат в лодката и да побегнат. Агилар им казал да не се страхуват, тъй като тези хора са негови братя.

Андрес де Тапия видял, че това са индианци Агилар също изглеждал досущ като индианец, — и изпратил единия от войниците да каже на Кортес, че пристигналите с кануто са седем индианци от Косумел. Едва когато слезли на брега, Агилар изфъфлил почти неразбираемо: „Бог, света Мария и Севиля.“ Като чул това, Тапия го прегърнал, а другият войник се втурнал да вземе награда от Кортес за вестта, че този, който е пристигнал е кануто, е испанец. Всички се зарадвахме на новината.

Скоро и Тапия, и испанецът дойдоха при Кортес. Преди да стигнат до него, някои войници питаха Тапия: „Къде е този испанец?“

Макар че той вървеше до него, те го мислеха за индианец, понеже беше мургав и остриган като индиански роб; носеше на рамо едно гребло, на единия си крак беше обул котара^[1], а другата беше завързал за пояса си; беше облечен в стара и окъсана индианска дреха и още по-жалка превръзка около бедрата. В наметалото си беше загънал някакъв предмет, който се оказа един много стар молитвеник.

Когато го видя в този вид, Кортес също се подведе и попита Тапия къде е испанецът. Като го чу, Агилар приклепна по индиански и рече: „Аз съм.“ Кортес заповяда да му дадат дрехи, риза, хубон^[2], широки гащи, каперуса^[3] и алпаргатас^[4] — други дрехи нямаше. После го разпита за живота му, как се казва и кога е дошъл по тези земи.

Той каза, макар и да не произнасяше добре думите, че се казва Херонимо де Агилар и е родом от Есиха; че бил ръкоположен за дякон; преди осем години се изгубили той и още петнадесет мъже и две жени. Били тръгнали от Дариен^[5] за остров Санто Доминго и носели десет хиляди златни песос. Корабът им заседнал между островите Алакранес и не могъл да продължи. Те се качили на спасителната лодка и взели курс към Куба или Ямайка, но теченията били много силни и ги изхвърлили на тази земя. Местните вождове ги разпределили помежду си и принесли в жертва много от неговите другари, а някои умрели от болести. Скоро след това умрели и двете жени, изтощени от тежък труд — индианците ги карали да мелят брашно. Него също искали да го принесат в жертва, но една нощ той избягал и отишъл при вожда, който му станал господар. От всичките испанци останали живи само той и Гонсало Гереро, който не пожелал да дойде. Кортес благодари на бога за всичко и каза на Агилар, че ще бъде обграден с внимание и възнаграден. После го разпита за земята и за местните хора. Агилар отвърна, че понеже бил роб, не умеел нищо да върши, освен да носи дърва и вода и да копае царевицата; бил излизал само веднъж на четири левги от селището с тежък товар на гръб, който той не можел да носи, и се разболял. Тогава разбрал, че има много селища. После Кортес го попитал за Гонсало Гереро. Агилар отвърна, че е женен и има три деца, че лицето му е татуирано и ушите и долната устна са му продупчени, че е моряк от Палос и индианците го ценят като храбрец.

Преди малко повече от година, когато на нос Коточе дошъл един капитан с три кораба (изглежда, това е било, когато пътешествувахме с Франсиско Ернандес де Кордоба), той бил подстрекателят да нападнат испанците и бил там заедно с вожда на едно голямо племе. След като чу всичко това, Кортес каза: „Наистина бих искал да ми падне в ръцете, защото той никога не ще стане добър.“

Като разбраха, че Агилар говори техния език, вождовете от Косумел се отнасяха с него много добре и той ги посъветва да почитат и уважават образа на света Богородица и кръста и ще видят, че това ще им донесе само добрини. По съвета на Агилар вождовете поискаха едно препоръчително писмо от Кортес, ако случайно в пристанището дойдат други испанци, да се отнасят добре с местните жители и да не ги оскърбяват. Такова писмо им бе дадено. След като се разделихме с много ласкателства и обещания, потеглихме към река Грихалва.

[1] Дума от Карибския район, означава сандал. — Б.пр. ↑

[2] Къса вталена горна дреха. — Б.пр. ↑

[3] Шапка във вид на качулка. — Б.пр. ↑

[4] Вид испански обувки с подметки от плетен коноп. — Б.пр. ↑

[5] Провинция в Панама, по крайбрежието на Тихия океан. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XXVI

КАК ОТНОВО СЕ КАЧИХМЕ НА КОРАБИТЕ И ОТПЛАВАХМЕ КЪМ РЕКА ГРИХАЛВА

Голямо щастие беше за нас, че вече имахме добър и верен преводач. На четвърти март 1519 г. Кортес заповяда да се качим на корабите и даде напътствия за сигналите с фенери през нощта, както преди завръщането ни в Косумел. Тръгнахме при хубаво време, но някъде привечер задуха толкова силен насрещен вятър, че разпиля корабите на различни страни с голяма опасност да се разбият в брега, но господ пожела към полунощ вятърът да утихне. На разсъмване всички кораби отново се събраха с изключение на кораба на Хуан Веласкес де Леон. Продължихме нашето пътуване докъм пладне, без да научим нищо за изгубените, и много се тревожихме, като мислехме, че са заседнали в някои плитчини. Тъй като денят преваляше, а корабът не се появяваше, Кортес каза на Аламинос, че не бива да продължим, преди да разберем какво се е случило. Кърмчията даде знаци на всички кораби да спрат и да застанат на дрейф, за да изчакаме — може би бурята беше принудила кораба да потърси убежище в някой залив, от който сега не можеше да излезе поради силния насрещен вятър. После бе решено да се върнем и да го потърсим с цялата армада. Намерихме го закотвен в един залив и се зарадвахме.

Останахме там един ден, спуснахме две спасителни лодки и на брега слязоха кърмчията и един капитан на име Франсиско де Луго. Там имаше няколко колиби, царевични ниви и солници. Имаше и четири ку, които са храмове на идоли, а в тях имаше много фигури, повечето на жени, високи на ръст. Нарекохме тази земя Пунта де лас Мухерес^[1].

Доколкото си спомням, Агилар казваше, че близо до тези колиби се намира селището, където той е бил роб, че дошъл тук тежко натоварен и се разболял от това. Каза също, че не е много далеч оттук и селището, където живее Гонсало Гереро, че всички индианци имат

злато, макар и малко, и ако нашият капитан иска, той ще го заведе дотам. Кортес се засмя и отвърна, че не е тръгнал за такива дребни неща, а за да служи на бога и на краля.

След това Кортес изпрати един капитан, на име Ескобар, да тръгне с кораба си — бърз ветроход с плитко газене — по посока на Бока де Терминос, за да огледа добра ли е земята и удобно ли е пристанището за заселване; също така дали наистина има дивеч, както му бяха казали. Тази заповед той даде по препоръка на кърмчията, за да не спираме с всички кораби по тези места. Кортес нареди на Ескобар, след като огледа всичко, да сложи някакъв знак или да отсече дървета при входа на пристанището, или пък да напише писмо и да го остави на място, видимо от двете страни на залива, за да разберем, че вече е бил там, или да чака армадата в открито море.

Ескобар тръгна към Бока де Терминос и изпълни всичко, както му беше заповядано. Там намерил кучката, която беше останала по време на експедицията на Грихалва, охранена и загладена. Ескобар каза, че като видяла кораба, започнала да върти опашка и да се гали, а после тръгнала с войниците и се качила с тях на кораба. След това Ескобар излязъл в открито море, за да изчака армадата, но, изглежда, южният вятър бил доста силен, защото беше навлязъл много навътре в морето.

Да се върнем при нашата армада, която оставихме в Пунта де лас Мухерес. На другия ден сутринта излязохме с добър бриз откъм сушата и стигнахме в Бока де Терминос. Тъй като не намерихме Ескобар, Кортес заповяда да се спусне една лодка с десет стрелци с арбалети, които да отидат да го потърсят или да проверят дали не е оставил някакъв знак или писмо. Те намерили отсечени дървета и писмо, в което се казваше, че пристанището и земята са добри и има много дивеч. Кърмчията Аламинос посъветва Кортес да продължим по-нататък, защото сигурно южният вятър е изтласкал кораба на Ескобар навътре в морето, но не може да е много далеч, тъй като плава при насрещен вятър. Понеже Кортес се безпокоеше да не би да му се е случила някоя беда, заповяда да ускорим ход и така го настигнахме. Ескобар обясни на Кортес защо не е могъл да ни дочака.

Междувременно стигнахме до брега на селището Потончан и Кортес заповяда да пристанем в залива. Кърмчията възрази, че пристанището не е добро, защото отливът е много голям, и корабите

ще трябва да застанат на повече от две левги от сушата. Кортес беше намислил да даде добър урок на туземците за поражението на Франсиско Ернандес де Кордоба и на Грихалва; много от войниците, които бяхме участвували в тези битки, го молахме да не оставяме ненаказани индианците, та макар и да се забавим два-три дни. Аламинос и другите кърмчии настояваха, че щом влезем, и за осем дни не ще можем да излезем, ако се развали времето, затова по-добре да използваме хубавото време и попътния вятър, с който за два дни ще стигнем в Табаско^[2]. Така и подминахме Потончан.

[1] Нос на жените. — Б.пр. ↑

[2] Днес едноименен щат в Югоизточно Мексико, разположен на залива Кампече. — Б.ред. ↑

ГЛАВА XXVII

КАК СТИГНАХМЕ ДО РЕКА ГРИХАЛВА И ЗА БИТКАТА, КОЯТО ВОДИХМЕ ТАМ

На дванадесети март^[1] стигнахме с цялата армада до река Грихалва, която се нарича още Табаско. Както знаехме вече от пътуването с Грихалва, в това пристанище и в реката не можеха да влизат кораби с по-дълбоко газене, затова най-големите кораби хвърлиха котва в морето, а с по-малките и с лодките дебаркирахме на нос Палмарес, също както с Грихалва — този нос се намира на около половин левга от селището Табаско.

По реката и на брега сред ракитаците беше пълно с въоръжени индианци; това учуди всички, които бяхме идвали по тези места с Грихалва. Освен това в селището се бяха събрали повече от дванадесет хиляди бойци. Изглежда, по това време е имало нещо като панаир и тъй като Табаско беше търговски център на други големи селища, всички бяха приготвили там всякакъв вид оръжия.

Причината била, че индианците от Потончан, от Ласаро и от другите съседни селища смятали местните жители за страхливци и им се подигравали, че дали на Грихалва златни украшения и от страх не се осмелили да ни нападнат, макар да имали повече бойци от тях. Казвали им това, за да ги унижат. Така че след всички тези думи те решили да грабнат оръжието.

Когато Кортес ги видя в такъв вид, нареди на Агилар, който добре разбираше езика им, да каже на едни индианци с вид на касици, които минаваха близо до нас в лодка, че няма защо да се страхуват, че няма да им причиним никакви злини, а искаме да им дадем дарове като на братя, и ги молеше да не ни нападат, защото ще съжаляват за това. Колкото повече им говореше Агилар, толкова по-войнствени се показваха индианците и се заканваха, че ще ни избият до един, ако влезем в селището им — били го укрепили от всички страни с много дебели дървета, огради и камъни.

Агилар отново им заговори за мир и да ни позволят да вземем вода и храна в замяна на нашите предмети. Каза също така на вождовете, че това ще бъде за тяхно добро и в служба на господа бога. Те обаче не отстъпиха и ни предупредиха да не излизаме от палмовата горичка — в противен случай щели да ни избият.

Като видя накъде отива работата, Кортес заповяда да се приготвят лодките и по-малките кораби и нареди да сложат по три топа във всяка лодка. Разпредели и стрелците с арбалети и пушки. Ние си спомнихме, че предния път, когато дойдохме с Грихалва, бяхме намерили тесен път от палмите до селището през едни рекички и блата. През нощта Кортес изпрати трима войници да го потърсят.

Добре огледахме всичко и денят мина в разпореждания как и по какъв начин трябва да отидем с лодки до селището. На другия ден сутринта, след като бе отслужена литургия, приготвихме оръжията си и Кортес изпрати капитан Алонсо де Авила със сто войници, между които и десет стрелци, да тръгнат по пътеката, която водеше към селището, и щом ни чуят да стреляме, те от една страна и ние от друга да нападнем индианците. Кортес и всички останали войници и капитани поехме с лодките и с по-малките кораби нагоре по реката.

Когато индианските воини, крито бяха по брега и сред ракитака, разбраха намеренията ни, тръгнаха с безброй канута към пристанището, където трябваше да хвърлим котва, за да ни попречат да слезем на брега. Засвириха с тръбите, надуха раковини, забиха бойни барабани. Тогава Кортес заповяда да спрем за малко и да не стреляме. Тъй като искаше за всяко нещо да има оправдание, пред един писар на краля и с преводача Агилар той отправи искане към индианците да ни позволят да слезем на брега, за да вземем вода, и им говори за бога и за Негово Величество; каза им, че ако ни нападнат и в самозащита някои паднат убити или се причинят други щети, то вината ще бъде тяхна, а не наша. Но те продължиха да ни заплашват, че ако слезем на брега, ще ни избият. След това смело започнаха да ни обсипват със стрели и да дават с техните барабани сигнали за атака. Хвърлиха се безстрашно срещу нас и ни обградиха със своите канута. Стрелите бяха като градушка и ни заставиха да спрем до пояс във водата.

Имаше много кал и тиня, а и в това време върху нас се нахвърлиха толкова много индианци с копия и стрели, че мина доста време, докато стъпим на здраво място. Кортес също се биеше в тинята.

Едната му обувка остана в калта, та излезе бос на брега; после я извадиха и се обу.

В това време всички ние — капитани и войници — се хвърлихме срещу индианците с името на Сантяго^[2]. Накарахме ги да отстъпят, макар и не много далеч; тъй като имаха прикрития от дебели дървета и камъни, които разрушихме, и с бой продължихме да ги изтласкваме по една улица. Там имаше други укрепления и индианците не престанаха да се отбраняват упорито. Биеха се много храбро и с висок дух и викаха: „Ал калачеони, ал калачеони“, което на техния език означаваше да убият или пленят нашия капитан. Докато се биехме с индианците, дойде и Алонсо де Авила с войниците си, които бяха минали по суша през палмовите горички. Той, изглежда, не беше успял да дойде по-бързо поради тресавищата и блатата, но тази подкрепа беше добре дошла за нас, така че заедно отново се хвърлихме с всички сили към индианците и постепенно ги отблъснахме. Наистина като добри бойци те не спираха да ни обсипват със стрели и заострени пръчки и нито за миг не обърнаха гръб за бягство чак до един голям двор, където имаше няколко постройки и три светилища с идоли.

При светилищата Кортес заповяда да спрем преследването, тъй като индианците вече бягаха. Там Кортес официално обяви тази земя за владение на негово кралско величество, като извади меча си от ножницата и с него направи кръст на едно голямо дърво в двора, което се нарича сейба, и каза, че ако някой оспорва това, той ще воюва с меч и щит. Всички войници, които присъствувахме, отговорихме, че завладяването на тази земя в името на Негово Величество е добро дело и че сме готови да го подкрепим, ако някой оспори това. Тази церемония бе извършена пред един кралски писар. Привържениците на Диего Веласкес доста недоволствуваха по този повод.

Спомням си, че в онези ожесточени битки раниха четиринадесет войници; мен също ме улучиха с една стрела в бедрото, но раната не беше сериозна. На мястото, където дебаркирахме, и във водата останаха прострени и мъртви осемнадесет индианци. С усиленни постове и съгледвачи останахме там да нощуваме.

[1] Трябва да е било 22 март. ↑

[2] Сантяго (свети Яков) е покровител на Испания. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XXVIII

КАК КОРТЕС ИЗПРАТИ ДВАМА КАПИТАНИ С ПО СТО ВОЙНИЦИ НА ОГЛЕД

На другия ден сутринта Кортес изпрати Педро де Алварадо начело на сто войници, от които петнадесет стрелци с арбалети, да отидат да огледат сушата на две левги навътре, като вземе със себе си Мелчорехо, преводача от нос Коточе. Когато отидоха да извикат Мелчорехо, не го намериха. Беше избягал при индианците от Табаско. Както изглежда, предния ден той беше оставил кастилските си дрехи на нос Палмарес и през нощта бе побягнал с едно кану. Кортес много се разгневи, като научи за бягството му, защото можеше да разкрие на местните индианци някои неща, които биха ни навредили.

Да оставим избягалия да върви поврага и да се върнем към нашия разказ. Кортес изпрати също така още един капитан, на име Франсиско де Луго, със сто войници и дванадесет стрелци да разузнаят на две левги в друга посока и да се върнат да нощуват в лагера.

Както си вървял Франсиско де Луго със своята рота, на около една левга от лагера се натъкнал на големи ескадрони от индианци, всички въоръжени със стрели и копия, с щитове, барабани и пера. Спуснали се право към нашите войници, обградили ги от всички страни и започнали да ги обсипват със стрели, с опалени пръчки; камъни, хвърлени с прашки, се сипели като градушка; атакували ги с едни мечове, които въртели с две ръце. Колкото и добре да се биели Франсиско де Луго и войниците му, не могли да се отскубнат от тези индианци. Като видял това, капитанът наредил в добър ред да отстъпят към лагера и изпратил един кубински индианец, много бърз и пъргав, да уведоми Кортес, за да му изпрати помощ. Франсиско де Луго все още удържал натиска на многобройните ескадрони благодарение на добрата тактика на неговите стрелци — докато едни зареждали, другите стреляли.

Да ги оставим в това положение, в голяма опасност, и да се върнем при капитан Педро де Алварадо, който след като изминал повече от левга, се натъкнал на едно блато; но бог го насочил да се върне по друг път, откъм страната, където се сражавал Франсиско де Луго. Като чул изстрелите от пушките и ударите на бойните барабани, тръбите и виковете на индианците, той разбрал, че се води голяма битка. С голяма бързина и в добър ред се спуснал натам, откъдето се чували гласовете и изстрелите, и видял капитан Франсиско де Луго и неговите хора да се сражават и отблъскват противника; петима индианци вече лежали мъртви. Бързо се присъединил към Луго и отново атакували индианците и ги накарали да отстъпят, но не успели да ги прогонят. Враговете ги преследвали до самия лагер.

Нас също ни бяха нападнали други ескадрони индиански воини. Ние бяхме с Кортес при ранените. Много скоро обаче принудихме индианците да се оттеглят. Когато Кортес чу молбата на пратеника на Франсиско де Луго, веднага тръгнахме да му помогнем. На около половин левга от лагера видяхме да идват хората на двамата капитани. От войниците на Франсиско де Луго имаше двама убити и осем ранени, а от хората на Педро де Алварадо бяха ранени трима. Щом се върнаха в лагера, ранените се превързаха, а убитите погребяхме. Поставихме усилен стражи и съгледвачи. В онези схватки бяха убити петнадесет индианци, а трима бяха пленени; единият от тях, изглежда, беше някакъв вожд.

Агилар, преводачът, ни попита с какъв ум са ни нападнали и ги посъветва да внимават, защото ако повторят нападението, ще ги избием. След това изпратихме един от индианците да отнесе броеници на вождовете и да ги повика да дойдат с мир. Същият пратеник каза, че Мелчорехо, който бе избягал предната нощ, ги посъветвал да ни нападнат и да се бият с нас денем и нощем; така щели да ни победят, тъй като сме малко хора. Оказа се, че сме водили със себе си много лош помощник и наш враг.

Индианецът, когото изпратихме, замина и не се видя повече. От другите двама Агилар със сигурност научи, че на следващия ден ще се съберат всички вождове от съседните селища на тази провинция, за да ни нападнат и обкръжат лагера; така ги посъветвал Мелчорехо, нашият бивш преводач.

ГЛАВА XXIX

КАК КОРТЕС ЗАПОВЯДА ДА СЕ ПРИГОТВИМ ЗА СРАЖЕНИЕ С ИНДИАНСКИТЕ ЕСКАДРОНИ

Щом Кортес разбра със сигурност, че ще ни нападнат, заповяда да докарат бързо всички коне от корабите на сушата, а стрелците с арбалети и пушки да са приготвят оръжията заедно с всички останали войници, включително и ранените. Когато свалиха конете на брега, те бяха много тромави и не можеха да тичат, тъй като бяха прекарвали много дни на корабите, но на другия ден се оправиха. И друго произшествие се случи тогава: седмина млади и здрави войници почувствуваха толкова силни болки в гърба, че не можеха да стоят на краката си и трябваше да ги носят на гръб. Не можахме да разберем каква беше причината. Някои казваха, че е от индианските ризници, които те не сваляха нито денем, нито нощем, и понеже в Куба бяха изнежени и не бяха привикнали на трудности, то от топлината ги е хванала тази болест. Кортес заповяда да ги отнесат на корабите. Той определи и конниците: подбра най-добрите ездаци и коне, като нареди да поставят на конете нагръдни ремъци със звънчета, а на конниците заповяда да не спират да нападнат с копията, докато не разбият индианците, и да ги удрят по лицата. Определи тринадесет души, сам той ги предвождаше. Заповяда на топчията Меса да бъде готов с артилерията си, а Диего де Ордас назначи за капитан на всички останали войници и стрелци, понеже не беше добър ездач.

Рано сутринта на другия ден — беше мартенската света Богородица^[1], — след като отец Бартоломе де Олмедо отслужи литургия пред строя, тръгнахме начело с нашия знаменосец Антонио де Виляроел през едни големи савани, където бяха водили бой Франсиско де Луго и Педро де Алварадо. Саваните и близкото селище се наричаха Синтла и бяха подчинени на Табаско; намираха се на

около една левга от лагера. Нашият Кортес се отдели на известно разстояние от нас, по причина на едно тресавище, през което конете не можеха да минат. И както вървахме така, сблъскахме се с цялата индианска войска, която вече беше тръгнала към лагера ни, явно със същите намерения като нашите.

[1] Датата е 25 март. ↑

ГЛАВА XXX

ЗА ГОЛЯМАТА БИТКА, КОЯТО ВОДИХМЕ С ВОЖДОВЕТЕ НА ТАБАСКО И НА НЕГОВИТЕ ПРОВИНЦИИ

Ескадроните бяха толкова многобройни, че покриха целите савани, и още щом ни наближиха, спуснаха се като бесни, обградиха ни от всички страни и хвърлиха още с първия пристъп толкова много стрели, пръчки и камъни, че мигом раниха повече от шестдесет души от нашите. Големи поражения ни нанасяха и с копията си в ръкопашните схватки. Един войник загина от стрела, забита в ухото му; градушката от стрели не спираше и броят на ранените растеше. Ние не им отстъпвахме по храброст и с топовете, арбалетите и пушките, и с ударите на мечовете малко по малко ги накарахме да се отдръпнат, но те продължиха да ни обсипват със стрели от безопасно разстояние. Меса, артилеристът, със своите топове изби мнозина от тях, тъй като ескадроните им бяха многочислени и сбити. Но въпреки големите загуби и раните, които им нанасяхме, не можехме да ги отблъснем.

Аз казах на капитан Диего де Ордас: „Струва ми се, че можем да влезем в ръкопашен бой, тъй като индианците вече опитаха остриетата на нашите шпаги и мечове, затова и се отдръпнаха — от страх от сечта и за да могат да хвърлят по-добре стрели, пръчки и камъни срещу нас.“ Той отвърна, че този съвет не е добър, тъй като на всеки един от нас се падаха по триста индианци, и не бихме могли да издържим срещу толкова много воини. Но все пак ги удържахме. Решихме да се приближим колкото се може повече до тях, както бях казал на Ордас, за да ги нападнем с мечовете си и тогава те наистина се отдръпнаха към тресавището. Кортес все още не идваше с конниците си и започнахме да се страхуваме да не би да му се е случила някоя беда.

Спомням си, че когато стреляхме с топовете, индианците свиреха и крещяха оглушително, и хвърляха нагоре трева и пръст, за да не виждаме загубите, които им причинявахме; биеха барабаните и викаха: „Алала, алала!“ В това време се появиха конниците; индианците така бяха записани в битката, че отначало не ги забелязаха, понеже идваха в гръб. Тъй като мястото беше равно, конниците добри, а конете пъргави и бързи, сразиха много народ с копията си. Като съзряхме нашите, ние се хвърлихме в боя с още по-голям устрем. Притиснати от конниците, от една страна, и от нас, от друга, скоро им видяхме гърбовете: тук индианците помислили, че кон и ездач са едно цяло, тъй като никога не бяха виждали коне.

Саваните бяха пълни с индианци, които бързо се укриваха в едни гъсти гори. След като ги разпръснахме, Кортес ни разказа защо не е могъл да дойде по-скоро. Причината била в тресавището и битката, която трябвало да води с други индиански ескадрони, преди да стигне до нас. Бяха ранени трима конници и пет коня. Под едни дървета благодарихме горещо на бога, задето ни даде тази победа, и тъй като беше мартенската света Богородица, градът, който с течение на времето започна да се заселва на това място, бе наречен Санта Мария де ла Виктория. Това бе първата битка, която водихме с Кортес в Нова Испания.

След това превързахме ранените с парчета платно, защото нямаше друго, а конете лекувахме с горена мас, която взехме от един убит индианец, когото изкормихме. После отидохме да видим убитите. Те бяха повече от осемстотин, по-голямата част от тях бяха посечени с мечове, други бяха убити от попаденията на топовете, арбалетите и пушките. Много бяха полумъртви. Там, където беше минала конницата, също имаше голям брой убити и ранени, които стеноха. Битката беше продължила около един час и чак когато дойде конницата, можахме да надделеem над храбрите индиански воини. Пленихме петима индианци, двама от които военни вождове, и понеже бяхме изтощени от битката и не бяхме хапнали нищо, върнахме се в лагера. Там погребяхме двамата войници — единия улучен в гърлото, а другия в ухото — и обгорихме раните на оцелелите и на конете. Поставихме стража и съгледвачи, вечеряхме и си отпочинахме.

ГЛАВА XXXI

КАК КОРТЕС ИЗПРАТИ ДА ПОВИКАТ ВСИЧКИ ВОЖДОВЕ НА ТЕЗИ ПРОВИНЦИИ

Вече споменах, че пленихме петима индианци, двама от които бяха капитани^[1]. Агилар, преводачът, разговаря с тях и се убеди, че можем да ги използваме като пратеници. Той посъветва капитан Кортес да ги освободи, за да отидат да говорят с вождовете на селището. На двамата пратеници бяха дадени зелени броеници и сини мъниста, а Агилар им каза много сладки и медени приказки: че искаме да ни бъдат като братя и да не се страхуват; че за случилото се в битката са виновни те самите; нека извикат всички вождове от околните селища, за да поговорим с тях. Още много неща им бяха казани с благи думи, за да ги привлечем с мир.

Те заминаха на драго сърце и говорили с първенците и вождовете, като им съобщили всичко, каквото им бяхме заръчали. След като изслушали нашите пратеници, те решили да изпратят петнадесет индианци от робите, които държали, всички с осаждени лица, мизерни наметки и набедрени превръзки. Те ни донесоха кокошки, печена риба и царевичен хляб. Когато се явиха пред Кортес, той ги прие благосклонно, а Агилар, преводачът, им каза полусърдит, че с тези очернени лица изглежда, че идват за война, а не да преговарят за мир, затова да отидат при вождовете и да им кажат, че ако искат мир, както ние им предлагаме, трябва да дойдат да преговарят господари, а не да изпращат роби. Все пак и на тези черньовци казахме някоя и друга похвала и в знак на мир изпратихме по тях зелени броеници, както и за да бъдат по-благоразумни.

На другия ден дойдоха тридесет първенци с хубави наметки и донесоха кокошки, риба, плодове и царевичен хляб и поискаха от Кортес разрешение да изгорят и погребат убитите в предишните битки, за да не се разложат труповете им или да ги изядат тигри и лъвови^[2]. Такова разрешение им беше дадено и те побързаха да докарат много

хора, за да погребат и изгорят труповете по техния обичай. Както Кортес разбра от тях, имали над осемстотин души убити, без ранените. Казаха също, че не могат да останат да преговарят, тъй като на другия ден щели да дойдат първенците от всички провинции, за да се сключи мир.

Тъй като беше много съобразителен във всичко, Кортес през смях каза на войниците около него: „Знаете ли, господа, на мен ми се струва, че тези индианци се страхуват много от конете и сигурно мислят, че те воюват сами, както и топовете. Измислих нещо, което ще ги накара още повече да се убедят в това: да докарат кобилата на Хуан Седеньо, която се ожреби оня ден на кораба, и да я вържат тук, дето стоя; докарайте и жребецът на Ортис музиканта. Той е много буен и като подуши кобилата, ще се разбеснее. После поотделно ги отведете към мястото, откъдето ще дойдат вождовете, но не ги оставяйте да цвелят, нито да ги видят, докато индианците не дойдат при мен и започнем да говорим.“

Направиха точно така, както беше заповядал: докараха кобилата и коня, който веднага я подуши. Освен това Кортес заповяда да заредят най-големия топ с голямо гюле и много барут. Докато се правеха тези приготовления, стана обяд и дойдоха четиридесет индианци, все вождове, изискани и богато облечени по техния обичай, и поздравиха Кортес и всички нас. Те носеха кадилници и ни окадиха всички; поискаха прошка за станалото и обещаха занапред да се отнасят добре с нас.

Кортес им отговори с тежест, сякаш се сърдеше. Чрез нашия преводач Агилар той им напомни колко пъти искахме мир с тях, че те са виновни за случилото се и сега заслужават да избием и тях, и всички останали в техните селища; че ние сме васали на един велик крал и господар, който ни е изпратил по тези места, че той се казва император дон Карлос и е заповядал да помагаме и да възнаграждаваме тези, които са готови да му служат; че ако бъдат добри, както обещават, ще постъпим точно така, ако ли не, ще пуснем онези тепуске^[3] да ги избият (тепуске те казват по тяхному на желязото), тъй като някои от тях още са разгневени, задето ни бяха нападнали.

На това място Кортес даде таен знак зареденият топ да гръмне и той изтрещя, както трябваше. Гюлето прелетя над хълмовете и понеже

беше пладне и наоколо беше тихо, трясъкът и свистенето му се чуха още по-силно и вождовете се изплашиха. Тъй като никога през живота си не бяха виждали подобно нещо, те повярваха, че това, което казва капитанът, е истина. Кортес им каза чрез Агилар да не се страхуват, тъй като е заповядал на тепускес да не им причиняват зло. В този миг доведоха жребеца, който беше подушил кобилата, и го вързаха недалеч от мястото, където Кортес разговаряше с вождовете. И понеже кобилата беше стояла на същото място, конят започна да тропа с копита, да цвили и да пръхти, а очите му все в индианците, към мястото, където беше подушил кобилата. Вождовете помислиха, че той прави всичко това заради тях, и бяха ужасени. Като ги видя така изплашени, Кортес стана от стола си и отиде при коня. После нареди да го изведат, а на индианците каза, че е заповядал на коня да не се сърди вече, тъй като те идват с мир.

В това време пристигнаха към тридесет носачи индианци, които те наричат тамемес, и донесоха кокошки, риба и плодове; изглежда, бяха изостанали.

Кортес говори дълго с онези първенци. Те казаха, че на другия ден ще дойдат пак всички, ще донесат подаръци и ще поговорят за други неща. После си отидоха много доволни.

[1] Тук и на още много места в хрониката си Бернал Диас използва испанската военна терминология, когато говори за индианските воини. — Б.пр. ↑

[2] Тук Бернал Диас очевидно има пред вид пумата и ягуара, тъй като в Мексико няма лъвове и тигри. — Б.ред. ↑

[3] Тепуцтли ↑

ГЛАВА XXXII

КАК ДОЙДОХА ВСИЧКИ ВОЖДОВЕ И ПЪРВЕНЦИ ОТ РИО ДЕ ГРИХАЛВА

На другия ден сутринта дойдоха вождовете и първенците от Табаско и от съседните селища и с много почит донесоха дарове от злато: четири диадеми, няколко гущерчета, две кученца, халки за уши, пет патици, две фигурки с лица на индианци, две златни подметки като за техните котарас и други дреболии. Донесоха и от техните наметала, които бяха много груби. Целият този дар беше нищо в сравнение с двадесетте индианки, а между тях имаше една превъзходна жена, която се нарече доня Марина, когато се покръсти.

Кортес с радост прие подаръка и се отдели с вождовете и Агилар да поговорят. Каза им, че благодари за това, което са донесли, но ще ги помоли още нещо: до два дни да населят това място с всичките си хора — жени и деца, — само тогава ще повярва в мирните им намерения. Вождовете заповядаха да извикат всички жители с жените и децата им и за два дни мястото се насели.

Другото, което им заповяда, беше да се откажат от своите идоли и жертвоприношения и те отговориха, че ще го направят. После Кортес им изложи много добре някои неща относно нашата светла вяра и това, че сме християни и почитаме един-единствен бог. Показан им бе образът на благочестивата света Богородица със своя драгоценен син в ръце и им беше заявено, че я почитаме, защото тя е на небето и е майка на нашия господ бог.

Вождовете казаха, че много харесали тази голяма теклесиуата^[1] и поискаха да я отнесат в селището. На големите господарки в тази земя им казват теклесиуатес. Кортес отговори, че ще им я даде, и заповяда да направят един олтар. На другия ден сутринта той нареди на двама дърводелци да изработят и един висок кръст.

След като се разпореди за всичко това, Кортес ги попита коя е била причината да ни обявят война, след като три пъти им искахме

мир. Те отговориха, че вече са поискали прошка. Вождът на Чампотон, техен брат, ги посъветвал да ни нападнат и те, за да не се покажат страхливци, са го направили; освен това ги обиждали и им се подигравали, задето не отворили война предния път, когато дошъл друг капитан с четири кораба (изглежда, говореха за Хуан де Грихалва). Също така индианецът, който ни беше служил като преводач и беше избягал, ги съветвал да воюват с нас ден и нощ. Кортес им заповяда непременно да го доведат. Те отговориха, че като видял, че губят битката, той избягал и не знаят къде е, макар че го търсили. После разбрахме, че го принесли в жертва, понеже им стрували много скъпо неговите съвети.

Кортес ги запита също така откъде вземат златото и скъпоценностите. Казаха, че оттам, където залязва слънцето, и повтаряха Кулуа и Мешико, но тъй като не знаехме какво означава това, отминахме тези думи без внимание.

Там имахме и друг преводач, който се казваше Франсиско. Бяхме го взели по време на експедицията с Хуан де Грихалва, но той не разбираше езика на Табаско, а само този на Кулуа, който всъщност е мексикански, и къде с думи, къде със знаци каза на Кортес, че Кулуа е много далеч, и отново спомена думата Мешико, която пак не разбрахме.

С това разговорите свършиха. На другия ден в олтара бяха поставени образът на света Богородица и кръстът, който всички почитаме. Отец Бартоломе де Олмедо отслужи литургия, на която присъствуваха вождовете и първенците, и на това селище бе дадено името Санта Мария де ла Виктория. Така се нарича сега предишното селище Табаско.

Същият монах държа проповед пред двадесетте жени, които ни представиха; той каза много хубави неща за нашата свята вяра и да не вярват повече в идолите, понеже те са лоши и не са богове; да не им принасят жертви, защото идолите ги мамят, а да се молят на нашия господ бог Исус Христос. След това ги покръстихме. Индианката, която ни дадоха и която наистина беше дъщеря на вожд и господарка на васали — това личеше по осанката ѝ, получи името доня Марина. По-нататък ще разкажа как беше попаднала при нас.

Имената на другите жени не си опомням добре, пък и не си струва да ги изброявам, но те бяха първите християнки в Нова

Испания и Кортес ги разпредели сред капитаните. Доня Марина, която беше с приятна външност, безсрамна и оправна, той даде на Алонсо Ернандес Пуертокареро. Когато последният отиде в Испания, доня Марина заживя с Кортес и имаше от него дете, което бе наречено Мартин Кортес.

В това селище стояхме пет дни, за да се излекуват ранените и тези, които имаха болки в гърбовете. Освен това Кортес винаги привличаше с добри думи вождовете и им говореше, че нашият господар, императорът, има под своя власт много големи господари и ще е добре и те да му се подчинят; ако се нуждаят от нещо, да му пратят вест, където и да се намираме, той ще намери начин да им помогне.

Всички вождове му благодариха за това и приеха да станат васали на нашия велик император; това бяха първите васали в Нова Испания, които се подчиниха на Негово Величество.

Кортес им заповяда на другия ден, който се падаше Цветница, да дойдат с децата и жените си да се помолят на светия образ на Богородица и на кръста. Също така разпореди да доведат шестима индианци дърводелци и заедно с нашите дърводелци да издълбаят кръст в едно дърво, което те наричат сейба, в селището Синтла, където нашият господ бог ни даде победа в миналата битка. Кръстът бе направен да се запази за дълго и тъй като кората позеленява с времето, той ще се забелязва отдалеч.

След като извърши всичко това, Кортес заповяда на индианците да приготвят всички канута, за да ни помогнат да се върнем на корабите. Искахме да отплаваме на този свят ден, защото по едно време дойдоха двама кърмчии и казаха на Кортес, че корабите се намират в голяма опасност, тъй като северният вятър духа право към брега.

Рано сутринта на другия ден дойдоха всички вождове и първенци с канутата си, водейки жените и децата си, и се събраха в двора, където бе кръстът. Бяха донесли много цветя за процесията. Отец де ла Мерсед и Хуан Диас, свещеникът, отслужиха литургията, облечени в църковни одежди. Ние се помолихме и целунахме кръста под погледите на индианците. След като завърши нашият тържествен празник, дойдоха първенците и донесоха на Кортес десет кокошки, риба и зеленчуци. Разделихме се с тях и Кортес през цялото време им

напомняше да се грижат за светия образ и светия кръст, да ги поддържат винаги чисти и украсени с цветя, да ги почитат и така ще имат здраве и добри посеви.

Късно следобед се качихме на корабите и на другия ден, в понеделник, сутринта вдигнахме котва. Плавахме без премеждия по пътя за Сан Хуан де Улуа, като се държахме през цялото време много близо до брега.

[1] Теуксиуатл. ↑

ГЛАВА XXXIII

ЗА ДОНЯ МАРИНА, КАСИКА, ДЪЩЕРЯ НА ВЕЛИКИ ГОСПОДАРИ И ГОСПОДАРКА НА СЕЛИЩА И ВАСАЛИ, И КАК ТЯ БЕШЕ ДОВЕДЕНА В ТАБАСКО

Преди да захвана да разказвам за великия Монтесума, за неговото велико Мексико и за мексиканците, искам да разкажа историята на доня Марина, която още от детството си е била голяма господарка и касика на селища и на васали. Историята е следната: нейният баща и майка ѝ били господари на едно селище, наречено Пайнала, на около осем левги от град Гуасакуалко. На Пайнала били подчинени и други селища. Когато доня Марина била много малка, баща ѝ умрял и майка ѝ се омъжила за един млад вожд. Родило им се момче. Изглежда, че цялата им родителска обич е била за сина, който щял да ги наследи като вожд. За да не попречи на плановете им, те решили да се отърват от дъщеря си. Една нощ те я дали, без никой да види, на едни индианци от Шикаланго и пуснали слух, че е умряла. Точно тогава умряла дъщерята на една тяхна робиня и те се възползвали от това и обявили, че е умряла наследничката. Индианците от Шикаланго я дали на хора от Табаско, а те я дадоха на Кортес.

По-късно аз се запознах с майка ѝ и брат ѝ, който вече беше станал мъж и управляваше заедно с майка си своето селище, тъй като баща му беше починал. След като се покръстиха, старата бе наречена Марта, а синът — Ласаро. Много добре зная това, защото през 1523 г., след като бе завоювано Мексико и другите провинции, в Игерас се разбунтува Кристобал де Олид и на път за там Кортес мина през Гуасакуалко.

Тъй като доня Марина беше изключителна жена и добра преводачка, по време на войните в Нова Испания, Тласкала и Мексико

Кортес я водеше винаги със себе си. Доня Марина беше голяма личност и имаше неоспорима власт сред индианците в цяла Нова Испания.

В град Гуасакуалко Кортес изпрати хора да извикат всички вождове от провинцията, за да им говори за светото учение и за нашето благоразположение към тях; тогава дойдоха и майката на доня Марина, и природеният ѝ брат Ласаро заедно с другите вождове.

Няколко дни преди това доня Марина ми беше казала, че е касика на тази провинция и господарка на васали. Това беше добре известно и на Кортес, и на преводача Агилар. Та като дойдоха майка ѝ и брат ѝ, те се познаха. Личеше, че е дъщеря на старицата, тъй като много приличаше на нея.

Двамата мислеха, че доня Марина нарочно е изпратила хора да ги намерят, за да ги убият, и плачеха от страх, но тя ги успокои и им каза да не се страхуват, защото, когато са я предали на хората от Шикаланго, не са знаели какво правят, затова им прощава. Даде им много златни украшения и дрехи и ги пусна да се върнат в селището си. Каза още, че бог се е показал много милостив към нея, като я отвърнал от почитането на идолите и я направил християнка, като ѝ дал дете от нейния господар Кортес и я задомил с такъв благородник като мъжа ѝ Хуан Харамильо; дори да ѝ предложат да стане господарка на всички провинции в Нова Испания, тя би отказала, защото от всичко на света най-много държи да служи на съпруга си и на Кортес. Доня Марина знаеше езика на Гуасакуалко, който всъщност е езикът на Мексико; говореше и езика на Табаско. Тъй като Агилар знаеше езика на Юкатан и на Табаско, те се разбираха много добре. Агилар превеждаше на Кортес на кастилски. Това беше отлично начало на нашите завоевания и така ни потръгна във всичко, слава богу. Искях да изтъкна това, защото без доня Марина не бихме могли да разберем езика на Нова Испания.

ГЛАВА XXXIV

КАК ПРИСТИГНАХМЕ С ВСИЧКИ КОРАБИ В САН ХУАН ДЕ УЛУА

На велики четвъртък 1519 година пристигнахме с цялата си армада в пристанището на Сан Хуан де Улуа и тъй като кърмчията Аламинос го познаваше много добре от предишното ни идване с Хуан де Грихалва, веднага се разпореди корабите да хвърлят котва на място, защитено от северния вятър. На капитанския кораб поставиха кралските знамена и флагчета.

Около половин час, след като хвърлихме котва, дойдоха две много големи канута, пълни с мексикански индианци, и като видяха знамената и големия кораб, разбраха, че там трябва да търсят капитана. Насочиха се право към кораба, качиха се и попитаха кой е татуан^[1], което означава господар. Доня Марина ги разбра, защото знаеше много добре езика им и посочи Кортес. Индианците оказаха голяма почит на капитана според обичаите си и го приветствуваха с добре дошъл. Казаха също, че един служител на великия Монтесума, техния господар, ги е изпратил да разберат що за хора сме и какво търсим тук, и ако имаме нужда от нещо за нас самите или за корабите, да им кажем, и те ще му предадат поръчката.

Чрез двамата преводачи, Агилар и доня Марина, Кортес им благодари и след малко заповяда да им дадат храна и вино, както и сини броеници. След като пиха, той им каза, че идваме да се договорим с тях и че няма да им сторим нищо лошо. Пратениците си тръгнаха много доволни.

На другия ден, разпети петък, свалихме конете и артилерията на сушата. Наоколо нямаше равно място, само пясъчни дюни и високи хълмове, затова разположихме топовете на места, които според топчията Мена бяха най-добрите. Също така издигнахме и един олтар, където после се отслужи литургия. Направиха се колиби и заслони за Кортес и за капитаните, а след това и ние, войниците, домъкнахме

дървета и си стъкмихме колиби. Конете поставиха на най-сигурно място. Така прекарахме този разпети петък.

В събота срещу Великден дойдоха много индианци, изпратени от един вожд, губернатор на Монтесума, който се казваше Питалпитоке^[2], и донесоха брадви, с които притегнаха колибите на Кортес и на другите капитани и ги покриха с големи платна за сянка, защото слънцето печеше силно. Донесоха и кокошки, царевичен хляб и сливи, които зрееха по това време. Струва ми се също така, че носеха и няколко златни украшения и предадоха всичко това на Кортес. Казаха, че на следващия ден ще дойде друг губернатор на Монтесума с още провизии. Кортес им благодари и заповяда да им дадат в замяна някои от нашите стоки; те си отидоха много доволни.

На другия ден, Великден, дойде губернаторът, за когото говориха. Казваше се Тендиле^[3], търговец; с него беше и Питалпитоке, който също беше от първенците. Те водеха след себе си много индианци с подаръци, кокошки и зеленчуци. Тендиле заповяда на носачите да се отдръпнат малко встрани и с голямо смирение направи три поклона според техния обичай първо на Кортес, а след това и на повечето от войниците, които стояхме наблизо.

Кортес ги поздрави с добре дошли, прегърна ги и им каза да почакаят, че после ще говори с тях. Междувременно заповяда да направят един олтар; монахът Бартоломе де Олмедо, който беше голям певец, и отец Хуан Диас отслужиха литургия с песнопения, на която присъствуваха двамата губернатори и останалите първенци, които водеха със себе си.

След като свърши литургията, Кортес, някои от капитаните и двамата индианци — служители на великия Монтесума — седнаха да обядват. Когато вдигнаха масите, Кортес, двамата преводачи и вождовете се уединиха и той им каза, че ние сме християни и васали на най-великия господар на света, който се казва император дон Карлос; че много големи господари са негови васали и служители и че по негово нареждане сме дошли тук, в тези земи, тъй като той от много години знае за тях и за великия владетел, който ги управлява. Кортес добави, че иска да стане приятел на Монтесума и да му предаде много неща от името на негово кралско величество и че щом ги чуе и разбере, той много ще се зарадва. Каза им също така, че е дошъл да се

договори с него и с неговите индианци и васали за добро приятелство; също че иска да знае къде ще заповяда негова милост да се видят.

Тендиле отвърна малко надменно: „Едва си пристигнал и вече искаш да говориш с него. Вземи сега този дар от негово име и след това ще ми кажеш каквото имаш.“ После извади от една кутия много изкусно изработени златни украшения и заповяда да донесат десет товара памучни дрехи, достойни за внимание, както и много неща за ядене — кокошки, плодове и печена риба.

Кортес благосклонно прие всичко това и им даде огърлици и други украшения от Кастилия, като ги помоли да заповядат на населението от техните селища да дойде при нас, защото имаме много, огърлици, които разменяме за злато. Те обещаха да уредят това.

Тогава Кортес заповяда да донесат един стол с облегалки за ръцете, с дърворезба и инкрустации от изящно обработени бисери, обвити в памук, напоен с мускус. Заповяда също така да донесат един наниз от шлифовани диаманти и една алена шапка заедно с един златен медальон, изобразяващ свети Георги на кон, като убива с копие змея. Кортес каза на Тендиле да изпратят стола, за да седи на него владетелят Монтесума, за когото вече знаем, че се казва така; да носи шапката и да помни, че скъпоценните камъни и всичко останало му изпраща нашият господар — кралят — в знак на приятелство, защото Монтесума е велик владетел. Нека Монтесума благоволи да посочи деня и мястото, където иска да се видят.

Тендиле прие подаръка и каза, че неговият господар е велик владетел и ще се радва да се запознае с нашия велик крал.

Тендиле водеше със себе си големи художници, каквито има много в Мексико; той нареди да нарисуват в естествена големина Кортес и всички капитани и войници, доня Марина и Агилар, корабите и конете, та дори и хрътките, топовете и гюлетата цялата наша войска, — за да ги покаже на своя господар.

След това Кортес заповяда на артилеристите да заредят топовете с много барут, за да гръмнат силно. Заповяда също така на Педро де Алварадо и на всички конници да се приготвят, за да ги видят служителите на Монтесума как препускат. Нареди да сложат на конете нагръдни ремъци със звънчета. Самият Кортес възседна коня си и рече: „Добре щеше да е, ако можехме да препускаме по тези купища пясък,

но сами виждате, че дори пеш затъваме. Затова ще е по-добре да изчакаме отлива, та да яздим по брега в колона по двама.“

На Педро де Алварадо, който имаше една алеста, бързонога и буйна кобила, Кортес повери цялата конница. Всичко това стана пред очите на двамата пратеници. Кортес ги покани отново уж да говорят заедно с останалите първенци; в този момент запалиха фитилите на бомбардите^[4]. В настъпилата тишина треснаха оръдията и камъните прелетяха със силно свистене над хълмовете. Губернаторите и всички индианци се изплашиха от това съвсем ново за тях оръжие и заповядаха на художниците да нарисуват всичко това, за да може да го види техният господар Монтесума.

Доколкото си спомням, един от войниците носеше полупозлатена каска, макар и доста потъмняла. Тендиле, който беше по-общителен от другия индианец, поиска да разгледа каската, тъй като приличала на една тяхна, оставена от техните предшественици, донесена от земите, откъдето се преселили. Били я сложили на техния бог Уичилобос^[5] и господарят им Монтесума щял да се зарадва много, като види друга такава каска. Дадох му я и Кортес каза, че тъй като иска да види дали златото в тези земи се добива като нашето в реките, нека му изпратят каската, пълна със злато на зърна, за да го изпрати той от своя страна на нашия велик император.

След всичко това Тендиле прелюбезно се сбогува с Кортес и с нас и каза, че в най-скоро време ще се върне с отговор. После научихме, че освен дете е голям търговец, той е и най-бързият вестоносец на Монтесума. Тендиле отишъл и разказал всичко на своя господар; показал му и рисунките и му предал подаръка, изпратен от Кортес. Казват, че великият Монтесума бил възхитен от видяното и го приел с голямо задоволство, а като видял каската и я сравнил с тази на техния Уичилобос, той се уверил, че ние сме тези, за които техните предшественици говорили, че ще дойдем да господствуваме в тези земи.

[1] Тлатоани. ↑

[2] Куитлалпиток. ↑

[3] Теутили. ↑

[4] Голям старинен топ за мятане на камъни. ↑

[5] Уицилопочли. ↑

ГЛАВА XXXV

КАК ТЕНДИЛЕ ОТИДЕ ДА РАЗКАЖЕ НА СВОЯ ГОСПОДАР ЗА ТОВА, КОЕТО ВИДЯ В НАШИЯ ЛАГЕР, И ДА МУ ПРЕДАДЕ ПОДАРЪКА

Когато Тендиле замина с подаръка, който Кортес му даде за неговия господар Монтесума, в нашия лагер остана другият губернатор, наречен Питалпитоке. Той отседна в едни отдалечени от нас колиби и там доведоха индианки, за да приготвят царевичен хляб, кокошки, плодове и риба за Кортес и за капитаните, които се хранеха с него. Ние, войниците, ако не събирахме миди и не ловяхме риба, нямаше да имаме какво да ядем.

По това време дойдоха много индианци от селищата, чиито губернатори бяха служителите на великия Монтесума, и някои от тях носеха злато и украшения с малка стойност, както и кокошки за размяна. Ние, войниците, имавме зелени и бели мъниста и други предмети, които разменяхме, и с това си изкарвахме прехраната. Още при пътуването с Грихалва бяхме разбрали, че е добре човек да носи гердани за размяна. Така минаха шест-седем дни.

Една сутрин Тендиле се върна, придружен от повече от стотина натоварени индианци. С тях дойде и един велик мексикански вожд, който приличаше на Кортес в лице и фигура. Великият Монтесума го изпратил нарочно, защото както разправят, когато Тендиле му показал нарисувания в цял ръст Кортес, всички първенци, които били при Монтесума, казали, че един придворен, наречен Кинталбор, бил същински Кортес. Наистина този вожд много приличаше на Кортес и ние в лагера така се обръщаме към него: Кортес това, Кортес онова.

Но да се върнем към пратениците. Като стигна до мястото, където беше Кортес, Кинталбор целуна земята и с едни глинени кадилници, пълни с техния тамян, окадиха капитана, а след това и

останалите войници, които бяха наоколо. Кортес се показва много любезен и ги разположи да седнат около него. Знатният индианец, който донесе подаръка, беше натоварен да говори заедно с Тендиле.

След като поздрави Кортес с добре дошъл на тази земя, първото, което му даде Кинталбор, беше едно колело от чисто злато във формата на слънце, голямо колкото колело на каруца, с най-различни рисунки с възхитителна изработка. То струваше, както казаха покъсно, когато го претеглиха, около десет хиляди песос. Даде му още едно колело от сребро, представляващо луната, много бляскаво и украсено с различни фигури. И то беше много тежко и скъпо. Кинталбор донесе също и шлема, пълен със злато на дребни зрънца, така както го вадят от мините, на стойност три хиляди песос. На златото в шлема се зарадвахме много, тъй като по него разбрахме със сигурност, че имат богати мини. Индианците донесоха злато за двадесет хиляди песос.

Вождът поднесе на Кортес и двадесет патици от злато с много изкусна изработка, също като истински; фигурки на кучета от местната порода; много златни фигурки на тигри, лъвови и маймуни; десет наниза с много майсторска изработка и други дребни неща, както и дванадесет стрелци и един лък с тетива, два жезъла, подобни на тези, които имат у нас съдиите, с дължина пет педи — всичко, което изброих, беше излято от чисто злато.

След това Кинталбор заповяда да донесат златни и сребърни украшения във форма на пера, както и красиви зелени естествени пера и много ветрила; също и елени, излети от злато, и толкова други неща, че вече съм ги забравил, тъй като оттогава минаха много години. После заповяда да донесат към тридесет товара с памучни облекла, майсторски изработени и с най-различни украшения от разноцветни пера. Толкова много бяха, че не искам повече да ги изброявам, тъй като все едно няма да мога да ги опиша всичките.

След като поднесоха всичко, великият вожд Кинталбор каза на Кортес да приеме подаръците със същите добри чувства, с които ги изпраща неговият господар Монтесума, и да ги разпредели между боговете и хората, които са с него. Кортес прие с радост.

Тогава двамата пратеници казаха на Кортес, че искат да му предадат това, което им е заръчал техният господар. И първото, което му казаха, беше, че той много се зарадвал, че такива смели мъже са

дошли в неговите земи, защото знаел за случилото се в Табаско. Желаел много да види нашия император, знаел какъв велик владетел е и от колко далечни земи идваме, затова му изпраща дар от скъпоценни камъни. Ако можел да ни послужи с нещо, докато стоим в това пристанище, щял да го стори на драго сърце. Що се отнася до лични срещи, няма защо да настояваме, съществуват много пречки за това.

Кортес отново им благодари с весело лице за всичко и с много любезности и обещания даде на всеки от губернаторите по две холандски ризи, сини мъниста и други нещица; помоли ги да се върнат като негови пратеници в Мексико и да кажат на своя господар, че сме преминали много морета и сме дошли от толкова далечни земи само за да го видим и да говорим с него от името на Негово Величество; че ако Кортес се върне, без да се срещне с великия Монтесума, нашият крал и господар няма да го посрещне добре; че където и да се намира Монтесума, той е готов да отиде да го види и да направи каквото заповяда. Губернаторите отговориха, че ще предадат всичко това на своя господар, но според тях срещите са излишни.

При цялата ни бедност Кортес изпрати по пратениците на Монтесума една флорентинска стъклена чаша, позлатена и украсена с ловни сцени, три холандски ризи и някои други предмети. На сбогуване им каза, че ще разчита на тях за отговор.

Двамата губернатори заминаха, а в нашия лагер остана Питалпитоке, който изглежда, беше натоварен от другите служители на Монтесума да ни доставя храна от околните селища.

ГЛАВА XXXVI

КАК КОРТЕС ИЗПРАТИ ХОРА ДА ТЪРСЯТ ДРУГО ПРИСТАНИЩЕ И МЯСТО ЗА ЗАСЕЛВАНЕ

След като пратениците заминаха за Мексико, Кортес заповяда два кораба да тръгнат на разузнаване покрай брега и определи за капитан Франсиско де Монтехо. Нареди му да се придържа към курса, който бяхме следвали при плаването с Хуан де Грихалва; да потърси безопасно пристанище и да се огледа за земи, където бихме могли да се настаним, защото беше ясно, че по тези пясъци няма спасение от комарите, а и бяхме много отдалечени от селищата. За кърмчий изпрати Аламинос и Хуан Алварес сакатия. Нареди им да плават десет дни все край брега, докъдето стигнат.

Тръгнаха, както им беше заповядано, и стигнали до една местност с голяма река, близо до Пануко. По-нататък не могли да продължат поради силните течения; решили да се върнат в Сан Хуан де Улуа. На връщане нямало нищо за отбелязване освен това, че след дванадесет левги видели едно селище, подобно на крепост. То се казваше Киауистлан и близо до него имаше едно пристанище, където според кърмчията корабите щяха да бъдат добре защитени от северняка.

Ще кажа, че индианецът Питалпитоке, който остана да ни снабдява с храна, така се отпусна, че не носеше нищо в лагера. Хлябът касабе беше съвсем плесенясал и горчеше; ако не ходехме да крадем, нямаше какво да ядем. Индианците, които носеха злато и кокошки за размяна, вече не идваха така често, а тези, които все още ни спохождаха, бяха много недоверчиви и страхливи. С нетърпение чакахме да се върнат пратениците, които отидоха в Мексико.

В това положение ни завари Тендиле, който дойде с много индианци. След като оказа на Кортес обичайните за тях почести, той

му предаде десет товара наметала от красиви пера и няколко златни предмета, както и четири чалчиуис — зелени скъпоценни камъни с голяма стойност, които при тях се ценят повече, отколкото изумрудите при нас. Говореше се, че златото, без скъпоценните камъни, струвало към три хиляди песос. Тендиле и Питалпитоке се уединиха с Кортес, доня Марина и Агилар (другият велик вожд не беше дошъл, тъй като се разболял по пътя). Двамата губернатори казаха, че техният господар Монтесума приел с радост подаръка и изпраща на великия император тези скъпоценни камъни чалчиуис: те са толкова ценни, щото всеки един от тях струва цял товар злато. Що се отнася до искането за лична среща, нека Кортес повече да не говори за това и да не изпраща други пратеници в Мексико.

Кортес им благодари много любезно, но явно не му беше приятно, че така недвусмислено му отказваха да види Монтесума. Не се сдържа и каза на войниците, които бяхме край него: „Действително трябва да е богат и велик владетел, но, бога ми, някой ден ще отидем да го видим.“ На това ние, войниците, отговорихме: „Време е да се захванем с него.“

Да оставим сега тези намерения и да кажем, че беше време за вечерна молитва. В лагера ударихме една камбана и всички коленичихме пред един кръст, който бяхме забили на една пясъчна дюна, и започнахме да се молим.

Като ни видяха така коленичили, Тендиле и Питалпитоке попитаха защо правим това пред едно дърво, кръстосано по този начин. Кортес ги чу и каза на отец де ла Мерсед: „Отче, сега му е времето да им разкажем някои неща за нашата свята вяра.“

Беше им дадено толкова добро обяснение, че дори и най-вещите теолози не биха го казали по-добре. След като им изяснихме, че сме християни, и това, което трябваше да знаят за нашата свята вяра, казахме им, че техните идоли са лоши и бягат от кръстния знак, защото на друг един такъв кръст страда и намери смъртта господ бог на небето, земята и на всякаква твар. Те разбраха всичко и обещаха да го повторят пред своя господар Монтесума. Също така им обяснихме, че нашият велик император ни е изпратил по тези места, за да ги накараме да се откажат от обичая да принасят човешки жертви и да правят каквито и да било други жертвоприношения, да не се крадат едни други, да не се кланят на тези проклети фигури; да ги помолим да

поставят в своя град на мястото на идолите един такъв кръст и образа на света Богородица с младенеца на ръце и ще видят как всичко ще тръгне на добро и как нашият бог ще се грижи за тях.

Тъй като с Тендиле дойдоха много индианци, за да разменят нископробно злато, всички войници участвахме в размяната и отделяхме и за моряците, които ходеха за риба, за да не гладуваме. Кортес се радваше на това и се правеше, че не забелязва, макар че слугите и приятелите на Диего Веласкес настояваха да не ни разрешава да обменяме злато.

ГЛАВА XXXVII

КАК БЕ ЗАБРАНЕНО ДА РАЗМЕНЯМЕ НАШИ ПРЕДМЕТИ ЗА ЗЛАТО

Когато приятелите на Диего Веласкес видяха, че разменяме наши предмети срещу злато, те поискаха обяснение от Кортес. Казваха, че Диего Веласкес не го е изпратил, за да се пълнят със злато кесиите на войниците, и настояваха да се обяви, че отсега нататък само Кортес ще има право да прави размяна срещу злато; тези, които са се сдобили до този момент със злато, да го заявят, за да се вземе кралската пета част и да се назначи един човек за ковчежник.

Кортес отговори на всички, че това е правилно; нека те самите определят най-подходящия човек за ковчежник. Посочиха някой си Гонсало Мехиа. След избора Кортес им каза намръщен: „Вижте, господа, нашите войници с големи усилия намират нещо за ядене и по тази причина се правех, че нищо не забелязвам. Освен това те получават мизерно малко количество злато, а ако е рекъл господ, това, с което скоро ще се сдобием, ще е много повече. Не забравяйте, че всички неща имат и добри, и лоши страни. Вече е обявено да не се разменят повече предмети срещу злато, както искахте вие. Да видим от какво ще преживяваме.“

Една сутрин в лагера не осъмна нито един индианец от тези, които спяха в колибите и ни носеха храна. С тях беше изчезнал и Питалпитоке, без да каже нито дума. Както разбрахме по-късно, причината беше, че Монтесума им изпратил вест да прекъснат всякакви връзки с Кортес и с хората му. Монтесума силно вярваше в своите идоли, които се наричаха Тескатепука и Уичилобос (за последния казваха, че бил бог на войната, а Тескатепука — бог на пъкъла), и всеки ден им принасял в жертва момчета, за да му отговорят какво да прави с нас. Както разбрахме по-късно, Монтесума възнамерявал, ако не си заминем с корабите, да ни залови всички, за да създадем поколение, а също и за да ни принася в жертва на божествата.

Отговорът, който му дали идолите, бил да не слуша повече Кортес, нито приказките му за поставяне на кръста и образа на света Богородица в неговия град. По тази причина индианците бяха изчезнали, без да се обаждат. Като разбрахме за станалото, помислихме, че се готвят за война, и бяхме нащрек повече от всякога.

Един ден, когато аз и още един войник бяхме изпратени като съгледвачи из пясъците, видяхме, че по брега идват петима индианци. За да не тревожим лагера напразно, оставихме ги да дойдат при нас. Приблжиха се и с весели лица ни оказаха почит по техните обичаи; после със знаци поискаха да ги заведем в лагера. Казах на моя другар да остане на мястото си, а аз да ти придружа; по онова време краката ми не тежаха, както сега на стари години.

Когато индианците стигнаха при Кортес, оказаха му голяма почит и повтаряха: „Лопе лусио, лопе лусио“, което на езика тогонаке означава: „Господар, велик господар.“ На долните си бърни имаха големи дупки и в тях — няколко кръгли камъчета, боядисани в синьо, или тънки златни пластинки. На ушите си също имаха големи дупки, с промушени в тях други колелца от злато и камъчета. Облеклото и приказките им бяха съвсем различни от тези на индианците, които обикновено идваха при нас.

Тъй като нашите преводачи не разбираха това „Лопес лусио“, доня Марина ги попита на езика на Мексико има ли между тях науататос^[1], което на мексикански означава преводачи. Двама от тях отговориха утвърдително. На мексикански ни поздравиха с добре дошли и казаха, че техният господар ги изпраща да разберат какви хора сме; че той ще се радва да бъде в услуга на такива храбри мъже, защото, изглежда, вече знаеше за случилото се в Табаско и Потончан. Казаха още, че отдавна биха дошли да ни видят, ако не се страхували от индианците от Кулуа, които обикновено бяха при нас, но разбрали, че преди три дни те избягали към своите земи.

От дума на дума Кортес разбра, че Монтесума има врагове и противници, и се зарадва. Той изпрати петимата пратеници с подаръци и с благи приказки и им каза да предадат на своя господар, че много скоро ще отиде да го види. На тези индианци оттогава нататък им викахме лопеслусиос.

Сред пясъците винаги имаше много комари, както от дългокраките, така и от дребните, на които им казват хехенес. Те бяха

по-лоши и от големите и не ни оставяха да спим. Нямаше и провизии: хлябът касабе беше намалял много и беше плесенясал и развален. Някои от войниците, които имаха индианци на остров Куба, особено слугите и приятелите на Диего Веласкес, въздишаха по домовете си.

Като видя как стоят нещата, Кортес заповяда да тръгнем към селището, което Монтехо и Аламинос бяха оприличили на крепост. То се казваше Киауицтлан и там корабите щяха да бъдат защитени от споменатите вече скали.

Когато започна подготовката за тръгване, всички приятели, роднини и слуги на Диего Веласкес запитаха Кортес защо настоява да продължи пътуването без провизии и казаха, че няма възможност да се отиде по-нататък, тъй като от рани, получени в битките с индианците от Табаско, и от болести и глад в лагера са умрели вече над трийсет и пет души. Земята е голяма, с многобройно население, и все някой ден ще ни нападнат. По-добре да се върнем в Куба, за да дадем сметка на Диего Веласкес за обмененото злато, което беше доста, и за подаръците на Монтесума.

Кортес им отговори, че съветът им да се върнем така, без нищо, не е добър; досега не можем да се оплачем от съдбата, трябва да благодарим на бога, задето ни е помагал във всичко. Колкото до умрелите, във войни и трудности това се случва и е нещо обикновено. Ще бъде по-добре да разберем какво има на сушата, а междувременно ще поминуваме някак си с царевицата и с провизиите от околните селища; ако не ни ги дават с добро, ще си послужим със сила. Този отговор малко успокои привържениците на Диего Веласкес, макар и не напълно, тъй като недоволството и приказките за връщане в Куба продължиха в лагера.

[1] Науатлатл на мексикански. ↑

ГЛАВА XXXVIII

КАК ИЗДИГНАХМЕ ЕРНАНДО КОРТЕС ЗА ГЕНЕРАЛ-КАПИТАН И ГЛАВЕН СЪДИЯ

Вече казах, че роднините и приятелите на Диего Веласкес настрояваха целия лагер да не продължаваме по-нататък и от Сан Хуан де Улуа да се върнем в Куба. Изглежда, Кортес вече беше говорил с Алонсо Ернандес Пуертокареро, с Педро де Алварадо и с неговите четирима братя: Хорхе, Гонсало, Гомес и Хуан, с Кристобал де Олид, Алонсо де Авила, Хуан де Ескаланте и Франсиско де Луго; говори и с мен и с някои други благородници и капитани да го предложим за капитан. Франсиско де Монтехо разбра това и беше нащрек.

Веднъж след полунощ в моята колиба дойдоха Алонсо Ернандес Пуертокареро, Хуан Ескаланте и Франсиско Луго (с Луго бяхме земяци и падахме малко роднина) и ми казаха: „Сеньор Бернал Диас дел Кастильо, излезте с оръжието си на обиколка. Ще придружим Кортес да направи проверка на постовете.“

Когато се отдалечихме от колибата, те ми казаха: „Вижте, сеньор, пазете в тайна това, което ще ви кажем, много е важно да не разберат другите, които са заедно с вас в колибата, тъй като те са хора на Диего Веласкес.“ После ми казаха следното: „По всичко изглежда, сеньор, че Кортес ни е излъгал всички, тъй като в Куба обяви, че идва да заселва тези земи, а сега разбрахме, че няма пълномощия за това, а само да прави размяна. Сега искат да се върнем в Сантяго де Куба с всичкото злато, което бе събрано, и Диего Веласкес пак ще го прибере, както предния път. Вижте, сеньор, вие идвате насам за трети път, похарчихте всичко, каквото имахте, и дори взехте заеми, вече толкова пъти рискувахте живота си и толкова рани получихте. Казваме ви всичко това, сеньор, за да не се повтаря по-нататък. Много благородници тук, приятели на ваша милост, държим тази земя да се засели в името на Негово Величество от Ернандо Кортес, като при първата възможност съобщим това в Кастилия на нашия крал и господар. Имайте го пред

вид и дайте своя глас, за да изберем единодушно Кортес за капитан, защото е в служба на бога и на нашия крал и господар.“

Аз отговорих; че връщането в Куба не е добро решение, че ще бъде по-добре да заселим тази земя и да изберем Кортес за генерал-капитан и върховен съдия, докато Негово Величество не заповяда друго.

От войник на войник това стигна до ушите на роднините и приятелите на Диего Веласкес, които бяха много повече от нас. Доста безочливо те попитаха Кортес защо крои такива лукавства — да останем в тази земя, без да отидем да дадем сметка на този, който ни е изпратил и го е назначил за капитан. Те твърдяха, че Диего Веласкес няма да одобри това, и настояха да се качим незабавно по корабите и да тръгнем, стига вече увъртания и тайни уговаряния с войниците, тъй като няма нито провизии, нито достатъчно хора, нито възможности за заселване.

Привидно спокоен, Кортес отговори, че няма да престъпи напътствията, дадени му от Диего Веласкес. После заповяда да обявят, на другия ден всеки да се качи на кораба, с който е дошъл.

Всички ние, които се бяхме наговорили, възразихме, че не е добре, дето ни е измамил: в Куба заяви, че идва да заселва тези земи, а сега се оказва, че е дошъл да откупува злато. В името на господа бога и на Негово Величество настояхме да засели тази земя, тъй като това ще бъде от голяма полза и в служба на бога и на Негово Величество. Казахме му много, убедителни за случая приказки, за това, че едва ли друг път туземците ще ни оставят да слезем на сушата, както сега; ако заселим тази земя, винаги ще можем да разчитаме на помощта на войниците от всички околни острови; Диего Веласкес жестоко ни е измамил, като обяви, че има пълномощия от Негово Величество да заселва, а в действителност е точно обратното. Заявихме, че ние искаме да заселим тези земи, а който иска да се върне в Куба, да заминава.

В края на краищата Кортес прие нашето искане, макар че се остави дълго да го молим; стана, както в поговорката: ти ме молиш за това, дето и аз го искам. Прие, при условие че го направим върховен съдия и генерал-капитан. Най-лошо от всичко беше, че се съгласихме да му даваме една пета от златото, което щяхме да съберем, след като се извади кралската петинка. За всичко, казано от мен дотук, му

дадохме най-широки пълномощия пред един кралски писар на име Диего де Годой. След това издадохме заповед за основаването и заселването на град, който нарекохме Виля Рика де ла Веракрус, и избрахме кметове и съветници. Първите кметове бяха Алонсо Ернандес Пуертокареро и Франсиско де Монтехо. Този Монтехо не се имаше твърде с Кортес, та затова заповяда да го назначат за кмет, за да бъде сред първите хора. На площада беше поставена една пикота^[1], а извън града — бесилка.

[1] Позорен стълб. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XXXIX

КАК ПРИВЪРЖЕНИЦИТЕ НА ДИЕГО ВЕЛАСКЕС РОПТАЕХА ПРОТИВ ВЛАСТТА, КОЯТО БЯХМЕ ДАЛИ НА КОРТЕС

След като привържениците на Диего Веласкес видяха, че наистина избрахме Кортес за генерал-капитан и за върховен съдия, че кръстихме селището и назначихме кметове и съветници, толкова се разгневиха, че отново започнаха да предизвикват раздори. Наприказваха куп лоши приказки против Кортес и хората, които го избрахме; че не било хубаво, дето не сме известили това на всички капитани и войници; че Диего Веласкес не е давал на Кортес такива пълномощия, а само да откупува злато. Ние, привържениците на Кортес, трябваше добре да си отваряме очите, за да не стигнат в дързостта си дотам, че да се прибегне до оръжията.

Тогава Кортес тайно даде знак на Хуан де Ескаланте да покаже разпорежданията, които му беше дал Диего Веласкес. Той ги извади от пазвата си и ги подаде на един кралски писар да ги прочете. В тях се казваше: „След като откупите злато, колкото можете, да се върнете.“ Разпорежданията бяха подписани от Диего Веласкес и заверени от секретаря му Андрес де Дуеро. Помолихме Кортес да ги приложи към пълномощното, което му дадохме, както и обявата при тръгването ни от Куба. Това бе направено с цел Негово Величество в Испания да разбере, че всичко, което вършехме, е в служба на краля, и за да не ни обвинят в нещо, противно на истината.

И след всичко това приятелите и слугите на Диего Веласкес пак продължиха да твърдят, че не било правилно да се избира Кортес без тяхно съгласие и че повече не искат да му се подчиняват, а да се върнат в Куба. Кортес им отговори, че няма да задържа никого насила и на драго сърце ще разреши на всеки, който поиска, да се върне, та дори да остане сам. С тези думи той успокои някои от тях, макар и не всички.

Стигна се дотам, че приближените на Диего Веласкес изобщо не искаха да му се подчиняват. Тогава Кортес с наша помощ реши да задържи Хуан Веласкес де Леон, Диего де Ордас, Ескобар ел Пахе, Педро Ескудеро и някои други, чиито имена вече не си спомням. За останалите внимавахме да не вдигат много шум. Няколко дни арестуваните стояха във вериги и под стража.

ГЛАВА XL

КАК БЕ РЕШЕНО ДА ИЗПРАТИМ ПЕДРО ДЕ АЛВАРАДО НАВЪТРЕ В СУШАТА ДА ТЪРСИ ЦАРЕВИЦА И ДРУГА ХРАНА

След като се разпоредихме и сторихме всичко това, решихме да изпратим Педро де Алварадо навътре в сушата към едни селища, за които бяхме чули, че не са много далеч, за да види каква е земята и да донесе царевица и друга храна, от която имахме голяма нужда в лагера. Той взе със себе си сто войници, между които петнадесет стрелци с арбалети и шестима с пушки. Повече от половината от тези войници бяха привърженици на Диего Веласкес; всички, които подкрепяхме Кортес, останахме от страх да не би да станат размирици и да се вдигнат срещу него.

Така Алварадо отиде до близките селца, подчинени на едно по-голямо селище, наречено Котастан^[1]; жителите им говореха езика на Кулуа. Пристига Педро де Алварадо и ги намира съвсем безлюдни, с пресни следи от жертвоприношения на мъже и момчета в техните светилища; стените и олтарите опръскани с кръв, а сърцата — сложени пред идолите. Намира също така камъните, върху които са ги убили, и кремъчните ножове, с които са им разрязали гърдите, за да изтръгнат сърцата. Педро де Алварадо каза, че намерили почти всички трупове без ръце и крака; местните жители ги взели, за да ги изядат, както му обяснили други индианци. Нашите войници бяха потресени от тези жестокости.

Да оставим сега жертвоприношенията, тъй като оттук нататък във всяко селище само това намирахме, и да се върнем при Педро де Алварадо. В тези селища той намерил много храна, но жителите били избягали същия ден; останали само двама индианци, които му донесли царевица. Всеки войник нарамил кокошки и зеленчуци. Върнаха се в лагера, без да причинят други щети, макар да имало достатъчно

причини, но така беше заповядал Кортес, за да не се повтори случилото се в Косумел.

В лагера се зарадвахме на тези малки припаси, защото всички беди и трудности се забравят, като се нахрани човек.

Тъй като беше много усърден във всичко, Кортес се постара да спечели привържениците на Диего Веласкес. Едни с подаръци от събраното злато, което разбива и яки скали, други с различни обещания, той ги привлече на своя страна и освободи тези, които беше затворил, с изключение на Хуан Веласкес де Леон и на Диего де Ордас, оковани във вериги на корабите. Няколко дни след това освободи и тях от затвора и ги направи много добри и истински свои приятели, както ще видите по-нататък, и всичко със злато, което ги укроти.

След като нещата се уредиха по този начин, решихме да отидем в селището, което приличаше на крепост, наречено Киауицтлан, като корабите се отправят към скалата и пристанището, разположено срещу селището на около една левга от него. Както плавахме край брега, спомням си, че убихме една голяма риба, която морето беше изхвърлило на сушата.

Стигнахме до една река, където сега е заселен град Веракрус. Реката беше доста дълбока и я пресякохме с едни разбити канута, прилични на корита, със салове и с плуване. От другата страна на реката имаше няколко селища, подчинени на едно по-голямо, наречено Семпоал^[2]; оттам бяха петимата индианци със златни халки на долните устни, които дойдоха като пратеници при Кортес, когато бяхме сред пясъците — същите, които бяхме нарекли лопеслусиос. Намерихме много светилища с идоли и жертвеници с локви кръв и димящи кадилници, кремъчните остриета, с които бяха разсичали жертвите, пера от папагали и много книги от тяхната хартия, сгънати на дипли като кастилско сукно. Не намерихме никакви индианци, всички бяха избягали от страх, тъй като никога не бяха виждали хора като нас, нито коне.

Там преспахме онази нощ, без да намерим нещо за вечеря, а на другия ден тръгнахме на запад, навътре в сушата; оставихме брега, без да знаем пътя. Нагазихме в едни хубави ливади, които наричат савани. В тях пасяха няколко елена и Педро де Алварадо се спусна с алестата си кобила след един от тях. Успя да го удари с копието си, но еленът, макар и ранен, избяга в гората и не можахме да го намерим.

В този момент видяхме, че идват дванадесет индианци, обитатели на колибите, в които нощувахме. Те носеха кокошки и царевичен хляб. Чрез нашите преводачи казаха на Кортес, че техният господар изпраща тези кокошки и ни моли да отидем в селището, което се намираше на около един ден път, според както посочиха.

Кортес им благодари, похвали ги и продължихме по-нататък. Преспахме в друго малко селище, в което също бяха правили много жертвоприношения. Тъй като вече сигурно ви е омръзнало да слушате за толкова много индианци и индианки, които намирахме принесени в жертва, ще продължа по-нататък, без да разказвам за това, и ще кажа как в селцето ни дадоха храна и научихме, че пътят за Киауицтлан минава през Семпоал.

[1] Кеутлачтлан, днес Котакстла. ↑

[2] Селище, което вече не съществува. ↑

ГЛАВА XLІ

КАК ВЛЯЗОХМЕ В СЕМПОАЛ

Преспяхме в селцето, в което ни настаниха дванадесетте индианци, и след като се осведомихме добре за пътя, който трябваше да хванем, за да отидем в града-крепост, рано сутринта на другия ден изпратихме вест на вождовете на Семпоал, че тръгваме с добри намерения. За тази цел Кортес изпрати шест индианци, а останалите шест останаха да ни водят. Той заповяда също така да се турят в ред топовете, пушките и арбалетите и изпрати съгледвачи напред в полето. Конниците и всички останали вървахме с голяма предпазливост, докато стигнахме на една левга от селището. Като наближихме, излязоха да ни посрещнат от името на вожда двадесет първенци и донесоха няколко ананаса и благоуханни рози от тази земя и с голяма любов ги дадоха на Кортес и на конниците. Казаха, че техният господар ни очаква в дома си и понеже е много пълен и тежък, не може да дойде да ни посрещне.

Кортес им благодари и те заминаха напред. Навлязохме между къщите и като видяхме колко голямо е селището, много се учудихме — по-голямо не бяхме виждали. Като гледахме колко зеленина има — същинска градина — и улиците пълни с мъже и жени, които излизаха да ни видят, благодарихме на бога, че открихме тази земя.

Нашите полски съгледвачи, които бяха на коне, стигнали до един голям площад и дворове, където се намирали помещенията за гости. Изглежда, само преди няколко дни ги били измазали и варосали и тъй като индианците правят това чудесно, на един от конниците му се сторило, че това блестящо бяло сигурно е от сребро, та обърнал коня си и хукнал презглава да съобщи на Кортес, че стените са от сребро. Доня Марина и Агилар казаха, че това ще да е вар, и всички много се смяхме на неговото сребро и безумие. После, винаги му казвахме, че всичко, що е бяло, за него е сребро.

Да оставим шегата и да кажем как стигнахме до помещенията, отредени за нас, и как дебелият касик излезе да ни посрещне в двора;

така ще го наричам, защото наистина беше много дебел. Той оказа голяма почит на Кортес и го прекади по техния обичай, а Кортес го прегърна. Настаниха ни в едни големи и хубави къщи, в които се побрахме всички, и ни дадоха храна. Сложиха и едни кошници със сливи, на които тъкмо им беше времето и имаше много, а също и царевичен хляб. Тъй като бяхме много изгладнели и не бяхме виждали толкова много храна дотогава, нарекохме този град Вилявисиоса^[1], а други го нарекоха Севиля.

Кортес заповяда никой от войниците да не дразни индианците и да не се отдалечава от площада. След като касикът разбра, че сме се нахранили, изпрати вест на Кортес, че иска да го види. Той дойде, придружен от голяма свита първенци, всички със златни халки на долните бърни и разкошни наметала.

Кортес също излезе от къщата да го посрещне и с големи ласкателства и любезности отново го прегърна. След това дебелият касик заповяда да донесат дарове, които се състояха от златни украшения и наметала с неголяма стойност, и каза на Кортес: „Лопе лусио, лопе лусио, приеми това благосклонно.“ Да би имал повече злато, би му дал.

Кортес му каза чрез доня Марина и Агилар, че ще му се отплати с добри дела, да кажат от какво се нуждаят и той ще го изпълни, защото сме васали на един много велик господар, императора дон Карлос, който управлява много царства и господарства и ни изпраща да защитаваме оскърбените, да наказваме лошите и забранява да се принасят в жертва живи същества; обяснихме им също така много неща относно нашата свята вяра.

След като чу това, дебелият касик започна да въздиша и да се оплаква от великия Монтесума и от неговите губернатори. Каза, че Монтесума го е поробил отскоро и му е взел всичките златни скъпоценности, и така се заканва, че не се осмеляват да направят нищо противно на неговите заповеди, тъй като той е велик господар на големи градове, земи, васали и войски.

От тези оплаквания Кортес разбра, че не ще може веднага да реши чия страна да вземе. На индианците каза, че ще направи всичко възможно да не бъдат повече унижавани, но първо ще отиде да види своите акалес, което на индиански означава кораби, и ще настани командването в селището Киауицтлан; след като се установи там, ще

се видят за повече време. Дебелият касик отговори, че е напълно съгласен.

На другия ден сутринта напуснахме Семпоал. Касикът беше приготвил около четиридесет индианци носачи, които по онези места се наричат тамемес и носят на гръб две ароба^[2] товар на пет левги. Като видяхме толкова много индианци за товара, много се зарадвахме, тъй като преди това винаги носехме на гръб раниците си; само тези, които имаха индианци в Куба, не носеха сами вещите си, но в цялата армада те бяха пет-шест души. Доня Марина и Агилар ни казаха, че по тези земи, когато има мир, вождовете са задължени да ни дават такива тамемес, така че отсега нататък, където и да идехме, трябва да искаме индианци за товарите.

Кортес се сбогува с дебелия касик и на следващия ден продължихме по пътя си. Преспахме в едно селце близо до Киауицтлан, в което нямаше хора; жителите на Семпоал ни донесоха вечерята.

[1] Порочен град. По онова време обилното ядене също се е смятало за порок. — Б.пр. ↑

[2] Една ароба е равна на 11,5 кг. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XLII

КАК ВЛЯЗОХМЕ В КИАУИЦТЛАН, ГРАДА-КРЕПОСТ, И КАК НИ ПОСРЕЩНАХА В МИР

На другия ден към десет часа стигнахме в града-крепост, наречен Киауицтлан, който се намира между големи скали и много стръмни склонове — трудно бихме го превзели, ако се съпротивяваше. Вървахме в добър ред, като във война — топовете напред и всички нащрек се заизкачвахме към крепостта, тъй че ако се случи нещо, да можем да направим това, на което биха ни принудили обстоятелствата.

До средата на селището не видяхме никакъв индианец и много се учудихме, че бяха избягали от страх още същия ден, щом ни видяха да се изкачваме към техните къщи. Като стигнахме на най-високото място на крепостта, на един площад, където бяха техните големи светилища с идоли, видяхме петнадесет индианци с хубави наметала и всеки от тях с глинена кадилница и с тамян в нея. Те се приближиха до мястото, където беше Кортес, прекадиха и него, и войниците, които бяхме наблизо, и с големи поклони ни помолиха да ги извиним, че не са ни посрещнали, казаха ни добре дошли и да си починем; избягали, докато видят какви хора сме: страхували се от нас и от конете. Тази вечер щели да заповядат на всички жители да се върнат в селището.

Кортес се показва много приятелски настроен и им изложи някои основни неща от нашата свята вяра, което вече беше станало обичайно, където и да отидехме, каза също и това, че сме васали на нашия велик император дон Карлос. Даде им зелени броеници и други дреболии от Кастилия. Те пък донесоха кокошки и царевичен хляб.

Докато траеха тези разговори, дойдоха да съобщят на Кортес, че дебелият касик от Семпоал идва на носилка, носена от много индиански първенци. Щом пристигна, касикът заговори с Кортес пред вождовете и първенците на града и започна да се оплаква от

Монтесума; със сълзи на очи и с въздишки той разказа каква голяма власт имал неговият господар, така че Кортес и всички, които присъствувахме, го съжалихме. Разказа по какъв начин ги заробил Монтесума, как всяка година им искал много дъщери и синове, за да ги принася в жертва, а други да му служат в къщите и посевите, толкова много бяха оплакванията, че вече не си ги спомням: че бирниците на Монтесума отвличали жените и дъщерите им и ако били хубави, ги изнасилвали; така постъпвали с цялото население, говорещо на езика тотонаке — то живеело в повече от тридесет селища.

Кортес ги утешаваше чрез нашите преводачи: казваше, че ще им помогне, в каквото може, и ще прекрати тези грабежи и унижения, защото именно за това го е изпратил по тези места нашият господар — императорът; да не се безпокоят, защото скоро ще видят какво ще сторим ние. При тези думи те се поуспокоиха, но големият страх от мексиканците не напускаше сърцата им.

По време на разговорите дойдоха няколко индианци от същото селище и задъхани, съобщиха на всички вождове, които говореха с Кортес, че идват петима мексиканци — бирници на Монтесума. Щом чуха това, вождовете побледняха и се разтрепериха от страх. Оставиха Кортес сам и хукнаха да ги посрещат; бързо приготвиха една стая, храна и много какао — това е най-хубавото им питие.

Щом влязоха в селището, петимата мексиканци се упътиха към нас, тъй като на това място бяха къщите на вождовете. Те минаха край Кортес и край нас, без да проговорят, с голяма горделивост и надменност и отминаха. Носеха богато украсени наметала, също такива набедреници (по онова време мексиканците носеха набедреници); косите им бяха прави и вдигнати, прикрепени на тила. Всеки държеше по няколко рози, които постоянно миришеше. Други слуги индианци им носеха ветрила, за да ги пазят от мухите. Всеки имаше нещо като жезъл с извит край. Придружаваше ги голяма свита първенци от другите селища, говорещи езика тотонаке. Докато не ги настаниха в покоите им и не ги нахраниха с чудесни блюда, свитата не се оттегли.

След като се нахраниха, мексиканците заповядаха да извикат дебелия касик и всички първенци и започнаха да ги ругаят, задето ни бяха приели и настанили в своите селища и се бяха срещали и разговаряли с нас, тъй като техният господар Монтесума ще е

недоволен, че без негово съгласие и заповед са събирали и са ни давали златни украшения. Те отправиха към дебелия касик и към останалите първенци големи заплахи и след това поискаха да им дадат двадесет индианци и индианки, за да умилостивят своите богове за злото, което бе сторено.

Кортес попита доня Марина и Агилар защо са толкова възбудени вождовете, откакто дойдоха тези мексиканци, и кои са те. Доня Марина, която го разбираше много добре, му обясни какво ставаше. След това Кортес заповяда да извикат дебелия касик и останалите първенци и ги попита кои са тези мексиканци, че им оказват такива почести. Отговориха му, че са бирници на Монтесума и идват да разберат по каква причина са ни приели без позволенията на техния господар и сега искат двадесет индианци и индианки, за да ги принесат в жертва на техния бог Уичилобос, та да им даде победа над нас. Тях самите великият Монтесума наредил да ги отведат, за да станат негови роби. Кортес ги утеши, като им каза да не се страхуват, тъй като той е тук заедно с нас и ще накаже хората на Монтесума.

ГЛАВА XLIII

КАК КОРТЕС ЗАПОВЯДА ДА ЗАЛОВЯТ ПЕТИМАТА БИРНИЦИ НА МОНТЕСУМА

Кортес разбра това, което му казаха вождовете, и отново им напомни, че нашият господар — кралят — го е изпратил да наказва злосторниците и да не позволява да се правят жертвоприношения, нито да се граби и тъй като тези бирници идваха точно за това, заповяда да ги заловят и да ги държат в плен, докато техният господар Монтесума не научи причината — че са дошли да грабят, да вземат като роби техните деца и жени и да вършат други насилия.

Вождовете се ужасиха, като чуха такава дързост: да бъдат затворени пратениците на великия Монтесума, и се страхуваха да изпълнят заповедта. Кортес отново ги извика и ги призова да заловят и оковат във вериги хората на Монтесума и те най-сетне се решиха. Завързаха ги с нашийници за едни дълги колове според техния обичай, така че да не могат да избягат, а един от пратениците го биха със сопи, тъй като се съпротивяваше и не позволяваше да го вържат.

Освен това Кортес заповяда на всички вождове повече да не се подчиняват и да не дават нищо на Монтесума. Нареди също да разгласят това във всички приятелски и съюзни селища и ако се появят в тях други бирници, незабавно да му съобщят, за да изпрати да ги заловят. Новината бързо се разчу из цялата провинция, тъй като дебелият касик изпрати вестоносци навсякъде, а освен това първенците, които водеха със себе си бирниците, щом видяха, че пленихме пратениците на Монтесума, се пръснаха и всеки се завърнал в селището си и разказал подробно за случилото се. Като видяха толкова изумителни и важни за тях неща, те казаха, че това не може да бъде работа на обикновени хора, а само на теулес^[1], така те наричат своите идоли. Така че всеки път, когато спомена в тази история за теулес във връзка с нашите личности, знайте, че така ни наричаха индианците.

Да се върнем пак към затворниците и да кажем, че по обичая и по съвета на вождовете искаха да ги посекаат, за да не избяга някой от тях да съобщи в Мексико. Щом Кортес разбра какво искат да сторят, заповяда да не убиват хората на Монтесума, защото му трябват живи, и постави на стража наши войници да ги пазят.

Към полунощ Кортес заповяда да извикат пазачите и им каза: „Гледайте да пуснете двама от тях, тези, които ви се струват най-пъргави, но така, че индианците от околните селища да не ги усетят, и ги доведете в моята стая.“ След като ги доведоха, той ги попита защо са задържани и от кои земи са, като се правеше, че не ги познава. Те отговориха, че вождовете на Семпоал и на това селище са ги пленили с негова и с наша помощ.

Кортес отговори, че не знае нищо и съжалява за случилото се. Заповяда да им донесат храна и след това им каза много ласкателни думи и заръча да предадат на своя господар Монтесума, че всички сме негови верни приятели и служители. Свали им оковите и порица вождовете, че са ги затворили; каза им, че всичко, от каквото имат нужда в своята служба, той на драго сърце ще им го даде. Ще заповяда да пуснат и да пазят тримата им другари, които са затворени, а те да си отидат оттук по най-бързия начин, за да не ги заловят и убият.

Двамата затворници отговориха, че са му благодарни за това и че се страхуват да не ги заловят отново местните индианци, тъй като трябва да преминат през техните земи. Тогава Кортес заповяда на шестима моряци да ги отведат с лодка още същата нощ на безопасно място, на около четири левги извън пределите на Семпоал. Като се съмна и вождовете от селището и дебелият касик откриха липсата на двамата затворници, те поискаха незабавно да принесат в жертва останалите трима и щяха да го сторят, ако Кортес не ги беше изтръгнал от ръцете им. Престори се на разгневен от бягството на двамата мексиканци; заповяда да донесат една корабна верига и окова с нея затворниците, а след това нареди да ги отведат на корабите, като каза, че той иска да ги пази, тъй като другите много зле са ги опазили. Щом ги отведоха, той заповяда да свалят веригата и с благи думи ги увери, че скоро ще ги изпрати в Мексико.

Да ги оставим там сега. След всичко това вождовете от Семпоал, от селището и онези, които се бяха събрали от земите, говорещи езика тотонаке, попитаха Кортес какво да правят: сигурно върху тях щеше да

се стовари цялата мъст на Мексико, на великия Монтесума и няма да се отърват от смърт и разорение.

Кортес отвърна с весело лице, че той и неговите братя сме при тях и ще ги защитим и ще убием всеки, който дръзне да ги оскърби. Тогава жителите на тези селища и вождовете в един глас обещаха, че ще бъдат с нас във всичко, каквото им заповядаме, и ще обединят своите сили против Монтесума и всички негови съюзници. Тук, пред писаря Диего де Годой, те дадоха клетва за вярност към Негово Величество; за всичко, което се случи, съобщиха на останалите селища в провинцията. Тъй като вече не даваха никакви данъци, а и бирниците ги нямаше, те не бяха на себе си от радост, че са се освободили от робството.

[\[1\]](#) Теотл. ↑

ГЛАВА XLIV

КАК РЕШИХМЕ ДА ЗАСЕЛИМ ВИЛЯ РИКА ДЕ ЛА ВЕРАКРУС

След като станяхме съюзници и приятели с жителите на повече от тридесет селища от планините, говорещи на езика тотонаке, и те се разбунтуваха срещу великия Монтесума и дадоха клетва за вяност към Негово Величество, и предложиха услугите си, с тяхна помощ решихме да заселим и основем Виля Рика де ла Веракрус^[1] в една равнина на около половин левга от селището-крепост, наречено Киауицтлан. Очертахме църквата и площада, арсенала и други сгради, необходими за един град. Направихме крепост и от основите до завършването ѝ, до обковаването с дърво и издигането на бойници, кули и амбразури толкова много бързахме, че работиха всички, като се почне от Кортес, който пръв започна да копае основите и да мъкне камъни на гръб; и капитаните, и войниците, които разбирахме от тези неща, работихме усърдно, да я довършим бързо: едни на основите, други правеха огради, трети носеха вода, правеха тухли и керемиди или доставяха храна. Имахме и двама железари, които обковаваха дървените части. И така работихме от най-големия до най-малкия, а индианците ни помагаха; по този начин скоро завършихме църквата и къщите и крепостта беше почти готова.

Докато се занимавахме с това, изглежда, великият Монтесума беше научил в Мексико как са били заловени неговите бирници и че селищата на тотонаките вече не му се подчиняват и са се разбунтували. Той се разгневил много на Кортес и на всички нас и вече беше изпратил против разбунтувалите се селища една голяма армия със заповед да не оставят жив човек; и срещу нас се готвеше да изпрати големи военни сили.

В този момент пристигнали двамата мексиканци, които Кортес заповяда да освободят. Когато Монтесума разбрал, че Кортес ги е освободил от затвора и ги е изпратил в Мексико и като чул

обещанията, господ бог пожелал да успокои гнева му и Монтесума решил да проводи хора да разберат какви намерения имаме. При нас дойдоха двама младежи, негови племенници, заедно с четирима старци, велики вождове, и по тях великият владетел изпрати дар от злато и наметала като благодарност за това, че Кортес е освободил неговите служители. От друга страна, той се оплакваше, че с наша закрила тези селища са се осмелили да извършат такова предателство, да не му се подчиняват и да не плащат данъци. Сега от уважение към нас и тъй като знае със сигурност, че ние сме хората, за които неговите предшественици са говорили, че ще дойдем в тези земи и че сме от техния род, макар да сме в домовете на предателите, няма да изпрати да ги унищожат, но с течение на времето тотонаките ще заплатят скъпо за тези предателства.

Кортес прие златото и дрехите, които струваха около две хиляди песос, прегърна пратениците и като извинение каза, че той и всички ние сме добри приятели на техния господар Монтесума, и като доказателство за това той пази неговите трима бирници. След това заповяда да ги доведат от корабите и им ги предаде здрави и читави, облечени с хубави наметала.

Кортес също се оплака от Монтесума и каза как неговият губернатор Питалпитоке избяга една нощ от лагера, без да му се обади. Той смята и е сигурен, че Монтесума не му е давал заповед да извърши такава безчестна постъпка, по тази причина сме дошли в тези селища и са ни приели с голяма почит; нека Монтесума бъде така добър да прости на местните жители неуважението, а що се отнася до подчинението, те не могат да служат едновременно на двама господари — откакто бяхме при тях, те ни служеха в името на Негово Величество. Кортес и всички негови братя скоро ще отидем при Монтесума да го видим и да му служим и като стигнем там, ще бъде дадена заповед да се изпълнява всичко, каквото той нареди.

След тези разговори и след много други, които ги последваха, Кортес заповяда да дадат на младежите, които бяха велики вождове, и на четиримата старци, които ги носеха и също бяха първенци, зелени броеници и сини мъниста; беше им оказана голяма почит. Тъй като там имаше хубави ливади, Кортес заповяда да препускат конници пред тях и да покажат бойни схватки. Заповедта изпълниха Педро де Алварадо, който имаше една много пъргава алеста кобила, и други благородници.

Пратениците се зарадваха, че можаха да видят такова нещо, и много доволни се сбогуваха с Кортес и с всички нас, след което заминаха за Мексико.

Тъй като нашите приятели, индианците от планините и жителите на Семпоал, преди много се страхуваха от мексиканците и очакваха, че великият Монтесума ще изпрати своите големи армии от воини да ги унищожат, като видяха племенниците на великия Монтесума, които дойдоха със споменатия от мен подарък и се показаха толкова услужливи пред Кортес и пред всички нас, тези индианци бяха поразени и си казваха едни на други, че сигурно сме теулес, щом Монтесума се страхува от нас и ни изпраща злато и подаръци. И ако и преди имяхме славата на храбреци, оттогава нататък ни уважаваха още повече.

[1] На това място градът е просъществувал до 1523 — 1524 г. Сегашният град е на мястото на туземното селище. ↑

ГЛАВА XLV

КАК ДЕБЕЛИЯТ КАСИК И ДРУГИ ПЪРВЕНЦИ ДОЙДОХА ДА СЕ ОПЛАЧАТ НА КОРТЕС

След като изпратихме мексиканските пратеници, дойде дебелият касик с други първенци, наши приятели, да кажат на Кортес да отиде в едно селище, наречено Сингапасинга^[1], на около два дни път от Семпоал, което ще рече осем-девет левги; твърдяха, че там имало събрани много индиански воители кулуа, значи, мексиканци, и те идвали да унищожат техните посеви и жилища, да грабят техните васали и да вършат други големи поразии. Кортес им повярва, като ги видя тъй възбудено да говорят. След като изслуша тези жалби и додоявания, той не знаеше какво да им отговори, понеже беше обещал да им помага и да убие тези кулуа и всички други индианци, които се осмелят да ги безпокоят. По тази причина повтаряше, че на драго сърце ще отиде или ще изпрати няколко войници от нашите, за да ги прогонят оттам. След като помисли малко, той се засмя и каза на няколко другари, които бяхме при него: „Знаете ли, господа, струва ми се, че по всички тези земи имаме славата на храбреци, а след това, което се случи с бирниците на Монтесума, те ни имат за богове или за нещо като техните идоли? За да повярват, че само един от нас е достатъчен да разгони всичките тези индианци, техните врагове, за които разправят, че били в града-крепост, намислил съм да изпратим стария Ередия, бискаеца с обезобразеното лице, с голямата брада, дето е с едно око и куц с единия мрак; той е стрелец с пушка.“

Тозчас Кортес изпрати да извикат бискаеца и му нареди: „Идете с тези вождове до реката — тя беше на около четвърт левга, — като стигнете там, направете се, че спирате да пиете вода и да си измиете ръцете, и гръмнете с пушката, а аз ще изпратя да ви извикат. Това го правя, защото според името, което са ни дали, те вярват, че ние сме

богове или свръхестествени същества; и тъй като вие сте с грозно лице, ще повярват, че сте от техните идоли.“ Ередия изпълни точно каквото му беше заповядано, тъй като беше съобразителен и хитър, беше служил в Италия.

След това Кортес изпрати да извикат дебелия касик и всички първенци, които чакаха неговата помощ, и им каза: „Ето изпращам с вас този мой брат, за да прогони и избие всички кулуа от селището и да вземе в плен тези, които не искат да се махнат.“ Като чуха това, вождовете останаха като втрещени и не знаеха да вярват или не; гледаха Кортес в лицето, но виждайки, че то не трепва, повярваха. Старият Ередия тръгна с тях и току зареждаше пушката и стреляше във въздуха към планините, за да го видят и чуят индианците. Вождовете изпратиха вестители към околните селища да съобщят, че водят един теул със себе си, за да избие мексиканците, които са в Сингапасинга. Това го споменавам, за да видите какви хитрини измисляше Кортес.

Когато нашият капитан разбра, че Ередия е стигнал до реката, изпрати бързо да го извикат обратно. След като Ередия се върна с вождовете, Кортес им каза, че той лично желае да отиде заедно с някои свои другари да им помогне и да види тези земи и крепости: нека му доведат сто тамемес^[2], за да носят тепускес, т.е. топовете; те дойдоха на другия ден сутринта. Същия ден тръгнахме четиристотин войници и четиринадесет конници, стрелци с арбалети и пушки. Някои от привържениците на Диего Веласкес казаха, че не желаят да тръгнат; да върви Кортес с когото си ще, те искат да се върнат в Куба.

[1] Тицапасинго, изчезнало селище. ↑

[2] Носачи. ↑

ГЛАВА XLVI

КАК НЯКОИ ВОЙНИЦИ ОТ ПРИВЪРЖЕНИЦИТЕ НА ДИЕГО ВЕЛАСКЕС КАЗАХА, ЧЕ ИСКАТ ДА СЕ ВЪРНАТ НА ОСТРОВ КУБА

Когато нашите куадрилерос^[1] тръгнаха да предупреждават хората да приготвят оръжията и конете си, някои от заможните надменно отговориха, че не искат да ходят никъде, а да се върнат в своите домове и имения в Куба; стигало им, колкото загубили, дето тръгнали с Кортес — той им бил обещал, който иска, да се върне, да му даде разрешение, кораб и провизии. Най-много настояваха да се върнат в Куба седем души.

Когато Кортес научи това, изпрати да ги извикат; попита ги защо постъпват така позорно. С едва сдържано раздражение те отговориха, че се учудват на желанието му с толкова малко войници да засели град на място, където има хиляди индианци и големи селища; освен това били уморени от непрекъснати походи и искали да се върнат в своите домове и имения в Куба — да им дадят разрешение, както беше обещал.

Кортес кротко им отговори, че всичко това е вярно, но че те не постъпват добре, като изоставят знамето на своя капитан; след това им заповяда незабавно да се качат на един от корабите и нареди да им дадат хляб касабе, една делва с масло и зеленчуци от припасите, които имаме. Вече се готвеха да отплават, когато всички войници, кметове и съветници на нашата Виля Рика отидохме да искаме от Кортес по никакъв начин да не дава разрешение за заминаване на някого, защото така повелява службата в името на бога и на Негово Величество, а който поиска такова разрешение, съгласно военните закони заслужава смъртно наказание поради това, че изоставя своя капитан и знамето във време на война и опасност, особено като се има пред вид

множеството селища с войнствени индианци. Кортес се престори, че желае да им даде разрешение, но после им го отказа, така че те останаха излъгани и посрамени.

[1] Най-низшият чин в тогавашната армия, отговарящ на ефрейтор. — Б.пр. ↑

ГЛАВА XLVII

ЗА ТОВА, КОЕТО НИ СЕ СЛУЧИ В СИНГАПАСИНГА, И ЗА ДРУГИ НЕЩА

Тъй като седемте войници, които искаха да се върнат в Куба, се смириха, всички — войници, конници и пехота — отидохме да пренощуваме в Семпоал; там бяха готови да тръгнат с нас две хиляди индиански бойци, разделени на четири отряда. В добър ред първия ден изминахме пет левги и на следващия ден, малко след свечеряване, стигнахме до едни естансиас^[1] близо до селището Сингапасинга и местните жители веднага разбраха за какво сме дошли.

Вече бяхме започнали да се изкачваме по крепостта и към къщите, които се намираха между големи скали и канари, когато излязоха с мир осмина индиански първенци и жреци и със сълзи на очи запитаха Кортес защо иска да ги избие и унищожи без причина, след като имаме име, че на всички правим добрини и защитаваме ограбените и сме затворили бирниците на Монтесума; казаха, че индианските бойци от Семпоал, които ни придружаваха, ги мразят поради стари вражди за спорни земи и граници с тях и сега с наша помощ идват да убиват и грабят. Истина е, че мексиканците имали гарнизон в тяхното селище, но още преди няколко дни си отишли към земите си, след като научили, че сме задържали бирниците. Завършиха с молба към Кортес да спре нападението и да ги закриля.

Щом Кортес разбра каква е работата, тозчас изпрати капитан Педро де Алварадо, Кристобал де Олид и останалите другари, които вървахме с него, да спрем индианците от Семпоал. Така и направихме, но колкото и да бързахме, заварихме ги да грабят из околните стопанства. Когато Кортес научи това, много се ядоса и изпрати да извикат вождовете, които командуваха индианците от Семпоал; с гневни думи и големи заплахи той им каза веднага да докарат индианците и индианките, наметалата и кокошките, които бяха плячкосали от всички стопанства, и им забрани да влизат в селището.

Каза им, че заслужават смърт, задето са го измамили и са дошли с наша помощ да принасят в жертва и грабят съседите си; че нашият крал и господар, чиито васали сме, не ни е изпратил по тези места, за да позволяваме да се вършат такива злини, затова да си отворят добре очите и да не се случва втори път такова нещо, защото жив човек няма да остане от тях.

Вождовете и капитаните от Семпоал предадоха на Кортес всичко, каквото бяха ограбили — индианци, индианки и кокошки, — и те бяха върнати на собствениците им. С гневен вид той им заповяда да се върнат да спят извън селището; така и направиха. Вождовете и жреците от Сингапасинга и от съседните селища видяха колко сме справедливи; след като изслушаха ласкавите думи, които Кортес им каза чрез нашите преводачи, а също и обясненията за нашата свята вяра и съветите да престанат с жертвоприношенията, с взаимните ограбвания, със содомиите и да не обожават повече проклетите си идоли, и още много поучителни и добри неща, и така ги спечелихме, че изпратиха да повикат и жителите на съседните селища, след което всички тържествено се подчиниха на властта на Негово Величество. Те също се оплакваха много от Монтесума подобно на индианците от Семпоал.

На другия ден сутринта Кортес изпрати да повикат вождовете от Семпоал, които стояха в полето, в очакване на нашите заповеди, все още много изплашени от думите на Кортес. Когато те дойдоха, той ги помири с индианците от Сингапасинга и никога не ги подкрепи едни срещу други.

След това тръгнахме към Семпоал по един друг път и минахме през две приятелски на Сингапасинга селища, където починахме, тъй като слънцето печеше нетърпимо и бяхме много изморени, с оръжие на гърба. Един войник родом от Мора взе две кокошки от една къща в индианското селище; Кортес забеляза това и толкова се ядоса от постъпката му — да краде кокошки от мирно селище, — че заповяда да преметнат едно въже около гърлото му и щяха да го обесят, ако Педро де Алварадо не беше прерязал въжето с меч си; горкият войник зле си изпати.

Оставихме в мир тези селища и на път за Семпоал намерихме дебелия касик и другите първенци да ни чакат в едни колиби с приготвена храна; макар и индианци, те видяха и разбраха, че

справедливостта е свята и добра и че думите, които Кортес им беше казал — че сме дошли да защитаваме онеправданите и да премахнем тиранията, — отговарят на делата ни и започнаха да ни уважават много повече отпреди.

Пренощувахме там, в колибите, и после всички вождове ни придружиха до къщите за гости в тяхното селище. Те не искаха да напуснем земята им, тъй като се страхуваха, че Монтесума ще изпрати своите воини срещу тях. Казаха на Кортес, че след като са вече наши приятели, искат да станат и наши братя: че ще бъде добре да вземем техни дъщери и родственички за жени и да създадем поколение. И за да бъде по-здраво приятелството, доведоха осем индианки, все дъщери на вождове, и дадоха на Кортес една от тях, която беше племенница на дебелия касик. И на Алонсо Ернандес Пуертокареро дадоха една индианка, също дъщеря на знатен вожд. И осемте носеха разкошни наметала и бяха нагиздени според техния обичай: всяка от тях носеше златен наниз на шията си и златни обици на ушите; придружаваха ги други индианки, за да им прислужват.

Когато ги представяше, дебелият касик каза на Кортес: „Текле (това на техния език означава сеньор), тези седем жени са за твоите капитани, а моята племенница е за теб, тя е господарка на селища и васали.“ Кортес ги прие с весело лице и им благодари, но им каза, че за да вземе индианките и за да бъдем братя, е необходимо да махнат идолите, в които вярват, тъй като те ги мамят; да не принасят повече човешки жертви в тяхна чест; когато той види тези триж проклети идоли натрошени на земята, и когато престанат да принасят човешки жертви, тогава ще станем истински братя. Преди да ги приемем, тези жени трябва да се покръстят. Също така всички да се очистят от содомии, тъй като имаха момчета, които се придържаха към този проклет обичай. Освен това всеки ден пред очите ни те принасяха в жертва трима, четирима или петима индианци, чиито сърца предлагаха на идолите си, кръвта размазваха по стените, отрязваха им ръцете, краката и бедрата и ги изяждаха така, както колят кравите в кланиците по нашите земи; дори подозирам, че ги продаваха на тиангес^[2] — техните пазари. Когато престанат да вършат тези лоши неща, ние не само ще им станем братя, но ще ги направим господари и на други провинции.

Всички вождове, жреци и първенци отговориха, че не бива да изоставят своите идоли и жертвоприношения, защото тези техни божества им носят здраве и добри посеви, и всичко, което им е нужно; колкото до содомиите, ще ги забранят. Когато Кортес и всички ние чухме този непочтителен отговор и след като бяхме видели толкова жестокости и безсрамия, за които говорих преди, решихме, че не можем да ги търпим повече.

Кортес започна да ни говори за това и ни припомни някои места от светото писание и че не можем да извършим нито едно добро дело за прослава на господата бога, преди да премахнем жертвоприношенията, които индианците правеха на идолите си. Призова ни да бъдем готови да се сражаваме, ако дойдат да ни попречат да разрушим идолите, и че още същия ден трябва да ги съборим, дори това да ни струва живота. Пригответехме се всички за бой и Кортес каза на вождовете, че трябва да унищожат идолите. Като видяха това, дебелият касик и останалите вождове заповядаха да свикат всички бойци в защита на боговете си.

Когато се готвехме да се изкачим на едно високо светилище, което имаше много стъпала — вече не си спомням колко бяха, — дойдоха дебелият касик и други първенци, всички много разтревожени и гневни и попитаха Кортес защо иска да разруши светилищата; че като оскърбим или махнем идолите им, всички те ще загинат, а и ние заедно с тях.

Силно разгневен, Кортес им отговори, че вече много пъти им е казвал да не принасят жертви на тези дяволски образи, защото те ги мамят, именно по тази причина идваме да ги унищожим; по-добре незабавно да ги махнат те самите, в противен случай ние ще ги търколим надолу по стъпалата. Каза им също, че ако не сторят това ще ги смятаме не за приятели, а за смъртни врагове, тъй като той им дава добър съвет, а те не го възприемат; напротив, вижда, че идват техните батальони, готови за бой. Затова той им е много сърдит и те ще заплатят с живота си.

Като чуха тези заплахи ла Кортес, които нашата преводачка доня Марина умееше много добре да предаде на техния език и дори ги заплашваше с войските на Монтесума, които ги чакаха всеки ден, те се уплашиха и казаха, че не са достойни да се изкачат до боговете си, че ако ние искаме да ги разрушим, да се знае, че това не става с тяхно

съгласие: нека ние да ги свалим или да правим каквото си щем с тях. Още не бяха свършили, и ние, около петдесет войници, се изкачихме по стъпалата и търколихме идолите надолу — станаха на парчета. Тези идоли представляваха нещо като ужасни дракони, големи колкото бичета, други изобразяваха наполовина хора, наполовина големи кучета и други безобразни фигури. Като ги видяха на парчета, вождовете и жреците заплакаха и закриха очите си и на техния език тотонаке молеха идолите да им простят, тъй като те не могат да ни спрат, нито пък имат някаква вина; виновни са тези теулес; те не ни нападат от страх от мексиканците.

Когато индианските капитани видяха каква става, бойците им заредиха лъковете си, за да ни обсипят със стрели, но ние, щом забелязахме намеренията им, заловихме дебелия касик, шестима жреци и други първенци и Кортес им каза, че само ако се опитат да ни нападнат, ще ги избием до един. Тогава дебелият касик заповяда на хората си да не ни пречат и да не ни нападат. Като ги видя укротени, Кортес им дръпна една реч и така се размина всичко.

[1] Имение, стопанство. — Б.пр. ↑

[2] Тианкицтли. ↑

ГЛАВА XLVIII

КАК КОРТЕС ЗАПОВЯДА ДА НАПРАВЯТ ЕДИН ОЛТАР

Когато вождовете, жреците и останалите първенци се умълчаха, Кортес заповяда да отнесат разбитите на парчета идоли някъде, където никой няма да ги вижда, и да ги изгорят. След това от една къща излязоха осем жреци, които служеха на идолите; те ги взеха, отнесоха ги в същата къща и там ги изгориха. Тези жреци бяха облечени в едни тъмни наметала, прилични на раса, дълги до петите, и с качулки, подобни на качулките на нашите каноници, а също и с други едни качулки, прилични на тези, които носят монасите от Доминиканския орден. Косите им бяха дълги до пояса, а на някои стигаха и до петите; бяха толкова рошави и сплъстени от полепнала кръв, че не можеха да се разрешат. Ушите им бяха нарязани на парчета и те целите воняха на сярра и на леш. Както ни казаха, тези жреци били синове на първенци и нямали жени, но имаха порока да се отдават на содомии и постеха в определени дни. Това, което аз лично видях, че ядяха, бяха едни семки от очистен памук. Ако ядяха друго, то ще е било, когато не съм могъл да ги видя.

Да оставим сега жреците и да се върнем при Кортес, който им говори убедително чрез нашите преводачи доня Марина и Агилар. Каза им, че от този момент ще ги има за братя и ще им помага, доколкото може против Монтесума и неговите мексиканци, и че вече е изпратил заповед да не ги нападат и да не им вземат данъци. Каза им още, че тъй като на техните високи светилища няма да има повече идоли, той иска да им остави една велика господарка, която е майка на нашия господ бог Исус Христос, когото ние почитаме и в когото вярваме; нека те също да я почитат като повелителка и закрилница. За това и за други неща им говори Кортес и им държа много добра проповед, толкова на място, че за онова време не можеше да бъде по-добра. Изложи им много неща от нашата вяра с такава вещина, че

мнозина сегашни свещеници биха му завидели, така че индианците го изслушаха драговошно.

След това заповяда да извикат всички зидари в селището и да донесат много вар, за да измажат светилищата. Нареди също да изстъргват засъхналата кръв по стените на високите светилища и много добре да ги почистят. На другия ден бе направен един олтар с хубави наметала. Кортес заповяда също така да донесат много рози от тези, които растяха там и имаха много силен аромат, както и много клонки, с които украсиха олтара, и нареди отсега нататък да го поддържат чист и изметен.

За тази цел той предупреди четирима жреци да си острижат косите, които, както вече казах, те носеха много дълга; накара ги да облекат бели наметала и да свалят тези, с които бяха облечени, и да ходят винаги чисти. Те щяха да се грижат за почистването и украсяването на образа на света Богородица. И за да вършат по-добре това, Кортес тури един от нашите войници, който беше куц и стар, и се казваше Хуан де Торес де Кордоба; той оставаше като отшелник и трябваше да следи жреците да изпълняват всеки ден това, което им беше заповядано. На нашите дърводелци Кортес заповяда да направят кръст и да го поставят на един стълб, който току-що бяхме варосали отлично.

На другия ден сутринта пред олтара бе отслужена литургия, отслужи я отец Бартоломе де Олмедо и след това бе дадена заповед да се прекадят с тамяна на местните жители светият образ на дева Мария, както и светият кръст. Показахме на индианците как да правят свещи от тамошния восък и им беше заповядано винаги да поддържат запалени тези свещи пред олтара. Дотогава те не умееха да използват восъка.

На литургията присъствуваха най-личните вождове от селището и от други места. Доведоха също така и осемте индианки, за да се покръстят, тъй като дотогава те бяха останали при родителите и близките си. Покръстиха ги и племенницата на дебелия касик бе наречена доня Каталина; тя беше много грозна. Дадох я на Кортес като най-важен от нас и той я прие с доволен вид. На дъщерята на Куеско, друг велик вожд, туриха името доня Франсиска; тя пък беше твърде хубава за индианка и Кортес я даде на Алонсо Ернандес

Пуертокареро. На останалите шест жени не си спомням вече имената, но знам, че Кортес ги разпредели между войници.

След като свършихме тази работа, ние се разделихме с вождовете и първенците и оттогава нататък те винаги бяха приятелски настроени към нас, особено откакто видяха, че Кортес прие техните дъщери и ги отведохме заедно с нас. Кортес им даде големи обещания, че ще им помага, след което тръгнахме към нашата Виля Рика.

ГЛАВА XLIX

КАК СЕ ВЪРНАХМЕ В НАШАТА ВИЛЯ РИКА ДЕ ЛА ВЕРАКРУС

След като завършихме похода и станяхме приятели с жителите на Сингапасинга, Семпоал и други съседни селища, които се подчиниха на властта на Негово Величество, ние тръгнахме за нашия град, като взехме няколко първенци от Семпоал. Там заварихме един кораб, който беше дошъл от Куба. Капитан му беше някой си Франсиско де Сауседо, когото нарекохме „Лъскавия“; турихме му това име, защото прекалено се перчеше с галантността и изискаността си. С него дойде и Луис Марин, капитан от експедицията до Мексико, много способен човек; дойдоха и десет войници. Сауседо имаше кон, а Луис Марин — една кобила. Те донесоха новини от Куба: съобщиха, че от Кастилия били пристигнали пълномощия за Диего Веласкес да прави размяна срещу злато и да заселва нови земи. Приятелите на Диего Веласкес ликуваха, особено като научиха, че са му донесли пълномощия за губернатор и върховен съдия в Куба.

В града нямаше какво да правим, освен завършването на крепостта, по която имаше още малко работа. Повечето войници казахме на Кортес да я оставим така — всъщност трябваше само да се обкове с дърво. Вече повече от три месеца бяхме в тази земя и би било добре да отидем да се срещнем с този Монтесума, да опитаме щастието си. Уговорихме се, преди да тръгнем, да засвидетелствуваме предаността си към Негово Величество и да го известим за всичко, случило се от тръгването ни от Куба. Някои предложиха да изпратим на Негово Величество всичкото злато, с което се бяхме сдобили не само от размяната, но и от подаръците, които ни изпрати Монтесума.

Кортес отговори, че това е много добро предложение, по което вече е говорил с някои благородници, но че по отношение на златото сигурно ще има някои войници, които ще поискат полагащата им се част, а ако златото се подели, ще остане много малко за изпращане. По

тази причина поръча на Диего де Ордас и на Франсиско де Монтехо, които бяха хора търговци, да тръгнат от войник на войник, за които се съмняват, че могат да си поискат частта, и да им кажат следното: „Вижте господа, искаме да поднесем в дар на Негово Величество част от златото, което сме събрали; то е първото, което изпращаме от тези земи и ще има още много: смятаме всички да покажем на Негово Величество, че му служим предано, като дадем дела, който ни се полага. Благородниците и войниците, които сме записани тук, ще се подпишем, че не искаме никакъв дял, а само да служим на Негово Величество и с това да получим неговото благоволение. Който поиска своя дял, ще му бъде даден. Останалите да направят това, което направихме ние, и да се подпишат тук.“ По този начин подписаха всички без изключение.

След като свършихме тази работа, бяха определени да отидат като пълномощници в Кастилия Алонсо Ернандес Пуертокареро и Франсиско де Монтехо, тъй като Кортес вече им беше дал към две хиляди песос, за да ги спечели на своя страна. Той заповяда да приготвят най-добрия кораб от цялата флота и двама кърмчии, единият от тях беше Антон де Аламинос, който знаеше как да минат през Бахамския проток, тъй като беше първият, плавал през него. Също така определихме петнадесет моряци и им дадохме всичките си провизии.

Когато всичко беше готово, решихме да известим Негово Величество за всичко станало дотогава. Кортес писа отделно, както ни каза, за същите неща, но не видяхме неговото писмо. Писа и общината заедно с десет войници от тези, които бяхме за заселването на земите и издигнахме Кортес за главен предводител. В това писмо бе казана цялата истина, без да се скрие нищо, и аз също го подписах. Освен тези писма и изложения всички капитани и войници заедно написахме друго писмо и изложение.

ГЛАВА I

ПРИСЪДИТЕ, КОИТО ИЗДАДЕ КОРТЕС

Четири дни след като пратениците заминаха, за да се явят пред нашия господар императора, се разкри един заговор. Наистина човешките сърца крият най-различни намерения и помисли: изглежда, някои приятели и слуги на Диего Веласкес, а именно Педро Ескудеро, Хуан Серменьо, кърмчията Гонсало де Умбрия, Берналдино де Кория, един духовник на име Хуан Диас и едни моряци по фамилия Пенятес не можеха да понасят Кортес; едни, защото не им беше дал разрешение да се върнат в Куба, както им беше обещал, а други, защото не им даде дела от златото, което изпратихме в Кастилия; Пенятес пък мразеха Кортес, защото беше заповядал да ги набият с камшик в Косумел, когато откраднаха сланината на един Барио. Те се уговорили помежду си да вземат един от малките кораби и да се върнат в Куба да предупредят Диего Веласкес и да му съобщят, че в Хавана, в имението на Франсиско де Монтехо, могат да заловят нашите пратеници със златото и писмата.

Хората, които споменах, вече бяха качили на кораба припасите за пътуването: хляб касабе, масло, риба, вода и други необходими неща. Тъкмо щели да тръгват някъде към полунощ, когато един от тях, Берналдино де Кория, се отказал от намерението си да се върне в Куба и дойде да предупреди Кортес.

Като научи за това и като разбра как, колко души и по какви причини искат да се върнат в Куба и кои са ги съветвали и подстрекавали, Кортес заповяда да свалят ветрилата, компаса и кормилото, арестува заговорниците и ги разпита. Те признаха истината и набедиха и други, които бяха на наша страна, но за тях работата се потули временно, нямаше как. Според издадената присъда бе заповядано да обесят Педро де Ескудеро и Хуан Серменьо, да отсекаят краката на кърмчията Гонсало де Умбрия и да набият с камшик моряците. На всеки един от братята Пенятес удариха по двеста

камшика, а отец Хуан Диас, ако не беше нужен за литургията, също щяха да го накажат, но му стига и страхът, който бра.

Спомням си, че когато Кортес подписваше тези присъди, каза с големи въздишки и съжаление: „О, по-добре да не знаех да пиша, за да не подписвам смъртта на хора!“ Струва ми се, че тези приказки са много разпространени сред съдиите, които осъждат хора на смърт.

След като бяха изпълнени присъдите, Кортес подгони коня си към Семпоал, на около пет левги от Виля Рика, и заповяда да тръгнем след него двеста войници и всички конници. Спомням си, че три дни преди това Кортес беше изпратил Педро де Алварадо с други двеста войници да търсят храна, защото в нашия град гладувахме по липса на хранителни припаси. И на него той нареди да отиде в Семпоал, та оттам да се отправим всички на поход към Мексико.

ГЛАВА LI

КАК РЕШИХМЕ ДА СЕ ОТПРАВИМ КЪМ МЕКСИКО И ПРЕДИ ДА ТРЪГНЕМ, ДА РАЗБИЕМ ВСИЧКИ КОРАБИ В БРЕГА

След пристигането ни в Семпоал разговаряхме с Кортес за военни работи и за пътя, който ни предстоеше. От дума на дума ние, неговите приятели, го посъветвахме да не оставя нито един кораб в пристанището, а да ги разбие всички в брега, за да не ни затрудняват, и докато сме навътре в сушата, да не се разбунтуват други войници като предишните. Освен това щяхме да имаме голяма помощ от боцманите, кърмчиите и моряците, които се събираха към сто души и щяха да ни бъдат по-полезни като стражи и войници, отколкото ако стоят в пристанището.

Както разбрах, това намерение да се разбият корабите в брега самият Кортес вече го беше премислил, но искаше да излезе от нас, та ако се наложи да се плащат корабите, да ги плащаме всички.

Тозчас той заповяда на главния пристав Хуан де Ескаланте, един много смел човек, голям приятел на Кортес и враг на Диего Веласкес, понеже не му беше дал добри индианци в Куба, да отиде в града и да извади от корабите котвите, въжетата, ветрилата и всичко друго, което може да послужи, а самите кораби да удари в морското дъно, за да заседнат; да останат само спасителните лодки. Кърмчиите, старите боцмани и моряците, които не са годни да воюват, да останат в града и с две малки лодки да ходят да ловят риба, тъй като в пристанището винаги имаше риба, макар и не много.

Хуан де Ескаланте точно изпълни всичко според заповедта и след това се върна в Семпоал с един отряд моряци от тези, които свали от корабите; някои от тях станаха много добри войници.

След като това бе свършено, Кортес заповяда да извикат всички вождове от планинските селища — наши съюзници, разбунтували се

против великия Монтесума — и им каза, че трябва да служат на сънародниците ни, които оставаха във Виля Рика, и да завършат строежа на църквата, крепостта и къщите. Пред тях Кортес улови Хуан де Ескаланте за ръката и им каза: „Този човек е мой брат“, и да изпълняват всичко, каквото им заповяда; също ако имат нужда от закрила и помощ против мексиканските индианци, да се обърнат към него, той лично ще отиде да им помогне. Всички вождове се съгласиха на драго сърце да изпълняват това, което им заповяда. Спомням си, че след това прекадиха Хуан де Ескаланте с техния тамян, макар той да не искаше. Вече казах, че беше човек на място, подходящ за каквато и да е длъжност, и приятел на Кортес и поради голямото си доверие в него той го направи управител на града и на пристанището, та в случай че Диего Веласкес изпрати някоя армада, да окаже съпротива.

ГЛАВА LII

ЗА РЕЧТА, КОЯТО НИ ДЪРЖА КОРТЕС, СЛЕД КАТО КОРАБИТЕ БЯХА ПОТОПЕНИ

След като корабите бяха потопени, една сутрин след литургия, както се бяхме събрали капитани и войници и разговаряхме с Кортес по военни въпроси, той ни помоли да го изслушаме и подхвана една реч така: че вече сме разбрали на какъв поход сме тръгнали и че с помощта на нашия господ бог Исус Христос ще победим във всички битки и срещи, но трябва да сме готови за тях, както подобава, защото ако някъде ни разбиеха (макар че бог не би позволил това), не бихме могли да оцелеем, тъй като сме много малко; че не можем да очакваме никаква помощ и подкрепа, освен божията; че вече нямаме кораби да се върнем в Куба и само храбростта и смелите сърца в боя могат да ни спасят. В този смисъл той направи много сравнения с героични подвизи на римляните. Всички в един глас му отговорихме, че ще направим всичко, каквото заповяда, и че жребият е хвърлен, както е казал Юлий Цезар при Рубикон, защото всички наши действия са в служба на бога и на краля. След тази реч, която наистина беше много хубава и с много по-благих приказки и по-голямо красноречие от моето тук, той заповяда да извикат дебелият касик и отново му напомни да почитат много и да поддържат чисти църквата и кръста. Каза му, освен това, че иска да замине за Мексико, за да заповяда на Монтесума да не граби и да не принася повече човешки жертви; че се нуждае от двеста индианци, носачи за артилерията, и също така поиска петдесет първенци да тръгнат с нас с оръжията си.

Вече бяхме готови да тръгнем, когато от Виля Рика дойде един войник с писмо от Хуан де Ескаланте, когото Кортес вече беше изпратил в града, за да доведе още войници; в писмото си Ескаланте съобщаваше, че един кораб минал край брега и той му дал сигнали с огън, вдигнал бели наметала като знамена, после препуснал на кон с един ален плащ, за да го забележат от кораба, и му се сторило, че

много добре видели знаците, знамената, плаща и коня, но не пожелали да влязат в пристанището. След това изпратил испанци да видят къде отива корабът; те се върнали и казали, че хвърлил котва на три левги от Виля Рика, близо до една река. Той уведомяваше Кортес, за да му каже какво да прави.

Щом видя писмото, Кортес веднага заповяда на Педро де Алварадо да поеме командването на цялата войска, която се намираше в Семпоал заедно с Гонсало де Сандовал, който вече даваше доказателства, че е много смел мъж, какъвто си е бил винаги. Това беше първата висока длъжност, която му даде Кортес. След това нашият капитан яхна коня си заедно с четирима конници, които го придружиха, и заповяда на петдесет войници да го последват. Хората, които Кортес избра да отидат с него, бяха от най-пъргавите и същата нощ пристигнахме във Виля Рика.

ГЛАВА LIII

КАК КОРТЕС ОТИДЕ ПРИ ЗАКОТВЕНИЯ КОРАБ

Щом стигнахме във Виля Рика, дойде Хуан де Ескаланте да говори с Кортес и му каза, че ще бъде добре още същата нощ да отидем на кораба, да не би случайно да вдигне котва и да отплава; нека Кортес си почине, той ще отиде с двадесет войници. Кортес отговори, че няма да почива, че куца коза не пладнува; той искаше лично да отиде с войниците, които водеше със себе си. Не можахме дори залък да хапнем, а направо оттам тръгнахме покрай брега. По пътя се натъкнахме на четирима испанци, които идваха да завладеят тази земя от името на Франсиско де Гарай, губернатор на Ямайка. Беше ги изпратил един капитан, който заселваше земите край река Пануко и се казваше Алонсо Алварес Пинеда или Пинедо.

Когато Кортес разбра, че испанците идват да завладеят тези земи от името на Франсиско де Гарай и че той си стои в Ямайка, а изпраща други капитани, попита ги като какви идват и какви пълномощия имат тези капитани. Четиримата мъже отговориха, че през 1518 г., когато по всички острови се разнесла славата на земите, които бяхме открили с Франсиско Ернандес де Кордоба и Хуан де Грихалва и бяхме занесли на Диего Веласкес в Куба двадесет хиляди песос, кърмчията Антон де Аламинос и един друг кърмчия от нашите разказали за това на Гарай и че той може да поиска от Негово Величество да влезе във владение на земите от Рио де Сан Педро и Сан Пабло^[1] по северния бряг, докъдето може да стигне. Тъй като Гарай имал свой човек в двореца, изпратил един от домоуправителите си да уреди работата и той му донесъл пълномощия за върховен съдия и губернатор на земите от Рио де Сан Педро и Сан Пабло, докъдето може да стигне. С тези пълномощия той изпратил три кораба с двеста войници, с припаси и коне начело с капитан Алонсо Алварес Пинеда или Пинедо, който започнал да заселва до една река, наречена Пануко, на около седемдесет левги

оттук. Четиримата испанци само изпълнявали заповедите на своя капитан и нямали никаква вина.

След като ги изслуша, Кортес ги похвали с ласкави думи и попита дали ще можем да завземем кораба. Гилен де ла Лос, който беше най-главният от четиримата, каза, че ще се опитат да примамят останалите и ще направят каквото могат; но колкото и да ги примамваха и да правеха знаци, хората от кораба не пожелаха да дойдат, защото, както казаха четиримата, техният капитан им заповядал да внимават да не се натъкнат на войниците на Кортес, тъй като имали сведения, че се намираме по тези места.

Като видяхме, че спасителната лодка не идва, разбрахме, че от кораба са ни забелязали, като вървахме по брега, и повече няма да слязат на сушата, освен ако успеем да ги заблудим. Кортес помоли четиримата войници да свалят дрехите си и да ги дадат на четири души от нашите. Така и направиха. След това се върнахме по брега, откъдето бяхме дошли, за да видят хората от кораба, че си отиваме. Оставихме четиримата наши войници, облечени в дрехите на техните хора. След това се скрихме с Кортес в близката гора и стояхме там до късно след полунощ, докато залезе луната и стана тъмно. Тогава се върнахме при рекичката и пак се скрихме, така че, както казах, не се виждаха други хора, освен четиримата от нашите.

Още на разсъмване четиримата войници започнаха да правят знаци към кораба и оттам със спасителната лодка скоро дойдоха шест моряци. Двама от тях скочиха на брега да напълнят две делви с вода. Ние, които стояхме скрити с Кортес, зачакахме да слязат и останалите, но те явно нямаха такова намерение. Четиримата от нашите, облечени с дрехите на хората на Гарай, се правеха, че си мият ръцете и си криеха лицата. Хората от лодката им викаха: „Хайде качвайте се. Какво правите? Защо не идвате?“ Тогава един от нашите отговори: „Слезте на брега и ще видите кладенеца.“ Като чула непознат глас, те побързаха да се върнат на кораба с лодката и колкото и да им викахме, не благоволиха да отговорят; за малко да им стреляме с пушките и арбалетите. Кортес ни спря и каза да ги оставим да си отидат по живо, по здраво и да известят своя капитан.

Така че от този кораб останаха шестима войници: четиримата, които видяхме отначало, и двамата моряци, които слязоха на брега. Така се върнахме във Виля Рика; през цялото време не хапнахме нищо.

[\[1\] Река Наутла.](#) ↑

ГЛАВА LIV

КАК СЕ РАЗПОРЕДИХМЕ ДА ТРЪГНЕМ ЗА ГРАД МЕКСИКО

След като обмислихме добре похода към Мексико, посъветвахме се кой път да хванем и послушахме първенците от Семпоал, че най-добър и най-подходящ е пътят през провинция Тласкала, тъй като тласкалтеките били техни приятели и смъртни врагове на мексиканците.

Индианците от Семпоал вече бяха подбрали четиридесет първенци, все храбри воители, които тръгнаха с нас и много ни помогнаха в оня поход. Освен това ни дадоха двеста носачи за артилерията; ние, бедните войници, нямахме никаква нужда от тях, тъй като по онова време нямахме нищо за носене, освен нашите оръжия: било копия, било пушки, арбалети, щитове и най-различни други бойни принадлежности, с които спяхме и вървахме, обути в нашите алпаргата, които ни бяха като обувки, и както казах, винаги нащрек и готови за бой.

Тръгнахме от Семпоал в средата на месец август 1519 г., винаги в много добър ред, със съгледвачи и с по няколко от най-пъргавите войници напред.

С първия преход стигнахме до едно селище, което се нарича Халапа и оттам до Сокочима^[1], която беше голяма крепост и трудна за превземане; там имаше много лозници с местно грозде. Чрез доня Марина и Агилар, нашите преводачи, казахме на индианците от тези селища всичко относно нашата свята вяра и че сме васали на императора дон Карлос, който ни е изпратил да спрем жертвоприношенията на хора и кражбите; обяснихме им още много други неща, които трябваше да знаят. Тъй като те бяха приятели на индианците от Семпоал и не плащаха данъци на Монтесума, намерихме у тях доброжелателност и те гостоприемно ни нахраниха.

Във всяко селище поставихме по един кръст и обяснихме на жителите какво означава той и че трябва много да го почитат.

От Сокочима през един проход пресякохме едни високи планини и стигнахме в друго селище, което се нарича Техутла, и там също ни посрещнаха дружелюбно, защото и тези индианци не бяха зависими от Монтесума. В това селище завърши изкачването на планините; навлязохме в една ненаселена област, където беше много студено, падна градушка и валя дъжд. И онази нощ останахме гладни. От една близка заснежена планина духаше леден вятър, който ни караше да треперим от студ^[2], тъй като бяхме дошли от Куба и от Виля Рика, а по тези брегове е много горещо. Когато навлязохме в студената земя, нямахме никакви топли дрехи да облечем, освен бойните ризници, които бяха на гърба ни. Понеже бяхме свикнали на други температури, не можехме да понасяме студа и мраза.

Оттам минахме през друг проход, където намерихме самотни къщи и големи светилища на идоли; до тях имаше големи камари дърва за светилищата. Там също нямаше какво да ядем и студът беше много голям.

Оттам навлязохме в землището на едно селище, което се нарича Шокотлан, и изпратихме двама индианци от Семпоал да кажат на вожда кои сме и че идваме с добри намерения. Селището беше подвластно на Мексико и вървахме винаги нащрек и в боен ред, защото виждахме, че тази земя е друга.

Като видяхме да се белеят много тераси и къщите на вожда и светилищата, които бяха много високи и варосани и приличаха на някои селища в нашата Испания, дадохме на това селище името Кастилбланко, тъй като едни португалски войници, които бяха с нас, казаха, че прилича на град Кастилбланко в Португалия — и сега се казва така.

Щом в селището научиха от нашите пратеници, че отиваме натам, вождът заедно с други първенци излезе да ни посрещне; този вожд се казваше Олинтекле^[3]. Заведоха ни в едни къщи и донесоха за ядене, но твърде малко и с неохота. След като ядохме, Кортес ги запита чрез нашите преводачи за техния господар Монтесума. Вождът каза, че във всички подвластни провинции той има големи военни сили и освен това много войски по границите и в съседните провинции. След това разказа и за голямата крепост Мексико и как къщите са построени сред

вода и от една къща до друга може да се отиде само по мостове или с канута. Всички къщи имали тераси и при нужда мексиканците поставяли прикрития на всяка тераса и така я превръщали в крепост; за да се влезе в града, имало само три главни пътя: на всеки път — четири-пет канала, които го пресичали; на всеки канал имало мост и като се вдигнел който и да е от тези дървени мостове, невъзможно било да се влезе в Мексико.

След това разказа за многото злато, сребро, скъпоценни камъни и други богатства, които имал Монтесума, и безчет други неща, които показваха какъв велик господар е той. Кортес и всички ние останахме удивени, като го слушахме. Колкото и да разправяха за голямата му крепост и за мостовете, ние, испанските войници сме такива, че вече бяхме готови да си опитаме щастието, макар това да ни изглеждаше невъзможно, както посочваше и казваше Олинтекле. В действителност Мексико беше много по-силно и имаше много по-големи и по-яки каменни стени, отколкото се говореше, защото едно е да го видиш с очите си и друго е да ти го описват. Вождът каза, че Монтесума е толкова велик господар, че владее всичко, каквото пожелае, и не се знае дали ще бъде доволен, като научи за нашето идване в селището и за това, че са ни дали храна и подслон без негово разрешение.

Кортес им каза чрез нашите преводачи: „Прочие известявам ви, че ние идваме от далечни земи по заповед на нашия крал и господар — императора дон Карлос, на когото са васали много и велики владетели. Той ни изпраща да заповядаме на този ваш велик Монтесума да престане да принася човешки жертви и да убива индианци, повече да не ограбва своите васали, да не завладява нови земи и да признае властта на нашия крал и господар. И сега ви казвам същото на вас, Олинтекле, и на всички останали вождове, които сте тук: да престанете с вашите жертвоприношения, да не ядете месата на вашите ближни, да не се отдавате на содомии и на други порочни неща, каквито имате обичай да правите, защото така повелява нашият господ бог, когото ние почитаме и в когото вярваме, който ни дава живота и смъртта и който ще ни отведе на небета.“ Той им обясни още много неща относно нашата вяра. Те го изслушаха с мълчание.

Кортес се обърна към войниците, които бяхме наблизил, и каза: „Е, господа, струва ми се, че не остава нищо друго, освен да поставим един кръст.“ Отговори му отец Бартоломе де Олмедо: „Струва ми се,

господарю, че още не е дошло времето да поставим кръст в тези селища, защото жителите им са без срам и страх, и тъй като са васали на Монтесума, могат да изгорят кръстовете или да направят някоя друга поразия. Това, което им се каза, е достатъчно, докато не добият по-големи познания по нашата свята вяра.“ Така и не поставихме кръст.

Да оставим това и светите проповеди и да кажем сега за огромната хрътка на Франсиско де Луго. Тя много лаеше нощем и, изглежда, вождовете от селището са попитали нашите приятели от Семпоал какво е това, лъв ли е, тигър ли е, или друго животно, с което убиваме индианците. Те им отговорили: „Водят го да убива тези, които ги сърдят.“ Също така ги попитали за топовете, които носехме: какво правим с тях. Нашите приятели от Семпоал отговорили, че с камъните, които слагаме вътре, убиваме когото поискаме и че с конете, които тичат като елени, настигахме всеки, когото им заповядаме да гонят. Тогава Олинтекле казал на останалите първенци: „Щом като вършат такива неща, сигурно са теулес.“ Нашите приятели отговорили: „Как така? Чак сега ли го разбрахте? Гледайте да не ги разгневите, защото те веднага разбират какво имате наум. Тези са същите теулес, които хванаха бирниците на вашия велик Монтесума и заповядаха да не им се плащат данъци по всичките планински селища, също и в нашия град Семпоал; те са същите, които махнаха от светилищата нашите теулес и сложиха своите; те победиха бойците от Табаско и Чампотон; толкова са добри, че ни сдобриха с жителите на Сингапасинга. Освен това вече сте видели как великият Монтесума при цялата си власт им изпраща злато и наметала. Сега те са дошли във вашето селище и виждаме, че не им дават нищо. Бързо идете да донесете някакъв подарък за тях.“ Така че водехме със себе си добри застъпници, защото индианците тозчас донесоха четири обици, три огърлици и едни гущерчета — всичко това от нископробно злато. Доведоха също и четири индианки, които бяха добри за месене на хляб, и един товар с наметала. Кортес ги прие с весело изражение и големи похвали. Спомням си, че на един площад, където бяха светилищата им, имаше толкова купища черепи на мъртъвци, че не можеха да се преброят по реда, в който бяха натрупани, и сигурно бяха повече от сто хиляди, повтарям отново, сто хиляди. От другата страна на площада също имаше грамадни купища кости от крака, които не можеха да се преброят. На едни греди бяха

окачени цели нанизани от човешки глави; тези кости и черепи се пазеха от трима жреци, които, както разбрахме, се занимаваха само с това. Подобни картини виждахме във всички селища от вътрешността, така беше и в Тласкала.

След всичко това, което описах, решихме да продължим пътя си през Тласкала, тъй като нашите приятели казваха, че е много близо и границите са тъдьява, белязани с едни камъни. Запитан за най-добрия и най-равен път към Мексико, Олинтекле каза, че той минава през един голям град, който се казва Чолула, но индианците от Семпоал посъветваха Кортес: „Сеньор, не минавай през Чолула, защото жителите му са много коварни и Монтесума винаги държи в него военни гарнизони.“ По-добре било да тръгнем през Тласкала, тъй като тамошните индианци били техни приятели и врагове на мексиканците. Решихме да последваме съвета на индианците от Семпоал, пък каквато е божията воля, всичко е в ръцете на бога.

Кортес поиска от Олинтекле двадесет души капитани да дойдат с нас и той ни ги даде. На другия ден сутринта се упътихме към Тласкала и стигнахме в едно селце, което беше на индианците от Шаласинго^[4]. Оттам изпратихме като вестители двама от първенците на Семпоал; те бяха от тези, които приказваха все хубави работи и хвалби за тласкалтеките и че били техни приятели. Изпратихме им едно писмо, макар да знаехме, че няма да го разберат; изпратихме също така и една плетена червена шапка от Фландрия, каквито се носеха по онова време.

[1] Ксикочималко. ↑

[2] Конкистадорите пресичат планините между връх Орисаба и Кофре де Пероте. ↑

[3] Олинтетл. ↑

[4] Икстакмакститлан. ↑

ГЛАВА LV

КАК СЕ РЕШИ ДА ТРЪГНЕМ ПРЕЗ ТЛАСКАЛА

След като излязохме от Кастилбланко, тръгнахме по нашия път, съгледвачите винаги напред, готови за бой и в отличен ред, стрелците с арбалети и пушки на най-подходящите места в строя, конниците в пълна готовност и всички ние, облечени със защитните ризници, както обикновено. Вървейки по този начин, стигнахме в малкото селище Шаласинго; там ни дадоха една златна огърлица, няколко наметала и две индианки.

Както казах, от това селище изпратихме двама пратеници с едно писмо до Тласкала. Изпратихме ги да кажат на тамошните индианци, че отиваме в тяхното селище с добри намерения, че няма да им причиним никакво зло, а искаме да ни станат приятели. Работата беше, че в онова малко селище ни уверяваха, че цяла Тласкала се вдигнала на оръжие против нас, тъй като, изглежда, бяха научили, че отиваме нататък и водим със себе си много приятели както от Семпоал, така и от Шокотлан и от другите селища, през които бяхме минали; всички те доскоро плащаха данък на Монтесума, затова тласкалтеките бяха сигурни, че отиваме на война против тях; понеже и друг път са навлизали с измами и без много шум в земята им и са я ограбвали, те помислили, че и този път ще ги сполети същото. По тази причина, щом пристигнали нашите пратеници с писмото и шапката, не ги оставили да предадат посланието ни, а ги заловили в плен, без да ги изслушат.

Чакахме отговора два дни и понеже пратениците не се върнаха, Кортес поиска от Шаласинго двадесет индианци първенци, които ни бяха дадени с охота. На другия ден тръгнахме за Тласкала, уповавайки се на божията помощ и както си вървахме по пътя, видяхме да се връщат нашите пратеници, които тласкалтеките бяха затворили. Изглежда, че в бъркотията около войната, индианците, които ги пазели, не са били много бдителни. Те идваха толкова уплашени от това, което

бяха видели и чули, че не можеха да говорят; казаха, че когато ги затворили, ги заплашвали и им викали: „Сега ще избием тези, които вие наричате теулес, и ще изядем месата им, и ще видим дали са толкова безстрашни, колкото разправяте; ще изядем и вашите меса, защото идвате с предателства и лъжи по заповед на онзи предател Монтесума.“ И колкото и да ги убеждавали нашите пратеници, че сме против мексиканците и че искаме да имаме всички тласкалтеки като братя, не вземали от дума.

Когато Кортес и всички ние чухме тези надменни думи и че тласкалтеките се готвят за война, макар че работата беше много сериозна, казахме в един глас: „Щом е така, напред и на добър час.“ И уповавайки се на бога, развяхме нашето знаме, което носеше знаменосецът Корал, и тръгнахме, защото индианците от селището, където пренощувахме, ни уверяваха, че тласкалтеките ще излязат насреща ни, за да защищават подстъпите към града. Същото ни казаха и индианците от Семпоал.

Та както вървахме така, приказвахме как трябва да влизат в боя и да се оттеглят конниците: с леко задържане на конете, копията наведени и в редица по трима, за да си помагат, и когато нападаме индианските ескадрони, да държат копията си на равнището на очите на противниците и да удрят безспир, за да не им ги измъкнат от ръцете; ако това се случи, да удрят с всяка сила, като си помагат с мишниците и да пришпорват конете, ако копието не излиза от тялото на врага, или да повлекат индианеца подире си.

Ще кажете сега защо толкова припряност, преди още да са ни нападнали противниковите воини. На това ще отговоря с думите на Кортес: „Вижте, господа, разбирате, че сме малко. Трябва винаги да сме нащрек и готови, все едно че всеки момент виждаме да идват насреща ни противниците и не само да идват, а и че сме в сражение с тях. И понеже много пъти се е случвало да улавят копията, затова трябва да сме подготвени за такива случаи и за всички останали неща, необходими в бой. Вече добре разбрах, че в бой нямате нужда от напомняне, защото колкото и да ви обяснявам това, вие го правите с много по-голям кураж.“

По този начин изминахме около две левги и се натъкнахме на една крепост, направена от зидан камък и друга една смола, толкова твърда, че и с железни кирки не можехме да я разбием. Така беше

иззидана, че беше трудна за превземане. Спряхме се да я разгледаме и Кортес попита индианците от Шокотлан с каква цел са направили тази крепост. Те казаха, че тъй като между техния господар Монтесума и тласкалтеките постоянно имало войни, тласкалтеките са я направили толкова яка, за да защитят своите селища, защото това беше тяхна земя. Починахме малко и тази крепост ни накара доста да се замислям. Кортес каза: „Господа, да следваме нашето знаме, то е знак на светия кръст и с него ще победим.“ Всички в един глас му отговорихме, че сме тръгнали в добър час и че бог е истинската крепост и сила.

Не много далеч оттам нашите съгледвачи видели тридесетина индианци, които били тръгнали на разузнаване и носели боздугани, щитове, копия и украшения от пера. Боздуганите им са от кремъци, които режат повече от бръсначи, и са сложени по такъв начин, че нито могат да се строшат, нито да се махнат остриетата, и са дълги колкото монтантес^[1], носеха и своите военни отличия и украшения от пера, както вече казах. Щом ги видели, нашите съгледвачи веднага се върнали да ни уведомят. Кортес заповяда на тях самите да ги преследват и да се опитат да хванат някого от индианците, без да го наранят. Веднага изпрати и други пет души на коне да им помогнат, в случай че има засада. Цялата наша войска ускори ход, удължихме крачката и продължихме в много добър походен строй, защото индианците, които водехме със себе си, ни казаха, че сигурно противникът има голям брой бойци в засада.

Щом като тридесетте индианци видяха, че конниците се отправят към тях и ги викат с ръка, не изчакаха да ги наближат. Нашите се опитаха да заловят някого от тях, но те се защитаваха много добре; със своите боздугани и копия раниха конете.

Когато нашите видяха как яростно се защитават индианците и че конете са ранени, сториха това, което бяха принудени да сторят: убиха петима от тях. В това време върху тях врхлетяха повече от три хиляди тласкалтеки, които стояха в засада, и започнаха да обсипват със стрели конниците, които вече се бяха събрали. Дадох им истинско сражение със стрели и опалени пръчки, а със своите боздугани правеха чудеса. В това време пристигнахме ние с топовете, пушките и арбалетите и малко по малко индианците започнаха да отстъпват, макар че продължиха да се бият мъжки и в добър ред.

Тъй като вече се свечеряваше, индианците започнаха да се оттеглят и ние се отказахме да ги преследваме. От техните паднаха убити към седемнадесет души, без да се броят многото ранени. Мястото на тези схватки беше равно и имаше много къщи и ниви с царевица и магей^[2], от които те правят вино.

Пренощувахме до една рекичка и с лойта на един дебел индианец, който бяхме убили и изтърбушихме, си лекувахме раните, тъй като нямаше масло. И добре си хапнахме за вечеря едни кученца, които отглеждат тук, защото всички къщи бяха празни; индианците бяха вдигнали цялата си покъщнина; бяха взели и кученцата със себе си, но нощем те се връщаха в къщите и там ги улавяхме; те бяха много добра подкрепа за стомаха.

От страх да не ни нападнат, цялата нощ бяхме нащрек с усилен стражи, патрули и съгледвачи, конете оседлани и със сложени юзди.

[1] Голям испански меч, който се върти с две ръце. — Б.пр. ↑

[2] Вид агаве. ↑

ГЛАВА LVI

ЗА МНОГО ОПАСНИТЕ ВОЙНИ И БИТКИ, КОИТО ВОДИХМЕ С ТЛАСКАЛТЕКИТЕ

На другия ден, след като призовахме божията помощ, тръгнахме си оттам в пълен ред на ескадроните, а конниците бяха предупредени как трябва да нападат и да се оттеглят от боя и в никакъв случай да не позволяват да ни разпръснат. Както вървахме така, насреща ни изскочиха два ескадрона индиански воители, около шест хиляди, с големи викове, с барабани и тръби и отдалеч започнаха да пускат стрели и пръчки и се показваха много войнствени. Кортес заповяда да запазим самообладание и изпрати тримата пленници, които бяхме заловили предния ден, да им кажат да не ни нападат, защото ние желаем да ги имаме за братя. Той нареди също така на един от войниците на име Диего де Годой, който беше писар на Негово Величество, да гледа какво става и да опише всичко, защото някога могат да ни поискат сметка за убитите и за причинените щети, та да се види черно на бяло, че сме имали добри намерения.

Като чува това, което им казаха пленниците, изпратени от нас, индианците се показаха още по-войнствени и така настойчиво ни предизвикваха, че повече не можехме да се сдържим. Тогава Кортес извика: „Със Сантяго и по тях!“ И наистина налетяхме така стремително върху тях, че убихме и ранихме с нашите топове много от индианците, между тях и трима вождове. Те започнаха да се оттеглят към едни ями, където стояха в засада повече от четиридесет хиляди воители със своя главен вожд, който се казваше Шикотенга^[1]; той носеше отличителни знаци в бяло и червено.

Тъй като там имаше дълбоки долища, не можехме да използваме добре конете. Изложихме се на голяма опасност, докато преминем тези трапища, тъй като индианците се възползуваха от терена, за да покажат колко точно умеят да пускат стрелите си, и със своите копия и боздугани добре ни наредиха; отгоре на това и

прашките, и камъните валяха като градушка; като излязохме отново на равното, им го върнахме тъпкано, тъй като отново влязоха в действие конницата и топовете; все пак не се осмелявахме да развалим бойния си строй, защото всеки войник, който се спущаше след някой индианец с боздуган или след някой вожд, се излагаше на смъртна опасност и скоро го раняваха.

В разгара на битката индианците ни обградиха от всички страни и не можехме да се измъкнем, тъй като не се осмелявахме да ги нападаме по друг начин, освен всички заедно, за да не разстроят редиците ни и да не ни разпръснат. Имаше към двадесет ескадрона и животът ни беше в голяма опасност, защото толкова много противници, ако вземеха по шепя пръст, можеха да ни ослепят; само божията милост ни помагаше и ни закриляше.

Както бяхме притиснати между толкова храбри бойци с техните страховити боздугани, индианците, изглежда, се уговориха да се съберат повече хора на едно място и с общи усилия да отвлекат някой кон. Приведоха плана си в действие, нахвърлиха се яростно и докопаха една кобила, много добра — буйна, пъргава и игрива — заедно с ездача ѝ, на име Педро де Морон. Това стана, когато Морон се вклини заедно с още трима конници в ескадроните на противника. Индианците уловиха копието му и той не можа да го изтръгне от ръцете им. В това време други го нападнаха със своите остри като бръсначи боздугани и го раниха лошо, след това удариха кобилата по врата и ѝ отсякоха главата, която увисна само на кожата. Кобилата се строполи. Ако не бяха се притекли бързо на помощ ездачите, другари на Педро де Морон, и него щяха да довършат. Сигурно и ние бихме могли да му помогнем с целия ескадрон, но пак повтарям, че се страхувахме да не ни разпръснат; опасността беше много голяма и трябваше да направим големи усилия, за да не ни победят. Въпреки това все пак се притекохме към мястото, където беше кобилата, и успяхме да спасим Морон и да го изтръгнем от ръцете им, вече полумъртъв, отрязяхме и ремъците на седлото и го взехме с нас. При тази атака раниха десет души от нашите и по мои сметки убихме четирима техни вождове, тъй като вървахме прилепени едни до други и с мечовете им причинявахме големи загуби.

След това те започнаха да се оттеглят и взеха със себе си кобилата, която направиха на парчета, за да я показват по всички

селища на Тласкала. По-късно научихме, че поднесли подковите ѝ в дар на своите идоли, както и шапката от Фландрия и двете писма, които им бяхме изпратили в знак на мир. Кобилата, която убиха, беше на Хуан Седеньо, но понеже предния ден той беше ранен на три места, преотстъпи я на Морон, който беше отличен ездач. Морон трябва да е умрял същия ден или скоро след това от раните си, защото не си спомням да съм го виждал по-късно.

Да се върнем към битката. Ставаше вече повече от час, откакто се биехме и топовете сигурно причиняваха големи загуби на индианците, защото те бяха много и вървяха скупчени, та нямаше начин да не поразяват голям брой от тях. Всички се биехме мъжки, за да спасим живота си, тъй като дотогава не бяхме изпадали в по-голяма опасност. По-късно ни казаха, че в тази битка сме убили голям брой индианци и между тях осем вождове от най-личните, синове на стари вождове от главното селище. По тази причина се оттеглиха в много добър ред, за което никак не съжалявахме и не ги преследвахме, тъй като едва се държахме на краката си от умора.

Останахме там в това селце, тъй като всички тези равнини бяха гъсто населени и дори имаха къщи под земята като пещери, в които живееха много индианци. Мястото, където стана битката, се казваше Теуансинго или Теуакасинго^[2], а денят беше втори септември 1519 г.

Като видяхме, че победата е наша, горещо благодарихме на бога, че ни избави от такива големи опасности. След това се оттеглихме в едни светилища, които бяха хубави и високи като крепости; там лекувахме ранените войници, петнадесет на брой, с лойта на индианеца. Един от тях умря от раните си. Лекувахме по този начин и четири коня, които бяха ранени.

Отпочинахме си и вечеряхме много добре оная нощ, защото ядохме достатъчно кокошки и кученца, които хванахме по къщите. Поставихме голяма стража, патрули и съгледвачи и почивахме до другата сутрин.

В тази битка пленихме петнадесет индианци, двама от които бяха вождове. Тук забелязахме у тласкалтеките нещо, което се повтаряше по-нататък във всички битки: щом ранявахме някой индианец, те веднага го отнасяха и ние не можехме да видим убитите.

[1] Ксикотенкатл. ↑

[2] Текоуацинго. ↑

ГЛАВА LVII

КАК УСТАНОВИХМЕ НАШИЯ ЛАГЕР В ЕДНИ СЕЛИЩА И КЪЩИ

Тъй като се чувствувахме много уморени от битките, а и доста войници и коне бяха ранени, без да броим тези, които умряха, и от друга страна, се налагаше да постегнем арбалетите и да си набавим стрели, прекарахме там един ден, без да се случи нещо, което заслужава да бъде разказано.

На другия ден сутринта Кортес каза, че ще бъде добре конниците да излязат да пообиколят по полето с конете, които бяха годни за езда, за да не помислят, тласкалтеките, че не сме в състояние да воюваме след станалата битка, и в същото време да огледат по кой път трябва да продължим. Понеже прекарахме предишния ден, без да ги потърсим, по-добре беше ние да ги нападнем, за да не разберат нашата слабост и защото полето беше много равно и гъсто населено. Така че със седем конници, малък брой стрелци с пушки и арбалети и около двеста войници, заедно с нашите приятели напуснахме лагера, като оставихме достатъчно хора според нашите възможности. Из къщите и по селищата, през които минахме, пленихме към двадесет индианци и индианки, без да им причиняваме нищо лошо, но нашите приятели от Семпоал, нали си бяха жестоки, изгориха много къщи и донесоха сума неща за ядене — и кокошки, и кученца. След това се върнахме в нашия лагер, който беше близо.

Кортес реши да освободим пленниците и най-напред им дадох да се нахранят, а след това доня Марина и Агилар им казаха ласкателни думи и им дадоха броеници. Казаха им да не вършат повече безумия, а да дойдат при нас в мир, защото ние идваме да им помогнем и да ги имаме като братя. Тогава пуснахме първите двама пленници, които бяха вождове, и им дадохме ново писмо, за да отидат да кажат на най-главните вождове, които се намираха в главното селище на цялата провинция, че не сме дошли да им причиняваме зло и пакости, а само

минаваме през земите им, за да отидем в Мексико и да говорим с Монтесума.

Двамата пратеници заминаха за лагера на Шикотенга, който се намираше на около две левги от нашия, в едни селища и къщи, които, струва ми се, се казваха Текуасинпасинго^[1], и когато му предали писмото и нашата заръка, отговорът на Шикотенга бил да отидем в селището, където се намира баща му, и там ще ни дадат един мир, като ни изядат месата и като почетат своите богове с нашите сърца и кръв, и че на другия ден ще се убедим в това.

Когато Кортес и всички ние чухме тези толкова надменни думи, разбрахме, че работата отива на зле, тъй като бяхме много изтощени от непрекъснатите набези на тласкалтеките и предишните битки и срещи. Кортес похвали двамата пратеници с благи думи, понеже разбра, че са се отърсили от страха, и заповяда да им дадат няколко наниза с мъниста, тъй като смяташе отново да ги изпрати да преговарят за мир. След това той се осведоми много подробно за Шикотенга, колко и какви сили има със себе си. Отговориха му, че има много повече бойци, отколкото предишния път, когато ни нападнаха, защото сега при него били още петима вождове, всеки от тях с по десет хиляди души. Това, което казаха, беше истина, тъй като от страна на Шикотенга, бащата на самия вожд, който не виждаше от старост, имаше десет хиляди; един велик вожд, който се казваше Масеескаси^[2], също водеше десет хиляди; друг велик вожд, на име Чичимекатекле^[3], водеше още десет хиляди; от страна на господаря на Топоянко, който се казваше Текапанека^[4], също имаше десет хиляди; друг вожд на име Гуашобсин^[5] — също десет хиляди. Така че бяха общо петдесет хиляди със своето знаме и боен знак, представляващ една бяла птица с разперени като за полет крила, които приличаше на щраус; всеки отряд си имаше отличителни знаци, също като херцозите и графовете в нашата Кастилия.

Ние взехме всичко това за чиста истина, защото същото ни казаха и пленниците, които пуснахме същия ден, макар и тогава да не им повярвахме. Като видяхме това, нали сме хора и всички се страхуваме от смъртта, по-голямата част от нас се изповядаха пред отец де ла Мерсед и пред свещеника Хуан Диас, които цяла нощ слушаха разкаяния. Помолихме бога да ни закриля и така прекарахме до другия ден.

-
- [1] Цомпанцинго. ↑
[2] Максинсацин. ↑
[3] Чичимекатекухтли. ↑
[4] Тскпанекатл. ↑
[5] Това име трябва да е на селището, а не на вожда. — Б.пр. ↑

ГЛАВА LVIII

ЗА ГОЛЯМАТА БИТКА, КОЯТО ВОДИХМЕ С ВОЙСКАТА НА ТЛАСКАЛА

На другия ден сутринта, пети септември, изведохме конете в боен ред, включително и ранените; нито един от тях не остана извън строя, защото от всеки щяхме да имаме полза. Стрелците с арбалети бяха предупредени да спазват строг ред при разходването на мунициите и докато едните зареждат, другите да стрелят; същото се отнасяше и за стрелците с пушки; войниците, въоръжени с мечове и щитовете, трябваше да пронизваме враговете в корема, за да не се осмелят да се приближат както предишния път. Артилерията също беше много добре подготвена. За конниците важеха предишните наставления: да си помагат, да удрят по лицата и очите, никой войник да не се дели от ескадрона. Така излязохме с развято знаме от лагера; четирима войници пазеха знаменосеца Корал.

Не бяхме изминали и четвърт левга, когато видяхме нивите, пълни с индиански воители, с големи украшения от пера, със своите бойни знаци и голям шум от тръби и рогове. Тук трябва добре да се опише и да се разкаже това, което преживяхме в тази опасна битка, защото от всички страни ни обградиха толкова много воители, че картината можеше да се сравни с големи ливади, широки две левги и също толкова дълги, почернели от индианци, и по средата ние, четиристотин души. Така си беше: цялото поле пълно с индианци, а ние едва четиристотин бойци, много от които ранени и болни. А и знаехме със сигурност, че този път те идваха с твърдото намерение да не оставят жив човек от нас и до един да ни принесат в жертва на своите идоли.

Да се върнем към битката. Като ни започнаха с прашките — истинска градушка от камъни! А за стрелците с лъкове да не говорим — земята стана на харман от чаталести опалени пръчки, които пробиват всякакви доспехи и пронизват незащитените части на тялото;

а бойците с мечове, щитове и боздугани как ни притискаха и с каква ярост налитаха, с какви кръсъци и викове! Ние удържахме набезите им със залповете на топовете, на пушките и арбалетите, който им причиняваха големи загуби. Тези, които стигаха до нас с мечовете и боздуганите си, получаваха поразяващи удари от нашите мечове; принуждавахме ги да се отдръпнат и затова не се осмеляваха да влизат в близък бой, както миналия път. Конниците бяха толкова изкусни и се биеха тъй храбро, щото след бога, който ни закриляше, те бяха най-голямата ни сила.

Тогава аз видях нашия батальон полуразбит; виковите на Кортес и на другите капитани не помагаха да затворим пробива в нашите редици. Толкова много индианци връхлетяха върху нас, че като по чудо и само с мечовете си ги накарахме да се отдръпнат, с което възстановихме бойния си ред.

Едно-единствено обстоятелство ни даваше живот и то беше, че тъй като индианците бяха много и скупчени на едно място, нашите залпове им причиняваха големи загуби и освен това нямаха добро командване: вождовете им не можеха да съберат хората си. Научихме също, че след предишната битка възникнали разправии и съперничество между Шикотенга и един друг капитан, син на Чичимекатекле, които се обвинявали един друг, че не се били, както трябва. Синът на Чичимекатекле казал, че се е бил много по-добре от Шикотенга и ще го накара да разбере това. Така че в тази битка той не пожелал да помогне със своите хора на Шикотенга. Също разбрахме със сигурност, че е призовал войската на Уешосинго да не се бие. Освен това в предишната битка индианците се бяха изплашили от конете, топовете, мечовете, от нашата храброст и от голямата божия милост, която ни даваше сили да се държим. Тъй като двама капитани не се подчиниха на Шикотенга, ние им причинихме големи загуби и избихме много индианци, които те скриваха; понеже бяха многобройни, щом ранявахме някого, веднага го отнасяха на гръб от полесражението, та както и в предишната битка не можахме да видим убит индианец. Те започнаха да се бият с по-малко стръв и като видяха, че войските на двамата споменати от мен капитани не идват да им помогнат, започнаха да отстъпват по малко, още повече че в битката убихме един от най-главните им капитани, без да броя другите жертви; та започнаха да се оттеглят в добър ред и конниците ги преследваха на

съвсем малко разстояние, защото не можеха да се държат на конете от умора. Като се видяхме освободени от това голямо множество индиански бойци, благодарихме горещо на бога за избавлението си.

Там убиха един наш войник и раниха повече от седемдесет; раниха също така и всичките ни коне. Мен ме раниха на две места: едната рана беше от камък в главата, а другата от стрела в бедрото, но те не бяха такива, че да ми попречат да воювам и да стоя на стража. Така постъпваха и всички наши войници, които биваха ранени; ако раните не бяха много опасни, трябваше да се бием и да стоим на пост, тъй като иначе оставаха много малко хора невредими. След това се упътихме към лагера много доволни и благодарихме на бога за победата, погребяхме убития в една от ония къщи, изкопани под земята, за да не видят индианците, че и ние сме смъртни, а да вярват, че сме теулес, както казваха. Натрупахме много пръст върху къщата, за да не мирише тялото, и всички ранени се лекуваха. Ох, какви болки бяха, нямаше с какво да ги облекчим, дори масло и сол за цял нямашме! И друга голяма нужда имахме, от топли дрехи; от заснежената планина духаше толкова студен вятър, че ни караше да треперим, тъй като копията, пушките и арбалетите никак не ни топлеха.

През нощта спяхме по-спокойно от предишната, защото имахме голям брой съгледвачи, разузнавачи, стражи и патрули. В оная битка пленихме трима индиански първенци.

ГЛАВА LIX

КАК НА ДРУГИЯ ДЕН ПРОВОДИХМЕ ПРАТЕНИЦИ ДО ВОЖДОВЕТЕ НА ТЛАСКАЛА ДА ИСКАТ МИР

В битката бяхме пленили трима индиански първенци и нашият капитан Кортес ги проводи заедно с двамата индианци, които вече бяха ходили като пратеници, да отидат и да кажат на вождовете да дойдат в мир и да ни пуснат да минем през тяхната земя, за да отидем в Мексико, както вече два пъти бяхме изпратили да им предадат, и че искаме да ги имаме като братя; не бихме искали да ги сърдим, ако те не ни дават повод за това и ако сега не дойдат при нас с мир, ще избием всичките им хора. На пратениците бяха казани много ласкателни приказки, за да ги направим свои приятели. Те заминаха на драго сърце за главното селище на Тласкала. Там предали нашето послание на споменатите от мен вождове, но те заедно с другите старейшини и жреци били много нажалени както от лошия край на войната, така и от смъртта на вождовете, техни роднини и синове, избити в сражението, и нямали желание да ги изслушат.

Те решили незабавно да извикат всички гадатели, жреци и други такалиягуас^[1] — нещо като магьосници — и им наредили да разберат чрез своите вълшебства що за хора сме, какво ядем и дали можем да бъдем победени, ако се сражават с нас ден и нощ неспирно, а също така да узнаят дали сме теулес, както твърдяха индианците от Семпоал; да сторят всичко това, колкото се може по-бързо.

След като се събрали гадателите и магьосниците, и много жреци и направили своите предсказания, изглежда, казали, че сме хора от плът и кръв и че ядем кокошки, кучета, хляб и плодове, когато ги имаме, но не и месата на индианците, нито сърцата на тези, които убиваме. Както изглежда, нашите приятели от Семпоал ги накарали да повярват, че сме теулес и ядем сърцата на индианците, че топовете ни

хвърлят мълнии като небесните или че хрътката е тигър или лъв; че конете ни служат да настигае индианците, които искаме да убием, и още много други детинщини.

Най-лошото, което им казали техните жреци и гадатели, било, че денем не може да бъдем победени, а само нощем, защото с падането на нощта губим силите си. Магьосниците казали още, че сме безстрашни и че всички тези способности ги имаме през деня, докато залезе слънцето, а след това оставаме без сила. Като чули това вождовете, взели го за чиста истина и изпратили да го кажат на техния предводител Шикотенга, та веднага да дойде през нощта с големи сили да ни нападне. Щом чул това, той мигом събрал около десет хиляди индианци от най-смелите. Дойдоха към нашия лагер и от три страни започнаха да ни обсипват със стрели и да хвърлят заострени пръчки със своите чаталести прашки; от друга страна, не останаха назад и бойците с мечове, маканас^[2] и двуръки мечове, така че изведнъж добиха увереност, че ще хванат някои от нас, за да ги принесат в жертва. Но нашият бог направи така, че колкото и тайно да се приближаваха към нас, завариха ни готови: още щом чули големия шум от приближаването им, нашите съгледвачи дотърчаха презглава да дадат тревога и тъй като бяхме свикнали да спим обути и с бойно облекло, пък и конете бяха винаги оседлани и всички оръжия готови, посрещнахме ги с пушките, арбалетите и с удари на мечове и индианците скоро побягнаха.

Тъй като полето беше равно и имаше месечина, конниците ги преследваха на известно разстояние и на сутринта намерихме прострени, убити и ранени към двадесет души от тях. Така че индианците се върнаха с големи загуби и много съжалявали за нощното си нападение; дори чух да разправят, че понеже не станало така, както им предrekli техните жреци, гадатели и магьосници, те принесли в жертва двама от тях.

Оная нощ убиха един индианец от нашите приятели от Семпоал и раниха двама войници и един кон, а ние хванахме в плен четирима от противниковите индианци. След като видяхме, че останахме живи и читави и в тази битка, благодарихме на бога и погребяхме индианеца от Семпоал и сложихме цяр на раните на войниците и на коня; през останалата част от нощта спяхме с усилена стража на лагера, както винаги.

Едва като се съмна, видяхме, че всички бяхме ранени, с по две и по три рани, много уморени, някои болни и с окъсани дрехи; Шикотенга ни следваше по петите, вече липсваха към четиридесет и пет войници, умрели в сраженията, от болести и от студ; други единадесет бяха болни и самият Кортес имаше треска, а също и отец де ла Мерсед; всички бяхме измъчени от тежестта на оръжията, които мъкнехме на гръб, и от други беди, от студа и от липсата на сол, на която отдавна бяхме забравили вкуса; освен това трябваше да се замислим докъде ще стигнем с тези сражения, какво ще стане с нас и къде трябва да идем. Защото да влезем в Мексико ни се виждаше трудна работа по причина на големите сили на Монтесума и си казвахме, че щом индианците от Тласкала ни доведоха до това положение, въпреки че нашите приятели от Семпоал ни убеждаваха, че са мирни, какво щяхме да правим, като се видим във война с големите сили на Монтесума.

Освен това ние не знаехме нищо за тези, които останаха да заселват Виля Рика, нито пък те знаеха нещо за нас. И понеже сред нас имаше много доблестни хора, смели и мъдри благородници и войници, щото Кортес не казваше и не предприемаше нищо, преди да поиска от нас мъдър съвет, всички в един глас настояхме пред него да бъде предпазлив, тъй като щом сме стигнали дотук и с божия помощ сме се измъкнали от толкова опасни битки, сигурно нашият господ бог ни е запазил за добри дела, та нека по-скоро да пусне пленниците и да ги изпрати да предадат на най-главните вождове да дойдат с мир и че ще им бъде простено всичко, каквото са сторили, и смъртта на кобилата.

Да оставим това и да кажем как доня Марина, въпреки че бе туземка, се държеше много мъжествено и макар да слушаше всеки ден, че искат да ни убият и да изядат месата ни с чушки, и да ни беше виждала в миналите битки застрашително обкръжени от индианци, а сега всички ранени и болни, никога не видяхме слабост в нея, а много по-голяма сила, отколкото подобава на една жена; и сега доня Марина заедно с Херонимо де Агилар каза на пратениците да отидат с мир и ако не се върнат до два дни, ще ги избием и ще опустошим земите им и чак в техния град ще ги потърсим. След тези заплашителни думи те тръгнаха за главния град на Тласкала, където се намираха старият Шикотенга и Масеескаси.

[1] Тлаканауали. ↑

[2] Индианско нападателно оръжие от твърдо дърво, подобно на боздуган. ↑

ГЛАВА LX

КАК ОТНОВО ПРОВОДИХМЕ ПРАТЕНИЦИ ДО ВОЖДОВЕТЕ НА ТЛАСКАЛА

Когато нашите пратеници пристигнали в Тласкала да преговарят за мир, заварили да се съвещават двамата най-главни вождове, които се наричаха Масеескаси и Шикотенга Стария, баща на главния капитан, който също се казваше Шикотенга, много пъти вече споменат от мен. Като чули нашето послание, те останали известно време в нерешителност, без да кажат нищо, но бог пожелал да им внуши да сключат мир с нас. Сетне изпратили да извикат всички останали вождове и капитани от техните селища и вождовете на една провинция, с която бяха в съюз и се наричаше Уешосинго, и когато се събрали в града, който им беше столица, Масеескаси и Шикотенга Стария, и двамата много мъдри, им държали една реч, която била горедолу такава:

„Наши братя и приятели, вие видяхте колко пъти вече тези теулес, които стоят в полето в очакване на войни, ни проводиха пратеници да искат мир и казват, че ще ни помагат и ще ни имат като братя; видяхте също така колко пъти хванаха в плен много наши васали и не им причиняваха никакво зло, а след това ги освобождаваха.

Добре видяхте как ги нападнахме на три пъти с всичките наши сили и денем, и нощем и не можахме да ги победим, а те избиха в тези битки много от нашите хора, синове и роднини на вождове.

Сега отново искат мир и хората от Семпоал, които водят със себе си, казват, че са противници на Монтесума и на мексиканците и са им заповядали на тях и на селищата на тотонаките в планината да не плащат данък. Сигурно добре си спомняте, че от сто години насам мексиканците ни нападат всяка година и добре виждате, че в собствените си земи сме като обсадени и не се осмеляваме да отидем да потърсим сол, на която сме забравили вкуса, нито памук можем да

си набавим и сме останали почти без наметала; ако някои от нашите са се осмелявали и се осмеляват да излязат извън земите ни, малцина се връщат живи, защото тези коварни мексиканци ги избиват или ги правят роби.

Нашите гадатели и папас вече ни казаха какво представляват тези теулес и че са много храбри. Струва ми се, че трябва да се опитаме да спечелим приятелството им, и ако те не са хора, а теулес, така или иначе е необходимо да бъдем добре с тях; нека още сега да изпратим четирима от нашите касици да им занесат много храна; нека им засвидетелствуваме мир и любов, за да ги доведем тук при нас и да им дадем жени, за да имаме поколение от тях и да се сродим, тъй като според както казват пратениците, които дойдоха да преговарят за мир, те водят жени със себе си.“

След като изслушали тези доводи, всички първенци ти одобрили и казали, че тъй трябва да се постъпи и трябва да се споразумеем в мир; че трябва да се извести техният предводител Шикотенга и останалите капитани, които са с него, да престанат да воюват и да се върнат, тъй като вече сме се сдобрили; след това незабавно изпратили вестоносци с тези заръки.

Шикотенга Младия не искал и да чуе четиримата пратеници, показал се много разгневен и ги наругал; той не признавал никакъв мир. Казал, че вече бил убил много теулес и една кобила и че щял да ни нападне отново нощем, за да ни победи окончателно и да ни избие.

Когато чули този отговор, баща му Шикотенга Стария и Масеескаси, и останалите вождове толкова се ядосали, че веднага изпратили да заповядат на капитаните и на цялата войска, която била с него, да не ни нападат и да не му се подчиняват, ако заповяда такова нещо, но и тогава той пак не пожелал да се подчини. Като видели неподчинението на Шикотенга Младия, те изпратили веднага четирима първенци, които били при него, да дойдат в нашия лагер, да донесат храна и да преговарят за мир от името на цяла Тласкала и Уешосинго. Обаче от страх пред Шикотенга Младия четиримата старейшини не дойдоха.

ГЛАВА LXI

КАК РЕШИХМЕ ДА ИДЕМ В ЕДНО СЕЛИЩЕ, КОЕТО БЕШЕ БЛИЗО ДО НАШИЯ ЛАГЕР

Изминаха два дни, без да се случи нещо, което заслужава да бъде разказана. На третия ден решихме и посъветвахме Кортес да отидем до едно селище, което се намираше на около една левга от нашия лагер и което не беше отговорило на нашите предложения за мир, да нахлуем в него нощем, без да убиваме, да раняваме и да пленяваме местните хора, а само да вземем храна, да ги посплашим или да им говорим за мир, според тяхното поведение. Това селище се казваше Сумпансинго и беше главно на много по-малки селища, тъй като земите наоколо бяха гъсто населени.

Така че една нощ призори станахме, за да отидем до това селище с шест от най-добрите коне, с най-здравите войници, с десет стрелци с арбалети и осем с пушки, и Кортес за капитан, макар и да беше трескав; оставихме и възможно най-добрата охрана на лагера.

Два часа преди разсъмване тръгнахме на път. От заснежената планина духаше много студен вятър, който ни караше да треперим и да зъзнем; особено го почувствуваха конете, които водехме — два от тях започнаха да се тресат, уплашихме се да не умрат. Кортес заповяда на ездачите им да се върнат в лагера и да се погрижат за тях.

Тъй като селището беше наблизо, стигнахме, преди да настъпи денят. Щом жителите му ни усетиха, всички се разбягаха от къщите си, като си викаха едни на други да се пазят от тези теулес, че сме щели да ги избием; в суматохата родителите изоставяха децата си. Като видяхме това, ние спряхме в един двор, докато се съмне, без да ги закачаме. И когато няколко жреци, които бяха в техните светилища, и други първенци видяха, че сме спрели и не им причиняваме никакви щети, дойдоха при Кортес и го помолиха да им прости, задето не са

дошли в нашия лагер с мир и не са ни донесли нищо за ядене, когато изпратихме да ги повикат; причината бил капитан Шикотенга, който се намирал съвсем близо и им заповядал да не ни дават нищо, а от тяхното селище и от съседните да снабдяват неговия лагер; той взел със себе си мъжете от селището и от цяла Тласкала.

Кортес им каза чрез нашите преводачи доня Марина и Агилар, които ни придружаваха във всеки поход, дори и в нощните, да не се плашат от нас, а да отидат по-скоро да кажат на вождовете от главното селище да дойдат при нас с мир, защото войната е лоша за тях. Той изпрати с тази заръка местните жреци, тъй като от предишните пратеници все още нямахме никаква вест.

Тези жреци от селището първо потърсили към четиридесет кокошки и петли и две индианки, които да мелят царевично брашно, и ги доведоха. Кортес им благодари и после заповяда на дванадесет индианци от селището да отнесат кокошките в нашия лагер; те отишли с провизиите без никакъв страх и до късно останали в лагера. Там им дали мъниста, с които те се върнали по домовете си много доволни, и по всички съседски къщи разказвали, че сме добри и не сме ги закачали; жреците и първенците съобщили на Шикотенга Младия, че са ни дали храна и двете индианки, от което той много се ядосал. След това отишли в главното селище да известят старите вождове, когато разбрали, че не сме причинили никакво зло на индианците, макар че сме можели да избием мнозина от тях в онази нощ, а вместо това сме поискали мир, те много се зарадвали и им заповядали всеки ден да ни носят всичко, каквото ни е необходимо; и отново изпратили четиримата първенци незабавно да тръгнат към нашия лагер и да донесат провизиите, която ни изпращаха. И така ние се върнахме в лагера много доволни с храната и с индианките.

ГЛАВА LXII

КАК ПРИ ЗАВРЪЩАНЕТО С КОРТЕС ОТ СУМПАНСИНГО ЗАВАРИХМЕ В НАШИЯ ЛАГЕР РОПОТ И НЕДОВОЛСТВО

Когато се върнахме от Сумпансинго с храна и много доволни, че постигнахме мир, ние заварихме в лагера ропот срещу големите опасности, на които всекидневно се излагахме в тази война; с пристигането ни той се засили. Най-много говореха и роптаеха тези, които имаха къщи и индианци на остров Куба. Събраха се седмина от тях, които аз тук няма да назова, за да запазя честта им, и отидоха при Кортес; един от тях, който имаше дар слово и знаеше много добре какво иска, говори от името на всички и посъветва Кортес да се огледа в какво състояние се намираме: зле ранени, измършавели и преследвани; да помисли за големите трудности, които имаме както нощем със стражите, съгледвачите и патрулите в полето, така и с непрестанните битки; каза, че по техните пресмятания, откакто сме тръгнали от Куба, липсват петдесет и пет души, а и за тези, които оставихме да заселват Виля Рика, нищо не знаехме; че господ ни даде победа в битките и схватките, които имаме в тази провинция, откакто дойдохме от Куба, и неговото велико милосърдие ни пази, но не трябва да го изпитваме многократно; че ни е довел в земи, където можем да очакваме само ден след ден да бъдем принесени в жертва на идолите, дано господ да не го допусне. По-добре ще бъде да се върнем в нашия град, защото в крепостта, която издигнахме, и сред приятелите тотонаки можем спокойно да останем, докато построим един кораб, за да отиде да извести Диего Веласкес и други места и острови да ни изпратят помощ и подкрепления. Сега са ни необходими корабите, които разбихме в брега, ето защо трябваше да оставим поне два от тях. Вече не можем да понасяме негодите, че сме по-зле и от животните, защото на животните след работния ден им свалят самара, нахранват

ги и си почиват, а ние ден и нощ мъкнем оръжия и бойни облекла. Казах му също да се обърне към историята и ще види, че нито римляните, нито Александър Македонски, нито другите известни пълководци в света са се осмелявали да унищожат корабите си и с толкова малко хора да навлязат в толкова гъсто населени земи с толкова много воители.

Виждайки, че му изтъкват всичко това с известно високомерие, макар и под формата на съвет, Кортес кротко отговори, че са му добре известни много от нещата, които му казват, и че от това, което е видял, вярва, че на света не е имало други испанци, които да са били по-силни, с по-голям кураж и да са понасяли такива изключителни несподобности като нас. Той продължи:

„А това, което казвате, че никога дори и най-известните римски пълководци не са предприемали такива велики дела, тук имате право и отсега нататък, с божия помощ, за нашите дела историята ще разказва много повече, отколкото за предшествениците ни, защото, както казах, всички наши дела са в служба на бога и на нашия велик император дон Карлос. Така че не е най-сполучливото решение да се върнем назад; ако видят това тукашните хора и тези, които оставихме в мир, дори камъните ще се вдигнат против нас; и както сега ни смятат за богове или идоли, защото така ни наричат, то тъй ако се върнем, биха ни помислили за големи страхливци, лишени от сила. Това, което казвате, да останем при нашите приятели тотонаките, също е немислимо. Ако те видят, че се връщаме, без да сме стигнали до Мексико, ще се надигнат срещу нас и причината ще бъде, че тъй като ги накарахме да не плащат данък на Монтесума, той ще изпрати мексиканските си войски срещу тях, да ги накара със сила отново да му се подчиняват и дори ще им заповяда самите те да ни нападнат и за да не бъдат унищожени, понеже се страхуват извънредно много от него, те ще го сторят. Тъй че там, където смятаме, че сме оставили приятели, ще намерим врагове. А великият Монтесума, щом разбере, че сме се върнали, какво ще каже? За какво ще вземе думите ни, които изпратихме да му предадат? Че всичко е било на шега или детска игра. Така че, господа, тъй зле, иначе още по-зле, по-добре да си стоим, където сме, защото земята е равна и добре населена, а нашият лагер добре снабдяван. Затова ви моля, за бога, тъй като сте благородници и досега насърчавахте тези, които показваха слабост, отсега нататък да

се откажете от мисълта за Куба и за това, което сте оставили там, и да се постараете да правите това, което винаги сте правили като добри войници, защото освен на бога, който е нашата помощ и закрила, можем да се надяваме само на нашите смели десници.“

След като Кортес привърши, тези войници отново започнаха да настояват на своето. Тогава Кортес им отговори полусърдит, че е по-добре да умреш честен, както се казва в песните, отколкото да живееш в безчестие; и освен това, което им каза Кортес, всички ние, които го издигнахме за капитан и го посъветвахме да разруши корабите, настояхме на висок глас да не се поддава на сплетни и роптания от този род, а с божия помощ и добър ред да сме готови да постъпим, както трябва. И така престанаха всички приказки. Наистина мърмореха против Кортес и го проклинаха, че дори и нас, които го съветвахме, проклинаха и индианците от Семпоал, които ни доведоха дотук; но по онова време всичко се премълчаваше. В крайна сметка всички напълно се подчиниха.

Ще престана да говоря за това и ще разкажа как старите вождове от главния град на Тласкала изпратили нови пратеници до своя капитан Шикотенга Младия да му кажат да дойде с мир при нас и да ни донесе храна, така както било заповядано на всички първенци от Тласкала и Уешосинго, и също така изпратили да кажат на другите капитани, които били с него, да му се подчиняват само ако реши да преговаря за мир и в никакъв друг случай; те наредили да му се каже три пъти, защото със сигурност знаели, че той няма да поиска да се подчини и е решил отново да нападне нощем нашия лагер, за което беше приготвил към двадесет хиляди бойци, но понеже беше вироглав и упорит, Шикотенга и сега, както преди, не пожела да се подчини.

ГЛАВА LXIII

КАК КАПИТАН ШИКОТЕНГА ИМАШЕ ДВАДЕСЕТ ХИЛЯДИ ИЗБРАНИ ВОИНИ, ЗА ДА НАПАДНЕ НАШИЯ ЛАГЕР

Масеескаси и Шикотенга Стария, и всички останали вождове от главното селище на Тласкала изпратили четири пъти хора да кажат на техния предводител да не ни напада повече, а да дойде с мир при нас, тъй като беше съвсем близо до нашия лагер; същото му казали и повечето капитани, които били с него: че няма да го последват в никакъв случай, освен ако дойде с мир при нас. Но нали Шикотенга Младия беше проклет, твърдоглав и надменен, решил да ни изпрати четиридесет индианци с кокошки, хляб и плодове и четири стари и мръсни индианки, много копал и пера от папагали; като видяхме тези индианци, помислихме, че идват с мир.

Като дойдоха в нашия лагер, те прекадиха Кортес и без да му окажат обичайната почит, казаха: „Това ви изпраща капитан Шикотенга да ядете. Ако наистина сте свирепи теулес, както казват жителите на Семпоал и искате жертвоприношения, можете да изядете техните меса и сърца; ние не знаем как правите това, затова сега не ги убиваме пред вас. Ако сте хора, яжте тези кокошки, хляб и плодове. Ако сте кротки теулес, ето ви копал и пера от папагали. Направете с тях вашето жертвоприношение.“

Кортес отговори чрез нашите преводачи, че вече няколко пъти е изпратил да им кажат, че желае мир, а не война и идва да ги моли и да им заяви от името на нашия бог Исус Христос, в когото ние вярваме, и от името на императора дон Карлос, чиито васали сме, да не принасят повече човешки жертви. Всички ние сме хора от плът и кръв като тях, а не теулес, ами християни и нямаме обичай да убиваме; ако искахме, всеки път, когато ни нападаха денем и нощем, имахме възможност да вършим колкото си искаме жестокости. Благодарим им за храната, която

са ни донесли, и настоя да не продължават с това безумие, а да дойдат с мир при нас.

Изглежда, че тези индианци, изпратени от Шикотенга да донесат храна, бяха съгледвачи и идваха да огледат нашите колиби, коне и артилерия, по колко души бяхме в колиба, входовете и изходите и всичко, каквото имаше в нашия лагер. Те стояха целия ден и през нощта, като едни заминаваха с вести за Шикотенга, а идваха други; приятелите от Семпоал се досетиха за това, тъй като не било обичайно врагове да стоят в лагера денем и нощем без никаква причина; подозренията им се засилили от това, което бяха чули от двама старци в Сумпансинго, че Шикотенга се готвел с много воители да нападне нашия лагер нощем, така че да не го усетим. Тогава нашите приятели от Семпоал помислили, че това е заблуждение и предизвикателство, и понеже не били сигурни дали е истина, не казали на Кортес. Но доня Марина чула и каза на Кортес.

За да разбере истината, той заповяда да разпитат двама от тласкалтеките, които изглеждаха по-лични хора и те признаха, че са съгледвачи; след това хванахме още двама и те казаха същото. Кортес заповяда да ги пуснат и бяха заловени нови двама; те казаха, освен това, че Шикотенга очаква отговор, за да ни нападне още същата нощ с всичките си ескадрони.

Щом Кортес разбра това, веднага го разгласи по целия лагер, за да бъдем напълно готови, като смяташе, че непременно ще дойдат. След това заповяда да заловят към седемнадесет от тези съгледвачи и на едни бяха отрязани ръцете, а на други само палците. После ги изпратихме при господаря им Шикотенга и им казахме, че това наказание е, задето са дръзнали да дойдат с такива намерения и да предадат на господаря си, че може да дойде, когато поиска — и денем, и нощем, — и ще го чакаме два дни, ако не дойде през това време, ние ще го потърсим в неговия лагер; казахме им още, че ако не ги обичахме толкова, досега да сме ги нападнали и избии; нека не вършат повече безумия и да дойдат с мир.

Казват, че Шикотенга вече се канел да тръгне от лагера си с всичките си сили, за да ни нападне през нощта, както беше решил, когато пристигнали индианците с отрязаните ръце и пръсти. Като видял, че неговите съгледвачи се връщат, той много се изненадал и попитал какво е станало; те му разказали за случилото се и от този

момент Шикотенга изгубил решителността и дързостта си. Освен това преди тръгването един вожд напуснал лагера с всичките си хора — същият, с когото имал разправии в предишните битки.

ГЛАВА LXIV

КАК ЧЕТИРИМАТА ПЪРВЕНЦИ, КОИТО БЯХА ИЗПРАТЕНИ ДА ПРЕГОВАРЯТ ЗА МИР, ДОЙДОХА В НАШИЯ ЛАГЕР

Стояхме в лагера, без да знаем, че тласкалтеките ще дойдат с мир, макар и да го желяехме много силно, и се заехме да приготвяме оръжията си и да правим стрели, всеки от каквото имаше нужда. В този момент дотърча с цялата си бързина един от нашите патрули и каза, че по главния път от Тласкала право към нас идват тежко натоварени индианци и индианки и че неговият другар от конния патрул останал да види накъде ще отидат. В това време пристигна и той и потвърди, че тласкалтеките идват право към нас, като от време на време спират.

Кортес и всички ние се зарадвахме на тази новина, като сметнахме, че това означава мир, както беше в действителност. Той заповяда да не се вдига шум и да не даваме израз на чувствата си, а да останем по колибите. След това от индианците, които идваха с товарите, избързаха напред четирима първенци, натоварени от старите вождове да преговарят за мир, и навеждайки глави в знак на мир, дойдоха право към колибата на Кортес, сложиха ръце на земята, целунаха я, направиха три поклона, запалиха техните благовония и казаха, че всички вождове на Тласкала, техните васали, съюзници и приятели идват да се поставят под закрилата на дружбата и мира с Кортес и всички негови братя теулес. Нека им прости, че досега са идвали не с мир, а с война, но това било, защото мислели и били уверени, че сме приятели на Монтесума и неговите мексиканци, които са им смъртни врагове от много стари времена. Те видели, че ни придружават много от техните васали, които плащат дан на Монтесума, и помислили, че по този начин той иска да ги вкара в земите им с лъжа и измама, както имал обичай, за да отвлечат децата и

жените им. Тази била причината да не вярват на нашите пратеници. Освен това казаха, че първите индианци, които ни нападнаха още щом навлязохме в земите им, са сторили това не по тяхна заповед, а по съвет на чонталите и на отомиете, които са диви планинци. Като видели, че сме малко, те помислили, че могат да ни хванат и да ни отведат в плен при техните господари, за да спечелят благоволението им. Сега идват да искат прошка за дързостта си и носят тук тази храна и всеки ден ще носят още повече; да приемем всичко, което от сърце ни изпращат те, а след два дни ще дойде Шикотенга Младия с други вождове и ще даде по-голям израз на доброжелателството на цяла Тласкала към нас.

Когато завършиха посланието си, те наведоха глави, сложиха ръце на земята, целунаха я. След това Кортес заговори тежко, направи се на сърдит и каза, че има много причини да не ги изслуша и да не завързва приятелство с тях, защото още с влизането си в тези земи ние изпратихме да им кажат, че идваме с мир и че искаме да им помогнем против техните врагове от Мексико, но те не пожелаха да ни повярват и се опитаха да убият пратениците ни, не стига това, но и три пъти ни нападнаха — денем и нощем, — изпращаха при нас съгледвачи и правеха засади, и в битките можехме да избием много от техните васали, но той не позволи това. Каза, че много съжaliaва за убитите, но вината е у тях, вече възнамерявал да нападне столицата на старите вождове, но щом сега идват с мир, той го приема от името на нашия крал и господар и им благодари за храната, която носят. След това им заповяда да отидат при своите господари и да им кажат да дойдат те самите или да изпратят по-лични хора да преговарят за мир, ако не сторят това, ще отидем да нападнем техния град. После Кортес заповяда да им дадат сини мъниста, за да ги поднесат на вождовете в знак на мир, и ги предупреди, че трябва да идват в нашия лагер през деня, а не през нощта, защото ще ги убием.

След това тези четирима пратеници си отидоха, като оставиха в едни колиби недалеч от нашия лагер индианките, които бяха довели да ни правят хляб, да ни готвят кокошки и да ни обслужват, както и двадесет индианци да им носят вода и дърва; оттогава нататък с храната бяхме много добре. Като видяхме, че настана истински мир, благодарихме горещо на бога. Мирът дойде, когато вече много

отслабнали, изтощени и недоволни от войните не знаехме как щяха да завършат те.

ГЛАВА LXV

КАК В НАШИЯ ЛАГЕР ДОЙДОХА ПРАТЕНИЦИ НА МОНТЕСУМА

Тъй като нашият господ бог със своето велико милосърдие се смили и ни даде победа във войните с Тласкала, славата ни прелетя през всички тези провинции и стигна до ушите на великия Монтесума във великия град Мексико; и ако до този момент ни смятаха за теулес, оттогава нататък още повече нарасна славата ни и на непобедими воини; цялата земя бе обхваната от страх, че ние толкова малко на брой, а тласкалтеките толкова силни, ги победихме и сега те провождат пратеници да искат мир.

Така че Монтесума било поради това, че беше много добър, било поради страх, че можем да отидем в неговия град, изпрати бързо петима първенци, все знатни хора, в Тласкала и в нашия лагер да ни приветствуват с добре дошли и да ни кажат, че той много се зарадвал на нашата голяма победа над многобройните противникови ескадрони. Владетелят на Мексико изпрати един дар за около хиляда златни песос от много красиви и изкусно изработени украшения и двадесет товара фини памучни дрехи; изпрати също да ни кажат, че иска да стане васал на нашия велик император и много се радва, че сме вече близо до неговия град, тъй като много цени Кортес и всички негови братя теулес, които го придружават; нека той каже какъв годишен данък иска за нашия велик император и ще го получи в злато, сребро, дрехи и скъпоценни камъни чалчиуис, само да не отиваме в Мексико; настоява за това не защото не би ни приел на драго сърце, а защото земята е безплодна и камениста и ще му тежат на съвестта нашите страдания.

Кортес им отговори, че високо цени благоволенieto, което Монтесума му оказва, и подаръка, който му изпраща, също и предложението да дава дан на Негово Величество, и помоли пратениците на тръгване непременно да минат през главния град на

Тласкала, като каза, че ги изпраца там, за да видят до какво води войната с нас.

ГЛАВА LXVI

КАК ГЛАВНИЯТ КАПИТАН НА ТЛАСКАЛА ШИКОТЕНГА ДОЙДЕ ДА ПРЕГОВАРЯ ЗА МИР

Докато Кортес разговаряше с пратениците на Монтесума и искаше да си почине, понеже беше зле от треската и предния ден бе взел очистително, дойдоха и му казаха, че идва Шикотенга Младия с много други вождове, половината облечени в бели наметала, а другата половина — в червени, което беше тяхна национална носия, и съвсем миролюбиви; води със себе си свита от близо петдесет знатни първенци.

Когато стигна до помещението на Кортес, той му оказа почит с поклони по тяхному и заповяда да запалят благовония; Кортес много любезно го покани да седне до него. Шикотенга каза, че идва по заръка на баща си и на Масеескаси, на всички вождове и на народа на Тласкала да го моли да ги приеме за приятели; че идва също да се подчини на нашия крал и господар и да иска прошка, задето са грабнали оръжията и са ни нападнали; постъпили така, понеже не знаели кои сме и били уверени, че идваме от страна на техния враг Монтесума, който неведнъж използвал хитрости и измами, за да навлезе в земите им и да ги краде и граби, и по тази причина се опитали да защитят себе си и родината си и се видели принудени да се бият. Те били много бедни и нямали нито злато, нито сребро, нито скъпоценни камъни, нито дрехи от памук, дори и сол, защото Монтесума не им позволявал да излязат извън земите си, за да се сдобият с тях. Техните предшественици притежавали малко злато и скъпоценни камъни, но ги дали на Монтесума, когато сключвали примирия с него, за да не ги унищожи, пък и това било твърде отдавна, затова нека Кортес ги извини, че не носят никакъв подарък, но причината за това е тяхната бедност, а не липсата на добро желание.

Шикотенга се оплака от Монтесума и от неговите съюзници, че всички били против тласкалтеките и ги нападали, макар че те се защитавали много добре; сега се опитали и нас да прогонят, но не могли, макар че се събрали три пъти с всичките си воители, тъй като ние сме непобедими. Тласкалтеките разбрали това и желаят да бъдат наши приятели и васали на великия владетел, императора дон Карлос, защото са сигурни, че с нас ще се чувствуват защитени, а жените и децата им ще са в безопасност и няма повече да треперят от коварните мексиканци. Той каза още много приказки и даде обещания от свое име и името на града.

Този Шикотенга беше висок на ръст, широкоплещест и снажен, с удължено, здраво и сякаш надупчено лице; беше на около тридесет и пет години и външният му вид издаваше една силна личност.

Кортес много любезно му благодари, каза му много ласкателства и че приема тласкалтеките за васали на нашия крал и господар и за наши приятели. След това Шикотенга помоли да отидем в техния град, тъй като там ни очакват с голяма радост всички вождове, старейшини и жреци.

Кортес му отговори, че скоро ще отиде при тях, досега да го е сторил, но е имал преговори с великия Монтесума и понеже вече е отпратил неговите хора, може да тръгне.

Кортес отново напомни, малко по-остро и натъртено, за нападенията, които тласкалтеките извършиха денем и нощем, но тъй като това вече не може да се поправи, той им прощава, само да внимават мирът да бъде траен и да не се отметнат, защото ще ги избие и ще разруши града им. Когато Шикотенга и останалите първенци, които го придружаваха, чува предупреждението, отговориха в един глас, че мирът ще бъде траен и истински и в уверение на това всички ще останат като заложници.

Кортес и Шикотенга и останалите първенци си размениха и други приказки и им бяха дадени зелени и сини мъниста за баща му, за него и за всички останали вождове; Кортес нареди да им кажат, че той скоро ще отиде в техния град.

На всички тези приказки и обещания присъствуваха и мексиканските пратеници и този мир много им тежеше, тъй като отлично разбираха, че от него не могат да очакват нищо хубаво. След като Шикотенга се сбогува, пратениците на Монтесума полуусмихнати

попитаха Кортес дали вярва поне малко на обещанията, направени от името на цяла Тласкала; всичко било измама, думи на предатели и лъжци и го правели, за да могат да ни хванат натясно, да ни нападнат и избият, когато отидем в града и им падне сгода; да не забравяме колко пъти тласкалтеките са се нахвърляли с всичките си сили да ни избият и не са могли, мнозина от тях са паднали убити и ранени, та сега искат да си отмъстят, като искат един измамен мир.

Кортес отговори с много сърдито изражение на лицето, че нямат основание да мислят така, и дори да е истина това, което казват, той ще го използва, за да накаже тласкалтеките, ако ни нападнат денем или нощем, в полето или в града, на него му е все едно и за да се уверят, че е така, той е решил да отиде там.

Като видяха неговата решителност, мексиканските пратеници го помолиха да почакаме шест дни в лагера, защото искали да изпратят двама от своите другари при Монтесума, и след шест дни те щели да се върнат с отговор. Кортес им обеща, защото, от една страна, имаше треска, както казах, а от друга, макар да си даде вид, че думите на мексиканците не са му направили впечатление, заслужаваше си да се помисли върху тях и от опасение да не би случайно да се окажат истина, реши да изчака, докато се убеди в мирните намерения на Тласкала.

Като видя, че тласкалтеките дойдоха с мир и че по целия път от нашата Виля Рика де ла Веракрус дотук селищата са приятелски настроени към нас, Кортес писа на Хуан де Ескаланте, за когото вече споменах, че беше останал в града да довърши крепостта и за капитан на около шестдесет стари и болни войници. В писмата му съобщи за голямата милост, която нашият господ бог Исус Христос прояви към нас, като ни даде победа в битките и схватките в провинция Тласкала, чиито жители сега дойдоха при нас с мир. Затова Хуан де Ескаланте и хората му да благодарят на бога за това; и да гледат винаги да облагодетелствуват нашите приятели тотонаките; да му изпрати незабавно две делви вино, които бяха останали заровени на едно белязано място в неговото помещение, и също така да донесе нафори, тъй като тези, които бяхме взели със себе си при тръгването, се бяха свършили.

Нашите другари много се зарадвали на тези писма, а Хуан де Ескаланте писа за всичко, което се беше случило там; и отговорът

пристигна много бързо.

В ония дни забихме в нашия лагер един великолепен и висок кръст. Кортес заповяда на индианците от Сумпансинго и на тези, които бяха в колибите край лагера, да го варосат и да го поддържат добре.

Да се върнем при нашите нови приятели, вождовете от Тласкала, които, щом видяха, че не отидохме в техния град, идваха в нашия лагер с кокошки и смокини, всички носеха каквото имаха вкъщи и ни го даваха от сърце, без да искат нищо в замяна, и винаги молеха Кортес незабавно да тръгне с тях за града им. Но понеже бяхме обещали да изчакаме мексиканците, капитанът с благи думи ги възпираше.

Като изтече уговореният срок, дойдоха шестима първенци от Мексико, все знатни хора, и донесоха богат дар от великия Монтесума, който струваше повече от три хиляди златни песос: красиви и изкусно изработени украшения и двеста броя наметала, също много разкошни и богато украсени с пера; при поднасянето му те казаха на Кортес, че техният господар Монтесума се радва на нашата сполука и горещо го моли да не отива с тласкалтеките в града им, нито да им се доверява, тъй като са много бедни и искат да го заведат там, за да откраднат златото и дрехите, и понеже знаят, че Монтесума ни има за приятели и ни изпраща това злато, украшения и наметала, ще се опитат да ги откраднат.

Кортес прие подаръка с голяма радост и каза, че много го цени и ще се отплати на владетеля Монтесума с добри дела. Ако разбере, че на тласкалтеките им минават такива мисли, за които го предупреждава Монтесума, те ще заплатят за това с живота си, но той знае със сигурност, че няма да извършат подобна подлост, все пак обаче иска да отиде да види какво правят.

Докато разговаряха така, дойдоха още много пратеници от Тласкала да кажат на Кортес, че са дошли всички стари вождове от главния град на провинцията, за да видят него и всички нас и да ни заведат в техния град. Като чу това, Кортес помоли мексиканските пратеници да почакаат три дни за отговор до техния господар, тъй като му предстои да преговаря за миналата война и за настоящия мир; те казаха, че ще почакаат.

ГЛАВА LXVII

КАК СТАРИТЕ ВОЖДОВЕ НА ТЛАСКАЛА ДОЙДОХА В НАШИЯ ЛАГЕР

Когато старите вождове на цяла Тласкала видели, че не отиваме в града им, решили те да дойдат при нас: едни на носилки, други в хамаци и на гръб, трети пеш. Те бяха вече споменатите от мен Масеескаси, Шикотенга Стария, Гуашолосин, Чичимекатекле и Текапанека от Топоянко, които пристигнаха в нашия лагер с голяма свита от първенци и с голяма почит направиха на Кортес и на всички нас три поклона, запалиха благовония, докоснаха с ръце земята и я целунаха. Шикотенга Стария заговори тъй на Кортес: „Малинче, Малинче, много пъти изпрацахме да те молят да ни простиш, задето ви излязохме с война, и вече ти изпратихме нашето извинение, но това беше, за да се защитим от злия Монтесума и от неговите големи пълчища, защото мислехме, че сте на негова страна и съюзници; ако тогава знаехме това, което знаем сега, непременно щяхме да излезем да ви посрещнем по пътищата с много храна и щяхме да ви ги пометем, и дори да отидем вместо вас до морето, където са вашите кораби. Тъй като вече ни простихте, сега аз и всички тези вождове ви молим да дойдете по-скоро в нашия град и там ще ви дадем каквото имаме, и ще ви служим с хора и имот. Виж, Малинче, остави всичко друго и да тръгваме, и ако случайно тези мексиканци са ти казали нещо за лъжи и измами, както обикновено говорят за нас, не им вярвай, защото във всичко лъжат; ние разбрахме, че заради тях не искаш да дойдеш в нашия град.“

Кортес отговори с весело лице, че е знаел отпреди много години, още преди да дойдем в земите им, че те са добри, и затова много се учудил, че ни посрещат враждебно и с оръжие, а що се отнася до мексиканците, те чакат отговор за своя господар Монтесума. За поканата да отидем в техния град, за храната, която редовно ни носят, и за всичко останало той им благодари и ще им се отплати с добри

дела; отдавна би тръгнал за града, ако имаше кой да носи тепускес, т.е. бомбардите.

Щом чуха тези думи, те много се зарадваха, това пролича по лицата им, и казаха: „Но как е възможно? Защо стоиш и не си ни казал за това?“ За по-малко от половин час докараха повече от петстотин носачи индианци и на другия ден рано сутринта поехме по пътя за главния град на Тласкала, в пълен боен строй, както конниците, така и артилерията, стрелците с пушки и арбалети и всички останали.

Преди това Кортес беше помолил пратениците на Монтесума да дойдат с нас, за да видят какво ще стане в Тласкала, и оттам да заминат за Мексико, обеща, че ще бъдат настанени в едно помещение с него, за да не ги обиди някой, защото, както казаха, те се страхували от тласкалтеките.

Преди да мина по-нататък, искам да кажа, че във всички селища, през които минахме, и в други, които научиха за нас, наричаха Кортес „Малинче“ и аз така ще го наричам по-нататък в разговорите с индианците както от тази провинция, така и в Мексико и ще го наричам Кортес само там, където подхожда. Причината да му сложат това име беше доня Марина, нашата преводачка, която го придружаваше винаги, особено когато идваха пратеници, или в разговори с вождовете; тя превеждаше на мексикански език; по тази причина наричаха Кортес „капитана на Марина“ или по-кратко „Малинче“^[1].

Също така искам да кажа, че откакто бяхме влезли в земите на Тласкала до отиването ни в града, бяха изминали двадесет и четири дни. В Тласкала влязохме на 23 септември 1519 година.

[1] Малинцин. — Б.пр. ↑

ГЛАВА LXVIII

КАК ОТИДОХМЕ В ГРАД ТЛАСКАЛА

Когато вождовете видяха, че нашият обоз пое пътя към града, те избързаха напред, за да разпоредят всичко да бъде много добре подготвено за посрещането ни и да украсят с клонки къщите, където щяхме да отседнем. Като наближихме на около четвърт левга до града, излязоха да ни посрещнат пак същите вождове. Те водеха със себе си децата и племенниците си и много първенци, всеки с рода и хората си. В Тласкала имаше четири големи влиятелни рода без Текапанека, господаря на Топоянко, с когото ставахме пет. Дойдоха отвсякъде и подвластните им люде, те носеха отличителни знаци, които бяха много добре изработени и изрисувани, макар и от енекен^[1], тъй като памукът не им достигаше.

След това дойдоха всички жреци от цялата провинция, там имаше много големи храмове на техните идоли, където правеха жертвоприношения. Тези жреци носеха кадилници със запалени главни и с техния тамян ни прекадиха: някои от тях носеха много дълги дрехи, нещо като бели раса, които имаха качулки, прилични на качулките на нашите каноници; косите им бяха дълги и сплъстени от кръв, която беше засъхнала и по ушите им, и както изглеждаше същия ден бяха правили жертвоприношения, като ни видяха, наведоха глави в знак на покорство; ноктите на пръстите на ръцете им бяха много дълги, чухме да казват, че тези жреци си живеят добре.

Около Кортес се събраха много първенци и когато влязохме в града, улиците и терасите не можаха да поберат множеството индианци и индианки, които със сияещи лица излизаха да ни видят. Донесоха към двадесет ананаса, украсени с много местни рози, разделени по цветове и с хубав аромат, и ги дадоха на Кортес и на някои от войниците, които им приличаха на капитани, по-специално на конниците.

Щом стигнахме в едни хубави дворове, в които бяха определените за нас къщи, Шикотенга Стария и Масеескаси хванаха

Кортес за ръката и го въведоха в тях; там по техен обичай бяха приготвили за всеки от нас нещо като легла от рогозки и одеяла от енекен; до нас настаняха и приятелите ни от Семпоал и Шокотлан.

Кортес нареди пратениците на великия Монтесума да бъдат настанени до неговото помещение. И макар ясно да виждахме, че тласкалтеките са добре разположени към нас и миролюбиви, не намалихме бдителността си и бяхме нащрек, както винаги.

Спомням си, че един капитан, който беше натоварен да постави стражи и съгледвачи, каза на Кортес: „Изглеждат много миролюбиви, сеньор, няма защо да слагаме толкова стражи.“ Но Кортес отговори: „Господа, виждам добре това, което казвате, но по добър стар навик трябва да бъдем готови за бой и макар да са много добри, не би трябвало да вярваме в техния мир, а все едно че всеки миг ще ни нападнат изневиделица, защото много капитани са били разбити поради това, че са се доверявали и не са били бдителни. Особено ние, след като сме толкова малко, пък и великият Монтесума специално изпрати да ни предупредят и дори това да е напразна тревога и лъжа, трябва да бъдем много нащрек.“

Шикотенга Стария и Масеескаси много се разсърдиха на Кортес и чрез нашите преводачи му казаха: „Малинче, или ти ни смяташ за врагове, или с тези свои действия показваш, че нямаш доверие в нас и в мира, който ти ни даде и ние дадохме на теб. Казваме ти това, защото вървяхте по пътя готови за бой, както когато очаквахте нападението на нашите ескадрони; и това, Малинче, смятаме, че го правиш поради предателските и злонамерени думи, които мексиканците тайно са ти казали, за да те настроят против нас. Недей да им вярваш и тъй като вече си тук, ще ти дадем всичко, каквото пожелаеш, дори децата си и нас самите и сме готови да умрем за вас. Можеш да вземеш в залог каквото пожелаеш.“

Кортес и всички ние останахме изумени от изящството и дружелюбието, с което го казаха; Кортес отговори, че им вярва и не желае да вземе заложници, а само да вижда тяхното голямо благоразположение; колкото до това, че се движим в боен ред, такъв ни е обичаят и нека не го смятат за проява на враждебност; той много цени тяхната преданост и ще дойде време да се отплати за нея.

След като свършиха тези обяснения, дойдоха още първенци с много кокошки, царевичен хляб, смокини и други зеленчуци и

плодове, които ражда тяхната земя, и доставиха в лагера всичко необходимо; през двадесетте дни, докато бяхме там, винаги имаше достатъчно храна.

[\[1\]](#) Тропическо влакнодайно растение, от което се правят въжета.
— Б.пр. ↑

ГЛАВА LXIX

КАК БЕ ОТСЛУЖЕНА ЛИТУРГИЯ В ПРИСЪСТВИЕТО НА МНОГО ВОЖДОВЕ

На другия ден сутринта Кортес заповяда да се сложи един кръст, за да се отслужи литургия, тъй като вече имахме вино и нафора; литургията отслужи свещеникът Хуан Диас, понеже отец де ла Мерсед беше болен и много слаб; на нея присъствуваха Масеескаси, Шикотенга Стария и други вождове.

След като свърши службата, Кортес влезе в стаята си с една част от войниците, които обикновено го придружаваха, а също и е двамата старейшини. Шикотенга каза, че искат да му донесат подарък, и Кортес с голяма любезност му отговори, че могат да сторят това, когато пожелаят.

След това постлаха рогозки и едно одеяло върху тях и донесоха шест-седем рибки от злато, полускъпоценни камъни и няколко товара дрехи от енекен; всичко беше много бедно, не струваше и двадесет песос и когато го даваха, старейшините казаха, смеейки се: „Малинче, много добре знаем, че това, което ти даваме, е малко и няма да го приемеш с радост. Още отначало изпратихме да ти кажат, че сме бедни и нямаме нито злато, нито други богатства и причината е, че тези предатели и злодеи мексиканците, чийто владетел сега е Монтесума, ни измъкнаха всичко, каквото имахме, като залог за мир, за да не ни унищожат. Не гледай стойността на подаръка, а го приеми от сърце, като от твои приятели и слуги, каквито ще ти бъдем.“ Донесоха ни и много храна.

Кортес прие подаръка с радост и каза, че понеже е от тях и е даден от все сърце, той го цени повече, отколкото цяла къща злато на зърна, дадено от други.

Изглежда, всички вождове се бяха уговорили да ни дадат за жени най-красивите си дъщери и племенници, защото Шикотенга Стария каза: „Малинче, за да разберете още по-добре колко много ви обичаме

и че желаем във всичко да ви задоволим, ние искаме да ви дадем нашите дъщери, за да ви станат жени и да създадете поколение, тъй като искаме да ви имаме като братя заради вашата доброта и безстрашие. Аз имам една много красива неомъжена дъщеря и искам да ви я дам.“ Масеескаси и всички останали вождове също казаха, че ще доведат дъщерите си, за да ги вземем за жени; предлагаха още много други неща и Масеескаси и Шикотенга по цял ден не се отделяха от Кортес и тъй като Шикотенга Стария беше сляп, опипваше Кортес по главата, брадата, лицето и по цялото тяло.

На предложението за жените Кортес отговори, че той и всички ние сме им благодарни за това и ще им се отплатим с добри дела. Там беше и отец де ла Мерсед и Кортес му каза: „Отче, струва ми се, че сега е моментът да се опитаме да ги накараме да оставят идолите си и да престанат да правят жертвоприношения, тъй като от страх от мексиканците биха сторили всичко, каквото им заповядаме.“ Но духовникът му отговори: „Така е, сеньор, но нека изчакаме да доведат дъщерите си и тогава ще имаме повод за това: ще се направите, че не искате да ги приемете, докато не обещаят, че няма да правят повече жертвоприношения. Ако успеете, добре; ако ли не, ще направим каквото трябва.“ Така тази работа остана за следващия ден.

ГЛАВА LXX

КАК ДОВЕДОХА ДЪЩЕРИТЕ И ГИ ПРЕДСТАВИХА НА КОРТЕС И НА ВСИЧКИ НАС

На другия ден дойдоха същите старейшини и доведоха пет индианки, красиви девойки и като за индианки твърде добре пременени; за всяка индианка водеха друга да ѝ прислужва и всички бяха дъщери на вождове.

Кортес им благодари и каза, че ги приема, но засега по-добре да останат при родителите си. Вождовете го попитаха защо не ги вземаме още сега. Кортес отговори, че иска първо да извърши това, което заповядва нашият господ бог и за което ни е изпратил нашият крал и господар, а то е да накара индианците да махнат идолите си и да не принасят повече човешки жертви, както и да престанат да вършат други безсрамия и да повярват в това, в което ние вярваме; че има един-единствен истински бог. Казани им бяха още много неща за нашата свята вяра и наистина бяха много добре обяснени, тъй като доня Марина и Агилар бяха вече толкова опитни, че превеждаха отлично. Показахме им и една икона на света Богородица със своя безценен син в ръце. Повторихме, че ако искат да бъдат наши братя и да имат истинско приятелство с нас, ако искат да приемем с още по-открити сърца дъщерите им за жени, както сами настояват, нека незабавно да се откажат от своите идоли и да започнат да почитат нашия господ бог, и ще видят колко добрини ще им донесе това, защото освен здраве и хубаво време за земеделските работи, всичките им неща ще тръгнат на добро, и когато умрат, душите им ще отлетят на небето да се наслаждават на вечния рай; а ако продължат да правят жертвоприношения на своите идоли, които са дяволи, те ще отнесат душите им в ада, където вечно ще горят в буйни пламъци.

На всичко това те отговориха така: „Малинче, още отпреди разбрахме и вярваме, че този ваш бог и тази велика сеньора са добри. Но виж, вие съвсем отскоро дойдохте в нашите домове. С течение на времето ще разберем кое е добро. Как тъй искаш да оставим нашите теулес, които предшествениците ни са почитали от толкова много години и са им принасяли жертви? Ние сме стари и за да ви угодим, бихме го направили, но какво ще кажат всички наши папас, всички жители, младежи и деца от тази провинция, те ще се вдигнат против нас. Тези папас вече говориха с нашия главен идол и той отговори да не забравяме жертвоприношенията на хора и всичко, каквото правехме досега по нашите обичаи. Ако ли не, щели да унищожат цялата провинция с глад, болести и войни.“ Така отговориха всички жреци и казаха да не ги заговаряме повече по тези неща, защото няма да престанат да правят жертвоприношения дори и ако трябва да умрат.

Щом чухме този отговор, който те дадоха без страх, отец де ла Мерсед, който беше учен човек и теолог, каза: „Не се опитвайте, ваша милост, да настоявате, защото не е справедливо насила да ги правим християни, и това, което направихме в Семпоал с разрушаването на идолите им, не бих искал да го повтаряме, докато те самите не стигнат до познанието на нашата свята вяра. Каква полза, ако сега махнем идолите от едно светилище, щом те веднага ще ги прехвърлят в друго? Нека да им дадем време да слушат нашите проповеди, които са свети и добри, за да възприемат по-нататък добрите съвети, които им даваме.“

С Кортес говориха също така и трима капитани: Педро де Алварадо, Хуан Веласкес Леон и Франсиско де Луго, и му казаха: „Много добре казва отчето, и ваша милост си изпълни задължението с това, което направи; нека не закачае повече вождовете по този въпрос.“ Така и стана.

Това, което им поискахме с молби, беше да освободят едно новопостроено светилище, което беше наблизно, да махнат идолите и да го варосат и почистят, за да сложим в него един кръст и образа на света Богородица. Те направиха това и там отслужихме литургия и кръстихме индианките.

На дъщерята на Шикотенга Слепия бе дадено името доня Луиса; Кортес я взе за ръка и я даде на Педро де Алварадо; на Шикотенга каза, че този, на когото я дава, е негов брат и капитан, нека бъде спокоен, той ще се грижи много добре за нея; Шикотенга остана

доволен. Дъщерята или племенницата на Масеескаси получи името доня Елвира; тя беше красива и, струва ми се, Кортес я даде на Хуан Веласкес де Леон. На останалите индианки също бяха дадени християнски имена с „доня“ отпред. Кортес ги даде на Гонсало де Сандовал, Кристобал де Олид и на Алонсо де Авила.

След като това бе направено, каза им се и с каква цел са сложени двата кръста: защото индианските идоли се страхуват от тях и където и да спрем, ние ги слагаме по пътищата. Тласкалтеките останаха много доволни от всичко.

ГЛАВА LXXI

КАК КОРТЕС РАЗПИТА МАСЕЕСКАСИ И ШИКОТЕНГА ЗА РАБОТИТЕ В МЕКСИКО

След това Кортес отдели тези вождове и ги разпита подробно за Мексико и Шикотенга като по-осведомен и велик владетел взе думата; Масеескаси от време на време му помагаше.

Шикотенга каза, че Монтесума има много голяма войска и когато иска да превземе някой голям град или да нападне някоя провинция, изкарва на бойното поле сто и петдесет хиляди души; това го знае много добре от опит поради войните и враждата, които имат от повече от сто години. Кортес ги попита: „Добре де, щом с толкова много войска са ви нападали, как тогава никога не са успели да ви победят?“ Отговориха, че понякога са ги разбивали и са избивали много от техните васали, а други са отвеждали, за да ги принесат в жертва, но и много мексиканци са оставали мъртви на бойното поле, а други са падали в плен; пък и не са идвали толкова скрито, че тласкалтеките да не научат, така че винаги подготвяли цялата си войска и с помощта на Уешосинго се защищавали. А тъй като всички провинции и селища, които е грабил и поробил Монтесума, много мразели мексиканците, които ги водели насила на война, техните индианци не се биели с желание, а самите те ги предупреждавали и така тласкалтеките успявали да защитят земите си. Вождовете казаха, че най-много страдат от един голям град, който е на един ден път от тях и се казва Чолула. Тамошните индианци били големи предатели и в техния град Монтесума вкарвал тайно пълчищата си и понеже е близо, нападал нощем Тласкала.

Освен това Масеескаси каза, че Монтесума държи във всички провинции хиляди бойци, без да се броят хората, които изкарва от самите селища, и че всички провинции му плащат дан в злато и сребро, скъпоценни камъни и дрехи, наметала и памук, индианци и индианки за жертвоприношения и други за прислужване; че той е

толкова велик владетел, щото получава всичко, каквото пожелае, и къщите, в които живее, са пълни с богатства и скъпоценни камъни и чалчиуис, а това, което не му се дава доброволно, той взема със сила и всички богатства на земята са в негова власт. След това разказаха за голямата прислуга в дома на Монтесума, за многобройните му жени и как омъжвал някои от тях, за всичко разказаха надълго и нашироко.

После говориха за това, каква голяма и здрава крепост е градът на Монтесума, за езерото, в което е разположен, за дълбочината на водата, за широките пътища, през които се влиза в града, за дървените мостове, които има на всеки път, и че като се вдигне който и да е от тях, тези, които искат да влязат в крепостта, остават изолирани между два моста. По-голямата част от града се намирала в езерото и от къща до къща можело да се отиде само по подвижни мостове или с лодки; всички къщи имали тераси, а на тях — нещо като защитни прегради. Казаха и по какъв начин градът се снабдява с вода от един извор, наречен Чапултепек, който се намира на около половин левга и водата минава пред някакви постройки и стига до едно място, откъдето я вземат с канута и я продават по улиците на града.

След това разказаха и за оръжията на мексиканците, че са едни чаталести пръчки, които те хвърлят със специални тирадерас^[1], пронизващи всякакви доспехи; че имат много добри стрелци с лъкове и други, въоръжени с кремъчни копия, чиито остриета са с дължина колкото човешки бой и режат като бръсначи; за кръглите им щитове и за памучните им доспехи; за големия брой воители, въоръжени с прашки, с които хвърлят обли камъни; за много добрите и дълги копия и за остриите като бръсначи боздугани, които те въртят с две ръце. Старейшините донесоха големи платна от енекен, на които бяха нарисували битките си с мексиканците и тяхното въоръжение.

Тъй като нашият капитан и всички ние вече бяхме осведомени за всичко, за което говориха вождовете, Кортес се намеси и задълбочи разговора, като ги попита как и откъде са дошли да заселят тази земя, какво ги отличава от мексиканците и защо враждуват с тях, въпреки че земите им са толкова близо една до друга. Те отговориха, че според разказите на техните предшественици в стари времена тук живеел един народ от високи на ръст мъже и жени с големи кости, но тъй като били много лоши и с лоши обичаи, тласкалтеките ги избили в бой, а тези, които останали живи, по-късно измрели. И за да видим с очите си

колко са били едри и високи, те донесоха една набедрена кост, която беше много дебела, а дължината ѝ бе колкото ръста на доста едър човек. Аз я премерих на себе си: беше висока колкото мен, а аз съм среден на ръст. Донесоха и други парчета от кости като първата, но те бяха вече проядени и разложени от пръстта. Всички се изплашихме, като видяхме тези огромни кости, и повярвахме, че по тези земи са живели великани. Нашият капитан Кортес каза, че би било добре да изпратим тази голяма кост в Кастилия, за да я види Негово Величество; изпратихме я с първите наши пълномощници, които заминаха за Испания.

Старейшините казаха също така, че на техните предшественици един от най-почитаните идоли бил предсказал, че ще дойдат силни мъже от страната, откъдето изгрява слънцето, и от далечни земи и ще ги подчинят и завладеят, и ако тези мъже сме ние, тласкалтеките ще се радват, понеже сме много храбри и добри. При преговорите за мир те си спомнили това, което им били казали техните предшественици, и по тази причина ни дават дъщерите си, за да имат роднини, които да ги защитават от мексиканците.

Като свършиха обясненията си, всички останахме изумени от чутото и се питахме да не би случайно да е истина. Нашият капитан Кортес им отговори, че наистина идваме оттам, откъдето изгрява слънцето, и тъй като знае за тях, нашият господар — кралят — ни е изпратил, за да им станем братя, и ще моли бога да ни даде сила, та чрез нашите десници и намеса и те да се спасят. И всички казахме амин.

Исках да свършвам вече, но съм принуден да се спра и на други неща, които се случиха тогава, а именно че по времето, когато бяхме в Тласкала, вулканът, който се намираше до Уешосинго, започна да изригва много повече огън, отколкото обикновено, на което нашият капитан Кортес и всички ние много се чудихме, тъй като не бяхме виждали такова нещо.

Един от нашите капитани, Диего де Ордас, си науми да иде да види какво представлява това и поиска разрешение от Кортес да се изкачи на вулкана; разрешението му бе дадено, дори му бе заповядано да отиде. Той взе със себе си двама войници и няколко първенци от Уешосинго; те го плашеха, като му казваха, че като стигне до средата на пътя до Попокатекек^[2], така се казваше този вулкан, няма да може

да понася тресенето на земята, нито пламъците, камъните и пепелта, които излитат от него, и че те не се осмеляват да отидат по-далече от мястото, където има няколко светилища с идоли — боговете на Попокатепеке.

Въпреки това Диего де Ордас с двамата си другари продължил по пътя догоре, а индианците, които го придружаваха, останали в подножието на вулкана и не се осмелили да се изкачат. Както по-късно разказваха де Ордас и войниците, докато се изкачвали, вулканът започнал да изхвърля големи пламъци, полуразтопени леки камъни и пепел и цялата планина започнала да трепери; те останали неподвижни, без да могат да направят нито крачка напред в продължение на един час; когато усетили, че пламъците намалели и вулканът не изхвърля толкова много пепел и дим, те се изкачили до самия отвор, който бил кръгъл и широк около четвърт левга. Оттам се показал големият град Мексико, цялото езеро с всичките селища в него. Този вулкан отстои на около дванадесет-тринадесет левги от Мексико.

След като го разгледал добре и останал много доволен и горд, че е видял Мексико и неговите градове, Ордас се върна в Тласкала със своите другари и индианците от Уешосинго; тласкалтеките сметнаха това за голямо геройство. Когато нашите другари разказваха за видяното на Кортес и на всички нас, много се чудихме, тъй като дотогава нито бяхме виждали, нито бяхме чували за такова нещо, което сега знаем какво е, защото после до кратера се изкачиха много испанци и дори монаси от францисканския орден. Когато отиде в Кастилия, Ордас поиска от краля да вземе вулкана за свой герб и сега такъв герб има един негов племенник, който живее в Пуебла.

След това повече не видяхме Попокатепеке да изхвърля толкова огън с такъв грохот, както в началото, и дори няколко години изобщо затихна, докато през 1539 година отново изригна големи пламъци, камъни и пепел.

В Тласкала намерихме дървени къщи, направени като клетки, пълни с индианци и индианки, които угояваха, докато станат достатъчно дебели, за да ги заколят и изядат. Ние разбихме и разрушихме тези затвори и горките пленници не се осмеляваха да се отделят от нас; така отърваха кожата си.

Оттам нататък във всички селища, в които влизахме, първото, което заповядваше нашият капитан, беше да разбием тези затвори, каквито имаше навсякъде по тези земи, и да пуснем затворниците. Когато видяхме тази голяма жестокост, Кортес се показва много сърдит на вождовете на Тласкала и те обещаха оттогава нататък да не убиват и да не ядат повече индианци. Каква полза от всичките тези обещания, ще кажа аз, когато щом си обърнехме главите, те продължаваха да вършат същите жестокости.

[1] Приспособление за хвърляне на дълги стрели посредством ремъци. — Б.пр. ↑

[2] Попокатепетъл, действащ вулкан в Южно Мексико. — Б.ред. ↑

ГЛАВА LXXII

КАК НАШИЯТ КАПИТАН ЕРНАНДО КОРТЕС РЕШИ ЗАЕДНО С ВСИЧКИ НАШИ КАПИТАНИ И ВОЙНИЦИ ДА ОТИДЕМ В МЕКСИКО

Ставаха вече седемнадесет дни, откакто бездействувахме в Тласкала, и като чухме за големите богатства на Монтесума и за неговия цветущ град, нашият капитан реши да се посъветва с капитаните и войниците, за които знаеше, че го поддържат, дали да продължим по-нататък; решено бе в най-скоро време да тръгнем. По този поход в нашия лагер се чуваха доста приказки на несъгласие, защото някои войници казваха, че е безумие сами да се пъхаме в такъв силен град, след като сме толкова малко на брой, и се позоваваха на големите сили на Монтесума. Капитан Кортес отговаряше, че не можем да постъпим другояче, тъй като нашата цел винаги е била да видим Монтесума, и всякакви други съвети вече са излишни. Като го видяха колко решително казва това и почувствуваха, че много от войниците на драго сърце поддържахме Кортес с викове „напред“ и „на добър час“, противоречията престанаха. Тези, които разпространяваха недоволство, имаха имения в Куба, а аз и другите бедни войници бяхме поверили душите си на бога, а телата си — на рани и страдания, докато умрем в служба на господата бога и на Негово Величество.

Когато видяха, че твърдо сме решили да отидем в Мексико, владетелите на Тласкала Шикотенга и Масеескаси много се натъжиха и постоянно се въртяха около Кортес и го предупреждаваха да се откаже от това намерение и да не се доверява ни най-малко нито на Монтесума, нито на който да е мексиканец, да не вярва на големите им поклони и на смирените им и пълни с любезност думи, нито на подаръците, нито на каквито и да било други обещания, защото те са предателски и мексиканците начаса ще си вземат всичко, каквото са ни

дали; да се пази добре от тях и денем, и нощем, тъй като ще ни издебнат и ще ни нападнат, когато най-малко очакваме, а в бой с тях да изтребваме до крак всички, които можем: младежа, за да не грабне отново оръжието; старецът, за да не може да дава съвети; дадоха му и още много други съвети.

Нашият капитан им благодари за добрите съвети и засвидетелствува благоволението си с обещания и подаръци, които даде на Шикотенга Стария, на Масеескаси и на останалите вождове; изпрати им голяма част от фините наметала, които ни беше дал Монтесума, и каза, че би било добре да помири тласкалтеките с мексиканците, за да им станат приятели и да им донесат сол, памук и други неща.

Шикотенга отговори, че мирът с тях е невъзможен, че враждата завинаги е пуснала корени в сърцата им; под предлог, че има мир, мексиканците ще извършат най-големите предателства, защото никога не изпълняват това, което обещават; нека повече да не им говори за това, а да се пази много добре да не падне в ръцете на тези злодеи.

Когато обсъждахме по кой път да тръгнем за Мексико, пратениците на Монтесума, които щяха да ни бъдат водачи, казаха, че най-добрият и най-равен път е през град Чолула, и тъй като тамошните индианци са васали на великия Монтесума, ще ни посрещнат добре; на всички ни този съвет се стори добър.

Когато научиха, че искаме да тръпнем по пътя, посочен от мексиканците, вождовете на Тласкала много се натъжиха и настояха да минем през Уешосинго, защото в Чолула Монтесума винаги може да ни устрои клопка.

Колкото и да настояваха и да ни съветваха да не ходим в Чолула, като взе нашето мнение, капитанът реши да отидем там: първо, защото всички казваха, че е много голям град, с много кули и високи и големи храмове, разположен в една хубава равнина, по онова време приличаше на нашия Валядолид в Стара Кастилия и, второ, защото беше в близост до големи селища с добро продоволствие и на една крачка от нашите приятели от Тласкала; имахме намерение да останем там, докато видим по какъв начин ще можем да отидем до Мексико без война, защото беше страховита голямата мощ на мексиканците и ако бог не простираше своята божествена ръка и милост над нас, не бихме могли да влезем по друг начин в царството на Монтесума.

Така след много разговори и предложения бе избран пътят през Чолула. Кортес нареди да заминат вестоносци да ги запитат защо след като се намираха толкова близко до нас, не са изпратили хора да ни посетят и да ни изкажат почитта, която ни дължат, като на пратеници на такъв велик крал и владетел, който ни е изпратил да известим спасението им, и да им кажат незабавно да дойдат всички вождове и жреци на града да ни видят и да положат клетва за вяност на нашия крал и господар; ако ли не, ще значи, че имат лоши намерения.

ГЛАВА LXXIII

КАК ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА ИЗПРАТИ ЧЕТИРИМА ПЪРВЕНЦИ С ДАР ОТ ЗЛАТО И НАМЕТАЛА

Докато Кортес разговаряше с нас и с вождовете на Тласкала за търгването ни и за военни работи, дойдоха да му кажат, че са дошли четирима пратеници на Монтесума, все първенци, и носят подаръци.

Кортес изпрати да ги извикат и когато дойдоха, те оказаха голяма почит на нашия капитан и на всички, които се намирахме там, и поднесоха богат дар от красиви и майсторски изработени златни украшения, които струваха най-малко две хиляди песос, и десет товара наметала, украсени с пера; Кортес го прие с весело лице. След това пратениците казаха, че техният господар Монтесума много се чуди как можем да стоим толкова дни при тези бедни и мръсни хора, които дори за роби не стават, толкова са лоши, коварни и крадливи и когато най-малко очакваме, през деня или през нощта, ще ни избият, за да ни ограбят. Казаха още, че Монтесума ни моли в най-скоро време да отидем в неговия град и че ще ни даде каквото има, макар и не в такова изобилие, както ние заслужаваме и той желае, и въпреки че всички хранителни продукти в града му се носят от другаде, ще заповяда да ни снабдят по възможно най-добрия начин.

Монтесума правеше това, за да ни накара да напуснем тласкалтеките, защото беше научил, че сме се сприятелили с тях, и разбираше, че не може да очаква нищо добро от това наше съюзничество. По тази причина ни подмамваше със злато и подаръци да отидем в неговите земи, ако не за друго, то поне за да напуснем Тласкала.

За пратениците нека кажем, че вождовете на Тласкала ги познаваха добре и казаха на нашия капитан, че всички са владетели на градове и на васали и че с тях Монтесума изпраща особено важни

послания. Кортес благодари на пратениците, показва се много любезен с тях, помоли ги да останат няколко дни при нас и отговори, че много скоро ще отиде при владетеля Монтесума.

По това време Кортес беше намислил да изпрати двама от нашите най-лични капитани да отидат да разговарят с великия Монтесума и да огледат големия град Мексико и неговите големи сили и крепости. Педро де Алварадо и Бернардино Васкес де Тапия вече бяха тръгнали, придружени от предишните пратеници на великия Монтесума, които дотогава бяха останали при нас, а четиримата пратеници, които донесоха подаръка, останаха като зложници. Ние изразихме недоволството си, защото беше изпратил на такъв риск тези благородници в Мексико само да видят града и крепостите му, и настояхме тогачас да изпрати да им кажат да се върнат. Той им писа незабавно да сторят това. Освен това Бернардино Васкес де Тапия бе получил треска по пътя. Щом видели писмата, те тръгнали обратно.

Пратениците, които ги придружаваха, съобщиха за това на Монтесума и той ги попитал за лицата и телосложението на двамата теулес, които идвали към Мексико, и дали са капитани. Изглежда, са му казали, че Педро де Алварадо е голям хубавец в лице и във фигура, че прилича на слънцето и е капитан; освен това му занесли изобразено в естествена големина лицето и фигурата на Алварадо и оттогава му дали името Тонатио, което означава слънце или син на слънцето, и така го наричаха оттогава нататък. За Бернардино Васкес де Тапия казали, че е едър човек и много сговорчив, също капитан. Монтесума съжалявал, че те се бяха върнали от пътя.

ГЛАВА LXXIV

КАК ВОЖДОВЕТЕ НА ЧОЛУЛА

ИЗПРАТИХА ЧЕТИРИМА БЕДНЯЦИ ДА ГИ

ИЗВИНЯТ, ЧЕ НЕ СА ДОШЛИ В ТЛАСКАЛА

Вече казах, че нашият капитан изпрати вестоносци в Чолула да поканят техните вождове да ни посетят в Тласкала. Като чули поканата, изпратили индианци да ги извинят и да кажат, че вождовете не дошли, понеже били болни. Те нищо не донесоха, само сухо предадоха отговора.

Когато дойдоха вестоносците, при нас бяха вождовете на Тласкала и казаха на нашия капитан, че тези индианци са жалки бедняци и вождовете на Чолула са ги изпратили нарочно, за да се подиграят с него и с всички нас. Така че Кортес веднага ги отпрати заедно с четирима индианци от Семпоал, като ги предупреди, че в срок от три дни трябва да дойдат техните първенци, тъй като са само на пет левги оттам, и ако не сторят това, ще го сметне за неподчинение; като дойдат, ще им каже неща, които ще помогнат за спасението на душите им, ще ги научи на чистота, за да живеят по-добре; ние искаме да ни станат приятели и братя, както техните съседи от Тласкала; но ако решат другояче и не пожелаят нашето приятелство, ще се постареем да им развалим удоволствието и да ги накажем.

На това послание те отговориха, че няма да дойдат в Тласкала, тъй като тласкалтеките са техни врагове и сигурно са ни казали за тях и за техния господар Монтесума много лоши неща; нека излезем от Тласкала и отидем в техния град и ако тогава не направят каквото трябва, можем да ги смятаме за такива, каквито изпратихме да им кажат, че са. Нашият капитан видя, че извинението им е съвсем справедливо, и така решихме да отидем там.

Когато вождовете на Тласкала видяха, че нашето решение е да минем през Чолула, те казаха на Кортес: „Много пъти ти казахме да се

пазиш от Чолула и от мощта на Мексико, но щом предпочиташ да вярваш на мексиканците, а не на нас, които сме ти приятели, твоя воля. За да ти помогнем, ние сме ти приготвили десет хиляди воини, които да те придружат.“

Кортес им благодари много за това и се посъветва с нас дали ще бъде разумно да водим толкова много воини в една земя, в която ще търсим приятелство; по-добре щеше да бъде да вземем само хиляда индиански бойци, а останалите да останат по домовете си, та така и постъпихме.

ГЛАВА LXXV

КАК ОТИДОХМЕ В ГРАД ЧОЛУЛА И КАК ДОБРЕ НИ ПОСРЕЩНАХА ТАМ

Една сутрин^[1] тръгнахме по пътя за град Чолула; вървахме във възможно най-стегнат боен ред, защото, както вече споменах, там, където очаквахме сблъсквания, се мобилизирахме много повече. Вечерта спряхме да пренощуваме до една река на около една левга от Чолула, където сега има каменен мост; там ни стъкмиха колиби и хижи. Същата нощ вождовете на Чолула изпратиха посланици, този път знатни люде, да ни поздравят с добре дошли на тяхна земя, и донесоха кокошки и царевичен хляб; казаха, че на сутринта ще дойдат всички вождове и жреци да ни посрещнат, да ги извиним, че не са дошли веднага. Кортес им благодари както за храната, така и за доброжелателството, което показаха.

Пренощувахме там с добра охрана, със съгледвачи и конни патрули и още на разсъмване тръгнахме за града. Като приближихме селището, излязоха да ни посрещнат вождове, жреци и много други индианци, всички облечени в памучни дрехи, направени като поли. Идваха с мир и доброжелателство, а жреците им носеха кадилници с тамян и прекадиха нашия капитан и войниците, които бяхме близо до него. Изглежда, че тези жреци и първенците, виждайки тласкалтеките, които ни придружаваха, казаха на доня Марина да предаде на нашия генерал, че не бива техните врагове да влизат в града им въоръжени. Като чу това, Кортес заповяда на капитаните, войниците и обоза да спрат и когато се събрахме около него, каза: „Струва ми се, господа, че преди да влезем в Чолула, трябва да поговорим с благи думи с тези вождове и жреци, за да разберем какво искат, защото недоволствуват против нашите приятели тласкалтеките и имат пълно право за това; аз искам с благи думи да им обясня причината за нашето отиване в техния град. И тъй като знаете какво казват за тях тласкалтеките, ще

бъде добре още тук да признаят властта на Негово Величество. Това смятам, ще е най-подходящо.“

След това заповяда на доня Марина да извика вождовете и жреците при него — той беше на кон, а ние около него. Дойдоха трима вождове и двама жреци и казаха: „Малинче, прости ни, че не дойдохме в Тласкала да те видим и да ти донесем храна, не беше от липса на желание, а защото Масеескаси, Шикотенга и цяла Тласкала са наши врагове и са ви наговорили много лоши неща за нас и за великия Монтесума, нашия господар. И не стига, че са говорили, но сега с вашето благоволение имат нахалството да идват с оръжие в нашия град.“ Затова индианците го помолиха да бъде така добър да заповяда на тласкалтеките да се върнат в земите си или поне да не влизат в града, а ние сме добре дошли при тях.

Капитанът видя, че имат право, и заповяда на Педро де Алварадо и на нашия маестре де кампо Кристобал де Олид да помолят тласкалтеките да останат в полето и там да си направят хижи и колиби, а с нас да влязат само тези, които носят артилерията, и нашите приятели от Семпоал. Кортес обясни защо им заповяда това: защото всички вождове и жреци се страхуват от тях, но когато тръгне от Чолула за Мексико, той ще изпрати да ги извикат, нека не се сърдят за това.

Когато вождовете на Чолула видяха какво заповяда Кортес, изглежда се поуспокоиха; Кортес им каза, че нашият крал и господар, чиито васали сме ние, има много големи владения и държи под властта си много велики вождове и ни е изпратил в тези земи, за да им известим и да им заповядаме да не се кланят на идолите, да не правят жертвоприношения на хора, да не ядат човешко месо и да не вършат други мръсотии. Ние идваме в техния град, понеже се намира на най-късия път за Мексико, където отиваме, за да говорим с великия Монтесума; също така искаме жителите на Чолула да ни станат братя. Тъй като много други велики вождове вече са признали властта на Негово Величество, ще бъде добре и те да постъпят като тях.

Те отговориха, че едва сме влезли в земята им, и вече им заповядваме да изоставят своите идоли, обаче те не могат да сторят това. Все пак обещаха да се подчинят на нашия крал, но само на думи. След като свършихме тази работа, ние се отправихме към града. Толкова много народ бе излязъл да ни види, че улиците и терасите бяха

пълни и аз не се учудих на това, тъй като местните жители никога не бяха виждали хора като нас, нито коне. Заведоха ни да се настаним в едни големи помещения, в които се побрахме всички ние, нашите приятели от Семпоал и тласкалтеките, които носеха багажа. През този и на следващия ден ни дадоха много добра и обилна храна.

[1] Средата на октомври 1519 г. ↑

ГЛАВА LXXVI

КАК СЕ БЯХА УГОВОРИЛИ ДА НИ УБИЯТ В ТОЗИ ГРАД ЧОЛУЛА

След като ни посрещнаха така тържествено, както казах, и явно с добро желание, после, изглежда, Монтесума бе заповядал на своите пратеници, които бяха при нас, да се опитат заедно с индианците от Чолула и с един ескадрон от двадесет хиляди души, които той вече беше изпратил, да ни нападнат при влизането ни в града и през деня или през нощта да заловят колкото могат от нас и да ни отведат в Мексико. Дал им големи обещания и им изпратил много скъпоценности, наметала и един барабан от злато; на жреците от града разрешил да вземат двадесет души от нас, за да ги принесат в жертва на своите идоли.

И така всичко било вече уговорено и воините, които Монтесума бе изпратил, се намирали в едни колиби и прикрития на около половин левга от Чолула, други се криели в къщите с приготвени оръжия, направили ями и насипи по улиците, за да не могат да препускат конете ни, и дори приготвили в едни къщи много дълги пръти и яреми от кожи и въжета, с които възнамерявали да ни вържат и да ни отведат в Мексико. Но нашият господ бог осуети намеренията им.

След като ни настаниха, първите два дни ни гощаваха много добре и макар да изглеждаха съвсем миролюбиви, ние не преставахме да бъдем в бойна готовност, по добър навик, който бяхме придобили. На третия ден нито храна ни донесоха, нито пък се появиха вождове или жреци; а малкото индианци, които идваха да ни видят, не се приближаваха, а отдалеч се смееха подигравателно.

Като видя това, нашият капитан каза на доня Марина и на Агилар да предадат на пратениците на великия Монтесума да заповядат на вождовете да ни донесат храна; вместо храна няколко старци ни донесоха вода и дърва и казаха, че нямали царевица.

Същия ден дойдоха нови пратеници на Монтесума, присъединиха се към тези, които бяха при нас, и безсрамно заявиха на Кортес, че техният господар ги е изпратил да ни кажат да не отиваме в града му, защото няма с какво да ни нагости. Те искаха веднага да се върнат в Мексико с отговор.

Кортес видя, че приказките им вземат лош обрат, но с благи думи им каза, че много се учудва как тъй един велик владетел като Монтесума може така бързо да мени решенията си и ги помоли да не се връщат в Мексико, защото на другия ден сам той смята да тръгне за там; освен това, струва ми се, им даде няколко наниза мъниста. Пратениците казаха, че ще почакаат.

След като свърши това, нашият капитан ни събра и каза: „Много объркани ми се виждат тези хора. Трябва да бъдем нащрек, защото кроят някаква пакост.“ После изпрати да извикат главния вожд, чието име вече не си спомням, или той да изпрати други първенци. Вождът отговори, че е болен и не може да дойде.

Като видя това, капитанът заповяда да му доведем двама жреци, най-разумните от мнозината, които се намираха в едно голямо светилище близо до нашите помещения. Без насилия доведохме двамата и Кортес заповяда да им дадат по едно чалчиуи — те много ги ценят, приличат на изумруд, след това ги запита с любезни думи защо главният вожд, първенците и всички жреци са така наплашени, че когато изпратихме да ги повикат, не пожелаха да дойдат при нас.

Изглежда, единият от тези жреци беше много важна личност и имаше власт върху всички останали светилища в града, беше нещо като епископ при тях, та му имаха голямо уважение. Той отговори, че те като жреци не се страхуват от нас; ако главният вожд и първенците не са пожелали да дойдат, той ще отиде да ги повика и след като им поговори, смята, че ще ги склони.

Кортес му каза да отиде, а другарят му да остане при нас, докато той се върне. Този жрец отиде и извика главния вожд и първенците, които наистина дойдоха с него при Кортес. Чрез нашите преводачи капитанът ги попита защо се страхуват и по каква причина не ни носят храна; увери ги, че ако нашето присъствие ги плаши, още на другия ден сутринта смятаме да тръгнем за Мексико, за да се видим и да говорим с великия им владетел Монтесума. Нека да определят тамемес, които да носят товара и нашите тепускес, т.е. топовете, а

също така да донесат храна. Главният вожд бе толкова смутен, че не знаеше какво да отговори; обеща да потърсят храна, но техният господар Монтесума изпратил да им кажат да не ни дават храна и че не желае да продължим по-нататък.

Докато разговаряхме с тях, дойдоха трима индианци от Семпоал и тайно казаха на Кортес, че открили до къщите, в които бяхме настанени, много ями, изкопани по улиците и замаскирани с дървета и пръст отгоре, ако не се вгледа човек добре, не може да ги забележи; те махнали пръстта, която покривала една яма, и видели, че е пълна с много остри колове, които да убият конете, щом паднат в тях, а терасите са затрупани с камъни, имало издигнати укрития от кирпич; явно не бяха много чисти намеренията им, защото и по улиците намерихме укрепления от дебели дървета.

В този момент дойдоха осем тласкалки от тези, които бяха останали извън Чолула, и казаха на Кортес: „Виж, Малинче, този град е коварен, защото научихме, че тази нощ са принесли в жертва на своя идол на войната седем души, от които пет деца, за да им даде победа над вас; видяхме също така да извеждат жени и деца и цялата си покъщнина.“ Като чу това, Кортес им нареди веднага да се върнат и да кажат на своите вождове да бъдат готови, ако ги повикаме; след това отново заговори на главния вожд, на жреците и първенците на Чолула да не се страхуват, да не се вълнуват и да внимават да не нарушат дадената дума за подчинение, защото ще ги накаже. Кортес повтори, че на другия ден искаме да си тръгнем и че се нуждае от две хиляди бойци, които да ни придружат, както ни даде такива и Тласкала. Първенците казаха, че ще ни дадат бойци, и поискаха разрешение да си отидат да ги подберат. Заминаха много доволни, защото смятаха, че воините, които щяха да ни придружат, и пълчищата на Монтесума, които дебнеха в прикритията и рововете, нямаше да ни оставят да се измъкнем от смърт или плен, тъй като конете нямаше да могат да препускат, а също и поради укрепленията и валовете, които бяха наредили тозчас да издигнат, за да затворят пътя. Първенците на Чолула бяха предупредили, че на другия ден ще тръгнем, затова всички да бъдат готови; като ни дадат две хиляди бойци, ще приспят бдителността ни и тогава и едните, и другите ще се нахвърлят върху ни и ще могат да ни пленят; смятаха това за сигурно, защото вече бяха

направили жертвоприношение на своите идоли на войната и те им бяха обещали победа.

Да се върнем при нашия капитан, който поиска подробно да научи всичко, каквото ставаше, и каза на доня Марина да занесе още чалчиуис на двамата жреци, с които беше говорил най-напред, и с благи думи да им каже, че Малинче иска отново да говори с тях, и да ги доведе.

Доня Марина отиде и говори с тях, както ѝ беше наредено: тя много добре умееше да убеждава и с подаръци и приказки ги доведе. Кортес поиска да кажат истината за това, което знаят, тъй като те са жреци на идоли и знатни хора и не бива да лъжат, а и каквото кажат, няма да бъде разкрито, понеже на другия ден ние си тръгваме; обеща им и много дрехи.

Двамата жреци казаха, че техният господар Монтесума всеки ден сменял по няколко пъти решенията си и много се колебаел; веднъж заповядал, ако отидем в града им, да ни окажат голяма почит и да ни упътят към неговия град, друг път изпратил да им кажат, че вече не желае да ходим в Мексико. Сега неговите идоли Тескатепука и Уичилобос, които той много почита, отново го посъветвали да ни нападнат в Чолула и да ни избият или да ни заведат вързани в Мексико. Предния ден изпратил двадесет хиляди бойци и половината вече били в града, а другата половина се намирали наблизко в едни долища и вече били предупредени, че утре тръгваме за рововете, които било заповядано да направят, а също и за двете хиляди воини, които трябваше да ни дадат от Чолула. Двамата жреци казаха и за уговорката да оставят тук двадесет души от нас, за да ги принесат в жертва на идолите на Чолула.

Кортес заповяда да им дадат богато изработени наметала и ги помоли да не казват нищо на никого, защото ако се разкрият, докато ние се върнем от Мексико, ще ги убият; повтори, че иска да тръгне рано сутринта, затова да накарат всички вождове да дойдат, за да говори с тях.

След това през нощта Кортес обсъди с нас как трябва да постъпим, тъй като имаше при себе си много храбри мъже и добри съветници; и както обикновено става в такива случаи, едни казваха, че ще бъде по-добре да хванем другия път и да минем през Уешосинго; други настояваха да се опитаме на всяка цена да постигнем мир и да се

върнем в Тласкала; трети бяхме на мнение, че ако оставим тези предателства ненаказани, на друго място ще ни скроят други, още по-лоши, и тъй като сме вече в Чолула, да ги нападнем, тъй като в дома си ще почувствуват по-силно войната, отколкото в полето; че трябва незабавно да предупредим тласкалтеките, за да бъдат готови да се намесят; на всички допадна най-много последното предложение. Реши се така: понеже Кортес вече им беше казал, че ще тръгнем на другия ден, да се направим, че се стягаме за път и в големите дворове на къщите, в които бяхме настанени, да ударим въоръжените индианци, защото така им се полагаше; а пред пратениците на Монтесума да се преструваме и да им кажем, че лошите чолултеки са се опитали да извършат предателство и да хвърлят вината върху техния господар Монтесума и върху тях самите като негови пратеници, но ние не допускаме, че той може да заповяда такова нещо, и ги молим да останат по местата си и да не общуват повече с местните индианци, за да не си помислим, че и те са замесени в това предателство, и да тръгнат като наши водачи за Мексико.

Отговориха, че нито те, нито техният господар Монтесума знаят нещо за това, което им се каза; макар че не искаха, ние ги поставихме под стража, за да не си заминат без разрешение и за да не разбере Монтесума, че ние знаем, дето той е заповядал да се направи всичко това.

Нощта прекарахме въоръжени и на бойна нога с голяма охрана, конете оседлани и с поставени юзди, защото смятахме за сигурно, че противниковите пълчища и мексиканците в Чолула ще ни нападнат още същата нощ.

Една стара индианка, жена на вожд, която знаела за уговорената клопка, дошла тайно при доня Марина и като я видяла такава млада и хубава, и богата, посъветвала я да отиде с нея в къщата ѝ, ако иска да си спаси живота, защото същата нощ или на другия ден ще ни избият всички по заповед и воля на великия Монтесума; ще се съберат местните индианци и мексиканците и нито един от нас няма да остане жив, а когото хванат, ще го отведат в Мексико. Понеже знаела това със сигурност и от жалост към доня Марина, дошла да я предупреди да си вземе нещата и да отиде в къщата ѝ, ще я омъжи за сина си, брат на момчето, което я придружаваше.

Като чула това, доня Марина, която беше много съобразителна във всичко, ѝ каза: „О, майко, не знам как да ви се отблагодаря за това, което ми казахте! Аз бих тръгнала сега с вас, но нямам на кого да се доверя, за да ми донесе наметалата и златните ми скъпоценности, които са много. От все сърце ви се моля, майко, да почакате малко вие и вашият син, тази нощ ще се измъкнем, но сега виждате, че тези теулес бдят и ще ни усетят.“ Старицата повярвала на думите ѝ и останала при нея. Доня Марина я попитала по какъв начин ще ни убият и кога и къде е взето решението. Старицата отговорила без заобикалки, че са ѝ го казали двамата жреци. Доня Марина запитала: „Щом като е толкова тайна тази работа, вие как я научихте?“ Отговорила, че го казал мъжът ѝ, той предвождал една част бойци от града и като такъв сега бил при хората си, за да се присъедини с тях към силите на великия Монтесума, и смята, че вече са се събрали, за да ни нападнат, когато си тръгнем, и да ни избият. За този план тя знаела от три дни, тъй като от Мексико изпратили на мъжа ѝ златен барабан, а на другите трима военни вождове — красиви наметала и златни скъпоценности, за да ни заведат вързани при техния господар Монтесума.

Като чула всичко това, доня Марина се престорила пред старицата и каза: „Ох, колко се радвам, че вашият син, за когото искате да ме омъжите, е знатна личност! Доста време вече говорим: не бих искала да ни усетят. Затова, майко, почакайте тук! Аз ще започна да пренасям нещата си, защото няма да мога да взема всичко наведнъж, а вие и вашият син ще ги пазите, след което можем да тръгнем.“ Старицата ѝ повярвала и спокойно седнала със сина си. А доня Марина бързо влязла при нашия капитан и му разказала всичко, каквото научила от индианката. Той веднага нареди да я доведат при него и отново я разпита за предателските ѝ планове; и тя му разказа съвсем същото като жреците. И при нея поставиха стража, за да не избяга.

След като се разсъмна, като се разшетаха ония ми ти вождове и жреци да водят въоръжените си люде, едни такива весели и доволни, сякаш вече бяха ни натикали в клопките и мрежите! Доведоха много повече хора, отколкото им бяхме поискали. Не се побраха в дворовете, макар да бяха много големи, още си стоят така като спомен за случилото се.

Колкото и рано да дойдоха чолултеките с въоръжените си хора, ние отдавна бяхме готови да ги посрещнем; войниците с мечове и щитовете бяха застанали до вратата на големия двор, за да не пуснат навън нито един въоръжен индианец. Нашият капитан също беше на кон, заобиколен от много войници, за да го пазят. Като видя колко рано са дошли вождовете, жреците и воините; той каза: „Колко им се иска на тези предатели да ни видят в ямите, за да се натъпчат с месото ни!“ След това запита за двамата жреци, които ни бяха разкрили тайната. Казаха, че чакат на портата на двора заедно с другите вождове, които искаха да влязат. Кортес изпрати Агилар, нашия преводач, да им каже да си отидат по домовете си, тъй като сега нямаме нужда от тях; причината беше, че не искахме да им се отплатим със зло и да ги убием, понеже ни свършиха добра работа.

Както беше възседнал коня си и доня Марина до него, Кортес кротко запита вождовете по каква причина са искали да ни убият предишната нощ и дали сме дали някакъв повод с постъпки или с думи, за да се отнасят така предателски с нас; каза им също някои неща за нашата свята вяра, които бяхме казали и във всички останали селища, а също така и откъде идваме: и всичко това, без да ги заплашва с нищо; попита ги е каква цел са приготвили толкова много дълги колове с яреми и въжета в една къща близо до най-голямото светилище, защо от три дни насам правят валове и ровове по улиците и трупат бойни припаси по терасите и защо са извели от града децата, жените и имуществото си. Каза им, че много ясно е проличала тяхната враждебност, че много добре знае за струпаните наблизко бойци, които чакат знак в едни долища, като смятат, че ще минем оттам на път за Мексико, за да извършат замисленото предателство заедно с още много воители, които тази нощ са се присъединили към тях. Такава, значи, е отплатата, задето дойдохме да се побратимим с тях и да им предадем заръките на нашия господ бог и краля: искат да ни изядат месата и вече са сложили тенджерите със сол, пипер и домати? Ако искат това, ще бъде по-добре да ни нападнат като смели и добри воители в полето, като техните съседи тласкалтеките. Ние знаем със сигурност, че са обещали на своя идол на войната да му принесат в жертва двадесет души от нас и че преди три нощи са му заклали седем индианци, от които пет деца, за да им даде победа над нас, и понеже е лъжлив и зъл, идолът им е обещал подкрепа, но няма никаква власт над нас. Всички

тези жестокости и предателства, които са замислили и вършат, ще паднат върху тях самите.

Доня Марина им предаде много добре думите на Кортес. Когато тя завърши, жреците и вождовете признаха, че това е самата истина, но те не са виновни, защото така им били наредили пратениците на Монтесума.

Тогава Кортес им каза, че кралските закони повеляват такива предателства да не остават ненаказани и за това си престъпление те ще умрат. После заповяда да изпразнят една пушка, което беше уговореният за целта сигнал, и ние им дадохме такъв урок, че ще го запомнят завинаги, защото избихме мнозина от тях, и никак не им помогнаха обещанията на лъжливите им идоли. Не бяха минали и два часа и дойдоха нашите приятели тласкалтеките, които бяхме оставили извън града, и започнаха ожесточен бой по улиците, където чолултеките имаха други капитани, за да ни попречат да се измъкнем; скоро и те бяха разбити. Тласкалтеките се впуснаха да грабят из града, не можехме да ги спрем.

На другия ден дойдоха нови бойци от селищата на Тласкала и извършиха големи поразии, тъй като имаха стара вражда с жителите на Чолула. Като видяхме това, Кортес и останалите капитани и войници от състрадание спряхме тласкалтеките да не им причиняват повече нещастия.

Кортес заповяда на Кристобал де Олид да доведе всички вождове на Тласкала, за да им говори. Скоро те дойдоха и той им заповяда да съберат всичките си хора и да напуснат града; така и направиха, с нас останаха само индианците от Семпоал.

В този момент дойдоха няколко чолултекски вождове и жреци, които бяха от други части на града, незамесени в предателствата: както самите твърдяха, тъй като градът им е голям, имало няколко самостоятелни общини; те молеха Кортес и всички нас да им простим оскърблението от предателствата, тъй като предателите бяха вече заплатили с живота си. После дойдоха и двамата жреци, нашите приятели, които ни бяха разкрили тайната, а също и старицата, която искаше да стане свекърва на доня Марина, и всички молеха Кортес за прошка.

Докато те говореха, Кортес се показва много разгневен и заповяда да доведат пратениците на Монтесума, които бяха задържани при нас,

и каза, че макар този град да заслужава да бъде изравнен със земята, от уважение към техния господар Монтесума, чиито васали са чолултеките, той им прощава; нека отсега нататък бъдат добри и друг път да не постъпват така.

След това заповяда да извикат вождовете на Тласкала и им каза да върнат мъжете и жените, които бяха пленили, стигаха другите злини, които бяха причинили. Макар и да възроптаха и да казваха, че за предателствата, които винаги е вършел към тях, този град заслужава да понесе много по-големи щети, понеже бе по заповед на Кортес, върнаха пленниците, но запазиха богатата плячка от злато, наметала, памук, сол и роби.

Освен това Кортес ги помири с жителите на Чолула и както по-късно видях и разбрах, те никога вече не нарушиха това приятелство. Заповяда също така на всички чолултекски жреци и вождове да заселят отново града, да открият пазарите и да не се страхуват, никой няма да ги закача.

Те отговориха, че до пет дни ще заселят целия град, тъй като повечето жители били избягали, и поискаха Кортес да им назначи вожд, тъй като досегашният лежал сред убитите в двора. Кортес попита кой по право трябва да го замести. Посочиха един негов брат и той им бе определен за губернатор до второ нареждане.

Като видя, че чолултеките се завърнаха по домовете си, Кортес заповяда да съберат всички жреци и останалите първенци на града и им изложи нашата свята вяра, като ги предупреди, че техните идоли ги мамят, понеже са зли; да не забравят, че само преди пет дни са ги излъгали, като са им обещали победа над нас, след като им бяха принесли в жертва седем души; тъй като всичко, каквото казват идолите на техните жреци и на тях самите, е лошо, той ги моли тозчас да ги съборят и да ги направят на парчета и ако те не искат, ние ще сторим това; да заповядат също да се вароса една колона, на която да поставим светия кръст.

Това за кръста го направиха веднага, обещаха да махнат и идолите; но макар и да им бе заповядано много пъти да го сторят, те все отлагаха. Тогава отец де ла Мерсед каза на Кортес, че е излишно още в началото да махаме идолите им, нека научат повече неща и да видим как ще завърши нашето влизане в Мексико, времето ще покаже

какво трябва да правим; сега са достатъчни проповедите и поставянето на кръста.

Този град е разположен в една равнина, където има много селища: Тепеака, Тласкала, Чалко, Текамачалко, Уешосинго и много други, които няма да изброявам тук. В тази земя расте много царевица и други зеленчуци. Там правят много хубави плочки от червена, бяла и черна глина, с най-различни рисунки, с които снабдяват Мексико и всички съседни провинции.

По онова време този град имаше много високи кули, които бяха ку и светилища на техните идоли; главното им светилище беше по-високо от това на Мексико, а мексиканското наистина беше много красиво и високо. В тези светилища имаше и други дворове за богослужение. Както разбрахме, в главното светилище се намираще един много голям идол, чието име не си спомням, но се ползуваше с голяма почит сред тях и от много места идваха да му принасят жертви, правеха и деветдневни поклонения с молитви и го питаха за домашните си работи.

Бойците, които беше изпратил Монтесума, се върнали с най-голяма бързина и разказали на господаря си как е станало всичко. Но колкото и да бързали, той вече знаел новината от двама първенци, които по онова време бяха при нас. Научихме със сигурност, че когато Монтесума разбрал за станалото, обзела го голяма скръб и гняв и след това принесъл няколко индианци в жертва на своя Училобос, когото те почитаха като бог на войната, за да запита как ще завърши нашият поход в Мексико и дали да ни остави да влезем в града му; научихме дори, че се бил затворил два дни в молитви и жертвоприношения заедно с десет от най-главните жреци и че идолите го посъветвали да проводи пратеници да ни поискат прошка за случилото се в Чолула и да се покажат миролюбиви, докато влезем в Мексико, а после, като ни оставят без храна и вода и като вдигнат който и да е от мостовете, ще ни избият за един ден и нито един от нас няма да остане жив. Идолите казали на Монтесума, че щом влезем в Мексико, той ще може да ни принесе в жертва както на Училобос, така и на Тескатепука, когото те имаха за бог на пъкълъ; щели да се нахранят до насита с нашите бедра, крака и ръце, а червата, телата и всичко останало ще бъдат за змиите и тигрите, които държаха в едни дървени къщи, за това ще кажа по-нататък, като му дойде времето и мястото.

Поражението на Чолула стана известно във всички провинции на Нова Испания и ако преди имахме славата на безстрашни бойци, а след войните с Потончан, Табаско, Сингапасинга и Тласкала да ни наричаха теулес, то оттогава ни смятаха и за ясновидци и казваха, че от нас не може да се скрие нищо лошо, замислено против нас, и по тази причина всички се показваха доброжелателни към нас.

Мисля, че на любопитните читатели вече е омръзнала тази история за Чолула. И аз бих искал да я завърша, но не мога да отмина спомена за клетките от дебели дървета, които намерихме там и които бяха пълни с мъже и млади момчета, угоявани, за да бъдат заклани и изядени; ние разбихме тези клетки, а на индианците, които бяха затворени в тях, Кортес заповяда да се разотидат по родните си места и със заплахи нареди на вождовете и жреците от града да престанат да ядат човешко месо; те обещаха, но каква полза от тези обещания, като не ги изпълняваха.

ГЛАВА LXXVII

ЗА НЯКОИ РАЗГОВОРИ И ЗА ПРАТЕНИЦИТЕ, КОИТО ПРОВОДИХМЕ ДО ВЕЛИКИЯ МОНТЕСУМА

Градът отново беше населен и пазарите отворени. Бяхме помирили чолултеките с Тласкала, бяхме поставили един кръст и бяхме посветили местните жители в нашата свята вяра. Великият Монтесума изпращаше съгледвачи в нашия лагер скришом да научат нашите намерения и дали ще продължим по-нататък, и ще отидем ли в неговия град; той подробно научаваше всичко от двама пратеници, които бяха при нас. Тъй като вече бяха минали четиринадесет дни, откакто бяхме в Чолула и нямаше какво повече да правим там, нашият капитан реши да се посъветва с някои капитани и войници, за които знаеше, че го поддържат. Понеже освен че бяха безстрашни, те бяха и добри съветници, той не предприемаше нещо, без да вземе тяхното мнение.

Бе решено да изпратим да кажат на Монтесума меко и любезно, че за да изпълним това, за което нашият крал и господар ни е изпратил по тези места, сме прекосили много морета и далечни земи само за да видим владетеля на Мексико и да му кажем неща, които ще му бъдат полезни; че на път към града му неговите пратеници са ни насочили към Чолула, за чиито жители твърдяха, че били негови васали и че първите два дни са ни посрещнали много добре, но на третия бяха замислили предателство с намерение да ни избият; но понеже ние сме такива хора, че от нас не може да се скрие ни лъжа, ни заговор, насочен против нас, наказахме някои, които искаха да извършат предателството; тъй като обаче знаехме, че са поданици на владетеля на Мексико, от уважение към него и към нашето голямо приятелство не разрушихме града и не избихме всички, замесени в предателството; най-лошо от всичко бе, дето жреците и вождовете казаха, че са

извършили това по негов съвет и негова заповед; ние нито за момент не сме повярвали, че един велик владетел като него би могъл да заповяда подобно нещо, особено след като се е представил за наш приятел, и смятаме, че повече подобава на негова милост, ако все пак неговите идоли са му внушили пагубната мисъл да ни нападне, това да стане в полето; на нас ни е все едно дали ще се бием в полето или в населено място, дали денем или нощем, тъй като все едно ще убием този, който намисли такова нещо; но понеже смятаме Монтесума за голям приятел и желаем да го видим и да говорим с него, незабавно тръгваме за неговия град, за да му предадем това, което нашият господар — кралят — ни е заповядал.

Когато Монтесума чул това послание, разбрал, че все пак не хвърляме цялата вина за случилото се в Чолула върху него. Казаха ни, че отново се усамотил със своите жреци в пост и жертвоприношения на идолите. Отговорът отново бил да ни остави да влезем в града, тъй като тогава ще може да ни избие, когато пожелае; освен това неговите вождове и жреци също го посъветвали да не ни пречи да влезем в Мексико, защото иначе ще нападнем васалните му селища, още повече че с нас бяха тласкалтеките, всички тотонаки от планината и други, които бяха станали наши съюзници; и за да се избягнат тези злини, съветът, който им дал техният Уичилобос, е най-добрият и най-мъдрият.

ГЛАВА LXXVIII

КАК ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА НИ ИЗПРАТИ ДАР ОТ ЗЛАТО

След като великият Монтесума отново се посъветвал с Уичилобос и със своите вождове и жреци и след като изслушал думите, които изпратихме да му кажат за нашето приятелство, а също и някои заплашителни доводи, той се смутил и изплашил. След много колебания владетелят на Мексико изпрати шестима първенци с дар от злато и най-различни скъпоценности на стойност около две хиляди песос, както го оценявах, а също и няколко товара разкошни и изкусно изработени наметала. Когато тези първенци застанаха пред Кортес с дара, те докоснаха според техния обичай с ръка земята и с голяма почит казаха: „Малинче, нашият господар, великият Монтесума, ти изпраща този дар и те моли да го приемеш със същата любов, каквато той изпитва към теб и към всички твои братя.“ Първенците казаха, че съжалева за неприятността, която са ни причинили жителите на Чолула, и би желал да ги накажем още повече, защото са лоши и лъжливи. За злодействата, които сами са искали да извършат, те са прехвърлили вината на него и на неговите пратеници; той е наш приятел и ни кани да отидем в неговия град, когато пожелаем, той ще ни окаже голяма почит като на безстрашни хора и пратеници на такъв височайши крал, какъвто е нашият; наистина няма да може да ни нагости, както подобава, тъй като градът е заселен сред водата и всички продоволствия се внасят, но ще се постарее да ни окаже цялата почит, на която е способен, и вече е заповядал в селищата, през които ще минем, да ни дадат всичко, от каквото имаме нужда.

След като нашите преводачи преведоха тези думи на Кортес, той прие подаръка с радост, прегърна пратениците и заповяда да им дадат няколко неогладени диаманта. Даде им добър и любезен отговор и заповяда на трима от първенците, които донесоха дара, да останат, за

да ни бъдат водачи по пътя, а другите трима се върнаха при господаря си да му известят, че вече сме на път за Мексико.

Когато научиха, че тръгваме, главните вождове на Тласкала много се натъжиха и изпратиха да кажат на Кортес, както много пъти преди това, да бъде предпазлив и да не влиза в такъв силен град, където има толкова много крепости и безброй бойци, защото все някой ден ще ни нападнат, и тласкалтеките се страхуват, че не ще можем да излезем живи. В знак на добра воля те искат да ни изпратят десет хиляди души със смели военни вождове, които да тръгнат с нас, с продоволствие за из пътя.

Кортес много им благодари за тяхното доброжелателство, но им каза, че не е редно да влезе в Мексико с толкова много воители, особено при съществуващата вражда между тях, затова се нуждае само от хиляда носачи за топовете и за другия товар, които да проправят и пътя по някои места. Тогава тласкалтеките незабавно изпратиха хиляда индианци в пълно снаряжение.

Вече се готвехме да тръгваме, когато при Кортес дойдоха вождовете и останалите първенци, които бяхме взели с нас от Семпоал и ни служеха много вярно и предано; те казаха, че искат да се върнат в Семпоал, защото са сигурни, че ако отидат в Мексико, ще умрат и те, и ние; великият Монтесума ще заповяда да ги убият, тъй като са най-знатните първенци от Семпоал, които отказаха да му плащат дан и затвориха неговите бирници.

Като видя с каква настойчивост искат да си отидат, Кортес отговори, че не трябва да се страхуват от Монтесума, защото щом са с нас, никой няма да се осмели да ги оскърби. Затова ги моли да променят решението си и да останат с нас; обеща да ги направи богати. Но колкото и да ги моли Кортес, колкото и ласкаво да ги убеждава доня Марина, вождовете не склониха да останат.

Като видя това, Кортес каза: „Бог не би пожелал насила да водим със себе си тези индианци, които тъй добре ни служиха.“ После заповяда да донесат много товари от красиви наметала и ги разпредели между всички, а също така изпрати два товара наметала на нашия приятел, дебелия касик, господар на Семпоал, и на неговия племенник Куеско.

ГЛАВА LXXIX

КАК СЕ ОТПРАВИХМЕ КЪМ ГРАД МЕКСИКО

От Чолула излязохме в пълен боен ред и същия ден стигнахме до едни колиби, които се намираха на една височинка до Уешосинго; струва ми се, че се казва Иscalпан, на четири левги от Чолула.

После там дойдоха вождовете и жреците от селищата на Уешосинго, приятели и съюзници на тласкалтеките; дойдоха също и техни съседи от селищата, които се намираха в полите на вулкана, донесоха храна и златни скъпоценности на малка стойност и казаха на Кортес да не гледа стойността на подаръка, а да го приеме, както те му го дават, от сърце.

Те го посъветваха да не отива в Мексико, защото е могъщ град с много воини и ще се изложим на голям риск. Но тъй като сме тръгнали, да внимаваме, защото като преминем този проход, има два пътя: единият отива към едно селище, което се казва Чалко, а другият — към Таманалко^[1], и двете подчинени на Мексико. Първият път е много чист и утъпкан, а вторият е затрупан с дебели отсечени дървета и големи борове, за да не могат да минат конете; малко по-надолу в планината, по чистия път, по който очаквах да минем, има направено голямо срутуване, с укрития и валове, в които ни очакват няколко мексикански ескадрона, за да ни избият. Затова ни съветват да не тръгваме по чистия път, а по задръстения с дървета, те ще ни дадат много хора и тъй като с нас са и тласкалтеките, с общи усилия ще разчистят дърветата.

Кортес прие подаръка им с много любов и им благодари за предупреждението. Каза им, че с божия помощ ще продължим пътя си и ще минем оттам, откъдето те го съветват.

Рано сутринта на другия ден поехме по пътя и към обяд стигнахме превала на планината, точно както ни обясниха вождовете на Уешосинго. Там спряхме за малко и пак се замислихме над това,

което ни казаха за мексиканските ескадрони, за срутената скала и засадата.

Кортес заповяда да повикат пратениците на великия Монтесума, които ни придружаваха, и ги попита защо единият път е много чист и изметен, а другият — задръстен с току-що отсечени дървета. Отговориха, че това е, за да тръгнем по чистия път, който води за един голям град, наречен Чалко, където ще ни посрещнат много добре по заповед на господаря им Монтесума, а другия път са го затворили с дървета, за да не тръгнем по него, защото нататък има лоши проходи, много се заобикаля и се излиза до един град, който не е толкова голям колкото Чалко. Тогава Кортес каза, че желаем да тръгнем по затворения път. В пълен боен ред се заизкачвахме по планината, а нашите приятели започнаха да отместват големите и дебели дървета, между които се провирахме с големи усилия; до ден-дневен някои от тези дървета си стоят край пътя.

Като се изкачихме на най-високото, започна да вали сняг и земята побеля. Спуснахме се надолу по планината и спряхме да пренощуваме в едни колиби, подобни на хижи или странноприемници, където отсядаха индиански търговци. Вечеряхме добре, макар и при голям студ, и поставихме стражи, патрули и съгледвачи.

На другия ден продължихме и по вечерно време стигнахме до едно селище, за което вече казах, че се нарича Таманалко^[2], там ни посрещнаха добре, храна също не ни липсваше.

Като научиха за нашето пристигане, скоро дойдоха вождовете на Чалко и се присъединиха към първенците на Таманалко, Чималуакан, Мекамека и от Акасинго, където са канутата им, понеже то е тяхното пристанище, и от други по-малки селища, имената на които вече съм забравил.

Донесоха ни в дар злато, два товара наметала и осем индианки — златото струваше към сто и петдесет песос — и казаха: „Малинче, приеми тези подаръци, които ти даваме, и ни смятай за твои приятели отсега нататък.“

Кортес прие подаръците с голяма любов и им обеща, че ще им помага във всичко, от което имат нужда. Като ги видя тъй всички накуп, той каза на отец де ла Мерсед да им държи проповед за нашата свята вяра и за това да оставят идолите си; на всичко те отговаряха, че е добре казано, но ще си помислят. Обяснихме им също каква голяма

власт има нашият господар — императорът — и че ни е изпратил по тези земи, за да премахнем униженията и грабежите.

Като чуха това, всички тайно започнаха да се оплакват от Монтесума, за да не ги усетят мексиканските пратеници. Монтесума и неговите бирници им вземали всичко, каквото имали; ако жените и децата им били красиви, мексиканците ги изнасилвали пред мъжете им и ги отвличали; карали ги да им работят като роби, да пренасят с канутата си и по суша боров материал, камъни, дърва; карали ги да сеят царевича, вземали им земите за служба на техните идоли. Имаше и още много други оплаквания, за които вече не си спомням, тъй като минаха доста години.

Кортес ги утеши с ласкави думи, които доня Марина много добре умееше да предава, че сега-засега не може да възстанови справедливостта, още малко ще страдат, но той ще ги отърве от това владичество. Тайно им заповяда да изпратят двама първенци заедно с четирима от нашите приятели от Тласкала да огледат изметения път, дали има ровове и укрития и дали бойните ескадрони са още там, както ни казаха вождовете от Уешосинго.

Вождовете отговориха: „Малинче, няма нужда да ходят да гледат, защото сега всичко е очистено и изравнено, но трябва да знаеш, че преди шест дни бяха завардили един лош проход и бяха открили една скала, за да не можете да минете. От великия Монтесума знаем, че техният Уичилобос ги е посъветвал да ви остави да влезете в Мексико и там да ви избият. Затова нашето мнение е да останете при нас, ние ще ви дадем от всичко, каквото имаме, не ходете в Мексико, защото сме сигурни, че няма да ви оставят живи.“

Кортес им отговори с весело лице, че нито мексиканците, нито който и да е друг народ има власт да ни унищожи, освен нашия господ бог, в когото вярваме, и за да се убедят, че на самия Монтесума и на всички негови вождове и жреци ще предадем това, което нашият бог повелява, той иска да тръгне незабавно; нека ни дадат двадесет знатни индианци, които да дойдат с нас; той ще направи много за тях и ще им даде справедливост, щом влезе в Мексико — Монтесума и неговите бирници ще престанат да вършат безчинствата и насилията, от които се оплакваха. С весели лица всички събрани благодариха и ни доведоха двадесетте индианци.

[1] Тлаламаналко. ↑

[2] Грешка на Бернал. Селището е Амекамека. ↑

ГЛАВА LXXX

КАК ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА ПРОВОДИ НОВИ ПРАТЕНИЦИ С ДАР ОТ ЗЛАТО И НАМЕТАЛА

Вече се готвехме да поемем пътя за Мексико, когато при Кортес дойдоха четирима мексикански първенци, изпратени от Монтесума, и донесоха дар от злато и наметала. След като му оказаха голяма почит по техния обичай, те казаха: „Малинче, нашият господар, великият Монтесума, ти изпраща тези подаръци и каза, че много съжالياва за труда, който сте си направили да дойдете да го видите от толкова далечни земи, и че вече неведнъж е изпращал да ти предадат, че ще ти даде много злато и сребро, и чалчиуис като дан за вашия император и за вас, за да не ходиш в Мексико, и сега пак те моли да не продължаваш по-нататък, а да се върнеш там, откъдето си дошъл; той обещава да ти изпрати в пристанището голямо количество злато, сребро и скъпоценни камъни за този ваш крал, а на теб ще даде четири товара от злато и по един на всеки от твоите братя, не идвайте в Мексико, всички негови васали са се вдигнали на оръжие, за да ви попречат да влезете.“ Освен това пътят бил много тесен, пък и нямало какво да ядем. Изредиха още много причини и неудобства, за да не продължим по-нататък.

Кортес прегърна пратениците с много любов, макар и да не му се понрави посланието, прие подаръка и отговори, че се учудва на Монтесума: след като е такъв велик владетел и заявява, че е наш приятел, защо така често променя решенията си? Веднъж казва едно, а след това изпраща да ни кажат точно обратното; що се отнася до това, че обещава да даде злато за нашия господар — императора — и за нас, той му благодари и за това, което му изпраща сега, и след време ще му се отплати с добри дела. Смята ли Монтесума, че ще бъде правилно, щом сме стигнали толкова близо до града му, да се върнем от пътя си,

без да изпълним това, което нашият господар ни е заповядал. Ако сеньор Монтесума изпрати пратеници при някой велик владетел като него самия и те стигнат близо до дома му и се върнат, без да го видят и да му предадат каквото им е заповядал, за какви би ги сметнал, ако не за страхливци? Така би постъпил и нашият господар с нас, тъй че по един или по друг начин трябва да влезем в града му; нека отсега нататък да не изпраща повече извинения, защото трябва лично да го видим и да му обясним всичко, заради което сме дошли; след като ни изслуша, ако сметне, че нашето влизане в града не е за добро, ние ще се върнем там, откъдето сме дошли. Колкото до това, че има много малко храни и няма да може да ни нагости, то ние се задоволяваме с малко; вече сме тръгнали към неговия град и нека знае, че отиваме за добро.

След като изпратихме пратениците, тръгнахме към Мексико и понеже вождовете на Уешосинго и на Чалко ни бяха предупредили, че Монтесума се е съветвал със своите идоли и жреци и отговорът на Уичилобос бил да ни оставят да влезем и тогава да ни избият, нали сме обикновени хора и се страхуваме от смъртта, постоянно си мислехме за това. Тъй като тази земя е гъсто населена, преходите ни винаги бяха много къси и постоянно си говорехме как и по какъв начин бихме могли да влезем в Мексико и уповавайки се на бога и на неговата благословена майка света Богородица, в сърцата ни се зароди добрата надежда, че щом като нашият господар Исус Христос е благоволил да ни избави от миналите опасности и сега ще ни запази от мощта на Мексико.

Опряхме да пренощуваме в едно селище, което се казваше Ицтапалатенго^[1]; половината му къщи бяха във водата, половината на сушата, на една височинка, и сега на това място има странноприемница. Там се навечеряхме добре.

Да оставим това и да се върнем при великия Монтесума, който, щом пристигнали пратениците и му предали отговора на Кортес, решил незабавно да изпрати един свой племенник, на име Какамацин, господар на Тескуко, да ни посрещне с много голяма пищност. Един от нашите съгледвачи дойде да ни предупреди, че по пътя идват голям брой мирни мексиканци, облечени в богати наметала. Това стана много рано сутринта, тъкмо смятахме да тръгваме, но Кортес нареди да останем по местата си, докато разберем каква е работата.

В този момент дойдоха четиримата първенци, поклониха се ниско на Кортес и му казаха, че наблизидва Какамацин, великият господар на Тескуко, племенник на великия Монтесума, и ни моли да го почакаме. Той не се забави и скоро пристигна с голяма пищност и великолепиене, каквито не бяхме виждали дотогава у никой мексикански владетел; дойде в разкошна носилка, украсена със зелени пера и много сребро и скъпоценни камъни, инкрустирани в клонки от злато. Носеха я на раменете си осем първенци, всички били владетели на градове, както казаха.

Щом наближиха до мястото, където беше Кортес, помогнаха му да излезе от носилката и преметнаха земята пред него и махнаха сламките по пътя му; когато застанаха пред нашия капитан, те му се поклониха, а Какамацин му каза: „Малинче, аз и тези първенци дойдохме да ти служим и да ти дадем всичко, от което се нуждаете ти и твоите другари, и да ви заведем в къщите, определени в нашия град за вас, защото такава е заповедта на Монтесума, моли те да го извиниш, че той самият не е дошъл, но причината е, че е неразположен, а не по липса на доброжелателност към вас.“

Когато Кортес и всички ние видяхме пищността и великолепието на тези вождове, особено на племенника на Монтесума, останахме учудени и си казахме, че щом този вожд идва с такъв блясък, какъв ли ще бъде великият Монтесума?

След като Какамацин завърши приветствието си, Кортес го прегърна и се държа много ласкаво с него и с останалите първенци; даде му три скъпоценни камъка от тези, които се казват бисери, а на останалите даде зелени броеници и им каза, че високо цени това приятелство и не ще може да се отплати на великия Монтесума за милостите, които всеки ден ни оказва.

Като завърши този разговор, отново тръгнахме на път и понеже споменатите вождове водеха със себе си голяма свита, от много други селища наоколо излизаха да ни видят, пътищата бяха пълни с хора.

На другия ден сутринта стигнахме до един широк, застлан с плочи път и по него тръгнахме за Естапалапа^[2]. Като видяхме толкова градове, заселени във водата и друга големи селища на сушата и онзи широк, прав път, който водеше към Мексико, останахме удивени и си казахме, че приличат на вълшебствата, които се разказват в книгата за Амадис^[3], поради големите кули, светилища и сгради, които бяха сред

водата, всички зидани от камък. Някои от нашите войници се питаха дали не е сън това, което виждаха, и не е за учудване, че аз го описвам тук по този начин, защото не знам как да разкажа тези невиджани, нечувани и дори несънувани неща. Като стигнахме близо до Естапалапа, само да бяхте видели великолепието на другите вождове, които излязоха да ни посрещнат — господарят на този град Кoadлавака^[4] и господарят на Кулуакан — и двамата много близки сродници на Монтесума. А когато влязохме в Естапалапа, в какви дворци ни настаняха, колко големи и добре направени бяха, с изкусно каменоделство и кедрово дърво, и други благоуханни дървета, с големи дворове и стаи, засенчени с памучни завеси!

След като добре разгледахме всичко това, излязохме в градината, която беше прекрасна, и аз не се насищах да гледам различните дървета и да вдъхвам приятния мирис на всяко от тях, разхождах се по алеите, пълни с рози и други цветя, и с много местни плодове, имаше и едно езеро със сладка вода. Още едно любопитно нещо видях; мексиканците влизаха в градината с големи канута направо от езерото, през един отвор, без да слизат на сушата. И навсякъде беше много варосано и чисто, имаше най-различни камъни с рисунки по тях, които не мога да опиша, и най-различни видове птици, които влизаха в езерото.

Казвам пак, че гледах и се чудех, и не вярвах, че на света може да има други земи като тези, защото по онова време още нищо не се знаеше за Перу. Сега всичко е в развалини и загубено.

Да минем по-нататък и да кажа как вождовете на този град и на Калуакан донесоха дар от злато, който струваше към две хиляди песос. Кортес много им благодари и се показва много любезен, и чрез преводачите им каза някои неща за нашата свята вяра и за голямата власт на нашия господар — императора.

По онова време Естапалапа беше много голям град, половината населен на сушата, половината във водата, а сега вече всичко е изсъхнало и там, където беше езерото, има ниви. Толкова се е променило, че ако не го бях виждал преди, щях да кажа, че не е възможно на мястото на сегашните царевични ниви някога да е имало вода.

[1] Айоцинго. ↑

[2] Ицтапалапа. ↑

[3] Разказ за фантастичните приключения на един рицар, много популярен през XVI век. ↑

[4] Куитлауак. ↑

ГЛАВА LXXXI

ЗА ТЪРЖЕСТВЕННОТО ПОСРЕЩАНЕ, КОЕТО НИ УСТРОИ ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА

На другия ден сутринта^[1] тръгнахме от Естапалапа, придружени от великите вождове, които споменах по-горе. Вървахме по застлания с камъни път, който бе осем крачки широк и толкова прав, че нямаше нито един завой до Мексико, и макар че е толкова широк, целият беше почернял от хора; едни влизаха в Мексико, други излизаха и толкова много индианци идваха да ни видят, че с мъка си проправяхме път; кулите, техните светилища, канутата и цялото езеро бяха пълни с народ и това не беше за учудване, защото никога преди не бяха виждали коне, нито хора като нас.

Като видяхме такива чудни неща, не знаехме какво да мислим, дали беше истина или само ни се привиждаше, че, от една страна, във водата имаше големи градове, и, от друга, на сушата — също, езерото беше пълно с канута, по пътя се издигаха много мостове, един до друг, а отпред беше големият град Мексико; ние нямахме и четиристотин войници и не ни излизаха от главите предупрежденията на вождовете на Уешосинго, Тласкала и Таманалко да не отиваме в Мексико, защото щом влезем, ще ни избият. Сами преценете, любознателни читатели, дали това, което пиша, заслужава възхвала и описание. Имало ли е други хора на света, които да са проявявали такава дързост?

Да минем по-нататък и да тръгнем по нашия път. Като стигнахме до едно отклонение, което водеше, към Куйуакан, друг голям град, в който имаше едни високи кули-храмове, дойдоха много първенци и вождове, облечени с разкошни наметала, с най-различни отличителни знаци, и пътищата се задръстиха от тях. Тези велики вождове бяха изпратени от великия Монтесума да ни посрещнат и щом стигаха пред Кортес, казваха „добре дошли“ на своя език и в знак на мир докосваха

с ръка земята, вземаха шепа пръст и я целуваха, така че трябваше да спрем за доста време.

Какамацин, господарят на Тескуко, а също и господарите на Естапалапа, Такуба и Куйуакан избързаха напред, за да се срещнат с великия Монтесума, който идваше в разкошна носилка, придружен от други велики владетели, които имаха васали.

Вече бяхме стигнали до Мексико, когато великият Монтесума слезе от носилката, подкрепян от великите вождове, и застана под един приказно красив балдахин, украсен със зелени пера, майсторски изработено злато, много сребро, бисери и скъпоценни камъни чалчиуис, човек не можеше да откъсне поглед от него.

Великият Монтесума беше разкошно облечен според техния обичай и обут с котарас, така се казват техните обувки, със златни подметки и много скъпоценни камъни по тях. Четиримата владетели, които го водеха под ръка, също бяха богато облечени и, изглежда, бяха сменили дрехите си по пътя, за да посрещнат своя господар, защото не бяха същите, с които дойдоха при нас. Освен тези четирима вождове имаше още четирима, които носеха балдахина на главите си, а много други вървяха пред великия Монтесума и метяха земята, където щеше да стъпи, и постилаха наметала, за да не стъпва на гола земя. Всички тези първенци дори в мисълта си не се осмеляваха да го погледнат в лицето, а вървяха с наведени очи и с голяма почит. Изключение правеха само четиримата негови родственици и племенници, които го водеха подръка.

Когато Кортес видя и разбра, че идва великият Монтесума, слезе от коня си и щом го приближи, двамата едновременно си оказаха почит. Струва ми се, че Кортес заедно с доня Марина, която вървеше редом с него, пропусна Монтесума отдясно до себе си, но той не пожела и отстъпи това почетно място на Кортес. Тогавя Кортес извади една огърлица от скъпоценни камъни, които вече казах, че се наричат бисери и преливат в най-различни цветове, бяха нанизани на златни верижки с мускус, за да миришат хубаво, и я постави на шията на великия Монтесума, и понечи да го прегърне, но вождовете, които придружаваха Монтесума, хванаха ръката на Кортес и го спряха, защото смятаха това за липса на уважение.

След това чрез преводачката доня Марина Кортес му каза, че сърцето му се радва да види един такъв велик владетел и че е голяма

чест за него, задето Монтесума лично е излязъл да го посрещне, и че благодари за подаръците, които му прави постоянно.

Монтесума отговори с думи на сдържана учтивост и заповяда на двама от племенниците си, господарите на Тескуко и на Куйуакан, да дойдат с нас и да ни настанят. Монтесума с другите свои сродници, Куедлавака и господаря на Такуба, се върна в града заедно с цялата си свита от вождове и първенци, които го придружаваха.

Когато се връщаха със своя господар, ние ги наблюдавахме как всички вървяха с поглед, сведен към земята, и го придружаваха с голяма почит. Така ни се отвори път да влезем по улиците на Мексико без големи трудности.

Искам да разкажа сега за множеството мъже, жени и деца, които излизаха да ни гледат по улиците, терасите и в канутата. Това беше забележителна картина, дори сега, когато го описвам, всичко изплува пред очите ми, сякаш беше вчера, и като си помисля, си давам сметка, че нашият господар Исус Христос ни е оказал голяма милост, като ни е дал смелост и сила да дръзнем да влезем в такъв могъщ град и като ни е избавил от толкова много смъртни опасности, както ще видите по-нататък. Горещо му благодаря и за това, че ми даде и време да мога всичко да опиша, макар и не така съвършено, както трябва и подобава.

Да оставим приказките, защото делата най-добре свидетелствуват за това, което казвам, и да се върнем към нашето влизане в Мексико. Заведоха ни и ни настаняха в едни големи къщи, които са принадлежали на бащата на великия Монтесума, който се казвал Ашаяка. По онова време Монтесума имаше там големи светилища на идоли и една много тайна стая, пълна със злато и скъпоценности, това беше съкровище, наследено от неговия баща Ашаяка, което той не докосваше. Настаниха ни там, за да бъдем сред техните идоли, тъй като ни наричаха теулес и ни смятаха за такива. Дали по тази причина, дали по друга, но там ни заведоха. Бяха направили големи подиуми, а подът беше покрит с килими, за нашия капитан и за всеки от нас имаше отделни легла от рогозки, покрити със завеси, тъй като при тях други легла не се използват дори и за най-големите господари; и всички тези дворци бяха много чисти, варосани и украсени.

Влязохме в един голям двор и великият Монтесума, който чакаше там, улови нашия капитан за ръка и го въведе в помещението,

където щеше да почива. То беше много богато наредено по техния обичай. Монтесума беше приготвил един разкошен наниз от злато във формата на охлюви, великолепна изработка, и самият той го окачи на шията на нашия капитан Кортес, тъй че мексиканските вождове останаха учудени от тази голяма благосклонност.

Кортес му благодари чрез нашите преводачи, а Монтесума каза: „Малинче, вие и вашите братя сте у дома си. Почивайте.“ След това се оттегли към палатите си, които не бяха далеч.^[2]

Ние разпределихме стаите според хората на всеки капитан, разположихме артилерията на подходящо място и бяха дадени подробни разпореждания за всичко и да бъдем много нащрек — както конниците, така и всички останали войници. Бяха ни приготвили много богата вечеря по техен вкус и обичай.

Ние влязохме във великия град Мексико — Тенуститан^[3] — на осмия ден на месец ноември в 1519 година. Благодаря на нашия господ бог Исус Христос за всичко и тъй като няма какво друго да кажа, моля ваша милост да ме извини, че не мога да го кажа по-добре.

^[1] Вторник, 8 ноември 1519 година. ↑

^[2] Дворците на Монтесума се намирали там, където сега е Националният дворец на Мексико. ↑

^[3] Теночтитлан е било ацтекското име на столицата. ↑

ГЛАВА LXXXII

КАК ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА ДОЙДЕ В НАШИТЕ ПОКОИ

След като великият Монтесума се нахрани и разбра, че нашият капитан и всички ние сме сторили същото, той дойде при нас с голяма свита първенци, все негови родственици, и с голям блясък. Когато казаха на Кортес за това, той отиде до средата на залата да го посрещне и Монтесума го улови за ръка. Донесоха едни столчета, направени по тяхному, много красиви и богато украсени със злато. Монтесума покани нашия капитан да седне и двамата седнаха, всеки на столчето си.

След това Монтесума подхвана една много добра реч и каза, че много се радва да види у дома си и в царството си такива смели благородници като капитан Кортес и всички нас. Преди две години научил за един капитан, който стигнал до Чампотон; също така миналата година му съобщили за друг капитан, който дошъл с четири кораба; винаги искал да ги види и едва сега има възможност да ни бъде в услуга и да ни даде от всичко, каквото притежава; няма съмнение, че ние сме тези, за които преди много години техните предшественици са казали, че оттам, откъдето изгрява слънцето, ще дойдат хора, които ще завладеят тези земи, и че това трябва да сме ние, понеже сме се били много храбро при Потончан, Табаско и с тласкалтеките, всички битки му били донесени нарисувани в естествена големина.

Кортес му отговори чрез нашите преводачи, които постоянно бяха при него, особено доня Марина, и му каза, че не знае с какво той и всички ние ще се отплатим за голямата щедрост и внимание, оказвани ни всеки ден, че наистина идваме оттам, откъдето изгрява слънцето, и сме васали и слуги на един велик владетел, който се казва император дон Карлос и управлява много и велики князе, и че като научил за Монтесума и какъв велик владетел е той, изпратил ни е по тези земи, за да го склоним всички негови поданици да станат

християни, какъвто е нашият император и всички ние, и така ще спасят душите си той и всички негови васали. Кортес каза, че по-нататък ще му обясни как и по какъв начин ще стане това и че ние почитаме само един истински бог и кой е той, говори и още много добри неща, както ги бе казал на пратениците Тендиле, Питалпитоке и Кинталбор, когато бяхме сред пясъците.

Когато Кортес завърши тази реч, великият Монтесума му даде много красиво изработени златни скъпоценности, също така на всеки от нашите капитани подари по няколко златни предмета и по три товара богато украсени с пера наметала, а на всички войници с щедрост даде по два товара наметала и по всичко личеше, че е велик владетел.

След като разпреди подаръците, той попита Кортес дали всички сме братя и васали на нашия велик император; Кортес отговори, че сме все лични хора и слуги на нашия велик крал и господар. Размениха се и други приказки на учтивост, но понеже Монтесума ни посрещаше за първи път, за да не ни дотегне, разговорите се прекратиха.

Монтесума бе заповядал на своите домоуправители да ни снабдят с всичко необходимо по наш вкус и обичай, т.е. с царевица, камъни и индианки, които да ни правят хляб, с кокошки и плодове и много трева за конете. След това той се оттегли и се сбогува с голяма любезност с нашия капитан и с всички нас; ние излязохме да го изпратим чак до улицата. Кортес ни заповяда много да не се отдалечаваме от помещенията, където бяхме настанени, докато разберем какво ни очаква.

ГЛАВА LXXXIII

КАК НА ДРУГИЯ ДЕН НАШИЯТ КАПИТАН ПОСЕТИ ВЕЛИКИЯ МОНТЕСУМА

На другия ден Кортес реши да отиде в палатите на Монтесума, но първо изпрати да разберат какво прави той и да му известят, че ще го посетим. Кортес взе със себе си четирима капитани: Педро де Алварадо, Хуан Веласкес де Леон, Диего де Ордас и Гонсало де Сандовал; отидохме с него и петима войници.

Щом Монтесума узна за посещението ни, излезе да ни посрещне до средата на залата, придружен от своите племенници, тъй като никакви други благородници не можеха да влизат или да му говорят, освен по много важни държавни дела. След като си оказаха голяма взаимна почит, Кортес и Монтесума се хванаха за ръце и Монтесума го заведе до своя подиум и го накара да седне от дясната му страна; също така покани и нас да седнем на столчетата, които заповяда да донесат.

Кортес подхвана една реч, която доня Марина и Агилар превеждаха, и каза, че след като дошъл и разговарял с владетеля на Мексико, той и всички ние сме си отдъхнали, тъй като сме изпълнили волята на нашия велик крал и господар. Най-важното нещо, което идва да му каже — за нашия господ бог, — негова милост Монтесума вече сигурно го знае от своите пратеници Тендиле, Питалпитоке и Кинталбор, тъй като благоволи да ни окаже голяма чест, изпращайки ни по тях една луна и едно слънце от злато, докато бяхме в пясъците. Тогава ние им казахме, че сме християни и почитаме само един истински бог и че идолите, които те почитат, не са никакви богове, ами дяволи, че са много лоши и колкото им са грозни образите, още по-грозни са им делата, нека сами да се уверят колко са лоши и безсилни, щом там, където сме сложили кръстове като тези, които видяха неговите пратеници, те не смеят да се появят от страх. Кортес го помоли да изслуша с внимание думите, които иска да му каже. След това му обясни много добре за сътворението на света и че всички сме

братя, деца на един баща и една майка, които се казваха Адам и Ева, и като истински брат, страдайки от погубването на толкова много души, които тези техни идоли отвеждат в ада, където горят в пламъци, нашият велик император е изпратил да ги спасим, затова да не се кланят повече на тези идоли и да не им принасят повече в жертва нито индианци, нито индианки, понеже всички сме братя, и да престанат с перверзиите и с кражбите. Каза му още, че по-нататък нашият крал и господар ще изпрати едни мъже, които живеят много смирено и са по-добри от нас, за да им обяснят тези неща, тъй като ние идваме само като вестоносци, но го моли да изпълни каквото му казваме.

Понеже му се стори, че Монтесума иска да отговори, Кортес спря речта си и се обърна към нас с думите: „Като за първи път това е достатъчно.“ Монтесума каза: „Сеньор Малинче, много добре разбирам вашите думи и обяснения още откакто на брега сте говорили на моите слуги това за вашите богове и за кръста и всички неща, които се проповядват сред народите, откъдето идвате. Не сме ви отговорили на никое от тях, защото откак свят светува, почитаме нашите идоли и ги смятаме за добри. Сигурно такива са и вашите за вас, но не се опитвайте повече да ни говорите за тях. Това за сътворението на света и ние така го вярваме от много стари времена и по тази причина смятаме, че вие сте тези, за които нашите прадеди са казвали, че ще дойдат оттам, откъдето изгрява слънцето. На този ваш велик крал аз съм длъжник и ще му дам от всичко, каквото имам, защото, както казах вече, преди повече от две години научих за двама капитани, които бяха дошли, откъдето дойдохте и вие, и те също казвали, че са слуги на този ваш велик крал. Бих искал да знам дали всички сте дошли заедно.“

Кортес потвърди, че всички сме братя и слуги на нашия император, че онези капитани са дошли да разучат пътя, моретата и пристанищата, за да ги научим ние и да дойдем после тук. Монтесума говореше за Франсиско Ернандес де Кордоба и Грихалва, с които за първи път бяхме дошли да откриваме нови земи; той каза, че още оттогава е имал намерение да се срещне с някои от тези хора, които идвали, за да им окаже почести, и тъй като боговете изпълнили добрите му желания, сега ние сме в неговия дом, който може да се нарече наш, нека почиваме и се веселим, там ще бъдем добре обслужени. Ако понякога е изпращал да ни кажат да не влизаме в града му, това не е било по волята му, а само защото неговите васали се

страхували и казвали, че сме хвърляли гръм и мълнии и сме убивали много индианци с конете и че сме зли теулес и други такива детинщини.

Сега, като видял с очите си, че сме хора от плът и кръв и разумни, и знае, че сме много безстрашни, той ни уважава много повече, отколкото, когато е съдил за нас по приказките, които са му казали, и ще ни даде каквото има. Кортес и всички ние отговорихме, че считаме за голяма милост неговата щедра благосклонност. След това Монтесума каза, смеейки се: „Малинче, много добре знам какво са ти наприказвали тези от Тласкала, с които ти стана такъв голям приятел: че аз съм като бог или теул, че всичко в къщите ми е само злато, сребро и скъпоценни камъни. Много добре знам, че вие като мъдри хора не сте им повярвали и сте го сметнали за измислица. Сега, сеньор Малинче, виждате моето тяло от плът и кости като вашите; моите къщи и дворци от камък, дърво, и вар. Това, че съм велик владетел, е вярно и че имам богатства от моите предшественици, също е вярно, но не и глупостите и лъжите, които са ви казали за мен, на които не трябва да вярвате, както и аз не вярвам в измислиците за вашите гръмове и мълнии.“

Кортес също му отговори, смеейки се, че противниците и враговете винаги говорят лоши неща и измислици за тези, които не обичат, и той добре е разбрал, че няма да види по-блестящ владетел от него по тези земи и ненапрасно Монтесума е толкова известен пред нашия император.

Докато разговаряха така, Монтесума тайно заповяда на един велик вожд, негов племенник от свитата, да нареди на главните му слуги да донесат няколко жълтици, които, изглежда, бяха заделени за Кортес, и десет товара красиви облекла, които той разпредели между Кортес и четиримата капитани, а на нас войниците даде по два златни наниза, които струваха по около десет песос единият, и по два товара наметала. Всичкото злато, което ни даде, струваше към хиляда песос и го даде с приветлив вид на велик и щедър господар.

Тъй като минаваше пладне и за да не му дотягаме повече, Кортес му каза: „Сеньор Монтесума, много ни задължавате, като ни обсипвате всеки ден с вашата милост и щедрост. Време е вече ваша милост да се нахрани.“ Монтесума отговори, че напротив, той ни е задължен за това, че сме го посетили.

Разделихме се с владетеля на Мексико с големи любезности и се върнахме в нашите помещения, като по пътя си говорихме за добрите маниери, които проявяваше във всичко, и че ние също би трябвало да му оказваме почит, като си сваляме бойните шлемове, когато минава пред нас; така и правехме.

ГЛАВА LXXXIV

ЗА ОБНОСКИТЕ И ЛИЧНОСТТА НА ВЕЛИКИЯ МОНТЕСУМА И ЗА ТОВА, КАКЪВ ВЕЛИК ГОСПОДАР БЕШЕ ТОЙ

Великият Монтесума беше на възраст не повече от четиридесет години, висок и добре развит, слаб и строен, типичен индианец. Носеше не много дълги коси, стигаха само до ушите му; брадата му беше малка, черна, добре поддържана и рядка. Лицето му беше малко удължено и весело, очите — хубави и в погледа му се забелязваше една странна сърдечност, а когато беше необходимо и строгост. Беше много спретнат и чист, къпеше се всеки ден след обяд. Имаше много жени, все дъщери на знатни придворни, както и две законни жени, дъщери на велики вождове, и се събираше с тях толкова тайно, че само слугите, които ги обслужваха, научаваха за това. Беше много непоковарен. Наметалата и дрехите си носеше само един ден, след което ги сваляше и ги обличаше отново чак след три-четири дни. Имаше към двеста придворни в други зали, съседни на покоите му, но само някои можеха да разговарят с него и когато трябваше да му кажат нещо, задължително си сваляха богатите наметала и обличаха други, съвсем скромни, но непременно чисти, трябваше да влизат боси и с наведени очи, да не го гледат в лицето и преди да стигнат до него, с три поклона да му казват: „Господарю, мой господарю, мой велики господарю.“

След като му съобщаваха това, за което бяха дошли, той с малко думи ги отпращаше. На излизане не се обръщаха с гръб към него, а с наведени към земята лице и очи, заднишком се оттегляха от залата. И още едно нещо видях, че когато идваха други велики владетели от далечни земи по държавни спорове и дела, щом стигаха до покоите на Монтесума, също трябваше да си събуят обувките, да облекат бедни одежди и да не влизат направо в двореца, а да обиколят малко край вратата, защото нахълтването се смяташе за неуважение.

Неговите готвачи му приготвяха до трийсет вида ястия, сготвени по техен начин и обичай, и ги слагаха на малки глинени мангали, за да не изстиват, а от ястието, което избираше великият Монтесума, се приготвяха повече от триста чинии, освен хилядата за придворните му. Понякога преди ядене великият Монтесума излизаше заедно със знатните си придворни и със слугите си и те му казваха кое ястие е по-добро, от какви птици и с какви подправки е приготвено и каквото му препоръчваха, това ядеше.

Чух да казват, че често му готвели месо от невръстни деца, и понеже имаше голямо разнообразие от най-различни ястия, не успяхме да забележим дали наистина беше човешко месо, защото всеки ден му готвеха кокошки, петли, фазани, местни яребици и пъдпъдъци, домашни и диви патици, елени, местни прасета, гълъби, диви и домашни зайци и други най-различни птици и животни, които отглеждат в тези земи и които са толкова много, че не ще мога да ги изброя. Ние постоянно се вглеждахме в тях, но знам със сигурност, че откакто нашият капитан ги укори, че правят жертвоприношения и ядат човешко месо, Монтесума заповяда повече да не му готвят това ястие.

Да оставим това и да се върнем на начина, по който го обслужваха, докато се хранеше. Това ставаше по следния начин: ако беше студено, запалваха главни от дървесни кори, които не димяха и миришеха много хубаво, и за да не му греят повече, отколкото иска, слагаха отпред една дъска, украсена със злато и фигурки на идоли. Той сядаше на едно ниско столче, красиво и меко. Масата също беше ниска, направена по същия начин като стола. Застилаха бели покривки и едни доста дълги кърпи от същия памучен плат, и четири много красиви и чисти жени му поднасяха вода да си измие ръцете в едни дълбоки съдове, които наричат шикали; под ръцете му слагаха други, подобни на чинии съдове и му подаваха кърпи, а други жени му носеха царевични питки.

Когато започваше да яде, пред него поставяха нещо като дървена врата, богато украсена със злато, за да не го виждат, четирите жени също се оттегляха; отстрани заставаха прави четирима стари велики вождове, с които от време на време Монтесума разговаряше и ги питаше за някои неща; и като голямо благоволение даваше на всеки от тези старейшини по една чиния от ястието, което най-много му харесваше. Говореше се, че тези старци били негови много близки

роднини, съветници и съдии, и блюдата, които им даваше Монтесума, те изяждаха с голяма почит прави и без да го гледат в лицето.

Поднасяха му храната в глинени съдове от Чолула, от червена и черна глина. Докато се хранеше, придворните му дори не можеха да си помислят да вдигат шум, или да разговарят в съседните стаи. Носеха му плодове от всякакъв вид, но той ядеше много малко. От време на време му поднасяха в едни подобни на чашки съдове от фино злато една напитка, направена от какао. Казваха, че това било, за да прави любов с жените, но тогава не обърнахме внимание на това; аз обаче наистина видях да носят към петдесет големи кани с хубаво какао и той пиеше това питие, което жените му поднасяха с голяма почит.

Понякога по време на ядене идваха няколко гърбави и много грозни джуджета с уродливи тела и други индианци, които пък бяха шутове и го разсмиваха, други му пееха и танцуваха, защото Монтесума много обичаше удоволствията и песните. На тях той заповядваше да дадат остатъците от трапезата си и чашки с какао.

Същите четири жени вдигаха покривките и отново с голяма почит му поднасяха вода да си измие ръцете; после Монтесума разговаряше с четиримата старейшини, след което те с дълбок поклон се оттегляха, а той оставаше да си почине. След като великият Монтесума се нахранеше, ядяха и всички останали придворни и слуги в двореца, струваше ми се, че вадеха повече от хиляда блюда от ястията, за които говорих, и кани с пенесто какао, както го приготвят мексиканците, повече от две хиляди и безброй плодове. Кой знае колко му струваха всичките тези жени и слугини и индианките, които правеха хляб и какаото.

Да оставим настрана разноските и яденето в дома му и да кажем нещо за неговите главни домоуправители, ковчежници, домакини и сановници, за тези, които отговаряха за къщите, в които държаха царевицата. Казвам ви, че има толкова за писане, за всяко нещо поотделно, че не знам откъде да започна; ние се чудехме на реда и запасите, които имаше от всичко; пропуснах да кажа, че докато Монтесума се хранеше, прислужваха му и други две много грациозни жени, които му носеха в едни подноси, покрити с чисти кърпи, омлети с яйца и други ястия; носеха му също други видове хляб, подобни на дълги кифли, замесени с много питателни неща, и хляб пачол, така му казват там, който представлява нещо като нафора.

Също така слагаха на масата му три изписани и позлатени тръбички, пълни с ароматичен балсам, смесен с една трева, която се казва табако. След като се нахранеше, след като завършеха танците и се вдигнеше масата, той гълташе малко дим от една от тези тръбички и с това заспиваше.

Спомням си, че по онова време главен иконом бе един велик вожд, когото ние нарекохме Тапия, той водеше сметка за всички доходи на Монтесума в книгите си, направени от хартия, която се казва амал. Тапия държеше тези книги в една голяма къща.

Да не говорим повече за книги и сметки, защото излизаме извън рамките на нашия разказ, и да кажем, че великият Монтесума имаше две къщи, пълни с най-различни оръжия, много от тях богато украсени със злато и скъпоценни камъни. Имаше големи и малки кръгли щитове, дървени боздугани и други, направени като големи мечове, с набити в дървото кремъчни остриета, които режат повече от нашите мечове; копия, по-дълги от нашите, с дълги остриета, които, като се ударят в щита, не отскачат, а се забиват и режат като истински бръсначи; те затова ги и използват да бръснат главите си.

Имаше много добри лъкове и стрели и чаталести пръчки с приспособленията, с които ги изстрелват, много прашки и заоблени камъни и едни дълги щитове, които могат да се навиват нагоре, когато не се бият, за да не пречат, а по време на бой, когато са нужни, те ги развиват и с тях покриват тялото си от горе до долу.

Също така имаха много ватирани ризници, богато украсени с най-разноцветни пера, които служеха за бойни отличия; имаха шлемове от дърво и кост, също украсени с пера, и още много други оръжия с най-различна направа, които тук няма да описвам, за да избягна многословието. Имаше много майстори, които си разбираха от занаята, и икономи, които се грижеха за въоръжението.

Да оставим това сега и да отидем в къщата на птиците. Тук няма как да не разкажа за всеки вид и какви са — от кралските орли и други по-малки от тях и по-едри птици до най-малките пъстроцветни птички; от зелени пера мексиканците правят разкошни украшения. Птиците със зелена перушина приличат на свраките в нашата Испания; в тази земя ги наричат кетцали. Имаше и други птици, чиято перушина беше в пет цвята; зелен, червен, бял, жълт и син, за тях не знам как се казват. А разноцветните папагали бяха толкова видове, че не си спомням

имената им. Да не говорим за патиците с хубава перушина и други, малко по-големи, които приличаха на тях; всички тези птици ги скубеха в определено време и те отново се покриваха с перушина. Отглеждаха ги в тази къща и няколко индианци и индианки имаха грижата да ги насаждат, когато трябваше да мътят пиленца, да им почистват гнездата, да ги хранят, въобще знаеха какво трябва да направят за всеки вид птици.

До тази къща имаше изкуствено езеро със сладка вода, в което живееха други птици с много дълги крака, а тялото, крилете и опашките им целите бяха червени; аз не знам името им, но знам, че в Куба казват ипирис на едни птици, подобни на тези. В това езеро имаше много видове птици, които бяха постоянно във водата.

Да оставим това и да отидем в друга голяма къща, където имаха много идоли и казваха, че това са техните най-свирепи богове, и при тях имаше различни кръвожадни животни, два вида тигри и лъвовете, едни зверове, прилични на вълците, които в тази земя се наричат адивес^[1], лисици и други по-малки зверчета, които се хранеха с месо. Даваха им да ядат месо от елени, кокошки, кучета и друг дивеч, а също чух да казват, че им давали и телата на индианците, които принасяха в жертва; понеже неведнъж говорих за жертвоприношенията, да разкажа как правят това: вече, мисля, споменах, че когато принасяха в жертва някой нещастен индианец, те му разпаряха гърдите с едни големи ножове от кремък, изтръгваха туптящото още сърце с димяща кръв и го поднасяха на идолите, на които правеха жертвоприношението; след това отрязваха бедрата и ръцете и ги изяждаха на празници и пиршества, а главата окачваха на едни греди; те не ядяха трупа на жертвата, а го даваха на тези кръвожадни зверове.

Освен това в тази проклета къща видяхме и най-различни змии и отровни усойници, които имаха на опашката си звънчета. Тези влечуги бяха най-лошите от всички, държаха ги в едни големи делви с много перушина, там те снасяха яйцата си и отглеждаха своите змийчета. Хранеха ги с телата на закланите индианци и с месо от кучета, които развъждаха; по-късно научихме със сигурност, че когато ни изгониха от Мексико и избиха към осемстотин от нашите войници, с убитите хранили в продължение на много дни тези зверове и влечуги, както ще кажа, като му дойде времето и мястото по-нататък; тези змии и зверове ги държаха при своите свирепи идоли.

Когато започваха да реват тигрите и лъвовете, да вият чакалите и лисиците и да съскат змиите, беше ужасно и приличаше на истински ад.

Да минем по-нататък и да кажем за големите майстори, които имаше във всеки занаят. Да започнем от тези, които обработваха скъпоценните камъни, златарите, които лееха злато и сребро, и от които големите златари в нашата Испания могат да видят много неща; най-големите майстори в този занаят бяха от едно селище, което се казва Ескапусалко^[2], на една левга от Мексико. Да минем по-нататък към майсторите, които правеха украшенията от пера, художниците и изкусните резбари, само като гледахме сегашната им работа, можехме да си представим как са работили преди. Сега в град Мексико има трима толкова изкусни майстори в резбата и рисуването: Маркос де Акино, Хуан де ла Крус и Креспильо, и тримата са индианци, които ако бяха живели в древните времена на Апелес^[3], Микеланджело или Беругете^[4], съща щяха да сложат имената им сред тях.

Да продължим по-нататък и да отидем при тъкачките и шивачките, които правеха най-различни красиви дрехи с богата украса от пера. Най-големи майсторки в тази област бяха индианките от селищата на провинцията, която се намира на брега на морето и се нарича Котастан^[5], много близо до Сан Хуан де Улуа.

В къщата на самия Монтесума, дъщерите на знатни придворни винаги изработваха много изящни неща, а много други дъщери на Мексико, които подобно на монахини бяха затворени, също тъчаха с пера. Тези монахини живеяха в едни къщи близо до големия храм на Уичилобос и даваха обет на него или на един друг женски идол. За тази богиня казваха, че била застъпница на задомяването, та бащите им ги държаха там, докато се задомят.

Да продължим по-нататък и да кажем за големия брой танцьори, които имаше великият Монтесума, и други, които носеха тояга с краката си, трети, които политаха високо, когато танцуваха, четвърти, които бяха като кавгаджии и му доставяха удоволствие със свадите си. Имаше безброй такива хора, които не умееха да правят друго.

Да не забравим и градините с благоуханни цветя и дървета, реда и алеите между тях, басейните и изкуствените езера със сладка вода, в които водата влизаше от единия край и излизаше от другия, баните, които имаха, големия брой малки птички, които чуруликаха в

дърветата, лековитите билки и ползата, която извличаха от тях, за всичко това имаше градинари; всичко беше от камък, варосано — както баните, така и алеите, и беседките, където пееха и танцуваха. Имаше толкова много неща за гледане в тези градини, както и навсякъде другаде, че не преставахме да се чудим на могъществото на Монтесума.

[1] Чакал. Бернал Диас греши. Адиве е арабска дума, използвана в Испания. ↑

[2] Ацкапотцалко. ↑

[3] Най-известният от гръцките художници, рисувал портрет на Александър Македонски (IV в. пр.н.е.). — Б.пр. ↑

[4] Най-изявеният художник на испанския Ренесанс. ↑

[5] Котакстла. ↑

ГЛАВА LXXXV

КАК НАШИЯТ КАПИТАН ПОЖЕЛА ДА РАЗГЛЕДА МЕКСИКО

Бяха минали вече четири дни, откакто се намирахме в Мексико, а нито нашият капитан, нито някой от нас беше излизал от къщите, където бяхме настанени, освен до палатите и градините на Монтесума. Кортес ни каза, че има намерение да отиде и да види главния площад и главния храм на техния Училобос и иска да изпрати хора да кажат това на великия Монтесума. За тази цел той изпрати Херонимо де Агилар и доня Марина и с тях един от своите пажове, който вече разбираше езика и се казваше Ортегиля. Щом разбрал това, Монтесума казал, че можем да отидем и на добър час, но, от друга страна, се уплашил да не оскърбим идолите им и решил да ни придружи с голяма свита от своите първенци.

В разкошната си носилка той излезе до половината път. До едни светилища слезе от носилката, защото смяташе за голямо неуважение да отиде до храма на идолите на носилка: подкрепяха го великите вождове. Пред него вървяха господари на васали и носеха два жезъла като скиптри, вдигнати високо, което беше знак, че великият Монтесума минава пеша, а когато минаваше с носилката сам, той държеше в ръка един малък жезъл, половината от злато, половината от дърво, като жезъла на правосъдието в Испания. Така Монтесума се изкачи на главното светилище, придружен от много жреци, и започна да кади и да извършва други церемонии в чест на Училобос.

Да оставим Монтесума, който беше отишъл напред. И да се върнем при Кортес и при нашите капитани и войници, които, както винаги, бяха добре въоръжени; така ни виждаше Монтесума, когато отивахме да го видим, и не намираше нищо странно в това. Казвам го, понеже нашият капитан и всички конници тръгнаха с конете си, а останалите войници — в пълно бойно снаряжение. Отправихме се към

Тателулко^[1], придружени от много вождове, които Монтесума беше изпратил да дойдат с нас.

Когато стигнахме до големия площад, останахме учудени от огромното множество от хора и стоки, които имаше там, и от отличния ред и порядък във всичко. Първенците, които ни придружаваха, ни обясняваха, кое какво е. Всеки вид стока имаше точно определено място. Да започнем от търговците на злато, сребро и скъпоценни камъни, на пера, наметала и други майсторски изработени неща.

На площада продаваха много индиански роби и робини, както португалците продаваха негрите от Гвинея, и повечето бяха вързани за едни колове с нашийници, за да не избягат.

По-нататък бяха търговците, които продаваха по-груби дрехи от памук или какао, и така бяха представени всички видове стоки, които има в Нова Испания, всички подредени, както по нашия край, в Медина дел Кампо, където правят панаири и на всяка улица продават от една определена стока. Така беше и на този площад; там бяха и продавачите на наметала от енекен, въжета и дървени обувки, варени сладки корени и други дреболии от същото дърво, от което правят обувките, всичко това се намираше на площада; и кожи от тигри, лъвове и видри, и от чакали и елени, и от други зверове, от язовци и диви котки, някои от тях дъбени, а други сурови, тях ги продаваха на друго място заедно с други неща от този род.

Да минем по-нататък и да кажем за продавачите на фасул и други зеленчуци и треви. Да отидем при тези, които продаваха кокошки, петли, домашни и диви зайци, елени и патици, кученца и други животни; те също имаха определено място на площада. Да кажем за продавачките на плодове, за продавачките на готвени ястия, на дреболии, на банички от царевично брашно и мед. На друго място имаше всички видове плочки и грънци, от големи делви до малки канички; имаше и продавачи на мед и други лакомства, които се правят като халва с орехи. На друго място продаваха строителен материал, дъски, люлки, греди, дъски за кълцане на месо, пейки.

Да отидем при тези, които продаваха греди от мексикански бор и други такива неща. Да ви кажа ли още с извинение, че продаваха също много канута, пълни с човешки испражнения, които стояха в едно езеро близо до площада? Те им служеха да добиват сол и да дъбят

кожи, казваха, че без тях солта не ставала хубава. Много добре знам, че някои читатели ще се смеят; но казвам, че беше така.

Ще попитате, защо пиляя толкова думи да описвам какво продаваха на този голям площад? Защото искам подробно да разкажа за всички неща, също и за хартията, която в тази земя се нарича амал, и за тръбичките с благовония, смесени с тютюн, и за жълтите мазила; под едни сводове продаваха много семена. Видяхме и много билкари. Там имаше и къщи, където съдеха трима съдии и други като съдебни изпълнители, които оглеждаха стоките.

Забравих солта и майсторите на кремъчни ножове и как ги правеха от камъка. Ами продавачките на риба и другите, които продаваха едни хлебчета от водорасли; тези хлебчета имат вкус на сирене. Продаваха се също брадви от месинг, мед и калай, чашки за какао и едни изписани канички, направени от дърва. Вече искам да свърша изброяването на стоките, които се продаваха там, защото бяха толкова много и различни, че за да може всичко да види и да обиколи огромния площад, заграден с портали и винаги пълен с множество хора, човек се нуждаеше най-малко от два дни.

Отидохме до голямото светилище и когато минавахме близо до големите дворове на храма, преди да излезем от площада, видяхме други търговци, които, както ни казаха, продавали злато на зърна от мините; зърната бяха поставени в едни тънки пищяли на патици, които бяха толкова прозрачни, че златото се виждаше отвън; по дължината и дебелината на пищялите смятаха колко наметала или колко какао струваше златото, колко роби или каквато и да е стока за размяна.

Така оставихме големия площад и стигнахме до големите концентрични дворове, където се намираще главното светилище. Преди да се стигне до него, се минаваше през външните дворове, които ми се сториха по-големи от площада в Саламанка^[2], опасани с две каменни стени, а самият двор бе застлан с големи, бели и много гладки каменни плочи; където нямаше от тези камъни, бе варосано и излъскано, навсякъде много чисто, нямаше нито една сламка или прах.

Когато стигнахме до голямото светилище, преди да започнем да се изкачваме по стълбите, великият Монтесума изпрати отгоре, където правеше жертвоприношения, шестима жреци и двама знатни придворни да придружат нашия капитан и да му помагат при изкачването на стъпалата, които бяха сто и четиринайсет; искаха да го

хванат подръка, както господаря си Монтесума, като мислеха, че ще се умори, но Кортес отказа и не пожела да се доближават до него.

Като изкачихме върха на голямото светилище, намерихме се на една площадка и там видяхме няколко големи камъка, поставени като на скели, на които просваха нещастните индианци, за да ги заколят; там имаше една голяма фигура на дракон и други зловещи фигури, и много кръв, пролята същия ден. Щом стигнахме, Монтесума излезе от едно светилище на самия връх на голямото светилище, където се намираха техните проклети идоли, придружен от двама жреци, и каза с голяма почит към Кортес и към нас: „Сигурно сте уморен, сеньор Малинче, от изкачването на този наш велик храм.“ Кортес отговори чрез нашите преводачи, че нищо не може да го измори нито него, нито нас.

След това Монтесума улови капитана за ръката и му каза да разгледа неговия град и всички останали градове в езерото, както и другите пристанища край него, и че ако не е успял да види главния площад, оттук ще може да го види много по-добре.

Така разгледахме всичко, тъй като онзи голям и проклет храм беше толкова висок, че градът се виждаше като на длан; оттам видяхме трите главни пътя, които водеха към Мексико: пътят от Ицтапалапа, по който влязохме преди четири дни; пътят от Такуба, по който по-късно избягахме през нощта на голямото ни поражение, когато Куедлавака, новият господар, ни изгони от града, пътят от Тепеакиля.^[3] Видяхме и сладката вода, с която се снабдяваше градът, и която идваше от Чапултепек; многото мостове на главните пътища, под които минаваше водата на езерото; в това езеро имаше много канута, едни идваха с продоволствия, други се връщаха с товари и стоки; видяхме, че от къща до къща в този град и във всички останали градове, заселени във водата, може да се отиде само по едни подвижни дървени мостове или с лодки; виждахме в тези градове светилища, високи като кули и здрави като крепости, всичките бяха бели и будеха удивление; къщите на ацтеките по главните пътища също бяха като крепости.

След като разгледахме всичко това, отново обърнахме погледи към площада и тълпата, едни купуваха, други продаваха, а шумът и гласовете се чуваха на повече от една левга. Сред нас имаше войници, които бяха ходили в много части на света, в Константинопол, в цяла

Италия и Рим и казаха, че такъв голям, хубав и подреден площад, с толкова много хора, не са виждали никъде другаде.

Да оставим това и да се върнем при нашия капитан, който каза на фрай^[4] Бартоломе де Олмедо: „Струва ми се, отче, че ще бъде добре да склоним Монтесума да ни позволи да направим тук една църква.“ Отецът отговори, че ще бъде добре, ако склони, но на него му се струва, че моментът не е подходящ за това и Монтесума едва ли ще позволи такова нещо.

След това Кортес каза на Монтесума: „Много велик владетел е ваша милост. Беше ни много приятно да видим вашите градове. Тъй като сме тук, много ви моля да ни покажете вашите богове и теулес.“ Монтесума отвърна, че първо ще пита своите велики жреци. И след като говори с тях, каза да влезем в една малка кула, където имаше два олтара с много богати дърворезби на тавана. До всеки олтар имаше по две гигантски фигури, с високи и дебели тела, първата, която стоеше отдясно, била на техния Уичилобос, бога на войната. Лицето му беше много широко, а очите безформени и ужасни. По цялото му тяло имаше безброй скъпоценни камъни, злато и бисери, залепени с нишесте, което в тази земя се прави от едни корени, опасваха го огромни змии, направени от злато и скъпоценни камъни; в едната си ръка държеше лък, а в другата — стрели. До него имаше друг, по-малък идол, за който казаха, че е негов слуга; той държеше едно не много дълго копие и богато украсен със злато и скъпоценни камъни щит. На врата на Уичилобос висяха маски с човешки образ и нещо подобно на човешки сърца, целите от злато, а някои от сребро, обсипани с безброй сини скъпоценни камъни.

Там имаше мангали с техния тамян, който се казва копал. В тях горяха и сърцата на трима индианци, които бяха принесли в жертва същия ден. Целите стени и пода на светилището бяха почернели от съсирена кръв и воняха ужасно. След това отляво на Уичилобос видяхме още един голям идол, който имаше лице като на мечка, а очите му блестяха, тъй като бяха направени от техните огледала, наречени тецкалт; тялото му беше облепено със скъпоценни камъни, също като на главния идол, защото, както казваха, тези два идола били братя. По-малкият се казваше Тескатепука и беше бог на ада; той се грижеше за душите на мексиканците и тялото му беше опасно от едни фигурки, подобни на малки дяволчета, чиито опашки бяха като змии.

По стените на пода имаше толкова много засъхнала кръв и толкова зловоние, каквото няма и в кланиците на Кастилия. На Тескатепука бяха принесли в жертва пет сърца на индианци, заклани същия ден.

На най-високото място на цялото светилище се намираше една вдлъбнатина, подобна на ниша, богато украсена с дърворезба. Там имаше статуя на получовек-полугушер, цялата в скъпоценни камъни и покрита с наметало. Казваха, че тялото на тази статуя е пълно с всичките семена, каквито има на земята, и това е богът на посевите и плодовете; името му не си спомням. И там кръвта вонеше така, че едва издържахме да не излезем.

Имаше един огромен барабан и когато го биеха, издаваше много тъжен звук, сякаш идеше от ада, чуваше се на повече от две левги разстояние. Казваха, че кожата на този барабан били от едни огромни змии. На тази площадка видяхме безброй дяволски неща: рогове, тръби и големи ножове, много сърца на индианци, които бяха изгорели и с тях прекадяваха идолите, всичко беше покрито с кръв и тъй като вонеше на кланица, гледахме колкото се може по-скоро да се махнем от това зловоние и зловеща гледка. Полуусмихнат, нашият капитан каза на Монтесума чрез преводачите: „Сеньор Монтесума, не мога да разбера как един такъв велик господар и мъдър мъж като ваша милост не си е дал сметка, че тези идоли не са богове, а нещо много лошо, което се нарича дяволи. И за да го разбере ваша милост и вашите папас да го видят добре, направете ми една услуга: позволете на тази кула да сложим един кръст и в някоя част от храма, където са вашите Уичилобос и Тескатепука, да направим място, за да сложим образа на света Богородица (Монтесума вече беше виждал този образ) и ще видите как ще се уплашат от нея тези идоли, които ви мамят.“

Монтесума отговори полуразгневен, а и двамата жреци, които бяха с него, направиха гневни жестове. Монтесума каза: „Сеньор Малинче, ако знаех, че така ще кажете и толкова кощунство ще изречете, нямаше да ви покажа нашите идоли и богове. Ние ги смятаме за много добри и те ни дават здраве, вода, добри посеви, хубаво време и победи, когато искаме, и затова трябва да ги почитаме и да им принасяме жертви. Много ви моля, да не се казват повече думи против тях.“ Като чу това и като видя, че Монтесума е много разгневен, нашият капитан не му отговори, а с весело лице забеляза: „Време е, ваша милост, да си ходим.“ Монтесума каза, че е съгласен, но той

трябвало да се моли и да направи жертвоприношение за изкупление на големия грях, който е извършил, като ни е позволил да се изкачим на техния главен храм и да видим техните богове и за хулните думи против тях, Кортес му каза: „Вярно е това, простете, сеньор.“ После слязохме надолу по стъпалата и тъй като те бяха сто и четиринайсет, някои наши войници, които имаха болезнени отоци, ги заболяха бедрата от слизането.

Ще спра да говоря за храма и ще кажа какво друго видях околоръст и ако не го опиша така, както беше в действителност, не се чудете, защото по онова време трябваше да мислим за съвсем други неща: за военни работи и за заповедите, които ми даваше моят капитан, а не как да описваме видяното. Да се върнем на думата. Струва ми се, че голямото светилище заемаше шест много големи двора. Отдолу нагоре, където имаше една куличка, в която се намираха идолите, храмът постепенно се стесняваше и от средата до най-високата площадка имаше пет вдлъбнатини, подобни на бойници, открити, без перила. И тъй като има много светилища, изобразени на гербовете на конкистадорите, на моя герб също има светилище, който и да е от тях ще ви даде представа как изглеждаха отвън; но това, което видях и научих, и за което много се говореше по онова време, беше, че когато градили този храм, всички жители на града подарили голямо количество злато, сребро, бисери и други скъпоценни камъни, които били вградени в основите му; освен това основите му били окъпани с кръвта на много индианци, пленени във войни и принесени в жертва; хвърлени били и семена от всички растения, които растат в тази земя; всичко това било направено, за да измолят от идолите победи, богатство и много плодове.

Сега някои любознателни читатели ще кажат как сме успели да научим, че в основите на този голям храм мексиканците са хвърлили злато, сребро, скъпоценни камъни и семена и са ги оросили с човешка кръв от принесени в жертва индианци, когато от построяването му са минали хиляда години.^[5] На това аз ще отговоря, че след като завоювахме този могъщ и голям град, предложихме на мястото на този голям храм да направим една църква на нашия закрилник и водач Сантяго и когато разкрихме основите, за да ги заздравим, намерихме много злато, сребро, чалчиуис, бисери и други скъпоценни камъни. Също така един жител на Мексико, на когото се падна друга част от

този строителен участък, намери същите скъпоценности и служителите на съкровището на Негово Величество ги поискаха за краля на Испания, на когото принадлежах по право. По това бе образувано съдебно дело и вече не си спомням какво стана по-нататък, но тогава се допитаха до вождовете и първенците на Мексико и до Гуатемус, който беше още жив по това време, и те казаха, че наистина по онова време всички жители на Мексико са хвърлили в основите много скъпоценности и че за това се споменава в техните древни книги и рисунки; по тази причина богатството остана в полза на светата църква на Сантяго.

Да оставим това и да кажем за големия и разкошен площад пред храма на Училиобос, където сега е църквата на Сантяго, този площад се нарича Тателулко. Вече казах, че две каменни стени ограждат храма, а вътре земята бе постлана с бели каменни плочи, всичко бе добре варосано, излъскано и чисто; по площ дворът на главното светилище беше като площада в Саламанка. Малко встрани от главния храм имаше една малка кула, която също беше светилище на идоли и истински ад, защото вратата представляваше ужасна уста, зейнала и с големи кучешки зъби, и казват, че ги имало в ада и така гълтали душите. До вратата видяхме фигури на дяволи и змии, а малко по-встрани имаше един жертвеник, целият опръскан с кръв и почернял от дим и кървави петна; имаше много големи казани и делви, пълни с вода; в тях готвеха месото на нещастните заклани индианци, което жреците изяждаха; до жертвеника се виждаха големи ножове и дръвници, на които режеха месото като в месарниците; зад това проклето светилище имаше купища дърва, а недалеч от тях се намираше един голям басейн с вода, който се пълнеше и се изпразваше през една закрыта тръба от водопровода, който идваше от Чапултепек. Аз винаги казвах на това светилище „ада“.

Да минем през двора и да отидем при друго светилище, където бяха погребани велики мексикански владетели и също имаше много други идоли, всичко беше опръскано с кръв и опушено, и също имаше адски врати и фигури. До това светилище имаше друго, пълно с черепи и кости от крака, добре подредени, така че можеха да се видят, но не и да се преброят, защото бяха много; черепите бяха на една страна, а костите от крака — на друга; там също имаше други идоли.

Във всяко светилище, за които споменах, имаше жреци с дълги черни наметала и качулки като на доминиканските монаси, които малко приличаха и на каноническите; косите им бяха много дълги и не можеха да се срещат и оправят; ушите на повечето бяха отрязани и по косите им имаше много кръв.

Да минем по-нататък, където имаше други светилища, малко отдалечени от тези с черепите и костите, и които също имаха идоли и други проклети изображения. За тези идоли казваха, че били покровители на семейството. Повече няма да се спирам да разказвам за идолите, само ще кажа, че около големия храм и двора имаше много къщи, не много високи, в които живееха жреците и други индианци, грижещи се за идолите. Също така имаше едно голямо изкуствено езеро с много чиста вода, която беше отредена само за Уичилобос и Тескатепука, и идваше по закрыта тръба от Чапултепек.

Наблизо имаше други големи сгради, подобни на манастири, където бяха събрани дъщерите на много жители на Мексико като монахини, докато се омъжат; там имаше два женски идола, които покровителствуваха задомяването на жените, и на тях също правеха жертвоприношения и празненства, за да им дадат добри съпрузи.

Спрях се подробно да разкажа за този главен храм на площада Тателулко и за дворовете му, защото той беше най-големият храм в цяло Мексико и защото там имаше много и разкошни светилища, на всеки четири-пет епархии се падаше по едно светилище с идоли; и понеже бяха много, няма да ги изброявам, а ще мина по-нататък и ще кажа, че главният храм в Чолула беше по-висок от този в Мексико, тъй като имаше сто и двадесет стъпала. Както говореха, идолът на Чолула се смяташе за добър и от цяла Нова Испания ходеха там на поклонение да му искат прошка и по тази причина му бяха издигнали такъв разкошен храм; той беше по-различен от мексиканския, но също имаше обширни дворове с две каменни стени. Също ще кажа, че и храмът в град Тескуко беше много висок, със сто и седемнадесет стъпала, с широки и хубави дворове, но различен от другите. Смешна работа е това, че всяка провинция имаше свои идоли и във всеки град или провинция те бяха различни от другите, тъй че имаха безброй идоли, и на всички принасяха жертви.

След като капитанът и всички останали се уморихме да вървим и да гледаме това разнообразие на идоли и жертвоприношения, ние се

върнахме в нашите помещения, постоянно придружавани от първенците и вождовете, които Монтесума бе изпратил с нас.

[1] Сегашният площад Сантяго Тлателолко. ↑

[2] Град в Испания, известен със старинния си университет. — Б.пр. ↑

[3] Днешният град Гуадалупе, който се намира на едноименен остров в Тихи океан — мексиканско владение. ↑

[4] Брат, монах (исп.). — Б.пр. ↑

[5] Бернал Диас преувеличава. Храмът е построен не по-рано от XIV век. ↑

ГЛАВА LXXXVI

КАК СЕ ВЗЕ РЕШЕНИЕ ДА АРЕСТУВАМЕ МОНТЕСУМА

Тъй като нашият капитан Кортес и отец де ла Мерсед видяха, че Монтесума няма да склони в храма на техния Уичилобос да сложим кръст, нито да направим църква, и понеже откакто бяхме влезли в град Мексико, за всяка литургия правехме олтар върху маси и после го разваляхме, взе се решение да поискаме от главните икономи на великия Монтесума зидари, за да си направим една църква там, където ни бяха подслонили.

Главните икономи казаха, че ще съобщят това на господаря си. Нашият капитан изпрати да му кажат и той разреши и заповяда да ни дадат всичко необходимо. За два дни направихме нашата църква, сложихме светия кръст и всяка сутрин отслужвахме литургия, докато ни се свърши виното; когато воювахме с Тласкала и Кортес, някои от капитаните и отчето бяха болни, те взеха от виното, определено за литургии. Дори и след като свърши, всеки ден ходехме в църквата и се молехме на колене пред олтара и светците: от една страна, защото като християни бяхме задължени да го правим и по навик, и от друга страна, за да ни видят Монтесума и неговите вождове и да вземат пример, като ни видят как коленичим пред светия кръст, особено по време на вечерната молитва.

Та както си стояхме в онези стаи и понеже навсякъде се пъхахме и искахме всичко да знаем, докато гледахме къде ще бъде най-добре да направим олтара, двама от нашите войници, единият от които беше дърводелец и се казваше Алонсо Янес, видяха в стената едно място, което приличаше на зазидана врата, макар че беше много добре измазано. Понеже се говореше, че в тая сграда Монтесума държи съкровището на баща си Ашаяка, възникна подозрение, да не би то да е в тази зала, затворена и варосана съвсем отскоро, и Янес каза това на

Хуан Веласкес де Леон и на Франсиско де Луго, а тези капитани го казаха на Кортес и така тайно отворихме тази врата.

Първи влязоха Кортес и още няколко капитани и видяха толкова много златни украшения и злато на кюлчета, плочки и скъпоценни камъни чалчиуис и други много големи богатства, че останаха заслепени и не знаеха какво да кажат.

След това и ние научихме за тези богатства и всички капитани и войници влязохме тайно да ги видим; като ги видях, аз онемях и тъй като по онова време бях младеж и през живота си не бях виждал такива богатства, бях сигурен, че на света не може да има по-големи от тях. Взе се решение в никакъв случай да не пипаме нищо и вратата отново да се затвори с камъните и да се измаже по същия начин, както я намерихме, и да не се говори за това, за да не се научи Монтесума, докато размислим какво ще правим по-нататък.

Да оставим сега това богатство и да кажем, че имахме много смели капитани и войници, които даваха много добри съвети, но най-напред нашият господар бог Исус Христос и неговата божествена ръка ни закриляха във всяко начинание и ние бяхме сигурни в това; веднъж четирима от нашите капитани заедно с дванадесет войници, между които бях и аз, все доверени хора, извикахме Кортес насаме в църквата и му казахме да бъде предпазлив, че в тази голяма крепост сме като в капан, да огледа хубаво мостовете и главните пътища и да не забравя думите и предупрежденията, които ни казаха във всички селища, през които минахме: че Уичилобос е посъветвал Монтесума да ни пусне да влезем в града и там да ни избият. Да не забравя, че човешките сърца са много променливи, особено индианските, и да няма доверие на доброжелателството и любовта, която показва към нас Монтесума, защото за броени часове може да се промени и когато му хрумне, да ни нападне. Като ни остави без храна или без вода и като вдигнат някой мост, нищо не ще можем да направим; да обърне внимание, какъв голям брой индианци има на стража Монтесума и как бихме могли да ги нападнем или да се отбраняваме ние, когато всички къщи са във водата. Каква помощ можем да очакваме от нашите приятели от Тласкала, когато те няма откъде да влязат? Така че нека прецени всичко, което му казахме, и незабавно да се разпорежи да хванем Монтесума в плен, ако искаме да си осигурим живота, и да не се чака до следващия ден; да погледне и да се увери, че златото, което ни дава

Монтесума, и това, което видяхме в съкровищницата на баща му Ашаяка, храната, която ядяхме, всичко се превръща в отрова в телата ни и нито нощем спим, нито денем почиваме от тези мисли и ако някои от нашите войници не чувствуват така, което му казваме, те ще са като безчувствени животни, които, заслепени от златото, не виждат смъртта, която ги дебне.

След като ни изслуша, Кортес каза: „Не мислете, господа, че аз спя и нямам същата тревога. Сигурно сте забелязали това, но какви сили имаме ние, за да извършим толкова голяма дързост, да пленим такъв велик владетел в собствените му палати при такава голяма стража? По какъв начин може да стане това, без той да успее да призове своите бойци да ни нападнат?“ Нашите капитани Хуан Веласкес де Леон, Диего де Ордас, Гонсало де Сандовал и Педро де Алварадо отвърнаха: „Да го измъкнем с благи думи от неговата зала и да го доведем в нашите помещения и да му кажем, че е пленен и че ако се противи или започне да вика, ще заплати с живота си.“ Ако Кортес не иска да го направи, нека им даде разрешение, те ще го извършат и пред вид големите опасности, в които се намираме, по-добре и по-разумно е да го пленим, а не да чакаме да ни нападне, защото стане ли това, какво бихме правили?

Някои от войниците му казахме, че икономите на Монтесума, които ни носеха храна, са станали нахални и не ни я носят така, както в първите дни, а също че двама тласкалтекски индианци са предупредили тайно Херонимо де Агилар, нашия преводач, че от два дни насам мексиканците не са много доброжелателни.

Повече от час обсъждахме дали да пленим Монтесума или не и как би могло да стане това. Последният съвет допадна много на нашия капитан. Оставихме работата за другия ден с уговорката, че във всеки случай трябва да пленим владетеля на Мексико, и цяла нощ се молихме на бога да ни помага.

След тези разговори на другия ден сутринта тайно дойдоха двама индианци от Тласкала с няколко писма от Виля Рика. В тях се казваше, че Хуан де Ескаланте, който остана като управител на града, е мъртъв заедно с още шестима войници, загинали в една битка с мексиканците, които ги нападнали; че са убили коня му и много индианци тотонаки, които водили със себе си; че всички племена от планината и от Семпоал са се вдигнали и не искат да им носят храна, нито да служат в

крепостта; докато преди са ги смятали за теулес, сега, след като видели поражението им, са станали много свирепи — и тотонаките, и мексиканците — и не ги смятат за нищо.

Като чухме тези новини, само бог знае колко се натъжихме. Това бе първото ни поражение в Нова Испания.

ГЛАВА LXXXVII

ЗА ПЛЕНЯВАНЕТО НА ВЕЛИКИЯ МОНТЕСУМА

Тъй като предния ден бяхме решили да пленим Монтесума, прекарахме цялата нощ в молитви и на другия ден се уточнихме по какъв начин да стане това.

Кортес взе със себе си петима капитани: Педро де Алварадо, Гонсало де Сандовал, Хуан Веласкес де Леон, Франсиско де Луго и Алонсо де Авила, както и нашите преводачи доня Марина и Агилар; на всички нас той заповяда да бъдем в пълна готовност, а на конниците — да държат конете оседлани.

След като се приготвихме, капитанът изпрати вестители да кажат на Монтесума, че ще иде в двореца му, за да не събуди подозрение с внезапното си появяване. Монтесума се досещаше, че Кортес е разгневен от станалото в Алмерия^[1], но каза, че ще го приеме.

Щом влезе и му оказа обичайната почит, Кортес му каза чрез нашите преводачи: „Сеньор Монтесума, много ви се чудя, че след като сте такъв благороден владетел и наш приятел, сте заповядали на вашите военни вождове, които се намират на брега близо до Туспан, да вдигнат оръжие против моите испанци и да грабят народи, които се намират под защитата и закрилата на нашия крал и господар, и да отвличат индианци и индианки, за да ги принасят в жертва, и да убият един испанец, мой брат, и един кон.“ Кортес премълча за капитана и за шестимата войници, които бяха умрели след завръщането си във Виля Рика, защото Монтесума не бе успял да го научи, нито пък неговите подчинени знаеха това. Кортес му каза също: „Смятайки ви за голям приятел, аз заповядах на моите капитани във всичко да ви помагат и служат, а ваша милост, напротив, не направи същото. Също така в Чолула вашите вождове бяха дошли по ваша заповед с голям брой бойци, за да ни избият. Поради голямата ми любов към вас, аз досега се преструвах, че не знам истината, но ето сега вашите васали са

станали толкова безочливи и тайно си говорят, че искате да ни избие. Аз не бих искал да започна война и да разруша този град. За да обясните всичко това, е необходимо тихо и без да вдигате никакъв шум, да дойдете с нас в нашите помещения, там ще бъдете обслужван и гледан много добре, както във вашия собствен дом; ако започнете да вдигате шум или да викате, веднага ще бъдете убит от тези капитани, които не съм довел тук за друго.“

Като чу това, Монтесума много се изплаши и загуби ума и дума. След това отговори, че никога не е заповядвал такова нещо — да вдигнат оръжие против нас — и че незабавно ще изпрати да извикат тези негови подчинени, за да научи истината и да ги накаже. Веднага след това той свали от китката си печата и знака на Уичилобос, което означаваше, че заповядва нещо много важно и сериозно и че то трябва да се изпълни незабавно. Колкото до това, да се остави в плен и против волята си да дойде в нашия лагер, той каза, че не е човек, на когото могат да се заповядват такива неща, и отказа да тръгне. Кортес започна да го убеждава, но Монтесума отново му отговори, че няма да излезе от палатите си. Така че мина повече от половин час в тази разправия помежду им.

Като видяха, че нашият капитан се бави с Монтесума, а те гледаха час по-скоро да го измъкнат от двореца му и да го вземат в плен, Хуан Веласкес де Леон и останалите капитани се обърнаха малко ядосани и му казаха: „Какво толкова му говори ваша милост? Или ще го вземем в плен, или ще го намушкаме с мечовете си. Затова кажете му отново, че ако започне да вика или да вдига шум, ще го убием, защото по-добре е веднъж завинаги да осигурим живота си или да го загубим.“

И понеже Хуан Веласкес изрече това високо и с гръмовит глас — той така си говореше — Монтесума разбра, че нашите капитани са ядосани, и попита доня Марина какво казваха. Тъй като доня Марина беше много съобразителна, тя му каза: „Сеньор Монтесума, аз ви съветвам да тръгнете незабавно с тях без никакъв шум, защото знам, че те ще ви окажат големи почести, каквито се полагат на велик владетел като вас; ако ли не, тук ще ви убият.“

Тогава Монтесума каза на Кортес: „Сеньор Малинче, щом непременно искате това, аз имам един син и две дъщери. Вземете тях като заложници, не ми нанасяйте на мен такова унижение. Какво ще

кажат моите първенци, ако ме видят в плен?“ Кортес отново му каза, че той лично трябва да отиде с тях и никой друг. В края на краищата след дълги уговорки Монтесума склони да дойде.

Тогава Кортес и нашите капитани станаха много ласкави с него и го помолиха да не се сърди и да каже на своите капитани и стража, че идва доброволно, защото е говорил с Уичилобос и с жреците му, и че е в интерес на здравето и живота му да бъде при нас.

После изнесоха разкошната носилка, с която обикновено излизаше с капитаните от свитата си. И дойде в нашия лагер, където му турихме пазачи, и както Кортес, така и всички ние му оказвахме всякакъв вид услуги и му угаждахме, колкото се може повече, и не му сложихме вериги. Скоро дойдоха всички най-големи мексикански първенци и неговите племенници, да разберат причината за пленяването му и дали ще заповяда да ни нападнат. Монтесума им отговори, че ще се радва да остане няколко дни при нас доброволно и не насила и че ако иска нещо, той ще им каже, да не се вълнуват, нито да тревожат града, нито да скърбят за това, тъй като техният Уичилобос одобрява неговото стоене тук, това са му го казали няколко жреци, които са се допитали до своя идол по този въпрос.

По този начин стана пленяването на великия Монтесума. В пленничеството си той имаше прислуга, жени, бани, където се къпеше всеки ден, и винаги беше обграден от двадесет знатни придворни, съветници и военни вождове. Той прие пленничеството си без много вълнение и в нашите помещения идваха по спорни въпроси пратеници от далечни земи и му носеха дарове и оттам ръководеше важни държавни дела.

Засега ще спра да говоря за това пленничество и ще кажа за пратениците, които Монтесума изпрати със своя знак и печат да извикат неговите вождове, които бяха убили нашите войници; те дойдоха под стража при него и аз не знам какво е говорил той с тях, но след това ги изпрати на Кортес, той да ги съди. Вождовете бяха разпитани, без да присъствува Монтесума, и признаха, че е истина казаното по-горе, че техният господар им е заповядал да нападнат нашите войници, да събират данъци и ако някои теулес защитават местните индианци, да нападнат и тях и да ги избият.

След като получи това признание, Кортес изпрати да кажат на Монтесума в какво го обвиняват; той се извини, доколкото успя.

Нашият капитан изпрати да му кажат, че заслужава наказание, че според това, което нашият крал повелява, лице, което е заповядало да убият други хора, невинни или виновни, трябва да умре, но той толкова го обича и му желае доброто, че макар да има такава вина, по-скоро ще я плати с живота си той, Кортес, отколкото да я прехвърли на Монтесума.

Без да се церемони повече, Кортес осъди тези вождове на смърт, да бъдат изгорени пред дворците на Монтесума, и присъдата бе изпълнена без отлагане. За да няма никакви усложнения, докато ги изгаряха, той заповяда да сложат белезници на самия Монтесума. Когато му ти слагаха, той реवेशе от ярост и ако и преди беше страшен, в този миг беше ужасен.

След като ги изгориха, Кортес отиде заедно с петима от нашите капитани в стаята на Монтесума и лично му свали белезниците и му каза толкова ласкателни думи, че скоро му мина ядът. Защото нашият Кортес му каза, че го смята за повече от брат, че сега Монтесума е крал и господар на много народи и провинции, но Кортес желае след време да го направи, ако може, господар и на останалите земи, които не е могъл да завоюва, и че ако иска, може да отиде в палатите си, той му дава разрешение за това.

Тъй му говореше Кортес чрез нашите преводачи и докато говореше, очите на Монтесума се насълзиха и с голяма любезност отговори, че му е много задължен за това. Обаче той много добре разбра, че това са само думи на Кортес и че сега за него е по-изгодно да остане в плен, тъй като неговите първенци бяха много и племенниците и роднините му идваха всеки ден да го уговарят да ни нападнат и щом го видят свободен, ще го принудят да направи това, а той не искаше размирици в града си; ако не изпълнеше волята им, можеха да издигнат друг господар; той ги отклоняваше от тези мисли, като им казваше, че техният бог Уичилобос е изпратил да му кажат да стои в плен. Както разбрахме и сигурно е било така, Кортес заръчал на Агилар да каже тайно на Монтесума, че макар Малинче да му позволява да излезе от пленничеството, останалите капитани и войници не желаем това.

Когато Кортес чу, че Монтесума иска да остане при нас, сложи ръце на раменете му, прегърна го и каза: „Ненапразно, сеньор Монтесума, ви обичам като брат.“ После Монтесума поиска от Кортес

един испански паж да му прислужва; този паж знаеше вече езика и се казваше Ортегиля; той беше много полезен както за Монтесума, така и за нас, защото научаваше много неща от Монтесума и от неговите подчинени, а и Монтесума го обичаше.

Вече стига сме говорили как Монтесума беше поласкан от големите любезности и услуги и от разговорите с всички нас: винаги, когато минавахме край него, всеки си сваляше шлема, дори и самият Кортес, и той беше много вежлив и почиташе всички.

Да кажем сега имената на вождовете на Монтесума, които бяха осъдени на изгаряне. Най-главният от тях се казваше Кетцалпопока, а останалите бяха Коате и Киауит; името на третия не си спомням. Когато това наказание стана известно по всички провинции в Нова Испания, индианците се стреснаха и селищата от брега, където убиха нашите войници, отново започнаха да служат на останалите испански жители на Виля Рика.

[1] Наутла, където са нападнали Ескаланте. ↑

ГЛАВА LXXXVIII

КАК НАШИЯТ КОРТЕС ИЗПРАТИ ВЪВ ВИЛЯ РИКА АЛОНСО ДЕ ГРАДО ЗА СВОЙ ЗАМЕСТНИК И КАПИТАН, А ГОНСАЛО ДЕ САНДОВАЛ ЗА ГЛАВЕН КОМЕНДАНТ

След като бяха изпълнени присъдите на Кетцалпопока и на другите, и бе укротен великият Монтесума, нашият капитан реши да изпрати за свой заместник във Виля Рика един войник, който се казваше Алонсо де Градо, защото беше много находчив и имаше дар слово и приятна външност, а бе също музикант и отличен писар.

Този Алонсо де Града винаги беше един от противниците на нашия Кортес, които настояваха да се откажем от похода към Мексико и да се върнем във Виля Рика. Когато станаха интригите в Тласкала, той беше главният подстрекател и ако беше толкова добър войник, колкото беше приятен и остроумен, цена нямаше да има.

Казвам това, защото, когато нашият Кортес го назначаваше на тази длъжност, знаейки, че не е храбър мъж, той му каза на подбив: „Сеньор Алонсо де Градо, ето ви изпълнени вашите желания, вие отивате във Виля Рика, както искахте, и ще поддържате крепостта; никъде не излизайте, за да не ви убият като Хуан де Ескаланте.“ Като му казваше това, той ни смигна, за да разберем с каква цел го прави, защото добре го познаваше и знаеше, че няма да напусне крепостта дори под страх от смъртно наказание.

След като му бяха дадени пълномощията и наставленията, Алонсо де Градо помоли нашия капитан да му даде и жезъла на главен комендант, като този на убития от индианците Хуан де Ескаланте. Кортес му каза, че вече го е дал на Гонсало де Сандовал, но с течение на времето и той ще получи почетна служба; поръча му да се грижи за жителите на града и да ги уважава, а от индианците да не взема нищо насила и да не ги обижда; на двамата ковачи, останали в този град, на

които беше поръчал преди време да направят две дебели вериги от железата и котвите, които бяхме взели от разрушените кораби, да каже да ги изпратят по възможно най-бързия начин; също така да побърза със завършването на крепостта, да я обкове с дърво и да я покрие с плочи.

Щом Алонсо де Градо пристигнал в града, показал се много строг към неговите жители и искал да ги използва, за да живее като голям господар; от усмирените вече селища, на брой повече от тридесет, той искал да му носят златни скъпоценности и да му водят красиви индианки; за завършването на крепостта нищо не правел.

Цялото си време той прекарвал в ядене, пиене и развлечения и което беше най-лошото, съзаклятничел със своите приятели и подстрекавал другите да повикат от Куба Диего Веласкес или някой друг капитан.

Всичко това бе много бързо съобщено на Кортес с писма до Мексико и щом се научи, той се ядоса на самия себе си, че е изпратил Градо, след като знае и зъбите му, и лошия му характер. И понеже от главата му не излизаше мисълта, че Диего Веласкес, губернаторът на Куба, по един или друг начин ще разбере, че сме изпратили пълномощници до Негово Величество и не възнамеряваме да припомним до него за нищо и че е възможно да изпрати армада и капитани против нас, Кортес прецени, че е необходимо да постави човек, на когото може да повери пристанището и града, и изпрати Гонсало де Сандовал, който вече беше главен комендант след смъртта на Хуан де Ескаланте, а той взе със себе си Педро де Ирсио.

Така Педро де Ирсио отиде в града и Гонсало де Сандовал се привърза към него, понеже Ирсио на времето е бил слуга в дома на граф де Уреня и на дон Педро Хирон и винаги разказваше случки от живота им; тъй като Гонсало де Сандовал беше добродушен и незлобив и му харесваха тези приказки, той, както казах, се привърза към Ирсио и все го издигаше, докато го направи капитан.

Ако Ирсио разкажеше сега някои от приказките, които не бяха за разправяне, то Гонсало, вместо да се смее, сигурно остро би го сгълчал, а Светата служба^[1] би го наказала.

Да оставим настрана приказките за странични хора и да се върнем към Гонсало де Сандовал, който отиде във Виля Рика и веднага изпрати Алонсо де Градо под индианска стража в Мексико, както му

беше заповядал Кортес. Всички жители на града много обикнаха Гонсало де Сандовал, защото към тези, които завари болни, беше много грижовен, към мирните селища беше много справедлив и им помагаше, колкото можеше; веднага започна да обковава крепостта с дърво и да слага керемиди: с една дума, правеше всичко, което трябваше да се направи.

Да оставим Сандовал във Виля Рика и да се върнем при Алонсо де Градо, който дойде арестуван в Мексико и искаше да говори с Кортес, но той не му позволи да се яви пред него, а направо заповяда да го затворят в една току-що направена дървена клетка. Спомням си, че дървото на тази клетка миришеше на чесън или лук. Стоя затворен два дни и понеже беше много практичен и заможен човек, даде големи обещания на Кортес, че ще му служи вярно и предано във всичко, и така усърдно си предлагаше услугите, че успя да го убеди да го пусне, и оттогава нататък го виждах постоянни да се върти около Кортес, но не за да получава военни постове, а защото си беше такъв по нрав.

Не искам да пропусна да спомена тук и тая подробност, че когато Кортес назначи Гонсало де Сандовал във Виля Рика за свой наместник, капитан и главен комендант, той му заповяда веднага щом стигне там, да изпрати двама ковачи с всичките им духала и инструменти, много желязо от потопените кораби и двете вериги, които бяха вече готови; да изпрати също платна и корабни въжета, смола и кълчища и един компас, и всички останали принадлежности за направата на брига, с който щяхме да плаваме в езерото на Мексико. Сандовал му изпрати всичко това точно, както му беше заповядано.

[1] Инквизицията. ↑

ГЛАВА LXXXIX

КАК ДОКАТО ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА БЕШЕ В ПЛЕН, КОРТЕС И ВСИЧКИ ВОЙНИЦИ ГО ТАЧЕХМЕ И ЗАБАВЛЯВАХМЕ

Тъй като нашият капитан беше много усърден във всичко, когато пленихме Монтесума, от страх да не се измъчва от затвора и задържането си, той се стремеше всеки ден след молитва (за литургии нямахме вино) да ходи при него и да разговаря и заедно с него обикновено идваха четирима капитани: Педро де Алварадо, Хуан Веласкес де Леон и Диего де Ордас, и с голяма почит питаха Монтесума как се чувства и му внушаваха да бъде спокоен, тъй като всичко, което заповяда, ще бъде изпълнено, и да не страда от пленничеството си.

Той отговаряше, че по-скоро се радва, дето е пленник, щом нашите богове ни дават власт за това или пък техния Уичилобос го позволява. От дума на дума те го запознаха по-подробно с нашата свята вяра и с голямата власт на нашия господар — императора.

Понякога Монтесума играеше с Кортес на тотолоке, мексиканска игра с едни малки, много гладки топчета, направени от злато; тези топчета се хвърляха от известно разстояние към едни кръгове, също от злато, и на всеки пет попадения се печелеше или губеше злато или скъпоценности, които се залагаха. Спомням си, че на Кортес броеше Педро де Алварадо, а на великия Монтесума — един негов племенник, много знатен господар. Педро де Алварадо броеше по едно попадение повече, отколкото Кортес имаше в действителност, и Монтесума, като забеляза това, каза със смях, че не иска Тонатио (така те наричаха Педро де Алварадо) да брои на Кортес, защото прави много ишошол, което на техния език означава, че много лъже в броенето. Кортес и всички ние, войниците, които стояхме на стража по това време, се

превивахме от смях от думите на великия Монтесума. Ще кажете сега какво толкова смешно има в тези думи? Ние се смеехме на Педро де Алварадо, който беше с приятна външност и добри обноски, но имаше слабостта да говори прекалено много. Да се върнем към играта. Ако печелеше Кортес, даваше скъпоценностите на племенниците и приближените на Монтесума, които му прислужваха, а ако печелеше Монтесума, той пък ги раздаваше на войниците, които го пазехме, и не се задоволяваше с това, което ни даваше от играта, ами всеки ден ни правеше подаръци от злато и дрехи както на нас, така и на началника на стражата Хуан Веласкес де Леон, който във всичко се показваше голям приятел и слуга на Монтесума.

Също така си спомням, че застъпваше на пост един много едър и силен войник, който се казваше Фулано де Трухильо. Той беше моряк и когато му се падаше да застъпи караул през нощта и да бодърствува, бе толкова неуважителен, че тук от уважение към господата читателите ще кажа само, че правеше непочтени неща, и когато Монтесума го чу, понеже беше крал на тези земи и много благороден, сметна го за незачитане и неуважение към самия него. Той попита Ортегиля кой е тоя невъзпитан и мръсен войник? Ортегиля му каза, че този човек е свикнал да броди по моретата и не разбира от обноски и добро възпитание, и тогава младежът му обясни що за човек е всеки един от войниците, които бяхме там: кой е благородник и кой не е и още много други неща, които Монтесума искаше да знае.

Да се върнем към нашия войник Трухильо; щом се съмна, Монтесума заповяда да го извикат и го попита защо не го зачита и уважава и не му отдава дължимата почит. Помоли го друг път да не прави това и заповяда да му дадат една златна скъпоценност, която струваше пет песос. Трухильо не си взе бележка от думите му и на другата нощ го направи нарочно, като смяташе, че ще му дадат още нещо. Монтесума се оплака на Хуан Веласкес, началника на караула; капитанът заповяда Трухильо веднага да се махне, да не караули и го смъмри много остро.

Също така се случи, че друг войник, на име Перо Лопес, голям стрелец с арбалет, който говореше неразбрано, но беше изпълнителен и пазеше Монтесума, една нощ се спречка с началника на караула дали трябва да застъпи на пост или не и каза: „О, проклятие, заради това куче, което постоянно трябва да пазя, така ме боли стомахът, че ще

умра от болки.“ Монтесума чу тези думи и много се засегна. Когато Кортес дойде да го види, научи за станалото и много се ядоса, и въпреки че Перо Лопес беше много добър войник, заповяда да го набият с камшик.

Оттогава нататък всички войници, които застъпваха на стража, стояха тихо и сдържано; на повечето от нас нямаше нужда изрично да ни се заповяда това, защото ние без друго се държахме почтително с този велик вожд, който ни познаваше добре, знаеше имената ни и кой какъв е и беше толкова добър с нас, че на всички даваше скъпоценности, а на някои наметала и красиви индианки.

По онова време аз бях младеж и винаги, когато стоях на стража и когато минавах пред Монтесума, с голяма почтителност свалях бойния си шлем, а освен това Ортегиля му беше казал, че съм идвал два пъти да откривам земи в Нова Испания преди Кортес; аз бях говорил с Ортегиля да поиска от Монтесума да ми подари една много хубава индианка. Като научи това, Монтесума изпрати да ме повикат и ми каза: „Бернал Диас дел Кастильо, казаха ми, че сте беден откъм злато и дрехи; аз ще заповядам да ви дадат едно добро момиче. Отнасяйте се добре с нея, защото тя е дъщеря на знатен човек; също така ще ви дадат злато и наметала.“ Аз му отговорих с голяма почит, че целувам ръцете му за тази голяма щедрост, нека господ да го възнагради. Изглежда, че той попита какво съм отговорил, и Ортегиля му преведе; после ми каза, че Монтесума му казал: „Бернал Диас ми изглежда много благороден човек.“ И заповяда да ми дадат три кюлчета злато и два товара наметала.

Да оставим това и да кажем как сутрин, след като кажеше молитвите си и направеше жертвоприношение на своите идоли, Монтесума закусваше съвсем малко и не месо, а чушки и после по един час изслушваше жалби от много вождове, които идваха при него от далечни страни.

ГЛАВА ХС

КАК КОРТЕС ЗАПОВЯДА ДА НАПРАВЯТ ДВА БРИГА, ЗА ДА БРОДИ С ТЯХ ПО ЕЗЕРОТО

Когато пристигнаха всички принадлежности за построяването на бриговете, Кортес веднага извести на великия Монтесума, че желае да направи два малки кораба за разходки по езерото, затова да заповяда на дърводелците си да отидат да отсекаят дърветата и след това заедно с нашите майстори да направят корабите. Нашите майстори се казваха Мартин Лопес и Андрес Нуњес. Дъбовият материал беше на около четири левги, наскоро беше докаран и нарязан на необходимите парчета. И понеже имаше много индианци дърводелци, скоро корабите бяха направени, закалафатени и засмолени, бяха им сложени въжетата и ветрилата, имаха по една палуба и излязоха много хубави и бързи; наистина Мартин Лопес беше изключителен майстор.

Монтесума каза на Кортес, че иска да отиде в храмовете, да извърши жертвоприношенията и другите тайнства, които е задължен да върши на техните божества, за да разберат неговите придворни и първенци, особено някои негови племенници, които всеки ден идваха да му кажат, че искат да го освободят и да ни обявят война, а той им отговаряше, че се радва да бъде сред нас, че всичко е така, както им е казал и както му е заповядал техният бог Училобос.

Колкото до разрешението, което искаше, Кортес му каза да внимава да не направи нещо, заради което да загуби живота си; и за да избегне всякакво неподчинение, за да му попречи да каже на своите вождове и жреци да го освободят или да ни нападнат, той изпрати капитани и войници със заповед, като забележат някаква промяна в Монтесума, да го съсекат на място; след това му пожела всичко най-хубаво и да не принася в жертва хора, тъй като това е голям грях пред

нашия истински бог, и му напомни, че там са нашите олтари и образът на света Богородица, на която също може да се помоли.

Монтесума му каза, че няма да принася човешки жертви; след това тръгна в своята разкошна носилка, придружен от голяма свита от велики вождове и с голяма пищност, както винаги. С него отидоха да го пазят четирима от нашите капитани: Хуан Веласкес де Леон, Педро де Алварадо, Алонсо де Авила и Франсиско де Луго, заедно със сто и петдесет войници; с нас дойде и отец де ла Мерсед, за да го спре, ако реши да прави човешки жертвоприношения.

Като наближихме проклетия храм на техния Уичилобос, Монтесума заповяда да го свалят от носилката и облегнат на раменете на племенниците си и на други вождове, тръгна пеш към храма.

При стъпалата го чакаха много жреци, за да му помогнат да се изкачи на върха на светилището. Още от предната нощ бяха заклали четирима индианци. Колкото и да му говореше нашият капитан на Монтесума и да го раздумваше отец де ла Мерсед, мексиканците продължаваха да убиват мъже и деца и да ги принасят на идолите си; по онова време не можехме да направим нищо, освен да се преструваме, че не забелязваме, защото в Мексико и в други големи градове имаше голямо брожение, подстрекавано от племенниците на Монтесума.

След като Монтесума направи своите жертвоприношения, а той не се забави много с тях, ние се върнахме с него в нашите помещения; той беше много весел и подари златни скъпоценности на всички войници, които го бяхме придружили.

ГЛАВА ХСІ

КАК СПУСНАХМЕ ДВАТА БРИГА НА ВОДА И КАК ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА ПОЖЕЛА ДА ОТИДЕ НА ЛОВ

След като двата брига бяха завършени и спуснати на вода и бяха поставени и подредени всички корабни принадлежности и мачти с кралските и императорски знамена, на тях се качиха моряците, определени да ги управляват; ветроходите излязоха чудесни. Когато научи за тях, Монтесума каза на Кортес, че иска да иде на лов на един скалист остров в езерото, където никой нямаше право да ловува; дори и най-знатните не се осмеляваха да стъпват там под страх от смъртно наказание. Кортес на драго сърце се съгласи и отново му повтори същото, което му беше казал, когато го пусна да отиде при идолите: да внимава да не сгреши нещо, защото ще заплати с живота си. Изпрати го да отиде с бриговете, които плаваха по-добре, отколкото най-големите индиански канута и пироги.

Монтесума се зарадва, че ще плава с по-големия ветроход, и взе със себе си много знатни придворни и първенци. Другият бриг се напълни с вождове, сред които беше и един от синовете на Монтесума; ловците тръгнаха с лодки. Кортес изпрати Хуан Веласкес де Леон, който беше началник на караула, Педро де Алварадо, Кристобал де Олид и Алонсо де Авила да придружават Монтесума с двеста войници; той ги предупреди за голямата отговорност, с която ги натоварва, и да внимават много за великия владетел. Тъй като всички тези капитани, които изброих, не си поплюваха, те натовариха войниците и четири бронзови топа с всичкия барут, който имахме, а също и артилеристите Меса и Арбенга; бе направен един богато украсен сенник от платно и едва тогава се качи Монтесума с първенците си.

Точно по това време задуха много свеж вятър и моряците се радваха, че могат да забавляват и да развличат Монтесума, като умело

управляват ветрилата, така че корабът летеше и канутата, в които бяха ловджиите и мексиканските първенци, изоставаха много, макар че имаха голям брой гребци. Монтесума се забавляваше и казваше, че съчетаването на ветрилата и греблата е голям майсторлък.

Стигнахме до острова, който не беше много далеч, и той уби най-различен дивеч: елени, зайци, и се върна много доволен в града. Когато приближавахме Мексико, Педро де Алварадо, Хуан Веласкес де Леон и останалите капитани заповядаха на артилеристите да гръмнат с топовете, което достави голямо удоволствие на Монтесума; ние го гледахме колко е чистосърдечен и добър и му оказвахме почит, както на кралете по тези места, и той се отнасяше по същия начин с нас. И ако трябва да разказвам за делата му на велик владетел и за почитта и раболепието на всички останали владетели от Нова Испания към него, разказът ми нямаше да има край, защото каквото заповядаше да му донесат, веднага го получаваеше, дори и да хвърчеше.

Един ден трима от нашите капитани и няколко войници бяхме при великия Монтесума и случайно един ястреб се спусна в едни зали, подобни на коридори, за да хване един пъдпъдък — трябва да кажа, че близо до дворците, където беше затворен Монтесума, имаше кротки гълъби и пъдпъдъци, които един индианец отглеждаше за величието на господаря си; същият слуга метеше стаите ни. Нашите капитани видяха как ястребът се спусна и грабна плячката си и един от тях, Франсиско де Суаседо ел Пулило, каза: „Какъв хубав ястреб, как грабна пъдпъдъка и как хубаво лети!“ Някои от войниците отговорихме, че ястребът е наистина много хубав и в тази земя има много добри птици за лов. Монтесума слушаше разговора ни и попита Ортегиля за какво говорим; той му обясни, че говорим за ястреба, че е много хубав и че ако имаме други като него, можем да ги научим да кацат на ръката на ловеца, а в полето можем да пуснем ястреба след каквато и да е птица, дори да е доста голяма, той ще я хване. Тогава Монтесума каза: „Добре, аз ще заповядам веднага да хванат същия този ястреб, за да видим дали ще го укротите и дали ще можете да ловувате с него.“ Ние си свалихме шапките в знак на благодарност.

Той тозчас заповяда на своите ловци на пернат дивеч да донесат ястреба и те толкова дълго го дебнаха, че чак по вечерно време дойдоха с него и го дадоха на Франсиско де Суаседо. И понеже скоро

ни се случиха неща, които бяха много по-важни от лова, ще спра да говоря за това.

ГЛАВА ХСII

КАК ПЛЕМЕННИЦИТЕ НА ВЕЛИКИЯ МОНТЕСУМА СЪБИРАХА ДОБРОВОЛЦИ СРЕД ДРУГИТЕ ВЛАДЕТЕЛИ, ЗА ДА ДОЙДАТ В МЕКСИКО И ДА ГО ОСВОБОДЯТ ОТ ЗАТВОРА

Когато Какамацин, господарят на град Тескуко, който след Мексико е вторият по големина и важност град в Нова Испания, научи, че от доста време чичо му Монтесума е пленник и че ние се разпореждаме навсякъде, където можем, а освен това беше разбрал по някакъв начин, че сме отворили стаята, в която се намираше голямото съкровище на дядо му Ашаяка, но не сме го докоснали, реши да свика всички вождове от Тескуко и господаря на Койоакан, който беше негов братовчед и племенник на Монтесума, господарите на Такуба и на Ицтапалапа и друг един много велик вожд, господаря на Маталсинго, който също беше много близък сродник на Монтесума, и дори казваха, че на него се пада по право да стане крал и господар на Мексико, този вожд също беше много известен с храбростта си сред индианците.

Та докато Какамацин се уговаряше с тези и с други мексикански владетели в определен ден да ни нападнат с всичките си войски, изглежда, този вожд, който, както казах, беше много смел — не си спомням името му, — казал, че ако му дадат на него господството над Мексико, което и по право му се полагаше, той с целия си род и с цялата провинция, която се казваше Маталсинго, ще бъде първият, който ще грабне оръжието и ще дойде в Мексико да ни изгони или да избие всинца ни. Какамацин, изглежда, отговорил, че първенството се пада на него и той би трябвало да бъде крал, тъй като е племенник на Монтесума, и че ако този вожд и хората му не искат да дойдат, и без тях ще ни нападнат. Така че Какамацин вече беше подготвил

изброените от мен владетели и беше се уговорил с тях в определен ден да дойдат в Мексико и заедно с вождовете от града, които ще ги пуснат да влязат, да ни нападнат.

Докато се уговаряха, Монтесума успя подробно да научи всичко от един свой много близък сродник, който не бе се съгласил с предложението на Какамацин; за да разбере по-добре каква е работата, той заповяда да извикат всички вождове и първенци на града и те му казаха, че Какамацин ги уговаря с думи или с подкупи да му помогнат да ни нападне и да освободи чичо си. И понеже Монтесума беше разумен и не желаше градът да се вдига на оръжие и да се бунтува, съобщи всичко на Кортес от игла до конец. Това за брожението — нашият капитан и ние го знаехме много добре, но не тъй подробно, както той ни го разказа.

Решихме да посъветваме Монтесума да ни даде от неговите мексиканци да отидем в Тескуко и да заловим Какамацин или да разрушим този град и цялата провинция. На Монтесума този съвет не му хареса. Кортес изпрати да кажат на Какамацин да престане да подстрекава за война, защото това ще го погуби, че той иска да го има като приятел, ще направи за него всичко, от каквото има нужда, и много други обещания му даде.

Понеже Какамацин беше младеж и беше намерил още много съмишленици да му помагат във войната, изпрати да кажат на Кортес, че вече много добре е разбрал неговите ласкателни думи и не иска да ги чува повече. Кортес отново изпрати да му кажат да не проявява незачитане към нашия крал и господар, защото ще заплати с живота си. Той отговори, че не признава никакъв крал, не би искал и Кортес да познава, защото с кротки думи и лъжи е хванал чичо му.

След като получи този отговор, нашият капитан помоли Монтесума, тъй като беше велик владетел и някои от неговите велики вождове и роднини в Тескуко не се имаха с Какамацин поради надменността и враждебността му, а дори и в Мексико, при Монтесума, се намираще един роден брат на Какамацин — много добър момък, който беше избягал от него, за да не го убие, тъй като след Какамацин той трябваше да наследи кралството Тескуко, — та Монтесума да намери начин и да уреди, щото първенците на Тескуко да заловят Какамацин или тайно да го извикат и ако дойде, да го хванат и Монтесума да го държи под властта си, докато стане по-кротък. Тъй

като този племенник се намира у дома му, избягал от страх пред брат си, и му служи, да издигне него за владетел на Тескуко и да отнеме властта на Какамацин.

Монтесума каза, че незабавно ще изпрати да го извикат, но предчувствува, че няма да дойде, в такъв случай ще нареди на своите вождове и роднини да го заловят. Кортес много му благодари за това и му каза: „Сеньор Монтесума, уверявам ви, че ако искате да си отидете във вашите дворци, ваша воля. Откакто разбрах, че сте добросърдечен към мен, аз ви обичам толкова много, че ако не бях в положението, в което се намирам, незабавно щях да ви придружа, за да отидете в палатите си заедно с всички ваши благородници, и ако не съм го направил досега, причината са тези капитани, които ви плениха, тъй като те не искат да ви пуснат, а и защото ваша милост казва, че предпочита да бъде пленник, за да предотврати размириците, които вашите племенници предизвикват с цел да завладеят града и да ви свалят от власт.“

Монтесума отвърна, че му е много задължен, и като вникваше в ласкателните думи на Кортес, виждаше, че той казваше това не за да го пусне, а да го изпита; също така Ортегиля, пажът, беше казал на Монтесума, че нашите капитани са посъветвали Кортес да го пленят, но да не вярва на Кортес, защото и да не бяха те, пак нямаше да го пусне; Монтесума каза, че е по-добре за него да е в плен, докато види как ще завършат плановите на племенниците му, и че незабавно ще изпрати пратеници при Какамацин с молба да се яви пред него, тъй като иска да го сдобри с нас. Изпрати да му кажат да не се грижи за освобождаването му, че ако той самият е искал да се освободи, досега е имал достатъчно време и възможности за това и че Малинче два пъти му е предложил да се върне в палатите си, но той не пожелал, изпълнявайки по този начин заръката на техните божества да стои в плен, тъй като, ако не го направи, го заплашва смърт.

Монтесума изпрати да кажат същите тези думи на вождовете на Тескуко: че е изпратил да извикат племенника му да го сдобри с нас, и да внимават този младеж да не обърка главите им, та да вдигнат оръжие против нас.

Какамацин и неговите първенци се събрали да се съветват какво да правят и Какамацин започнал да се ежи, че ще ни избие най-много за четири дни и че чичо му се показал голям страхливец, като не ни е

нападнал, когато слизахме по планината при Чалко и беше пригответил своите гарнизони; че Монтесума лично има вина за влизането ни в града, сякаш е очаквал, че идваме за добро; всичкото злато, което събира от васалите си, го дава на нас; ето че сме отворили тайно стаята, където се намира съкровището на дядо му Ашаяка; държахме го в плен и постоянно настоявахме да махнат идолите на великия Уичилобос и на негово място да поставим нашите. За да не стане работата още по-лоша и за да ни накаже за всички тези кощунства, той ги молил да му помогнат, тъй като всичко, което им казва, те са го видели със собствените си очи: след като изгорихме капитаните на самия Монтесума, вече нищо друго не им остава, освен да се обединят и всички като един да ни нападнат.

Там Какамацин им обещал, че ако стане господар на Мексико, ще ги направи велики владетели, и също им дал много златни скъпоценности и им казал, че вече се уговорил със своите братовчеди, господарите на Куйуакан, Ицтапалапа, Такуба и други роднини да му помогнат и че в самото Мексико също имал свои хора сред първенците, които щели да ги пуснат да влязат в града и да им помагат по всяко време на денонощието.

Едни щели да влязат по главните пътища, а други — с пирог по езерото и никой нямало да ги спре или да се противопостави, тъй като неговият чичо се намира в плен. Да не се страхували от нас, тъй като им е известно неотдавна случилото се в Алмерия, където вождовете на чичо му бяха убили много теулес и един кон, те видели главите на тези теулес и на коня, само за час щели да свършат с нас, а с телата ни щели да си направят хубаво угощение.

Като свършил тази реч, казват, че вождовете започнали да се споглеждат помежду си, за да проговорят най-напред тези, които обикновено първи вземали думата, щом ставало реч за военни дела, и че четирима или петима от тях казали, че не могат да тръгнат без разрешение от своя велик господар Монтесума и да водят война в собствения му дом и град; че най-напред трябвало да го известят за това и ако той е съгласен, на драго сърце ще тръгнат с Какамацин, иначе ще станат предатели.

Изглежда, че Какамацин се разгневил от отговора на вождовете, защото заповядал да арестуват трима от тях; и тъй като там имало и други негови родственици, известни с буйността си, те казали, че ще

му помагат до смърт. Така той решил да изпрати да кажат на чичо му, че трябва да се засрами, дето е изпращал хора да го викат да се сдобрява с тези, които са причинили толкова зло и безчестия и го държат в плен. Че не е възможно друго обяснение, освен че ние сме магьосници и с магьосничества сме го лишили от голямата му храброст и сила или че нашите богове и великата жена на Кастилия, за която бяхме казали, че е наша застъпница, ни дават такава голяма власт да вършим всичко, каквото пожелаем. В това, последното, той не грешеше, защото само великото милосърдие на бога и на неговата благословена майка ни помагаша.

Да се върнем пак на думата си. В края на краищата отговорът, изпратен от Какамацин, бе за голямо наше и на чичо му съжаление, че ще дойде да ни избие. Когато великият Монтесума чу този безсрамен отговор, обхвана го голям гняв и тозчас изпрати да извикат шестима от най-влиятелните му вождове, даде им печата си и няколко златни скъпоценности и им заповяда да заминат за Тескуко и да покажат тайно печата на няколко вождове и негови родственици, които враждуваха с Какамацин, и да им заповядат да хванат него и съмишлениците му и незабавно да му ги доведат.

Тези вождове заминаха и щом в Тескуко получили заповедта на Монтесума, хванали Какамацин в неговите собствени палати, където той говорел със своите съмишленици за войната; заедно с него доведоха и петима от тях. Тъй като този град е заселен на брега на голямото езеро, приготвили една голяма пирога с платнени сенници и голям брой гребци, вкарали ги вътре и ги доведоха в Мексико.

След като слязоха от лодката, понесоха Какамацин на неговата разкошна носилка на крал, какъвто беше, и с голяма почит го доведоха пред Монтесума. Изглежда, докато разговаряли с чичо си, той се показал по-безсрамен отпреди и Монтесума научил за заговорите и че целта му е да стане господар на Мексико; това му казали останалите арестувани и колкото бил ядосан на племенника си, като разбрал каква е работата, дважд повече се разгневил. И го изпрати веднага при нашия капитан да го затвори, а останалите заповяда да пуснат на свобода.

Кортес отиде в дворците и покоите на Монтесума и му благодари за тази голяма услуга, и бе издадена заповед да се издигне за крал на Тескуко младежът, който беше в свитата на великия Монтесума, който също беше племенник на владетеля на Мексико.

За да стане това тържествено и със съгласието на целия град, Монтесума изпрати да повикат всички първенци от тази провинция и след като обясни много добре причината, той издигна младежа за крал и господар на този велик град под името дон Карлос. След като завърши церемонията, вождовете и царчетата, братовчеди на великия Монтесума, много се изплашиха, като чуха, че Какамацин е затворен, като разбраха, че великият Монтесума знае за участието им в заговора против него. От страх не отидоха да му поднесат почитанията си, както обикновено. И по съвета на Кортес, който извика и убеди Монтесума да заповяда да ги хванат и затворят, за осем дни всички бяха оковани с дебелия верига, на което не малко се радваше Кортес и всички ние. Вижте, любезни читатели, как животът ни беше застрашен всеки ден и постоянно живеехме под угрозата да бъдем убити и изядени; без великото милосърдие на бога, който, винаги беше с нас и ни помагаше, и без този добър Монтесума, който извеждаше всичките ни работи на добър край, нямаше да оцелеем.

ГЛАВА ХСІІІ

КАК ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА И МНОГО ПЪРВЕНЦИ СЕ ПОДЧИНИХА НА НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО

Когато видя, че тези царчета бяха затворени и всички градове умиротворени, капитанът припомни на Монтесума, че още преди да влезем в Мексико, на два пъти е изпращал да ни кажат, че иска да дава дан на Негово Величество, и понеже вече знае каква голяма власт има нашият крал и господар, и че от много земи му плащат дан и му са подчинени много велики владетели и крале, ще бъде добре той и всички неговии васали да признаят властта на Негово Величество, защото така е прието: първо се дава послушание и след това се изпращат дарове и данъци.

Монтесума каза, че ще събере васалите си и ще им говори по този въпрос. След десет дни се събраха всички вождове от тази земя, но близкият родственик на Монтесума, за когото вече казахме, че имаше славата на храбрец, не дойде. Той беше малко безразсъден и по това време се намирал в едно свое селище, което се казваше Тула. Когато го извикали, изпратил да кажат, че не иска да дойде, нито да плаща дан, че и без това приходите от неговите провинции не стигат за издръжката му. Монтесума се разгневи много от този отговор и тогочас изпрати няколко вождове да го арестуват, но тъй като беше велик владетел и близък негов роднина, съвременно научи за това и се скри в своята провинция, където тогава не можаха да го хванат.

В разговора, който Монтесума проведе с вождовете от всички краища на земята си и на който не присъствува нито Кортес, нито някой друг от нас, освен Ортегиля, неговия паж, казаха, че им говорил за това, което им било известно от техните предшественици от стари времена, а и в старите книги така е писано, че оттам, откъдето изгрява слънцето, ще дойдат хора, които ще завладеят тези земи, и така ще

завърши господството и кралството на мексиканците. Техните божества му казали, че тези хора сме ние. Жреците питали и искали отговор и от техния Училобос и за тази цел му направили жертвоприношения, но той не пожелал да им отговори, както обикновено, обаче дал да се разбере, че каквото е казал много пъти преди и сега дава същия отговор, и да не го питат повече. Така че ясно се разбира, че трябва да признаят властта на краля на Кастилия, чиито васали казват, че са тези теулес.

Монтесума им казал също: „Тъй като засега това нищо не значи, а с течение на времето може би ще имаме по-добър отговор от нашите богове и според каквото покаже времето, това ще направим, аз ви заповядвам и моля всички засега да се подчиним и да дадем някаква дан като васали, а скоро ще ви кажа какво трябва да правим; и понеже сега Малинче ме принуждава да направя това, нека никой да не отказва. Не забравяйте, че от осемнадесет години насам, откакто съм ваш господар, винаги сте ми били много предани и аз ви направих по-богати и разширих вашите владения, и ви дадох по-голяма власт и имот; сега нашите богове позволяват да стоя тук в плен, аз не бих останал, ако не ми заповядваше така великият Училобос, както съм ви казал вече много пъти“.

Когато чули това обяснение, всички отговорили, че ще направят така, както той заповяда; всички плачели и въздишали и най-много Монтесума. След това той изпратил един велможа да ни каже, че на другия ден ще станат васали на Негово Величество.

След това Монтесума отново говори на своите вождове по този въпрос, вече в присъствието на Кортес, нашите капитани и много войници и пред Перо Ернандес, секретаря на Кортес, те дадоха клетва за вярност на Негово Величество. Всички бяха много натъжени, а и Монтесума не можа да сдържи сълзите си. Ние толкова го обичахме и от все сърце, че като го видяхме да плаче и на нас ни се насълзиха очите, и един войник плака колкото самия Монтесума.

ГЛАВА ХСІV

КАК КОРТЕС СЕ ПОМЪЧИ ДА НАУЧИ ЗА ЗЛАТНИТЕ МИНИ И ЗА УДОБНИТЕ ПРИСТАНИЩА ОТ ПАНУКО ДО ТАБАСКО

Веднъж, когато Кортес и други капитани бяха на посещение при великия Монтесума и разговаряха с него, от дума на дума нашият капитан го попита къде се намират мините и в кои реки и по какъв начин добиват златото, което му носеха на зърна, тъй като иска да изпрати да ги видят двама от нашите войници, много добри миньори.

Монтесума каза, че добиват злато от три места, а най-много му носят от една провинция, която се нарича Сакатула и се намира на южния бряг^[1], на десет-дванадесет дни път от Мексико; че добиват златото с едни шикали, в които промиват пръстта, и на дъното остават дребни зрънца; понастоящем му го носят от друга провинция, която се казва Тустепеке^[2], близо до мястото, където ние слязохме от корабите, на северния бряг^[3]; там го добиват от две реки, близо до тази провинция има други много богати мини, но тамошните жители не са негови поданици, казват се чинантеки и запотеки и не са негови васали; ако Кортес иска да изпрати свои войници, той ще му даде няколко първенци, които да отидат с тях.

Кортес му благодари за това и после изпрати един кърмчия, който се казваше Гонсало де Умбрия, да иде в златните мини в Сакатула заедно с двама войници и им даде срок за отиване и връщане четиридесет дни. Към мините на северния бряг изпрати един капитан, който се казваше Писаро, младеж на около двадесет и четири години, към когото Кортес се отнасяше като към родината. По онова време Перу още не беше известно, нито се споменаваха за писаровци в тази земя. Та той замина с четирима войници, също със срок от четиридесет дни за отиване и връщане.

След като вече бяха тръгнали, великият Монтесума даде на нашия капитан едно голямо платно от енекен, на което бяха нарисувани и отбелязани като истински всички реки и заливи на северния бряг от Пануко до Табаско, които са на около сто и четиридесет левги едни от други. Тъй като още от времето, когато дойдохме да откриваме тези земи с Грихалва, познавахме всички пристанища и заливи, крито бяха отбелязани на платното, дадено ни от Монтесума, с изключение на река Гуасакуалко, за която казаха, че била много пълноводна и дълбока, Кортес реши да изпрати хора да видят какво представлява и да изследват пристанището и входа му.

Един от нашите капитани, който се казваше Диего де Ордас, каза на Кортес, че иска да иде да види тази река и земите около нея, както и да разбере какво е местното население, и поиска няколко индиански първенци да отидат с него. Кортес му даде разрешение да замине. Монтесума каза на Ордас, че Гуасакуалко не спада към неговите владения, че този народ е много храбър, затова нека първо попита нашите богове и на място да решава какво трябва да прави, и ако стане нещо, нека да не го обвиняват него. Монтесума добави, че преди да стигне в тази провинция, Ордас ще се натъкне на неговите гранични гарнизони и ако се нуждае от тях, може да ги вземе със себе си. Кортес и Диего де Ордас му благодариха и така той тръгна с двама от нашите войници и няколко първенци, които му даде Монтесума.

[1] Брегът на Тихия океан. ↑

[2] Тустепек. ↑

[3] Брегът на Мексиканския залив. ↑

ГЛАВА ХСV

КАК СЕ ВЪРНАХА КАПИТАНИТЕ, КОИТО КОРТЕС БЕШЕ ИЗПРАТИЛ ДА ВИДЯТ МИНИТЕ И ДА ПРОУЧАТ ПРИСТАНИЩЕТО И РЕКА ГУАСАКУАЛКО

Първият, който се върна в град Мексико да даде отчет на Кортес, беше Гонсало де Умбрия със своите другари. Те донесоха златни зърна на стойност около триста песос, които индианците от Сакатула бяха добили пред тях. Както каза Умбрия, вождовете от тази провинция били отвели много индианци при реката и те промивали пръстта в едни съдове, подобни на малки корита, и отделяли златото. Казаха, че ако тези индианци умееха да промиват златото, както на остров Санто Доминго или на остров Куба, тези мини щели да дават много повече.

Също така те доведоха със себе си двама първенци, които тази провинция изпращаше при нас, и донесоха един дар от злато, който струваше към двеста песос. Тези първенци идваха да засвидетелствуват, че са предани слуги на Негово Величество. Кортес се зарадва много, сякаш бяха донесли злато не за триста, а за тридесет хиляди песос, понеже разбра, че там има богати мини; на вождовете, които донесоха подаръка, каза много ласкави думи, показва се много любезен с тях и заповяда да им дадат зелени броеници от Кастилия; те се върнаха в родината си много доволни.

Диего де Ордас, който отиде да види река Гуасакуалко каза, че е минал през много големи градове — всички ги изброи, — и навсякъде му оказали големи почести, а на пътя, близо до Гуасакуалко, се натъкнал на граничните гарнизони на Монтесума и всички тези области се оплаквали от тях, че ги грабели, отнемали жените им и ги карали да дават други данъци.

Ордас заедно с мексиканските първенци, които водеше със себе си, се скарал на капитаните на Монтесума, които командували тези

гарнизони, и ги заплашил, че ако продължават да ограбват населението, ще каже на господаря им да изпрати да ги арестуват и накажат като Кетцалпопока и другарите му, които също бяха ограбвали приятелски нам народи. Те се изплашили от тези думи.

После Ордас продължил пътя си към Гуасакуалко, като взел със себе си само един мексикански първенец. Когато главният вожд на тази провинция, на име Точел, научил за пристигането му, изпратил своите първенци да го посрещнат и се показали много дружелюбни, понеже цялото население на провинцията знаеше що за хора сме още от времето, когато дойдохме с Хуан де Грихалва.

Щом вождовете на Гуасакуалко разбрали с каква цел идва Ордас, веднага му дали много и големи канута и самият вожд Точел заедно с много други първенци лично измерили дълбочината в устието на реката — около седем метра, и то не на най-дълбокото място, — а след като влезли в устието, малко по-нагоре по реката установили, че могат да плават големи кораби, и колкото се отивало по-нагоре, по-дълбока ставала тя; близо до едно селище, което по онова време беше населено с индианци, можели да плават дори караки^[1].

След това Ордас се върнал в града с вождовете, те му дали няколко златни скъпоценности и една много красива индианка; заявили, че са готови да служат на Негово Величество, и се оплакали от Монтесума и от неговите бойци. Ордас им благодарил за голямата чест, която му оказали, и им дал няколко наниза мъниста от Кастилия, който носел за тази цел, и се върнал в Мексико. Тук беше посрещнат с радост от Кортес и от всички нас. Каза, че тези земи били много добри за отглеждане на животни и за земеделие, а пристанището — близо до островите Куба, Санто Доминго и Ямайка; неудобството беше, че тази провинция се намирала далеч от Мексико и имаше много блата.

Да кажем сега и за капитан Писаро и неговите другари, които отидоха към Тустепеке да търсят злато и да видят мините. Писаро се върна само с един войник и даде отчет на Кортес, и донесе златни зърна за около хиляда песос, извадени от мините. Двамата казаха, че от провинция Тустепеке и Малиналтепеке и от други градове от областта при реката отишли много хора и им дали една трета от добитото злато. После се изкачили по-нагоре в планината, в друга провинция, чието население се наричало чинантеки, и щом стигнали там, излезли много въоръжени индианци: копията им били по-големи от нашите, а освен

това носели лъкове, стрели и малки щитове. Те казали, че нито един мексикански индианец не ще влезе в земите им, защото ще го убият, а теулес може, нека заповядат. Така и направили: мексиканците останали, а нашите продължили.

Когато вождовете на Чинанта разбрали защо са дошли, събрали голям брой хора, за да добиват злато, и ги отвели до едни реки, където взели още злато на зрънца; индианците казали, че то е от по-стари мини.

Капитан Писаро доведе също така и двама вождове от тази провинция, които дойдоха да станат васали на Негово Величество и наши приятели; те донесоха дар от злато. Всички тези вождове без изключение говореха много лоши неща за мексиканците, които били ненавиждани в техните провинции заради грабежите, които вършели; не можеха да ги гледат и дори имената им не искаха да споменават.

Кортес прие много добре Писаро и първенците, който доведе, взе дара, който му поднесоха — много години минаха оттогава и вече не си спомням на колко песос възлизаше златото. С благи думи той обеща да им помага и да бъде приятел на чинантеките и след това ги изпрати. За да не ги закачат мексиканците по пътя, той изпрати двама мексикански първенци да ги заведат до техните земи и да не ги изоставят, докато не се намерят в безопасност; те заминаха много доволни.

Кортес попита Писаро за останалите войници, които беше взел със себе си. Той отговори, че тъй като тези земи му се сторили много добри, с богати мини и народът бил мирен, решил да ги остави и заповядал да направят голямо стопанство с какаови насаждения, царевица и памук и да завъдят много местни птици, и оттам малко по малко да проучат всички реки, за да видят какви мини има. Макар че тогава нищо не каза, Кортес не одобри постъпката на своя роднина, тъй като бе престъпил заповедта му. После научихме, че насаме той много му се карал и му казал, че е нищожен човек, щом мисли за такива неща, като отглеждане на птици и какао. Той незабавно заповяда на един войник да отиде и да доведе хората, които беше оставил Писаро. За да дойдат по-скоро, той даде на войника писмена заповед да се върнат.

[1] Големи, тежки и бавни кораби. ↑

ГЛАВА ХСVІ

КАК КОРТЕС ПОИСКА ОТ ВЕЛИКИЯ МОНТЕСУМА ДА ЗАПОВЯДА НА ВСИЧКИ ВОЖДОВЕ ОТ ЗЕМИТЕ СИ ДА ПЛАЩАТ ДАН НА НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО

Тъй като капитан Диего де Ордас и останалите споменати от мен войници се върнаха със злато и донесоха, че тази земя е богата, по съвета на Ордас и на други капитани и войници Кортес реши да иска от Монтесума всички негови вождове и селища да плащат на Негово Величество данък в злато и той самият като велик владетел също да даде от своите съкровища. Монтесума отговори, че ще изпрати хора по всички градове да търсят злато, но че в много от тях не го добиват и имат само дребни накити, останали им от техните предшественици. И скоро изпрати няколко големци в местата, където имаше мини, и им заповяда всяко селище да даде толкова кюлчета злато, колкото обикновено даваха на него. Големците взеха със себе си две кюлчета злато за образец; от останалите селища му носеха само дребни накити с малка стойност.

Монтесума изпрати пратеници и до провинцията, чийто вожд беше неговият много близък роднина, който не искаше да му се подчини: и отговорът, който донесоха, гласеше, че не иска да даде злато, нито да се подчинява на Монтесума, че той също е господар на Мексико и има право да управлява, колкото и самият Монтесума, който му искаше данък.

Като чу това, Монтесума толкова се ядоса, че веднага изпрати храбри вождове със своя знак и печат, които да го доведат в плен. Когато го докараха, той започна да говори на Монтесума без всякакво уважение и страх — или защото наистина беше много смел, или защото, както казваха, беше налудничав. Кортес научи всичко това и изпрати да помолят Монтесума да му направи услуга и да му го

предаде, тъй като той иска да го пази. Както казаха, Монтесума бил заповядал да го убият. След като го доведоха, Кортес му заговори много ласкаво да не бъде така невъздържан и непокорен пред господаря си и искаше да го освободи. Като научи това, Монтесума каза да не го пускат, а да го оковат в дебели вериги като другите, споменати от мен големци.

За около двадесет дни пристигнаха всичките първенци, които Монтесума беше изпратил да съберат данъци в злато, и щом дойдоха, той накара да извикат Кортес и нашите капитани, както и някои войници от стражата, която го пазеше, и каза следните сериозни думи или подобни на тях: „Известявам ви, сеньор Малинче и сеньори капитани и войници, че на този ваш велик крал аз съм длъжник и го уважавам както за това, че е такъв велик владетел, така и за това, че е изпратил от толкова далечни земя хора да ме видят. Това още повече ме навежда на мисълта, че именно той е този, който ще ни управлява, както са казали нашите предшественици, а също и нашите богове ни подсказват това с отговорите, които ни дават. Вземете това злато, от бързане не се събра повече. А за императора съм приготвил цялото съкровище, останало от баща ми, което се намира във ваша власт и във вашите стаи. Много добре знам, че още щом дойдохте, отворихте тази стая и всички я видяхте, а после отново я затворихте, както си беше. Когато му изпращате съкровището, кажете му във вашите амалес и писма: «Това ви го изпраща вашият добър васал Монтесума.» Аз ще ви дам също едни много красиви скъпоценни камъни, които да му подарите от мое име. Това са чалчиуис, които са само за вашия велик господар и за никой друг; всеки камък струва колкото два товара злато. Също така искам да му изпратя три сербатани^[1], които са така изкусно украсени със скъпоценни камъни, че той много ще се зарадва, като ги види; искам да дам от всичко, каквото имам, макар и да не е много, защото всичкото злато и скъпоценности, които имах, аз ви ги дадох малко по малко.“ Когато чу това, Кортес и всички ние останахме поразени от голямата му добрина и щедрост и с голяма почит си свалихме бойните шлемове и казахме, че сме му много задължени. С много ласкави думи Кортес му обеща да пишем на Негово Величество за великодушието и щедростта, с която ни е дал златото за него.

След като бяха казани още много думи на учтивост, Монтесума тозчас изпрати своите ковчежници да предадат цялото съкровище от

злато и скъпоценности, което се намираше в зазиданата стая; три дни едва ни стигнаха, за да го разгледаме и да го отделим от украшенията, в които беше инкрустирано; за тази работа дойдоха златарите на Монтесума от един град, който се казваше Ескапусалко.

Казвам ви, златото беше толкова много, че след като го оттеглихме, се образуваха три купа, а като го претеглихме, излезе към шестстотин хиляди песос, без среброто и още много други богатства и без да броим кюлчетата и пластинките от злато и златните зърна от мините.

Златарите индианци започнаха да го претопяват и го направиха на едни големи блокчета, всяко от тях широко три пръста. След като златото бе претопено, донесоха другите дарове, които Монтесума беше обещал да даде, и всички се удивихме от количествата злато и други скъпоценности, които донесе. Камъните чалчиуис бяха толкова красиви, че самите вождове оценяваха някои от тях колкото същото количество злато. Трите тръбички бяха целите украсени със злато и скъпоценни камъни, с бисери и птички, направени от бисери, всичко с висока стойност. Да не говорим за украшенията от пера и още много други богати неща, защото ако започна да ги изброявам, значи никога да не свърша. Да кажем сега как цялото количество злато бе белязано с една желязна марка, направена по заповед на Кортес и на служителите на краля, упълномощени от Кортес и всички нас в името на Негово Величество дотогава, докато той издаде друга заповед; марката представляваше кралския герб с размер колкото монета от двадесет и пет сантима. Изключение правеха разкошните скъпоценности, които сметнахме, че не трябва да се развалят.

Ние нямахме нито златарски везни, нито теглилка, за да претеглим всички тези блокчета от злато и сребро и скъпоценностите. Кортес и самите служители на съкровището на Негово Величество решиха, че ще е добре да се направят от желязо мерки от една ароба, от половин ароба, от две либри, от една либра^[2], от половин либра и от четири онси^[3]; и това не дойде съвсем точно; разликата в теглото беше половин унция повече или по-малко. Само златото, без среброто и другите скъпоценности, казаха, че било към шестстотин хиляди песос. Някои войници твърдяха, че било повече. Не оставаше нищо друго, освен да се извади кралската петинка и да се даде на всеки капитан и войник полагаемата му се част, включително и на тези, които бяха

останали в пристанището Виля Рика. Изглежда, обаче Кортес не бързаше да го разпределя в очакване на още злато и докато се сдобием с добри везни, за да се изчисли точно на колко възлиза. Всички войници и капитани настояхме да се разпределя веднага, защото видяхме, че докато отделяха златото от бижутата в съкровището на Монтесума, куповете бяха по-големи, а сега липсваше поне една трета; те намаляваха, защото както Кортес, така и капитаните и отец де ла Мерсед вземаха от златото и го криеха. След дълги разговори бе претеглено това, което беше останало, и намериха, че е на стойност към шестстотин хиляди песос, без бижутата и кюлчетата; всичко останало отиде в ръцете на капитан Кортес и другите.

[1] Тръбичка, през която с духане се изстрелва малка стрела. ↑

[2] Мярка за тегло, равна на 456 г. — Б.пр. ↑

[3] Унция, мярка за тегло, равна на 29,8 г. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ХСVII

КАК СЕ РАЗДЕЛИ ЗЛАТОТО, КАКТО ТОВА, КОЕТО ДАДЕ МОНТЕСУМА, ТАКА И СЪБРАНОТО ОТ ГРАДОВЕТЕ

Първо извадихме кралската петинка, след това Кортес каза да му отделят и на него една пета част като на Негово Величество, понеже така му бяхме обещали в пясъците, когато го издигнахме за главен капитан и съдия. След това той каза, че в Куба бил направил известни разходи по екипирането на армадата, та да извадим и тях от купа. Освен това да се извади и стойността на корабите, които разбихме и които дължахме на Диего Веласкес. След това за пълномощниците, които заминаха за Кастилия. Освен това за хората, които бяха останали във Виля Рика, към седемдесет души, и стойността на коня, който беше убит, и на кобилата на Седеньо, която заклаха индианците от Тласкала. За отец де ла Мерсед и за свещеника Хуан Диас, за капитаните и за конниците двоен дял, една част за стрелците с пушки и арбалети, така че на края остана много малко.

Като видяхме колко малко злато остана, много войници отказаха да вземат своя дял и Кортес го прибра за себе си, понеже по онова време не можехме да си търсим правото. Имаше други войници, които взеха своите сто песос и искаха още. Кортес тайно даваше на тоя и на оня като подаяние, за да останат доволни. Сега да кажем за златото, което остана за хората от Виля Рика. Това злато бе изпратено в Тласкала, за да им го запазят там, но тъй като бе несправедливо разпределено, по-нататък ще кажа какво се случи с него.

Много от нашите капитани заповядаха на златарите на великия Монтесума да направят големи златни верижки; също и Кортес заповяда да му направят много бижута и златни сервиси. Някои от нашите войници си бяха напълнили ръцете, така че излезе на показ много злато на кюлчета с марка и без марка и най-различно изработени

скъпоценности; започнаха нескончаеми хазартни игри, с карти, направени от кожата на барабан, които Педро Валенсиано правеше много хубави и изрисувани като тези в Испания, та с това се занимавахме.

Тъй като донасяха на Кортес, че има много войници, недоволни от своя дял злато, и се говореше, че е откраднато злато от купа, той реши да свика всички и ни каза много сладки приказки: че всичко каквото имал, било за нас, че той не искал една пета, а само това, което му се полага като генерал-капитан, че който от каквото се нуждае, той ще му го даде, но все пак златото, което получихме, било съвсем малко. Да погледнем колко големи градове и богати мини има наоколо и че всички ще станем техни господари, много преуспяващи и заможни. Каза още много примамливи неща, както само той умееше да говори. Освен това на някои войници даваше скришом златни скъпоценности, а на други правеше големи обещания; нареди също храната, която носеха домакините на Монтесума, да се разпределя по равно между войниците и него.

ГЛАВА ХСVIII

КАК МОНТЕСУМА КАЗА НА КОРТЕС, ЧЕ ИСКА ДА МУ ДАДЕ ЕДНА СВОЯ ДЪЩЕРЯ ЗА ЖЕНА

Както вече много пъти казах, Кортес и всички ние винаги се стремяхме да угодим на Монтесума и да го развличаме. Един ден Монтесума каза на Кортес: „Вижте, Малинче, толкова ви обичам, че искам да ви дам една моя много красива дъщеря, за да се ожените за нея и да я имате за законна жена.“ Кортес свали шапката си в знак на благодарност и каза, че му оказва много голямо благоволение, но той е женен и има жена, а при нас не е разрешено да имаме повече от една жена, че той ще я уважава като дъщеря на такъв велик владетел, но първо иска тя да стане християнка като другите господарки, дъщери на владетели.

Монтесума се съгласи и както винаги, прояви своята обичайна благосклонност. Обаче нито за ден не прекрати своите жертвоприношения, при които убиваше хора. Кортес го възпираше, но полза нямаше никаква, докато на края реши да се посъветва с нашите капитани какво трябва да направим в този случай, тъй като не се осмеляваше да вземе мерки, за да не се разбунтува градът и жреците, които бяха в храма на Уичилобос.

Съветът, който дадоха нашите капитани и войници, беше да се престори, че иска да свали идолите от върха на храма на Уичилобос, и ако види, че се вдигат да го защитават, да поиска от Монтесума позволение за вдигането на един олтар в някоя част на главното светилище, а също да се сложи едно разпятие и образът на света Богородица.

След като бе взето това решение, Кортес отиде със седем капитани и войници в палатите, където беше пленник Монтесума и му каза: „Сеньор, вече много пъти казах на ваша милост да не принася

човешки жертви на тези ваши богове, които ви мамят, но вие продължавате. Известявам ви, сеньор, че всички мои другари и тези капитани, които са дошли с мен, ви молят да бъдете така добър да им разрешите да махнат идолите и да поставим образа на света Богородица и един кръст. Ако сега не им дадете разрешение, те самите ще отидат да ги махнат, а аз не бих искал да убият някои от жреците.“

Когато Монтесума чу тези думи и видя, че капитаните са разгневени, той каза: „О, Малинче, вие искате да погубите този град. Нашите богове ще ни се разсърдят и дори вие не знам как ще оцелеете. Много ви се моля сега да търпите, а аз ще изпратя да извикат всички папас и ще изслушам техния отговор.“

Като чу тези думи, Кортес направи един знак, като че иска да му говори насаме, не в присъствието на капитаните, които водеше със себе си. Той им заповяда да го оставят сам. Когато капитаните излязоха от залата, Кортес каза на Монтесума, че за да се избягнат безредиците и за да не се гневят жреците, той ще се опита да поговори с капитаните си да не свалят идолите, като в замяна той позволи в някоя стая на главния храм да се направи олтар, за да сложим образа на света Богородица и един кръст, и с течение на времето те ще видят колко са добри и полезни за душите им и ще им дадат здраве, добри посеви и преуспяване.

С големи въздишки и с натъжено лице Монтесума каза, че ще говори по този въпрос с жреците. След много приказки встрани от техните проклети идоли бе поставен нашият олтар с образа на света Богородица и един кръст. Всички благодарихме на бога, отец де ла Мерсед изпя една литургия, пригласяха му свещеникът Хуан Диас и много от нашите войници. Капитанът постави там на стража един стар войник и помоли Монтесума да заповяда на неговите жреци да не го докосват, а само да премитат, да горят тамян и да палят свещи денем и нощем, и да украсят олтара с клонки и цветя.

ГЛАВА ХСІХ

КАК ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА КАЗА НА КОРТЕС ДА НАПУСНЕ МЕКСИКО, ЗАЩОТО ВСИЧКИ ЖРЕЦИ И ВОЖДОВЕ ИСКАТ ДА СЕВДИГНАТ НА ОРЪЖИЕ, ДА НИ НАПАДНАТ И ИЗБИЯТ

Не ни липсваха изненади, и то такива, че можеха да ни струват живота, ако господ бог не ни избавяше; след като сложихме в главния храм, в олтара, който направихме там, образа на света Богородица и кръста и бе прочетено светото евангелие, Училобос и Тескатепука уж казали на своите жреци, че искат да се махнат от тяхната провинция, понеже тези теулес се отнасят много зле с тях, и че не искат да останат там, където са тези фигури и кръстът, ако мексиканците не ни избият, това е техният отговор и да не чакат друг, а да кажат на Монтесума и на всички негови вождове незабавно да ни нападнат и избият. Идолите им казали също, че всичкото злато, което досега са държали в тяхна чест, ние сме го претопили и да внимават, защото ние ще завладеем земята им; казали им още много лоши неща за нас, за да ги накарат да ни нападнат.

Великият Монтесума изпрати да извикат Кортес, тъй като искал да му съобщи нещо много важно. Дойде неговият паж Ортегиля и каза, че Монтесума е много разгневен и тъжен, че цялата нощ и част от деня е прекарал с много жреци и видни капитани и са си говорили много тайно, така че той нищо не могъл да разбере.

Щом Кортес чу това, веднага тръгна към палатите, където беше Монтесума, и взе със себе си Кристобал де Олид, който беше началник на стражата, и още четирима капитани, доня Марина и Херонимо де Агилар. След като му оказаха обичайната почит, Монтесума каза: „О, сеньор Малинче, сеньорес капитани! Да знаете колко ми тежи отговора

и заповедта, които нашите теулес са дали на жреците, на мен и на всички мои вождове! Те искат да ви нападнем и да ви избием, и да ви прогоним отвъд морето. От това аз заключавам и смятам, че преди да ви нападнем, ще е по-добре да напуснете незабавно този град и никой от вас да не остане тук. Съветвам ви, сеньор Малинче, да направите това непременно, то е във ваша полза. Ако ли не, ще ви избият.“

Кортес и нашите капитани бяха съкрушени и дори промениха цвета си, което не бе за учудване при тази новина: тя поставяше живота на всички в голяма опасност. Кортес отговори, че много му благодари за предупреждението и че в момента две неща го затрудняват: дето няма кораби да си отидем, понеже беше заповядал да разрушат тези, с които дойдохме, и освен това е наложително Монтесума да дойде с нас, за да го види нашият велик император. Затова го моли да бъде така добър, докато направим кораби на пясъците, да въздържи своите жреци и вождове, защото и за тях това е най-доброто разрешение. Ако започнат война против нас, всички ще загинат в нея. Също така каза, че за да се увери Монтесума, че той иска незабавно да изпълни това, което казва, нека изпрати своите дърводелци да отидат с двама от нашите войници, които са големи майстори в правенето на кораби, да насекат дървета близо до пясъците.

Монтесума стана много по-тъжен, когато Кортес му каза, че ще трябва да дойде с нас пред императора, и обеща да даде дърводелци, ще ги изпрати незабавно, и нека да няма повече думи, а дела; междувременно той заповяда на своите жреци и вождове да не бунтуват града; ще заповяда да умилюват с жертвоприношение идолите на Уичилобос, но няма да убиват хора. След този толкова бурен разговор Кортес и капитаните се разделиха с Монтесума; всички бяхме много угрижени, в очакване всеки момент да ни нападнат.

Кортес заповяда тозчас да извикат Мартин Лопес, майстора на кораби, и Андрес Нунес; след като уточняха големината на корабите, които щяха да построят, той им заповяда незабавно да тръгнат заедно с индианците дърводелци, които му даде великият Монтесума, и да се захванат за работа, тъй като във Виля Рика имаше всичко необходимо за направа на корабите: и желязо, и ковачи, и въжета, и кълчища за калафатене, и смола. Така те отидоха и отсякоха дървета на брега на Виля Рика, взеха мерките на всяка част и с голяма бързина започнаха да работят корабите.

Да ги оставим да строят корабите и да се върнем при нас, които останахме в града; всички бяхме много умислени и със страх очаквахме всеки момент да ни нападнат, защото така бяха казали на капитана нашите индиански слуги от Тласкала и доня Марина. Ортегиля постоянно плачеше, а всички ние в пълна бойна готовност добре пазехме Монтесума. Нито денем, нито нощем сваляхме оръжията си, с тях спяхме, с тях ставахме. Леглата ни се състояха от малко слама и по една рогозка; който имаше парче плат, го слагаше отдолу; лягахме си обути и с бойните облекла и всичките видове оръжия, конете оседлани през целия ден. Още при първия сигнал „на оръжие“, всеки беше готов да заеме мястото си, сякаш само това сме чакали; всяка нощ поставяхме стражи и нямаше войник, който да не застъпва на пост.

Още нещо ще кажа и не за да се хваля: аз така свикнах да ходя въоръжен и да спя по начина, който описах, че след като бе завоювана Нова Испания, не можех да отвикна и продължавах да спя облечен на пода и така спях по-добре, отколкото в завивки. Сега, когато обикалям по селищата на моето владение, не нося легло; и ако понякога нося, не е по мое желание, а заради благородниците, с които се срещам, за да не си помислят, че нямам хубаво легло, и затова не го нося; но истината е, че и в тези случаи лягам облечен. И още нещо ще кажа: не мога да спя нощем и след като дремна малко, трябва да стана да видя небето и звездите, да изляза гологлав, да ме духне малко вятърът и, слава богу, нищо ми няма, това се дължи на навика, който имах.

ГЛАВА С

КАК ДИЕГО ВЕЛАСКЕС, ГУБЕРНАТОРЪТ НА КУБА, ПОБЪРЗА ДА ИЗПРАТИ ЕДНА АРМАДА ПРОТИВ НАС

Да се върнем малко назад в нашия разказ, за да се разбере по-добре това, което ще кажа сега. Диего Веласкес, губернаторът на Куба, научил, че сме изпратили пълномощници до Негово Величество с всичкото злато, което бяхме събрали, а него за нищо не го зачитаме. Научил също така, че дон Хуан Родригес де Фонсека, епископът на Бургос, който по онова време беше президент на Индиите^[1] и се разпореждаше във всичко, защото Негово Величество беше във Фландрия, беше посрещнал много зле нашите пълномощници. Говореше се, че по онова време епископът на Кастилия оказал голямо благоволение на Диего Веласкес и изпратил поръчение и заповед да ни задържат, за което той от Кастилия щял да му окаже пълно съдействие.

Диего Веласкес стъкмил армада от деветнадесет кораба с хиляда и четиристотин войници, снабдени с около двадесет топа и много барут, и най-различни камъни и гюлета, и двама артилеристи, и осемдесет конници, деветдесет стрелци с арбалети и седемдесет стрелци с пушки. Макар да беше доста дебел и тежък, самият Диего Веласкес лично обикалял в Куба от град на град и от село на село да снабдява армадата и да убеждава хората, които имаха индианци, и роднините, и приятелите си да тръгнат с Панфило де Нарваес, за да доведат в плен при него Кортес и всичките му капитани и войници или да ни избият до един.

Преди да тръгне армадата, за това успяла да научи Кралската аудиенция в Санто Доминго^[2] и монасите от ордена на свети Херонимо, които бяха губернатори, решили да изпратят адвоката Лукас Васкес де Айльон, който беше магистрат в същата Кралска аудиенция, за да попречи на тръгването на армадата.

Той пристигнал в Куба и направил постъпки и протести, за да провали намеренията на Веласкес, но колкото и да го заплашвал и настоявал да не прави това, нищо не помагало, защото Веласкес имал голямото благоволение на епископа на Бургос и бил похарчил цялото си състояние, за да събере и приготви тези хора за война с нас, и пет пари не давал за тези заплахи, дори, напротив, показал се още по-войнствен. Като видял това, магистратът тръгнал със самия Нарваес, за да установи мир и добро разбирателство между него и Кортес.

[1] Така са наричали първоначално новооткритите земи в Америка, тъй като Колумб е мислел, че открил източните брегове на Индия. — Б.пр. ↑

[2] Кралски съд от онова време, който изслушвал жалбите, разглеждал и решавал съдебните дела на дадена територия. — Б.пр. ↑

ГЛАВА СІ

КАК ПАНФИЛО ДЕ НАРВАЕС ПРИСТИГНА С ЦЯЛАТА СИ АРМАДА В ПРИСТАНИЩЕТО САН ХУАН ДЕ УЛУА

Панфило де Нарваес тръгнал с цялата си флота от деветнадесет кораба. Близко до планините Сан Мартин ги хванал северният вятър и му се загубил през нощта един малък кораб, който заседнал, и доста хора се удавили. Всички останали кораби стигнали до Сан Хуан де Улуа.

Когато се разчу новината за идването на тази голяма армада, трима от войниците, които Кортес беше изпратил да търсят мините, се вдигнали и отишли при Нарваес. Щом се видели в безопасност на корабите, те вдигали ръце да благодарят на бога, задето ги отървал от властта на Кортес и им помогнал да излязат от великия град Мексико, където всеки ден очаквали смъртта. Те яли и пили с Нарваес и след като изпили много вино, казвали си един на друг пред самия генерал: „Къде-къде е по-хубаво да си прием виното тук, отколкото да бъдем пленници под властта на Кортес, който ден и нощ ни държеше в такова подчинение, че не смеехме дори да говорим, и очаквахме всеки ден сигурна смърт.“ А един от тях, на име Сервантес, какъвто си беше лицемер, казал под формата на шега: „О, Нарваес, Нарваес, какво щастие имаш и колко навреме идваш. Този предател Кортес е събрал повече от шестстотин хиляди златни песос и всички войници, които са с него, го мразят, защото им отне голяма част от златото, което им се полагаше, и сега не искат да вземат това, което им дава.“

Така че тези войници, които избягаха от нас, казали на Нарваес много повече, отколкото той искал да научи. Съобщили му също така, че на осем левги оттам се намира Виля Рика, заселена със седемдесет стари и болни войници начело с капитан Гонсало де Сандовал, и ако

изпрати при тях въоръжени хора, те ще се предадат; казали му още много други неща.

Щом великият Монтесума научил, че в това пристанище са хвърлили котва кораби с много капитани и войници, той изпратил свои първенци тайно от Кортес и им заповядал да им дадат храна, злато и дрехи и най-близките селища да ги снабдяват с храна. Нарваес изпратил да кажат на Монтесума много лоши думи и ругатни по адрес на Кортес и че всички ние сме лоши хора, крадци, избягали от Кастилия без позволението на нашия крал и господар, който, щом научил, че сме в тези зами, където грабим и пакостим, и държим в плен Монтесума, изпратил Нарваес да дойде с всичките тези кораби, войници и коне, за да го освободят от затвора, а Кортес и всички негови хора, понеже са лоши, да ги хване в плен или да ги избие и със същите тези кораби да ни отведе в Кастилия, където кралят ще заповяда да ни убият веднага щом пристигнем, и още много други глупости. За преводачи му служили тримата войници, които бяха избягали от нас и знаеха езика. Освен тези думи Нарваес изпратил на Монтесума някои подаръци от Кастилия.

Монтесума останал много доволен от тези новини, особено като му казали, че Нарваес има толкова много кораби, коне, топове, стрелци и повече от хиляда и триста войници; той повярвал, че ще ни заловят. Освен това неговите първенци видели тримата наши войници при Нарваес и чули, че те говорят много лоши неща за Кортес, така че Монтесума повярвал напълно на думите на Нарваес. Също така му донесли нарисувана като истинска на едни платна цялата армада. Тогава Монтесума изпратил много повече злато и наметала и заповядал на близките селища да хранят добре хората на Нарваес; Монтесума знаеше всичко това от три дни, а Кортес нищо не беше научил.

Един ден, когато нашият капитан дойде да поговори с Монтесума, след обичайната размяна на любезности на него му се стори, че Монтесума е много весел и радостен, и го попита как се чувства. Монтесума отговори, че е по-добре. Като видя, че Кортес го посещава два пъти за един ден, той се уплаши да не би да е научил за корабите и за да го предразположи и да избегне всякакво подозрение, му каза: „Сеньор Малинче, току-що пристигнаха вестоносци и ми съобщиха, че в пристанището, където слязохте вие, са дошли

осемнадесет кораба с много хора и коне и понеже днес ме посетихте два пъти, помислих си, че идвате да ми донесете някакви новини във връзка с тях, така няма да стане нужда да правите кораби. И тъй като не ми казахте нищо, от една страна, бях обиден, задето криете от мен, а от друга страна, се радвах, защото идват ваши братя от Кастилия, с които всички ще си отидете.“

Когато Кортес чу за корабите и видя рисунката на платното, много се зарадва и каза: „Слава богу, че много навреме ни предупреждавате.“ А ние, войниците, така се зарадвахме, че не можехме да стоим на едно място от радост и се дуелирахме с конниците и стреляхме. Кортес се замисли, тъй като много добре разбра, че тази армада е изпратена от Диего Веласкес против него, и като мъдър човек сподели какво мисли по това с всички нас, капитани и войници, и с големи подаръци от злато и обещания, че ще ни направи богати, привлече всички на своя страна. Той не знаеше кой беше капитан на армадата. Ние бяхме много радостни от новините и от златото, което ни беше дал от собственото си богатство, а не от частта, която ни се полагаше.

ГЛАВА СИ

КАК ПАНФИЛО ДЕ НАРВАЕС ИЗПРАТИ ХОРА ДА ПОИСКАТ ОТ ГОНСАЛО ДЕ САНДОВАЛ НЕЗАБАВНО ДА СЕ ПРЕДАДЕ С ВСИЧКИТЕ СИ ХОРА

Понеже тримата проклетници, които минаха на страната на Нарваес, му разказали подробно за всичко, което бяхме извършили от пристигането ни в Нова Испания, и му съобщили, че капитан Гонсало де Сандовал се намира на около осем-девет левги от тях, във Виля Рика де ла Веракрус, той решил да изпрати в този град един сладкодугмен духовник, на име Гевара, един знатен мъж, който се казваше Амайа и беше роднина на Диего Веласкес, един нотариус, на име Вергара, и трима свидетели, чиито имена не си спомням. Изпратили ги да предупредят Гонсало де Сандовал да се предаде незабавно на Нарваес и казали, че имат копия от пълномощията за това.

Казват, че Гонсало де Сандовал знаел от индианците новината за пристигането на корабите и за многобройната войска, която идва с тях; като мъж на място, той винаги беше в бойна готовност, а войниците му въоръжени. Подозирайки, че тази армада е изпратена от Диего Веласкес да завладее града, за да се освободи от старите и болни войници, Сандовал ги изпратил в едно индианско селище, наречено Папалоте, и останал със здравите.

Сандовал винаги имаше добри стражи на пътищата за Семпоал, откъдето биха могли да дойдат хората на Нарваес, и непрестанно призоваваше войниците си, ако дойде Диего Веласкес или някой друг, да не предават града. Всички отговорили, че ще изпълнят волята му; той заповядал също на една височина да издигнат бесилка.

Та както си стояли неговите съгледвачи на пътя, видели, че към града идват шестима испанци и индианци от Куба, и с най-голяма

бързина се върнали да известят това на Сандовал. Той не излязъл да ги посрещне, а останал в къщата си и заповядал никой да не излиза от дома си и да не ги заговаря.

Каноникът и останалите, които го придружавали, не видели никакъв испанец в града, а само индианци, които работели по строежа на крепостта и с които не може ли да се разберат, та отишли в църквата да се помолят и оттам в къщата на Сандовал, която им се сторила най-голямата сграда.

Каноникът казал „добре заварил“, а Сандовал му отговорил „добре дошъл“, след което първият подхванал една реч и казал, че Диего Веласкес, губернаторът на Куба, е похарчил много пари за армадата и че Кортес и останалите, които го придружават, са предатели, той трябва да ги уведоми незабавно да дадат клетва за подчинение на сеньор Панфило де Нарваес, който идваше за капитан.

Като чул тези думи и оскърбления, които изрекъл отец Гевара, Сандовал едва се сдържал от гняв и му казал: „Отче, много лошо говорите и ни наричате предатели. Тук ние сме служили на Негово Величество по-добре от Диего Веласкес и не ви наказвам за вашите лоши обноски само защото сте духовник. Идете в Мексико, там е Кортес, нашият генерал-капитан и върховен съдия в тази Нова Испания, и той ще ви отговори. Тук няма какво повече да говорите.“ Тогава каноникът побеснял от гняв и казал на нотариуса Вергара да покаже пълномощията, които държал в пазвата си. Сандовал казал на нотариуса да не ги чете, защото не се знае дали са истински пълномощия или нещо друго. От дума на дума нотариусът започнал да вади писмата, които носел, но Сандовал викнал: „Слушайте, Вергара, вече ви казах да не четете никакви книги тука, а да отидете в Мексико и ви обещавам, че ако ги прочетете, ще заповядам да ви ударят сто камшика, защото не знаем дали сте кралски нотариус или не. Покажете си дипломата за това и ако я носите, прочетете я. Не знаем също дали тези пълномощия са истински или препис, или други документи.“

Каноникът, който беше много надменен, викнал: „Какво ги слушате тези предатели! Вадете пълномощията и им ги прочетете.“ Като чул тези думи, Сандовал скочил и му казал, че лъже като мръсен поп, и веднага заповядал на войниците си да ги отведат в плен в Мексико. Още не свършил, и голям брой индианци от тези, които работели на крепостта, се нахвърлили върху тях и ги оплели в едни

мрежи като последни грешници, метнали ги на гръб и за четири дни стигнали близо до Мексико, вървейки денем и нощем, само индианците, които ги носели, се сменяли постоянно; като видели толкова големи градове и селища, хората на Нарваес се уплашили. Носели им храна и едни я изяждали, други я оставяли и пак на път. После разказваха, че не знаели дали всичко било сън или магия.

Щом ги изпратил в плен за Мексико, Сандовал писал бързо на Кортес кой е новият капитан на армадата и за всичко, което се случило. Щом Кортес научи, че хората на Нарваес са пленени и приближават Мексико, изпрати коне за тримата най-знатни от тях, заповяда веднага да ги освободят и им писа, че много съжалява, задето Гонсало де Сандовал се е отнесъл така непочтително с тях, но той иска да им окаже голяма почит. Когато пристигнаха в Мексико, Кортес излезе да ги посрещне и с големи почести ги въведе в града.

Когато каноникът и другарите му видяха какъв огромен град е Мексико и какво голямо богатство от злато имаме, и многото други градове в езерото и всички наши капитани и войници, и искреността на Кортес, останаха учудени; през двата дни, през които бяха при нас, Кортес им говори така благо, с обещания и ласкателства, а и в ръцете им пусна кюлчета и украшения от злато, и ги изпрати да се върнат при Нарваес с храна за из път, така че тези, които дойдоха свирепи като лъвове, се върнаха много кротки и си предложиха услугите на Кортес; щом пристигнали в Сампоал и дали отчет на своя капитан, те започнали да уговарят целия лагер на Нарваес да мине на наша страна.

ГЛАВА СІІІ

КАК КОРТЕС, СЛЕД КАТО ДОБРЕ СЕ ОСВЕДОМИ КОЙ Е КАПИТАН, КОЛКО ДУШИ И КОИ ИДВАТ С АРМАДАТА, НАПИСА ПИСМА НА КАПИТАНА И НА ДРУГИ СВОИ ПРИЯТЕЛИ

Както казах, Кортес във всичко беше много точен и предвидлив, и имаше добри съветници. Решено бе да пише на Нарваес и индианци да занесат писмата още преди да стигне там каноникът Гевара; да пише с много любезности и обещания, че ние без изключение ще направим всичко, както заповядва негова милост; че го молим да бъде така добър да не бунтува тази земя и индианците да не разберат, че има спор между нас.

Обещахме това, понеже ние, хората на Кортес, бяхме малко в сравнение с войската на Нарваес и за да не го настроим зле, докато не видим какво може да се направи, трябваше да се покажем послушни нему. Наред с тези благи думи не спирахме да търсим приятели сред капитаните на Нарваес, защото отец Гевара и нотариусът Вергара ни бяха казали, че Нарваес не се има много със своите капитани. Смятахме да им изпратим по някое и друго кюлче злато и златни верижки, защото подкупът скали разбива.

Кортес им писа, че той и всички негови другари много сме се зарадвали, като сме научили за пристигането им в това пристанище, и тъй като са отдавнашни приятели, той ги моли да бъдат добри и да не стават причина Монтесума, който е в плен, да се освободи и градът да се разбунтува, защото при големите сили, които имат мексиканците, и Нарваес, и хората му, и ние ще загубим живота си. Това го казва, защото Монтесума е много разгневен и градът се бунтува от думите, които Нарваес беше изпратил да кажат. Той, Кортес, вярва и е убеден,

че един такъв храбър и мъдър мъж като Нарваес не би трябвало да говори такива думи, и то точно в това време. Освен това в писмото Кортес му предлагаше услугите и имота си и че ще стори всичко, каквото Нарваес заповяда.

Кортес писа също и на секретаря Андрес де Дуеро и на магистрата Лукас Ваокес де Айльон и заедно с писмата изпрати няколко златни скъпоценности на своите приятели. Тайно заповяда да дадат на магистрата верижки и кюлчета злато и помоли отец де ла Мерсед да иде в лагера на Нарваес и да му даде още златни верижки и кюлчета, и много ценни бижута, които да раздаде на приятелите му.

Като получил първото писмо, Нарваес го разнасял и го показвал на капитаните си с подигравки. Един капитан, на име Салватиера, който бил дошъл като надзорник, казват, че побеснял, като чул това, и укорявал Нарваес, задето четял писмото на един предател като Кортес и хората му; нека тръгне незабавно против нас и да ни избият до крак; кълнял се, че щял да опече ушите на Кортес и да изяде едното; наговорил още куп такива глупости. Нарваес не пожелал да отговори на писмото, а нас не ни смятал за нищо.

В този момент пристигнали духовникът Гевара и другарите му и казали на Нарваес, че Кортес е много добър благородник и верен служител на краля; казали му и за големите градове, през които минали, и че Кортес ще бъде негов слуга и ще направи всичко, каквото той му заповяда, затова ще бъде добре да се разберат в мир и без много шум; нека сеньор Нарваес реши накъде и в коя част на Нова Испания иска да отиде с хората си, а Кортес да остави в тези провинции — земя има достатъчно за всички.

Като чул това, казват, Нарваес така се ядосал на отец Гевара и на Амайа, че после не искал нито да ги види, нито да ги чуе. И когато хората от лагера на Нарваес ги видели да се връщат толкова богати и когато те започнали тайно да говорят много хубави неща за Кортес и за всички нас, и че видели толкова много злато, което се разиграва на хазарт в нашия лагер, много от войниците на Нарваес пожелали да бъдат вече в нашия лагер.

В този момент пристигнал нашият отец де ла Мерсед с кюлчетата, които Кортес му беше дал, и с тайните писма и отишъл да целуне ръцете на Нарваес и да му каже, че Кортес ще направи всичко, каквото заповяда, и нека между тях има мир и любов. Тъй като беше

твърдоглав и невъздържан, Нарваес не поискал да го изслуша, а направо казал пред самия отец, че Кортес и хората му сме предатели, и понеже той му отвърнал, че напротив, ние сме много предани слуги на краля, Нарваес го наругал. Много тайно нашият отец раздал кюлчетата и златните верижки, които Кортес беше изпратил по него, и уговарял и убеждавал най-първите хора от лагера да минат на наша страна.

ГЛАВА CIV

КАК СЕ СКАРАХА КАПИТАН ПАНФИЛО ДЕ НАРВАЕС И МАГИСТРАТЪТ ЛУКАС ВАСКЕС ДЕ АЙЛЪОН

Както казах, изглежда, че магистратът Лукас Васкес де Айльон бе дошъл да помага на Кортес и всички нас; когато, освен поръчението на Кралската аудиенция той видял писмата на Кортес и кюлчетата злато заедно с тях, той започнал да говори много по-ясно и открито от преди, че тази армада е изпратена в разрез с кралското правосъдие; говорел толкова хубави неща за Кортес и за всички, които бяхме с него, че оттогава нататък нищо друго не се приказвало в лагера.

Освен това виждали и знаели, че Нарваес е голям скъперник и всичкото злато и дрехи, които му изпратил Монтесума, ги прибирал и не давал нищо нито на капитани, нито на войници, а по-скоро обратното — говорел с боботещ глас на иконома си: „Гледайте да не липсва нито едно наметало, защото всичките ги помня.“ Като знаели това и като чували какво се говори за Кортес, целият лагер недоволствувал.

Нарваес подразбрал, че магистратът има пръст в тая работа и сее раздори, и имал дързостта да го арестува него, нотариуса му и няколко негови слуги, и заповядал да ги натоварят на един кораб и ги изпратил за Кастилия или за Куба. Също така заповядал да арестуват един благородник, на име Обланка, защото казвал, че Кортес е много добър служител на краля, че е несправедливо според него да ни наричат предатели и че Нарваес няма право да задържа магистрата на Негово Величество; и понеже Обланка бил благородник с голямо достойнство, той умрял от мъка на четвъртия ден. Нарваес заповядал също така да арестуват двама войници, за които научил, че говорят хубави неща за Кортес.

Да кажем отново за магистрата, когото повели под стража за Кастилия. Къде с благи думи, къде със заплахи той казвал на капитана, на кърмчията и на боцмана на кораба, че щом стигнат в Кастилия, вместо да ги възнагради, Негово Величество ще заповяда да ги обесят. Като чули тези думи, те му казали да им плати и щели да го закарат в Санто Доминго; така променили курса, който им бил заповядал Нарваес. Като стигнали в Санто Доминго и като слязъл, магистратът отишъл право в тамошната Кралска аудиенция и щом там чули и научили за голямата непочтителност и дързост, толкова много се ядосали, че веднага писали до кралския съвет на Негово Величество в Кастилия.

Като видели тази непочтителна и противозаконна постъпка на Нарваес, няколко войници, роднини и приятели на магистрата, се уговорили да избягат от пясъците в града, където беше капитан Сандовал, понеже се страхували, че Нарваес вече ли е взел под око и ги дебне. Когато стигнали там, Сандовал ги посрещнал с почести и научил от тях това, което разказвам тук, а също че Нарваес искал да изпрати войници, за да завладеят този град.

ГЛАВА CV

КАК НАРВАЕС СЕ ПРЕХВЪРЛИ С ЦЯЛАТА СИ АРМАДА В СЕМПОАЛ И КАКВО НАПРАВИ КОРТЕС В МЕКСИКО

След като Нарваес изпратил под стража магистрата на Кралската аудиенция в Санто Доминго, той се вдигнал с целия си обоз, амуниции и бойни припаси да премести лагера си в един по онова време многолюден град, наречен Семпоал. Първото нещо, което направил, било да вземе насила всичките наметала, дрехи и злато, които Кортес бе оставил на съхранение при дебелия касик, когато пристигнахме от Тласкала; взел също и индианките, които ни бяха дали вождовете от града и които ние бяхме оставили в домовете на бащите им, тъй като бяха господарски дъщери и твърде нежни, за да тръгнат с нас на война.

Дебелият касик казал много пъти на Нарваес да не взема нищо от нещата, оставени му на съхранение от Кортес, защото той ще го убие, като научи, че са ги взели, и освен това се оплакал на самия Нарваес от многото безчинства и кражби, които вършели хората му из града; казал му, че когато бил там Малинче с хората си, абсолютно нищо не им взели; поискал да му върне час по-скоро индианките, златото и наметалата, защото в противен случай ще изпрати хора да се оплачат на Малинче. Като слушали това, те му се подигравали и инспекторът Салватиера, който бил най-големият фанфарон, казал на приятелите си и на самия Нарваес: „Чувате ли какъв страх имат всички вождове от този жалък Кортесчо?“

Да минем по-нататък и да кажем, че Кортес се посъветва с нашите капитани и войници, които му бяха най-предани и от които той искаше съвети в такива важни случаи. Бе решено в най-кратко време, без да чакаме повече, да тръгнем срещу Нарваес, а Педро де Алварадо да остане в Мексико да пази Монтесума с всички войници, които не

можеха да тръгнат на този поход. Решихме също да оставим и подозрителните, за които знаехме, че са приятели на Диего Веласкес.

Малко преди да дойде Нарваес, Кортес беше изпратил хора в Тласкала за царевица, защото земята на Мексико беше дала лоша реколта по липса на вода и се нуждаехме от царевица, тъй като имахме много индианци от Тласкала. Скоро донесоха въпросната царевица, кокошки и други провизии, които оставихме на Педро де Алварадо, а освен това му направихме укрития и укрепления, и му оставихме известно количество припаси, бронзови топове и барут, петнадесет стрелци с пушки и осем с арбалети, и пет коня; с него останаха осемдесет войници.

Когато великият Монтесума видя, че се готвим да тръгнем срещу Нарваес, Кортес в никакъв случай не искаше да му даде да разбере, че знае, дето Монтесума помага на Нарваес и му изпраща злато и наметала, и е заповядал да му дават провизии.

ГЛАВА CVI

КАК ВЕЛИКИЯТ МОНТЕСУМА ПОПИТА КОРТЕС ДАЛИ ВЪЗНАМЕРЯВА ДА ТРЪГНЕ ПРОТИВ НАРВАЕС

Кортес и Монтесума си говореха, както обикновено, и Монтесума му каза: „Сеньор Малинче, виждам, че напоследък вашите капитани и войници са разтревожени, а и вие ме посещавате по-рядко. Ортегиля, моят паж, ми каза, че искате да тръгнете на бой с тези ваши братя, които дойдоха с корабите, и да оставите тук Тонатлио за моя охрана. Бъдете така добър да ми кажете вярно ли е това, за да видя дали мога да ви помогна с нещо; ще го направя на драго сърце. Също така, сеньор Малинче, не бих искал да ви се случи нещо лошо, защото вие имате много малко теулес, а те имат пет пъти повече от вас. Казват, че те са християни като вас и васали и слуги на вашия император, имат същите икони и кръстове и правят литургия. Казват и заявяват, че вие сте избягали от вашия крал и те идват да ви заловят и убият. Аз не ви разбирам, но внимавайте какво правите.“

Кортес отговори с весело лице, че ако досега не му е казал нищо за това, причината е, че тъй като го обича много, не е искал да го тревожи с нашето тръгване, защото е уверен в добрата му воля към нас. Това, дето казва, че всички сме християни и васали на нашия велик император, е истина, те са също християни като нас. Обаче това, дето казват, че сме избягали от нашия крал и господар, не е истина, защото кралят ни изпрати да го видим и да му кажем всички неща, за които му е говорил от неговото кралско име. А това, което казал, че Нарваес води много войници и деветдесет коня, и много топове и барут, а ние сме малко и че ще ни избият и пленят, нашият господ бог Исус Христос и неговата майка света Мария ще дадат сили на нас, а не на тях, понеже те са лоши и идват по такъв подъл начин.

Тъй като нашият император има много кралства и господарства, в тях има най-различни хора, едни са много храбри, други още повече, а ние сме от вътрешността на Кастилия, която наричат Стара Кастилия, а нас ни наричат кастилци; този капитан, който сега е в Семпоал, и хората, които води със себе си, са от друга провинция, която се казва Бискайя, а те се наричат бискайци и говорят различно от нас, както племето отоми в земята на Мексико; Монтесума ще види как ние ще ги пленим. Да не се натъжава от нашето тръгване, защото скоро ще се върнем с победа.

При него в Мексико остава сега Тонатио, така те наричаха Педро де Алварадо, с осемдесет войници. Та Кортес го моли, след като излезем от града, да няма никакви размирици и да не позволява на своите капитани и жреци да направят нещо, за което да заплатят с живота си, когато се върнем, и да дават на нашите хора всички необходими провизии и от каквото имат нужда.

След тези думи Кортес прегърна два пъти Монтесума и Монтесума направи същото; а доня Марина, каквато си беше съобразителна, превеждаше по такъв начин, че го натъжаваше с нашето тръгване. Монтесума обеща да направи всичко, каквото Кортес му заръча, и дори предложи да изпрати в помощ пет хиляди свои бойци.

Кортес му благодари за това, макар и добре да разбра, че нищо няма да изпрати, и му каза, че не е необходимо нищо повече, освен божията помощ и помощта на другарите му. Каза му също така да се погрижи образът на света Богородица и кръстът винаги да бъдат украсени с клонки и цветя и восъчните свещи да горят денонощно, и никакъв жрец да не се докосва до тях, защото по това ще разбере колко го обича.

След това Кортес говори с Педро де Алварадо и с всички войници, които оставаха с него, и им поръча на всяка цена да пазят великия Монтесума да не се освободи, да се подчиняват на Педро де Алварадо и им обеща, че с божия помощ ще ни направи всички богати. С тях останаха свещеникът Хуан Диас и още няколко души, в които се съмнявахме. Прегърнахме се и без да вземаме индианки, нито слуги, със съвсем малко багаж тръгнахме в поход към Чолула.

По пътя Кортес изпрати хора в Тласкала да помолят нашите приятели Шикотенга и Масеескаси бързо да ни изпратят пет хиляди

воини. Отговорът им беше, че ако ни трябват за война против индианци като тях, биха ни дали много повече, но против теулес като нас и против коне, топове и арбалети не искат; те изпратиха десет товара кокошки.

Кортес писа също така на Сандовал в най-скоро време да се присъедини с всичките си войници към нас и че ние отиваме към едни селища на около дванадесет левги от Семпоал, които се казват Танпаникита и Миталингита; да внимава много да не го плени Нарваес, нито някой от неговите войници да попадне в ръцете му.

И тъй вървахме в походен строй, готови за бой, ако срещнем хората на Нарваес или самия Нарваес; нашите конни патрули вървяха винаги един преход пред нас. Те видели, че насреща им идва Алонсо де Мата, за когото казваха, че бил нотариус на краля, и идвал да ни извести пълномощията или копия от тях, и водел четирима испанци за свидетели. Двама от нашите конни патрули дойдоха да ни съобщят за това, а другите двама останали на приказки с Алонсо де Мата и с четиримата свидетели; като чухме това, ние ускорихме крачката.

Като ни наближиха, те направиха голям поклон на Кортес и на всички нас. Кортес слезе от коня си и ги попита за целта на идването им; и след като Алонсо де Мата му отговори, Кортес му заповяда да си покаже дипломата, ако я носи, и да прочете документите; той ще направи това, което смята, че е в служба на бога и на Негово Величество. Ако няма диплома, да не чете тези книги. Каза му също, че трябва да види оригиналите на Негово Величество.

Мата се смути, защото той не беше нотариус на Негово Величество, и тези, които го придружаваха, не знаеха какво да кажат. Кортес заповяда да ги нагостят, тъй като бяхме спрели там. После им каза, че отиваме в едни селища близо до лагера на Нарваес и там може да извести каквото му заповяда неговият капитан. Кортес се измъчваше, но никога не каза лоша дума за Нарваес; той разговаря насаме с хората му, стисна им ръцете и им даде малко злато.

След това те се върнаха при Нарваес и там говорели хубави неща за Кортес и за нас. Тъй като много от нашите войници носеха златни украшения, верижки и огърлици, пратениците разказвали чудеса за нас в Семпоал. В лагера на Нарваес имаше много знатни люде, които искаха да дойдат при Кортес, за да се помирят с него, след като ни виждаха толкова богати. Така стигнахме в Панганекиля и на другия

ден дойде капитан Гонсало де Сандовал с войниците си, около седемдесет на брой, тъй като старите и болните беше оставил в приятелското индианско селище Папалоте. С него дойдоха и петимата роднини и приятели на магистрата Лукас Васкес де Айльон и целунаха ръка на Кортес; той ги прие с радост.

Там Сандовал разказа за кавгата със свирепия каноник Гевара, с Вергара и останалите и как ги изпратили като пленници в Мексико.

Каза също как изпратил в лагера на Нарваес двама свои войници, преоблечени като индианци, и тъй като били мургави, не приличали на испанци, а на същински индианци. Всеки от тях взел по един товар сливи за продан, те тъкмо по това време зрееха, и отишли в пясъците, където беше лагерът на Нарваес, преди да тръгнат за Семпоал; влезли в ранчото на самохвалкото Салватиера, който им дал един наниз жълти броеници за сливите.

След като продали сливите, Салватиера ги изпратил за трева, като ги мислел за индианци. Те отишли и му занесли няколко наръча трева за коня и останали клекнали по индиански в ранчото до свечеряване; гледали и слушали какво си говорят войниците на Нарваес, които идвали на приказки при Салватиера. Салватиера казвал: „О, колко навреме дойдохме! Този предател Кортес е събрал повече от шестстотин хиляди златни песос и всички ще бъдат богати, защото сигурно и капитаните, и войниците му също имат много злато.“ И други подобни приказки приказвали.

Като се стъмнило добре, нашите двама преоблечени войници излезли тихо от ранчото и отишли при коня му, сложили му юздата, която била до седлото, оседлали го и го яхнали. По пътя към Виля Рика видели до един поток още един спънат кон и взели и него.

Кортес попита Сандовал за конете и той отвърна, че ги оставил в Папалоте при болните, тъй като оттам, откъдето минали той и другарите му, не могли да минат коне, планината била много стръмна и скалиста и той минал оттам, за да не се натъкне на хората на Нарваес. Като разбра как са отмъкнали коня на Салватиера, Кортес много се развесели и каза: „Сега още повече ще беснее, като види, че му го няма коня.“ Да се върнем при Салватиера; сутринта, като не намерил двамата индианци в ранчото си, нито коня си, нито седлото, нито юздата, много войници на Нарваес казваха, че говорел такива неща, които ги карали да се смеят, понеже разбрал, че тези, които му

донесли сливите за продан, не са били никакви индианци, а испанци от хората на Кортес, които му бяха задигнали конете, и оттогава нататък станал по-бдителен.

ГЛАВА CVII

КАК ОТЕЦ ДЕ ЛА МЕРСЕД ОТИДЕ В СЕМПОАЛ

Тъй като вече се бяхме събрали всички в това селище, решихме да изпратим ново писмо до Нарваес по отец Де ла Мерсед; така и направихме. Щом пристигнал в лагера на Нарваес, той изпълнил това, което му беше заповядал Кортес: да се срещне с няколко благородници и с артилериста Родриго Мартин и с Угарте, който също беше към артилеристите. Отецът разпределил и златото, както му бе заповядал Кортес. Срещнал се също и с Андрес де Дуеро и му казал да дойде по-скоро в нашия лагер да се види с Кортес. Преди това монахът отишъл при Нарваес да го види и да говори с него и се показал предан негов слуга.

Докато шетал така, започнали да го подозират и посъветвали Нарваес да го арестува и той се съгласил. Като научил тази работа, Андрес де Дуеро, който беше секретар на Диего Веласкес, отишъл при Нарваес и му казал да внимава, че не е хубаво да арестува пратеника на Кортес, тъй като всички са видели ясно с каква почит и дарове посреща Кортес хората на Нарваес, които отиват при него. Отецът говорил с него, след като дошъл, и Дуеро разбрал, че той и други благородници от лагера на Кортес желаят да дойдат да го посрещнат и всички да станат приятели. Нека има пред вид колко благ е Кортес с пратениците, които той изпраща при него, че от устата му не слиза почтителното „сеньор капитан Нарваес“, и ще бъде долно да се задържи един духовник. С такива и с още други сладки думи той укротил Нарваес; след като се разминала тази работа, Андрес де Дуеро се срещнал тайно с отчето и му разказал всичко.

Нарваес заповядал да извикат отца и като дошъл, той се държал много почтително; отецът, който беше много разумен и хитър човек, го помолил усмихнат да му каже нещо насаме. Нарваес излязъл с него на двора и монахът му казал: „Много добре разбрах, че ваша милост

искаше да заповяда да ме арестуват. Заявявам ви, сеньор, че във вашия лагер нямате по-добър и по-голям слуга от мен, и бъдете сигурен, че много благородници и капитани, които са при Кортес, биха искали да го видят вече в ръцете на ваша милост, и така, смятам, ще дойдем всички; и за да го объркат още повече, те го накарали да напише едно писмо, пълно с небивалици, подписано от войниците, и ми го дадоха да го предам на ваша милост. Аз не исках да ви го покажа досега, когато стана въпрос за него, даже смятах да го хвърля в реката заради глупостите, които има в него. И това го правят неговите войници и капитани, за да го объркат още повече.“ Нарваес поискал писмото, но отецът казал, че го оставил в стаята си и ще отиде да го вземе, след което излязъл уж да донесе писмото.

В това време при Нарваес отишъл Салватиера, а нашият монах бързо извикал Дуеро да иде в къщата на Нарваес и да му даде писмото, макар че и Дуеро, и някои други капитани на Нарваес, които се показали привърженици на Кортес, вече го били чели, тъй като отчето го носело със себе си. Целта му била да се съберат повече хора от лагера и да чуят какво пише в писмото.

Монахът се върнал с писмото, подал го на самия Нарваес и казал: „Не се учудвайте, ваша милост, на писмото, тъй като Кортес е объркан и съм сигурен, че ако ваша милост му отговори с благост, той и всички, които са с него, незабавно ще се предадат.“ Войниците и капитаните на Нарваес му казали да прочете писмото. И като го прочели, казват, че Нарваес и Салватиера много се заканвали, а останалите се смели и се подигравали с писмото.

Тогава Андрес де Дуеро казал: „Аз не знам каква е тази работа, не я разбирам; този духовник ми каза, че Кортес и всички негови хора ще се предадат на ваша милост, а сега четем такива щуротии.“ Подкрепил го Агустин Бермудес, който беше капитан и главен комендант в лагера на Нарваес, и казал: „Действително и аз разбрах под секрет от този отец Де ла Мерсед, че ако изпратите добри посредници, самият Кортес ще дойде да се види с ваша милост, за да се предаде с всичките си войници, и ще бъде добре да изпратите в неговия лагер, който не е далеч оттук, господин инспектора Салватиера и господин Андрес де Дуеро, и аз ще отида с тях.“ Той казал това нарочно, за да види какво ще отвърне Салватиера. Нарваес наредил да идат Андрес де Дуеро и Салватиера; но Салватиера отговорил, че се

чувствува неразположен и че няма да отиде да преговаря с един предател. Нашият монах му казал: „Господин инспектор, добре е човек да бъде въздържан; уверявам ви, че няма да минат много дни и ще го имате в плен.“

След като било уговорено тръгването на Андрес де Дуеро, изглежда, Нарваес много тайно обсъдил със самия Дуеро и с още трима капитани да намерят начин, когато се видят с Кортес в едни индиански имения и къщи, намиращи се между лагера на Нарваес и нашия, където щяха да се разберат накъде трябва да отиде да се засели Кортес с хората си, и по време на срещите да го пленят, за тази работа Нарваес вече бил говорил с двадесет души войници от своите приятели. Нашият отец Де ла Мерсед научил това, знаел го и самият Андрес де Дуеро и те предупредиха Кортес за всичко.

ГЛАВА CVIII

КАК В НАШИЯ ЛАГЕР НАПРАВИХМЕ ПРЕГЛЕД НА ВОЙСКАТА И КАК ДОНЕСОХА ДВЕСТА И ПЕТДЕСЕТ ДЪЛГИ ПИКИ

Да се върнем малко назад, за да видим какво още се случи. Щом Кортес научи новината за пристигането на армадата на Нарваес, веднага изпрати един войник, който беше ходил в Италия и владееше всички оръжия и особено една пика, да иде в провинцията на чинантеките, при които бяха отишли нашите войници, когато търсеха мините; те имаха едни много дълги копия, по-големи от кастилските, с остриета от кремък. Та той му нареди да ги помоли да ни изпратят, където да сме, триста от тях, като им махнат ножовете, и понеже имаха много мед, да сложат по две остриета на всяко; нашият войник им занесе мостра да видят как да ги направят. Щом той пристигнал, те веднага потърсили копията и направили остриетата много по-майсторски, отколкото бяхме им заповядали.

Кортес заповяда също така на нашия войник, който се казваше Тобиля, да поиска от чинантеките две хиляди души за война и за Великден да дойде с тях в селището Панганекиля или ако ни няма там, да запита къде се намираме и тези две хиляди да дойдат с техните копия. Когато войникът им казал, вождовете отговорили, че те ще дойдат с воините си; той дойде само с двеста индианци, които донесоха копията, а един друг войник от нашите останал да доведе останалите.

Та като дойде нашият войник Тобиля с копията, които бяха изключително добри, беше дадена заповед той да ни покаже как да боравим с тях и как да ги използваме срещу конницата. Вече бяхме направили преглед, преброяване и списък на всички войници и капитани на нашата войска и излязохме двеста шестдесет и шестима,

включително барабанчика и флейтиста, без отчето, с петима конници, две топчета, малко стрелци с арбалети и още по-малко с пушки. За боя с Нарваес най-много се надявахме на пиките и те наистина излязоха много добри, както ще видите по-нататък.

ГЛАВА СІХ

КАК АНДРЕС ДЕ ДУЕРО ДОЙДЕ В НАШИЯ ЛАГЕР

Още в началото казах, че когато бяхме в Сантяго де Куба, Кортес се споразумя с Андрес де Дуеро, секретаря на Диего Веласкес, и с един ковчезник на краля, на име Амадор де Ларес, които бяха големи приятели на Диего Веласкес, да се застъпят пред него да назначи Кортес за генерал-капитан на армадата и за тази услуга той ще раздели с тях всичкото злато, сребро и скъпоценности, с които се сдобие. Тъй като сега Андрес де Дуеро видя, че неговият съдружник Кортес е станал богат и влиятелен, под предлог, че отива да преговаря за мир и да направи услуга на Нарваес, както разбрах, той всъщност идваше да си поиска дела от предприятието, тъй като другият съдружник, Амадор де Ларес, беше починал. Тъй като Кортес беше прозорлив и хитър, не само обеща да му даде голямо богатство, но и командването на цялата армада наравно с него самия, а след като бъде завоювана Нова Испания, да му даде толкова земя, колкото ще вземе и той, само и само да влезе в съглашение с Агустин Бермудес, главния комендант на лагера на Нарваес, и с някои други благородници, които няма да споменавам тук, за да отклонят на всяка цена Нарваес, да не го оставят жив и да го разбият; след като Нарваес бъде убит или пленен, а армадата му разбита, те ще останат да се разпореждат и ще си разделят златото и селищата на Нова Испания; и за да го обвърже още повече, Кортес натовари със злато двамата кубински индианци на Дуеро. И както изглежда, Дуеро му бе обещал съдействието си.

Кортес изпрати също на Бермудес, на един свещеник, на име Хуан де Леон, на свещеника Гевара и на всички свои приятели много кюлчета злато и скъпоценности и им писа каквото сметна за необходимо, за да му помогнат във всичко.

Андрес де Дуеро остана в нашия лагер близо два дни; на втория ден, който беше Великден, той обядва с Кортес и говори насаме с него.

След като се нахраниха, Дуеро се сбогува с нас и после отново отиде с коня си при Кортес и му каза: „Какво ще заповяда ваша милост, аз искам да си тръгна.“ Той му отговори: „Вървете с бога и гледайте, сеньор Дуеро, да има добър край работата, за която говорихме; ако ли не, кълна се в съвестта си — така се кълнеше Кортес, — че до три дни най-късно ще бъда във вашия лагер с моите другари и първият, когото ще промуша с копието си, ще бъде ваша милост, ако разбере, че сте направили не това, за което говорихме.“

Дуеро се засмя и каза: „Няма да направя нищо противно на ваша милост.“ После си тръгна и като стигнал в лагера на Нарваес, той му казал, че Кортес и всички, които бяхме с него, сме склонни да минем на страната на Нарваес.

Да оставим сега Дуеро и да кажа как след това Кортес извика един капитан, който се казваше Хуан Веласкес де Леон, много близък роднина на губернатора на Куба Диего Веласкес. Като влезе при Кортес, той поздрави почтително и каза: „Какво ще заповяда ваша милост?“ И Кортес, който понякога говореше много медено и с усмивка на уста, му каза, смеейки се: „Извиках ви, сеньор Хуан Веласкес, понеже Андрес де Дуеро ми каза, че в лагера на Нарваес се говорело, а и самият той казвал, че ако ваша милост отиде при тях, аз ще бъда лесно разбит и разгромен, защото смятат, че вие трябва да сте на страната на Нарваес. По тази причина аз реших, ако наистина ме обичате, да тръгнете веднага с вашата сива кобила и да вземете със себе си всичкото си злато и вашата фанфарона (това беше една много тежка златна верига), и други неща, които аз ще ви дам, за да ги дадете там на когото ви кажа; вашата тежка фанфарона ще я носите на едното рамо, а една друга верига, която тежи повече от нея, ще си я сложите навита два пъти и там ще видите какво иска от вас Нарваес. Щом пристигнете, ще дойде и сеньор Диего де Ордас, когото също искат да видят в техния лагер като бивш иконом на Диего Веласкес.“

Хуан Веласкес отговори, че ще направи това, което му заповядва негова милост, но златото и веригата си няма да вземе, а само това, което му даде да занесе на когото трябва, защото където и да е, той мисли само как да му служи по-добре, а не за злато и диаманти. „И аз вярвам, че е така — каза Кортес, — и именно защото ви имам доверие, ви изпращам, но ако не вземете всичкото си злато и скъпоценности, както ви заповядвам, не искам да ходите там.“ Хуан Веласкес отговори:

„Да бъде, както ваша милост заповяда.“ Но не пожела да вземе със себе си своите скъпоценности. Кортес му говори нещо насаме и после той тръгна, придружен от един коняр на Кортес като негов слуга. Два часа след като тръгна Хуан Веласкес, Кортес заповяда на Каниляс — нашия барабанчик — и на Бенито де Вехер — флейтиста — да бият барабана; заповяда също на Гонсало де Сандовал, който беше капитан и главен комендант, да събере всички войници и незабавно да тръгнем в ускорен марш към Семпоал. Из пътя бяха убити две местни прасета, дето пъпът им е на гръбнака, и си казахме, че това е знак за победа. Нощувахме в един заслон близо до някаква рекичка, с конните патрули, със съгледвачи и стража.

Когато се съмна, отново тръгнахме по пътя си и към обяд спряхме за почивка до една река, където сега се намира град Виля Рика де ла Веракрус; по онова време там имаше само няколко индиански къщи и гора. Понеже по тези места слънцето пече много силно, спряхме, както казах, да си отдъхнем от мъкненето на нашите оръжия и пики.

ГЛАВА СХ

КАК ХУАН ВЕЛАСКЕС ДЕ ЛЕОН ОТИДЕ В ЛАГЕРА НА НАРВАЕС

Вече казах как Кортес изпрати Хуан Веласкес де Леон да види какво иска от него Нарваес. Той толкова бързал по пътя, че на разсъмване стигнал в Семпоал и слязъл от коня си пред дома на дебелия касик и оттам пеш отишли до къщата на Нарваес.

Индианците го познали и много се зарадвали, те започнали да викат на някои войници на Нарваес, че този капитан е Хуан Веласкес де Леон, капитан на Малинче. Като чули това, войниците хукнали към къщата на Нарваес да му искат възнаграждение за това, че е пристигнал Хуан Веласкес де Леон. Нарваес излязъл на улицата да го посрещне, придружен от няколко войници.

Нарваес прегърнал Хуан Веласкес и го поканил да седне на един стол до себе си и го запитал защо не отишъл с коня си направо при неговата къща. След това той изпратил слугите си да доведат коня и багажа, за да го настани у дома си. Хуан Веласкес казал, че няма да остане, а само е дошъл да му целуне ръка и да види дали може да направи нещо, щото негова милост и Кортес да се разберат с мир и приятелство. Казват, че тогава Нарваес много се разгневил на Хуан Веласкес: как могъл да изрече такива думи за дружба и мир с един предател, който се е разбунтувал с армадата си против неговия братовчед Диего Веласкес. Хуан Веласкес отговорил, че Кортес не е предател, а верен служител на Негово Величество и го моли пред него да не го нарича така.

Тогава Нарваес започнал да го уговаря с големи обещания да остане при него и да склони хората на Кортес да се предадат и да му се подчинят, като в замяна обещал да го направи първия капитан в лагера си след него самия. Хуан Веласкес отговорил, че той би извършил най-голямото предателство, ако изостави капитана, на когото се е клел да бъде верен във война, особено като знае, че всичко, каквото той е

направил в Нова Испания, е в служба на нашия господ бог и на Негово Величество и не иска да се случи на Кортес това, което се случи на Негово Величество; помолил го повече да не му говорят по този въпрос.

В това време най-първите капитани на Нарваес отишли да видят Хуан Веласкес и го прегърнали с голяма любезност, защото Хуан Веласкес бе много знатен човек, с хубава фигура, широкоплещест, с красиво лице и хубава брада и носеше през рамо една много дебела златна верига, праметната два пъти през ръката му. Беше много представителен, храбър и добър капитан. Изглежда, че в този момент някои капитани на Нарваес го посъветвали да арестува Хуан Веласкес, тъй като той говорел много свободно в полза на Кортес. Нарваес вече бил заповядал тайно на своите капитани и пристави да задържат Веласкес. Когато Агустин Бермудес, Андрес де Дуеро, нашият отец де ла Мерсед и някои други, които били вече благосклонно настроени към Кортес, научили това, те казали на Нарваес, че се учудват как негова милост иска да задържи Хуан Веласкес де Леон; какво може да направи Кортес против него, дори и да има още сто души като Хуан Веласкес; нека не забравя с каква почит и уважение посреща Кортес всички, които бяха ходили в неговия лагер, и че на всички дава злато и скъпоценности, връщат се натоварени като пчели към кошера си. По-добре ще бъде отново да поговори с Хуан Веласкес и да го покани на обяд.

Съветът се сторил добър на Нарваес и той отново заговорил с любезни думи на Хуан Веласкес да стане посредник, за да се предаде Кортес; поканил го и да обядва с него. Хуан Веласкес отговорил, че ще направи каквото може, но смята Кортес за много упорит и твърдоглав, за да се съгласи на такава сделка, и ще бъде по-добре да си поделят провинциите; нека негова милост избере земята, която му харесва най-много. Веласкес казал това, за да го успокои.

В това време отец де ла Мерсед се навел към ухото на Нарваес и му казал като много приближен съветник: „Заповядайте, ваша милост, да направят преглед на цялата ви артилерия, кавалерия, стрелци и войници, за да ги видят Хуан Веласкес и конярят Хуан дел Рио, и да изплашат Кортес с големите ви сили и той да дойде при ваша милост, колкото и да му е мъчно.“

Нарваес послушал съвета. След като свършил прегледът, Хуан Веласкес му казал: „Голяма сила водите, ваша милост, бог да ви я увеличи.“ Тогава Нарваес отвърнал: „Ваша милост вижда, че ако бях поискал да тръгна против Кортес, отдавна да съм го пленил и него, и всички, които сте с него.“ Хуан Веласкес отговорил: „Тъй си мислите вие, но ние, войниците, които сме с него, ще съумеем много добре да защитим живота си.“ Така свършил техният разговор.

На другия ден Нарваес поканил Хуан Веласкес на обяд. Там бил и един племенник на Диего Веласкес, също капитан. По време на обяда станало въпрос, че Кортес не се предава на Нарваес, и за писмото, което му изпрати, и от дума на дума племенникът на Диего Веласкес, който също се казваше Диего Веласкес като чичо си, се разпуснал и казал, че Кортес и всички, които са с него, са предатели, щом не се подчиняват на Нарваес. Като чул това, Хуан Веласкес станал от стола си и с голямо достойнство казал: „Сеньор капитан Нарваес, вече помолих ваша милост да не позволява да се говорят такива приказки, защото наистина е грозно да се говори лошо за нас, които така предано служим на Негово Величество.“

Диего Веласкес казал, че държи на думите си и повтаря това за предателите, че Хуан Веласкес трябвало да бъде като него, но че той не е от добрите хора в рода Веласкес. Хуан Веласкес хванал дръжката на меча си и му казал, че лъже и че той е по-голям благородник от него и от добрите Веласкес, и ще му докаже това, ако сеньор капитан Нарваес им позволи да се бият.

Тъй като там имало много капитани — както хора на Нарваес, така и някои приятели на Кортес, — те застанали помежду им, понеже Хуан Веласкес като нищо щял да прободне Диего Веласкес с меча си; посъветвали Нарваес да им заповяда да напуснат лагера — както на него, така и на монаха и на Хуан дел Рио, — тъй като разбрали, че няма никаква полза от тях. Без повече протакане им заповядали да си тръгнат и те побързали да изпълнят заповедта, тъй като изгаряли от нетърпение да се видят сред своите.

Казват, че след като възседнал кобилата си, с ризница и шлем и златната верига през рамо, Хуан Веласкес отишъл да се сбогува с Нарваес. Там бил и младежът Диего Веласкес. Хуан Веласкес казал на Нарваес: „Какво ще заповяда ваша милост за нашия лагер?“ Нарваес, много разгневен, му казал да си върви, по-добре било изобщо да не

идва. Диего Веласкес продължавал да заплашва и хули Хуан Веласкес. В отговор той го хванал за брадата и му казал: „Много скоро ще видя дали вашата храброст е колкото приказките ви.“

Така се разделили и с бърз ход на конете си тръгнали към нашия лагер, понеже в последния момент предупредили Хуан Веласкес, че Нарваес искал да го хване и казал на много конници да тръгнат подире им. Те ни намериха близо до една река до Веракрус. Каква радост беше, като ги видяхме! Как ги прегръща и им се радва Кортес! И с право, защото и Хуан Веласкес, и нашето отче му бяха верни и предани служители.

Хуан Веласкес подробно разказа всичко, каквото му се случило при Нарваес, и как тайно предал веригите и кюлчетата, и златните скъпоценности на хората, посочени му от Кортес. Чухме и нашия монах, който беше много остроумен и много хубаво умееше да разказва; как се престорил на предан слуга на Нарваес и на подбив го накарал да направи преглед на войската си и да извади артилерията си, и с каква хитрост и лукавство му дал писмото. Разказа и за случилото се със Салватиера и какво щял да направи той, като хванат Кортес, и как му се оплаквал от войниците, които бяха откраднали коня му.

Ние се забавлявахме, сякаш се намирахме на сватба, макар да знаехме, че на другия ден ни предстои битка, в която или ще победим, или ще загинем, както бяхме само двеста шестдесет и шест войници срещу пет пъти повече хора на Нарваес.

След това продължихме пътя си към Семпоал и спряхме да нощуваме до една река, където по онова време имаше мост, на около една левга от Семпоал.

ГЛАВА СХІ

ЗА СЛУЧИЛОТО СЕ В ЛАГЕРА НА НАРВАЕС СЛЕД ЗАМИНАВАНЕТО НА НАШИТЕ ПРАТЕНИЦИ

След като си тръгнали Хуан Веласкес, отчето и Хуан дел Рио, изглежда, капитаните на Нарваес му казали, че подразбрали, дето Кортес е изпратил много златни скъпоценности и има приятели на своя страна в самия лагер; че трябва да бъдат много нащрек и Нарваес да предупреди всички войници да приготвят оръжията си и конете. Освен това дебелият касик много се страхувал от Кортес, понеже се беше съгласил Нарваес да вземе наметалата, златото и индианките, и постоянно ни следеше къде спим, къде ходим, по кой път идваме, защото така му бе заповядал със заплахи Нарваес.

Като научил, че сме съвсем близо до Семпоал, той казал на Нарваес: „Какво правите, защо сте толкова непредпазливи? Да не мислите, че Малинче и другите теулес с него са като вас? Казвам ви, че когато най-малко го очаквате, той ще дойде тук и ще ви избие.“ Макар и да се подигравали на дебелия касик, те се постегнали и първото нещо, което направили, било да обявят война против нас с огън и меч и с право на плячка. Това ние научихме от един войник, който беше избягал от лагера на Нарваес или го беше изпратил Андрес де Дуеро.

Да се върнем при Нарваес, който след това заповядал да изтеглят цялата артилерия, конниците и стрелците с арбалети и пушки в една равнина на около четвърт левга от Семпоал и там да ни чакат. Тъй като същия ден валя дъжд, на хората на Нарваес им омръзнало да ни чакат във водата, понеже не бяха свикнали нито на вода, нито на трудности, а и не ни смятаха за нищо, та капитаните го посъветвали да се върнат в лагера, защото било унизително да чакат пет души, както казвали. Казали му да разположи артилерията пред помещенията — това бяха осемнадесет тежки топа — и четиридесет души конница да ни чакат на

пътя, по който очаквали да се появим; също така да остави съгледвачи до реката, която трябваше да преминем, конници и бързи пешаци, за да го предупредят, а в двора на Нарваес да останат цяла нощ двадесет конници.

Цялата работа била да го накарат да се върне в селището; капитаните му казвали също: „Сеньор, нима смятате Кортес за толкова храбър, че да се осмели с три котки да влезе в нашия лагер, защо вярвате на приказките на този дебел индианец? Не вярвайте това, ваша милост. Кортес е пръснал тези шумотевици и заплахи, че ще дойде, за да отидете на споразумение с него.“ Така че Нарваес се върнал в лагера си и с връщането си публично обещал да даде две хиляди песос на този, който убие Кортес или Гонсало де Сандовал. След това поставил съгледвачи при реката и казал паролата за битката с нас „Санта Мария, Санта Мария“.

ГЛАВА CXII

ЗА НАРЕДБАТА И ЗАПОВЕДТА, КОЯТО БЕ ДАДЕНА В НАШИЯ ЛАГЕР ДА ТРЪГНЕМ СРЕЩУ НАРВАЕС

Като стигнахме до рекичката, на около една левга от Семпоал, в едни хубави ливади, нашият капитан Кортес заповяда да се съберат всички капитани и войници и като ни видя на едно място, помоли ни да запазим тишина. След това подхвана една реч с много хубав стил и красноречие, разбира се, много по-изразително, отколкото я описвам тук; напомни ни всичко, което се беше случило от тръгването ни от остров Куба до този момент. След това Кортес започна да ни възхвалява за безстрашието ни в миналите войни и битки и каза, че тогава сме се били за живота си, а сега трябва да се бием, за да спасим живота и честта си, защото идват да ни пленят, да ни изхвърлят от нашите домове и да ни отнемат всичко, каквото имаме; освен това не знаем дали Нарваес има пълномощия от нашия крал и господар или само благоволението на епископа на Бургос, наш враг. Ако случайно попаднем в ръцете на Нарваес, да не дава господ, всичките наши дела в полза на бога и на Негово Величество те ще тълкуват като вреда и ще заведат процеси срещу нас и ще кажат, че сме убивали, грабили и разорили земята. Тези, които са крадците, метежниците и вредителите на интересите на нашия крал и господар, ще кажат, че му служат. Ето ние с очите си виждаме всичко, каквото той казва, и като истински благородници сме задължени да докажем обратното за честта на Негово Величество, за нашата чест и за нашите домове и имоти. С това намерение е тръгнал от Мексико, с упование в бога и в нас; сега всичко остава първо в ръцете на бога и след това в нашите ръце. Да кажем мнението си по това.

Ние отговорихме в един глас — да бъде сигурен, че с божия помощ ще победим или ще умрем, да внимава да не го подлъжат със

споразумения, защото ако разберем, че прави нещо грозно, ще го промушим с мечовете си. Като видя нашата решимост, той се зарадва много и каза, че вярва в нас. Направи ни големи обещания, че ще бъдем всички много богати.

След това ни помоли отново да запазим тишина и продължи, че в битки и войни, за да се победи противникът, е необходимо повече благоразумие и знание, отколкото смелост. Той ни познава и вярва, че за честта си всеки от нас ще се стреми да изпревари другите, за да се срещне първи с врага, че трябва да бъдем организирани и разпределени по команди. Първото, което трябваше да направим, беше да отнемем артилерията на Нарваес — осемнадесетте топа, разположени пред помещенията им, — за капитан на тази команда той назначи един свой сродник, на име Писаро, който беше младеж, и му даде шестдесет войници, все младежи, между които бях и аз.

Кортес ни заповяда, след като превземем артилерията, да се завтечем към помещенията на Нарваес, които се намираха в едно много високо светилище, и за залавянето му определи капитан Гонсало де Сандовал с други шестдесет войници. Тъй като той беше главен комендант, Кортес му даде писмена заповед, в която се казваше: „Гонсало де Сандовал, главен комендант на Нова Испания, в името на Негово Величество аз ви заповядвам да заловите Панфило де Нарваес и ако се съпротивлява, убийте го, защото това е в служба на бога и на краля — нашия господар, — тъй като той е вършил дела, противни на бога и на Негово Величество, и арестува един негов магистрат. Написана в този лагер и подписана от Ернандо Кортес, заверена от секретаря му Перо Ернандес.“

След като бе връчена заповедта, Кортес обеща три хиляди песос на първия войник, който хване Нарваес, две хиляди на втория и хиляда на третия; каза, че това е само добавка, а ние сами виждаме какво богатство имаме в ръцете си. После определи Хуан Веласкес де Леон да залови Диего Веласкес, с когото бе имал разправия, на него също даде шестдесет войници; на Диего де Ордас заповяда да залови Салватиера и на него даде шестдесет войници. Самият Кортес, като най-личен, заедно с двадесет войници остана да помага, където стане нужда, и той си беше наумил, че трябва да хване Нарваес и Салватиера. След като бяха дадени заповедите на капитаните, Кортес каза: „Много добре знаем, че хората на Нарваес са четири пъти повече

от нас, но те не са свикнали да въртят оръжие, и тъй като по-голямата част от тях не обичат своя капитан, много други са болни, а освен това и ще ги изненадаме, смятам, че бог ще ни даде победа и те няма да защищават дълго своя капитан, понеже от нас очакват повече добрини, отколкото от техния Нарваес. Така че, господа, след бога нашият живот и чест са във вашите силни десници, повече няма какво да ви напомням, всичко зависи от остриетата на нашите мечове, от тях зависят нашата чест и слава за цял живот и по-добре е да умрем с чест, отколкото да живеем в безчестие.“ Тъй като валеше и беше късно, той не каза нищо повече. След това тайно ни казаха паролата, която щяхме да имаме по време на битката. Тя беше: „Свети дух, свети дух!“ След всичко това, понеже аз бях добър приятел и служител на капитан Сандовал, той ми каза същата нощ, че ме моли, след като завземем артилерията, ако останем живи, да го потърся и да не се отделям от него; аз му обещах и така и направих, както ще видите по-нататък.

Да кажем сега как прекарахме нощта. Започнахме да се приготвяме и да мислим по това, което ни предстоеше на другия ден, тъй като за вечеря нямахме нищо. След това излязоха напред нашите конни патрули и поставихме съгледвачи и охрана. Мен и още един войник ни сложиха за охрана и не след много дотича един конен патрул да ме пита дали съм усетил нещо; казах му, че не съм. След това дойде началникът на охраната и каза, че Галегито, който бе избягал от лагера на Нарваес, е изчезнал и сигурно е бил съгледвач на Нарваес. Началникът на охраната каза, че Кортес заповядал да тръгнем незабавно за Семпоал; в този момент чухме нашата флейта и барабан и заповедите на капитаните за тръгване. Галегито го намериха заспал под едни одеяла, тъй като беше валяло. Той, горкият, не бе свикнал със студа и с дъжда и се беше сврял там да спи.

Та тръгнахме в ускорен марш и в пълна тишина. Напред вървяха нашите конни патрули. Стигнахме до реката, където бяха съгледвачите на Нарваес; те бяха толкова непредпазливи, че успяхме да хванем един от тях. Другият обаче хукна към лагера на Нарваес с викове: „На оръжие, на оръжие, идва Кортес!“

Спомням си, че когато минавахме реката, понеже беше валяло, водата беше придошла и беше доста дълбока, а камъните се хлъзгаха под краката ни; пиките и доспехите ни пречеха много. Като видяхме, че войникът продължава да вика: „На оръжие, на оръжие!“, а Нарваес

започна да призовава капитаните си, ние, без да спираме, с насочени пики се спуснахме върху артилерията толкова бързо, щото артилеристите успяха да гръмнат само с четири топа; гюлетата прелетяха високо и едно от тях уби трима от нашите другари.

В този момент дойдоха всички наши капитани, барабанът и флейтата засвириха за атака и понеже Нарваес имаше доста конници, забавиха се малко с тях и свалиха седем-осем от конете. След като взехме артилерията им, не се осмелявахме да я оставим без защита, тъй като Нарваес стреляше от къщата си по нас със стрели и пушки и рани седем души. Тогава дойде капитан Сандовал и със своите войници се изкачи по стъпалата нагоре. Макар Нарваес и хората му да се съпротивяваха отчаяно и да ги обсипваха със стрели и куршуми, и да ги посрещаха с копия и алебарди, той с още седем войници успя да се изкачи.

Щом видяхме, че вече никой не заплашва артилерията, предадохме я на нашите артилеристи, и много от нас заедно с капитан Писаро се спуснахме да помагаме на Сандовал, когото хората на Нарваес отблъскваха назад по стъпалата; с пристигането ни той се заизкачва отново. Доста време се бихме така с нашите големи пики и когато най-малко очаквахме, чухме Нарваес да вика: „Света Мария, помогни ми, ще ме убият, извадиха ми окото.“

Като чухме това, веднага се развикахме: „Победа, победа, Нарваес е мъртъв! Победа, победа на Кортес, Нарваес е мъртъв!“ Въпреки това не успяхме да влезем във високото светилище, където беше Нарваес, докато най-после високият Мартин Лопес, майсторът на бриговете, подпали от две страни сламата и хората на Нарваес се търколиха надолу по стъпалата.

Тогава пленихме Нарваес и първият, който го хвана, беше Перо Санчес Фарфан, един добър войник, и аз го предадох на Сандовал и на други капитани, които бяха с него. Продължаваха виковете: „Да живее кралят, да живее кралят и в негово кралско име Кортес, Кортес! Победа, победа, Нарваес е мъртъв!“

Кортес и останалите капитани продължаваха да се сражават с капитаните на Нарваес, които въпреки гюлетата, които изстрелваха нашите артилеристи и виковете „смърт на Нарваес“, не се предаваха, понеже бяха в едни високи светилища. Тъй като Кортес беше много съобразителен, заповяда незабавно да обявят под страх от смъртно

наказание всички хора на Нарваес веднага да се подчинят и минат под знамето на Негово Величество и в негово име на Кортес.

Въпреки това хората на Диего Веласкес и на Салватиера не се предаваха, докато най-после Гонсало де Сандовал с половината от нас атакуваха и с топовете и подканянията да се предадат успяхме да заловим както Салватиера и хората му, така и младия Диего Веласкес. След това Сандовал се върна с войниците, които заловихме Нарваес, за да го охраняваме по-добре.

Когато Кортес, Хуан Веласкес и Ордас заловиха Салватиера, младия Диего Веласкес и други лични хора, Кортес дойде тайно при Нарваес, придружен от други капитани. Беше много топло и понеже носеше бойното си облекло и оръжие и тичаше насам-натам, насърчавайки нашите войници, капитанът беше много изпотен и до такава степен изморен, че не можеше да си поеме дъх; на пресекулки попита два пъти Сандовал: „Къде е Нарваес?“ Сандовал отвърна: „Тук е, тук е, добре го пазим.“ Кортес пак му заговори с голяма мъка, почти без глас: „Вижте, сине Сандовал, не се отделяйте от него нито вие, нито вашите другари, да не се измъкне, а аз ще отида да оправям други работи и внимавайте и капитаните, които са пленени с него, да бъдат добре опазени.“ След това замина и пак заповяда да обявят под страх от смъртно наказание всички хора на Нарваес да минат под знамето на Негово Величество и в името на краля да се подчинят на Ернандо Кортес, негов капитан и главен съдия, и да предадат оръжията си на нашите пристави.

Всичко това ставаше през нощта, още не беше съмнало, и от време на време валеше, след това се показа луната. Когато пристигнахме, беше много тъмно и валеше, тъмнината също ни помогна; имаше много светулки, те блещукаха, а хората на Нарваес мислеха, че това са фитилите на нашите пушки.

Тъй като Нарваес беше зле ранен и едното му око бе пострадало, той поиска разрешение от Сандовал хирургът от армадата да му превърже окото и да прегледа и другите ранени капитани. Сандовал му разреши. Докато го превързваха, наблизко мина Кортес, пак без да се обажда, за да не го познаят. Казаха на ухото на Нарваес, че е дошъл Кортес. Щом чу това, той каза: „Сеньор капитан Кортес, радвайте се на победата, която ми отнехте, и че ме взехте в плен.“ Кортес отговори, че благодари много на бога, задето му даде победа, и на безстрашните си

другари, че това е едно от най-малките неща, които е извършил в Нова Испания; а той смята ли, че е постъпил добре, като се е осмелил да арестува един магистрат на Негово Величество?

След тези думи Кортес тръгна и заповяда на Сандовал да сложи добра охрана и да не се отделя от Нарваес. Вече му бяхме турили два чифта белезници и го отведохме в едно помещение, където го очакваха войниците от стражата, която трябваше да го пази. Сандовал посочи и мен да бъда един от тях и тайно ми заповяда да не позволявам на никого от хората на Нарваес да говорят с него до разсъмване, когато Кортес ще го премести на по-сигурно място. Нарваес беше изпратил четиридесет души конници да ни посрещнат, ако дойдем в лагера му, и както разбрахме, те още бродеха из полето, та се страхувахме да не би да ни нападнат, за да освободят своите капитани и самия Нарваес, и затова бяхме много нащрек. Кортес реши да изпрати да им кажат да се върнат в лагера, като дадат големи обещания на всички; с тази задача натовари Кристобал де Олид и Диего де Ордас.

Те тръгнаха на коне, взети от хората на Нарваес, тъй като ние не водехме никакви коне със себе си, всичките ги оставихме вързани на една височина близо до Семпоал, взехме само пики, мечове, щитовете и ками; та те заминаха, придружени от един войник на Нарваес, който им показал дирите, откъдето бяха тръгнали, и скоро се натъкнали на тях; след много уговорки и обещания от името на Кортес най-после ги доведоха.

Някои от тези благородници бяха благосклонно настроени към Кортес и още преди да стигнат до нашия лагер, без никой нищо да им каже, техните тимпанисти започнаха да удрят тимпаните и барабаните си и да викат: „Да живее цветът на римляните, толкова малко са, а победиха Нарваес и войниците му!“ А един негър, наречен Гидела, който беше най-смешният шут на Нарваес, викаше: „Дори и римляните не са извършили такъв подвиг!“ Колкото и да им викахме да млъкнат и да не бият тимпаните си, те продължаваха, докато на края Кортес заповяда да арестуват тимпаниста, който се казваше Тапия и не беше с всичкия си.

В този момент дойдоха Кристобал де Олид и Диего де Ордас и доведоха конниците, сред които бяха Андрес де Дуеро, Агустин Бермудес и още много приятели на нашия капитан. Щом пристигнаха, те отидоха да целунат ръка на Кортес, който беше седнал на един стол

с облегалки за ръцете, върху доспехите си бе облякъл дълга дреха с портокалов цвят, а ние стояхме наоколо. Трябваше човек да го види с какво изящество им говореше и ги прегръщаше и какви изискани думи им казваше, колко беше весел — и с пълно право, защото се беше почувствувал голям и могъщ господар. Щом те му целунаха ръцете, всеки се прибра в къщата си.

За Салватиера неговите войници казаха, че през живота си не са виждали такъв страхлив човек. Когато чул да викат: „На оръжие!“ — и след това нашите викове: „Победа, победа, Нарваес е мъртъв!“ — казал, че го боли стомах, и не мръднал навън. Нашият капитан Хуан Веласкес де Леон залови Диего Веласкес, с когото беше имал разправия по време на обяда с Нарваес, заведе го у дома си и заповяда да го излекуват и да му оказват голяма почит.

ГЛАВА СХІІІ

КАК КОРТЕС ИЗПРАТИ В ПРИСТАНИЩЕТО КАПИТАН ФРАНСИСКО ДЕ ЛУГО И ГО НАЗНАЧИ ЗА АДМИРАЛ

След разбиването на Нарваес Кортес заповяда на капитан Франсиско де Луго незабавно да тръгне за пристанището, където беше флотата на Нарваес, и да изпрати в Семпоал всички пилоти и боцмани на корабите, също да извади ветрилата, кормилата и компасите, за да не отидат да кажат за станалото на Диего Веласкес в Куба; ако не искат да се подчинят, да ги арестува и затвори. Франсиско де Луго взе със себе си двама от нашите войници, за да му помогнат, тъй като бяха служили като моряци.

Боцманите и пилотите скоро дойдоха и целунаха ръцете на капитан Кортес. Той ги накара да се закълнат, че няма да престъпват неговите заповеди и ще му се подчиняват във всичко, след което им назначи за адмирал и капитан Педро Кабалеро, който беше боцман на един от корабите на Нарваес. Кортес му вярваше много и казват, че най-напред на него заповядал да дадат доста кюлчета злато.

След това бе издадена заповед за Хуан Веласкес де Леон да тръгне със сто и двадесет войници да завоюва и насели Пануко. Сто от тях бяха хора на Нарваес и изпратихме двадесет от нашите, понеже имаха по-голям опит в битките. Дадени им бяха и два кораба, за да продължат да откриват земите от река Пануко нататък. Диего де Ордас получи други сто и двадесет души, за да отидат да населват към Гуасакуалко, и както при Хуан Веласкес, сто души бяха от хората на Нарваес и двадесет от нашите. И на тях бяха дадени два кораба, за да потърсят и докарат от Ямайка стада от телета, овце, кобили, прасета, кастилски кокошки и кози и да ги развѣдят по онези места, понеже провинция Гуасакуалко беше добра за тази работа.

За да могат тези капитани да тръгнат с войниците си, Кортес заповяда да им върнат оръжието и да ги освободят от плен, с изключение на самия Нарваес и на болния от стомах Салватиера. Някои от нашите войници бяхме взели от хората на Нарваес коне, оръжия и други неща и когато Кортес заповяда всичко да се върне на собствениците, възникна известно негодувание; ние, които ги бяхме взели, решително казахме, че няма да ги върнем, тъй като в техния лагер преди битката бяха обявили, че ще имат право на плячка от нас, и с такова намерение идваха да ни пленяват и да ни вземат всичко, каквото имахме; че ние сме верни служители на Негово Величество, а те ни наричат предатели и затова не искаме да им върнем нищо. Кортес настояваше да им върнем конете и оръжието и понеже беше генерал-капитан, трябваше да изпълним заповедта му. И така аз върнах коня, който вече бях скрил със седло и юзда, два меча, три ками и един щит; още много други войници трябваше да върнат коне и оръжие.

Да се върнем сега при Нарваес и при неговия черен негър, който стана много черен за Нова Испания, тъй като беше болен от шарка и зарази и изпълни с нея цялата земя, и причини много смърт, защото, както казваха индианците, те никога не са имали тази болест и не я познавали, и понеже се къпели много често, това станало причина да умрат мнозина от тях. Така че орисията на Нарваес беше черна, но още по-черна бе смъртта на толкова много хора, и то преди да станат християни.

Да кажем сега как злата съдба бързо превърта своето колело и след радости и удоволствия носи тъга; точно в този момент до нас достигнаха известия, че Мексико се разбунтувало и Педро де Алварадо бил затворен в своята крепост, която подпалили от две страни, и убили седем войници, а много други били ранени; той молеше бързо да му се притечем на помощ. Тези новини ни бяха донесени от двама тласкалтеки без никакво писмо; след това дойдоха други тласкалтеки с писмо, изпратено от Педро де Алварадо, в което се казваше същото. Като чухме тази толкова лоша новина, един бог знае колко се обезпокоихме и с ускорен марш тръгнахме към Мексико; Нарваес и Салватиера останаха в плен във Вилия Рика.

В момента, когато се готвехме да тръгнем, дойдоха четирима много знатни първенци, изпратени от великия Монтесума, да се оплачат пред Кортес от Педро де Алварадо и със сълзи на очи казаха,

че Педро де Алварадо излязъл от къщата си с всичките си войници и без никаква причина нападнал първенците и вождовете, които танцували и чествували своите идоли Уичилобос и Тескатепука с разрешение на самия Алварадо, и убили и ранили много тях. В самозащита те убили седем войници.

Кортес отговори на пратениците доста сурово, че веднага тръгва за Мексико и ще оправи всичко. С този отговор те се върнаха при своя велик Монтесума и казват, че като го чул, той много се разгневил. След това Кортес изпрати писма до Алварадо, в които му писа да внимава да не се измъкне Монтесума, и че ние отиваме натам с голяма бързина; съобщи му също за победата над Нарваес, за която великият Монтесума вече знаеше.

ГЛАВА CXIV

КАК ТРЪГНАХМЕ С ГОЛЕМИ ПРЕХОДИ ЗА МЕКСИКО

Щом дойде новината, че Педро де Алварадо е обсаден и Мексико се е разбунтувало, веднага бе отменена заповедта за заселването на Пануко и Гуасакулко. Кортес говори на войниците на Нарваес, понеже разбра, че нямат желание да тръгнат с нас, и ги помоли да забравят старите вражди. Обеща да ги направи богати и да им даде доходни длъжности, тъй като бяха дошли да търсят по-добър живот и се намираха в земи, където биха могли да служат на бога и на Негово Величество и да забогатеят. Толкова приказки им изприказва, че те единодушно се съгласиха да тръгнат с нас; ако знаеха силите на Мексико, сигурно нито един нямаше да дойде.

След това тръгнахме с големи преходи и стигнахме в Тласкала, където разбрахме, че Монтесума и неговите капитани също научили за разбиването на Нарваес и чак тогава спрели нападенията си срещу Алварадо, но хората му били много изтощени от липсата на храна и вода, тъй като Монтесума забранил да ги снабдяват.

Тази новина ни донесоха индианците от Тласкала още в часа, в който пристигнахме. Кортес заповяда да се направи преглед на хората, които водеше със себе си, и се оказа, че са хиляда и триста души, деветдесет и шест конници, по осемдесет стрелци с арбалети и пушки. Той реши, че са достатъчни, за да влезе в Мексико без особен риск. Освен това вождовете на Тласкала ни дадоха две хиляди воини.

После тръгнахме с големи преходи за Тескуко, където не ни бе оказана никаква почит и никой не излезе да ни посрещне, всички бяха избягали в планината. В Мексико стигнахме в деня на сан Хуан през юни 1520 г. и по улиците не се появиха нито вождове, нито капитани, нито познати индианци, къщите бяха празни.

Като стигнахме къщите, където се бяхме настанили преди, великият Монтесума излезе в двора да поздрави и прегърне Кортес за

победата над Нарваес. Като победител Кортес не пожела да го изслуша и Монтесума се върна в помещението си много тъжен и замислен.

След като се настанихме в старите си помещения и бяха дадени стаи на новите хора, Алварадо и войниците му ни разказаха за нападенията на мексиканците и за опасното положение, в което ги поставили, а ние им разказахме за победата над Нарваес.

Кортес се опита да разбере причината за разбунтуването на Мексико, тъй като видяхме, че на Монтесума му тежи това. Войниците на Алварадо казваха, че ако е било по молба и съвет на Монтесума, сигурно щели да ги избият всичките и че Монтесума усмирявал своите, за да спрат войната.

Това, което Педро де Алварадо разказа на Кортес, бе, че мексиканците се вдигнали да освободят Монтесума по заповед на техния Училобос, задето бяхме поставили в неговия храм образа на света дева Мария и кръста; той каза още, че много индианци отишли да махнат светия образ от олтара, но не успели. Индианците сметнали това за голямо чудо и го разказали на Монтесума, който им заповядал да оставят всичко на мястото си.

Педро де Алварадо каза също, че тъй като това, което Нарваес обещал на Монтесума, че ще го освободи от плен, а нас ще плени, не излязло истина, както и това, което му бе казал Кортес, че щом се сдобием с кораби, ще напуснем тази земя, също било само приказки, и тъй като мексиканците видели, че сега идват много повече теулес, било решено, преди да се завърнем в Мексико заедно с хората на Нарваес, да избият Педро де Алварадо и войниците му и да освободят великия Монтесума; а след това да не оставят жив никого от нас, нито от хората на Нарваес, още повече че те бяха смятали за сигурно, че Нарваес ще ни победи.

Ето такива обяснения даде Педро де Алварадо на Кортес. Той обаче отново го попита коя е била причината да нападне мексиканците, докато са танцували и празнували. Алварадо отговори, че знаел със сигурност, че веднага щом свършат празненството и жертвоприношенията на техните Училобос и Тескатепука, те се били уговорили да го нападнат; това той научил от един жрец и двама първенци, както и от други мексиканци. Кортес му каза: „А на мен ми казаха, че ви поискали разрешение за празненството и танците.“ Алварадо отговори, че е вярно, но само за да го заварят неподготвен;

той ги изпреварил, за да ги уплаши и да предотврати тяхното нападение. Като чу това, Кортес много се ядоса и каза, че е постъпил много безразсъдно, и да благодари на бога, че Монтесума не се е освободил, и че такова нещо ушите му не искат да слушат. Така му каза и повече не му говори по този въпрос.

ГЛАВА CXV

КАК НИ НАПАДНАХА В МЕКСИКО

Изглежда, че по пътя Кортес се беше похвалил на капитаните на Нарваес, че индианците много го почитат и слушат, че по пътищата ще излязат тържествено да ни посрещнат и ще ни дадат злато, че в Мексико той е пълновластен господар и заповядва както на великия Монтесума, така и на всичките му капитани; като видя, че се случи точно обратното и че дори храна не ни даваха, Кортес много се разяри и се държеше надменно с много от испанците; беше тъжен и намръщен.

В този момент дойдоха двама първенци, които великият Монтесума беше изпратил с молба да го извикат, тъй като иска да говори с него; отговорът на Кортес беше: „Мръсно куче, дори пазари не иска да прави и храна не заповядва да ни носят.“ Като чуха тези думи, нашите капитани му казаха: „Сеньор, овладявайте гнева си и вижте колко добрини и уважение ни е направил господарят на тези земи; ако не беше той, отдавна да ни бяха избили и изяли, а той дори и дъщеря си ви даде.“

Като чу тези думи, Кортес още повече се разяри, защото те му се сториха като укор, и каза: „Как да уважавам аз това куче, което тайно се сдушаваше с Нарваес и сега виждате, че дори храна не ни дават.“ Нашите капитани пак му казаха: „Ние смятаме, че така трябва да постъпите и съветът е добър.“ Кортес говореше гневно и непочтително и не можеше дума да му се продума насреща, така че отново каза на първенците да предадат на сеньор Монтесума веднага да отвори пазара; ако ли не, ще отговаря за последствията.

Първенците много добре разбраха оскърбителните думи, които Кортес каза за господаря им, а също и порицанието на нашите капитани; така и предади на Монтесума и от гняв или понеже вече бяха решили да ни нападнат, само четвърт час след това тичешком дойде един зле ранен войник. Той идваше от едно селище близо до Мексико, наречено Такуба, откъдето водел няколко индианки за

Кортес, една от които била дъщеря на Монтесума; изглежда, капитанът ги беше поверил на господаря на Такуба, когато тръгнахме срещу Нарваес.

Войникът каза, че целият град и пътят, по които дошъл, били пълни с въоръжени индианци; те му отнели индианките и го ранили на две места и ако не се бил отскубнал, щели да го вкарат в едно кану и да го заколят; индианците вече разрушили един мост.

Кортес тозчас изпрати капитан Диего де Ордас с четиристотин войници и всичките стрелци с арбалети и пушки, както и няколко конници, да види какво е положението и ако може, да ги усмири без война и шум.

Диего де Ордас тръгна, както му бяха заповядали, но преди да стигне дори до средата на пътя, насреща му излязоха толкова много мексикански бойни ескадрони, а други тъй яростно нападناха от терасите, че веднага убиха осем войници и раниха много повече; самият Ордас бе ранен на три места. Така че не можа да продължи по-нататък, а трябваше полека-лека да се върне в лагера.

В този момент много повече ескадрони дойдоха към нашите помещения и хвърлиха толкова много стрели и камъни с прашките си, щото на бърза ръка раниха към четиридесет и пет-шест души от нашите, дванадесет от тях умряха от раните си. Толкова много бяха индианците, че Диего де Ордас не можеше да влезе в лагера; едни го нападнаха в тил, други отпред, а трети от терасите. Не помагаха нито топовете, нито пушките, ни арбалетите, ни копията, ни мечовете, ни храбростта ни, защото макар и да убивахме и ранявахме мнозина от тях, те се хвърляха срещу мечовете и копията ни и въпреки това ескадроните им не се разреждаха, а продължаваха да се бият много смело, така че не можехме да ги отблъснем.

На края с топовете, пушките, арбалетите и мечовете успяхме да отворим път на Ордас да влезе със своите ранени войници и с четиринадесет души по-малко; индианските ескадрони не преставаха да ни атакуват и ни викаха, че сме като жени, недостойни хора и други хули. Това, което ни причиниха до този момент, беше нищо в сравнение с това, което последва. Те имаха дързостта да подпалят нашите помещения и по никакъв начин не можехме да се справим с огъня и дима, докато на края намерихме спасение, като започнахме да

хвърляме пръст, и така спряхме огъня да не се разпространява по другите стаи; те наистина помислиха, че са ни изгорили живи.

Тези битки продължиха през целия ден, не можехме да се отървем от многобройните им ескадрони и през нощта. Хвърлиха толкова много големи и малки стрели и камъни, без да се целят, че дворовете и земята заприличаха на харман.

Прекарахме нощта в лекуване на ранените, в затваряне на пробивите, които бяха направили мексиканците, и в подготовка за следващия дан. На разсъмване нашият капитан реши да излезем всички на бой — както нашите, така и хората на Нарваес — и с топовете, арбалетите и пушките да се опитаме да ги победим или най-малко да почувствуват нашата сила и устрем повече, отколкото предния ден.

Нашият план беше такъв, но и мексиканците бяха решили същото. Ние се биехме много добре, но те бяха толкова силни и имаха толкова много ескадрони, че ги сменяха от време на време, така че дори и да имаше десет хиляди троянски хекторовци и още толкова роландовци, не биха могли да се оправят с тях и не помагаша ни топове, ни пушки, ни арбалети, ни близък бой, нито това, че при всяка контраатака убивахме тридесет-четиридесет бойци от техните; те продължаваха да се бият, сякаш нищо не е станало, и дори още по-настървено; и ако успявахме понякога да спечелим малка част от улицата, те нарочно се правеха, че отстъпват, за да ни откъснат от главните ни сили, и да могат по-безнаказано да ни атакуват, тъй като при отстъпването ни причиняваха големи загуби.

Вече казах, че от една къща до друга можеше да се отиде само по подвижни мостове, които мексиканците вдигаха, и за да подпалим къщите им, трябваше да минем през дълбоката вода. От терасите мятаха толкова много камъни с най-различна големина, че беше невъзможно да се устои, те раняваха много от нашите. Аз не знам защо описвам това толкова вяло, тъй като трима-четирима войници, които бяха воювали в Италия, се кълнях, че никъде не са водили такива люти битки с християни, нито с цялата артилерия на краля на Франция, нито с турския султан; не били виждали и такива воини, които с такъв дух да се бият и да стягат редиците на ескадроните си.

С голям труд успяхме да се доберем до нашите помещения и дори там ни последваха много техни ескадрони с крясъци, свирене,

рогове и барабани; наричаха ни страхливци и че нямаме смелост да се бием с тях цял ден, а отстъпваме. Този ден убиха други десет-дванадесет войници и всички се върнахме ранени. През нощта решихме след два дни всички здрави войници да излезем от лагера с четири бойни машини, подобни на кули, които да бъдат направени от дебело дърво, а под тях да могат да минат около двадесет и пет души; тези кули да са с прозорчета и отвори, за да могат да стрелят през тях топовете, арбалетите и пушките; заедно с тях трябваше да тръгнем и други войници, стрелци с арбалети, пушки и всички останали, конницата също трябваше да напада. След като скроихме този план, ние се захванахме да го приведем в изпълнение и да запушим многото пробиви, които бяха отворили мексиканците, та затова не излязохме да се бием.

Не знам как да опиша всичко това; големите бойни ескадрони дойдоха чак в нашите помещения да ни атакуват, и то не от десет-дванадесет страни, а от повече от двадесет места, тъй като ние бяхме разпределени на много групи. Междувременно ние правехме бойните машини и запущвахме пробивите, докато многобройните ескадрони се опитваха да проникват в нашите тъмни помещения и не ги спираха нито гюлетата, нито арбалетите, нито пушките, нито ударите на мечовете ни. Казвах, че този ден нито един от нас няма да остане жив и ще принесат в жертва на боговете си нашите сърца и кръв, а с краката и ръцете ни ще си направят пиршество, а телата ни ще дадат на тигрите, лъвовете, змиите и усойниците, които държаха затворени и от два дни не ги бяха хранили; че златото и наметалата ще ни излязат през носа; на тласкалтеките, които бяха с нас, те казваха, че ще ги затворят в клетки за угояване и ще ги заколят и изядат малко по малко. И много ласкаво ни казваха да им върнем техния велик господар Монтесума и други неща. През нощта също имаше много крясъци, свирене и дъжд от стрели, копия и камъни.

Като се разсъмна, ние се помолихме на бога и излязохме с нашите кули, топове, пушките и арбалетите напред и с конницата, която се врязваше от време на време във вражеските ескадрони. Макар и да убивахме много от тях, не успяхме да ги обърнем в бягство, а, напротив, биеха се още по-настървено и храбро, отколкото предишните два дни и ескадроните им бяха още по-многобройни.

Въпреки това не променихме решението си да стигнем с нашите кули и машини до главния храм Училобос, дори с цената на живота си.

Не разказвам надълго и нашироко за тези големи битки, особено до една къща-крепост, нито за раняването на конете, от които нямаше голяма полза, защото, макар и да се връзваха от време на време в техните ескадрони, за да ги разпръснат и да отворят път, мексиканците ги обсипваха с толкова стрели, копия и камъни, че колкото и добре да бяха защитени нашите войници от броните си, не издържаха; а когато ги настигаха, мексиканците се хвърляха в каналите и езерото, където имаха много укрития срещу конницата, и дебнеха други индианци, въоръжени с едни много дълги копия, за да ги довършат, така че нищо не помагаше.

Излишно беше да се опитваме да палим или разрушаваме къщите, защото, както казах, всички бяха във водата, с подвижни мостове помежду им. Освен това и да запалехме някоя къща, тя гореше по цял ден, докато изгори, и пожарът не се прехвърляше към другите къщи поради водата и поради това, че бяха раздалечени и имаха тераси.

Стигнахме до главния храм и там изведнъж започнаха да се изкачват по него повече от четири хиляди мексиканци, без да се броят тези, които вече бяха горе, и започнаха да го защитават с големи копия, камъни и стрели. Доста се забавихме, докато ги изтикаме оттам. Конницата малко ни помагаше, тъй като целият двор бе застлан с гладки плочи и конете се хлъзгаха и падаха. Понеже и горе по стъпалата и долу имаше многобройни противници, макар нашите топове да поваляха по десет-петнадесет наведнъж и с мечовете си да избивахме още мнозина, идваха все нови и нови и не успявахме да се доберем до върха; на края направихме още един опит, без да носим кулите, които и без това вече бяха разрушени, и с голям труд се изкачихме догоре.

Тук Кортес се показва много храбър, какъвто впрочем винаги си беше. О, каква голяма и тежка битка беше! Човек трябваше да ни види — целите в кръв, с многобройни рани, а други вече мъртви. Нашият господ бог пожела да стигнем до мястото, където държахме образа на света Богородица, но не го намерихме; изглежда, както научихме, Монтесума се прекланяше пред нея и бе заповядал да я скрият.

Подпалихме техните идоли и изгоря доста голяма част от залата, където бяха Уичилобос и Тескатепука. Много ни помогнаха тогава и тласкалтеките. След като свършихме тази работа, докато едни се биеха, а други палеха идолите, се появиха жреците на този голям храм с три-четири хиляди индианци и когато започнахме да слизаме, ни караха да се търкаляме по шест до десет стъпала надолу. Да не говорим за другите ескадрони, които ни обсипваха с копия и стрели от нишите и бойниците, така че нито едните, нито другите можехме да спрем.

Макар и с голяма опасност за живота ни, решихме да се върнем в нашите помещения. Кулите бяха разрушени, всички бяхме ранени, а шестнадесет души бяха убити. Индианците постоянно ни притискаха, други ескадрони ни удряха в гръб; който не си представя нашето положение, от това по-ясно не мога да го опиша.

Още не съм казал и за мексиканските ескадрони, които с голяма настървеност и упоритост се мъчеха да влязат в нашите помещения, докато ние бяхме навън. В тази битка пленихме двама главни жреци и Кортес заповяда да ги охраняваме много добре.

Много пъти съм виждал тази битка и изкачването ни на главния храм, нарисувана от мексиканци и тласкалтеки; те го смятат за много геройска постъпка и макар да ни рисуват всички ранени и покрити с кръв, а много от нас мъртви, те смятат за голям подвиг запалването на тяхното светилище при толкова многобройни защитници по бойниците и нишите и много други долу и в дворовете.

Да оставим това и да кажем с какъв труд успяхме да се върнем в нашите помещения; от една страна, много мексиканци ни преследваха, а от друга — техните ескадрони бяха проникнали в помещенията и бяха разрушили вече няколко стени, за да могат да влязат. С нашето пристигане спряха да събарят, но продължиха да ни обсипват с копия, стрели и камъни до края на деня, че и през нощта.

Нощта прекарахме в лекуване на ранените и погребване на убитите, в подготовка за боя на следващия ден и в поставяне на укрепления и укрития на мястото на стените, които бяха съборили; съветвахме се по какъв начин трябва да се бием, за да получаваме по-малко смъртоносни рани; колкото и да мъдрувахме, не намерихме изход.

Също така искам да кажа как хората на Нарваес проклинаха Кортес и се отричаха от него и искаха да се махнат от тази земя;

проклинаха и Диего Веласкес, който ги беше изпратил; че си били много добре в домовете си в Куба. Те бяха зашеметени и безчувствени.

Да се върнем на думата си. Бе решено да поискаме мир, за да излезем от Мексико. Още отрано сутринта дойдоха много повече ескадрони отпреди, обградиха от всички страни помещенията ни и започнаха да ни обсипват с град от стрели и камъни и да се нахвърлят върху ни още по-яростно, с големи крясъци и свирене; други ескадрони се опитваха да проникнат от други места и не ги спираха нито топовете, нито пушките, макар и да ги косяха.

Като видя всичко това, Кортес реши Монтесума да им говори от една тераса и да им каже да спрат войната и че искаме да напуснем Мексико. Когато отишли при великия Монтесума да му предадат искането на Кортес, казват, че той отвърнал с голяма болка: „Какво още иска от мен Малинче, аз не искам нито да го видя, нито да го чуя, защото по негова вина дойдох на това положение.“ И не пожелал да дойде, нито да слуша повече лъжливите думи, обещания и измами на Кортес. Тогава при него отишли отец де ла Мерсед и Кристобал де Олид и му заговорили с голяма почит и ласкави думи. Монтесума казал: „Сигурен съм, че нищо не мога да направя, за да спра войната, защото вече са издигнали друг господар и са решили да не ви оставят да излезете живи оттук; и аз смятам, че всички ще умрете.“

Монтесума застана на перилото на една тераса, охранявана от много наши войници, и с ласкави думи започна да говори на мексиканците да спрат войната и да ни оставят да си отидем от Мексико. Много мексикански първенци и капитани го познаха и веднага заповядаха на хората си да престанат да хвърлят стрели, копия и камъни. Четирима от тях дойдоха по-близо, за да могат да разговарят с Монтесума, и плачейки, му казаха: „О, господарю, наш велики господарю, да знаете колко ни тежи вашето злощастие и страданието на вашите деца и близки! Известяваме ви, че вече издигнахме един ваш сродник за господар.“ Казаха му, че той е Куитлауак, господарят на Ицтапалапа, и че няма да спрат войната, защото са обещали на техните идоли да не отстъпят, докато не ни избият до един, и всеки ден молят Уичилобос и Тескатепука да го запазят невредим и да го освободят от нашата власт; ако тяхното желание се изпълни, те пак ще го смятат за господар, повече отпреди, и да им прости.

Още незавършили речта си, и отново започнаха да хвърлят камъни и стрели. Нашите, които пазеха Монтесума с щитовете си, видяха, че докато говореше с тях, не хвърляха камъни, и за момент се разсеяха и го оставиха незащитен. Точно тогава го удариха три камъка — един по главата, един по ръката и един по крака; колкото и да го молеха да го лекуват и да яде, той не пожела и докато се опомним, казаха, че умрял.

Кортес плака за него и всички наши капитани и войници, които го познавахме отблизо, го оплакахме, все едно че беше наш баща, и не преставахме да се учудваме на добрината му. Казваха, че царувал от седемнадесет години и че бил най-добрият крал, който помни Мексико; че лично той преодолял три съперничества над земите, които беше завладял.

ГЛАВА CXVI

КАК КОРТЕС РЕШИ ДА СЪОБЩИ НА ВОЖДОВЕТЕ И ПЪРВЕНЦИТЕ, КОИТО НИ НАПАДАХА, ЧЕ МОНТЕСУМА Е МЪРТЪВ

Както казах, всички скърбяхме, когато разбрахме, че Монтесума е мъртъв, и особено отец де ла Мерсед, който беше постоянно с него и съжаляваше, че не бе успял да го направи християнин, за да спаси душата му; той не вярваше, че Монтесума е умрял от раните си, и смяташе, че е заповядал да му сложат нещо, което го бе оставило бездиханен. В крайна сметка Кортес заповяда на един жрец и на един първенец, които бяха пленници при нас, да отидат да кажат на новоизбрания господар Куитлауак и на неговите вождове, че Монтесума е мъртъв, че са го видели как е умрял, и за раните, нанесени му от своите; да кажат също, че ние всички скърбим за него. Да му направят погребение като на велик крал, какъвто беше, и да провъзгласят за крал братовчеда на Монтесума, който беше при нас, тъй като той трябваше да го наследи по право или някой от синовете му; че този, когото са обявили за господар, няма право да го наследи; също така да преговарят за мир, за да излезем от Мексико. Че досега не сме разрушили града им от уважение към Монтесума, но сега, когато той е мъртъв, ако те не се съгласят с това, което им казваме, ще изгорим всичките им къщи и ще пострадат много.

За да се уверят, че Монтесума е мъртъв, той заповяда на шестима много знатни мексиканци и на жреците, които държахме в плен, да го изнесат на гръб, да го предадат на мексиканците и да им кажат какво е заповядал Монтесума, преди да умре. Те казали на Куитлауак самата истина, че неговите хора са го убили с камъни.

Като видяха, че е мъртъв, те всички заплакаха и много добре чувахме виковете и стоновете, с които го оплакваха; въпреки това не престанаха да ни обсипват с градушка от стрели и камъни и скоро ни

атакуваха с още по-голямо настървение и свирепост, като ни викаха: „Сега вече ще ни платите за смъртта на нашия крал и господар и за оскърблението на нашите идоли; излезте да преговаряме за мира, който искате, да видим как ще го склучим.“ Казваха още, че сега са избрали добър крал, който не е с меко сърце, за да успеем да го измамим с лицемерни приказки, както благия Монтесума; да не сме се грижели за погребението му, а да мислим как ще спасим кожата си, защото до два дни няма да остане никой от нас, за да изпраща да им казват такива неща. Тези думи се придружаваха от големи крясъци, свирене, дъжд от камъни и стрели, докато други ескадрони се мъчеха да подпалят лагера.

Като видяхме какво е положението, Кортес и всички ние решихме на другия ден да излезем от лагера и да атакуваме на другата страна, където имаше много къщи на сушата; да ги подпалим и разрушим и оттам да се насочим към главния път, като конниците се врежат в техните ескадрони, да ги настигнат и натикат в езерото, дори с риск да убият конете. Тази заповед бе дадена; за да видим дали случайно ще се стреснат от толкова разрушения и смърт и да ги накараме да спрат войната или по някакъв начин да постигнем мир, за да можем да се изтеглим с по-малко загуби. Макар че на другия ден се бихме мъжки и унищожихме много противници, бяха опожарени към двадесет къщи и стигнахме до сушата, от цялата работа не излезе нищо в сравнение със загубите, убитите и ранените, които дадохме. Не успяхме да запазим нито един мост, всички бяха полуразрушени; върху нас се нахвърлиха многобройни ескадрони, а освен това там, където очакваха да минат конете, бяха направили ровове и прикрития. Така че мъките и страданията, които бяхме изживели дотогава, бяха нищо в сравнение с това, което ни очакваше.

ГЛАВА CXVII

КАК РЕШИХМЕ ДА СЕ ИЗМЪКНЕМ ОТ МЕКСИКО

Като видяха, че с всеки изминат ден силите ни намаляваха, а тези на мексиканците растяха, като видяха, че мнозина от нашите загинаха и повечето бяха ранени и макар да се биехме мъжки, не можехме да ги принудим да отстъпят, нито да отблъснем многобройните ескадрони, които денем и нощем ни притискаха, че великият Монтесума беше мъртъв и че не приемаха нито мир, нито примирие, колкото и да настоявахме — с една дума, гледахме смъртта в очите — Кортес и нашите капитани и войници решиха да се измъкнем през нощта, щом видим, че ескадроните са намалили бдителността си. И за да ги заблудим още повече, изпратихме един много влиятелен между тях жрец заедно с други пленници да ги помолят след осем дни да си идем в мир и ние ще им дадем всичкото злато.

Освен това с нас имаше един войник, който се казваше Ботельо и изглеждаше добър и учен човек, беше ходил в Рим. Говореше се, че бил магьосник, други казваха, че дяволът му служел, а някои го наричаха астролог. Та този Ботельо беше казал преди четири дни, че според неговите гадания и предсказания, ако не се измъкнем от Мексико същата нощ, никой от нас няма да остане жив.

Незабавно бе дадена заповед да се направи един мост от здрави дървета и дъски, за да го поставяме на разрушените мостове и да го вдигаме и слагаме, докато мине целият обоз и войската. За тази цел бяха определени четиристотин тласкалтеки и сто и петдесет войници от нашите. За носене на артилерията бяха определени двеста индианци от Тласкала и петдесет войници; за капитани на челните части, които трябваше да отварят път с бой, бяха определени Гонсало де Сандовал и Диего де Ордас; на Франсиско де Сауседо бяха поверени сто войници, все пъргави младежи, които да охраняват средната част на колоната и да се притичват на помощ там, където е необходимо. В средата щяха да

вървят Кортес, Алонсо де Авила, Кристобал де Олид и други капитани. Тилът бе поверен на Педро де Алварадо и Хуан Веласкес де Леон, размесени с други капитани и войници на Нарваес, които да отговарят за пленниците, доня Марина и доня Луиса. Към тях бяха придадени триста индианци от Тласкала и тридесет войници.

След като бе дадено това разпореждане, вече по тъмно Кортес заповяда на своя прислужник Кристобал де Гусман и на други слуги да донесат в залата всичкото злато, сребро и скъпоценности. После каза на кралските ковчежници Алонсо де Авила и Гонсало де Мешиа да отделят и пазят златото на Негово Величество, като за тази цел им даде седем ранени и куци коня и една кобила и повече от осемдесет тласкалтеки. Те взеха на око, колкото можеха да носят; в залата остана още много злато, натрупано на купища. Тогава Кортес извика секретаря си и другите нотариуси на краля и каза: „Дайте ми свидетелство, че не мога да опазя това злато. Тук ние имаме около седемстотин песос в злато и както виждате, нито може да се претегли, нито да се спаси. Войниците, които искат да вземат от него, давам им го, тъй като без друго ще пропадне сред тези кучета.“

Като чува това, много от войниците на Нарваес и някои от нашите го разграбиха. Аз не бях алчен и в този момент мислех само как да спася живота си, но все пак докопах едни кутийки, в които имаше четири чалчиуис, много ценени от индианците, и бързо ги скрих под ризницата си, после ми послужиха много добре, — както за да излекуваме раните си, така и да си набавям храна.

Като се стъмни, падна мъгла и започна да ръми. Преди полунощ донесоха моста и по него започнаха да минават обозът, конете и тласкалтеките, които носеха златото. Най-напред мина Кортес с хората, които го придружаваха, и много от конниците. В това време екнаха гласове и рогове и мексиканците започнаха да викат към индианците от Тателулко: „Бързо излезте с вашите канута, защото тези теулес бягат, пресечете им пътя, да не остане жив нито един от тях.“ Докато се усетим, върху нас врълетяха многобройни ескадрони и цялото езеро гъмжеше от канута. Много от нашите войници вече бяха преминали отвъд и в това време към моста се спуснаха множество индианци и се мъчеха да го разрушат и да ранят и убият нашите. В такава време злото никога не идва само: понеже валеше, два коня се подхлъзнаха и паднаха във водата. Като видяхме това, аз и още няколко

от войниците на Кортес се отдръпнахме към застрашената част на моста, но върху нас се нахвърлиха толкова мексиканци, че колкото и добре да се биехме, нищо не помагаше. Така че за кратко време този брод във водата се напълни с убити коне, с индианци и индианки, слуги и сандъци.

От страх да не ни доубият, хукнахме напред по главния път и се натъкнахме на много ескадрони, които ни чакаха с дълги копия, и започнаха да ни хулят. С удари на мечовете и с ножовете си проправихме път, макар и да раниха шестима от нас. Ако имаше някакъв порядък и ред в порядъка, който бяхме решили да следваме, да бъде проклет, защото Кортес, капитаните и войниците, които минаха първи моста, за да се спасят и да стигнат по-бързо извън езерото, пришпориха конете и хукнаха напред по главния път и не сбъркаха; спасиха се също конете със златото и тласкалтеките.

Казвам, че ако се бяхме чакали едни други при мостовете, щяхме всички да загинем, тъй като вървахме по главния път, където от едната страна беше вода, а от другата — терасите и езерото беше пълно с канута, така че нищо не можехме да направим. И пушките, и арбалетите бяха останали при моста; в тъмнината какво друго бихме могли да сторим, освен това да сечем и мушкаме с мечовете си тези, които се опитваха да ни заловят, и да продължаваме напред, докато излезем от града. Ако беше през деня, щеше да бъде още по-лошо, и ако все пак успяхме да се измъкнем, то беше благодарение на божията закрила. Беше ужасно да гледаме през оная нощ множеството воители, нахвърлили се върху нас, и канутата, с които идваха да отвлекат нашите войници.

Вървахме по главния път към Такуба, където вече беше стигнал Кортес с всички капитани. Гонсало де Сандовал, Кристобал де Олид и други конници викаха силно: „Сеньор капитан, да почакаме, защото казват, че сме избягали и сме ги изоставили да ги избиват на мостовете. Да се върнем да им помогнем, ако все пак са останали живи, защото не се вижда никой да идва!“ Кортес отговори, че и нашето спасение е по чудо. Все пак се върна с конниците и с войниците, които не бяха ранени; не след дълго те срещнали Педро де Алварадо, целия в рани, с едно копие в ръка и пеша, тъй като бяха убили алестата му кобила; с него бяха четирима войници, ранени като него, и осем тласкалтеки и от всички се лееше много кръв.

Докато Кортес се върне по пътя заедно с останалите капитани, ние спряхме в едни дворове в Такуба. От Мексико вече бяха дошли много ескадрони, към които се присъединиха войните на Такуба и на едно друго селище, наречено Ескапусалко. Тъй че отново започнаха да мятат стрели и камъни и да ни нападат със своите дълги копия. Ние предприехме няколко набега за отбрана и нападение.

Да се върнем при Педро де Алварадо. Когато Кортес и останалите капитани го срещнали в това състояние и видели, че след него не идват други войници, очите им се насълзили. Педро де Алварадо казал, че Хуан Веласкес де Леон загинал с още много благородници както от нашите, така и от тези на Нарваес — над осемдесет души паднали на моста. След като пронизали конете им, той и четиримата войници, които бяха с него, минали моста с голяма опасност за живота си. Вървели през трупове, коне и по сандъци, с които бил покрит мостът; по останалите мостове също имало безброй индиански воители. От този злополучен мост, казаха после, Алварадо направил гигантски скок, но тогава никой не обърнал внимание малко ли, много ли скача, защото всеки гледал как да спаси живота си от многото мексиканци. За този скок на Алварадо чух да се говори чак след завоюването на Мексико в един пасквил на някой си Гонсало де Окампо, в който между другите обиди се казваше: „И сигурно не сте забравили оня скок от моста.“ По това толкова.

Да минем по-нататък и да кажа, че докато бяхме в Такуба, се събраха многобройни мексикански воители от всичките околни селища и убиха трима наши войници, та затова решихме по най-бързия начин да се махнем оттам; с петима тласкалтеки за водачи, които, макар и да не бяха минавали по този път, се ориентираха много добре, стигнахме до няколко колиби на един хълм, до които имаше едно високо светилище като крепост и там спряхме да си починем.

Искам пак да се върна малко назад и да кажа, че през целия път мексиканците ни преследваха и не спираха да мятат към нас стрели, камъни и къси копия, обкръжаваха ни и се нахвърляха върху нас; това беше нещо ужасно.

Приютихме се в светилището-крепост, запалихме много огньове и лекувахме раните си. За ядене не можехме и да помислим. На мястото на това светилище след завоюването на великия град Мексико направихме една църква, която се казва „Нуестра сенъора де лос

Ремедиос“^[1], много почитана, в която сега ходят на поклонение много жители и госпожи от Мексико.

Тъжна картина беше да се види как лекувахме и притискахме с парцали от наметала раните си, които се бяха подули от студа и боляха. Но по за оплакване бяха благородниците и безстрашните войници, които бяха загинали, като Хуан Веласкес де Леон, Франсиско де Сауседо, Франсиско де Морла, отличният ездач Ларес и още много други от хората на Кортес, които не изброявам тук, защото списъкът е твърде дълъг. По-голяма част от хората на Нарваес останаха на моста, натоварени със злато. На астролога Ботельо астрологията не му помогна, тъй като също загина там с коня си. На моста загинаха и синовете, и дъщерите на Монтесума, и пленниците, които водехме със себе си, и Какамацин, владетелят на Тескуко, и други владетели на провинции.

Да оставим настрана мъките ни и да кажем как мислехме за това, което ни очакваше, тъй като всички бяхме ранени и от конете се спасиха само двадесет и три. Цялата артилерия, топове и барут пропаднаха; от арбалетите спасихме много малко и трябваше да им поправим вървите и да направим стрели. Най-лошото беше, че не знаехме как ще ни посрещнат нашите приятели от Тласкала.

През цялата нощ бяхме обсадени от мексиканци и решихме да се измъкнем в полунощ, като напред тръгнат нашите водачи и тласкалтеки, по средата на колоната — ранените и куците с патерици, а някои, които бяха много зле и не можеха да вървят, качихме на окуцелите коне, които не ставаха за бой; здравите коне разпределихме отпред и от двете страни. Така че ние, по-здравите, заедно с по-здравите тласкалтеки посрещяхме атаките на мексиканците, които постоянно налитаха с викове и крясъци: „Ще отидете там, където никой от вас няма да остане жив.“ Ние не разбирахме какво искаха да кажат.

Забравих да кажа колко се зарадвахме, като видяхме жива нашата доня Марина и доня Луиса, дъщерята на Шикотенга — няколко тласкалтеки бяха ги измъкнали от моста, — и също така една жена, която се казваше Мария де Естрада и беше единствената жена от Кастилия в Мексико. Останалите наши слуги, които ни бяха дали в Тласкала и в самото Мексико, загинаха при моста.

През този ден стигнахме до едни колиби близо до Гуалтитан^[2]. Оттам продължихме през няколко селца, като мексиканците постоянно ни преследваха. Когато се събираха повече на брой, те се опитваха да ни избият, обграждаха ни и ни обсипваха с камъни от прашки и със стрели, а с техните боздугани убиха двама от нашите войници, един кон и раниха мнозина от нас. Ние с нашите мечове също избихме доста от тях и конниците не останаха по-назад. Преспахме в тези колиби и изядохме убития кон.

Рано сутринта на другия ден тръгнахме в същия ред, като половината от конниците винаги вървяха напред. На около една левга оттам, в една равнина, вече мислехме, че сме в безопасност, когато дойдоха нашите съгледвачи, които бяха отишли напред, и казаха, че равнината е пълна с мексикански воители, които ни очакват. Като чухме това, ние се изплашихме, но не чак толкова, че да изгубим ума и дума и да избегнем срещата с тях и да не се бием до смърт.

Там спряхме малко да си отдъхнем и бе дадена заповед, конниците да атакуват със задържане на конете и да удрят с копия по лицата на враговете, за да отворят път сред техните ескадрони, а ние, войниците, да ги пробощаваме в корема и да отмъстим за убитите и ранените и с божия помощ да си спасим живота.

След като от сърце се помолихме на бога и на света Мария и с името на Сантяго на уста, щом видяхме, че започват да ни обграждат, конниците, на групи по петима, се врязаха в тях, а ние ги последвахме.

О, каква страшна и ожесточена битка беше, как се смесихме с тях, тяло до тяло, какви удари им нанасяхме с ножовете и мечовете си и с каква ярост се биеха кучетата, как ни нараняваха и убиваха с техните копия, боздугани и мечове, които въртяха с две ръце, а как ги пронизваха с копията си нашите конници, макар да бяха ранени и те, и конете, не преставаха да се бият като истински мъже! А ние, които нямахме коне, сякаш бяхме удвоили силите си и въпреки че бяхме ранени отпреди и сега получавахме нови рани, не се спирахме да ги оглеждаме и да ги пристягаме, за да не губим време, а продължавахме да нанасяме удари с нашите мечове. Искам да кажа също и как Кортес и другите капитани, макар и ранени, бяха навсякъде и се врязваха в мексиканските ескадрони; Кортес ни казваше да се стараем да удряме знатните първенци, които се отличаваха по големите украшения от пера и злато и бойните отличия. Трябваше човек да види как ни

насърчаваше смелият и безстрашен капитан Сандовал, който ни казваше: „Напред, господа, днес е денят, в който трябва да победим! Уповавайте се на бога и ще излезем живи оттук!“ Бог пожела Кортес и останалите капитани да стигнат там до един голям ескадрон, където беше главният капитан на мексиканците, със знамето си, с разкошен герб от злато и пернати украшения със сребро.

Когато Кортес го видя със свита от знатни мексиканци, всички с богати украшения от пера, каза на останалите капитани: „Напред, господа, да ги нападнем и да не оставим нито един без рана!“ И уповавайки се на бога, Кортес ги нападна заедно с другите капитани. С коня си той събори знамето и самия мексикански капитан. Останалите капитани също се врязаха в многобройния отбран ескадрон. Още преди мексиканският капитан да се изправи, Хуан де Саламанка, който яздеше на една пъстра кобила след Кортес, го прониза с копие то си и свали разкошното му украшение от пера, и го предаде на Кортес, като му каза, че той пръв го е открил и му е съборил знамето, и така е разстроил бойния дух на мексиканците и затова украшението на мексиканеца му принадлежи; но след около три години Негово Величество го даде за герб на Саламанка и сега той може да се види на знамената на неговите потомци.

Да се върнем към нашата битка; нашият господ бог благоволи да ни помогне: като падна убит този мексикански капитан със знамето, неговите бойци отслабиха натиска си и нашата конница започна да ги преследва, а ние не усещахме нито глад, нито жажда — сякаш не бяхме прекарвали мъки и страдания; продължавахме да ги убиваме и раняваме до пълна победа. Нашите приятели от Тласкала бяха се превърнали в лъвове и със своите мечове и боздугани се биеха много смело и самоотвержено.

След като конниците се върнаха от преследването, благодарихме горещо на бога, че успяхме да се измъкнем от тъй многобройните противници, защото по всичките земи на Индиите не се беше водила такава голяма битка. Там беше събран цветът на Мексико и Тескуко и на всички останали селища около езерото и от други области с твърдото намерение да не оставят и помен от нас. Какви разкошни гербове носеха, какви украшения от злато и пера, и отличия! До мястото на тази ожесточена и прочута битка се намираше селището Отумба и мексиканците, и тласкалтеките имат тази битка нарисувана

на платно заедно с другите, които водихме, докато завоюваме Мексико. Денят беше четиринадесети юли 1520 година.

За около пет дни бяха убити и принесени в жертва към осемстотин и шестдесет войници, в това число седемдесет и двамата, които убиха в едно селище, наречено Тустепеке, и петте жени от Кастилия. Тези, които убиха в Тустепеке, бяха от хората на Нарваес. Убиха също към хиляда и двеста тласкалтеки. Всички пострадахме от златото, което ни дадоха, и ако на мостовете загинаха много повече хора на Нарваес, отколкото наши, причината беше, че мъкнеха много злато и от тежестта му не можеха да плуват.

Бяхме много весели и на път за Тласкала ядохме едни тикви, които се казват айотес, без да спираме, от страх да не се съберат отново мексиканските ескадрони, които продължаваха да викат отдалеч и да хвърлят по нас камъни с прашките си и малки, и големи стрели, докато на края стигнахме до едно селце. Там имаше едно светилище като крепост, в което спряхме да прекараме нощта и да лекуваме раните си. Там си починахме добре, въпреки че мексиканските ескадрони не ни оставяха на мира, но този път не се осмеляваха да дойдат по-наблизо.

От това селище се чернееха хълмовете, до които се намира Тласкала, и като ги видяхме, така се зарадвахме, сякаш се връщахме в родните си къщи. Но можехме ли да бъдем сигурни, че те продължават да ни бъдат верни, как щяха да ни посрещнат? Какво ли беше станало с хората от Виля Рика, живи ли бяха, или мъртви? Кортес ни каза да благодарим и славим вечно нашия бог Исус Христос, който благоволи да ни запази живота, тъй като бяхме останали много малко, само четиристотин и четиридесет души, с двадесет коня, дванадесет стрелци с арбалети и седем с пушки, без барут, всички ранени, куци и сакати, но живи. Отново бяхме останали толкова, колкото влязохме с него в Мексико, четиристотин и петдесет войници. Кортес ни помоли да не сърдим жителите на Тласкала, да не им вземаме нищо; това се отнасяше повече за хората на Нарваес, тъй като не бяха свикнали да се подчиняват като нас. Освен това каза, че се надява да ги заварим доброжелателни и предани, ако ли не, да не дава господ, пак трябваше да припомним до силните си десници и храбрите си сърца и затова трябва да бъдем нащрек.

Стигнахме до един извор, разположен на един склон, по който имаше нещо като укрития от стари времена. Тласкалтеките казваха, че оттам минавала тяхната граница с Мексико. Спряхме край извора да се измием и да похапнем от оскъдната храна, която имахме. После пак тръгнахме и стигнахме до селището Гуаслипар^[3], където ни посрещнаха и ни нагостиха, макар и не много, а и не ни беше даром храната, платихме си я с няколко рибки от злато и чалчиуис, които носехме. Там останахме един ден да починем и да лекуваме раните си, както и раните на конете.

Щом в главния град на Тласкала научиха, че сме там, тозчас дойдоха Масеескаси, Шикотенга Стария, Чичимекатекле и още много други вождове и първенци и всички жители на Уешосинго. Като пристигнаха, те отидоха да прегърнат Кортес и всички наши капитани и войници и някои от тях плачеха, и говореха на Кортес: „Малинче, колко скърбим за вашето злощастие и за нашите воители, които загинаха заедно с много от вашите! Колко пъти ви казахме да не вярвате на мексиканците, защото все някой ден ще ви нападнат. Не пожелахте да ни послушате. Станалото станало, нищо не може да се поправи сега, освен да ви излекуваме и да ви нахраним. Вие сте у дома си. Почивайте и после ще отидем в нашия град. И не мисли, Малинче, че е малка работа това да се измъкнете живи от този силен град с неговите мостове. Аз ти казвам, че ако преди ви имахме за много храбри, сега ви уважаваме много повече. Много добре знам, че много жени на индианци от нашите селища ще оплакват своите синове, мъже, братя и роднини. Не скърби за това. Ти дължиш много на твоите богове, които те доведоха дотук и са те измъкнали от огромната войска, която ви чакаше при Отумба. Преди четири дни научих, че ви чакат там, за да ви избият. Искан да изляза да ви потърся с тридесет хиляди наши бойци, но не можах, тъй като те не бяха на едно място и се забавихме, докато се съберат.“

Кортес и всички наши капитани и войници ги прегърнахме и им казахме, че сме им благодарни за това. Кортес даде на всички първенци златни бижута и скъпоценни камъни, тъй като все пак бяхме взели, колкото можехме. А как се зарадваха те, като видяха живи и здрави доня Луиса и доня Марина. А как плачеха и скърбяха близките на индианците, които не се върнаха, и особено Масеескаси за дъщеря си доня Елвира! Той плачеше и за смъртта на Хуан Веласкес де Леон,

на когото я беше дал! Така отидохме с всички вождове до главния град на Тласкала. Кортес го настана в къщите на Масеескаси, а Шикотенга отстъпи своите на Педро де Алварадо. Там ни лекуваха, но четирима войници умряха от раните си, а другите трудно оздравяваха.

[1] „Света Богородица на изцелението“. ↑

[2] Куаутитлан. ↑

[3] Уейотлипан. ↑

ГЛАВА СХVІІІ

КАК ОТИДОХМЕ В СТОЛИЦАТА НА ТЛАСКАЛА

Тъй като беше изминал един ден от нашето пристигане в селцето Гуалипар и бяхме много загрижени за съдбата на хората във Виля Рика, да не би да им се е случило някакво нещастие, Кортес им писа за големите опасности, които преживяхме в Мексико, как и по какъв начин се спасихме, без обаче да им казва колцина сме останали. Писмото бе изпратено по трима тласкалтеки. Пишеше им още да бъдат нащрек и да не намаляват бдителността си и ако имат здрави войници, да ни ги изпратят, а също и барут или арбалети, ако имат, тъй като иска отново да се върне в околностите на Мексико. Вестоносците отидоха и се върнаха и донесоха писмо, че скоро ще дойде подкреплението от Виля Рика. Оттам пристигнаха четирима души и трима моряци, водени от един войник, на име Ленсеро. Като ги видяхме, че всички са стари и слаби, после често се смеехме с тях и казвахме на шега: „Помощта на Ленсеро.“ От седемте петима бяха болни от сифилис и двама бяха с подути корemi.

Да оставим шегите и да кажем какво ни се случи в Тласкала с Шикотенга Младия и за неговата враждебност към нас. Тъй като в този град бяха научили, че сме излезли с бягство от Мексико и че са убили голям брой войници — както наши, така и тласкалтеки, — и че сме дошли в Тласкала да търсим помощ и закрила, Шикотенга Младия ходеше да подстрекава всичките си роднини и приятели, които смяташе, че са на негова страна. Казваше им, че някой ден или нощ, когато намерят най-голяма сгода, трябва да ни нападнат и избият, и че той иска да се помири с новия господар на Мексико Куитлауак. Освен това могат да станат богати, като ни отнемат наметалата и дрехите, които бяхме оставили на съхранение в Тласкала, и със златото, което сега бяхме измъкнали от Мексико.

Старият Шикотенга, баща му, успя да научи за това и му се скара. Каза му да не помисля за такова нещо, защото е лошо, и ако научат Масеескаси и Чичимекатекле, и другите господари на Тласкала, като нищо ще убият и него, и съмишлениците му. Но колкото и да го кореше баща му, той не взимаше от дума и продължаваше.

Тази работа стигна до ушите на Чичимекатекле, който беше смъртен праг на младия Шикотенга, и той го съобщи на Масеескаси. Като обсъдиха случая, те изпратиха да повикат Шикотенга Стария и вождовете на Уешосинго и заповядаха да заловят и доведат пред тях Шикотенга Младия. Масеескаси държа реч пред всички и каза, че от сто години насам не са чували и виждали Тласкала така процъфтяваща и богата, както сега, откакто са дошли в техните земи тези теулес; че никога не са били така уважавани от другите провинции и не са имали толкова много памучни дрехи, злато и сол; където и да отидат тласкалтеките с тези теулес, навсякъде им оказват голяма почит от уважение към Кортес и хората му, въпреки че сега в Мексико бяха избили много от войниците му. Да не забравят какво са казвали техните предшественици, че оттам, откъдето изгрява слънцето, ще дойдат хора, които ще ги завладеят; поради що сега Шикотенга върши тези предателства и пакости, като подстрекава хората да ни нападнат и избият; не може да има никакво извинение за тези проклетии и злини, които винаги е таил в гърдите си. Като ни вижда, че идваме така разбити, вместо да ни помогне, та като оздравеем, отново да тръгнем против селищата на Мексико, техните вековни врагове, той иска да извърши предателство.

На тези думи, които казаха Масеескаси и слепият Шикотенга, Шикотенга Младия отвърна, че това, което казва той е по-разумно: да имат мир с мексиканците и други такива приказки, които разгневиха Масеескаси и баща му; те станаха и задърпаха дрехите и наметалото му и започнаха да го ругаят; от дърпане му скъсаха дрехите и го търколиха надолу по стъпалата. Ако не беше баща му, щяха да го убият; другите, които бяха с него, ги затвориха. Ние всички бяхме там, но не беше време за наказания и Кортес не се осмели да говори повече за това.

След като прекарахме двадесет и два дни в този град в лекуване на раните, Кортес реши да отидем в провинция Тепеака, която беше наблизо — там бяха убили мнозина от нашите войници и от хората на

Нарваес, които бяха от Мексико, — а след това и в други селища близо до Тепеака, които се казваха Качула.^[1]

Кортес каза на нашите капитани да заповядат на хората на Нарваес да се приготвят за поход и война. Тъй като не бяха свикнали да воюват и се бяха отървали от поражението в Мексико, при мостовите и при Отумба, те мислеха само час по-скоро да се върнат в Куба при своите индианци и златни мини и не признаваха нито Кортес, нито неговите завоевания, и решиха да му кажат, че не искат да тръгнат за Тепеака, нито да воюват, където и да било другаде, а желаят да се върнат по домовете си, стигало им, колкото изгубили, като напуснали Куба. Кортес им говори много кротко и убедително, като смяташе да ги придума да дойдат с нас в Тепеака. Но колкото и да ги убеждаваше и заплашваше, те не искаха да тръгнат и като видяха, че Кортес не се вслушва в думите им, пред един нотариус на краля писмено поискаха да го задължат незабавно да се върне във Виля Рика и да остави войната, като изтъкнаха, че нямаме нито коне, нито пушки, нито арбалети, нито барут, ни конци за въжета, ни припаси; всички сме ранени и от нашите войници, и от хората на Нарваес са останали едва четиристотин и четиридесет души; мексиканците ще ни отнемат и пристанищата, и планините, и проходите; а корабите ако стоят още, ще ги проядат мидите-дървопробивачи; и още много искания поставиха.

Когато ги връчиха на Кортес и когато ги прочете, той веднага отговори на всички обвинения с много повече контраобвинения. Освен това повечето войници му казахме да не дава разрешение на никой от хората на Нарваес или на който и да било друг да се връща в Куба, а всички да служим на бога и на краля тук.

След дълго убеждаване те се подчиниха да тръгнат с нас в походите, но при условие че при сгода Кортес ще им разреши да се върнат в Куба; въпреки това продължаваха да мърморят против него и неговите завоевания; които им бяха излезли толкова скъпи: да оставят домовете си и спокойствието си и да се напъхат там, където не бяха сигурни дори за живота си.

[1] Кечолак. ↑

ГЛАВА СХІХ

КАК ОТИДОХМЕ В ПРОВИНЦИЯ ТЕПЕАКА

Кортес беше поискал от вождовете на Тласкала пет хиляди души, за да отидем и да накажем селищата, които бяха убили много испанци: Тепеака, Качула и Текамачалко. Тласкалтеките с голяма готовност бяха събрали към четири хиляди бойци, тъй като те желаеха повече от нас да тръгнат против тези селища, чиито жители според Масеескаси и Шикотенга Стария бяха нахлули в техните земи и ограбили няколко стопанства.

И в този поход бяхме без артилерия и пушки, тъй като всички бяха останали на моста, а за тези, които бяхме спасили, няхаме барут. Тръгнахме със седемнадесет коня, шест арбалета и четиристотин и двадесет войници, въоръжени с мечове и щитове, придружени от две хиляди тласкалтеки, носехме храна само за един ден, тъй като земите, в които отивахме, бяха гъсто населени и богати на царевица, кокошки и кученца от местната порода.

На другия ден в едни царевични ниви водихме голяма битка с мексиканци и воини от Тепеака и макар мексиканците да се биеха много храбро, понеже беше равнина, конницата скоро разстрои техните ескадрони, а и ние от пехотата не изоставахме. Трябваше да се види с какъв дух се биеха и ги преследваха нашите приятели от Тласкала!

Жителите на Тепеака видяха, че въпреки самонадеяната дързост на мексиканския гарнизон в града им, той бе разбит, а и те заедно с тях, та решиха да дойдат при нас, без да кажат на мексиканците. Приехме ги в мир и те дадоха послушание на Негово Величество и изхвърлиха мексиканците от домовете си. Не отидохме до Тепеака, където бе основан град, който наричаха Сегура де ла Фронтера, понеже беше на пътя за Виля Рика и в богатата област на селища, подчинени на Мексико, с много царевица. Нашите приятели от Тласкала пазеха границата. Там бяха назначени кметове и съветници и бе дадена заповед да обиколим околностите, подчинени на Мексико,

където бяха паднали много испанци. Направено беше и едно желязо, с което да дамгосваме пленниците, които щяхме да вземаме за роби. То беше във формата на буквата „G“, което идваше от думата guerra^[1]. Та от град Сегура де ла Фронтера правехме набези наоколо, така че за четиридесетина дни наказахме и умиротворихме всички околни селища.

По това време в Мексико бяха провъзгласили друг владетел, тъй като този, който ни изгони оттам, беше умрял от шарка. Новият владетел беше племенник или друг близък роднина на Монтесума и се казваше Гуатемус, младеж на около двадесет и пет години, много благороден за индианец и много смел; всички трепереваха от него. Беше женен за една дъщеря на Монтесума, много красива за индианка.

Когато този Гуатемус научил, че сме разбили мексиканските ескадрони, които се намираха в Тепеака, че жителите на това селище са се подчинили на Негово Величество и ни служеха, и ни хранеха, че сме се заселили там, той се уплашил, че можем да му отнемем и Оашака, и други провинции, та затова изпратил пратеници до всички селища да бъдат нащрек с оръжията си и готови за бой, а на вождовете дал злато и скъпоценности, на други опростил данъците и най-вече пращал много големи войски и гарнизони да бдят да не навлезем в техните земи, със заповедта да се бият с всички сили против нас, ако не искат да им се случи същото като на Тепеака, Качула и Текамачалко, чиито жители сме направили наши роби.

Тъй като всички селища около Тепеака бяха умиротворени, Кортес реши във Виля Сегура де ла Фронтера да остане капитан Франсиско де Ороско с около двадесет войници, които бяха ранени и болни, а всички останали от нашата войска да отидем в Тласкала. Дадена беше заповед да се отсекаат дървета, за да се направят тринадесет брига, с които отново да се върнем в Мексико, защото се бяхме уверили, че без бригове не бихме могли да господствуваме над езерото, нито бихме могли да воюваме успешно с мексиканците, а да влезем отново в града през главните пътища, беше много рисковано.

Майсторът на бриговете беше Мартин Лопес, който освен това беше и много добър войник във всички битки. Той разпореждаше как да се секат дърветата, той определяше размерите, изчисляваше и показваше как трябва да се направят ветроходите, за да бъдат бързи и леки; работи мъжки за по-скорошното завършване на бриговете.

Когато пристигнахме в Тласкала, нашият голям приятел и предан васал на Негово Величество Масеескаси беше починал от шарка. Тази смърт много ни наскърби, особено Кортес, който казваше, че сякаш е загубил баща си. Той, както и много други наши капитани и войници облякоха черни наметала в знак на траур. Кортес и всички ние оказахме голяма почит на синовете и близките му и понеже в Тласкала имаше различия по въпроса, кой да го наследи, Кортес посочи и заповяда да бъде един законен син на самия Масеескаси, тъй като такава беше и искането на баща му, преди да умре; също така Масеескаси заповядал на синовете и роднините си да се подчиняват на Малинче и неговите братя, тъй като нямаше съмнение, че ние сме тези, които ще господствуват над тези земи; дал им беше и още много добри съвети.

Шикотенга Стария, Чичимекатекле и всички останали вождове на Тласкала си предложиха услугите на Кортес, както да изпратят хора да сечат дървета за бриговете, така и за всичко останало, свързано с войната против мексиканците. Кортес ги прегърна с много любов и им благодари, а след това поиска да ги направи християни. Добрият Шикотенга охотно се съгласи. С възможно най-голяма тържественост, каквато Тласкала по онова време не помнеше, той бе покръстен от отец де ла Мерсед и му бе дадено името дон Лоренсо де Варгас.

Да се върнем при нашите бригове. Мартин Лопес се залови за работа и с помощта на индианците необходимият материал бе отсечен за броени дни, бе оразмерен и белязан кое за къде е, както правят майсторите и дърводелците при строеж на кораби.

След това Кортес изпрати хора във Виля Рика да донесат желязо и гвоздеи от корабите, които бяхме потопили, а също и котви, ветрила, корабни принадлежности, въжета, кълчища и други неща, необходими за бриговете. Заповяда да дойдат и ковачите, които бяха във Виля Рика. За капитан на хората, които отидоха с тази мисия, той изпрати Санта Крус, много добър и пъргав войник. С повече от хиляда индианци носачи той домъкна дори казаните за правене на смола и всичко, което сваляхме от потопените кораби. Индианците бяха от провинциите, които враждуваха с мексиканците, и се бяха съгласили да пренесат товара. Понеже няхаме смола за засмоляване на корабите, а и индианците не знаеха да я правят, Кортес заповяда на четирима

моряци, които разбираха от този занаят, да отидат в една борова гора близо до Уешосинго, за да съберат смола.

Като видя, че дърветата за бриговете са отсечени и че хората на Нарваес, които ни бяха в тежест и ни пречеха, бяха заминали за Куба, щом чуа, че се готвим да обсадим Мексико, Кортес каза, че сме много малко, за да се борим с големите сили на мексиканците, и реши да отидем с цялата си войска в Тескуко. По този въпрос имаше големи разногласия, тъй като едни войници казваха, че най-доброто място с канали и канавки за направата на бриговете е Айосинго, близо до Чалко; други настоявахме, че ще бъде по-добре да идем в Тескуко, тъй като се намира в близост до много селища, и като държим този град, ще можем да правим набези по съседните на Мексико земи и оттам ще можем да преценим как да постъпим според обстоятелствата. В крайна сметка бе възприето последното предложение. В това време войници донесоха новината и писма, че във Виля Рика е дошъл кораб от Кастилия или от Канарските острови с доста голям тонаж, натоварен с много стоки, пушки, барут, тетиви за арбалети и други оръжия, три коня и други неща. Собственик на стоката и на кораба бе Хуан де Бургос, а боцман — Франсиско де Медел. Те водеха със себе си тринадесет войници. Кортес нареди веднага да закупят всичката им стока, оръжия и барут. Самият Хуан де Бургас, Медел и моряците дойдоха при нас и ние с голяма радост ги посрещнахме като много добра помощ и тъкмо навреме.

[1] Война. — Б.пр. ↑

ГЛАВА СХХ

КАК ТРЪГНАХМЕ С ЦЯЛАТА НАША ВОЙСКА ПО ПЪТЯ ЗА ГРАД ТЕСКУКО

Като видя такъв голям запас от пушки, барут, арбалети и коне и като разбра, че всички имаме голямо желание да тръгнем отново за големия град Мексико, Кортес реши да говори с великите вождове на Тласкала да ни дадат десет хиляди индиански воини, които да дойдат с нас до Тескуко. Шикотенга Стария каза, че на драго сърце ще даде не десет хиляди, а много повече, ако Кортес пожелае, а за предводител на тези воини ще дойде смелият вожд и голям наш приятел Чичимекатекле. Кортес му благодари и след като бе направен преглед на войската — не си спомням колко души бяхме, — един ден след Коледа на 1520 година се отправихме на път в пълен боен ред. Преспяхме в едно селище, където ни дадоха всичко, от което се нуждаехме.

Оттам нататък вече беше мексиканска земя и вървахме по-предпазливо, артилерията, пушките и арбалетите готови за стрелба и напред винаги четирима съгледвачи на коне и други четирима много пъргави пешаци, въоръжени с мечове и щитове. Заедно с конниците те оглеждаха проходите, дали ще могат да минат през тях конете, тъй като по пътя бяхме предупредени, че един от проходите бил затворен с отсечени дървета; в Мексико и в Тескуко вече знаеха, че сме тръгнали към тях.

През този ден не срещнахме никакви пречки и нощувахме в подножието на планината; нощта беше много студена и мръзнахме доста.

На разсъмване отново се заизкачвахме към един проход и на някои места пътят беше непроходим от ями, откъртени скали и отсечени дървета. Тъй като с нас бяха нашите приятели тласкалтеките, той беше бързо разчистен. Напред вървеше една рота стрелци с пушки и арбалети, а тласкалтеките сечаха и отместваха дърветата, за да могат

да минат конете, докато на края се изкачихме до върха и дори се спуснахме малко надолу до едно място, от което се виждаха езерото на Мексико и големите градове, населени във водата. Благодарихме на бога, че отново ни позволи да видим тази гледка. Спомнихме си предишното поражение, когато ни прогониха от Мексико, и си обещахме с божия помощ този път да воюваме по друг начин с тях, като ги обсадим.

След това се спуснахме надолу по планината, където видяхме големи сигнални огньове. Малко по-напред се натъкнахме на много индианци от Мексико и Тескуко, които ни бяха причакали в едно доста дълбоко дърво, над което имаше полусрутен мост, а отдолу течеше буйна вода. Обаче ние бързо ги разбихме и преминахме без никакви преめждия. Те не можеха нищо да сторят, а само крещяха по нас от едни долища, където кавалерията не можеше да ги достигне. Нашите приятели тласкалтеките им задигнаха кокошките и всичко, каквото можеха. Кортес ни беше заповядал да не нападаме мексиканците, докато те не ни нападнат. Тласкалтеките казаха, че ако мексиканците бяха доброжелателни и миролюбиви, нямаше да ни дебнат на пътя, за да ни нападнат.

Нощта прекарахме в едно селище, подчинено на Тескуко, което бе обезлюдено. Цяла нощ бяхме много бдителни в очакване на нападение, тъй като при първия мост бяхме пленили петима мексиканци, които казаха, че ни дебнат многобройни ескадрони.

След като се разсъмна, продължихме по пътя си към Тескуко, докдето оставаха около две левги. Не бяхме изминали и половин левга, когато нашите съгледвачи с коне дотърчаха в пълен кариер и много весели съобщиха на Кортес, че идват десет индианци и носят знаци и ветропоказатели от злато, без никакви оръжия; казаха също, че по всички ниви и колиби, край които минали, вече не ги дразнели с виковете, както преди, и, изглежда, са се смирили. Кортес и всички ние се зарадвахме.

Кортес заповяда незабавно да спрем. Дойдоха седем индианци, първенци от Тескуко, които носеха едно знаме от злато на дълго копие. Малко преди да стигнат до нас, те сведоха своето знаме в знак на мир. Като застанаха пред Кортес, в присъствието на нашите преводачи доня Марина и Агилар, те казаха: „Малинче, Куакайоцин^[1], нашият господар и господар на Тескуко, ни изпраща с молба да го приемеш за

твой приятел и те очаква в своя град Тескуко. В знак на мир вземи това знаме от злато. Той те моли да бъдеш така добър да заповядаш на тласкалтеките и на твоите братя да не вършат повече злини в земята му; да отидеш в града да се настаниш, той ще ти даде всичко, от каквото имаш нужда.“ Казаха също, че ескадроните, които ни дебнеха по долищата и проходите, не били от Тескуко, а мексикански, изпратени от Гуатемус.

Като чу за този мир, Кортес много се зарадва, както и всички ние. Той прегърна пратениците, най-напред трима от тях, които бяха сродници на добрия Монтесума и ние всички ги познавахме, тъй като бяха негови капитани. След като оказахме уважение на пратениците, Кортес заповяда да извикат капитаните на тласкалтеките и много ласкаво им нареди вече да не причиняват никакви щети в тази земя, понеже имаме мир с тях. Те изпълниха заповедта, която не им забраняваше да вземат храна, и то само боб, царевица, кокошки и кученца, с които бяха пълни всички къщи.

Кортес се посъветва с нашите капитани и на всички им се струваше измамен този прибързан мир, тъй като ако беше истински, нямаше да дойдат така и щяха да донесат храна. Въпреки това Кортес взе знамето, което струваше осемдесет песос, и благодари на пратениците. Каза им, че няма обичай да пакости и вреди на васалите на Негово Величество, че, напротив, старее се да им помага и ако спазват мира, както казват, той ще ги закриля срещу мексиканците, сега моли техния господар Куакайоцин и всички останали вождове на Тескуко да му дадат злато и дрехи, тъй като смъртта на испанците в Мексико е непоправима и с нищо не може да се заплати.

Пратениците отговориха, че ще предадат на своя господар всичко, каквото им заповядва, но че заповедта за избиването на испанците била дадена от Куитлауак, когото в Мексико бяха издигнали за господар след смъртта на Монтесума, и че всички заловени теулес били отведени при него в Мексико и принесени в жертва на техния Уичилобос. За да не ги изплаши, Кортес не отговори на тези думи и ги изпрати по живо, по здраво; един от тях остана при нас.

След това отидохме в покрайнините на Тескуко и там ни нагостиха добре и ни дадоха всичко, от което се нуждаехме. В къщите, където се настанихме, имаше няколко идола, които съборихме. На другия ден сутринта влязохме в град Тескуко. Никъде по улиците не се

виждаха жени и деца, индианците бяха като слисани, сякаш вече бяха във война с нас.

Кортес заповяда да свикат всички наши капитани и войници и ни предупреди да не излизаме от дворовете на къщите, в които се бяхме настанили, и да бъдем готови за бой, тъй като му се струваше, че градът не е мирен. След това изпрати Педро де Алварадо, Кристобал де Олид и други войници, между които бях и аз, да се изкачим на едно високо светилище, като вземем двадесет стрелци с пушки за охрана, и да огледаме града и езерото, тъй като оттам те се виждаха като на длан. Видяхме, че всички жители на града и околните селища бягаха с цялото си имущество към едни планини или към обраслите с блатна трева места на езерото, което гъмжеше от лодки с най-различна големина.

Щом казахме това на Кортес, той поиска да залови господаря на Тескуко, който му беше изпратил златното знаме, но когато няколко жреци отидоха да го извикат, оказа се, че той бил един от първите, които избягали в Мексико заедно с много други първенци. Така прекарахме цялата нощ с подсилена стража, патрули и съгледвачи. На другия ден сутринта Кортес заповяда да извикат всички по-лични индианци, които бяха останали в града, тъй като Тескуко беше голям град и имаше още много други господари, враждуващи с този, който беше избягал — имали различия и спорове за това, кой да управлява града и провинцията. Те дойдоха и информираха Кортес откога и как е станал господар Куакайоцин. Казаха, че от алчност за власт той убил предателски по-големия си брат с разрешението на господаря на Мексико Куитлауак, че имало и други господари с по-голямо право от него да владеят Теокуко, и един от тях, младо момче, бе покръстен с голяма тържественост и му бе дадено името Ернандо Кортес, тъй като кръстник му стана нашият капитан.

Казаха, че това момче било законен син на господаря и краля на Тескуко — Несауалпицинтле; веднага, без повече протакане и с голяма тържественост и веселие те го издигнаха за законен крал и господар с обичайните церемонии при коронясването; мир и любов му засвидетелствуваха всички васали и другите съседни селища. Той щеше да управлява самовластно. За да се запознае с нашата свята вяра и език, Кортес му назначи за домашни учители Антонио де Виля Реал и един бакалавър, на име Ескобар.

Капитанът поиска голям брой индианци за разширяването и уголемяването на каналите, през които щяхме да вкараме в езерото бриговете, щом бъдат завършени и готови да отплават. На самия дон Ернандо и на други първенци обяснихме по какъв начин смятаме да обсадим Мексико. Той предложи да помага с цялата си власт и с всичките си поданици, дори обеща да проводи пратеници до други съседни селища, за да станат и те васали на Негово Величество, наши приятели и съюзници против Мексико.

[1] Коанакочцин. ↑

ГЛАВА СХХІ

КАК ОТИДОХМЕ С КОРТЕС В ИЦТАПАЛАПА

Бяха изминали дванадесет дни, откакто пристигнахме в Тескуко и нашите приятели тласкалтеките нямаха какво да ядат, тъй като жителите на Тескуко не можеха да ги изхранят; от друга страна, те горяха от желание да воюват с мексиканците, за да отмъстят на своите събратя, които бяха убити и принесени в жертва. При това положение Кортес реши да отиде в Ицтапалапа заедно с Андрес де Тапия, Кристобал де Олид и тринадесет конници, двадесет стрелци с арбалети и шест с пушки, двеста и двадесет войници, с нашите приятели от Тласкала и двадесет първенци от Тескуко, които ни даде дон Ернандо. Ицтапалапа се намира на около четири левги от Тескуко и както вече казах, половината град беше застроен във водата, а другата половина на сушата.

Мексиканците винаги имаха съгледвачи, гарнизони и войски и научаваха, когато отивахме да нападнем някое селище, така че и този път съобщиха на жителите на Ицтапалапа, че сме тръгнали към тях, та да се приготвят и освен това им бяха изпратили към осем хиляди мексикански воители на помощ. Те ни чакаха на сушата и както мексиканците, така и войниците от Ицтапалапа се бяха много храбро доста време, но на края нашата конница успя да разстрои бойния им ред и с помощта на арбалетите, пушките и на нашите приятели тласкалтеките, които се хвърляха срещу тях като бесни кучета, скоро ги принудихме да напуснат бойното поле и да се скрият в града.

Това беше предварително обмислена хитрост и щяхме зле да си изпатим, ако не бяхме излезли бързо от селището, където ги последвахме; те избягаха, някои се качиха на канута, други влязоха в къщите, които бяха построени във водата, трети се скриха в блатната трева; и тъй като междувременно падна тъмна нощ, оставиха ни да се настаним на сушата, без да вдигат шум, нито признаци на война

показваха. Ние бяхме много доволни от плячката и още повече — от победата.

Както си стояхме така, макар че имахме и часови, и патрули, и съгледвачи, когато най-малко очаквахме, изведнъж придойде толкова много вода, че ако не бяха виковете на първенците от Тескуко, които ни предупредиха бързо да излезем от къщите на сушата, всички щяхме да се издавим, понеже противниците ни бяха отприщили два канала със сладка и солена вода и бяха прекъснали един широк път, така че за много кратко време всичко наоколо бе залято от водата. Нашите приятели тласкалтеките не умееха да плуват и двама от тях се удавиха, а ние се спасихме с голяма опасност за живота си. Във водата пропадна всичкият ни барут и багажът ни.

Мокри, вкочанени от студ и гладни, ние прекарахме лоша нощ. Най-лошото от всичко бяха подигравките, виковете и свиренето на мексиканците и войните от Ицтапалапа, скрити в къщите и канутата. Но след това ни се случи нещо още по-лошо. Тъй като в Мексико знаеха за плана да ни издавят с отприщването на каналите, на сушата ни очакваха многобройни батальони, а други бяха дошли по вода. Щом се съмна, ни нападнаха с такава ярост, че с големи усилия едва удържахме да не ни разбият; убиха двама войници и един кон и раниха мнозина от нашите и от тласкалтеките. Малко по малко отслабиха натиска и ние успяхме да се върнем в Тескуко, доста посрамени от подигравките и от клопката с отприщването на каналите, а също така и защото поради липса на барут не спечелихме голяма слава с последната битка; все пак ги изплашихме и им създадохме доста работа с погребването и изгарянето на убитите, лекуването на ранените и поправянето на къщите.

ГЛАВА СХХІІ

КАК ДОЙДОХА ПЪРВЕНЦИ ОТ ТРИ СЕЛИЩА, СЪСЕДНИ НА ТЕСКУКО, ДА ИСКАТ ПРОШКА И МИР

Два дни след похода ни до Ицтапалапа при Кортес дойдоха пратеници от три селища да искат прошка за предишните войни и за смъртта на испанците, които бяха убили. Виждайки, че в момента не може да направи нищо друго, Кортес им прости, макар и да им отправи тежки укори за това. Те се задължиха с големи обещания да бъдат винаги против мексиканците и да станат васали на Негово Величество, както и да ни служат предано.

В това време дойдоха да искат мир и нашето приятелство пратеници на едно селище, което се намиреше в езерото и се казваше Мецкике, а ние го наричахме Венесуела. Както изглеждаше, те никога не се бяха разбирали с мексиканците и ги мразеха от цялата си душа. Кортес и ние много се зарадвахме на идването на тези пратеници поради това, че селището се намиреше във водата, и щом спечелихме неговите жители за приятели, надявахме се, че те ще привлекат на нашата страна и съседите си, също заселени във водата. Кортес им благодари много и ги изпроводи с обещания и благи думи.

Докато се занимавахме с това, дойдоха да кажат на Кортес, че срещу четирите селища, които първи потърсиха нашето приятелство, са тръгнали многобройни мексикански ескадрони и населението не се осмелявало да остане по домовете си, а искало да избяга в планините или да дойде при нас в Тескуко. Толкова приказки изприказваха на Кортес да им помогне, че той тозчас заповяда да се приготвят за поход двадесет конници, двеста войници, тринадесет стрелци с арбалети и десет с пушки, и взе със себе си Педро де Алварадо, както и Кристобал де Олид, и тръгнахме към селищата, които се оплакаха на Кортес. Те бяха на около две левги от Тескуко.

Както изглеждаше, мексиканците наистина бяха изпратили да ги заплашат с разрушение и война, задето бяха потърсили нашето приятелство. Но най-големите заплахи и спорове бяха за едни ниви с царевица близо до езерото, от тях жителите на Тескуко и тези селища снабдяваха нашия лагер; мексиканците казваха, че царевицата е тяхна, че винаги са засявали царевичните ниви в тази долина за жреците на мексиканските идоли и в битките за тях бяха загинали много индианци и от едната, и от другата страна.

Като разбра това, Кортес им каза да не се страхуват и да останат по домовете си, а когато тръгнат да берат царевица, той ще им изпрати един капитан с много конници и войници да ги пазят. Думите на Кортес ги успокоиха и те останаха много доволни, а ние се върнахме в Тескуко. След това, когато в лагера имяхме нужда от царевица, събирахме носачи от всичките тези селища и с нашите приятели от Тласкала, десет конници, сто войници и неколцина стрелци отивахме за царевица. Казвам това, защото и аз ходих два пъти за продоволствие и единия път водихме голямо сражение с безброй мексиканци, които бяха дошли с повече от хиляда канута и ни чакаха в царевичните ниви. Те се биха много мъжки, но тъй като ние водехме и наши приятели индианци, скоро ги накарахме да се качат в канутата си. На другия ден научихме, че жителите на Чалко, Таманалко и техните васали искали да дойдат с мир при нас, но мексиканските гарнизони не им позволявали и правели големи пакости в земята им, и им отнемали жените, особено ако били красиви. От друга страна, в Тласкала стоеше материалът за направата на бриговете, насечен и готов; времето минаваше, без да можем да го докараме в Тескуко, и това много ни тревожеше. Освен това дойдоха от селището Венесуела, което се казваше Мецкике, и от други приятелски селища да кажат на Кортес, че мексиканците се готвят да ни нападнат, задето са потърсили нашето приятелство; също така някои от нашите приятели тласкалтеките, които бяха отмъкнали по някоя и друга дреха и сол, както и други неща и злато, искаха да се върнат в родината си, но не се осмеляваха, тъй като пътищата не бяха безопасни.

Кортес видя, че ако рече да помогне на селищата, които искаха помощ, и да отиде в Чалко, за да го привлече на наша страна, няма да му стигнат силите, защото в самото Тескуко трябваше да бъдем винаги нащрек. Той реши да остави всичко друго настрана и да помогне на

Чалко и Таманалко. За там той изпрати Гонсало де Сандовал и Франсиско де Луго с петнадесет конници и двеста войници, със стрелци с арбалети и пушки и с нашите приятели от Тласкала да се опитат непременно да разбият и разгрозят мексиканските гарнизони и да стигнат до Чалко и Таманалко, за да бъде по-чист пътят за Тласкала и да може да се отива и идва от Виля Рика без опасност от мексикански гарнизони.

След като бе взето това решение, много тайно бяха изпратени индианци от Тескуко да съобщят на хората от Чалко да бъдат готови, за да нападнат мексиканските гарнизони през деня или през нощта; те очакваха това и се приготвиха добре.

Гонсало де Сандовал реши, че ще бъде добре да остави в ариергарда петима конници и толкова стрелци с арбалети, както и всички тласкалтеки, които вървяха натоварени с плячка. Понеже мексиканците винаги имаха съгледвачи и знаеха, че нашите отиват към Чалко, освен гарнизона си те бяха изпратили още много войни, които удариха ариергарда, в който бяха тласкалтеките с целия си багаж. Те си изпатиха зле и дори петимата конници и стрелци не можаха да отблъснат мексиканците; двама стрелци бяха убити, а останалите — ранени. Макар че Гонсало де Сандовал много бързо се върна и ги разби, като при това уби десет мексиканци, понеже езерото беше близо, те се прибраха в канутата, с които бяха дошли.

След като ги обърна в бягство и видя, че от петимата конници и стрелци, които беше оставил в ариергарда, двама бяха убити и всички останали ранени, той укори оцелелите, че се бяха показали малодушни и не можаха да отблъснат врага и да защитят и себе си, и нашите приятели; беше много сърдит, защото хората бяха от новодошлите от Кастилия; каза им, че много добре им личи, че не знаят какво е война.

След като тласкалтеките бяха оставени на тяхна земя, Сандовал се върна към Чалко, което беше съвсем наблизо, и по пътя видя, че насреща му идват много мексикански ескадрони; в едни обширни равни ниви с царевица те го нападнаха с големи и малки стрели, с камъни, хвърлени с прашки, и с дълги копия за поваляне на конете. Като видя толкова многоброен противник, Сандовал насърчи своите хора и с арбалетите и пушките и малкото индианци, които бяха оставили, той се вряза два пъти в ескадроните им и ги разби. Макар че му раниха петима войници, шест коня и много приятели индианци, той

ги атакува така яростно, че скъпо платиха и за предишното нападение. Щом индианците от Чалко научиха, че Сандовал е наблизил, те излязоха да го посрещнат с големи почести. В тази битка бяха пленени осем мексиканци, трима от които много знатни люде.

На другия ден Сандовал каза, че иска да се върне в Тескуко. Първенците на Чалко поискаха да тръгнат с него, за да видят Малинче, щяха да вземат със себе си и двамата синове на господаря на провинцията, който се беше поминал от шарка няколко дни преди това, и преди да умре, бе заръчал на всички свои първенци и старейшини да заведат синовете му да се срещнат с капитана и той да ги провъзгласи за господари на Чалко, и всички да се подчиняват на великия крал на теулес, тъй като техните предшественици са им казали, че земите им ще бъдат управлявани от едни мъже с бради, които ще дойдат оттам, откъдето изгрива слънцето, и очевидно това сме ние. След това Сандовал тръгна с цялата си войска за Тескуко и взе със себе си синовете на господаря и останалите първенци, както и осемте мексикански пленници.

Като научи за връщането му, Кортес много се зарадва. След като му разказа за всичко, случило се по време на похода, Сандовал се оттегли. След това при Кортес дойдоха вождовете и като му изказаха почитта си, заявиха, че искат да станат васали на Негово Величество, за да изпълнят заръката на бащата на момчетата, и след като завършиха речта си, те му поднесоха един дар от скъпоценности, на стойност около двеста златни песос.

Кортес ги прегърна с много любов и със собствената си ръка провъзгласи по-големия брат за господар на Чалко, като му даде повечето васални селища, а за владетел на Таманалко и Чималуакан обяви по-малкия брат и му даде Айоцинго и други подчинени селища.

Кортес ги помоли да почакат два дни, тъй като смята да изпрати един капитан за дървения материал в Тласкала и той ще ги вземе със себе си и ще ги отведе на тяхна земя; така ще бъдат в безопасност, в случай че мексиканците се опитат да ги нападнат по пътя. Те останаха много доволни и от сърце му благодариха.

Да оставим това и да кажем как Кортес реши да изпрати в Мексико осемте пленници, които беше заловил Сандовал, за да кажат на тогавашния владетел, на име Гуатемус, че не би искал да става причина за гибелта му, нито за гибелта на този толкова голям град; че

ако дойде с мир, ще му прости за смъртта и щетите, които ни нанесоха, и няма да искаме нищо в замяна. Да не забравя, че в началото войните са лесни за прекратяване, но в средата и в края им това е трудно и че в края на краищата завършват с разрушение, а той едва ли желае да загинат всички негови хора и да бъде разрушен градът им. Да има пред вид голямата власт на нашия господ бог, когото ние почитаме и в когото вярваме, и който винаги ни помага; освен това всички техни съседи са на наша страна; ето, тласкалтеките за нищо друго не мислят, освен за война, в която да отмъстят за предателствата и смъртта на техните събратя. Нека оставят оръжията и да дойдат с мир; обеща също винаги да им оказва голяма почит и чрез доня Марина и Агилар приведе още много други доводи и съвети за случая.

Явили се пред Гуатемус тези осем индианци, но той не пожелал да изпрати отговор, а, напротив, заповядал да правят ровове и боеприпаси и да разгласят по всички негови провинции, ако хванат някои от нашите, да ги заведат в Мексико, за да ги принесе в жертва; и когато ги повика, да отидат с оръжията си; освен това им премахнал и опростил много данъци и им дал големи обещания.

ГЛАВА СХХІІІ

КАК ГОНСАЛО ДЕ САНДОВАЛ ОТИДЕ В ТЛАСКАЛА ЗА МАТЕРИАЛ ЗА БРИГОВЕТЕ

Понеже горяхме от нетърпение да видим завършени бриговете и да обсадим Мексико, нашият капитан Кортес заповяда на Гонсало де Сандовал веднага да замине за материала, като вземе със себе си двеста войници, двадесет стрелци с пушки и арбалети, петнадесет конници, голям брой тласкалтеки и двадесет първенци от Тескуко; да вземе също момчетата от Чалко и старейшините и да ги остави в безопасност в техните селища. Преди да тръгнат, той помири тласкалтеките с Чалко. Сандовал тръгна за Тласкала и близо до главния град намери цялото количество дървен материал и дъски, пренасяно на гръб от осем хиляди души; други осем хиляди с оръжия и украшения от пера ги пазеха, а две хиляди се сменяха на товарите от храна. Капитан на всички беше Чичимекатекле, а се разпореждаше Мартин Лопес, майсторът, който отсече дърветата и ги оразмери.

Като ги видя така, Сандовал много се зарадва; тъй като свалиха тази грижа от гърба му, той смяташе, че ще трябва да остане няколко дни в Тласкала, докато се уреди товаренето на дъските и останалия материал.

След два дни път и в същия ред керванът навлезе в мексикански земи. Мексиканците викаха и свиреха от долища и отдалечени места, където не можеха да ги стигнат нито конниците, нито куршумите. Тогава Мартин Лопес каза, че по-нататък трябва да се върви с по-голяма предпазливост, тъй като тласкалтеките се страхували да не би по пътищата внезапно да се появят големи войски на Мексико и да ги разбият, както са натоварени с трупи и провизии. Сандовал заповяда конниците и стрелците да се разпределят отпред и по двата фланга; на Чичимекатекле, който вървеше начело на всички тласкалтеки, заповяда да остане назад в ариергарда заедно със самия него. Вождът много се обиди от това, мислейки, че не го смятат за храбър, но като му казаха,

че мексиканците винаги нападат обоза и затова и Сандовал ще бъде там, той го прегърна и каза, че това е чест за него.

След още два дни път пристигнаха в Тескуко и преди да влязат в града, облякоха хубави наметала и с кичури пера, с барабани и роговете се изнизваха повече от половин ден с викове и възгласи: „Да живее, да живее императорът, нашият господар! Кастилия, Кастилия! Тласкала, Тласкала!“

Кортес и няколко капитани излязоха с големи почести да посрещнат Чичимекатекле и всичките му капитани. Дървените трупи и дъски, и всичко останало бе сложено до канавките и ръкавите, където щяха да строят бриговете; от този момент нататък Мартин Лопес усърдно се захвана със строителството им, подпомаган от други испанци и няколко дърводелци индианци, както и от двама ковачи с наковалните им; всички бързаха по-скоро да завършат бриговете и не след дълго те бяха готови; оставаше само да се калафатят и да им се поставят мачтите, въжетата и ветрилата. Искам да кажа също, че през това време станахме много бдителни, тъй като бриговете бяха до езерото и мексиканците три пъти се опитваха да ги подпалят, дори заловихме петнадесет индианци, от които Кортес научи подробно за всички кроежи на Гуатемус и че той по никакъв начин няма да склучи мир, а ще се бият, докато загинат всички или докато ни избият до един.

Искам пак да кажа за пратениците, които провождаше до всички подчинени на Мексико селища, и как им прощаваше данъците; как денонощно копаеха ями и удълбаваха проходите между мостовете, правеха здрави каменни валове и приготвяха своите тирадерас, стрели и дълги копия за убиване на конете, с втъкнати мечове, които бяха взели от нас през нощта на поражението; трупаха кръгли камъни, прашки и боздугани и други най-различни оръжия.

Да кажем пак за нашия канал, откъдето трябваше да отплават бриговете за езерото: той беше вече много дълбок и широк и по него можеха да плават кораби с доста голям тонаж, понеже, както казах, на строежа постоянно работеха осем хиляди индианци.

ГЛАВА СХХІV

КАК НАШИЯТ КАПИТАН КОРТЕС ОТИДЕ ДА НАКАЖЕ СЕЛИЩЕТО САЛТОКАН И ДРУГИ СЕЛИЩА

Понеже от Тласкала бяха дошли повече от петнадесет хиляди индианци с материала за бриговете и от пет дни не правеха нищо, което заслужава да бъде разказано, и няхаме храна, а също така и понеже техният капитан беше много войнствен и горд, той каза на Кортес, че иска да служи на нашия велик император и да се бие с мексиканците, както и за да покаже силите си и верността си към нас, така и за да отмъсти за убитите и ограбени свои братя и васали в Мексико и на тяхна земя; той искаше от Кортес да му заповяда накъде да тръгне и с кои наши врагове да се бие.

Кортес му отговори, че високо цени неговото добро желание и че тези дни иска да отиде до едно селище, което се казва Салтокан, на около пет-шест левги от Тескуко, но че къщите му са построени във водата, а ние можем да влезем само по суша; той беше изпратил три пъти да ги викат с мир, но те не бяха пожелали да дойдат и не само това, ами последния път бяха нападнали пратениците и пребили двама от тях; отговорът им беше, че те не са по-слаби от Мексико, че когато и да отидем, ще ни срещнат на бойното поле; така им казали техните идоли, че там ще ни избият.

Кортес се приготви да отиде лично да ги накаже и заповяда на двеста и петдесет войници и тридесет конници да тръгнат с него. Взе със себе си и Педро де Алварадо, Кристобал де Олид, много стрелци с арбалети и пушки, всички тласкалтеки и един ескадрон воители от Тескуко, повечето от които бяха знатни люде. За охрана на Тескуко остави Гонсало де Сандовал със заръка добре да пази града, лагера и бриговете. На Сандовал и на Мартин Лопес капитанът заповяда до петнадесет дни бриговете да са готови за отплаване.

След като бе отслужена литургия, Кортес тръгна с цялата си армия и недалеч от Салтокан се натъкнал на няколко големи мексикански ескадрона, които го дебнели на едно място, където смятали, че ще имат преимущество над нашите и ще убият конете; но Кортес заповядал на кавалерията да атакува и след като стрелците дали един залп, тя заедно с него се спуснала върху мексиканците и убила няколко от тях, а другите избягали към една височина, където конницата не можела да ги преследва; обаче тласкалтеките пленили и убили към тридесет души.

През нощта Кортес останал да спи в едни колиби, но постоянно бил нащрек, защото се намирал между големи селища и знаел, че Гуатемус е изпратил многобройни ескадрони воители в помощ на Салтокан, които отишли дотам с канута. На другия ден сутринта мексиканците заедно с воините от Салтокан започнали бой с нашите — мятали много камъни и стрели от каналите и ранили десет войници и много тласкалтеки.

Кавалерията била безпомощна, защото не можела да мине през блатата, а пътят, по който се влизало по суша в селището, бил разкопан и наводнен. Макар нашите стрелци да стреляли по канутата, мексиканците сложили дебели дъски, които ги предпазвали.

Като видели, че нищо не помага и че не може да се мине по пътя, тъй като е залят с вода, нашите войници се отказали да влизат в селището и без полза проклинали похода, още по-силно раздразнени от виковете на мексиканците и на воините от съседните селища, които им се присмивали, че са жени, че Малинче е също жена, а не смел мъж и само знае да ги мами с приказки.

В този момент двама наши индианци от Тепетескуко^[1], което враждуваше със Салтокан, казали на един войник от нашите, че видели как преди три дни мексиканците разкопали пътя и от един канал пуснали вода по него и че малко по-нататък има друг път до селището, ненапълно залят. Като разбрали това, нашите войници в пълен боен ред, като стрелците се сменяли — едни пълнели, а други стреляли, — постепенно минали през водата, която била най-много до кръста, следвани от тласкалтеките, а Кортес и кавалерията пазеха тила им от сушата.

Докато нашите минавали през каналите, враговете ги биели в упор и ранили много войници; но тъй като бързали по-скоро да

преминат и да стигнат в селището, нищо не можело да ги спре. Като се измъкнали от водата, дали по-добър урок на мексиканците и избили много от тях, така че заплатили скъпо за подигравките; по домовете намерили много дрехи от памук, злато и друга плячка. Тъй като къщите били заселени във водата, мексиканците и местните жители бързо прехвърлили в канутата всичко, каквото можели да носят, и заминали за Мексико. Като видели, че къщите са празни, нашите подпалили някои от тях, но не се осмелили да спят там, а се върнали при капитан Кортес.

На другия ден поели пътя за друго селище, което се казваше Гуалтитан. Индианците от съседните селища и мексиканците викали, свирели и ги дразнели с подигравки от каналите, където нашата конница не можела да ги достигне. Така стигнали в едно селище, наречено Тенайука. Намерили го обезлюдено, жителите му избягали с цялата си покъщнина. С много стражи и патрули прекарали нощта в Гуалтитан; неговото население, както и населението на околните селища се били събрали в Такуба. На другия ден нашите отишли в Ескапусалко, също обезлюдено. Това Ескапусалко беше селището, където се обработваше златото и среброто на великия Монтесума; ние го наричахме селището на златарите. Оттам отишли в Такуба, на около половин левга. Преди нашата войска да стигне в Такуба, в полето ги пресрещнали много ескадрони от селищата, през които Кортес беше минал, както и мексиканци, тъй като Мексико беше съвсем близо. Всички се нахвърлили върху нашите, така че нашият капитан с големи усилия успял да ги разпръсне с конницата. Вървели толкова плътно един до друг, че нашите войници трябвало здраво да удрят с мечовете, за да ги накарат да отстъпят. И понеже се било мръкнало, нашите нощували в селището с голяма стража и съгледвачи.

На другия ден сутринта се събрали много повече мексиканци, отколкото предишния ден и в стегнат боен ред нападнали нашите, ранили няколко войници; но все пак нашите успели да ги принудят да отстъпят към къщите и крепостите си, така че имали време да влязат в Такуба и да подпалят няколко къщи, а други да ограбят. Като научили в Мексико това, изпратили много повече ескадрони да се бият с Кортес, уговорили се да се направят, че отстъпват и бягат към Мексико, та лека-полека да примамят нашата войска по главния път; така и направили.

Кортес повярвал, че държи победата в ръцете си, и заповядал преследване до един мост. Щом нашите влезли в клопката и минали моста, изведнъж срещу им се върнали толкова много индианци с канута и така яростно ги нападнали по суша и от терасите, та Кортес за момент помислил, че отново ще го разбият. Нашият знаменосец паднал ранен със знамето от моста във водата и без малко да се удави; мексиканците го заловили и се мъчили да го сложат в едно кану, но той бил толкова смел, че успя да се измъкне заедно със знамето. В тази схватка убили четири-пет войници и ранили още много други.

Като видял дързостта им, Кортес разбрал, че е направил грешка и че мексиканците са го надхитрили, и заповядал на своите да се оттеглят във възможно най-добър ред и да не дават гръб на противника, а да отстъпят с лице към нето, като продължават да се бият. Стрелците се сменяли непрекъснато, докато едни зареждали, други стреляли, а и конниците направили няколко набега, но малко, защото веднага ранявали конете им. Така и този път Кортес се измъкнал от Мексико; щом стъпил на сушата, благодарил горещо на бога.

През петте дни на този поход до Такуба Кортес имал чести битки с мексиканците и с техните съюзници; и на връщане мексиканците го дразнили с викове, като мислели, че бяга, и не били много далеч от истината; търсейки слава, те му правили засади в места, където се надявали, че ще го победят и ще избият конете. Като видял това, Кортес им дал добър урок и избил мнозина от тях; след това повече не го преследвали.

С бързи преходи капитанът дойде до едно васално на Тескуко селище, наречено Акулман, на около две левги и половина от Тескуко. Щом научи за пристигането му, Гонсало де Сандовал излезе да го посрещне, придружен от много благородници и войници и от вождовете на града. Всички много се зарадвахме, тъй като повече от петнадесет дни не знаехме нищо за Кортес. След като го поздравихме и му казахме някои неща по военному, същия следобед се върнахме в Тескуко, понеже не се осмелявахме да оставим лагера незащитен.

Кортес остана още един ден в това селище; тласкалтеките, които бяха забогатели и идваха натоварени с голяма плячка, поискаха разрешение да се върнат в родината си. Кортес им разреши и те

тръгнаха по пътищата, по които мексиканците нямаха съгледвачи, и така спасиха плячката.

На четвъртия ден, откакто нашият капитан се беше върнал и почиваше, и настояваше за по-бързото завършване на бриговете, от северния бряг дойдоха пратеници на селища, които искаха мир и желяеха да станат васали на Негово Величество.

В този момент дойдоха пратеници от други селища, които вече бяха станали наши приятели, и поискаха помощ срещу мексиканците, които навлезли в земите им с многочислени ескадрони и отвели в плен много индианци, а други пребили.

Пак по същото време дойдоха пратеници от Чалко и Таманалко и казаха, че ако не им окажем помощ незабавно, те са загубени, тъй като срещу тях настъпили големи гарнизони на враговете им, и много се вайкаха; на едно платно от енекен те носеха нарисувани като истински мексиканските ескадрони. Кортес не знаеше какво да отговори и как да помогне на едните и на другите, понеже повечето от нашите войници бяха ранени и болни и осем от тях бяха умрели от една болка в хълбока, а от устата и носа им излизаше съсирена кръв, омесена с тиня; това беше от постоянното носене на оръжията, които не сваляхме в непрекъснатите походи, и от праха, който гълтахме; освен това от раните бяха умрели три-четири коня, тъй като и те нямаха покой.

Отговорът, който даде на пратениците на първите селища, бе, че в скоро време ще отиде да им помогне, а междувременно да потърсят помощ от съседите си и всички заедно да чакат мексиканците в полето; щом видят, че не се страхуват от тях и ги нападнат, мексиканците ще се уплашат, тъй като вече нямат толкова сили като преди, а противниците са по-многобройни; Кортес им каза толкова ласкави думи и така ги насърчи, че сърцата им се отпуснаха, но все пак поискаха писма за съседните селища, в които да заповяда да им помогнат. Кортес им ги даде и те причакаха мексиканците в полето заедно с индианците от другите приятелски нам селища, до които бяха писмата. Мексиканците не успяха да ги разбият.

Да се върнем при пратениците на Чалко. Кортес разбираше, че тази провинция е много важна за нас и пътищата трябваше да бъдат очистени от хората на Кулуа, за да може да се ходи безопасно до Виля Рика и до Тласкала; освен това беше подходяща да установим нашия лагер в нея, тъй като беше богата на царевица. Затова той веднага

изпрати Гонсало де Сандовал да тръгне на другия ден сутринта за Чалко с двадесет конници, двеста войници, дванадесет стрелци с арбалети, десет с пушки и тласкалтеките, които бяха останали в нашия лагер, твърде малобройни, тъй като повечето си бяха отишли, натоварени с плячка. Сандовал взе със себе си също един ескадрон от Тескуко и капитан Луис Марин, много близък негов приятел. За охрана на града и на бриговете останаха Кортес, Педро де Алварадо и Кристобал де Олид.

[1] Може би Тепоцотлан. ↑

ГЛАВА СХХV

КАК КАПИТАН ГОНСАЛО ДЕ САНДОВАЛ ОТИДЕ В ЧАЛКО И ТАМАНАЛКО

След като бе отслужена литургия, на дванадесети март 1521 година Сандовал спря да пренощува край Чалко и на другия ден сутринта стигна в Таманалко, където вождовете му устрои голямо посрещане, нахраниха го и му казаха да отиде към едно голямо селище, наречено Гуаштепеке^[1], тъй като там ще намери всичките войски на Мексико, в самия град или на пътя към него; всички воини от Чалко щели да тръгнат с него.

Сандовал сметна, че ще бъде добре да тръгне натам с голяма предпазливост и ред, и отиде да спи в друго селище, подчинено на Чалко, наречено Чималуакан, тъй като съгледвачите на Чалко, които следяха войните на Кулуа, дойдоха да предупредят, че в полето, недалеч оттам, има хора на противника, скрити в едни проломи и долища. Тъй като Сандовал беше много съобразителен и разумен, той сложи стрелците най-напред, а на конниците заповяда да застанат по трима и да атакуват в полукариер, като гледат да ударят противниците по лицата, а не да ги пронизват с копията си и така, докато ги обърнат в бягство, запазвайки винаги реда по трима. На пехотинците заповяда да не нарушават строя и да не се увличат да се вмъкват между враговете, като казваше, че са много, което беше истина. Освен това бяха в една неравна местност и не се знаеше дали няма ями или насипи, та затова гледаше войниците да не пострадат.

Както вървахме по пътя си, изведнъж от три страни се появиха мексикански ескадрони и със свирене, викове, барабани и рогове се нахвърлиха като свирепи лъвове върху нашите. Като ги видя толкова дръзки, Сандовал забрави предишната си заповед и каза на конниците да се съберат с останалите и заставайки начело, извика: „Със Сантяго и по тях!“ От тази схватка някои от мексиканските ескадрони излязоха почти разбити, но не съвсем, защото пак се събраха и се върнаха, като

се възползуваха от овразите и стръмнините, така че конниците не можеха да ги преследват. По тази причина Сандовал повтори заповедта си, всички войници в добър ред да ги притиснат, като напред вървят стрелците, а щитоносците да им пазят фланговете; щом чуят изстрел от другата страна на дола, това щеше да бъде знак за конниците да атакуват и да ги прогонят от това място, като смяташе, че нататък е равнина. В тази схватка нашите получиха много рани от противниците.

В крайна сметка нашите ги принудиха да отстъпят, но се оказа, че нататък пак продължават овразите, и Сандовал, който се спусна да ги преследва заедно с конниците, успя да настигне само трима-четирима. Поради стръмнината един от нашите конници, на име Гонсало Домингес, умря след няколко дни. Спомних си тук за този войник, защото беше един от най-добрите и най-доблестни конници на Кортес и смъртта му много ни натъжи.

Да се върнем при Сандовал и неговата армия. Той продължи да ги преследва близо до селището Уаштепеке. Но преди да влезе в него, насреща му излязоха към петнадесет хиляди мексиканци и започнаха да го обкръжават, като веднага раниха много войници и пет коня; обаче тук местността беше вече на места равна и без да губят присъствие на духа и да нарушават бойния си строй, нашите конници се врязаха в два ескадрона и ги разбиха, а другите обърнаха гръб, тичайки към селището, където отново смятаха да ни посрещнат зад едни укрития, направени предварително; но нашите войници не им дадоха време за това и заедно с кавалерията ги принудиха да се скрият там, където не можеха да бъдат достигнати.

Като сметна, че този ден повече няма да се върнат да се бият, Сандовал заповяда на хората си да почиват, да лекуват раните си и да се нахранят, тъй като бяха взели голяма плячка от селището. Докато се хранеха хората, дойдоха двама конници и двама съгледвачи пехотинци и отдалеч започнаха да викат: „На оръжие, на оръжие, идват много мексиканци!“ Понеже винаги бяхме свикнали да държим оръжието си готово, конниците веднага яхнаха конете си и излязоха на един голям площад, на който в този момент дойдоха много противници и стана голямо сражение. След като се съпротивяваха известно време зад едни укрития, откъдето раниха няколко войници, Сандовал с такъв устрем атакува с кавалерията, с пушките и арбалетите и мечовете, че на края

ги изтикаха от селището в едни долове; през този ден повече не се върнаха.

Когато Сандовал се отърва от тези опасни схватки, той благодари на бога и отиде да почива и да спи в една градина, най-красивата и с най-високи здания, която бе видял в Нова Испания; тя имаше толкова интересни неща за гледане, че сигурно бе на някой велик княз; не можа да я обходи цялата, тъй като дължината ѝ беше повече от четвърт левга.

Да оставим сега градината и да кажа защо аз не отидох на този поход. Причината беше, че по това време бях много лошо ранен от удар с копие в гърлото, близо до гръкляна, без малко да умра. И сега имам белег от този удар, който получих в Ицтапалапа, където щяха да ни издавят.

На другия ден сутринта Гонсало де Сандовал изпрати да извикат вождовете на града, след като се увери, че няма шумотевица от мексикански войни. Нареди да им кажат да дойдат с мир и че той им прощава за миналото; пратениците преговаряли за мир, но самите вождове не се осмелиха да дойдат от страх от мексиканците.

Същия ден Сандовал изпрати и пратеници до друго голямо селище на около две левги от Уаштепеке, наречено Акапистла^[2], да кажат на жителите му, че мирът е по-добър от войната и да не забравят какво се случи в Уаштепеке с ескадроните на Кулуа — всички бяха разбити; да дойдат с мир и да изгонят от земята и града си мексиканските гарнизони; ако не направят това, той ще ги накаже. Отговорът бе, че може да отиде, когато пожелае; те смятат да направят голямо пиршество с телата им и да ги принесат в жертва на своите идоли.

Вождовете на Чалко, които бяха при Сандовал и знаеха, че в Акапистла има много повече мексикански гарнизони, които щяха да нападнат Чалко веднага, щом Сандовал се оттеглеше, като чува този отговор, помолиха го да отиде и да ги изгони оттам. Сандовал не беше много склонен да отиде, от една страна, защото той самият и много други благородници и войници бяха ранени, а също и конете, от друга страна, след като бе водил три тежки битки, не искаше да се престъпва заповедта на Кортес и да захваща нова. Също така някои от конниците, които бяха от хората на Нарваес, му казаха да се върне в Тескуко и да не тръгва за Акапистла, тъй като тя е голяма крепост и може да ги

разбият. Капитан Луис Марин го посъветва непременно да отиде до тази крепост и да направи каквото може, тъй като вождовете на Чалко казваха, че ако не разбие тези сили, щом те видят или разберат, че Сандовал се връща, веднага щяха да отидат в Чалко. И тъй като пътят между двата града беше към две левги, той реши да отиде.

Преди да влезе в селището, оттам излязоха много воители и го обсипаха със стрели, камъни и копия като градушка и раниха три коня и много войници, без нашите да могат да им направят нещо. След тази атака индианците се изкачили между скалите и укрепленията си и оттам продължили да ги предизвикват със свирене, виковете, биене на бойни барабани и техните охлюви.

Като видя това, Сандовал реши да спеша някои от конниците и други да чакат на равното в полето готови за бой, да не би да дойдат подкрепления от мексиканци на помощ на Акапистла, докато се води бой вътре в града. След това като видя, че вождовете, капитаните и много от воителите на Чалко се въртят и не се осмеляват да се бият с враговете си, за да ги изпита, той им каза нарочно: „Какво правите тук? Защо не започвате да се биете и да влезете в този град и крепост, ние сме тук и ще ви защитим!“ Те отговориха, че не се осмеляват, тъй като крепостта е много силна и по тази причина идват Сандовал и неговите братя теулес, с тяхна помощ да ги изхвърлят оттук.

Така че Сандовал се приготви да ги атакува и с всичките си войници и стрелци започна да се изкачва по укрепленията. Макар че при изкачването раниха мнозина от нашите и самият капитан получи нова рана на главата той успя да влезе в селището, където им нанесе големи поражения. Но най-големи поразии им направиха индианците от Чалко и тласкалтеките; нашите войници, след като ги разбиха, не посегнаха да намушкат нито един индианец, защото това им се струваше жестоко; най-много търсеха хубави индианки или някаква плячка и твърде често се караха на нашите приятели, които бяха много жестоки, и трябваше да измъкват от ръцете им индианци и индианки, които се готвеха да заколят. След това Сандовал се върна с цялата си армия в Тескуко, носейки богата плячка и много красиви индианки.

Когато Гуатемус научил за това поражение на своите армии, казват, че го изживял много тежко, особено дързостта на подчинените и васалите им от Чалко, които бяха имали смелостта да вдигнат оръжие против тях вече три пъти. В пристъп на гняв той решил, докато

Сандовал е на път към лагера в Тескуко, да събере незабавно големи войски край Мексико и заедно с тези от езерото да се вдигнат с над две хиляди канута и всякакъв вид оръжие около двадесет хиляди мексиканци, да нападнат Чалко и жестоко да ни отмъстят.

Всичко това стана толкова бързо, че още дошъл-недошъл Сандовал в Тескуко и преди да говори с Кортес, отново дойдоха с канута пратеници на Чалко да искат помощ от Кортес, като му казаха, че срещу тях излезли двадесет хиляди мексиканци.

Като чу това, Кортес много се ядоса и не поиска да изслуша Сандовал, който в този момент отиде да му докладва какво бе извършил по време на похода. Кортес смяташе, че по негова вина бяха в опасност нашите приятели от Чалко; веднага, без да го изслуша, той му заповяда да се върне, като остави ранените в лагера и със здравите да отиде на помощ на Чалко.

Тези думи на Кортес много дотежаха на Сандовал и особено това, че не пожела да го изслуша. Той незабавно тръгна за Чалко с уморените си войници. Изглежда, че индианците от Чалко, които бяха научили от своите съгледвачи, че мексиканците са решили да ги нападнат изневиделица, без да чакат повече нашата помощ, изпратили да повикат съседите им от Уешосинго, които дошли същата нощ, готови за бой, заедно с воините на Чалко се събрали повече от двадесет хиляди. Вече бяха загубили страха си от мексиканците и мъжки ги причакали в полето, и се били много храбро; макар мексиканците да убили и пленили мнозина от тях, воините от Чалко убили много повече и пленили петнадесет първенци и капитани, и редови мексикански бойци хванали много. Тази битка мексиканците смятаха за голям свой позор, още повече че ги победиха воините на Чалко, а не ние.

Сандовал стигна в Чалко и видя, че няма какво да прави там, нито от какво да се страхува, тъй като мексиканците нямаше да се върнат повече в Чалко; той се върна в Тескуко и доведе пленените мексиканци; Кортес много се зарадва на това. Сандовал се показва много сърдит на нашия капитан и не отиде да го види, макар че Кортес изпрати да му кажат, че го беше разбрал грешно и беше помислил, че поради небрежност на Сандовал бе станало така, тъй като го беше видял да се връща с всичките си конници и войници, без да е разбил мексиканците. После те пак станаха добри приятели и Кортес се мъчеше по всякакъв начин да угоди на Сандовал.

[1] Уакстепек. ↑

[2] Йекапикстла. ↑

ГЛАВА СХХVІ

КАК НАШИЯТ КАПИТАН КОРТЕС ТРЪГНА НА ПОХОД И ОБИКОЛИ ЕЗЕРОТО

Тъй като Кортес беше обещал на първенците на Чалко да им се притече на помощ, за да не ги нападнат мексиканците, и ни беше омръзнало всяка седмица да отиваме и да се връщаме натам-насам, той заповяда всички войници да се приготвят за поход и определи да тръгнат с него триста войници, тридесет конници, двадесет стрелци с арбалети, петнадесет с пушки, ковчезникът Хулиан Алдерете, Педро де Алварадо, Андрес де Тапия, Кристобал де Олид, отец Педро Мелгарехо, на мен също заповяда да тръгна, на много тласкалтеки и приятели от Тескуко. За охрана на Тескуко и на бриговете остави Гонсало де Сандовал с доста войници и конници.

На пети април 1521 година, петък, след като бе отслужена литургия, ние тръгнахме и вечерта преспяхме в Таманалко, където ни посрещнаха много добре. На другия ден отидохме в Чалко. Там Кортес заповяда да извикат всички вождове на провинцията и им държа реч, в която каза, че сега сме тръгнали да привлечем с мир някои селища около езерото, а също и да огледаме земята, за да обсадим Мексико; че в езерото ще пуснем тринадесетте брига и ги помоли за другия ден да са готови да тръгнат с нас заедно с всичките си воини. Те всички се съгласиха да го сторят.

На другия ден преспяхме в Чималуакан, селище, подчинено на Чалко. Там дойдоха повече от двадесет хиляди приятели от Чалко, Тескуко, Уешосинго и от други селища, а също и тласкалтеките; откакто бях дошъл в Нова Испания, в никой поход не бяха се събирали толкова много наши приятели.

В това време дойде вест, че в една равнина наблизо ни причакват много мексикански ескадрони и войски на техните съюзници и Кортес ни предупреди да бъдем много нащрек. Късно сутринта, след като бе отслужена литургия, ние тръгнахме в много добър ред и минахме

между едни скали и хълмове, по които имаше крепости и укрития; зад тях се бяха скрили много индианци и индианки и ни дразнеха с викове, крясъци и свирене, но ние не им обърнахме внимание и мълчешком продължихме по-нататък, докато стигнахме в едно голямо, обезлюдено селище, наречено Йаутепеке. И там не спряхме, а продължихме до една равнина, в която имаше извори с много малко вода, а от едната страна видяхме висока канара, превърната в труднопревземаема крепост, както се убедихме, когато тръгнахме да я превземаме.

Видяхме, че тази канара е пълна с воители, които крещяха и хвърляха камъни и стрели, раниха трима войници. Тогава Кортес заповяда да спрем и каза: „Изглежда, че всички тези мексиканци са така войнствени и се подиграват с нас, защото не ги нападаме.“ След това заповяда на няколко конници и стрелци с арбалети да заобиколят канарата и да видят има ли друго, по-удобно място за изкачване, за да можем да ги прогоним оттам. Те отидоха и като се върнаха, казаха, че мястото, където бяхме, е най-доброто, навсякъде другаде е стръмна скала. Кортес ни заповяда да започнем да се изкачваме начело със знаменосеца Кристобал де Корал и други знаменосци, а той самият заедно с конниците остана в равнината, за да не ни ударят в гръб други мексикански ескадрони. Като започнахме да се изкачваме нагоре по канарата, индианските воители ни обсипаха с големи камъни и беше ужасно да гледаш как ги къртеха и ги търкаляха надолу. По едно чудо не ни избиха всички. В краката ми умря един войник, който се казваше Мартинес и носеше шлем на главата; дума не можа да продума. Въпреки това ние продължавахме да се изкачваме. Отгоре с трясък се търкаляха галгас, така наричаха откъртените големи камъни — подскачаха и се трошаха; скоро убиха още двама добри войници.

Ние обаче продължавахме да се изкачваме. Убиха още един безстрашен войник, който се казваше Алонсо Родригес, след това още двама; на останалите пострадаха главите и краката. И въпреки това не се отказвахме от изкачването.

Аз по онова време бях много пъргав и не изостанах от знаменосеца Корал. Ние се катерехме под едни вдлъбнатини и кухини в канарата и беше голям късмет, че докато минавах от кухня в кухня, не ме уби някой от падащите камъни. Кристобал де Корал се беше прислонил зад едни дебели дървета с много бодли, които растат в тези кухини; той беше с пукната глава, лицето му — цялото в кръв, а

знамето — скъсано. Каза ми: „Ох, сеньор Бернал Диас дел Кастильо, не може да се отиде по-нататък, гледайте да не ви улучи някой камък. Скрийте се в тази кухня.“ Вече не можехме да се задържаме с ръце, а камо ли да се изкачваме.

В това време видях, че по същия начин като нас — от кухня на кухня — идва Педро Барба, който беше капитан на стрелците с арбалети заедно с още двама войници. Отгоре аз му извиках: „О, сеньор капитан, не се изкачвайте, защото няма да можете да се задържите с ръце и с крака, да не се търколите!“ За да се покаже много храбър ли, или за да се покаже голям благородник, той ми каза: „Това ли трябваше да ми кажете, или да вървя нагоре?“ Аз приех думите му като укор към мен и му отговорих: „Да видим тогава как ще се изкачите дотук, където съм аз“, и се изкачих още по-нагоре. В този миг отгоре търколиха толкова много камъни, които бяха струпали с тази цел, че раниха Педро Барба и убиха един от войниците му и не можаха да мръднат от мястото, където се намираха.

Тогава знаменосецът Корал извика да предадат на Кортес от човек на човек, че не може да се отиде по-нагоре и че връщането също е опасно. Кортес разбра това, защото на равното, където беше той, с голямата сила, с която падаха камъните, убиха двама войници и раниха седем и дори беше помислил, че всички, които се изкачихме, сме вече мъртви или зле ранени, понеже отдолу не се виждаха всички извивки на канарата. Със знаци, с викове и със стрелба ни заповяда да се върнем. Без паника, от кухня на кухня, през разбитите и окървавени тела на убитите, със скъсани знамена ние се върнахме, като оставихме осем убити. Като ни видя, Кортес благодари много на бога. След това му разправиха какво се беше случило горе между мен и Педро Барба; казаха му го самият Педро Барба и Корал.

Да оставим празните приказки и да кажем как много мексикански капитани ни дебнеха в места, където не можехме да ги забележим, и чакаха да помогнат на тези от канарата. Като разбраха, че не можем да се изкачим и да им вземем крепостта, още докато се биехме, те бяха решили да ни нападнат от две страни заедно с тези, които бяха на канарата.

Когато разбра, че идват, Кортес заповяда на конниците и на останалите да тръгнем срещу тях. Там местността беше равна, но на места имаше долчинки и височинки. Ние преследвахме противниците,

докато стигнахме до друга, много голяма канара. В тази схватка убихме много малко индианци, защото те бързо се скриваха в безопасност.

Върнахме се отново при канарата, която се бяхме опитали да превземем, и като видяхме, че няма вода, а ние не бяхме пили вода през целия ден и конете също, защото изворите имаха само тиня — множество индианци ги бяха пресушили, решихме да сменим лагера си и отидохме надолу по една долина на около левга и половина, като смятахме, че ще намерим вода, но и там имаше съвсем малко. Наблизо имаше друга канара, а недалеч от нея — няколко местни черници. Спряхме там; в подножието на канарата-крепост имаше дванадесет-тринадесет къщи. Още щом пристигнахме, започнаха да викат и да хвърлят камъни и стрели от високото; там имаше много повече хора, отколкото на първата канара и тази беше още по-трудна за превземане, както видяхме по-късно. Нашите стреляха по тях с арбалети и пушки, но те бяха толкова нависоко и така добре защитени зад едни укрития, че оставаха незасегнати, а нямаше друг начин да ги достигнем, освен да се изкачим по канарата; опитахме два пъти, тъй като откъм къщите имаше едни пътеки, по които обиколихме два пъти канарата, но по-нататък не можахме да отидем, вече казах, беше по-страшна от първата. Така че както при тази крепост, така и при първата не спечелихме никаква слава, а, напротив, мексиканците и техните съюзници бяха победителите. Нощта прекарахме под тези черници, умряхме от жажда. Беше решено на другия ден стрелците да се изкачат на една по-малка канара в съседство до голямата, която беше по-лесна за изкачване, и оттам да ударят с пушки и арбалети канарата-крепост, за да може да ги победим.

Кортес заповяда на Франсиско Вердуго, на ковчезника Хулиан де Алдерете, които се славеха като добри стрелци с арбалети, на Педро Барба, капитана, да отидат за предводители, а всички останали войници трябваше да тръгнем през проходите и излазите до къщите, като се правим, че искаме да се изкачим. Още с тръгването раниха много войници, хвърляйки големи и малки камъни; ние само се правехме, че се изкачваме, защото беше безполезно, не можехме да се задържим с ръце и крака. В това време стрелците се бяха изкачили на другата канара и започнаха да стрелят оттам с пушки и арбалети; убиха няколко и раниха много малко индианци. Биехме се така вече

половин час, когато бог пожела те да се предадат, защото горе нямаха капка вода, а бяха много хора на една доста голяма площадка на самия връх; там се бяха укрили мъже, жени и дребни деца от всички околни провинции. За да ни покажат, че искат мир, жените от върха развяваха наметала надолу и с пера се удряха една друга, показвайки, че ще ни направят хляб и питки, а воините не ни замерваха със стрели и камъни.

Като разбра това, Кортес заповяда да не ги закачат повече и със знаци им каза да изпратят петима първенци да преговарят за мир. Те слязоха и с голяма почит към Кортес помолиха да им прости, тъй като се бяха изкачили на тази канара да потърсят убежище и да се защитят. Малко гневен, Кортес им каза, че заслужават смърт, задето бяха започнали войната; но тъй като са дошли с мир, да отидат до другата канара и да извикат вождовете и първенците, които се намират там, и да донесат убитите, той ще им прости за станалото, ако дойдат с мир, ако ли не, ще отидем и ще ги обсадим, докато умрат от жажда, защото знаехме много добре, че нямаха вода; по цялата тази земя водата е много малко. Те отидоха да изпълнят заповедта му. Когато дойдоха първенците и от другата канара, след дълги уговорки дали да им простим, те дадоха клетва за покорност на Негово Величество. Понеже в цялата тази местност няма вода, отидохме към едно хубаво селище, което се казва Уаштепеке, където се намира градината, за която говорих, и пак казвам, че по-красива не съм виждал през живота си. През нощта всички се настанихме в нея и вождовете и първенците на селището дойдоха да говорят с Кортес, тъй като Гонсало де Сандовал ги беше приел с мир, когато влезе в селището им.

Рано сутринта на другия ден тръгнахме за Корнавака и се натъкнахме на няколко мексикански ескадрона, които бяха излезли от това селище и конниците ги преследваха повече от левга, и половина, докато влязоха в друго селище, наречено Тепуцтлан; неговите жители бяха толкова непредпазливи, че ги нападناхме преди техните съгледвачи да успеят да ги предупредят, че настъпваме.

Тук взехме много красиви индианки и богата плячка; в селището не бяха останали нито мексиканските, нито местните воини. Кортес изпрати три-четири пъти да извикат вождовете с мир, като ги заплаши, че ако не дойдат, ще опожарим селището и ще отидем да ги потърсим. Отговорът беше, че не искат да дойдат. За назидание на околните селища Кортес заповяда да подпалим половината къщи. В този момент

дойдоха вождовете на селището, през което бяхме минали същия ден и се казваше Йаутепеке, и дадоха клетва за вярност на Негово Величество.

На другия ден отидохме до едно друго, много по-голямо селище, което се казваше Коадлавака — ние обикновено изопачаваме тази дума и го наричаме Куернавака, — та в него заварихме много воители — както мексиканци, така и местни. Беше силна крепост, която се издигаше сред едни пещери, а рекичката минаваше през оврази, дълбоки повече от осем човешки боя, макар че не беше много пълноводна; нямаше и път за конниците, освен два моста, които те вече бяха успели да разрушат. Индианците бяха толкова силни, че не можехме да влезем, макар и да стигнахме до техните пещери и до средата на рекичката; те ни обсипваха с малки копия, стрели и камъни, хвърляни с прашки, по-гъсти от градушка.

В това време съобщиха на Кортес, че по-нататък, на около половин левга, има път за конете. Той тозчас тръгна с всички конници натам, а ние продължихме да търсим брод и видяхме, че от едни дървета близо до пещерата можеше да се премине на другата страна. Макар че във водата паднаха трима души и един от тях си счупи крака при падането, все пак минахме, но с голяма опасност за живота ни; за себе си ще кажа, че когато минавахме, ми се стори много страшно и ми се зави свят от височината. Все пак минах заедно с тридесетина войници и много тласкалки и ударихме в гръб мексиканците, които хвърляха камъни, къси копия и стрели по нашите. Като ни видяха, стори им се невъзможно и помислиха, че сме много повече. В този момент дойдоха Кристобал де Олид, Андрес де Тапия и други конници, които с голям риск бяха минали по един разрушен мост, и ударихме противниците, така че те обърнаха гръб и хукнаха да се скрият в едни хълмове и в други места на голямата пещера, където не можехме да ги достигнем. Малко след това дойде и Кортес с останалите конници.

От това селище бе взета богатата плячка: едни много големи наметала и красиви индианки. Кортес заповяда да останем там целия ден и всички се настанихме в градината на господаря на селището; тя беше голяма и много хубава.

По едно време нашите съгледвачи дойдоха да кажат на Кортес, че идват към двадесет индианци, които по походката и лицата приличали

на знатни хора и носели послание или искали мир; те се оказаха вождовете на селището. Когато застанаха пред Кортес, те му оказаха голяма почит, подариха му няколко златни скъпоценности и го помолиха да им прости, че не са дошли с мир още отначало; господарят на Мексико им бил заповядал да се съпротивяват, тъй като градът им е добра крепост, и им изпратил един голям ескадрон от мексиканци на помощ; обаче сега те видели, че за нас няма крепост, която да не можем да превземем, колкото и силна да е тя. Кортес ги прие приветливо и те останаха васали на Негово Величество.

ГЛАВА СХХVII

ЗА ГОЛЯМАТА ЖАЖДА, ОТ КОЯТО СТРАДАХМЕ В ТОЗИ ПОХОД, И ЗА ОПАСНОСТТА, В КОЯТО СЕ ОКАЗАХМЕ В СУЧИМИЛКО

По целия път до Сучимилко, един много голям град, застроен във водата, на около две левги и половина от Мексико, не намерихме ни капка вода; вървахме с нашите оръжия на гръб и понеже беше след обяд и слънцето печеше силно, мъчеше ни страшна жажда. Бяхме изминали пет левги и не знаехме дали ще намерим вода по-нататък и какво е станало с кладенеца, който казваха, че се намирал на пътя.

Като видях, че цялата ни войска е уморена и някои от тласкалтеките припаднаха от жажда, като един от тях умря, струва ми се, че умря и един наш стар и болен войник, Кортес заповяда да спрем на сянка под едни борове и изпрати шестима конници напред по пътя за Сучимилко да видят дали има стопанства или села и далеч ли е кладенецът, за който ни говориха, за да отидем да спим там.

Когато тръгнаха тези конници, аз реших да се скрия от погледа на Кортес и тайно, заедно с трима мои слуги тласкалтеки, тръгнах подир тях. По едно време те ме видяха и ме почакаха, за да ме накарат да се върна, да не би да ме нападнат мексиканци и да не мога да се спася от тях. Аз настоях да отида с тях и Кристобал де Олид, който бе мой приятел, каза да отида, но да приготвя юмруците си за бой и краката си за бяг, за да се спася, ако ни нападнат мексиканци. Толкова бях жаден, че рискувах живота си, за да се напия с вода.

На около половин левга по-нататък, по склоновете на едни бърда, имаше много стопанства на жителите на Сучимилко. Конниците се отделиха да търсят вода по къщите и скоро намериха и пиха до насита; един от моите тласкалтеки изнесе от една къща голяма стомна, каквито

има много хубави по тези места, с много студена вода и аз и те се напихме хубаво.

Тогава тръгнах обратно, тъй като обитателите на къщите започнаха да се сбират и ни свиреха и викаха; аз взех стомната, пълна с вода, и се върнах с тласкалтеките в момента, когато Кортес тръгваше с цялата си войска. Казах му, че недалеч, в едни стопанства, има вода, че аз вече съм пил и нося една стомна, която е скрита у моите тласкалтеки, за да не я вземат, защото жаждата няма закон. Кортес пи и много се зарадва; пиха и други конници и всички се зарадваха и забързаха към стопанството. Стигнахме там преди залез-слънце. По къщите намерихме вода, макар и не много, и при този глад и жажда ядохме нещо като бодили и на някои войници пострадаха езиците и устните.

В този момент се върнаха конниците и казаха, че кладенецът е далеч и по цялата местност индианците се сбират за война; затова ще бъде по-добре да спим там. Тозчас бяха поставени часовои и съгледвачи и аз бях един от часовоите.

Рано сутринта на другия ден тръгнахме отново и към осем часа стигнахме в Сучимилко. Не знам дали ще мога да опиша множеството воители, които ни чакаха, едни на сушата, а други до един мост, който бяха разрушили; бяха направили много прегради и укрепителни насипи; носеха копия, на които бяха сложили мечовете, взети от нас при голямото клане на нашите при моста в Мексико, и ги бяха направили като коси; също и много индиански капитани бяха взели от нашите мечове и ги бяха втъкнали на дълги копия, които блестяха; да не говорим за стрелците с лъкове, които хвърляха късите чаталести копия, прашки и камъни, боздуганите за две ръце, с набучени по тях остриета. Казвам, че цялата суша беше пълна с тях и при преминаването на този мост се съпротивяваха близо половин час; най-лошото беше, че дойдоха още много ескадрони, които ни удариха в гръб. Като видяхме това, ние скочихме през моста; някои от нашите войници не искаха да пият повече вода, но при преминаването на моста нагълтаха толкова, че им се надуха коремите.

Да се върнем на нашата битка. При преминаването на моста раниха много от нашите, след това ги подгонихме с мечовете си по едни улици; конниците заедно с Кортес излязоха на сушата и там се натъкнаха на повече от десет хиляди индианци и на мексиканците,

които току-що бяха дошли на помощ на този град и така храбро се биха с дългите си копия, че раниха четирима от нашите.

При тази бърза атака конят на Кортес, който беше много добър, тъмнокафяв, на име Ромо, било поради умора, било поради това, че беше много охранен, падна и противниците хванаха Кортес и го свалиха от коня; други казаха, че го съборили със сила. Така или иначе конят и той бяха на земята и в този момент се притекоха много мексиканци, за да се опитат да го заловят жив. Няколко тласкалтеки и един много смел войник, на име Кристобал де Олеа, видяха това, спуснаха се и със сеч ги разгониха. Кортес се качи отново на коня си, макар и ранен в главата, Олеа пък беше много лошо ранен на три места с нож.

В това време на помощ се притекохме и останалите войници, които бяхме наблизил; в този град на всяка улица имаше много ескадрони и с голяма мъка следвахме знамената: не можехме да бъдем всички заедно, биехме се на различни места, както ни беше заповядал Кортес; обаче от многото викове, крясъци и свирене, които чувахме, добре разбирахме, че там, където бяха Кортес и конниците, имаше най-много работа. С голям риск за живота си се спуснахме към мястото, където беше Кортес; там вече се бяха събрали към петнадесет конници и се биеха с неприятелите до едни канали, където имаха прегради и укрития. С пристигането си ние ги обърнахме в бягство, макар и не съвсем.

Тъй като кръвта на Олеа, войника, който помогна на Кортес, изтичаше, а улиците на града бяха пълни с индианци, казахме на Кортес да се върне зад едни прегради и да превърже себе си, Олеа и коня. Мислейки, че отстъпваме, мексиканците ни преследваха с голяма ярост.

В този момент дойдоха Андрес де Тапия, Кристобал де Олид и останалите конници. Лицето на Олид и конят му бяха облени в кръв и всеки от останалите имаше някаква рана. Казаха, че се били с толкова много неприятели, че макар и на равно поле, не могли да се оправят с тях.

Докато горяхме раните си с масло, откъм улиците по сушата се чу голяма шумотевица от викове, свирки и бойни барабани и по тях дойдоха много мексиканци в двора, където се лекувахме, и започнаха да мятат стрели и камъни, веднага раниха много от нашите войници.

Но набегът им не излезе сполучлив, защото ние бързо ги атакувахме с мечове и ножове и простряхме доста от техните; не закъснях да ги нападнат и конниците, които също избиха мнозина, макар и да им раниха два коня. Така изгонихме неприятелите от двора.

Когато Кортес видя, че няма повече неприятели, отидохме да се отморим в друг голям двор, където се намираха главните храмове на града. Много от нашите войници се изкачиха на най-високото светилище, където държаха идолите, и оттам видяха големия град Мексико и езерото; забелязаха, че от Мексико идват към две хиляди канута, пълни с воители, и се насочват право към нас. Както разбрахме на другия ден, Гуатемус ги изпратил, за да ни нападнат още същата нощ или сутринта; заедно с други десет хиляди, изпратени по суша, да ни притиснат от две страни, така че никой от нас да не остане жив. Също така пригответил други десет хиляди, които да изпрати като подкрепления, след като първите ни нападнат. Това научихме на другия ден от петима мексикански капитани, които заловихме в битките.

Тъй като разбрахме, че идват срещу нас, решихме да усилим охраната на целия лагер и я разпределихме по всички места и канали, откъдето можеха да дойдат мексиканците; цяла нощ оседлани, конете чакаха на пътя, всички капитани и Кортес с тях обикаляха постовете. Мен и още двама войници ни поставиха на пост върху едни каменни стени. Пригответихме си много камъни, арбалети, пушки и дълги копия, за да посрещнем и отблъснем враговете, в случай че дойдат на това място, което беше пристан, и се опитат да слязат; други стояха на пост на други канали.

По едно време аз и моите другари чухме, че гребат много канута, които идваха мълчешком да слязат на мястото, където ние бяхме на пост. С камъни и копия ги отблъснахме; един от нашите отиде да предупреди Кортес. В това време отново дойдоха много канута, пълни с воители, и започнаха да мятат по нас много копия, камъни и стрели, но пак успяхме да ги отблъснем; при тази атака раниха двамата ми другари в главата. Тъй като беше нощ и много тъмно, канутата на цялата им флота се събраха и всички заедно се насочиха към един друг малък пристан; понеже не бяхме свикнали да водим бой нощем, те успяха да се съединят с ескадроните, които Гуатемус бе изпратил по суша и наброяваха повече от петнадесет хиляди индианци.

Вече се беше разсъмнало добре, когато всички ескадрони започнаха да ни обкръжават в двора, в който се намирахме; никога не ни заварваха неподготвени и този път конницата по суша и ние с тласкалтеките ги атакувахме; бяха ранени и убити трима от техните военни вождове.

В тази битка бяха ранени и много от нашите. Още не беше завършила схватката и докато конниците ги преследваха, срещу тях излязоха десетте хиляди воители, които Гуатемус бе изпратил на помощ на тези, които се биеха вече с нас. Много от техните капитани носеха от нашите мечове и ни заплашваха с тях, казваха, че ще ни избият с нашите оръжия. Четирима от конниците били наблизко и като видели толкова много ескадрони, се изплашили. По тази причина се оттеглили настрана, за да не се сблъскат с тях, преди Кортес и останалите да им дойдат на помощ. Тозчас всички конници излязоха от лагера, макар че и те, и конете им бяха ранени; излязохме и всички войници и стрелци заедно с тласкалтеките и ги нападнахме и атакувахме така, че успяхме да влезем в ръкопашен бой с тях и с удари на мечовете и ножовете ги прогонихме от бойното поле с големи загуби от тяхна страна.

Там бяха пленени още първенци и от тях научихме, че Гуатемус се готви да изпрати нова голяма флота от канута и много повече воители по суша; той казал на воините си, че като се уморим и след като много паднат от нас ранени и убити в битките, ние ще станем по-непредпазливи и ще си помислим, че той няма да изпраща повече ескадрони против нас; тогава именно да ни нападнат и да ни разбият. Като узнахме това, станахме много по-предпазливи отпреди и беше решено на другия ден да излезем от града и повече да не се бием в него. Нощта прекарахме в лекуване на ранените, в притягане на оръжията и правене на стрели.

Докато се занимавахме с тези работи, изглежда, тъй като градът беше богат и имаше много къщи, пълни с наметала, дрехи и ризи от памук, а също със злато и много други неща, тласкалтеките бяха узнали за това и заедно с наши войници взели няколко пленници от Сучимилко, които да ги водят по главната улица през езерото от сладка вода, отишли към тези къщи, минавайки по едни малки мостчета над дълбоката вода. Като стигнали в къщите и намерили толкова дрехи, без никой да ги пази, те ги награбили и се върнали с тях в лагера; като ги видели другите войници, също отишли в тези къщи и докато вадили

дрехите от едни много дълбоки сандъци, дошла голямата флота от канута, пълни с воители от Мексико, и ранили много войници, а четирима заловили живи и ги отвели в Мексико, останалите се спасили.

Като ги отвели при Гуатемус, от тях той научил, че сме много малко и повечето сме ранени. Узнал всичко, каквото искал да знае за похода ни. След като се осведомил добре, заповядал да отсека краката, ръцете и главите на нашите нещастни другари и ги изпратил по приятелските нам селища и наредил да кажат на жителите им, че преди да тръгнем за Тескуко, нито един от нас няма да остане жив; сърцата и кръвта на нашите другари принесъл в жертва на своите идоли.

Отново и отново изпращаше Гуатемус флота след флота и пълчища по суша и им заповядваше да не излезем живи от Сучимилко. Макар че ми омръзна да описвам битките с многобройните мексикански ескадрони, които имахме през тези четири дни, не мога да отмина битката, която стана на разсъмване, когато през блатата и по суша дойдоха толкова много мексиканци, че с голяма мъка ги отблъснахме.

После излязохме на един голям площад извън града, където правеха пазара; след като приготвихме багажа си за път, Кортес ни държа реч за опасността, в която се намирахме, тъй като знаехме със сигурност, че на опасните места по пътя ни чакат много войски на Мексико, а други ни дебнат от езерата и каналите. Каза ни, че ще бъде по-добре и такава е неговата заповед: да се освободим от всичко излишно и от целия си багаж, за да не ни пречи по време на битките. Като чухме това, всички в един глас му отговорихме, че с божия помощ ние сме достатъчно храбри, за да защитим имота и живота си, както и него, и ще бъде признак на слабост, ако направим това, което той казва. Като видя нашата решимост, той каза, че оставя това в ръцете на бога. След това пред вид силата и мощта на неприятеля беше решено в какъв ред трябваше да се движим: багажът и ранените — в средата, конниците — разпределени в авангарда и ариергарда, стрелците — също заедно с нашите приятели индианци. В тила оставяхме по-големи сили, тъй като знаехме обичая на мексиканците да нападат обоза. От стрелците с пушки няхахме никаква полза, понеже бяха свършили барута.

В такъв ред тръгнахме. Когато мексиканските ескадрони, които беше изпратил Гуатемус, видяха, че се изтегляме от Сучимилко, помислиха, че не се осмелявахме да ги изчакаме, което беше истина. Те веднага изскочиха и се насочиха право към нас; раниха осем войници, двама от които умряха след осем дни; после се опитаха да ударят по обоза, но тъй като ние вървахме в реда, който вече казаха, не успяха да пробият.

По целия път до едно голямо селище, наречено Куйуакан, на около две левги от Сучимилко, имаме постоянни сблъсквания с неприятелски воители, които ни изненадваха на места, където не можехме да ги атакуваме; обсипваха ни с градушка от копия, камъни и стрели и се скриваха в близките езера и канали.

В Куйуакан стигнахме към десет часа сутринта и го намерихме без хора. Понеже селището се намираше в равнината, решихме да починем там през този и следващия ден, за да се лекуват ранените и да направим стрели: знаехме добре, че ни очакват още много битки, докато се върнем в нашия лагер в Тескуко.

На третия ден рано сутринта тръгнахме в същия ред, в който бяхме свикнали, и се отправихме за Такуба, която беше на около две левги оттам. На три места по пътя излязоха много ескадрони, но винаги ги отблъскахме и конниците ги преследваха, докато се скриеха в каналите.

По едно време Кортес се отдели с десет конници да направи засада на бойците, които идваха от каналите. Мексиканците се престориха, че бягат, и Кортес заедно с конниците и четирима коняри се спусна да ги преследва. Докато се огледа, капитанът бил заобиколен от голям неприятелски ескадрон, който дебнел в засада. Мексиканците се спуснали към нашите и ранили конете им; ако не били препуснали обратно, щели да ги убият или заловят живи; мексиканците успели да докопат двама от слугите коняри и ги отвели живи в Мексико, където ги принесли в жертва.

Тъй като всички бяхме пристигнали в Такуба с развети знамена и липсваше само Кортес с десетте конници, помислихме, че му се е случило нещо лошо, и тръгнахме да го търсим към мястото, където се беше отделил от нас. В този момент дотичаха двамата коняри, които придружаваха Кортес, и ни разказаха за случилото се; бяха се измъкнали само благодарение на пъргавината си. Казаха, че Кортес и

останалите идват полека-лека, тъй като конете им са ранени. Докато се разправяхме с тях, дойде Кортес и ние много се зарадвахме, макар че беше много мрачен и сякаш му се плачеше.

На връщане към Такуба валеше силно и близо два часа стояхме в едни големи дворове. Кортес заедно с други капитани и ковчезника Алдерете, който беше болен, с отец Мелгарехо и много войници се изкачи на високото светилище на селището, от което се виждаха много добре град Мексико и останалите градове, заселени в езерото.

Някои от нашите капитани и войници предложиха да отидем да видим злополучния главен път, който беше много близо до Такуба, но тъй като нямахме никакъв барут, нито много стрели и повечето от нашите войници бяха ранени, бе решено час по-скоро да продължим по нашия път от страх да не би същия ден или през нощта да ни нападнат мексиканците, понеже бяхме много близо до Мексико.

Тръгнахме отново и минахме през Ескапусалко и Тенайука — и двете обезлюдени. Оттам отидохме в Гуалтитан. През целия ден не спря да вали силен дъжд и понеже не сваляхме оръжията си нито денем, нито нощем, от водата и от тежестта им бяхме капнали; чак привечер стигнахме в Гуалтитан, който също беше безлюден. Дъждът не престана и през нощта и се образуваха големи локви и кал; местните жители и мексиканците не млъкваха цяла нощ откъм каналите; понеже беше много тъмно и валеше, не поставихме стражи и патрули, така че нямаше много добър ред и не можехме да си намерим местата.

Да оставим това и да кажем как на другия ден тръгнахме за едно друго голямо селище, чието име не си спомням^[1]. В него имаше големи локви и жителите бяха избягали. На другия ден минахме през още няколко безлюдни селища и стигнахме в Акулман, което е васално на Тескуко. Когато в Тескуко узнали, че се завръщаме, излезли да посрещнат Кортес и заварихме много испанци, дошли през това време от Кастилия. Дойде да ни посрещне и капитан Гонсало де Сандовал с много войници и господарят на Тескуко и индианци от околните селища. Посрещнаха ни много добре както нашите, така и новоодошлите, и имаше много храна.

През нощта Сандовал се върна в Тескуко с войниците си да охранява лагера. На другия ден сутринта Кортес тръгна за Тескуко с цялата си войска. Както бяхме изморени и ранени и скърбяхме за

мъртвите си и принесени в жертва другари, вместо да ни оставят да се отморим и да излекуваме раните си, някои по-лични хора от дошлите с Нарваес бяха направили заговор да убият Кортес, Гонсало де Сандовал, Педро де Алварадо и Андрес де Тапия.

[1] Ситлалтепек. ↑

ГЛАВА СХХVIII

КАК, ЩОМ СЕ ВЪРНАХМЕ В ТЕСКУКО, СЕ БЯХА НАГОВОРИЛИ ДА УБИЯТ КОРТЕС И ВСЕКИ, КОЙТО СЕ ОПИТА ДА ГО ЗАЩИТИ

Един близък приятел на губернатора на Куба, на име Антонио де Виляфаня, се наговорил с други войници от хората на Нарваес, които аз няма да назова тук, за да запазя честта им, щом Кортес се върне от похода, да го убият с ками по следния начин: понеже по онова време беше дошъл кораб от Кастилия, когато Кортес седне с капитаните на масата, да му донесат едно добре затворено и запечатано писмо и да кажат, че уж е от баща му, Мартин Кортес; щом започне да чете писмото, да го намушкат с ножове, както и всички капитани и войници, които се опитат да го защитят.

Та след като се бяха наговорили така, господ бог пожела да кажат за тази работа на двама много знатни благородници, които също не искам да назовавам по име тук; те бяха с нас по време на похода и единия от тях дори го бяха определили за генерал-капитан, след като убият Кортес. Други войници на Нарваес щели да направят кой главен комендант, кой знаменосец, кметове, съветници, касиер, ковчезник и така нататък; разпределили помежду си дори нашето имущество и конете.

Два дни след завръщането ни този заговор остана в тайна, но господ бог отсъди тази работа да не стане, защото това означаваше да изгубим Нова Испания и всички да се погубим, понеже веднага щяха да възникнат съперничества и свади. Изглежда, че един войник разкри заговора на Кортес, който незабавно взе мерки, преди да се разпали огънят в пожар, тъй като добрият войник го увери, че в заговора са замесени много и знатни люде. След като даде големи обещания и подаръци на този войник, Кортес веднага и много тайно съобщи за случая на всички капитани и войници, които го поддържахме.

Без да се бавим, ние се приготвихме и заедно с Кортес отидохме в помещението на Антонио де Виляфаня, където заварихме и много от заговорниците; веднага хванахме Виляфаня с четиримата пристави, които Кортес водеше със себе си. Капитаните и войниците, които бяха при Виляфаня, се разбягаха, но Кортес заповяда да ги задържат. Щом заловихме Виляфаня, Кортес измъкна от пазвата му списъка с подписите на заговорниците и видя, че наистина имаше много и знатни хора между тях, но за да запази честта им, той пусна слуха, че Виляфаня е глътнал списъка и не е могъл да го види и прочете.

След това предателят беше съден и призна истината; бяха изслушани много свидетели, на които можеше да се вярва; кметовете заедно с Кортес и Кристобал де Олид го осъдиха на смърт. След като се изповяда пред отец Хуан Диас, Виляфаня бе обесен на прозореца в стаята му.

Кортес не пожела никой друг да бъде опозорен с този злополучен заговор, макар че по това време бяха арестувани доста хора за сплашване на останалите, и той си даваше вид, че ще ги съди и тях, и някои други, понеже не беше време за такива неща, потуши работата.

След този случай Кортес реши да назначи своя лична охрана и за неин капитан бе определен един идалго, който се казваше Антонио де Киньонес, заедно с шест войници, все добри и безстрашни хора, които го пазеха денонощно. Нас, своите привърженици, той ни молеше да бдим за сигурността му и оттогава нататък, макар и да се показваше много благосклонен към хората, участвували в заговора, винаги се пазеше от тях.

След това бе обявено, че всички индианци и индианки, които бяхме пленили в походите, след два дни трябва да бъдат белязани с нагорещено желязо в една къща, определена за тази цел. И предишния път беше лошо разпределението, но сега беше много по-лошо; след като бе отделена кралската петинка, Кортес взе своето и с още тридесет хитрости облагодетелствува капитаните и ако индианките, които трябваше да дамгосваме, бяха добри и красиви, през нощта ги отмъкваха от купа и се появяваха чак късно на другия ден и по тази причина не можехме да дамгосаме много от тях, които после използвахме за слуги.

ГЛАВА СХХІХ

КАК БЕ НАПРАВЕН ПРЕГЛЕД НА ВОЙСКАТА В ТЕСКУКО И ЗА ЗАПОВЕДИТЕ, КОИТО БЯХА ДАДЕНИ

След като бе издадена заповедта и бяха изпратени вестоносци с писма до нашите приятели в Тласкала, Чалко и останалите селища, Кортес реши заедно с нашите капитани и войници на втория ден на Великден 1521 година в големите дворове да се направи преглед на цялата войска. Налице се оказаха осемдесет и четири конници, шестстотин и петдесет войници, въоръжени с мечове и щитове и много с копия, сто деветдесет и четири стрелци, една част от които бяха определени за бриговете, както ще кажа по-нататък.

За всеки бриг бяха определени по дванадесет стрелци с арбалети и пушки, те нямаше да гребат, и по дванадесет гребци — шест от едната страна и шест от другата, — и по един капитан; така че на всеки бриг имаше по двадесет и пет души с капитана.

По тази сметка на бриговете отидоха триста войници; между тях разпределихме и всички топове, както и необходимия им барут. След това бяха оповестени заповедите, които всички трябваше да спазваме.

Първо, никой да не се осмелява да богохулствува нито против господата бога Исус Христос, нито против света Богородица, неговата благословена майка, нито против светите апостоли, нито против други светци под страх от тежки наказания.

Второ, никой войник да не се отнася зле с нашите индиански приятели, тъй като те са дошли да ни помагат; да не им се взема нищо, дори и това да е плячка, придобита във войната: било то индианец, индианка, злато, сребро или чалчиуис.

Трето, никой наш войник да не се осмелява да напуска лагера, за да ходи през деня или през нощта в селищата на нашите приятели или на други места да търси храна под страх от тежки наказания.

Четвърто, всички войници да носят добре подплатени брони, горхал^[1], папанго^[2], антипарас^[3] и щит; като знаехме колко копия, камъни, стрели и пики ни заплашваха, наистина беше нужно да носим броните, които се изброяваха в заповедта.

Пето, под страх от тежко наказание никой войник да не залага на хазарт кон или оръжие.

Шесто, никой войник, нито конник, нито стрелец да не сваля бойното си облекло и своите алпаргатас^[4] освен в случай на голяма нужда поради раняване или болест; това беше, за да бъдем винаги готови, по което и време да ни нападнат мексиканците.

Освен това бяха обявени заповедите, които трябваше да се спазват по време на битки и походи и по време на пост; този, който бъде заловен да спи по време на пост или напусне мястото си, щеше да бъде наказван със смърт. Забранено беше също под страх от смъртно наказание войник да отива от един лагер в друг без разрешение на своя капитан.

Също така никой войник да не оставя капитана си по време на война или битка и да бяга под страх от смъртно наказание.

[1] Броня, която предпазва лицето. ↑

[2] Броня, която покрива предната част на крака. ↑

[3] Броня, която покрива предната част на крака. ↑

[4] Вид испански обувки с подметки от плетен коноп. — Б.пр. ↑

ГЛАВА СХХХ

КАК КОРТЕС ПОТЪРСИ ГРЕБЦИ ЗА БРИГОВЕТЕ И ИМ НАЗНАЧИ КАПИТАНИ

След като направи преглед, Кортес видя, че не достигат хора, които умеят да гребат. Макар че се знаеха много добре моряците от нашите кораби, от корабите на Нарваес и дошлите от Ямайка, повечето казваха, че не умеят да гребат или не искат.

Кортес ги изпрати всичките под страх от тежки наказания на корабите и макар някои от тях да се представяха за по-големи благородници, отколкото бяха, той ги накара да отидат като гребци. По този начин събра около сто и петдесет души за гребци и те бяха в по-голяма безопасност от нас, които после трябваше да се бием по главните пътища; за тях имаше и богата плячка, както ще кажа по-нататък.

След като бяха назначени капитаните и бе заповядано на всички стрелци и гребци да им се подчиняват и да не престъпват заповедите им под страх от тежки наказания, Кортес даде разпореждания на всеки капитан какво трябва да прави, на кое място трябва да отиде и заедно с кои капитани от пехотата ще действа.

След като всичко беше изяснено, дойдоха да кажат на Кортес, че от Тласкала идват голям брой воители начело с Шикотенга Младия, който води със себе си двама свои братя, синове на добрия стар Лоренсо де Варгас; много други тласкалтеки идваха под предводителството на Чичимекатекле; идваха и индианци от Уешосинго, и един малък ескадрон от Чолула; след като на чолултеките бе наложено наказанието, което вече описах, те никога повече не се съюзиха с мексиканците, но и с нас не идваха, а изчакваха и дори когато ни изхвърлиха от Мексико, те не взеха страна срещу нас.

Щом узна, че Шикотенга идва с братята си и с други капитани един ден преди определения срок, Кортес излезе да ги посрещне на четвърт левга от Тескуко заедно с Педро де Алварадо и други

капитани. Кортес оказа голяма почит на Шикотенга и на братята му и прегърна неговите вождове. Те вървяха в много добър ред, всички напети, всеки вожд и хората му с големи бойни отличия, с развети знамена и бялата птица, която те имат за герб, прилична на орел, с разперени крила. Знаменосците развяваха бойните знамена, всички бяха въоръжени с лъкове, стрели, мечове за две ръце, пики с тирадерас, с боздугани, с по-дълги и по-къси капия, носеха украшенията от пера и викаха: „Да живее нашият господар, императорът! Кастилия, Кастилия! Тласкала, Тласкала!“ Влизането им в Тескуко продължи три часа.

Кортес заповяда да ги настанят в хубави къщи и да им дадат от всичко, каквото имаше в лагера. След много прегръдки и обещания, че ще ги направи богати, той се раздели с тях и им каза, че на другия ден ще им даде заповед какво трябва да правят, а сега да почиват, защото са изморени.

ГЛАВА СXXXI

КАК КОРТЕС ЗАПОВЯДА ТРИ ГАРНИЗОНА ДА ОТИДАТ ПО СУША ДА ОБСАДЯТ МЕКСИКО

Кортес заповяда на Педро де Алварадо да отиде да обсади Такуба и му даде сто и петдесет войници, въоръжени с мечове и щитове, а много от тях — и с копия, тридесет конници, осемнадесет стрелци с арбалети и пушки. За петдесетници назначи брат му Хорхе де Алварадо, Гутиерес де Бадахос и Андрес де Монхарас. Даде му, освен това и осем хиляди тласкалки. Мен също ме определи да отида с Педро де Алварадо. Нареди да вземем много добри оръжия, тъй като мексиканците бяха много добре въоръжени.

На Кристобал де Олид даде други сто седемдесет и пет войници, тридесет конници, двадесет стрелци с арбалети и пушки и назначи за капитани Андрес де Тапия, Франсиско де Луго и Франсиско Вердуго, които трябваше да си разпределят войниците и стрелците под общото командване на Кристобал де Олид. Даде му също осем хиляди тласкалки и му заповяда да установи лагера си в град Куйуакан, на две левги от Такуба.

На друг гарнизон войници Кортес назначи за капитан Гонсало де Сандовал и му даде двадесет и четири конници, четиринадесет стрелци с арбалети и пушки, сто и петдесет войници, въоръжени с мечове и щитове, и копия и повече от осем хиляди индиански бойци от Чалко, Уешосинго и другите селища, през които щеше да мине. За капитани назначи Луис Марин и Педро де Ирсио, и двамата приятели на Сандовал, и заповяда да се разпределят войниците и стрелците, а Сандовал да застане начело на конниците и на общото командване. Задачата му щеше да бъде да установи лагера си до Ицтапалапа и непрекъснато да я напада, като й причини възможно най-големи щети, докато Кортес му даде нова заповед. Сандовал не тръгна от Тескуко,

преди Кортес, който беше главен капитан на три отряда и на бриговете, да се пригответи да отплава с тринадесетте брига в езерото с тристата войници и стрелците.

Тъй като трябваше да тръгнем на другия ден сутринта, за да се придвижваме по-бързо, изпратихме напред всички воители от Тласкала и им наредихме да спрат до земите на Мексико. Както си вървели по пътя без много предпазливост, тласкалтеките с Чичимекатекле и другите вождове видели, че Шикотенга Младия го няма, а той беше главният им капитан. Чичимекатекле започнал да пита защо го няма и къде е останал и разбра, че същата нощ Шикотенга се върнал тайно в Тласкала, за да вземе насила титлата, васалите и земята на самия Чичимекатекле.

Причините за това били, както казаха тласкалтеките, че Шикотенга Младия видял, че всички капитани на Тласкала са на война, и по-точно Чичимекатекле, и няма да има противници, тъй като нямаше страх от баща си Шикотенга Слепия, а нашият приятел Масеескаси беше починал; той се страхуваше само от Чичимекатекле. Казаха също, че Шикотенга никога не е имал желание да тръгне на война срещу Мексико, тъй като го били чували много пъти да казва, че и ние, и те ще загинем в нея. Щом Чичимекатекле чул това, веднага се върна по най-бързия начин да предупреди Кортес.

Като узна това, Кортес незабавно изпрати петима първенци от Тескуко и двама от Тласкала, приятели на Шикотенга, да го настигнат по пътя и да му кажат, че Кортес го моли веднага да се върне, за да тръгне против неприятелите мексиканци; че баща му дон Лорегасо де Варгас, ако не беше стар и сляп, също щеше да тръгне срещу Мексико, тъй като всички в Тласкала са много предани слуги на Негово Величество, и не би желал той да ги опозори с постъпката си; нареди да му дадат големи обещания и да му кажат, че ще му даде много злато и наметала, за да се върне.

Отговорът на Шикотенга бе, че ако старият му баща и Масеескаси го бяха послушали, сега Кортес нямаше да ги владее и да заповядва да вършат каквото той пожелае; с една дума, отказа да се върне. Кортес веднага издаде заповед на един пристав и го изпрати с четирима конници и петима първенци от Тескуко незабавно да го намерят и да го обесят с думите: „Този вожд не може да се поправи, винаги би бил предател и изменник“, тъй като не е време да се

премълчава миналото му. Обесихме го в едно селище, подчинено на Тескуко, и така завърши предателството му.

По тази причина през този ден не тръгнахме от Тескуко; на другия ден тръгнахме с хората на Кристобал де Олид, тъй като бяхме в една посока. Щяхме да нощуваме в Акулман и, изглежда, Кристобал де Олид бе изпратил напред хора да запазят къщи за хората му и като стигнахме, те бяха сложили на терасите на всички къщи зелени клонки в знак, че са заети, и ние, хората на Педро де Алварадо, нямаше къде да се настаним. Възникна свада и ние се хванахме за оръжията срещу хората на Олид, а и самите капитани се скараха, обаче и от двете страни имаше благоразумни хора, които застанаха помежду ни, и свадата стихна, но всички бяхме възбудени. Оттам уведомиха Кортес и той незабавно изпрати отец Педро Мелгарехо и капитан Луис Марин и писа на капитаните и на всички нас, мъмрейки ни за станалото, и щом пристигнаха, те веднага ни сдобриха; оттогава обаче капитаните Педро де Алварадо и Кристобал де Олид не се обичаха.

На другия ден продължихме пак заедно и преспахме в едно голямо селище, което беше безлюдно, тъй като вече се намирахме на мексиканска земя. Следващата нощ прекарахме в Гуалтитан, също опустял. На другия ден минахме през безлюдните селища Тенайука и Ескапусалко.

В Такуба пристигнахме привечер и се настанихме в едни големи къщи, тъй като и тамошното население беше избягало. Настаниха се и нашите приятели тласкалтеките и същата вечер отидоха до съседните стопанства и донесоха за ядене. През нощта поставихме подсилена охрана и съгледвачи, защото, както казах и преди, Такуба е много близо до Мексико.

Вече се стъмняваше, когато откъм езерото чухме силни крясъци; викаха ни много обидни думи и казваха, че не сме мъже да се бием с тях; в езерото имаше многобройни канута, пълни с бойци, главните пътища също гъмжаха от мексиканци; с тези обиди те се опитаха да ни предизвикат да се бием с тях още същата нощ. Тъй като имахме горчив опит от нощни битки по мостове и главни пътища, не пожелахме да излезем. На другия ден, беше неделя, след като отец Хуан Диас отслужи литургия, решихме да отидем да прекъснем водопровода от Чапултепеке за Мексико, който се намираше на около половин левга от Такуба.

На пътя ни чакаха много воини, защото те много добре знаеха, че първото, което щяхме да направим, беше прекъсването на тръбите. Посрещнаха ни близо до едни долища и започнаха да ни обсипват със стрели, мяхаха камъни с прашки и къси пики и копия, но ние скоро ги обърнахме в бягство.

След като прогонихме тези ескадрони, ние прекъснахме водопровода и така Мексико остана без вода до края на войната. Тогава нашите капитани решиха да отидем и да нападнем главния път от Такуба, като направим всичко възможно да им вземем някой мост. Като стигнахме главния път, заварихме толкова много канута с воини, че цялото езеро гъмжеше от тях; не по-малко имаше и на сушата и започнаха да хвърлят камъни, копия и стрели и още в първата схватка раниха към тридесет войници. Ние все пак продължихме по пътя и стигнахме до един мост; както разбрах, те ни бяха подмамили да минем от другата страна на моста и щом стигнахме там, върху нас се нахвърлиха толкова много воини, че не можехме да се отървем от тях; какво можехме да сторим на този път, широк осем крачки, когато те бяха от двете ни страни и ни нападаха в упор? Нашите стрелци в това време зареждаха и стреляха по канутата, но не им нанасяха големи поражения, тъй като мексиканците ги бяха защитили с дебели дъски.

Когато атакувахме ескадроните, които се биеха на самия път, те скачаха във водата и бяха толкова много, че не можехме да ги разбием. Конниците също не можеха да ни помогнат, защото раняваха конете им — откъм водата имаше прегради, зад които дебнеха индианци с дълги копия, които бяха направили като коси с пленени от нас мечове.

Така се бихме около един час и толкова яростно ни нападаха, че не можехме да ги удържим; освен това видяхме, че идва още една голяма флота от канута, за да ни пресече пътя и да ни удари в гръб. Понеже и нашите приятели — тласкалтеките — ни пречеа много по пътя, решихме да не продължаваме по-нататък, а да се оттеглим в добър ред.

Когато мексиканците видяха, че отстъпваме, започнаха да викат и да ни освиркват и още по-яростно налитаха да се вкопчат в нас. Казвам, че не мога да го опиша, тъй като целият път беше покрит с копия, пики, камъни и стрели, а тези, които падаха във водата, сигурно бяха много повече.

Като се измъкнахме от пътя, благодарихме на бога, задето ни бе избавил от тази битка, в която загинаха осем войници, а други петдесет бяха ранени. Мексиканците продължаваха да ни викат и да ни освиркват от канутата, а нашите приятели тласкалтеките им казваха да излязат на сушата и да се бият с тях. Това беше първото, което направихме: прекъснахме водопровода и отидохме да видим пътя и езерото, макар и да не спечелихме слава в това. Нощта прекарахме в лагера, където се лекуваха ранените. Поставихме добра охрана и патрули; същата нощ умря един от ранените коне.

На другия дан сутринта капитан Кристобал де Олид каза, че иска да тръгне за Куйуакан, на левга и половина оттук, защото там беше неговото предназначение; колкото и да го молиха Педро де Алварадо и други благородници да не делим силите си, той не склони да остане; Кристобал де Олид беше много храбър и за това, че предния ден влязохме така безразсъдно в бой, винеше Педро де Алварадо; така че замина за Куйуакан, където му беше заповядал Кортес, а ние останахме в нашия лагер.

Не беше хубаво да се делят силите ни по онова време, защото ако мексиканците бяха научили, че сме малко, през тези четири-пет дни, докато дойдат бриговете, можеха да ни нападнат и нас, и хората на Кристобал де Олид; щяхме да изпаднем в много тежко положение и да дадем много жертви. Така че ние останахме в Такуба, а Кристобал де Олид в своя лагер и не се осмелявахме да излизаме по пътищата. Всеки ден ни нападаха безброй мексиканци и се опитваха да ни подмамят към места, където биха могли да правят с нас каквото си искат, без ние да можем да се защитим.

Ще ви оставя тук, за да кажа как Гонсало де Сандовал тръгнал от Тескуко четири дни след празника Корпус Кристи^[1] и отишъл в Ицтапалапа, където започнал война и подпалил много къщи, които били на сушата. Скоро на помощ на жителите на града дошли много мексикански ескадрони и Сандовал водил с тях голяма битка по суша и ги накарал да се върнат в канутата си, откъдето ранили доста от неговите войници.

По време на битките те видели по върховете на хълмовете край Ицтапалапа големи сигнални огньове, на които селищата, заселени в езерото, отговаряли със също такива сигнални огньове; това било знак

за канутата на Мексико и на околните селища, че е дошъл Кортес с тринадесетте брига.

Първото нещо, което направил Кортес, след като влязъл в езерото, било да атакува един скалист остров близо до Мексико, където се събрали много мексиканци — жители на града и чужденци, за да го превърнат в крепост. Срещу Кортес излезли всички канута на Мексико в заселените в езерото селища. По тази причина отслабили малко натиска срещу Сандовал и Ицтапалапа; но понеже повечето къщи били построени във водата, нищо не можел да им направи, макар че в началото избили много неприятели, а многочислените му приятели индианци му помогнали да плени много хора от тези селища.

Като видял колко канута се събират срещу неговите тринадесет брига, Кортес много се изплашил — как няма да се изплаши, като били повече от хиляда канута — и се отказал от нападението на острова; наредил бриговете да застанат в един край на езерото, та ако много го притиснат, да може да се измъкне с корабите. Той заповядал на капитаните да не се опитват да налитат срещу канутата, докато не излезе малко вятър от сушата, който в този момент подухнал.

Когато от канутата видели, че нашите кораби спрели, помислили, че това е от страх, и мексиканските капитани заповядали на хората си да побързат да атакуват бриговете. В този момент духнал силен вятър, нашите гребци напрегнали сили и с попътния вятър Кортес заповядал да атакуват канутата. Те налетели върху тях и преобърнали много канута и избили много неприятели, а други пленили. Останалите канута потърсили убежище между къщите в езерото, където нашите бригове не могли да ги стигнат. Това бе първата битка в езерото и я спечели Кортес с божия помощ. Амин.

След това той се отправил с бриговете към Куйуакан, където беше лагерът на Кристобал де Олид, и се бил с много ескадрони, които го чакали в опасни места с намерение да пленят бриговете; и понеже от канутата и от едни кули на идоли го обстрелвали упорито, Кортес заповядал да извадят четири топа, бързо започнали да стрелят и избили много индианци. В бързината артилеристите подпалили барута и някои от тях си опърлили лицата и ръцете. Кортес незабавно изпратил един бърз бриг до Ицтапалапа, в лагера на Сандовал, за да вземе всичкия му барут, и му писал да не мърда от мястото си.

Да оставим Кортес и да кажа какво направихме в нашия лагер. Като разбрахме, че Кортес е вече в езерото, настъпихме по главния път, но не като първия път, а в добър ред, стрелците се редуваха да зареждат и да стрелят, а конниците останаха да пазят тила. По този начин ту атакувахме, ту възпирахме враговете да не излязат на пътя, а също така поправяхме разрушените участъци.

Да оставим това сега и да кажем как Гонсало де Сандовал, който се намираше в Ицтапалапа, щом видял, че нищо не може да им стори, защото били във водата и продължавали да раняват войниците му оттам, решил да отиде до едни къщи, които също бяха във водата, и започнал да напредва с бой към тях. В това време Гуатемус изпратил много воини на помощ, за да разрушат и залееят главния път, по който влязъл Сандовал; изпратил много бойци и по суша, за да не го хванат в клопка.

По това време Кортес бил заедно с Кристобал де Олид и като видял, че към Ицтапалапа се придвижват много канута, решил да отиде натам с бриговете и с хората на капитан Олид да потърси Сандовал. Отивайки нататък по езерото, те видели, че множество мексиканци прекъсват главния път, за да го залееят, и разбрали, че Сандовал трябва да е в къщите. Отишли с бриговете и го заварили да се бие с ескадрона, който изпратил Гуатемус; щом се появили, битката малко поспряла.

След това Кортес заповядал на Гонсало де Сандовал да остави Ицтапалапа и по суша да отиде да обсади друг главен път към Мексико от едно селище, което се казваше Тепеакиля, а сега го наричат Нуестра сеньора де Гуадалупе^[2], която е вършила и върши много чудеса.

[1] Ден, в който католическата църква празнува въвеждането на причастието. — Б.пр. ↑

[2] Света Богородица от Гуадалупе. — Б.пр. ↑

ГЛАВА СXXXII

КАК КОРТЕС ЗАПОВЯДА ДА РАЗПРЕДЕЛЯТ ДВАНАДЕСЕТТЕ БРИГА

Кортес и нашите капитани и войници разбрахме, че без бриговете не бихме могли да минем по главните пътища и да победим Мексико. Четири брига бяха дадени на Педро де Алварадо за неговия лагер, в който беше и Кортес заедно с Кристобал де Олид; капитанът остави шест брига, а на Гонсало де Сандовал изпрати два брига към Тепеакиля. Най-малкият бриг бе спрял, тъй като канутата можеха да го преобърнат, понеже беше нестабилен, а неговите хора се прехвърлиха на останалите дванадесет, които бяха загубили вече двадесет души зле ранени.

Като видяхме тази помощ в нашия лагер в Такуба, Педро де Алварадо заповяда двата брига да минат от едната страна на пътя и двата от другата; след това започнахме да се бием много успешно, защото канутата, които ни атакуваха от водата, биваха разбивани от бриговете. Така успяхме да овладеем няколко моста и укрепления. Неприятелите хвърляха толкова много камъни с прашките си, стрели и къси копия, щото въпреки че бяхме с много добри брони, всички войници имахме рани по главите си и на други места, но не престанахме да се бием, докато не се мръкна.

Искам да кажа как се сменяха ескадроните с техните бойни отличия и гербове. Завладявахме с голям труд някой мост или укрепление и щом го оставяхме без охрана, още същата нощ го завземаха и отново го разкопаваха, и поставяха много силна защита; правеха също и дълбоки дупки, покрити с вода, та когато се биехме, ако се опитахме да се върнем назад, да паднем в тях и от канутата да ни разбият; за тази цел бяха приготвили много канута, които стояха на места, където бриговете не можеха да ги достигнат; освен това правеха много прегради, скрити във водата, за да заседнат в тях нашите бригове; така се биехме всеки ден.

През нощта лекувахме раните си, като ги горяхме с масло, а един войник, на име Хуан Каталан, прекръстваше ранените и им четеше молитви за изцеление, защото наистина господ бог ни помагаше и ни даваше сили в битките и бързо лекуваше раните им. Ранени и превързани с парцали, на другия ден отново трябваше да се бием от сутринта до вечерта, защото ако ранените останеха в лагера, нямаше да излязат и двадесет души здрави. Като виждаха как знахарят ни прекръства, нашите приятели от Тласкала, които биваха ранени, също ходеха при него и той по цял ден не спираше, толкова много бяха ранените.

Искам да кажа за капитаните и знаменосците, които бяха покрити с рани, а знамената — разкъсани; знаменосците трябваше да се сменят всеки ден, защото излизаха в такова състояние от битките, че на другия ден не можеха да влязат в бой и да носят знамето.

При всичко това трябваше и да ядем, не казвам, че ни липсваха царевични питки, но те бяха ни омръзнали, трябваше нещо пресничко за цял на ранените. Това, което поддържаше живота ни, бяха едни треви, които индианците ядяха, и местни череши, докато ги имаше, и след това смокини.

Като видяхме, че всички мостове и укрепления, които завладяхме през деня, те си ги възвръщаха през нощта и ги разваляха, решихме да отидем да се настаним на самия път, на една площадка, където имаше кулички за идолите и място да направим нашите колиби, макар и много жалки: като валеше, целите се измокряхме, само от нощния вятър ни запазваха. В Такуба оставихме индианките, които ни правеха хляб, и всички конници и нашите приятели тласкалтеките, които трябваше да пазят подстъпите към главния път, да не би от съседните селища да дойдат да ни ударят в гръб, докато се биехме.

Като направихме нашите колиби на указаното място, стремяхме се да затворим каналите, които завладяхме, а къщите да съборим и разрушим, защото ако ги подпалехме, горяха много дълго и пожарът не се прехвърляше от една къща на друга, понеже се намираха във водата и до тях се стигаше само по мостове или с канута. Освен това, когато се опитвахме да напредваме с плуване, от терасите ни обсипваха с камъни и стрели и ни нанасяха много рани; събаряйки къщите, ние си осигурявахме по-голяма безопасност.

Дойдоха големи ескадрони, които ни нападаха нощем или преди зазоряване. Понякога идваха без никакъв шум, друг път с големи викове и свирене, и със стрелите, камъните и копията си раняваха някои от нашите, но ние ги отблъскахме и много от тях се връщаха ранени. Други воители нападаха нашия обоз, но конниците и тласкалтеките ги прогонваха. Така стояхме ние на стража и нито дъжд, нито вятър, нито студ, нито кал, нито рани, нищо не можеше да ни накара да напуснем поста.

Въпреки мерките за сигурност, които вземахме, неприятелите успяваха да разрушат някой мост или улица, която им бяхме отнели; нямаше начин да ги защитим, особено нощем; на другия ден отново ги овладявахме, през нощта те пак ни ги отнемаха и поставяха по-големи прикрития, докато на края смениха своя начин на воюване, както ще кажа, като му дойде времето.

Да кажем сега, че нямаше голяма полза от това, дето пазехме на трите главни пътя да не им се доставя храна и вода, нито от бриговете, които служеха само да ни прикриват откъм водата по време на битки, защото през нощта мексиканците вкарваха с канутата си много вода и хранителни припаси от деветте селища, заселени в езерото, както и кокошки, царевица и всичко, каквото пожелаеха от други техни приятелски селища. За да се прекъсне това снабдяване, бе решено от трите лагера два брига нощем да обикалят по езерото и да обръщат и пленяват всички канута, които могат. Това решение бе добро, макар че бриговете бяха необходими и нощно време за охрана. Все пак те донесоха много по-голяма полза, като прекъснаха снабдяването с храна и вода, макар и ненапълно — много канута успяваха да се промъкнат с товара си. Понеже мексиканците не бяха много предпазливи, когато носеха провизии, не минаваше ден, без нашите бригове да доведат пленени канута и много индианци, обесени на реите.

Мексиканците решили да направят тридесет пироги, които са много големи канута, с добри гребци и бойци. Нощем всичките тридесет пироги се скриват сред блатната трева, където бриговете не можеха да ги забележат, понеже бяха покрити с клони. Напред пускаха две-три канута с добри гребци, в които слагаха храна или вода, за да увлекат бриговете след себе си и да ги отведат към места, където бяха набили във водата прегради от много дебели дървета, за да заседнат корабите ни.

Тъй като тези канута плавали по езерото все покрай блатната трева, нашите бригове се спуснали след тях. Двете канута дали вид, че свиват към сушата, и вкарали нашите бригове в мястото, където дебнели в засада тридесетте пироги. Те всичките налетели върху нашите и бързо ранили всички войници, гребци и капитани, които дори не могли да мръднат поради подводните прегради. Убили единия капитан, който се казваше Кортиля и ранили другия, който беше Педро Барба, много добър капитан; той умря след три дни от раните си. Мексиканците пленили брига. Тези два брига бяха от лагера на Кортес и той много скърбеше за тях.

Да кажем сега, че в лагера на Кортес и на Гонсало де Сандовал винаги водеха големи битки, особено в лагера на Кортес, защото той заповядваше да се разрушават къщите и да се опожаряват и да се поправят мостовете. Той изпрати заповед на Педро де Алварадо да не минава по мост или прекъснат път, преди да се поправи, и да не остане нито една неразрушена къща; с кирпича и дъските от къщите ние запушвахме дупките по пътя и поправяхме мостовете, а нашите приятели от Тласкала ни помагаха мъжки през цялата война.

Като видяха, че събаряме всички къщи, а мостовете и дупките по пътя поправяме, мексиканците започнаха да воюват по друг начин: те разрушаваха някой мост и прекопаваха дълбока и широка канавка и когато я преминавахме, на места беше по-дълбока от човешки бой и имаше много дупки под водата, които не можехме да видим, а от двете страни на това място правеха прикрития и насипи; отстрани на пътя в езерото правеха прегради от колове под водата с цел бриговете да не могат да ни помагат; също така на скрити места държаха много канута, пълни с воини и добри гребци.

Една неделя сутринта започнаха да идват от три места големи ескадрони с бойци и ни нападناха с такъв устрем, че много трудно удържахме да не ни разбият. По това време Педро де Алварадо беше заповядал половината от конниците, които стояха в Такуба, да прекарват нощта на пътя, тъй като нямаше вече такава опасност, както в началото; повечето къщи бяха съборени и нямаше тераси и канута, които да раняват конете безнаказано. Трите ескадрона дойдоха много воинствени, едни от страната, където бяха направили голямо прекъсване по пътя, пълно с вода, други откъм разрушените къщи, а третият ескадрон дойде в гръб откъм Такуба, така че бяхме обкръжени.

Нашите конници заедно с приятелите от Тласкала атакуваха ескадроните, които идваха в гръб откъм Такуба, а всички останали се бихме много храбро срещу останалите два ескадрона, докато ги накарахме да отстъпят; но това отстъпление беше измамно.

Превзехме им първия насип, който бяха укрепили, и като помислихме, че вече победата е наша, тичешком минахме през водата, в тази канавка нямаше дупки. Продължихме да ги преследваме между едни големи къщи и кули на храмове и те продължаваха да се правят, че отстъпват, без да спират да хвърлят дълги стрели с тирадерас, камъни с прашки и стрели с лъковете си. Докато се усетим, наскочиха многобройни групи индианци, които дотогава бяха скрити, и други от терасите на къщите, а тези, които се правеха, че отстъпват, се върнаха с голям устрем и не можехме да ги удържим. Решихме да се оттеглим в пълен ред. Във водата и в напречната канавка на пътя имаха толкова много канута, че трябваше да минем през друго място, където водата беше по-дълбока и имаше много дупки.

Тъй като ни притискаше огромно множество индианци, ние преминахме водата с плуване и скокове и всички попаднахме в дълбоките дупки. В това време върху нас се нахвърлиха воините от канутата, хванаха живи петима наши другари, които след това отведоха при Гуатемус, а останалите раниха. Бриговете не можаха да ни помогнат поради подводните прегради от колове, на които заседнаха, а от канутата и терасите ги обсипваха със стрели и убиха двама войници гребци, и раниха мнозина.

Да се върнем при дупките и напречната канавка. Истинско чудо бе, че не ни избиха всички там. Мен също ме бяха уловили много индианци, но успях да се откопча с божия помощ и като освободих ръката си, със силни удари на меч се спасих, макар и зле ранен в ръката. Като излязох от водата в безопасност, паднах безчувствен; не можех да се държа на краката си и да си поема дъх от усилието да се измъкна от ръцете на индианците и от многото кръв, която бях загубил. Благодаря на бога за милостта му към мен.

И друго искам да кажа, че Педро де Алварадо и конниците не минаха през това укрепление, понеже трябваше да се бият мъжки с ескадроните, които идваха в гръб от Такуба. Премина само един наскоро дошъл от Кастилия кавалерист и индианците убиха на място и него, и коня му. Като видяха, че отстъпваме, конниците направиха опит

да ни помогнат. Ако бяха успели да минат, ние трябваше отново да настъпим срещу индианците и тогава нито конниците, нито ние щяхме да останем живи, защото и те щяха да паднат в дупките и неприятелите щяха да избият конете с едни дълги копия от канутата и от терасите, понеже бяхме в самия град. След тази победа над нас мексиканците дойдоха с още много воители чак до лагера ни и ги отблъснахме с големи усилия, понеже мислеха, че са ни разбили. С няколко топа и с добра защита издържахме натиска им.

Като научил за станалото, Кортес много се ядосал и незабавно изпратил по един бриг писмо на Педро де Алварадо по никакъв начин да не минава напред, преди да запуши всички напречни канавки и да поправи мостовете, и всички конници да нощуват на пътя с оседлани коне; докато не запушим голямата канавка с кирпич и дъски, да не продължаваме напред и да охраняваме добре лагера си. Като видяхме, че това поражение стана по наша вина, оттогава нататък винаги се стремяхме да затворим и запушим канавката, макар и с голям труд и много ранени и с цената на шест души убити. Запушихме я за четири дни и нощем на нея бдяха хората на тримата капитани.

Когато стояхме на пост, мексиканците бяха недалеч от нас и също имаха постове; запалваха голям огън и часовите заставаха встрани от него, където поради пламъка не можехме да ги забележим, но ги усещахме, когато се сменяха и когато стъкваха огъня. Понеже по това време често валеше, много пъти нощем дъждът угасяваше огъня и те отново го палеха безшумно и без да си говорят; разбираха се с особени подсвирквания помежду си.

Когато селищата, заселени в езерото, видяха, че всеки ден печелим битките както по вода, така и по суша и че с нас са индианците от Чалко, Тескуко, Тласкала и други селища, че им нанасяме големи поражения и щети и пленяваме много от техните индианци и индианки, изглежда, се бяха събрали и решили да дойдат с мир при Кортес и с голямо покорство му поискаха прошка за станалото, като казаха, че така им било заповядано и не са могли да направят друго, освен да се подчинят. Кортес се зарадва, като ги видя да идват с мир, а и всички ние, като узнахме за това в лагера на Алварадо и Сандовал, много се зарадвахме.

С весело лице и много ласкателства Кортес им прости и каза, че заслужават голямо наказание, задето са помагали на мексиканците.

Тези пратеници бяха от Ицтапалапа, Училобуеко, Кулуакан, Мецкике и от други селища в езерото.

Кортес им каза още, че няма да вдигнем лагера си, докато мексиканците не дойдат да молят за мир или докато не ги избием във войната, и им заповяда да ни помагат във всичко: с всичките си канута, които имат, да дойдат да се бият против Мексико; да направят колиби за Кортес и да ни носят храна. Те обещаха и направиха колиби, но храна почти не носеха и когато носеха, беше с неохота. Където бяхме ние с Педро де Алварадо, не се направиха колиби и така си останахме на дъжда, защото вече знаете, че в тази земя през юни, юли и август всеки ден вали много силно.

На другия ден беше празникът на летния Сан Хуан, който е през юни, и се навършваше точно една година, откакто бяхме дошли в Мексико на помощ на Педро де Алварадо и ни разбиха. Изглежда, че и Гуатемус не беше забравил това, защото изпрати след полунощ в трите ни лагера всичките си войски както по суша, така и по вода с канута; за да не могат бриговете да ни помагат, бяха направили навсякъде подводни прегради с колове. Дойдоха с такава ярост и устрем, че ако не бяха постове от близо сто и петдесет души и ако не бяхме свикнали винаги да бъдем готови за бой, щяха да влязат направо в лагера. Без паника ние ги спряхме, макар и да раниха петнадесет души от нашите, двама от които умряха от раните си след осем дни. В лагера на Кортес също ги отблъснали с голям труд, като дали много ранени и убити, същото било и при Сандовал. Така ни нападаха две нощи една след друга и в тези стълкновения паднаха много убити и още повече ранени мексиканци.

Като видели, че след тези две нощи не спечелиха нищо във войната, Гуатемус и неговите капитани и жреци решили да съберат всичките си войски и призори да нападнат нашия лагер в Такуба. Дойдоха много войнствени, обкръжиха ни от двете страни и когато вече почти ни бяха разбили, господ пожела да ни даде сили да стегнем отново нашите редици и с помощта на бриговете, с енергични атаки с мечове и ножове и с ръкопашен бой ги отблъснахме.

В тази битка убиха осем и раниха много войници, самият Педро де Алварадо бе ранен в главата. Ако нашите приятели тласкалтеките бяха останали същата нощ на пътя, щяхме да изпаднем в голяма опасност, тъй като бяха много и щяха да задръстят прохода, но опитът

ни беше научил вечер да ги отпращаме към Такуба. Убихме много мексиканци и пленихме четирима първенци.

Много добре разбирам, че любознателните читатели са пренаситени от толкова много битки всеки ден, но няма как; през деветдесет и трите дни на обсадата на този могъщ и голям град всеки ден и всяка нощ водехме сражения. За да не се спирам по-нататък да разказвам за всяка битка и схватка, ще ги описвам колкото мога по-кратко.

ГЛАВА СXXXIII

ЗА БИТКИТЕ И СХВАТКИТЕ, КОИТО ИМАХМЕ, И ЗА РАЗБИВАНЕТО НА КОРТЕС В ЛАГЕРА МУ

Като видя, че не можем да запушваме всички дупки, да поправяме мостовете и канавките, които завземахме през деня, и че нощем мексиканците отново ги разкопаваха, Кортес реши да се посъветва с капитаните и войниците от лагера си и писа на Педро де Алварадо и на Сандовал да вземат мнението на своите капитани и войници. Той предлагаше да нахлуем всички заедно в града и да стигнем до Тателулко, главния площад на Мексико, и там да установим трите лагера, откъдето бихме могли да се бием по улиците на Мексико, като си спестим по този начин усилията да запушваме и охраняваме мостовете.

Както вината се случва при такива разговори, имаше най-различни мнения; някои казвахме, че това решение не е разумно, че по-добре е да продължим да се бием, както досега, и да разрушаваме и опожаряваме къщите. Най-убедителните причини, които изложихме в подкрепа на нашето мнение, бяха, че ако се напъхаме в Тателулко и оставим входните пътища и мостове без охрана, мексиканците с многобройните си воини и канута ще ги разрушат отново и с големите си бойни сили ще ни нападат ден и нощ; поради направените подводни прегради бриговете няма да могат да ни помагат и по такъв начин те ще ни държат в обсада и ще са господари на сушата и езерото; ние изложихме писмено мнението си, за да не ни се случи същото, както предишния път, когато с бягство напуснахме Мексико.

След като взе мнението на капитаните и войниците и всички доводи за и против, Кортес обобщи всичко казано и заповяда на другия ден да тръгнем с всичките си сили от трите лагера и да завладеем главния площад Тателулко. На сутринта, след като бе отслужена

литургия, тръгнахме заедно с нашите приятели тласкалтеките, индианците от Тескуко и от другите селища в езерото, които неотдавна се бяха подчинили на Негово Величество.

Противниците ни се биеха като смели воители, но Кортес вървеше победоносно напред, както и Гонсало де Сандовал. Ние също бяхме завладели едно укрепление и един мост, макар и с големи усилия, тъй като Гуатемус имаше много войски, които ги пазеха. От тази битка много от нашите излязоха ранени и един войник по-късно умря от раните си; тласкалтеките имаха повече от хиляда ранени, но въпреки това вървахме напред, много горди от победата.

Да се върнем пак при Кортес и неговата войска, която завладя една доста дълбока канавка, лукаво направена на една тясна уличка, тъй като мексиканците бяха замислили това, което всъщност стана: като видя, че побеждава, Кортес с цялата си войска се спусна да ги преследва и те го увеличаха след себе си, преструвайки се, че бягат, без да престават да хвърлят камъни и стрели, като от време на време се спираха, за да го подмамят да ги последва.

Тъй като беше опиянен от победата, или защото нашият господ бог Исус Христос позволи това, Кортес и неговите капитани и войници продължиха напред, без да запушат канавката с вода, след като я бяха преминали. Уличката, по която вървахме, беше направена умишлено тясна от мексиканците и освен това на някои места имаше много кал и тиня. Като видяха, че нашите минаха, без да я запушат — точно това искаха противниците, — те се върнаха с още повече бойци, предвождани от храбри капитани и с много канута, и с такава ярост, крясъци и свирене налетяха върху Кортес и войниците му, че нашите не можахме да удържат устрема им и решиха да се оттеглят в добър ред; но тъй като мексиканците ги натикаха в тясната уличка заедно с многобройните индианци — наши приятели, — редът беше нарушен и нашите обърнаха гръб и хукнаха назад, без да оказват съпротива.

Като ги видя да бягат в безпорядък, Кортес започна да ги насърчава и да вика: „Дръжте се, дръжте се, сеньорес, дръжте се здраво! Защо обръщате гръб?“ Но не можа да ги задържи и на тясната уличка от канутата го раниха в крака и заловиха живи шестдесет и шест войници и убиха осем коня; самия него го бяха докопали шест-седем мексикански капитани; господ бог пожела да му помогне и да му даде сили да се защити, макар и ранен в единия крак, в този момент

към него дойде един много смел войник, на име Кристобал де Олеа, и се би юнашки и уби четирима от капитаните, които бяха докопали Кортес; помогна му също друг много безстрашен войник, който се казваше Лерма; те направиха толкова за Кортес, че Олеа загуби живота си, а Лерма беше на косъм от смъртта.

След това се притекоха много войници и макар и ранени, помогнаха на Кортес да излезе от опасността и от калта. Притича и Кристобал де Олид и го хвана под мишници, за да го измъкне от водата, докараха и един кон, с който го спасиха от смъртната опасност; в този момент и един негов иконом, на име Кристобал де Гусман, му доведе друг кон, но мексиканските воители от терасите, окуражени от победата, го заловиха и го отведоха жив при Гуатемус. Мексиканците продължиха да преследват Кортес и хората му до техния лагер и да ги нападнат и обиждат, наричайки ги страхливци.

Да се върнем при нашата войска, на Педро де Алварадо. Както вървахме, много горди от победата, неочаквано върху нас налетяха безчислени мексикански ескадрони със силни викове и с много красиви украшения от пера, хвърлиха пред нас пет кървави глави на войници от лагера на Кортес и викаха: „И вас ще убием така, както убихме Малинче и Сандовал, и всичките им хора, ето главите им, познайте ги.“

С тези думи те се вкопчиха в нас и не помагаша нито мечове, нито ножове, ни арбалети, ни пушки; те се стремяха да ударят само в упор. Въпреки това ние не нарушихме бойния ред и заотстъпвахме без паника, тъй като веднага заповядахме на нашите приятели тласкалтеките бързо да освободят улиците; като видяха петте кървави глави и като чува да казват, че Малинче и Сандовал, и всички техни теулес са убити и че с нас и тласкалтеките ще сторят същото, нашите приятели помислиха, че е истина, и така се изплашиха, че много бързо освободиха пътя без подканване.

Докато се оттегляхме, чухме от техния главен храм ударите на големия барабан, който издава най-злокобния звук, същински дяволски инструмент. Той отекваше така, че сигурно се чуваше на две левги разстояние. Придружаваха го много бойни барабани, рогове и свиркания. После узнахме, че в този момент поднасяли на идолите сърцата и кръвта на десет наши другари.

Да се върнем към нашето отстъпление. В този момент дойдоха нови ескадрони, които беше изпратил Гуатемус, и беше заповядал да свирят с тръба, което беше знак техните капитани и воители да се бият така, че или да пленят противника, или да умрат; звукът отекваше и се набиваше в ушите. Като го чува тези капитани и воители, не мога да опиша как налетяха като бесни и как яростно се спускаха и се опитваха да ни заловят; това беше ужасно и сега като си помисля, сякаш виждам и участвувам в тази битка; пак казвам и повтарям, добре, че нашият господ бог Исус Христос ни даде сили, както бяхме всички ранени, не бихме могли да стигнем до нашите колиби и сега благодаря на бога и го славя, задето ме спаси тогава и много пъти след това от мощта на мексиканците.

Да се върнем на думата си. Там конниците правеха набези и с два тежки топа, които сложихме до нашите колиби, ние удържахме, макар целият път да беше почернял от мексиканците; те идваха до самите къщи, като ни смятаха за окончателно победени, и мяха по нас дълги стрели и камъни; с топовете, както казах, избивахме много от тях.

В това положение продължихме да се сражаваме, измъчени и ранени, без вест от Кортес, Сандовал и техните войски, без да знаем живи ли са, или мексиканците наистина са ги разбили, както казаха, когато ни хвърлиха главите, които държаха за косите и брадите. Не можехме нищо да научим за нашите другари, понеже се сражаваме на около половин левга едни от други, а мястото, където разбиха Кортес, беше по-далеч. По тази причина бяхме много отчаяни, но всички заедно — и ранени, и здрави — се биехме като един и удържахме устрема на яростните мексиканци, които мислеха, че през този ден никой от нас няма да спаси кожата си.

Вече бяха завладели един от нашите бригове, бяха убили трима войници и ранили капитана и всички останали; на помощ му се притекъл друг бриг, чийто капитан беше Хуан Харамильо. Но преградите от колове бяха заклецили друг бриг, капитан на който беше Хуан де Лимпиас Каравахал, който толкова самоотвержено се бил и насърчавал войниците и гребците си, че строшили преградата, и макар всички да били ранени, спасили своя кораб. Този Лимпиас беше първият, който строши преградите, и това подействува добре на всички.

Да се върнем при Кортес. Както били ранени той и всички негови хора, и преследвани до лагера си и в него, мексиканците му хвърлили четири глави, от които още шуртяла кръв; те били на войници на самия Кортес, но казали, че са на Тонатио, на Сандовал, на Бернал Диас и на други теулес, че от лагера в Такуба всички сме избити. Казват, че тогава Кортес още повече отпаднал и очите му се насълзили, както и на останалите с него, но не толкова, че да припадне и да покаже слабост.

След това заповядал на Кристобал де Олид и на капитаните да не позволят на многобройните мексикански воители да нахлуят в лагера, да се държат всички като един, ранени и здрави. Изпратил Андрес де Тапия с още трима конници да дойдат много бързо в Такуба, в нашия лагер, и да видят живи ли сме и ако не сме разбити, да се стремим да запазим лагера и да го охраняваме денонощно. Те дойдоха скоро; Андрес де Тапия и двама от другарите му бяха ранени.

Като пристигнаха в нашия лагер и видяха, че се бием с мексиканските войски, те много се зарадваха и ни разказаха за поражението на Кортес, и ни предадоха заповедта му, но не казаха истината за броя на убитите: уж били само двадесет и пет, а останалите оцелели.

Да се върнем при Сандовал и неговите капитани и войници, които го следвали победно по улиците, определени за хората му. Когато мексиканците разбили Кортес, така яростно се нахвърляли върху Сандовал и войската му, че той с голяма мъка ги удържал, и му убили шест войници и ранили всички останали; самият той бил ранен на три места: в бедрото, в главата и в лявата ръка. По време на битката хвърлили пред тях шест глави на войници на Кортес и казали, че това са главите на Малинче, на Тонатио и на други капитани — така щели да постъпят и със Сандовал, и с всичките му хора — и отново се спуснали с голяма ярост.

Като видял това, Сандовал заповядал на капитаните и войниците си да добият кураж и да не се отпускат, да внимават при оттеглянето да не настъпи разбъркване, тъй като улицата е тясна; той предварително бил заповядал оттам да се изтеглят нашите индианци, които били много, за да не му пречат, и с двата брига, със стрелците с арбалети и пушки той се оттеглил с големи усилия до лагера си; дали шест убити и всички останали били ранени и изтощени. Като се видял извън пътя,

макар и обграден от мексиканците, Сандовал насърчавал хората си да се държат здраво, ден и нощ да охраняват лагера, за да не ги разбият.

Като научил от капитан Луис Марин какво се било случило с хората на Кортес, както бил ранен и превързан, той веднага взел със себе си още двама конници и бързо тръгнал към лагера на Кортес. Щом го видял, Сандовал му казал: „О, сеньор капитан, какво се случи? Такива ли са вашите съвети и военни хитрости? Как се случи това нещастие?“ Кортес му отговорил със сълзи на очите: „О, сине Сандовал, наказан съм за греховете си и аз не съм толкова виновен за това, колкото ме смятат нашите капитани и войници, а ковчежникът Хулиан де Алдерете, на когото поръчах да запълни трапа на моста; където ни разбиха; той не го направи, защото не е свикнал на войни и на подчинение на капитани.“

Тогаваше се обадил самият ковчежник, който се намирал до Кортес, бил дошъл да говори със Сандовал и да узнае нещо за неговата войска; той казал, че вината е на Кортес, а не негова, понеже като видял, че победата е близо, той насърчил хората си: „Напред, храбреци!“ — и не му заповядал да оправи моста; ако му бил заповядал, той и хората му, и индианците от лагера щели да го сторят. Алдерете обвинил Кортес и в това, че не заповядал на съюзниците индианци да освободят своевременно улиците; и понеже си разменили доста гневни реплики, няма да ги кажа тук.

В този момент дошли два брига, за които не знаели нищо след поражението; както обяснили капитаните, те заседнали на подводните прегради от колове и били нападнати от много канута, всичките им хора били ранени. С божия помощ и с усилията на гребците те успели да строшат преградите. Кортес много се зарадвал, защото макар и да не го казвал на войниците си, за да не се отчаят още повече, той ги смятал за изгубени.

Кортес заръчал на Сандовал да дойде до нашия лагер в Такуба и да види дали сме разбити и ако сме живи, да ни помогне да задържим лагера. Казал на Франсиско де Луго да тръгне с него, тъй като много добре разбирал, че по пътя има много мексикански ескадрони, и му казал, че вече е изпратил при нас за вести Андрес де Тапия с трима конници и се страхува да не би да са ги убили по пътя. На раздяла Кортес прегърнал Сандовал и му казал: „Сине, аз не мога да отида навсякъде, защото съм ранен, и на вас възлагам да осигурите

безопасността на трите лагера. Знам добре, че Педро де Алварадо и всичките му капитани и войници са се били много храбро, но се страхувам от големите сили на тези кучета, да не са ги разбили, защото виждате моето състояние и състоянието на моята войска.“

Сандовал и Франсиско де Луго дойдоха много бързо при нас и ни завариха да се сражаваме с мексиканците, които искаха да влязат в лагера през едни къщи, разрушени от нас, други през главния път, трети с канута бяха накарали един наш бриг да заседне в езерото, двама от войниците му бяха убити, а останалите ранени.

В този момент аз и още шест войници бяхме влезли до гърди във водата и се мъчехме да изтичаме брига навътре в езерото. Върху нас налитаха много индиански воители, въоръжени с наши мечове. Мен ме раниха със стрела в крака. Неприятелите вече бяха завързали брига с много въжета, за да го отвлечат в града. Като ни видяхме какво правим, Сандовал ни извика: „О, братя, дръжте здраво да не ни отнемат брига!“ Ние се напрегнахме и го избутахме на безопасно място, макар че, както казах, двама от войниците бяха убити, а всички други ранени.

В това време по пътя дойдоха много мексиканци и раниха и конниците, и всички нас; един камък удари Сандовал по лицето. Тогава Педро де Алварадо се спусна да му помогне заедно с други конници и аз заедно с още двадесетина души отблъсвахме атаките. Като видяхме, че неприятелите са много, Сандовал заповяда да се оттегляме малко по малко, за да не убият конете. Изглежда, че ние не се оттегляхме твърде бързо, защото той извика разгневен: „Какво искате, по ваша вина да ме убият ли? За бога, братя скъпи, оттегляйте се!“ В този момент отново раниха и него, и коня му. Ние изгонихме нашите индианци от пътя и малко по малко, с лице към противника се оттеглихме в добър ред, като навреме се спирахме и стрелците стреляха на смени, а не наведнъж, конниците се спущаха върху тях и Педро Морено Медрано с топовете си стреляйки и зареждайки; всички се оттегляхме в добър ред. Макар че гюлетата избиваха много мексиканци, те не се отделиха от нас и ни преследваха с мисълта още същата нощ да ни хванат и пренесат в жертва.

Най-после стигнахме до нашите хижи, след като минахме през голямата локва, и стрелите и камъните не ни достигаха. Сандовал, Франсиско де Луго и Андрес де Тапия разговаряха с Педро де Алварадо и всеки разказваше какво му се беше случило, когато отново

заби големият и много скърбен тъпан на Уичилобос и се чуха звуците на много охлюви, тръби и други такива, всички с ужасен звук. Погледнахме към високото светилище, откъдето идваха тези звуци, и видяхме, че насила влачат нагоре по стълбите наши другари, които бяха заловили при поражението на Кортес; водеха ги на заколение.

Като ги изкачиха на най-високото, на една площадка на храма, на която се намираха проклетите им идоли, видяхме, че на много от тях сложиха украшения от пера на главите и с едни ветрила ги караха да танцуват пред Уичилобос. След това ги поставиха по гръб върху едни каменни плочи, направени нарочно за жертвоприношения, и с ножове от кремък им разпаряха гърдите, изтръгваха още туптящите им сърца и ги поднасяха на идолите си. После ритяха телата надолу по стъпалата, където ги чакаха други индианци, които отрязваха ръцете и краката им, а лицата одираха и след това обработваха кожата им като за ръкавици заедно с брадите и ги пазеха за пиршествата, когато се напиваха и изяждаха месото на жертвите с чимоте^[1]. По същия начин принесоха в жертва всички останали пленници и изядоха бедрата и ръцете им, сърцата и кръвта поднесоха на идолите си, а трупове — вътрешностите и краката — ги хвърляха на тигрите и лъвовете, които държаха в клетките за зверове.

Всички от нашия лагер — и Педро де Алварадо, и Гонсало де Сандовал, и останалите капитани — видяхме тези зверства и ако знаете само, любознателни читатели, колко скърбяхме за нашите другари! И си казвахме: „О, благодаря на бога, че не ме хванаха днес да ме заколят!“ Забележете също така, че не бяхме далеч от тях, но не можехме да им помогнем и молахме бога да ни запази от такава жестока смърт.

Точно когато правеха жертвоприношенията, върху нас се нахвърлиха от всички страни многобройни мексикански ескадрони и по никакъв начин не можехме да се отървем от тях; те ни викаха: „Гледайте, по този начин ще умрете всички, нашите богове много пъти ни обещаха това!“ А заплахите към нашите приятели тласкалтеките бяха толкова отчайващи и зловни, че на тях им се подкосяваха краката. Освен това им хвърлиха печени крака на индианци и ръце на наши заклани войници и им викаха: „Яжте от месото на тези теулес и на вашите братя, ние вече се преситихме, това са остатъците, а къщите, дето ги разрушихте, ще ви накараме да направите много по-хубави, от

бял камък иззидани. Добре, помагайте на тези теулес, защото всички ще бъдете принесени в жертва!“

След тази победа Гуатемус заповядал да изпратят по всички приятелски нам селища крака и ръце на убити наши войници, одрани лица с брадите и главите на убитите коне; казали им, че повече от половината от нас са убити и скоро ще ни избият всички. Да ни оставят и да се присъединят към Мексико; ако ли не, щели да ги унищожат и още много други заплахи, за да ни изоставят.

Мексиканците продължаваха да ни нападат ден и нощ, непрекъснато. Тъй като нощем всички заедно пазехме лагера, Гонсало де Сандовал, Педро де Алварадо и останалите капитани бодърствуваха ведно с нас. Половината от конниците ден и нощ стояха в Такуба, а другата половина — на пътя за Мексико.

Мексиканците извършиха и друга голяма поразия: отново отвориха всички канавки, които бяхме запушили, и направиха много по-здрави укрепления. Жителите на градовете в езерото, които неотдавна бяха потърсили нашето приятелство и дойдоха да ни помагат с канутата си, останаха излъгани — бяха тръгнали за вълна, а се върнаха остригани, — защото мнозина загинаха и изгубиха повече от половината си канута, без да говорим за многобройните ранени; въпреки това не отидоха да помагат на мексиканците, а решиха да изчакат какво ще стане.

Гонсало де Сандовал, Франсиско де Луго, Андрес де Тапия и останалите войници, които бяха дошли в нашия лагер, решиха, че трябва да се върнат по местата си и да уведомят Кортес как сме и какво правим.

Когато Кортес узнал, че ние охраняваме добре лагера си, сърцето му се отпуснало и той заповядал на хората от трите лагера да не се бием с мексиканците, в смисъл да не превземаме мостове и укрепления, а само да се защитаваме, за да не ни разбият; иначе битките не спираха през целия ден, още от разсъмване започваха с прашки и стрели да хвърлят към лагера камъни, съпроводжани с обидни думи.

[1] Сос от чушки, домати, сол и лук. ↑

ГЛАВА СXXXIV

ЗА ТОВА, КАК СЕ СРАЖАВАХМЕ И ЗА МНОГОБРОЙНИТЕ НАПАДЕНИЯ НА МЕКСИКАНЦИТЕ

Да оставим големите битки и да кажем как нашите приятели от Тласкала, Чолула, Уешосинго, Теокуко, Чалко и Таманалко решили да се върнат по земите си без знанието на Кортес, нито на Педро де Алварадо, нито на Сандовал и всички си заминали; само в лагера на Кортес останал Естесучел^[1], който по-късно бе кръстен дон Карлос и беше брат на дон Фернандо, господаря на Тескуко; той беше много храбър и заедно с него бяха останали около четиридесет души от роднините и приятелите му; в лагера на Сандовал остана друг вожд от Уешосинго с около петдесет души, а в нашия лагер останаха двамата синове на дон Лоренсо де Варгас и смелият Чичимекатекле с около осемдесет тласкалтеки, негови васали и роднини.

Като се видяхме сами, с толкова малко приятели, ние се натъжихме и Кортес и Сандовал, всеки в лагера си, попитали тези, които останали, защо си бяха отишли по такъв начин другите; отговорили им, че понеже мексиканците разговаряли всяка нощ с идолите си и те им обещавали, че ще ни избият и нас, и съюзниците ни, помислили, че това е истина, и от страх си заминали. Те още повече повярвали на тези пророчества, като ни гледали всички ранени и много от нас убити, че от самите тях бяха избили повече от хиляда и двеста души и се уплашили да не избият всички. Спомнили си също за Шикотенга Младия, който винаги казвал, че знае от гадателствата, че всички ни ще избият и никой няма да спаси живота си, и затова заминали.

Макар в себе си да беше недоволен, Кортес с весело лице им каза да не се страхуват, че това са лъжи на мексиканците, които целят да ги изплашат; и толкова други приятни приказки им изприказва, че ги

убеди да останат; ние направихме същото с Чичимекатекле и двамата синове на Шикотенга. Като благороден и смел господар, Естесучел казал на Кортес: „Сеньор Малинче, не се тревожи, че не се биеш всеки ден с мексиканците. Лекувай крака си, послушай съвета ми: остани няколко дни в лагера си и заповядай същото на Тонатио и на Сандовал в Тепеакиля; нека бриговете да кръстосват ден и нощ езерото и да не позволяват да се внася храна и вода за мексиканците. В града има много хиляди воини и волю-неволю ще изядат всичките си запаси, а водата, която пият, е от едни извори, полусолена, понеже вали всеки ден, понякога нощем събират дъждовната вода. Но какво биха могли да направят без храна и вода, гладът и жаждата за тях ще бъдат по-страшни от войната.“

Кортес го прегърна и му благодари за това, и обеща да му даде васални селища. До този съвет бяхме стигнали в разговори мнозина, но тъй като бяхме много припрени, не можехме да чакаме толкова време и бързахме да влезем в града. След като обмисли много добре думите на този вожд, Кортес изпрати два брига до нашия лагер и до лагера на Сандовал да ни кажат, че той заповядва да останем в лагерите си три дни. Не се осмелихме да изпратим само един бриг, понеже по това време мексиканците се чувствуваха победители.

Едно нещо ни помогна много и то беше, че нашите бригове вече се осмеляваха да преминат през подводните дървени прегради и това ставаше по следния начин: гребците гребяха с всички сили и за да наберат по-голяма скорост, съчетаваха гребането с ветрилата. Така станахме господари на езерото, а също и на много къщи, отдалечени от града; когато мексиканците видяха това, войнствеността им спадна.

Понеже ги нямаше нашите приятели, започнахме сами да запълваме с камъни, кирпич и дъски голямата канавка до лагера и това ставаше така: хората на двама капитани се сражаваха, а на третия работеха на канавката и после се сменяха. За четири дни канавката беше затворена и подравнена. Същото правел Кортес в лагера си и дори той самият работел, носел кирпич и дървета, докато мостовете, пътят и канавката станат безопасни в случай на отстъпление. Същото без разлика правел и Сандовал, а нашите бригове вече не се страхуваха от преградите. По този начин малко по малко се свързахме.

Да кажем сега какво правеха нощем мексиканците в своите големи и високи светилища. Те биеха проклетия си тъпан, за който

вече казах, че издаваше най-злокобния и тъжен звук, който можеше да се измисли, той се чуваше много надалеч заедно с още много други проклетни инструменти, крясъци и свирене. Принасяха в жертва нашите пленени другари; узнахме, че в продължение на десет дни са ги принесли в жертва всички. По време на заколението техният Уичилобос говорел на мексиканците и им обещавал не по-късно от осем дни победа над нас; да ни нападат постоянно, макар това да им струва много загуби; така ги мамеше той.

Всеки ден имахме ожесточени битки и не prestaвахме да печелим укрепления, мостове и канавки, пълни с вода; нашите бригове ни помагаша много. В битки и схватки минаха дванадесет или тринадесет дни след разбиването на Кортес. Като видя, че много бързо се съвземаме и че това, което казваха мексиканците, че щели да ни избият най-много за десет дни, не излезе истина, Естесучел, братът на господаря на Тескуко дон Фернандо, изпрати хора да му кажат тозчас да изпрати при Кортес всички воители, които може да събере в Тескуко. Два дни след това дойдоха повече от две хиляди воители.

Като видя това добро подкрепление, Кортес много се зарадва. Пак по това време се върнаха много тласкалтеки с капитаните си и като главен предводител дойде един вожд от Топоянко, който се казваше Тепанека; дойдоха също много индианци от Уешосинго и много малко от Чолула. Когато научи, че са се върнали, Кортес изпрати да им кажат първо да идат в неговия лагер, тъй като искал да им говори; за да не ги нападнат мексиканци по пътя, заповяда да им придадат наши воители за охрана.

Като стигнаха при него, Кортес им говори чрез доня Марина и Агилар и им каза, че сигурно добре са разбрали доброжелателността му към тях и благодарността му както за това, че бяха служили на Негово Величество, така и за добрите дела и услуги, които ни бяха направили; че когато им беше заповядал да дойдат да воюват с нас против мексиканците в самия им град, намерението му е било да им даде възможност да вземат богатата плячка и да си отмъстят на враговете, а не само да ги използва за завладяването на града. И макар винаги да ги е смятал за добри и много да са ни помагали във всичко, те самите виждаха, че всеки ден им заповядвахме да напуснат пътя, за да се бием сами с враговете; вече много пъти им е казвал, че нашият господ бог Исус Христос е този, който ни дава победи и ни помага във

всичко. Тъй като избягаха в момент, когато бяха най-нужни във войната и изоставиха капитаните си в бой и без защита, заслужават смърт, но понеже не знаят нашите закони и наредби, той им прощава. За да разберат по-добре силата ни, нека видят, че докато ти нямаше, ние продължихме да разрушаваме къщи и да завземаме укрепления на противника; заповяда им отсега нататък да не убиват никакви мексиканци, тъй като иска да ги завладее с мир. После заповяда всеки да се върне в лагера си.

Тъй като от трите лагера превземахме малко по малко града, ние стигнахме до извора, от който вземаха вода мексиканците, и го разрушихме, за да не могат да го използват. Защищаваха го няколко бойци, с които имахме ожесточена схватка. Освен стрелите и камъните те използваха и дълги копия против конете, тъй като откъдето бяхме минали, навсякъде запълнихме канавките и ямите, поправихме мостовете и конниците препускаха свободно. Да оставим това и да кажем как Кортес проводи пратеници до Гуатемус да иска мир и по какъв начин стана.

[1] Икстликсочитл. ↑

ГЛАВА СXXXV

КАК КОРТЕС ИЗПРАТИ ТРИМА МЕКСИКАНСКИ ПЪРВЕНЦИ ДА МОЛЯТ ГУАТЕМУС ЗА МИР

След като видя, че постепенно завладявахме много мостове, улици и укрепления и разрушихме много къщи в града, Кортес реши да изпрати трима пленени мексикански капитани да кажат на Гуатемус да се помири с нас. Първенците отговориха, че не се осмеляват да му се явят пред очите с такова послание, защото Гуатемус ще заповяда да ги убият. Кортес ги моли много и след дълги уговаряния и подаръци, и наметала, които им даде, те склониха. Заповяда им да кажат на Гуатемус, че го уважава като роднина и зет на неговия покоен приятел, великия Монтесума, и понеже изпитва състрадание към този велик град и не иска да го разруши до основи, а също и за да избегне всекидневните кланета на жителите и техните съюзници, той го моли да дойде с мир и в името на Негово Величество му прощава избиването на нашите другари и всички щети, които ни е нанесъл. Да размисли добре, вече е изпратил да му кажат, че поради младостта си, съветниците си и най-вече заради проклетите си идоли и техните жреци, които го съветват много лошо, той не е дошъл с мир, а продължава войната; видял е колко много негови хора са загинали до този момент в битките с нас, на наша страна са всички селища и градове от областта и с всеки изминат ден все повече се обявяват против тях; той, Кортес, му съчувствува за загубата на толкова васали и на града. Също така капитанът изпрати да му кажат, дето знаем, че хранителните им припаси и водата им са на свършване, и още много добре казани приказки.

Тримата първенци много добре разбраха какво искаше Кортес от тях и го помолиха да им даде едно писмо; не защото не го разбираха, а

защото вече знаеха, че когато изпращаме някое важно послание, ние го написваме на хартия, която те наричат амалес.

Тримата пратеници се явили пред господаря си Гуатемус и със сълзи на очи му предали това, което им беше заповядал Кортес. Отначало Гуатемус много се разгневил на дързостта им да му говорят такива неща, но понеже беше млад и твърде благороден за индианец — открит и весел и дори цветът му беше по-скоро като на бял, отколкото на индианец, двадесет и пет, двадесет и шест годишен, женен за една много красива жена, дъщеря на великия Монтесума, негов чичо, — по-късно разбрахме, че бил склонен да преговаря за мир и за тази цел свикал всичките си първенци, капитани и жреци и им казал волята си да не воюва повече с Малинче и хората му.

Той им заявил, че вече бил опитал всички възможни начини за воюване с нас, но ние сме такива, че когато ни смятат за победени, тогава се връщаме с още по-големи сили против тях; в момента е узнал, че много от нашите приятели са се върнали с големи подкрепления, че всички градове са против мексиканците и бриговете вече преминават през всички прегради, а конете свободно препускат по всички улици на града; изтъкнал им и големите трудности, които имат при снабдяването с храна и вода. Кортес казал, че ги моли или им заповядва всеки да си каже мнението, също и жреците; освен това последните да кажат какво са чули от техните богове Уичилобос и Тескатепука, какво са говорили и обещали те; нека никой да не се страхува да каже истината, така както я усеща.

Както изглежда, те му казали: „Господарю и наш велики владетелю, ние те смятаме за наш крал и ти си достоен да бъдеш крал, защото във всичко се показваш като истински мъж, а и по право ти се пада да владееш кралството. Добър е мирът, за който говориш; но виж и помисли: откакто тези теулес влязоха в земите и града ни, всичко тръгна все по-зле и по-зле. Виж колко услуги и подаръци му направи великият Монтесума, твоят чичо, и как завърши. Също и твоят братовчед Какамацин, господарят на Тескуко. Спомни си какво стана с твоите сродници, господарите на Ицтапалапа, Куйуакан, Такуба и Талацинто. Мъртви са всичките синове на нашия велик Монтесума. Златото и богатствата на този град, всичко се стопи. Виждаш, че всички твои поданици и васали от Тепеака, Чалко и от Тескуко, от всички ваши градове и селища ги направиха роби и им дамгосаха

лицата. Виж първо какво са ти обещали нашите богове, послушай техния съвет и не се доверявай на Малинче и на думите му. По-добре всички в този град да умрем, отколкото да се видим под властта на тези, които ще ни направят роби и ще ни измъчват за злато.“ Жреците също му казали, че три нощи подред, когато принасяли жертви, техните идоли им обещали победа.

Тогава Гуатемус казал полуразсърден: „Щом искате, тъй да бъде, пестете царицата и храната и нека умрем всички в бой; отсега нататък никой да не се осмелява да ми говори за мир, защото ще заповядам да го убият.“ И всички обещали да се сражават денем и нощем или да умрат в защита на града си. След като било взето това решение, свързали се със Сучимилко и други селища да им носят нощем вода с канутата и изкопали нови кладенци в местата, където имали вода, макар и солена.

Да кажем как Кортес и всички ние чакахме два дни за отговор, без да ги нападаме; изневиделица срещу трите лагера дойдоха толкова много индиански бойци и като свирепи лъвове се нахвърлиха срещу нас; изглежда, в един миг дори помислиха, че са ни победили. Това се отнася за нашия лагер, но същото казаха после и хората от лагерите на Кортес и Сандовал; не могли да ги спрат, колкото и много да избивали и ранявали от тях. Докато се биехме, прозвуча тръбата на Гуатемус и тогава трябваше да внимаваме да запазим бойния си строй, за да не ни разбият, тъй като и преди казах, че те се хвърляха срещу върховете на мечовете и копията ни, за да ги уловят.

Понеже вече бяхме свикнали с тези схватки, макар че всеки ден раняваха и убиваха мнозина от нашите, ние не преставахме да влизаме в ръкопашен бой с мексиканците. По този начин те се биха в продължение на шест-седем дни. Ние убивахме и ранявахме много от тях, но те не се бояха от смъртта. Спомням си, че ни викаха: „Защо Малинче настоява всеки ден за мир с нас! Нашите идоли ни обещаха победа и освен това ние имаме много храна и вода; никой от вас няма да остане жив. Затова не говорете повече за мир, приказките са за жените, за мъжете са оръжията!“ С такива викове като зли кучета се нахвърляха върху нас.

Да се върнем към нашата конкиста^[1]. Кортес заедно с останалите капитани и войници реши да навлезем, колкото можем, в града, докато стигнем до главния площад Тателулко, където се намираха високите

храмове. Кортес стигна до един малък площад, където имаха светилища и няколко кулички. В едно от тези светилища имаше няколко греди, поставени нависоко, и на тях много глави на наши испанци, които мексиканците бяха убили и принесли в жертва в миналите битки; косите и брадите им бяха пораснали и бяха много по-дълги, отколкото докато бяха живи; ако не бях го видял с очите си, нямаше да го повярвам. Сърцата ни се свиха и тогава главите останаха там, но след дванадесет дни махнахме и тези, и други глави и ги погребяхме в една църква, която направихме близо до моста, на който казват Салто де Алварадо^[2], и която сега се нарича „Мартирес“^[3].

Да кажем как се бихме ние, хората на тримата капитани на Педро де Алварадо, и как стигнахме до Тателулко. Имаше толкова мексиканци, които охраняваха високите храмове и идолите, и толкова много укрепления, че повече от два часа нито успяхме да проникнем, нито да ги превземем; но тъй като конете можеха да препускат, макар и повечето да бяха ранени — конниците значително ни помогнаха и избиха с копията си много мексиканци. Тъй като имаше много противници от три страни, хората на двама капитани останахме да се бием с тях, а тези на третия капитан, който се казваше Гутиере де Бадахос, Педро де Алварадо ги изпрати да се изкачат на високото светилище на Училобос, което имаше сто и четиринадесет стъпала, и там те се биха много храбро с противниците и многото жреци, които се намираха в храмовете на идолите. Така ожесточено се съпротивяваха мексиканците, че ги търкаляха по десет-дванадесет стъпала надолу. Незабавно отидохме да им помогнем и оставихме нашите противници, които вървяха подире ни, и имаше голям риск за живота ни, но все пак успяхме да се изкачим по стъпалата. Горе успяхме да подпалим светилищата на идолите и те изгоряха. Издигнахме нашите знамена. След това долу, на равното, продължихме да се бием до падането на нощта и не можахме да надделеem на толкова войска.

Когато на другия ден Кортес и неговите капитани видели от мястото, където се биели, пламъците и пожара на високото светилище, което продължаваше да гори и нашите знамена нависоко, много се зарадвали и капитанът пожелал да бъде сред нас, дори казаха, че ни завидял; но не можеше да дойде, тъй като се биеше на около четвърт левга оттам и трябваше да завладее още много мостове и ями, пълни с вода, да преодолее съпротивата на силния неприятел, за да стигне до

мястото, където бяхме ние с Педро де Алварадо. Четири дни по-късно и Кортес, и Сандовал стигнаха до нас и можехме да отиваме от един лагер в друг по улиците и разрушените къщи, по мостовете, укрепленията и канавките, които вече бяха запълнени и поправени.

Тъй като всички бяхме стигнали до Тателулко, Кортес заповяда на капитаните да прехвърлят хората си на площада и да стоят там на стража, понеже изминавахме повече от половин левга от лагера до полесражението. Стояхме там три дни, без да извършим нищо за отбелязване, защото Кортес ни беше заповядал да не навлизаме в града и да не разрушаваме повече къщи, тъй като отново искал да преговаря за мир.

През тези дни Кортес изпрати пратеници при Гуатемус да го моли да се предаде и да не се страхува; даде му големи обещания, че ще бъде на почит и уважение, че както досега ще управлява Мексико и всички свои градове и земи; изпрати му храна и подаръци: питки и кокошки, череши, смокини и какао, тъй като нямаше нищо друго.

Гуатемус свикал за съвет капитаните си и те го посъветвали да каже, че иска мир и че след три дни ще се срещнат с Кортес да преговарят за мир. През тези дни щели да имат време да узнаят по-ясно волята и отговора на техния Уичилобос, да поправят мостовете и да прокопаят канавки по улиците, както и да направят стрели и укрепления и да се запасят с камъни.

Гуатемус изпрати четирима мексикански първенци с този отговор и ние повярвахме, че мирът е истински. Кортес заповяда много добре да ги нахранят и да им дадат вода и отново ги изпрати при Гуатемус с храна като предишния път. Гуатемус изпрати други пратеници и с тях две богати наметала; пратениците казаха, че Гуатемус ще дойде според уговорката; за да не се разпростирам повече, ще кажа, че нито за миг не беше помислял да идва, понеже го бяха посъветвали да не вярва на Кортес и да не забравя какво бе станало с неговия чичо, великия Монтесума, роднините му и унищожаването на целия този знатен мексикански род. Да каже, че е болен, и всички да излязат на война, да угоди на боговете и те ще им дадат победата, която толкова пъти са им обещавали.

Тъй като чакахме Гуатемус, а той все не идваше, ние разбрахме измамата; в този момент излязоха толкова много мексикански батальони със своите бойни отличия и гербове и така яростно

нападнаха и Кортес, и Сандовал, и нас, че не можехме да ги удържим, сякаш сега започваха войната. Тъй като бяхме малко непредпазливи, смятайки, че вече ще има мир, те раниха много от нашите войници и два коня; обаче без да се хвалим, скъпо платиха за това.

Като видя това, Кортес заповяда да подновим войната и да навлезем в онази част на града, където се бяха оттеглили мексиканците, като разбра, че завладяваме града, Гуатемус изпрати двама първенци да кажат на Кортес, че иска да говори с него при една канавка: Кортес от едната страна, а той от другата; определиха срещата да стане на другия ден сутринта.

Кортес отиде на мястото, но Гуатемус не се появи; вместо него дойдоха двама първенци и казаха, че техният господар не се осмелява да дойде от страх да не би по време на преговорите да стрелят пушките и арбалетите и да го убият. Тогава Кортес обеща с клетва, че нищо лошо няма да му стори, но въпреки това те не му повярваха и казаха, че се страхуват да не му се случи същото като на Монтесума.

Докато разговаряха с Кортес, двамата първенци извадиха няколко питки от едно вързопче, а също кокошка и череши и много спокойно седнаха да ядат, за да покажат, че имат много храна. Като видя това, Кортес заповяда да им кажат, че щом не искат да дойдат с мир, много скоро ще влезе във всичките им къщи, за да види дали действително имат царица и кокошки.

При това положение изчакахме четири или пет дни, без да ги нападаме, и всяка нощ в лагера ни идваха много бедни индианци, които нямаха какво да ядат и бяха изтощени от глад. Кортес заповяда да не ги закачаме, тъй като може би ще променят намеренията си и ще дойдат с мир, но те не идваха, макар че пак изпратихме при тях пратеници с предложение за мир.

В лагера на Кортес имаше един войник, който казваше, че бил ходил в Италия с Великия капитан^[4] и участвувал в битката при Гарелано, Сериньола и в други битки. Говореше за най-различни военни машини и че той щял да направи едно трабуко^[5] на Тателулко; достатъчно били само два дни да стреля по къщите, където се беше укрепил Гуатемус, за да ги накара да се предадат. Толкова неща каза на Кортес за това трабуко, че на края той му нареди да го направи. По искане на войника бяха докарани вар и камъни, дърводелци и всичко необходимо за направата на тази машина; бяха направени две прашки

от въжета и върви и бяха донесени големи камъни, по-големи от делви от по една ароба.

След като това трабуко бе направено според указанията на войника, той каза, че вече може да стреля, и сложиха в прашката един голям камък, обаче той хвъркна право нагоре и вместо да полети напред, тупна до самото трабуко.

Като видя това, Кортес много се ядоса на войника и още повече на себе си, задето му беше повярвал; каза, че го познавал много добре и знаел, че във военните работи, освен за приказки, за нищо друго не го бива; след това заповяда да разрушат това трабуко.

[1] Завоевание. — Б.пр. ↑

[2] Скокът на Алварадо. — Б.пр. ↑

[3] „Мъчениците“. — Б.пр. ↑

[4] Прозвище на прославения испански генерал Гонсало Фернандес де Кордоба, предводител на испанските войски в Италия. — Б.пр. ↑

[5] Старинна стенобойна машина, с която са хвърляли големи камъни. — Б.пр. ↑

ГЛАВА СXXXVI

КАК ГОНСАЛО ДЕ САНДОВАЛ ВЛЕЗЕ С ДВАНАДЕСЕТТЕ БРИГА В ОНАЗИ ЧАСТ НА ГРАДА, КЪДЕТО БЕШЕ ГУАТЕМУС, И ГО ЗАЛОВИ

След като видя, че прословутото трабуко не свърши работа, а Гуатемус нямаше и намерение да се предава и да иска мир, Кортес заповяда на Гонсало де Сандовал да влезе с бриговете в онази част на града, където Гуатемус се беше оттеглил с най-личните си капитани и най-знатните хора на Мексико; заповяда му да не ранява и убива, освен ако го нападнат и дори тогава само да се защитава и да не причинява злини; да разруши къщите и бойниците, които мексиканците бяха направили в езерото. Кортес се изкачи на главното светилище на Тателулко, за да наблюдава как Сандовал ще навлезе с бриговете в града.

Сандовал се устреми неудържимо към мястото, където бяха къщите на Гуатемус; като се видял обкръжен, той се уплашил да не го пленят или убият и вече бил приготвил петдесет големи пироги с добри гребци, за да избяга и да се спаси в блатната трева и оттам да се прехвърли на сушата и да се укрие в други селища. Същото бил заповядал и на своите капитани и на най-първите хора на града.

Като видели, че бриговете нахлуват между къщите им, те се качили на петдесетте канута, като натоварили цялото си имущество, злато и скъпоценности, семейства и жени и се спуснали да бягат през езерото. Сандовал узнал за това и заповядал на всички бригове да оставят разрушаването на къщите и бойниците и да се спуснат да преследват канутата. Той извикал своя приятел Гарсия Олгин, капитан на един много бърз и лек бриг с добри гребци, и го пратил към мястото, където казвали, че избягал Гуатемус със своите големи пироги; наредил му, като го настигне, да не го напада и обижда, а само

да го залови. Самият Сандовал тръгнал с останалите бригове в друга посока. Господ пожела Гарсия Олгин да настигне канутата и пирогите на Гуатемус; по сенниците и мястото, където седял, той разбрал, че това е великият господар на Мексико. Олгин дал знак да спрат, но те не се подчинили и тогава той наредил на стрелците с арбалети и пушки да се престорят, че се готвят да стрелят. Като видял това, Гуатемус се изплашил и казал: „Не стреляйте, аз съм кралят на този град и се казвам Гуатемус. Моля те само да не закачаш моите неща, жена ми, роднините ми, а само мен да отведеш незабавно при Малинче.“ Като чул това, Олгин много се зарадвал, с голяма почит го прегърнал и го прехвърлил на брига заедно с жена му и тридесет първенци; поканил го да седне на едни рогозки и наметала на кърмата и им дал храна. На канутата, които носели имуществото на Гуатемус, той заповядал да вървят с брига, без да се докосне до нищо.

В това време Гонсало де Сандовал заповядал на всички бригове да се съберат и узнал, че Олгин е заловил Гуатемус и го води при Кортес. Той наредил на гребците да гребат с всички сили, настигнал Олгин и му поискал пленника. Олгин отказал да му го предаде, като казал, че го е пленил той, а не Сандовал. Сандовал отговорил, че това е така, но че той е главният капитан на бриговете и Гарсия Олгин се намира под негово командване, понеже му е приятел, му е заповядал да отиде да преследва Гуатемус с лекия си бриг и да го плени; сега като на по-висш командир от него той трябва да му предаде пленника; Олгин продължавал да упорствува.

В това време друг бриг тръгнал с голяма бързина към Кортес, за да му съобщи новината и да получи награда за нея. Казали на Кортес за спора между Сандовал и Олгин и той веднага изпратил капитан Луис Марин и Франсиско Вердуго да повикат Сандовал и Олгин да дойдат с бриговете си, без да спорят повече, да доведат Гуатемус, жена му и сродниците му с подobaваща почит, а той ще определи кому се полага пленникът и кой трябва да получи чест и слава за това.

През това време, докато ги доведат, Кортес заповядал да приготвят един подиум с рогозки, наметала, одри и много храна от тази, която Кортес държеше за себе си. Скоро дойдоха Сандовал и Олгин с Гуатемус; доведоха го и двамата капитани. Като видя Кортес пред себе си, Гуатемус му оказа голяма почит, а той от своя страна го прегърна и се показва много любезен към него и към капитаните му.

Тогава Гуатемус каза на Кортес: „Сеньор Малинче, аз направих всичко, каквото бях задължен да направя в защита на моя град, повече не мога и тъй като идвам насила и пленен при тебе, вземи тази кама, която имаш на пояса си, и ме убий тук с нея.“

Казвайки това, той плачеше със сълзи и ридания: плачеха и всички знатни първенци от свитата му. Чрез доня Марина и Агилар Кортес му отговори ласкаво и му каза, че го цени много повече за това, че се е показал изключително храбър и е защищавал докрай града си, че е недостойно да се вини, а, напротив, трябва да се уважава. Той би желал само, когато видяха, че ще бъдат победени, преди да се разруши градът и да избием толкова много мексиканци, да бяха дошли с мир по своя воля. Но понеже и едното, и другото е вече минало и не може да се промени и поправи, нека отпусне сърцето си — и той, и капитаните му; ще управлява Мексико и провинциите му, както досега. Гуатемус и неговите капитани му отговориха, че са му много задължени, Кортес го попита за жена му и за знатните госпожи, съпругите на капитаните му, за които му бяха казали, че са дошли с Гуатемус. Отговори самият Гуатемус и каза, че е помолил Гонсало де Сандовал и Гарсия Олгин да ги оставят в канутата, с които бяха тръгнали, докато видят какво ще заповяда Малинче.

Кортес веднага заповяда да ги доведат и на всички да дадат от най-хубавата храна, която имаше в лагера; понеже беше късно и беше започнало да вали, той нареди да тръгнат към Куйуакан, а Гонсало де Сандовал и останалите капитани да отидат всеки в лагера си.

Гуатемус и капитаните му бяха заловени на тринадесети август привечер, в деня на свети Иполит, през 1521 година. Благословен да бъде нашият господ бог Исус Христос и света Богородица, Дева Мария. Амин. През целия следобед и до среднощ гърмя, святка се и валя повече от всеки друг път.

След като бе заловен Гуатемус, всички войници сякаш бяхме оглушали; чувствувах се като човек, който вика от някоя камбанария, докато бият камбаните, и в един момент те замлъкват. Казвам това, защото през всичките деветдесет и три дни на война с този град кръсците и виковете не спираха денем и нощем, мексиканските капитани непрекъснато призоваваха на бой своите ескадрони и бойци, други викаха на хората от канутата да нападат бриговете и нас по мостовете и укрепленията, трети забиваха колове във водата, копаеха и

удълбаваха канавки и ями, четвърти правеха мостове и укрепления, други приготвяха стрели, а жените — кръгли камъни за прашките. От светилищата и кулите на идолите не спираха да отекват проклетите им тъпани и барабани и злокобните им тръби. Тъй че денем и нощем имаше страшен шум и не можехме да си чуем приказките. След залавянето на Гуатемус утихнаха всички викове и всякакъв шум. Та затова казах, че се чувствувахме, сякаш току-що бяхме слезли от камбанария.

Да кажем за труповете и главите, които намерихме в къщите, където се беше оттеглил Гуатемус. Казвам и се заклевам, амин, че всички къщи и бойници в езерото бяха пълни с мъртъвци и аз не знам по какъв начин да опиша тази картина, защото по улиците и в самите дворове на Тателулко не можеше да се мине от труповете и главите на умрели индианци. Аз съм чел за разрушаването на Ерусалим, но не съм сигурен дали тук умрелите не бяха повече, защото бяха загинали толкова много жители на града, а и воините от всичките провинции и селища, подчинени на Мексико, които се бяха стекли тук, повечето бяха умрели; както казах, и сушата, и езерото, и бойниците бяха покрити с мъртви тела, които така воняха, че няма човек, който би могъл да издържи на зловонието. По тази причина, след като бе заловен Гуатемус, всички капитани се върнахме в лагерите си и дори на Кортес му стана лошо и го болеше глава през дните, прекарани в Тателулко. Тъй като вонята в града беше непоносима, Гуатемус помоли Кортес да разреши цялото население, което все още се намиреше в Мексико, да отиде по съседните селища, след което им заповяда да напуснат града. Цели три дни и три нощи неспирно се изнизваха мъже, жени и деца, толкова мършави, жълти, мръсни и вонящи, че видът им предизвикваше съчувствие.

След като опразниха града, Кортес ни изпрати да го разгледаме и видяхме къщите, пълни с мъртъвци, а сред тях и някои нещастници, които не можеха да вървят; изпражненията им бяха като на слаби прасета, които ядат само трева. Градът беше сякаш разоран; бяха яли корени на трева и бяха варили дори кората на някои дървета. Не намерихме сладка вода, само солена. Не бяха яли месо от телата на мексиканците, а само от нашите и от пленените тласкалтеки. Малко хора по света са страдали толкова от глад, жажда и продължителни войни, както тези мексиканци.

Сега, когато съм далеч от тези сражения и жестоки битки, които водихме ден и нощ с мексиканците, благодаря на бога, че ме запази жив, и искам да разкажа нещо, което ми се случваше, след като видях как принасяха в жертва и разпаряха гърдите на шестдесет и двамата войници, пленени при поражението на Кортес, и поднасяха сърцата им на идолите. Тъй като всеки ден виждах как водят на заклание моите другари и изтръгват още туптящите им сърца, как им режат краката и ръцете и как изядоха шестдесет и двамата, страхувах се, че ако не днес, утре и с мен ще се случи същото, още повече че на два пъти ме бяха повличали и без малко да ме пленят, но благодарение на бога им се измъквах. Като си помислях за тази грозна смърт, обземаше ме страх и си спомнях поговорката: един път стомна за вода, втори път и тъй нататък; никога не съм се страхувал повече от смъртта.

Казвам това, защото преди да влезем в битката, сърцето ми се свиваше и чувствавах ужас и жалост, оставях се в ръцете на бога и на неговата благословена майка; като започнеше боят, аз се съвземах и ужасът ми веднага преминаваше. Също искам да ви кажа, че сигурно ще ви се види много чуден и необичаен този страх у мен, след като съм участвувал в толкова много битки и опасни срещи с неприятели, и би трябвало сърцето ми да е загрубяло и да има повече безстрашие и кураж у мен.

Нека да кажат тук благородните читатели, които разбират от военни работи и са попадали в положения на смъртна опасност, на какво биха отдали моя страх: на малодушие или на голяма смелост, защото, както казах, усещах с разума си, че трябва да се бия в такова опасно място и волю-неволю трябваше да се страхувам от смъртта повече от всеки друг път, и по тази причина ми се разтреперваше сърцето.

ГЛАВА СXXXVII

ЗА ЗАПОВЕДИТЕ НА КОРТЕС, СЛЕД КАТО БЕШЕ ЗАВОЮОВАН МНОГО ГОЛЕМИЯТ ГРАД МЕКСИКО

Първото нещо, което Кортес заповяда на Гуатемус, беше да поправят тръбите на водопровода от Чапултепеке, за да текне, както преди, водата в Мексико; да почистят улиците от труповете и главите на умрелите и да ги погребат, за да се изчисти зловонието в града; да се поправят всички пътища и мостове и да станат, както преди, да се вдигнат отново къщите и дворците и не по-късно от два месеца жителите да се върнат и да ги населят; той им посочи в коя част да се заселят и коя част да оставят, за да се заселим ние.

Бе събрано всичкото злато, сребро и скъпоценности, които бяха намерени в Мексико, но то се оказа доста малко; носеше се слух, че четири дни преди да го заловят Гуатемус бе хвърлил в езерото всичко останало. Освен това че от златото били откраднали тласкалтеките и воините от Тескуко, Уешосинго, Чолула и останалите приятели индианци, които бяха заедно с нас във войната, и че теулите, които плавали с бриговете, също откраднали една част.

Служителите на хазната на нашия господар — краля — казваха и заявяваха, че Гуатемус е скрил богатството си, а Кортес се радвал, дето няма да го даде, за да го вземе за себе си, и по тази причина решиха да изтезават Гуатемус и господаря на Такуба, който беше негов братовчед и много близък приятел. Без съмнение на Кортес му беше много неприятно, че искаха да измъчват един владетел като Гуатемус заради жаждата за злато, тъй като бяха разпитвали много хора и всички икономи на Гуатемус казваха, че освен златото, което е у служителите на хазната, друго няма; триста и осемдесет хиляди златни песос, което вече бяха претопили и направили на блокчета; от него бе извадена една пета част за краля и още една пета за Кортес.

Когато конкистадорите, които негодуваха срещу Кортес, видяха толкова малко злато, казаха на ковчежника Хулиан де Алдерете, че се съмняват, че Кортес не е искал да бъде заловен Гуатемус, нито да го измъчват него и капитаните му, за да вземе златото. За да не го подозират, Кортес не можа да предотврати мъченията на Гуатемус и на господаря на Такуба. Измъчваха ги, като им горяха краката с врящо масло и на двамата.

Признаха, че четири дни преди това хвърлили в езерото златото, оръдията и пушките, които бяха пленили при бягството ни от Мексико и при поражението на Кортес. До мястото, което посочи Гуатемус, отидоха и се спуснаха добри плувци, но не намериха нищо. Това, което аз видях с очите си, когато отидохме в къщите на Гуатемус, бе как от един басейн с вода извадиха едно златно слънце, подобно на подареното ни от Монтесума, и множество не особено ценни украшения, които принадлежаха на самия Гуатемус. Господарят на Такуба каза, че в къщите си в Такуба, на четири левги от Мексико, има малко злато, да го заведем дотам, той ще ни покаже къде е заровено и ще ни го даде. С него отиде Педро де Алварадо, заедно с още шестима войници, между които бях и аз. Когато стигнахме, този вожд каза, че ни е измамил, за да умре на пътя, нека го убият, защото няма нито злато, нито скъпоценности; така се върнахме без нищо. Тъй и не намерихме повече злато за претопяване.

Като видяхме толкова малко злато, всички капитани и войници се позамислихме и отец де ла Мерсед, Педро де Алварадо, Кристобал де Олид и други капитани казаха на Кортес, че тъй като има много малко злато, да се даде и разпределя на тези, които бяха окуцели, ослепели или оглушали, които се бяха осакатили, които ги болеше стомах, на тези, които се бяха изгорили с барута; казаха, че всички останали, които бяхме малко по-здрави, сме съгласни така да се разпредели златото. Предложиха това на Кортес с тайното намерение, че той ще даде повече от полагащите се части, тъй като имаше голямо подозрение, че е скрил златото.

Отговорът на Кортес беше, че всичко ще се оправи. И понеже всички капитани и войници искахме да видим какъв ще бъде нашият дял, настоявахме да се извади една пета и да се каже по колко песос ни се падат. След като го изчислиха, казаха, че на конниците се падат по осемдесет песос, а на стрелците и щитоносците по шестдесет или по

петдесет, вече не си спомням добре. Никой от войниците не пожела да вземе такъв малък дял. Започнаха да недоволствуват против Кортес и казваха, че ковчежникът е взел златото и го е скрил. Алдерете, за да се оправдае пред нас, казваше, че не издържа повече, защото Кортес е взел, колкото се полага на краля, освен това се приспадат разходите за убитите коне; от купа били извадени също и всички златни украшения, предназначени за Негово Величество; да се разберем с Кортес, а не с него.

И в трите лагера и на бриговете имаше войници, които бяха приятели и близки на Диего Веласкес, губернатора на Куба, и бяха дошли с Нарваес. Те не обичаха Кортес и бяха много зле настроени срещу него; като видяха, че при подялбата на златото не им дава дял, какъвто те искаха, отказаха да го вземат, докато не се открие всичкото злато, независимо в чии ръце е то; заявяваха безсрамно, че Кортес го е скрил.

Кортес беше в Куйуакан и се бе настанил в едни дворци, чиито стени бяха много бели и варосани и по тях чудесно можеше да се пише с въглен и други бои; по тях всяка сутрин можеха да се прочетат много задявки в проза и в стихове, доста злобни, написани като сатири.

В едни се казваше, че слънцето, луната, звездите, морето и земята имат свои пътища и ако някога излязат от курса, за който са създадени, те скоро отново се връщат в пътя; така ще стане и с амбицията на Кортес да командува — ще се върне на мястото си. Други казваха, че по-скоро той ни е завладял нас, отколкото ние Мексико и не трябва да се наричаме завоеватели на Мексико, а завоювани от Кортес; трети гласяха, че не му стигало да вземе част от златото, полагаща му се като на генерал, а искал като тази на краля — ни повече, ни по-малко; четвърти казваха: „О, колко тъжна ще бъде душата ми, докато Кортес не върне всичкото злато, което е скрил!“ Пети казваха, че Диего Веласкес пръснал цялото си състояние и е открил земите по целия бряг на север до Пануко, а Кортес дошъл да го използва и му отнел земята и златото; имаше още много подобни злословия, а и някои думички, които не са за казване в тази история.

Когато сутринта Кортес излизаше от помещенията си и ги прочиташе така, както бяха някои в стихове и в проза, с много хубав стил, с рима във всяка задявка и куплет, с намеци и поуки, понеже и той се смяташе малко нещо поет и за да даде отговори, с които да

слави своите велики и забележителни дела, той също пишеше по стената с добри рими и много на място. Стиховете и куплетите ставаха всеки ден по-безсрамни, докато най-после Кортес написа: „Бяла стена — хартия за глупаци“; на другия ден сутринта се беше появило продължение: „и за умници и истини, които Негово Величество скоро ще узнае.“ Кортес се разгневи и заяви на всеослушание да престанат тези зловни писания, защото ще накаже безсрамниците.

Почти всички имахме големи дългове, за един арбалет дължахме по петдесет-шестдесет песос, други за един меч — петдесет песос и все толкова скъпи бяха всички неща, които бяха купили, а и хирургът, който се казваше Хуан и лекуваше някои лоши рани, и той не оставаше назад с високите си цени за лечението; също така и един аптекар и бръснар, на име Мурсия, полулечител-полушарлатан, и той искаше скъпо, измислиха още тридесет хитрини и мошеничества и искаха всичко да плащаме от дела, който ни се падаше. Кортес пресече това, като назначи двама съзнателни наши другари, които разбираха от сметки и стоки, да оценят колко струва всяко нещо, което бяхме взели на вересия. Беше заповядано да се плаща това, което те кажат и за нещата, и за лечението; който нямаше пари, можеше да плати до две години време.

Понеже виждаше, че много войници най-безсрамно му искаха по-голям дял и говореха, че взел всичко за себе си и присвоил златото, и му искаха пари назаем, Кортес реши да се отърве от тях и заповяда да се населят всички провинции, които смяташе за подходящи. Той изпрати Гонсало де Сандовал да отиде да насели Тустепеке и да накаже няколко мексикански гарнизона, който бяха избили шестдесет и осем души и шест жени от Кастилия, когато бягахме от Мексико, и да основе един град, който бе наречен Меделин; да мине и през Гуасакуалко и да насели пристанището. Също така заповяда на някой си Пинеда и на Висенте Лопес да завоюват провинция Пануко; изпрати Родриго Ранхел да отиде във Виля Рика заедно с Педро де Ирсио; Хуан Алварес Чико изпрати в Колима, Виляфуерте — в Сакатула, Кристобал де Олид — в Мечуакан, а Франсиско де Ороско изпрати да насели Оашака.

Като научили, че сме завоювали и разрушили Мексико, вождовете и господарите на изброените от мен провинции не могли да повярват, че е истина, и понеже земите им бяха далеч, изпратили

първенци да поздравят Кортес за победите и да станат васали на Негово Величество; те искали да се уверят, че Мексико, страшилище за тях, е изравнено със земята. Пратениците носеха големи дарове от злато, което даваха на Кортес, и дори водеха със себе си невръстните си синове, за да им покажат Мексико; за тях Мексико в този момент беше това, което е за нас Троя.

Много любопитни читатели ще ме попитат защо ние, истинските конкистадори, които завоювахме Нова Испания и силния и велик град Мексико, не се заселихме в него, а се пръснахме по други провинции. Причината беше, че в приходните книги на Монтесума видяхме откъде му носеха данъците в злато и къде имаше мини, какао и дрехи, нататък искахме да отидем, особено като видяхме, че от Мексико тръгва такъв личен капитан и приятел на Кортес като Гонсало де Сандовал. А освен това бяхме видели, че селищата около Мексико нямат злато, нито мини, нито памук, а само царевица и магей, от който правеха вино. По тази причина смятахме тези земи за бедни и тръгнахме да се заселваме в други провинции, но всички останахме излъгани.

Спомням си, че отидох при Кортес да му искам разрешение да тръгна със Сандовал и той ми каза: „Кълна се в съвестта си, сеньор Бернал Диас дел Кастильо, че вие се мамите; аз бих искал да останете тук при мен, но щом вашата воля е да заминете с вашия приятел Сандовал, на добър час. Аз винаги съм насреща за всичко, каквото пожелаете; обаче ми се струва, че ще съжалявате, задето сте ме оставили.“

ГЛАВА СXXXVIII

КАК В ПРИСТАНИЩЕТО ВЕРАКРУС ПРИСТИГНА НЯКОИ СИ КРИСТОБАЛ ДЕ ТАПИЯ, КОИТО БИЛ НАЗНАЧЕН ЗА ГУБЕРНАТОР

След като Кортес изпрати капитаните и войниците да умиротворят и заселят споменатите провинции, по това време дойде някой си Кристобал де Тапия, инспектор от остров Санто Доминго, с пълномощия от Негово Величество, извадени от дон Хуан Родригес де Фонсека, епископа на Бургос, които му даваха право на губернаторство над Нова Испания. Той носеше и много препоръчителни писма от самия епископ до Кортес и до много други конкистадори и капитани, които бяха дошли с Нарваес; освен писмата, които бяха затворени и запечатани от епископа, Кристобал де Тапия носеше и други, празни, за да напише в тях каквото поиска, да назначи войници и капитани на длъжности, които сметне за подходящи. Във всички писма имаше големи обещания от страна на епископа, че ще ни възнагради щедро, ако дадем губернаторството на Тапия, и много заплахи, че Негово Величество ще изпрати да ни накажат, ако не го приемем.

Във Виля Рика Тапия представил пълномощията си на Гонсало де Алварадо — брат на Педро де Алварадо, по онова време наместник на Кортес, — тъй като Родриго де Ранхел, който беше главен кмет, не знам какви глупости и нарушения извършил, та Кортес го бе свалил от този пост. Като видял пълномощията, Алварадо ги приел. Колкото до изпълнението им, казал, че ще се съберат кметовете и съветниците на града, за да разговарят и да видят как са придобити тези пълномощия, и всички заедно да им се подчинят, а също и да проверят дали Негово Величество знае, че са изпратени такива пълномощия.

Този отговор твърде не се харесал на Тапия и някои хора, които не обичаха Кортес, го посъветвали веднага да тръгне за Мексико,

където се намира той с повечето капитани и войници. Освен представянето на пълномощията Тапия писа на Кортес по какъв път идва като губернатор; и тъй като Кортес беше много хитър, като видя обещанията и, от друга страна, заплахите на епископа на Бургос, и любезните писма на Тапия, неговият отговор беше още по-ласкателен и пълен с комплименти.

След това той помоли и заповяда на някои от нашите капитани да се срещнат с Тапия: Педро де Алварадо, Гонсало де Сандовал, Диего де Сото Валденебро и Андрес де Тапия. Кортес им нареди да оставят заселването на провинциите и да тръгнат незабавно за Виля Рика, където се намираше Тапия; с тях замина и отец Педро Мелгарехо де Уреа, който имаше дар слово.

Тъй като бил вече тръгнал към Мексико, Тапия срещнал капитаните и свещеника, с приказки и обещания те го убедили да се върне към едно селище, което се казва Семпоал. Там отново му поискали пълномощията, за да видят като какъв го изпраща Негово Величество, дали писмата носят кралския подпис, и тогава те най-смирено ще се подчинят от името на Кортес и на цяла Нова Испания. Тапия отново показал пълномощията, всички капитани ги целунали и докоснали с тях главите си, като с пълномощия на нашия крал и господар. Колкото до изпълнението им, казали, че ще ги апелират пред Негово Величество императора, нашия господар, тъй като явно той не е осведомен как стоят нещата в действителност, че Тапия не е подходящ за губернатор и че епископът на Бургос е против всички конкистадори, които служим на Негово Величество, и е наредил тези неща, без да осведоми добре Негово Величество, и за да облагодетелствува Диего Веласкес и да ожени Тапия за някоя си Фонсека, племенница или дъщеря на самия епископ.

Като видял, че не помагат нито думи, нито писма, ни обещания, ни ласкателства, Тапия се поболя от яд; нашите капитани писали на Кортес за станалото и го предупредили да изпрати кюлчета злато, с които да укротят гнева на Тапия. Кортес много бързо изпратил исканото злато и те купили на Тапия няколко негри, три коня и един кораб и той отново се качил на кораба за Санто Доминго, откъдето бе дошъл.

Като пристигнал там, Кралската аудиенция на острова и монасите от ордена „Сан Херонимо“, които бяха губернаторите,

забелязали, че е забогатял по такъв нечестен начин, и много се разгневили, тъй като още преди да тръгне от Санто Доминго, те го били предупредили да не ходи в Нова Испания, за да не стане причина да се прекъсне нишката за завоюването на Мексико; той обаче не им се подчинил, тъй като имал зад гърба си влиятелния епископ Фонсека, срещу когото отците не могли нищо да кажат, а само да изпълняват заповедите му като президент на Индиите, понеже по това време Негово Величество беше във Фландрия, още не бе се върнал в Кастилия.

ГЛАВА СXXXIX

КАК КОРТЕС И СЛУЖИТЕЛИТЕ НА ХАЗНАТА РЕШИХА ДА ИЗПРАТЯТ НА НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ВСИЧКОТО ЗЛАТО, КОЕТО МУ СЕ ПАДАШЕ ОТ КРАЛСКАТА ПЕТИНКА ОТ ПЛЯЧКАТА В МЕКСИКО

По това време Алонсо де Авила се върна от остров Санто Доминго и донесе поръчителството, за което беше изпратен да преговаря с Кралската аудиенция. Поръчителството ни даваше право да завоюваме цяла Нова Испания, да дамгосаме робите, да разпределяме индианците, както това се правеше обикновено на островите Еспаньола, Куба и Ямайка; това позволение щеше да важи, докато Негово Величество узнае за него или благоволи да заповяда нещо друго.

Кортес смяташе Алонсо де Авила за дързък човек и много не се погаждаше с него, понеже знаеше, че преди е бил слуга на епископа на Бургос, по тази причина винаги гледаше да го държи далеч от себе си. След като се върна от това пътуване, за да му угоди и да го подкупи, той му повери Гуалтитан и му даде малко злато; с това и с ласкателни думи, обещания и уверения, че споменатото селище е много добро и дава хубава рента, той го направи толкова верен свой приятел и служител, че после го изпрати в Кастилия заедно с капитана на своята охрана Антонио де Киньонес.

Те заминаха като пълномощници на Нова Испания и на Кортес и взеха два кораба и петдесет и осем хиляди кастелянос^[1] в златни блокчета, а също и скъпоценностите на великия Монтесума, които бе наследил Гуатемус; това беше чудесен дар, достоен за нашия велик Цезар; имаше много скъпоценности и бисери, някои от тях колкото лешник, много чалчиуис, които са като смарагдите, един от тях беше

голям колкото дланта на ръка и още много други неща, които няма да се спирам да описвам; също така изпратихме няколко парчета от кости на великани, които намерихме в едно светилище в Куйуакан, подобни на тези, които бяхме видели в Тласкала; взеха и три тигъра и други неща, за които сега не си спомням.

С пълномощниците писа на Негово Величество и общинският съвет на Мексико, а също и много конкистадори писахме заедно с Кортес; отец Педро Малгарехо и ковчежникът Хулиан де Алдерете, и всички останали изтъквахме какви големи и добри дела е извършил Кортес в служба на Негово Величество, писахме за всичко, което се бе случило, откакто тръгнахме да завоюваме Мексико, как бе открито Южното море, за което се знаеше, че е много богато; молахме Негово Величество да ни изпрати епископи и свещеници от всички ордени, хора със свят живот и правила, за да ни помогнат по-добре да посеем нашата свята католическа вяра по тези места; всички като един го молахме да благоволи да даде губернаторството на Кортес, защото той е негов много добър и предан служител; да бъде благосклонен към нас, конкистадорите, и към нашите деца и да остави за нас всички кралски длъжности в Нова Испания като ковчежници, касиери, комисионери, кралски писари, екзекутори и началници на крепости и да не ги дава на други хора; помолихме Негово Величество да не изпраща учени хора, защото със своите книги ще разбунтуват тези земи още щом стъпят тук и ще изникнат спорове и различия; писахме му и за Кристобал де Тапия, който дойде, изпратен от дон Хуан Родригес де Фонсека, епископа на Бургос, и че той не беше подходящ за губернатор, ако беше останал, щяхме да загубим Нова Испания; помолихме го също да благоволи да заповяда на епископа на Бургос да не се меси в работите на Кортес и в нашите, защото ще попречи на завоеванията, които оставаха да се извършат в Нова Испания, и на заселването на провинциите, понеже епископът беше заповядал на служителите на Каса де ла Контратасион де Севиля^[2], да не позволяват да се изпраща нито оръжие, нито войници за Кортес и за хората, които бяхме с него; писахме още много други неща на Негово Величество.

Кортес от своя страна също изпразни мастилницата и подробно описа всичко, което се беше случило; излязоха двадесет и една страница и понеже ги четох и разбрах много добре всичките, разказвам това тук; освен това Кортес молеше Негово Величество да му позволи

да залови губернатора на остров Куба Диего Веласкес и да го изпрати в Кастилия, та там Негово Величество да заповяда да го накажат, за да не подстрекава и да не му пречи в Нова Испания, тъй като непрестанно изпращаше от Куба заповеди да убият Кортес.

Да оставим настрана писмата и да кажем за благополучното пътуване на нашите пълномощници: след като тръгнаха от пристанището на Веракрус на 20 декември 1522 година, те слезли в Бахамския канал на брега, а след това по пътя изтървали два тигъра от трите, които водеха, и те наранили няколко моряци, та решили да убият и третия, защото бил много свиреп и не могли да излязат наглава с него.

Продължили пътуването и стигнали до остров Терсера^[3] и понеже Антонио де Киньонес се хвалеше, че е много смел и голям любовник, изглежда, се забъркал с някаква жена и при някакво скарване за нея го намушкали с нож, от което той умрял, така че Алонсо де Авила останал единствен капитан. Продължили пътя си и недалеч от споменатия остров се натъкнали на Хуан Флорин, френски корсар, който им взел златото и корабите, заловил Алонсо де Авила и го отвел като пленник във Франция.

По това време Хуан Флорин беше ограбил и друг кораб, който беше тръгнал от остров Санто Доминго, и взел от него към двадесет хиляди златни песос, голямо количество бисери, захар и говежди кожи и с всичко това се върнал много богат във Франция; там направил големи подаръци на краля и на адмирала на Франция. Цяла Франция била слисана от богатствата, които изпращахме на нашия велик император, и самият френски крал повече от всеки друг път му завидял, че няма дял в тези острови и в Нова Испания.

Тогава именно той казал, че само златото, което нашият господар получава от тези земи, му позволява да води война срещу неговата Франция, макар че по онова време още не беше открито Перу, а само Нова Испания и островите Санто Доминго, Сан Хуан, Куба и Ямайка; разправят, че тогава кралят на Франция изказал или изпратил да предадат на нашия император недоволството му от това, че той и кралят на Португалия са разделили света^[4], без да му дадат някоя част и на него; поискал да покажат завещанието на нашия праотец Адам, дали само тях е оставил за наследници и владетели на тези земи, които

си бяха поделили, без да му дадат нищо, ето защо било позволено да се ограбва и взема всичко, което стане плячка в морето.

След това той отново изпратил Хуан Флорин с друга армада да плячкосва по море, обаче на връщане, след като бил ограбил много кораби и бил взел голяма плячка, между Кастилия и Канарските острови се натъкнал на три-четири военни кораба от Бискайя и едни от едната страна, други от другата го атакували и разбили, и пленили и него, и още много капитани французи; взели и цялата плячка, и самите кораби. После ги отвели в Севиля в Каса де ла Контратасион и оттам ги изпратили за съда на Негово Величество; щом узнал за случая, той заповядал да ги екзекутират по пътя и в пристанището Пико^[5] ги обесили; та така се случи с нашето злато и с капитаните, които го носеха; такъв беше и краят на Хуан Флорин, който го открадна.

Но да се върнем към нашия разказ; корсарите отвели в плен Алонсо де Авила във Франция и го затворили в една крепост, смятайки, че, ще получат богат откуп за него, понеже пренасяше много злато. Алонсо де Авила се уговорил с френския благородник, на когото било възложено да го пази, и му казал, че за да разберат в Кастилия за неговото пленничество и да изпратят откуп, трябва по най-бързия начин да бъдат изпратени всички писма и пълномощия, които носел от Нова Испания, и да бъдат предадени във Върховния съд на Негово Величество на адвоката Нунес, братовчед на Кортес, който беше релатор^[6] в Кралския съвет, или на Мартин Кортес, баща на Кортес, който живееше в Меделин, или на Диего де Ордас, който също беше в съда. Писмата и пълномощията били изпратени по такъв сигурен начин, че стигнали до предназначението си и след това били изпратени на Негово Величество във Фландрия, без да кажат нищо за тях на епископа на Бургос; обаче той все пак узнал и казват, че много се зарадвал, задето златото било ограбено и пропаднало, и злорадствувал по този повод: „Така му се пада на този предател Кортес“, — и казал още някои много грозни думи.

Да оставим епископа и да отидем при Негово Величество, който съжелявал за пропадането на златото, но, от друга страна, се възраждал, че сме му изпратили такова богатство, да му мисли кралят на Франция; с тези подаръци, които му изпращаме, ще може да воюва с него. След това изпратил да заповядат на епископа на Бургос във всичко да оказва помощ и подкрепа на Кортес по отношение на Нова

Испания; той скоро щял да се върне в Кастилия и щял да разреши със съд спора и разприте между Диего Веласкес и Кортес.

Скоро в Нова Испания научихме за загубата на златото и на съкровището на Монтесума, за пленяването на Алонсо де Авила и всичко останало и много съжалявахме. Кортес побърза отново да събере колкото може повече злато и да направи един топ от нископробно злато и сребро, донесени от Мечуакан, за да го изпрати на Негово Величество.

Топът бе наречен Феникс.

Да оставим старите приказки, които нямат значение за нашата история, и да кажем какво се случи с Гонсало де Сандовал и с останалите капитани, които Кортес изпрати да заселват изброените от мен провинции, докато той излее топа и претопи златото, за да ги изпрати на Негово Величество.

[1] Златна монета, по стойност приблизително равна на 10 сегашни песети. ↑

[2] Търговска къща в Севиля (исп.). — Б.пр. ↑

[3] Един от Азорските острови. ↑

[4] Подялбата на новооткритите земи е била установена с няколко були на папа Александър VI, първата от които е от май 1493 г. — Б.ред. ↑

[5] Пристанище в планината Гредос, Испания. ↑

[6] Сановник, който докладва делата и исквете в съда. — Б.пр. ↑

ГЛАВА CXI

КАК КОРТЕС ИЗПРАТИ ПЕДРО ДЕ АЛВАРАДО ДА ОСНОВЕ ЕДИН ГРАД В ПРОВИНЦИЯ ГВАТЕМАЛА И ДА ПРИВЛЕЧЕ ЖИТЕЛИТЕ Й С МИР

Тъй като Кортес в мислите си хвърчеше нависоко и имаше амбицията да заповядва и властвува, и във всичко искаше да прилича на Александър Македонски, пък и имаше добри капитани и безстрашни войници, след като бяха заселени великият град Мексико, Оашака, Сакатула, Колима, Веракрус, Пануко и Гуасакуалко, той научи, че в провинция Гватемала има богати и многочислени селища и мини, и реши да изпрати Педро де Алварадо да я завоюва и засели. Самият Кортес беше изпратил пратеници с мирни предложения в тези провинции, но без успех.

За този поход той даде на Алварадо към триста войници, от които сто и двадесет стрелци с арбалети и пушки и сто тридесет и пет конници, четири топа с много барут, а също и към двеста тласкалтеки и чолултеки и сто най-отбрани мексиканци.

В указанията, които му бяха дадени, се искаше в най-скоро време да привлече местните жители с мир, без да ги напада с оръжие. Той взе и няколко преводачи и духовници — да им проповядват нашата свята вяра, да не им позволяват да правят човешки жертвоприношения, нито да развратничат и да се крадат едни други, ако намери затвори и клетки, в които индианците обикновено държат пленници за угояване, за да ги изядат после, нека ги разбива и да освобождава пленниците; с любов и добра воля да се опита да ги привлече да се подчинят на Негово Величество и във всичко да се отнася много добре към тях. След като се сбогува с всички свои приятели, които бяха в Мексико, Педро де Алварадо се отправи на път на 13 ноември 1523 година.

Кортес му заповяда да мине пътем през едни крепости в провинция Теуантепеке, които се бяха разбунтували, и той ги превзе без бой. Оттам отишъл в Теуантепеке, главното селище на запотеките, те го посрещнали много добре и с мир, тъй като оттам вече бяха идвали пратеници в Мексико и бяха приели властта на Негово Величество, и дори бяха донесли на Кортес хубав дар от злато. От Теуантепеке той отишъл в провинция Соконуско, която по онова време беше с многобройно население, повече от петнадесет хиляди жители, и те също го посрещнали с мир, дали му дарове от злато и станали васали на Негово Величество. От Соконуско стигнал близо до други селища, които се казват Саполитан, и по пътя до един мост на река го причакали много ескадрони, за да не му позволят да мине. С тях той имал битка, тъй като се събрали воини не само от Саполитан, но и от съседните селища, и макар хората на Алварадо да ранили много от тях, не могли да преминат. Сблъскали се три пъти, господ пожелал той да ги победи и те поискали мир.

От Саполитан Алварадо се упътил към едно силно селище, което се нарича Кетцалтенанго и преди да стигне до него, той се сблъскал с жителите му и с техните съседи от Утлатан, главно селище на още няколко други около Кетцалтенанго; те ранили няколко войници и убили три коня; разбира се, Алварадо и хората му също убили и ранили много индианци. След това се заизкачвали към един труден проход, вървейки цяла левга и половина в пълен боен ред. На върха намерили една дебела индианка, която била магьосница, и едно куче от тези, които не лаят, отглеждат ги за ядене, след като ги принесат в жертва. Малко по-нататък се натъкнали на голям брой воини, които започнали да ги обкръжават, и понеже тук планината била много стръмна, конете не могли да продължат, нито да се върнат; стрелците и войниците, въоръжени с мечове и щитове, имали яростна схватка и с бой се спуснали надолу по склона, стигнали до едни оврази, където ги дебнели други многобройни ескадрони, и това било военна хитрост.

Педро де Алварадо и всичките му войници се били много храбро и макар индианците да ранили двадесет и шест, двадесет и седем войници, и два коня, те ги обърнали в бягство, но неприятелите не отишли много далеч и отново се върнали заедно с други ескадрони, като мислели, че ще успеят да разбият Педро де Алварадо. Това се случило до един извор. Индианците се нахвърляли по двама-трима

върху всеки конник, като се мъчели да го съборят, а някои дори улавяли конете за опашките.

Алварадо се видял натясно при толкова много неприятели и едва удържал атаките от всички страни. С точна стрелба с арбалетите и пушките, с удари на мечовете си нашите ги накарали да се отдръпнат. Конниците също не бездействували: с копията си те пронизвали враговете и ги тъпчели с конете, докато на края ги разбили и в продължение на три дни индианците не се събрали да ги нападнат отново. Като видял, че няма врагове, с които да се бие, Алварадо останал два дни в полето, които прекарал в плячкосване и търсене на храна.

След това тръгнал с цялата си войска за Кетцалтенанго и докато почивали и си лекували раните, узнал, че срещу него са тръгнали многочислени противници от всички околни селища и идват решени да победят или да загинат. Педро де Алварадо веднага извел войската си в една равнина; противниците се хвърлили решително в битката, започнали да обкръжават нашите и да ги обсипват със стрели, копия и камъни, но понеже било равно, конниците можели да препускат във всички посоки и атакували, така че скоро обърнали индианците в бягство.

След тази победа околните селища започнали да се страхуват от Алварадо и решили да изпратят пратеници да искат мир; занесли му и дар от нископробно злато, за да се съгласи на мир. Пред Алварадо се явили много първенци с подаръка и след като му оказали почит според техния обичай, те поискали прошка за предишните войни и казали, че са съгласни да станат васали на Негово Величество; поканили го в тяхното селище, тъй като било голямо и близо до други селища и там по-добре щели да го посрещнат, да тръгнел с тях. Алварадо ги приел с много любов и не разбрал тяхната сдържаност. След като ги укорил, че са постъпили зле, като са го нападнали, той приел мира и на другия ден сутринта тръгнал с цялата си войска за Утлатан. Като стигнал, видял една много здрава крепост с две порти: едната имала двадесет и пет стъпала, преди да се влезе в селището, а другата врата излизала на една главна улица, разбита и прекъсната на две места, къщите били прилепени една до друга, а улиците — съвсем тесни; в цялото селище нямало жени и деца, то било заобиколено от ровове и ями; давали им много малко храна и късно, а и вождовете променили поведението си.

Няколко индианци от Кетцалтенанго предупредили Алварадо, че същата нощ възнамеряват да ги изгорят заедно със селището и ще загинат, ако останат в него; в ровове и ямите събрали много ескадрони бойци, та те да ударят от една страна, индианците от Утлатан от друга и с огъня и дима да победят нашите и да ги изгорят живи.

Щом Педро де Алварадо разбрал за голямата опасност, в която се намирали, веднага заповядал на своите капитани и на целия си лагер да излязат незабавно на полето и им казал каква опасност ги грози. Всички се изтеглили много бързо в равнината извън селището. Въпреки това Алварадо продължавал да се отнася много любезно към първенците и вождовете на селището и им обяснил, че са излезли, понеже конете са свикнали да пасат в полето всеки ден; истината била, че къщите били много скупчени и улиците тесни.

Вождовете станали много мрачни, като видели, че нашите напускат селището, и Алварадо повече не могъл да се преструва, че не знае за предателството, което били скроили, и за ескадроните, които били събрали за бой, и заповядал да заловят главния вожд на селището, и го осъдил на смърт чрез изгаряне, а на негово място провъзгласили сина му. След това излязъл извън долищата и имал схватка с ескадроните. След като опитали силата му, те се разбягали.

В това време в голямото селище Гватемала научили за битките на Педро де Алварадо в тази провинция и че във всички излизал победител, а в момента се намирал в земята на Утлатан и оттам правел набези и воювал срещу много селища; Утлатан и неговите васали били врагове на Гватемала, та затова жителите на Гватемала решили да проведат пратеници с дар от злато за Алварадо и да се признаят за васали на Негово Величество; изпратили да му кажат, че ако има нужда от тяхната подкрепа в тази война, те ще се притекат на помощ. Алварадо ги приел благосклонно и им благодарил. За да види дали казват истината и понеже не познавал земята, изпратил да им поискат две хиляди бойци; те му били нужни най-вече за помощ по лошите места на пътя и ямите, които изкопали индианците, за да може да мине: трябвало да се оправи пътят и да се носи товарът. От Гватемала изпратили исканите воители заедно с техните капитани.

Алварадо останал седем-осем дни в провинция Утлатан, като предприемал набези наоколо. Селищата били размирни; дали клетва за подчинение на Негово Величество и след това отново се вдигнали. Там

хората на Алварадо дамгосали много роби и индианки, отделили кралската пета част и останалите поделили между войниците.

После той продължил за град Гватемала, където бил посрещнат и настанен. Първенците на града му казали, че наблизо, до самото езеро, живеели техни врагове, които имали силна крепост и постоянно ги нападали; те добре знаели, че Педро де Алварадо е в града им, но не дошли да се подчинят на краля, както постъпили другите селища; били много лоши и коварни. Селището им се казваше Атитан.

Алварадо изпратил пратеници да ги молят да дойдат с мир и обещал да се отнася много добре с тях; в отговор на благите думи те подложили пратениците на мъчения. Като видял, че няма резултат, Алварадо отново проводил пратеници за мир, но и този път индианците се държали грубо с тях. Тогава лично Алварадо тръгнал и взел със себе си сто и петдесет войници, от които двадесет стрелци с арбалети и пушки, четиридесет конници и двете хиляди гватемалци. Като наближил селището, отново поканил жителите на Атитан да дойдат с мир, но те отговорили с лъковете и стрелите си. Като видял това и че недалеч от там във водата имало крепост, която гъмжала от бойци, той отишъл до брега на езерото и в това време насреща му излезли два големи ескадрона индианци с дълги копия и хубави лъкове и стрели, биейки бойните си барабани, с украшения от пера и гербове. Сражавал се с тях доста време и много войници били ранени, но на края неприятелите не издържали и побягнали да се скрият в крепостта; Алварадо ги последвал със своите войници и скоро превзели крепостта; паднали много убити и ранени, но те щели да бъдат повече, ако не били превзели крепостта. Натикали индианците във водата и те се прехвърлили на едно островче. Тогава нашите ограбили къщите на брега на езерото и излезли в една равнина, засята с царевица, където пренощували.

Много рано на другия ден влезли в Атитан и селището намерили обезлюдено; тогава Алварадо заповядал да обиколят нивите и градините с какао и скоро довели двама индиански първенци. Алварадо ги изпратил тозчас заедно с други индианци, заловени предишния ден, да молят останалите вождове да дойдат с мир, като обещал да върне всички пленници и да ги уважава и зачита, а ако не дойдат, ще ги нападне като жителите на Кетцалтенанго и Утлатан, ще изсече какаовите дървета и ще им причини още много щети.

След тези приказки и заплахи те скоро дошли с мир, донесли дарове от злато и станали васали на Негово Величество. Педро де Алварадо и войската му се върнали в Гватемала. След като прекарвали там няколко дни, без да извършат нищо особено, дошли с мир всички селища от околността, както и други от южния бряг, които се казвали папилес. Те и още много други се оплакали, че по пътя имало едно селище, което се казвало Ицкуинтепеке, а жителите му били много лоши и не ги пускали да минават през земите им, ограбвали селищата им. Последвали много други оплаквания, но не били верни, тъй като хора, на които можело да се вярва, казали, че причината за тази вражда била, че на жителите на Ицкуинтепеке им откраднали много хубави индианки. Педро де Алварадо решил да тръгне против тях с всичките си войници и многото приятели от Гватемала; приближили се, без да ги усетят, и изневиделица ги нападнали рано сутринта, като им причинили големи щети и ги плячкосали; по-добре щеше да бъде да не върши това, а да постъпи по-справедливо. Постъпката му беше много лоша и не според заповедите на Негово Величество.

ГЛАВА CXLI

КАК КОРТЕС ИЗПРАТИ ЕДНА АРМАДА, ЗА ДА УМИРОТВОРИ И ЗАВОЮВА ПРОВИНЦИИТЕ ИГЕРАС И ХОНДУРАС

Кортес научил, че в Игерас и Хондурас има богати земи и златни мини; така му казали и няколко кърмчии, които твърдели, че вече били ходили нататък; тогава заварили индианци да ловят риба, взели мрежите им и видели, че тежестите им са от злато, примесено с мед. Тези кърмчии смятали, че някъде по тези места трябва да има проток, по който да се минава от северната страна на южната^[1], а също така, както разбрахме, Негово Величество бе наредил и заповядал на Кортес навсякъде в новооткритите земи да оглежда много внимателно дали няма проток, провлак или път за Еспесерия^[2].

Дали за да търси злато или заради протока, не знам, но Кортес решил да изпрати за капитан на тази армада Кристобал де Олид, като смятал, че той ще му бъде верен и ще изпълни всичко, какаото му заповяда. Понеже едно такова дълго пътуване по суша е съпроводено с много неудобства, трудности и разноски, той решил да го изпрати по море и му дал пет кораба и един бриг, много добре въоръжени с топове и снабдени с барут; дал му триста и седемдесет войници, от тях сто стрелци с арбалети и пушки, както и двадесет коня. С тях заминали и петима конкистадори от първите, които бяха дошли с Кортес; Олид взел и много войници, които не обичаха Кортес, понеже не им беше дал добри индианци и достатъчно злато.

Указанията, които му дал Кортес, били от пристанището на Виля Рика да тръгне за Хавана и там да потърси Алонсо де Контрерас, стар войник на Кортес, който бил взел шест хиляди златни песос, за да купи коне, касабе, прасета, сланина и други неща, необходими за армадата. Кортес казал на Олид, щом натовари конете, да тръгне за Игерас, закъдето пътят е добър и минава наблизо.

Също така му заповядал, щом слезе на сушата, да основе град, без да глези и избива индианците от тези провинции, а да се опита да ги привлече с мир, да търси злато, да разузнае и разбере има ли проток или проход към южния бряг. Дал му двама духовници, единият от които знаел мексикански, и им поръчал да не пропускат случай да проповядват нашата свята вяра и с благост и кротост да изкоренят разврата и човешките жертвоприношения. Заповядал на Олид да разбива всички дървени затвори и клетки, където държат индианки и индианци за угояване, и да освобождава нещастниците; навсякъде да постави кръстове. Дал му много образи на света Богородица, за да ги оставят в селищата, и му казал следните думи: „Брате Кристобал де Олид, постарайте се да извършите всичко така, както в Нова Испания.“

След като се прегърнали и се разделили с много любов и мир, Кристобал де Олид се сбогувал с всички останали и тръгнал за Виля Рика, където неговата армада го очаквала напълно готова, и отплавал с всичките си войници. При хубаво време стигнали в Хавана, намерили закупените коне и всичко останало, както и петима войници, лични хора, но прогонени от Пануко, понеже бяха скандалджии и побойници. Тези войници посъветвали Кристобал де Олид да се вдигне против Кортес и да не го признава за по-горен от себе си, тъй като там, където отивали, се говорело, че земята била много богата, а и армадата му била добре снабдена и с много коне и войници. След като се споразумели, Олид писал за това на губернатора на острова Диего Веласкес, смъртен враг на Кортес, който отишъл при Кристобал де Олид, и двамата се уговорили капитанът да завладее Игерас и Хондурас от името на краля, а Диего Веласкес да му даде всичко необходимо и да извести за това в Кастилия на Негово Величество, за да даде на Олид губернаторството.

Тук искам да кажа за личността на Кристобал де Олид, че ако беше толкова мъдър и благоразумен, колкото бе храбър и смел като пехотинец и като конник, щеше да бъде един изключителен мъж, но не беше способен да заповядва, а да му заповядват. На възраст бе към тридесет и шест годишен, родом от Баеса или Лирарес^[3], доста висок, кокалест, широкоплещест и тънък в кръста. Беше русоляв, с приятно лице, долната му устна бе като цепната. Разговаряше с дебел и гръмлив глас. Бе приятен събеседник и имаше и други добри качества, беше искрен. Отначало, докато бяхме в Мексико, беше много предан на

Кортес, но тази амбиция да командува, а не да го командуват го заслепи, имаше и лоши съветници, освен това като млад бил слуга в къщата на Диего Веласкес, служил му като преводач на остров Куба и се чувствувал задължен за хляба, който бе ял в дома на Веласкес, макар че беше много по-задължен на Кортес, отколкото на губернатора.

След като се споразумели, с Кристобал де Олид тръгнали много жители на остров Куба, по-точно тези, които го посъветвали да не признава Кортес. Като нямал повече какво да прави на този остров, пък и всички припаси били натоварени на корабите, той заповядал да вдигнат ветрилата и с цялата си армада при хубаво време стигнал до един залив на около петнадесет левги след Пуерто де Кабальос. Стигнал там на трети май и по тази причина нарекъл града, който основал, Триумфо де ла Крус^[4] и назначил кметове и общински съветници, според както му бил заповядал Кортес в Мексико; завладял тези земи от името на Негово Величество и на Ернандо Кортес. Направил всичко това, за да не се усъмнят приятелите на Кортес, че се е опълчил против него, и да се опита да ги направи добри свои приятели, преди да разберат истината; освен това не бил сигурен, че земята, в която отива, е толкова добра, колкото казват, и че има богати златни мини, та затова играел двойна игра; от една страна, ако се окаже, че има богати мини и земята е добре населена, да се вдигне против Кортес, ако не излезе толкова добра, да се върне в Мексико при жена си и Кортес, да му се извини и да се оправдае, като каже, че се е срещнал с Диего Веласкес само за да му даде припаси и войници, нищо повече, което ясно се вижда, тъй като е завладял земя за Кортес. Така разсъждавал според приятелите му, с които споделял. Да го оставим сега да заселва Триумфо де ла Крус; едва след осем месеца Кортес разбра каква е работата. Аз волю-неволю ще трябва да се върна отново при него, но сега ще го оставя, за да разкажа какво ни се случи в Гуасакуалко и как Кортес ме изпрати с капитан Луис Марин да умиротворяваме провинция Чиапа^[5].

[1] От Атлантическия в Тихия океан. — Б.пр. ↑

[2] Островите в Далечния изток. ↑

[3] Селища в Андалузия. ↑

[4] Победа на кръста (исп.). Денят бил Великден, затова дали на селището това име. — Б.пр. ↑

^[5] Чиapas — щат в Южно Мексико, на границата с Гватемала. —
Б.р. [↑]

ГЛАВА СХLII

КАК НИЕ, КОИТО СЕ БЯХМЕ ЗАСЕЛИЛИ В ГУАСАКУАЛКО, УМИРОТВОРЯВАХМЕ ПРОВИНЦИИТЕ, КОИТО ВЪСТАВАХА, И КАК КОРТЕС ИЗПРАТИ КАПИТАН ЛУИС МАРИН ДА ЗАВОЮВА И УМИРОТВОРИ ПРОВИНЦИЯ ЧИАПА, И КАКВО ОЩЕ СЕ СЛУЧИ

В град Гуасакуалко се бяхме заселили много от старите конкистадори и други лични хора, бяхме си поделили големи владения, но отначало всички провинции в Нова Испания се бунтуваха, когато им искахме данъци, и дори убиваха господарите си и испанците, които можеха да заловят безнаказано.

По тази причина постоянно ходехме от селище на селище да ги умиротворяваме и понеже жителите на Симатан не пожелаха да дойдат в нашия град, нито да се подчинят на наредбите, които им изпращахме, капитан Луис Марин реши, вместо да изпраща цяла рота войници, да отидем четирима души, между които бях и аз, за да ги привлечем с мир. Останалите бяха Родриго де Нао, родом от Авила, Франсиско Мартин, полубискаец, а последният се казваше Франсиско Хименес от Ингихуела де Естремадура. Капитанът ни заповяда да отидем кротко и благо да усмирим жителите на Симатан, без да ги обиждаме.

Селищата в тази провинция се намират сред големи блата и пълноводни реки. Като наближихме на около две левги от Симатан, изпратихме пратеници да съобщят защо идваме. Отговорът беше, че излязоха три ескадрона стрелци с лъкове и копиеносци и с първата атака убиха двама от моите другари, а мен ме раниха със стрела в гърлото, кръвта ми изтичаше, без да мога да я спра, и животът ми беше

в голяма опасност; другият ми другар, който не беше ранен, бискаецът Франсиско Мартин, след като двамата посрещнахме неприятелите и ранихме някои от тях, реши да офейка и да се скрие в едни канута, които стояха на брега на една голяма река, наречена Масапа.

Като останах сам и зле ранен, за да не ме довършат, почти зашеметен и без памет, щях да се завра в едни високи хрусталаци, но се свързах и си казах: „О, света Богородице, така ли трябва да умра тук, сред тези кучета!“ Събрах всичкия си кураж и отново изскочих от храстите и се спуснах върху индианците, с удари на меч и ножа си пробих път, макар и да ме раниха втори път, и успях да стигна до канутата, където вече се беше скрил моят другар Франсиско Мартин с четирима индианци, наши приятели, които носеха багажа ни. Докато ние се биехме със симатеките, тези индианци бяха изоставили багажа и се бяха скрили в канутата и това, което спаси живота ни, беше, че противниците ни се забавиха, докато разграбваха нашите дрехи и вещи.

Да оставим това и да кажем как господ бог Исус Христос ни помогна да се измъкнем и да не умрем там. С канутата прекосихме реката, която беше много широка и дълбока, в нея имаше и много крокодили; за да не ни проследят симатеките, останахме осем дни в планината. Скоро в Гуасакуалко научили за случилото се, но индианците, които ни придружаваха, казали, че сме убити; като ни видяха ранени, те офейкаха и ни оставиха сами в битката. Както беше станало обичай по онова време в Ицците, капитан Луис Марин вече бил дал нашите индианци на други конкистадори, изпратил да вземат от Кортес документи за владението им и дори продали имуществото ни. След двадесет дни се прибрахме в града и като ни видяха живи, някои наши приятели много се зарадваха, но тези, които ни бяха взели индианците, съжаляваха.

Като видя, че не можем да усмирим тези провинции и че избиха много испанци, капитан Луис Марин реши да отиде в Мексико да поиска от Кортес още войници, помощ и боеприпаси. Той ни заповяда, докато не се върне, да не излизаме извън града към далечни селища, освен за да търсим храна, и то най-много на четири-пет левги.

Като стигнал в Мексико, капитанът разказал на Кортес за всичко, което се беше случило. Кортес му заповядал отново да се върне в Гуасакуалко и му дал към тридесет войници, между които и често

споменавания от мене Алонсо де Градо. Заповядал също Луис Марин да тръгне с всичките си войници за провинция Чиапа, която се беше вдигнала на война, и да основе там един град.

Щом нашият капитан се завърна с тези заповеди, ние се приготвихме и заедно с новодошлите започнахме да си пробиваме път през едни планини и много опасалата, в които хвърлихме дървета и клони, за да могат да минат конете. С голям труд се добрахме до едно селище, което се казваше Тепусунтлан, поради липсата на друг път обикновено отивахме до него по реката с канута. Оттам продължихме нагоре в планината към едно друго селище, което се казваше Качула и се намираше в провинция Чиапа; това го казвам, защото имаше едно селище със същото име близо до Публа де лос Анхелес. От Качула отидохме в други селца, подчинени ней. Продължихме да прокарваме нови пътища нагоре по реката, която идваше от селището Чиапа, тъй като натам не водеше никакъв път и всички околни селища с основание се страхуваха много от чиапанеките, защото по онова време те бяха най-добрите воители, които бях видял в Нова Испания, по-добри и от тласкалтеките, мексиканците, сапотеките и племето михес. Казвам това, защото Мексико никога не бе могло да ги завладее. По онова време тази провинция беше гъсто населена и жителите ѝ бяха много войнствени и постоянно нападаха своите съседи, плячкосваха селцата, принасяха пленниците жертва и ги изяждаха. Освен това по пътищата за Теуантепеке бяха завардили няколко лоши прохода, за да нападат и ограбват индианските търговци, които минаваха от една провинция в друга; те дори бяха заселили насила някои селища близо до Чиапа, бяха превърнали местните жители в роби и те им обработваха земята.

Да се върнем към нашия път. Продължихме нагоре край реката и приближихме града по велики пости на 1523 година; за годината не си спомням много добре. Преди да стигнем до самото селище, направихме преглед на войската; досега не бяхме сторили това, защото някои жители на града бяха тръгнали да събират данъци от селищата на Качула, които преди нито даваха данъци, нито ни почитаха, пет пари не даваха за нас. Оказаха се налице двадесет и пет конници, годни за бой, и петима негодни, петнадесет стрелци с арбалети и осем с пушки, един топ, много барут, един артилерист, който твърдеше, че бил ходил в Италия; казвам това, защото само се хвалеше, иначе беше много страхлив. Имахме също шестдесет войници, въоръжени с

мечове и щитове, около осемдесет мексиканци, един касик от Качула с няколко първенци, които трепереха от страх и с големи уговорки ги водехме да ни помагат при проправянето на пътя и да ни носят багажа.

Вървахме по пътя в добър ред, тъй като бяхме наближили селищата и винаги имахме напред четирима пъргави войници за разузнавачи, единият от които бях аз. В такива случаи оставях коня си да го водят други, тъй като местността не позволяваше да се препуска, и вървахме винаги половин левга пред войската. Чиапанеките бяха големи ловци и в това време бяха излезли на лов за елени. Щом ни усетиха, те започнаха да се викат едни други с големи стълбове дим.

Като стигнахме до техните селища, намерихме много широки пътища и големи ниви с царевица и зеленчуци. Първото селище, на което се натъкнахме, беше Ецтапа, на четири левги от главното селище. Жителите му бяха избягали и намерихме много царевица и други храни, така че обядвахме и вечеряхме много добре. Докато почивахме там, дотърчаха двама конни патрули и се развикаха: „На оръжие, на оръжие, целите савани и пътища са пълни с чиапанекски воители!“ Ние, както винаги, бяхме готови за бой и ги пресрещнахме извън селището; водихме голяма битка с тях. Чиапанеките бяха въоръжени с прашки, лъкове и стрели, както и с копия, по-дълги от нашите; носеха памучни ризници и украшения от пера; други държаха големи тояги, подобни на боздугани.

На мястото на битката имаше много камъни и с прашките си те ни нанасяха много удари; започнаха да ни обкръжават; още с първите удари убиха двама войници и четири коня и раниха тринадесет души и много от нашите приятели индианци; капитан Луис Марин го раниха на две места. Битката продължи през целия следобед до мръкване; и понеже вече се беше стъмнило, и, от друга страна, бяха видели сечта на нашите мечове и големите поражения от арбалетите и пушките, за наша радост чиапанеките се оттеглиха. Намерихме петнадесет от тях убити и много ранени, които не бяха могли да се оттеглят с останалите. Разпитахме двама от тях, които ни изглеждаха по-лични хора, и те казаха, че цялата околност се готви да ни нападне на другия ден.

През нощта погребяхме убитите, лекувахме ранените; капитанът беше много зле от раните си, понеже за да не напусне битката, не се беше превързал, и загуби много кръв; целия го тресеше.

След това поставихме охрана, съгледвачи и патрули и оставихме конете оседлани; всички бяхме нащрек, защото бяхме сигурни, че още същата нощ щяха да ни нападнат. Беше дадена заповед на конниците как да атакуваме на другия ден: да се разделим на групи по петима и да държим копията си на равнището на очите на противниците, да не удряме в телата, а да бием по лицата и да ги тъпчем с конете, докато ги обърнем в бягство. Луис Марин и ние, старите конкистадори, неведнъж принуждавахме новопристигналите от Кастилия да се сражават по този начин, но някои от тях нарушиха заповедта и гледаха да промушат някой по-войнствен противник в тялото; така четирима души след това не можаха да измъкнат копията си, индианците се нахвърляха върху тях и раняваха и ездачи, и коне. Събираха се шест-седем противникови бойци, обгръщаха с ръце конете и се опитваха да съборят конниците; успяха да смъкнат по този начин един от тях и ако не му се бяхме притекли веднага на помощ, щяха да го отмъкнат и да го принесат в жертва. Той умря след два дни.

Да се върнем към нашия разказ. На другия ден сутринта решихме да продължим пътя си към град Чиапа; с пълно право можеше да се нарече град, тъй като имаше подредени къщи и широки улици и повече от четири хиляди жители, без да се броят множеството подчинени нему селища в околностите му. Както си вървахме по пътя в добър ред, със заредено оръдие, след около четири левги се натъкнахме на цялата войска на Чиапа; полето и склоновете бяха покрити с воини с големи украшения от пера, ризници и дълги копия, лъкове, стрели, камъни и прашки, посрещнаха ни с много крясъци, викове и свирене.

Беше нещо страшно, като се хвърлиха в ръкопашен бой срещу нас и започнаха да се бият като яростни лъвове; нашият черен артилерист си заслужаваше името, защото нито успя да стреля, нито да подпали фитила на топа. Ние се развивахме да пали и той най-последно гръмна, но рани трима от нашите, без да засегне противниците. Като видя какво е положението, капитанът заповяда на конниците да атакуват по петима според уговорката от предния ден; стрелците и останалите войници ни помагаша, но противниците бяха толкова многочислени, че ако няхахме опит от предишните битки или ако бяха други на наше място, щяха много да се изплашат, пък дори и ние се слисахме. Но когато нашият капитан Луис Марин извика: „Напред,

сеньорес, със Сантяго и по тях, пак да ги разбием смело и без страх!“, ние така притиснахме неприятелите, че скоро обърнаха гръб; понеже местността беше много камениста, конете не можеха да препускат и затова се отказахме да ги преследваме.

Продължихме доста непредпазливо по пътя си, тъй като смятахме, че този ден повече няма да се осмелят да ни нападнат; обаче не много далеч от мястото на битката, зад едни височини, ни чакаха много по-големи ескадрони с всичките си оръжия, а някои от тях носеха въжета, за да ги хвърлят като ласа връз конете и да ги събарят; освен това бяха поставили на много места мрежи, с които обикновено ловят елени, та да омотаят конете и нас. Всички тези ескадрони се нахвърлиха върху нашата войска и започнаха да се бият като много юначни и смели воители и скоро ни раниха почти всички; убиха двама войници и пет коня и изтръгнаха четири копия от ръцете на ездачите.

Чиапанеките водеха със себе си една доста стара и много дебела индианка, която имали за богиня и ясновидка; тя им казала, че щом се появи на полесражението, ние тозчас ще бъдем победени. Цялото ѝ тяло беше нашарено с бои и със залепен памук по рисунките; носеше една кадилница с техния тамян и няколко каменни идола. Без никакъв страх тя се хвърли сред нашите приятели индианци, които се биеха всички заедно, и тозчас проклетата богиня бе направена на парчета.

Да се върнем към нашата битка. След като капитан Луис Марин и всички ние видяхме такова множество воители срещу нас и толкова смели, призовахме бог на помощ и ги атакувахме по вече известния начин; така малко по малко ги разбихме, докато на края ги обърнахме в бягство. Някои се скриха между големите скали, а повечето се хвърлиха в близката дълбока река и избягаха с плуване: те са изключително добри плувци. След като ги разбихме, горещо благодарихме на бога; на мястото на битката намерихме много убити и ранени индианци. Решихме да отидем до едно селище, което се намираше до реката, на пътя за града; там имаше много узрели сливи, добре дошли за нас, тъй като бяха богородични пости. Погребахме убитите в места, където местните индианци не можеха да ги намерят, лекувахме ранените войници и десет коня, след което легнахме да спим с добра стража и съгледвачи.

Малко след полунощ по широката и дълбока река безшумно дойдоха пет канута, чиито гребци бяха десет индиански първенци от

две селища близо до главния град на Чиапа. Щом слязоха откъм нашия лагер, стражата веднага ги плени; те се предадоха доброволно. Заведоха ги при капитана, на когото те казаха: „Сеньор, ние не сме чиапанеки, а от една провинция, която се казва Шалтепеке; тези проклети чиапанеки избиха във войни много от нашите хора, а останалите ни принудиха да се заселим тук с жените и децата си; взеха ни цялото имущество и повече от дванадесет години ни държат като роби, работим им нивите и царевицата, карат ни да им ловим риба, отвлечат дъщерите и жените ни. Дойдохме да ви предупредим, че тази нощ ще докараме много канута, за да преминете реката, и ще ви покажем един брод през нея, макар и не много плитък. Ние много ви молим, сеньор капитан, тъй като ще ви направим добра услуга, след като разбиеете и победите тези чиапанеки, да ни освободите от властта им и да ни позволите да се завърнем в родните си места. За да разберете, че не ви лъжем, в канутата, които оставихме скрити в реката при други наши другари и братя, има три златни диадеми за вас, кокошки и сливи.“ Казаха, че преминаването на реката трябва да стане много безшумно, за да не усетят чиапанеките, които бдят и пазят бродовете.

Като разбра какво казаха индианците и голямата помощ, която ни предлагаха за преминаването на тази буйна и могъща река, нашият капитал благодари на бога и се показва много любезен с пратениците, обеща да направи това, за което го молеха, а също така да им даде дрехи и плячка, каквато се намери в градчето. От тях той се осведоми, че при двете битки сме убили и ранили повече от сто и двадесет чиапанеки, но те и за следващия ден събрали много бойци; карали и индианците от селищата, от които били пратениците, да излизат да се бият против нас. Те обаче казаха да не се страхуваме от тях, защото ще ни помогнат. Чиапанеките щели да ни дебнат при реката, тъй като смятали за невъзможно да се осмелим да я преминем; когато направим опит да я прекосим, тогава смятали да ни разбият.

След като ни предупредиха, двама от пратениците останаха при нас, а останалите се върнаха в селището да дадат заповед още преди разсъмване да докарат двадесет канута, което не изпълниха много мъжки. След като заминаха, ние починахме малко през остатъка от нощта с подсилена охрана, понеже чувахме голям шум от воини, които се събираха по брега на реката, и от бойните им тръби и барабани.

Призори видяхме канутата, които идваха, без да се крият, защото, изглежда, чапанеките вече бяха усетили, че жителите на тези селища са се вдигнали срещу тях, че правят крепости и са минали на наша страна; те заловили някои от тях, но другите се укрепили в едно голямо светилище, та по тази причина се водеше война между чапанеките и жителите на тези селища и те веднага ни показаха брода.

Нашите нови приятели ни подканяха по-бързо да преминем реката от страх да не би междувременно да принесат в жертва другарите им, пленени същата нощ. Като стигнахме до брода, който ни показаха, в добър ред започнахме да преминаваме; водата стигаше до гърдите ни и течението ни блъскаше с голяма сила, но бог пожела да преминем на сушата от другата страна. Преди да се изтеглим, излязоха много воини и ни обсипаха със стрели с техните тирадерас и лъкове, и с камъни, а други с копия и раниха почти всички ни, някои дори по на две-три места и убиха два коня; един конник, на име Гереро или Гера, се удави при преминаването на реката, тъй като попадна в един много силен бързей; конят излезе на брега без ездача.

Да се върнем към нашата битка; доста време се бихме, без да ги накараме да отстъпят, нито пък можехме да излезем на брега; тогава ни помогнаха жителите на селищата, които се бяха вдигнали против чапанеките; те удариха в гръб тези, които се биеха с нас при реката, и убиха и раниха доста от тях, тъй като ги мразеха, задето толкова години ги бяха държали в плен. Като видяхме това, ние, конниците, бързо изскочихме на брега, а след нас и стрелците и останалите войници, както и мексиканците. Така ги притиснахме, че избягаха към селищата си и не се видяха повече.

Без да се бавим, ние продължихме към града им в пълен боен ред с развети знамена и с много индианци от нашите нови приятели; влязохме в него и стигнахме до най-гъсто населената част, където се намираха техните големи ку и светилища, но къщите бяха толкова близо една до друга, че не се осмелихме да разположим там нашия лагер, а излязохме на полето, за да не пострадаме, ако решат да подпалят жилищата си. Нашият капитан изпрати да повикат с добро вождовете и капитаните и да им кажат, че ако дойдат с мир, ще им прости миналото, ако ли не, ще ги намерим и избием и ще опожарим града.

Щом чули тези страшни думи, те тозчас дойдоха и дори донесоха подаръци от злато; поискаха извинение, задето ни бяха нападнали, и приеха да станат васали на Негово Величество; също така помолиха Луис Марин да не позволява на нашите нови приятели да палят повече къщи, тъй като още преди да влезем в Чиапа, те бяха опожарили едно селце. Луис Марин им обеща и заповяда също и на мексиканците, и на индианците от Качула да не причиняват повече щети. В този град намерихме три затвора с клетки, в които имаше затворници с нашийници; бяха ги пленили по пътищата. Ние ги извадихме от затворите и ги пуснахме да идат в родните си места, а клетките строшихме. В храмовете на чиапеките намерихме много безобразни фигури на идоли, които те обожествяваха, и много индианци и деца, заклани преди два дни; имаха и други проклети и мръсни обичаи.

Нашият капитан ни заповяда веднага да извикат другите съседни селища да дойдат с мир и да се признаят за васали на Негово Величество. Дойдоха всички и станаха васали на краля; те недоумяваха как ние, толкова малко хора, бяхме успели да победим чиапанеките и се показаха много доволни, тъй като ги мразеха. Капитанът изпрати да извикат и индианците от селището Чамула да дойдат с мир, но техният отговор беше много лош; ние се страхувахме да не повлияят на съседните селища и те да се разбунтуват, та затова решихме незабавно да тръгнем срещу тях и да не ги оставим, докато не ги усмирим. След това изпратихме да повикат първенците на Синакантлан, които бяха разумни хора, мнозина от тях търговци, и им казахме да доведат индианци, за да ни носят багажа, тъй като отивахме към тяхното селище, което беше на пътя за Чамула; поискахме също двеста бойци от Чиапа и те ни бяха дадени.

От Чиапа излязохме сутринта, после преспахме в едни солници, където ни бяха направили колиби, и на другия ден към обяд стигнахме в Синакантлан, където отпразнувахме Великден, Рождество Христово. Оттам изпратихме да извикат с мир вождовете на Чамула и те пак не пожелаха да дойдат. Трябваше да воюваме с тях; до селището им оставаха още около три левги. По онова време Чамула беше трудно превземаема крепост; там, откъдето смятахме да влезем, имаше дълбок ров, а от другите страни беше още по-лошо и по-трудно да се мине.

Още стигнали-нестигнали, тамошните индианци ни обсипаха отвисоко с толкова много стрели, камъни и по-големи стрели,

изстрелвани с тирадерас, че скоро покриха с тях земята; имаха и едни много дълги копия с остриета от кремък, които, както казах и преди, режеха повече от нашите бръсначи; носеха и щитове, които се навиват нагоре, когато не са в бой, и се спускат по време на бой. С такава бързина стреляха със своите тирадерас и лъкове и хвърляха камъни, че раниха петима пешеходци и двама конници; вдигаха страхотен шум, за да ни изплашат.

Като разбра, че конниците не можеха да помогнат поради стръмнината, капитанът заповяда да се върнем в равнината, защото се страхуваше да не ни нападнат воители от други враждебни селища на провинция Киауицтлан. Започнахме след това да ги обстрелваме със стрели и пушки, но не им причинявахме никакви загуби, тъй като прикритията им бяха много здрави; те обаче постоянно раняваха мнозина от нашите.

Така мина денят в битки и те не отстъпваха ни на крачка, когато се опитвахме да влезем в крепостта, имаха прикрития и бойници, зад които стояха към хиляда копиеносци; ако рискувахме да се покатерим по стените, можехме да паднем и да се пребием, не си заслужаваше.

След като обсъдихме по какъв начин трябва да се бием, беше решено да донесем дървета и дъски от едно близко безлюдно селце и да направим бурос или мانتас^[1], всяко едно от които да побира двадесет души; с железни кирки и мотики, които носехме със себе си, и с местните дървени мотики да подкопаем и разрушим крепостта, да отворим дупки в нея, през които да влезем, тъй като през други места беше невъзможно; на повече от левга имаше друг вход, още по-лош и труден за превземане, понеже беше много по-стръмен и това означаваше да влезем в пропаст, така да се каже.

Да се върнем към нашите подвижни прикрития. С тях подкопахме крепостта, макар отгоре да ни заливаха със смола, гореща вода, примесена с кръв, горящи главни и жар, след това хвърляха грамадни камъни, които чупеха нашите прикрития, та трябваше да се връщаме, да ги поправяме и отново да тръгваме срещу тях.

Като видяха, че направихме големи пробиви в стените на крепостта, на бойниците се появиха четирима жреци и други първенци, застанаха зад техните съгъваеми щитове и дървени прикрития и казаха: „Щом искате злато, влезте, тук имаме много“ — и

ни хвърлиха отгоре седем диадеми от фино злато, много огърлици и други предмети, подобни на охлюви и патици, всичко от лято злато, а след това много стрели и камъни. Вече бяхме пробили два много големи отвора, но понеже се беше стъмнило и започна да вали, оставихме битката за другия ден. Преспахме там през нощта с много добра стража; капитанът заповяда на няколко конници, които бяха на равното, да не напускат местата си и да държат конете си оседлани. Чамултеките цяла нощ биха своите бойни барабани и надуваха своите свирки, крещяха и викаха, че на другия ден щели да ни избият, защото така им обещал техният идол.

Като се разсъмна, отново се върнахме с нашите подвижни прикрития да атакуваме, а неприятелите с още по-голям кураж защитаваха своята крепост и раниха петима от нашите; мен също ме удариха с копие и ако нямах толкова памук под ризницата, щяха да ме убият; копието я проби и измъкна цяло валмо памук, но раната беше малка.

Около обяд заваля много силен дъжд, след което падна гъста мъгла; понеже наоколо имаше високи планини, постоянно падаха мъгли и дъжд. Поради дъжда нашият капитан се оттегли малко настрана; аз бях свикнал с битките в Мексико и като падна мъглата, и особено като постихнаха крясъците и виковете, усъмних се, че ще побегнат или вече бягат, което се оказа истина.

Тогава аз и един мой другар влязохме бързо през един отвор в крепостта и заварихме към двеста воители, които се нахвърлиха върху нас с копията си; ако не ни бяха помогнали няколко индианци от Синакантилан, които извикаха нашите войници, там щяхме да си останем. Като видяха, че ни дойде подкрепление; индианците побягнаха; другите бяха избягали с цялото си имущество, с жените и децата си още с падането на мъглата. Нашият капитан с всичките войници влезе през отвора и започнахме да преследваме чамултеките; пленихме много жени, деца и тридесетина мъже, но плячка нямаше, освен храна.

След това се върнахме по пътя към Синакантилан и беше решено да установим лагера до една река, където сега е заселен Сюдад Реал или както още го наричат Чиапа де лос Еспаньолес. Там капитан Луис Марин освободи шестима индианци с жените им да отидат да извикат вождовете на Чамула, да им кажат да не се страхуват и че ще им бъдат

върнати всички пленници. Пратениците заминаха и на другия ден вождовете дойдоха с мир и взеха всички свои хора, не остана нито един.

След като станаха васали на Негово Величество, капитан Луис Марин ми даде това селище на мен, тъй като от Мексико Кортес му беше писал да ми даде нещо добро от завоюваните земи, а също и защото бях много близък приятел на Луис Марин и пръв бях влязъл в селището. Кортес ми изпрати документ за владението, който аз и до ден-днешен пазя; от това селище получавах доходи повече от осем години. По онова време Сюдад Реал още не беше заселен; след като се засели, моето селище се сля с него.

Да оставим това и да се върнем към нашия разказ. Тъй като Чамула бе усмирена, а Уеуицтлан все още не се подчиняваше с мир, нашият капитан реши да отидем до тези селища; казвам тук селища, а всъщност бяха селца, превърнати в крепости. Оставихме ранените и багажа в лагера и с нашия капитан тръгнахме най-пъргавите и най-здравите войници; от Синакантлан ни дадоха към триста воители, които дойдоха с нас; оттам до Уеуицтлан имаше към четири левги.

Намерихме пътищата задръстени с дървета, така че конете не можеха да минат; нашите приятели индианците ги разчистиха и продължихме по-нататък.

Стигнахме до едно от трите селища, което, както казах, беше като крепост, и го намерихме пълно с воители. Те започнаха да викат и да мятат стрели с лъкове и тирадерас, имаха и големи копия и сгъваеми щитовете, както и големи боздугани, които режат като бръснари, също като на чамултеките. Нашият капитан и всички ние се закатерихме към крепостта, която беше много стръмна и по-непристъпна от Чамула. Неприятелите решиха да избягат и да оставят селището без хора и без никакви храни. Синакантеките заловиха двама индианци и ги доведоха при нашия капитан, който заповяда да ги пуснат, за да отидат да извикат първенците с мир, и донесоха подаръци от злато на малка стойност и пера от кетцали, които ценят много, след което ние се върнахме в лагера. Случиха се и други неща, които не са много важни, затова няма да ги разкажа.

След това решихме да отидем да накажем индианците от Симатан, които убиха двама наши воители, за които вече споменах; това се случи, когато аз и бискаецът Франсиско Мартин се измъкнахме

от ръцете им. Тръгнахме за едни селища, които се наричаха Тапелолоа, но трябваше да пресечем много стръмни планини и проходи, та Луис Марин изпрати да помолят вождовете на тези селища да пооправят пътя, за да можем да минем. Те направиха това и минахме с големи усилия, особено конете.

След това отидохме към Текомаякате и Атеапан; по онова време те бяха едно селище и къщите им бяха едни до други; беше едно от големите селища в тази провинция и Кортес ми го бе дал на мен; аз още пазя документа, подписан от него.

Тогава населението беше многобройно и заедно с други селища тамошните индианци прекосиха дълбоката река, която минаваше през селището, и ни нападнаха, като раниха шестима войници и убиха три коня, битката с тях продължи доста време. На края, като преминахме реката, те избягаха, като преди това подпалиха къщите си. Там останахме пет дни, лекувахме ранените и правехме набези, при които взехме много хубави индианки. Изпратени бяха хора да извикат жителите на Текомаякате и Атеапан да дойдат с мир, като им обещахме да върнем пленниците и да им опростим миналото.

Всички индианци се върнаха и отново заселиха домовете си. Те поискаха да освободим жените и децата, както им бяхме обещали. Писарят Диего де Годой съветваше капитан Луис Марин да ги дамгосаме със знака на краля, с който се белязваха тези, които бяха дали клетва за подчинение на Негово Величество и след това се бяха разбунтували без никаква причина, още повече че тези индианци ни бяха нападнали и убили три коня, нека с жените да платят конете. Аз възразих да не ги белязват, тъй като не беше справедливо, те бяха дошли с мир. По този повод Годой и аз си разменихме обидни думи и извадихме, ножовете и двамата излязохме ранени от свадата, но ни разделиха и ни сдобриха отново.

Тъй като капитан Луис Марин беше много добър човек, незлобив, виждайки, че моята молба беше справедлива, заповяда да освободят всички жени и останалите пленници. Оттам пресякохме селището Симатан, а след това и Талатупан. Преди да влезем в това селище, жителите му бяха направили бойници в планината, а наоколо имаше блата. Като стигнахме там, те неочаквано ни обсипаха със стрели и раниха към двадесет души от нашите и убиха два коня; ако не бяхме разрушили техните бойници и прегради, щяха да убият и ранят

много повече. Скоро те се оттеглиха в блатата; индианците от тези провинции са отлични стрелци с лъкове и със стрелите си пронизват дори двойни ризници, подплатени с памук, което никак не е малко.

В Талатупан останахме два дни и изпратихме да извикат жителите му да дойдат с мир, но те не дойдоха. Ние бяхме уморени, а и имаше много блата и тресавища, през които не можеше да мине нито кон, нито човек, без да затъне. Беше решено всички да се завърнем в нашия град Гуасакуалко и на връщане минахме през Чонталпа. Улапа, река Агуалулко, Тонала и оттам в Гуасакуалко. Със златото, което взехме от Чиапа и Чамула, платихме конете, убити по време на битките.

[1] Старинни подвижни прикрития. ↑

ГЛАВА СХLІІІ

КАК ОТИДОХМЕ С РОДРИГО ДЕ РАНХЕЛ ДА УМИРОТВОРЯВАМЕ СЕЛИЩАТА НА САПОТЕКИТЕ И СИМАТАН

Имаше един Родриго Ранхел, когото споменах вече много пъти; той не взе участие в превземането на Мексико, нито във войните в Нова Испания, а много искаше да се прослави, та затова помоли Кортес да му даде хора да отиде да завладее селищата на сапотеките, които се бяха разбунтували, и да му даде за съветник Педро де Ирсио.

Кортес знаеше много добре, че Родриго Ранхел не е за такава работа, тъй като постоянно боледуваше, имаше големи болки от сифилиса и беше много слаб, с мършави крака, покрити с циреи, та затова гледаше да го отклони, като казваше, че сапотеките са много трудни за усмиряване поради високите планини, в които бяха заселени, там конете не помагаха, а освен това постоянно имаше мъгла и роса, пътищата бяха тесни и стръмни, а и много хлъзгави, и по тях можеше да се мине само с катерене на четири крака, не бе за него; тези, които отидат, трябва да водят опитни, яки и пъргави войници.

Тъй като Ранхел беше много упорит, а и бе земляк на Кортес, също от Меделин, на края той се съгласи и както после научихме, Кортес гледал да го изпрати да се затрие, понеже беше със зъл език. Той писа до Гуасакуалко и в писмото изброи десет-дванадесет души, между които и аз, да отидем с Ранхел да му помагаме.

Вече казах за големите планини, в които живеят сапотеките, и че те са много пъргави и жилави хора, с гласове и свирки, които отекват по всички баири. Тъй като трябваше да мъкнем със себе си Ранхел, всичко ни вървеше наопаки; като стигнехме в някое селище, намирахме го опразнено, и тъй като къщите не бяха на едно място, а една на баира, друга в дерето, пък и валеше дъжд, нещастният Ранхел само викаше от болки и никак не ни беше приятно да вървим с него.

Като видяхме, че само си губим времето и че ако случайно сапотеките решат да ни нападнат, каквито са бързи и пъргави, с копия, по-големи от нашите, отлични стрелци с лъкове, а ние можехме да се движим само един по един, страхувахме се да не ни се случи някое нещастие, та затова посъветвахме Ранхел да остави тази черна конкиста, която можеше да стане още по-черна, и всеки да се върне у дома си.

Педро де Ирсио беше първият, който му даде този съвет, остави го и се върна във Виля Рика, където живееше. Ранхел каза, че иска да дойде с нас в Гуасакуалко, защото там било топло и щял да се чувства по-добре; ние, жителите на Гуасакуалко, никак не искахме да водим този досадник и ни беше по-криво, отколкото като тръгнахме с него срещу сапотеките.

След като стигнахме в Гуасакуалко, той каза, че иска да тръгне да умиротворява провинциите Симатан и Талатупан, които, както казах, не пожелаха да дойдат с мир, осланияйки се на големите реки и тресавища, сред които бяха заселени; освен това те са отлични стрелци, имат големи лъкове и стрелят без грешка. Но да се върнем към нашия разказ. Ранхел ни показва пълномощия от Ернандо Кортес, с които той го назначаваше за капитан, за да завоюва именно Симатан и Талатупан, и заповяда на всички жители на града да тръгнем с него. Толкова се страхувахме от Кортес, че макар и с голямо нежелание, като видяхме пълномощията, ние се подчинихме. С Ранхел тръгнахме около сто войници, конници и пешаци, с двадесет и шест стрелци с арбалети и пушки. Минахме през Тонала, Аягуалулко, Копилко, Сакуалко, прекосихме много реки с канута и салове, минахме през селищата на Чонталпа, които бяха мирни. Стигнахме на пет левги от Симатан, сред едни тресавища се бяха събрали всички воители на провинцията и бяха направили огради и дървени укрития, зад които се бяха скрили, бойници, откъдето пускаха стрелите си и стреляха с техните тирадерас; убиха седем коня и раниха осем войници, самия Ранхел го раниха със стрела в лявата ръка, макар и леко.

Понеже ние, старите конкистадори, бяхме казали на Ранхел, че винаги напред трябва да вървят пъргави пешаци да разузнават пътищата и да откриват засадите и че тези индианци умеят много добре да се бият и прилагат различни хитрости, той, какъвто си беше слабохарактерен, се кълнеше, че ако ни бил послушал, това нямало да му се случи, затова отсега нататък ние да сме станели капитани и да

командуваме в тази война. След като излекуваха ранените войници и конниците, той ме изпрати напред заедно с още двама много пъргави войници да разузнавам и ми даде хрътката си; аз го посъветвах конниците да останат назад, а с него да вървят войниците и стрелците с арбалети.

Вървейки по пътя за Симатан, който по онова време имаше многобройно население, ние се натъкнахме на други укрепления, от които ни обсипаха с толкова много стрели, че веднага убиха кучето, и ако не бях добре защитен от ризницата си, и аз щях да остана там, защото се забиха седем стрели в нея и само благодарение на многото памук не ме раниха; все пак ме удариха в крака; ранени бяха и всички мои другари.

Аз започнах да викам на едни наши приятели индианци да кажат веднага да ни се притекат на помощ стрелците и пешаците, а конниците да останат назад, тъй като не можеха да помогнат с нищо, а само щяха да се изложат на стрелите. Скоро нашите ми се притекоха на помощ и изгонихме индианците от укритията им. Те се скриха в тресавищата, откъдето човек можеше да се измъкне само пълзешком и с големи усилия. В това време дойде Ранхел с конниците, наблизко имаше много къщи, изоставени от обитателите си, там си починахме него ден и лекувахме ранените.

На другия ден поехме пътя към Симатан; там има големи степи и сред тях ужасни тресавища. До едно такова тресавище индианците ни бяха устроили клопка: понеже беше равно, предположиха, че конниците ще се спуснат след тях с всички сили да ги настигнат и пронижат с копията си и така ще ги подмамят да навлязат в тресавището, без да го забележат, и ще затънат; така и стана, въпреки че ние многократно предупреждавахме Ранхел за опасността от затъване, ако конете препускат в галоп, и за военните хитрости на тези индианци. Първият, който затъна, беше самият Ранхел; убиха коня му на място и него щяха да убият, ако не бяхме му се притекли веднага на помощ; в тресавището се бяха хвърлили вече много индианци, за да го хванат и отведат жив, а след това да го принесат в жертва; отърва се само със счупена глава.

Отидохме до едно близко селце, чиито жители бяха избягали, за да се лекуват Ранхел и още трима ранени войници. Оттам отидохме в други къщи, също безлюдни, и намерихме едно дървено укрепление с

бойници. Не бяхме си отдъхнали и четвърт час, когато дойдоха много симатеки, обкръжиха ни и убиха един войник и два коня; трудно ги прогонихме.

Нашият Ранхел го болеше главата и понеже имаше много комари, не можеше да спи нито денем, нито нощем; имаше и едни големи прилепи, които го хапеха и му смучеха кръвта. На всичко отгоре непрекъснато валеше и някои от наскоро дошлите от Кастилия, като видяха, че в три битки загубихме единадесет коня и двама войници, а мнозина бяха ранени, посъветваха Ранхел да се върнем, тъй като има много тресавища по тези места, а и той самият беше много зле. Ранхел също желаше да се върне, но за да не излезе решението от него, свика на съвет хора, които като него искаха да се върнат.

В това време ние, двадесет войници, бяхме отишли да се опитаме да хванем някои индианци в какаовите градини, които бяха наблизко; заловихме двама мъже и три жени. Като се върнахме, Ранхел ме извика настрана и ми каза, че много го боли главата, и за съвета, който му дали войниците: да се върне обратно. Аз го укорих и тъй като се познавахме от повече от четири години, още от Куба, казах му: „Това е невъзможно, сеньор! Какво ще кажат за вас, щом разберат, че сте стигнали до самия Симатан и сте се върнали? Кортес няма да одобри това, а злите езици ще приказват, че и в похода срещу сапотеките, и сега не сте направили нищо, въпреки че водите със себе си такива добри конкистадори като жителите на нашия град Гуасакуалко. В името на нашата и вашата чест аз и другите войници смятаме, че трябва да продължим похода; аз и моите другари ще отидем напред да разузнаваме пътя през тресавищата и планините и заедно със стрелците ще стигнем до главното селище на Симатан; дайте моя кон на някой, който умее да върти копие и да го язди, защото засега не ми е нужен; нека конниците да вървят по-назад.“

Като чу това, Родриго Ранхел, какъвто си беше кресльо и бърборко, промени решението си и свика всички войници, и им каза: „Жребият е хвърлен, ще вървим напред, кълна ви се — той винаги се кълнеше, — че Бернал Диас дел Кастильо има право и това е добре за всички.“

Някои войници не бяха съгласни, други сметнаха, че така трябва и в края на краищата тръгнахме в много добър ред и стигнахме в главното селище на Симатан, където имахме ожесточена битка с

местните жители, но скоро ги прогонихме; бягайки, те самите подпалиха много от къщите. Там заловихме петнадесет мъже и жени и ги изпратихме да извикат останалите симатеки да дойдат с мир, като им казахме, че ще им простим, задето са ни посрещнали с оръжие. Дойдоха роднините и съпрузите на жените, на които предадохме цялата плячка, и те казаха, че ще докарат с мир цялото селище, но повече не се върнаха. Тогава Ранхел ми каза: „Обзалагам се, че ме излъгахте, и сега ще отидете с ваши другари и ще потърсите други индианци и индианки, задето ме накарахте да пусна пленените.“

Тръгнахме петдесет войници и аз за капитан и нападнахме някакви колиби между тресавищата, в които не се осмелявахме да влезем, и техните обитатели избягаха през едни буренаци и тръни, които се забиваха в краката. В едни такаови градини заловихме шестима мъже и жени с децата им, върнахме се при нашия капитан и с тях го укротихме. Той ги пусна и тях, за да извикат всички жители с мир, но в крайна сметка не пожелаха да дойдат и ние решихме да се върнем в Гуасакуалко. Така безславно завърши походът срещу сапотеките и срещу Симатан, с който Ранхел искаше да се прослави.

ГЛАВА CXLIV

КАК ВЪВ ВЕРАКРУС ДОЙДОХА ДВАНАДЕСЕТ МОНАСИ ФРАНЦИСКАНЦИ, ЧИИТО ВИКАРИЙ БЕ ОТЕЦ МАРТИН ДЕ ВАЛЕНСИЯ

Вече казах как писахме на Негово Величество с молба да ни изпрати францискански монаси, водещи свят живот, за да ни помогнат да направим християни обитателите на тази земя и да приемат нашата свята вяра, както им я проповядвахме още с влизането ни в Нова Испания. По този въпрос Кортес и ние, конкистадорите, бяхме писали на дон Франсиско де лос Анхелес, който беше магистър на францисканците, а след това стана и кардинал, да ни изпрати благочестиви монаси, за да въздигнат нашата свята вяра сред жителите на новозавоюваните земи.

Дон Франсиско де лос Анхелес благоволи да изпрати дванадесет монаси и заедно с тях отец Терибио Мотолинеа; „Мотолинеа“ го нарекоха вождовете и първенците на Мексико, което на техния език означава беден монах, тъй като всичко, каквото му даряваха за бога, той го раздаваше на индианците и често оставаше гладен; расото му беше дрипаво и ходеше бос; той непрестанно проповядваше и индианците много го обичаха, защото беше свят човек.

Щом разбра, че са пристигнали в пристанището на Веракрус, Кортес заповяда на всички индианци и испанци от селищата, през които щяха да минат, да им преметат пътя; ако замръкнат на път, да им направят колиби, а в селищата да ги посрещат с биене на камбаните, каквито вече имаше навсякъде; да ги приемат с голяма почит, местните жители да носят запалени свещи и кръстове; на испанците заповяда да коленичат и да целуват ръцете и расата на монасите, за да дадат пример за смирение на индианците. Той им изпрати много храна за из път и им писа любезни писма.

Като наближиха Мексико, самият Кортес, придружен от смели и храбри войници, излезе да ги посрещне. С нас дойде и Гуатемус, господарят на Мексико, с всичките свои мексикански първенци и много вождове от други градове. Кортес и всички ние слязохме от конете си; първият, който коленичи пред отец Мартин де Валенсия и целуна ръцете и дрехата му, беше Кортес; последвахме го всички капитани и войници, целувайки расата на монасите; Гуатемус и мексиканските първенци направиха същото.

Когато Гуатемус и останалите касици видяха как Кортес коленичи и целуна ръцете на монасите, те се слисаха, тъй като монасите бяха боси и мършави, със скъсани раса, много жълти и нямаха коне, а ходеха пеш, докато Кортес те го имаха за идол и нещо като техните богове; като го видяха коленичил, всички индианци взеха пример от него и сега, щом видят духовници, посрещат ги и им оказват почит по същия начин. Освен това Кортес винаги говореше на монасите със свален шлем и във всичко им оказваше голямо уважение; наистина тези добри францискански монаси свършиха голяма работа в цяла Нова Испания.

Три и половина години по-късно дойдоха дванадесет доминикански монаси^[1]; техен игумен беше отец Томас Ортис. Те скоро заболяха от сънна болест и всички измряха. След това дойдоха много други и добри монаси от същия орден на Санто Доминго и техният пример се почувствува; те откриха на населението на провинция Гватемала истината за нашата свята вяра и бяха много полежни за всички.

Искам да оставя сега светите дела на монасите и да кажа, че Кортес постоянно се страхуваше да не би в Кастилия епископът на Бургас да събере отново привържениците на Диего Веласкес и да го наклеветят пред нашия господар — императора. Когато баща му Мартин Кортес и Диего де Ордас му писаха, че правят опити да го оженят за сеньора доня Хуана де Сунига, племенница на херцог де Бехар, дон Алваро де Сунига, Кортес се постара да изпрати всичките си златни песос, за да види херцогът неговите големи богатства заедно с героичните му дела и подвизи и Негово Величество да го възнагради и да бъде благосклонен към него. По онова време изпрати тридесет хиляди песос и писмо на Негово Величество.

[1] Францисканците пристигат в Нова Испания през 1524 г., а доминиканците — през 1526 г. ↑

ГЛАВА CXLV

КАК КОРТЕС ИЗПРАТИ ЕДИН КАПИТАН, НА ИМЕ ФРАНСИСКО ДЕ ЛАС КАСАС, ПРОТИВ КРИСТОБАЛ ДЕ ОЛИД, КОГАТО УЗНА, ЧЕ СЕ Е РАЗБУНТУВАЛ С АРМАДАТА

Когато научи, че Кристобал де Олид се е разбунтувал с армадата в съзаклятие с Диего Веласкес, Кортес се замисли; но понеже беше човек с кураж, в такива случаи не се оставяше да му се подиграват и след като писа по този повод на Негово Величество и че смята да изпрати против Кристобал де Олид други свои капитани, пък и тъкмо по това време от Кастилия беше дошъл един благородник, на име Франсиско де лас Касас, негов сродник, на когото можеше да се довери, Кортес реши да го изпрати против Кристобал де Олид с пет кораба, добре запасени с топове и провизии, както и със сто войници.

След като получи големи пълномощия и заповед да залови Кристобал де Олид, Франсиско де лас Касас тръгна от Веракрус с бързите кораби, с кралския герб на бойните знамена и при хубаво време стигнал в залива Триумфо де ла Крус, където беше армадата на Кристобал де Олид.

Когато Кристобал де Олид видял тези кораби в своето пристанище, макар Франсиско де лас Касас да бил заповядал да поставят мирни знамена, той заповядал на две каравели с много топове и войници да защищават пристанището и да не им позволяват да слязат на суша. Де лас Касас също беше смел човек и като видял това, заповядал да спуснат на вода спасителните лодки с много войници, няколко топа, фалконети, арбалети и пушки. Той също тръгнал с тях с намерението по един или друг начин да слезе на брега, а Кристобал де Олид бил решен да го защитава на всяка цена; станала голяма битка в

морето. Лас Касас потопил едната каравела, убил четирима войници и ранил други.

В битката не участвували всички войници на Кристобал де Олид, тъй като два дни преди това той бил изпратил двама капитани с хората им към река Печин да заловят един друг капитан, на име Хил Гонсалес де Авила, който беше тръгнал да завладява тази провинция. Печин беше под управлението на Голфо Дулсе. Олид очаквал неговите хора да се върнат най-много след няколко часа и затова решил да поиска примирие от Франсиско де лас Касас, тъй като бил сигурен, че ако той слезе на сушата, битката е неизбежна; та поискал мир в очакване да се върнат хората му.

Лас Касас решил да прекара нощта на корабите си в морета, далеч от брега, на дрейф, с намерение да потърси друг залив, за да слязат на сушата, защото освен това по време на битката той получил тайно писмо, че някои войници от лагера на Олид ще му помогнат да залови техния капитан, затова непременно трябва да слезе на брега. За щастие на Кристобал де Олид и за нещастие на лас Касас през нощта задухал силен северен вятър, който по тези брегове е много опасен, и корабите му се разбили в брега; лас Касас загубил всичко и тридесет войници се удавили, а всички останали били пленени; държали ги два дни без храна, мокри, тъй като по това време валил силен дъжд, и измръзнали.

Много доволен и триумфиращ, че е заловил Франсиско де лас Касас и останалите войници, Кристобал де Олид ги накарал да му се закълнат, че ще му помагат и ще застанат против Кортес, ако той реши да отиде там лично. След като войниците дали клетва, той ги освободил, задържал само Франсиско де лас Касас като пленник.

Няколко дни по-късно се върнали и неговите капитани, които бил изпратил да заловят Хил Гонсалес де Авила. Като видял, че има двама капитани пленници, Кристобал де Олид бил много весел и доволен и за да научат за новите му подвизи по всички острови, той писал на своя приятел Диего Веласкес в Куба.

След това от Триумфо де ла Крус тръгнал навътре в сушата, към едно селище с многобройно население, наречено Нако; в околностите му имаше други селища, сега всички те са разрушени. Кристобал де Олид разположил лагера си в Нако заедно с пленниците и голям брой войници и оттам изпращал да завоюват нови земи. Един от капитаните

му бил Брионес, един от първите, които го посъветвали да се разбунтува; той бил много буен и в долната си част ушите му били отрязани. Самият Брионес разказал, че това станало в една крепост, още като бил войник, защото той и другите капитани не искали да се предадат. Същият този Брионес по-късно го обесиха в Гватемала като подстрекател на бунт в армията.

Та в лагера на Кристобал де Олид се разнесъл слух, че Брионес се разбунтувал и заедно с всичките си войници тръгнал към Нова Испания, което се оказало истина. Като видели това, Франсиско де лас Касас и Хил Гонсалес де Авила потърсили удобен момент да убият Кристобал де Олид, понеже били без белезници; той не се боял от тях, тъй като се имал за много смел. Та се уговорили с други войници и приятели на Кортес, като кажат: „За краля и в името на Негово Величество за Кортес, против този тиран!“ — да го намушкат с ножове.

Като скроили този план, Франсиско де лас Касас, смеейки се, на шега казал на Кристобал де Олид: „Сеньор капитан, пуснете ме и аз ще отида в Нова Испания да говоря с Кортес, да му обясня как бях разбит и ще ви стана посредник вие да получите губернаторството и капитанството, това е във ваша полза, защото с моето пленничество аз само ви преча във вашите завоевания.“ Кристобал де Олид отговорил, че всичко си е добре така и че се радва, дето има такъв смел мъж при себе си. Като видял това, Франсиско де лас Касас му казал: „Тогава пазете се, някой ден ще ви убия“; Кристобал де Олид не обърнал внимание на думите му, като мислел, че са на шега.

Веднъж по време на вечеря вече вдигнали покривките и лакеите отишли да се хранят, когато на масата останали Хуан Нунес де Меркадо и други привърженици на Кортес, посветени в съзаклатието, Франсиско де лас Касас и Хил Гонсалес де Авила, всеки от тях с по един много остър писарски нож, защото не им позволявали да носят друго оръжие. Говорили за завоюването на Мексико, за успехите на Кортес и на Олид и през ум не му минавало да се пази. В този момент Франсиско де лас Касас го хванал за брадата и го ударил с ножа в гърлото. Заедно с него го нападнали и Хил Гонсалес де Авила, и останалите войници на Кортес и му нанесли много рани. Но тъй като беше много едър и силен, успял да се отскубне и се развикал за помощ, но дали защото всички вечеряли или така му било писано, никой не му

се притекъл на помощ и той се скрил в едни храсталаци, като се надявал неговите хора да му помогнат.

Скоро дотичали негови привърженици, за да му помогнат, но Франсиско де лас Касас продължавал да вика: „За краля, за Кортес, против този тиран, стига сме търпели тиранията му!“ Като чули, че се споменава Негово Величество и Кортес, всички, които дотърчали да защитават Олид, не се осмелили да го сторят: Лас Касас им заповядал да го заловят незабавно. После обявил, че който знае къде е Олид и не го предаде, ще бъде наказан със смърт. Скоро узнали къде се намира, заловили го и го осъдили на смърт; отсекли му главата на площада в Нако. Така умрял, задето бе послушал лоши съветници и бе се разбунтувал против Кортес, забравяйки, че той заради смелостта му го беше направил маестре де кампо и му беше дал много добри индианци.

Щом Франсиско де лас Касас и Хил Гонсалес де Авила се видели свободни, а неприятелят — мъртъв, събрали своите войници и двамата се разбирали много добре. Де лас Касас заселил град Трухильо, дал му това име, защото бил родом от Трухильо в Естремадура; Хил Гонсалес изпратил вестоносци в Сан Хил де Буена Виста, която бил заселил, за да разкажат за случилото се. Той заповядал на своя заместник, на име Армента, да продължат да заселват земите, както дотогава, и да не предприемат нищо ново, тъй като той щял да отиде до Мексико да иска помощ и войници от Кортес и скоро щял да се върне. След всичко това двамата капитани се споразумели да дойдат в Мексико и да уведомят Кортес за случилото се. Аз ще ги оставя тук, докато им дойде времето, и ще кажа какво беше решил да прави Кортес, без да е известен за станалото в Нако.

ГЛАВА CXLVI

КАК ЕРНАНДО КОРТЕС ТРЪГНА ОТ МЕКСИКО ЗА ИГЕРАС, ЗА ДА ТЪРСИ КРИСТОБАЛ ДЕ ОЛИД

Тъй като бяха минали няколко месеца, откакто Кортес беше изпратил Франсиско де лас Касас срещу Кристобал де Олид, той се тревожеше да не му се е случило нещо лошо, от друга страна, се говореше, че тази земя е богата на златни мини. Понеже беше много сърцат човек, той съжаляваше, че беше изпратил Франсиско де лас Касас, а не бе отишъл лично той, но разбира се, не защото смяташе, че лас Касас не е мъж на място и че му липсва смелост.

Обзет от тези мисли, Кортес решил да тръгне. Той оставил в Мексико много топове, както в крепостта, така и в арсенала; поръчал на служителите на хазната, на които предал управлението, да се погрижат за покръстването на местните жители; същото поръчал и на отец Торибио Мотолинеа и на другите праведни монаси францисканци; казал на тези, които оставали, да внимават да не се разбунтува Мексико и другите провинции. За да бъдат по-мирни, той взел със себе си най-главния господар на Мексико, Гуатемус, и още много първенци; взел и вождовете от Мичоакан, и доня Марина, понеже Херонимо де Агилар се беше вече поминал. С него тръгнали много благородници и капитани, жители на Мексико. Придружавали го един духовник и двама фламандски францисканци — и двамата големи теолози, които проповядвали по пътя. Иконом му бил един Каранса, лакей — Хуан де Хасо и Родриго Манюеко, виночерпец Серван-Бехаране, сладкар — някой си Сан Мигел, който живееше в Оашака; взе и големи златни и сребърни сервизи за хранене, които бяха поверени на един Тельо де Медина; камериер му бил Саласар от Мадрид; лекар — лицензиатът Перо Лопес; хирург — майстор Диего де Педраса; взел много пажове, между които и дон Франсиско де

Монтехо, който по-късно стана капитан на Юкатан; двама копиеносци, петима коняри, двама ловци с ястреби, петима шутове, смешници, свирачи и флейтисти, един акробат, един жонгльор, който правеше марионетки, трима мулетари испанци, едно стадо свине, които колежа по пътя; с касиците дойдоха към три хиляди мексиканци с бойните си оръжия, освен многото други, които прислужваха на тези касици.

Като тръгнаха от Мексико, не знам дали ще мога да опиша какво голямо посрещане и празненство имаше по всички селища, през които минаваше Кортес, то беше нещо неопишуемо. По пътя към него се присъединиха още петдесет войници и новопристигнали от Кастилия. Кортес заповяда войската да се раздели надве и да тръгне по два пътя към Гуасакуалко, защото за толкова много хора на едно място снабдяването с храна беше трудно.

В едно селище по пътя, близо до Орисаба, Хуан Харамильо пред свидетели се оженил за доня Марина. Продължавам по-нататък. На път за Гуасакуалко войската стигнала до едно голямо селище, наречено Гуацпалтепеке, което беше владение на Сандовал. Щом в Гуасакуалко научихме, че Кортес идва с толкова много благородници, главният кмет и капитаните изминахме тридесет и три левги, за да го посрещнем с добре дошъл като човек, от когото чакаме облагодетелствуване. Това го казвам, за да видят любознателните читатели колко уважаван беше Кортес и с какво страхопочитание се отнасяхме към него, винаги ставаше това, което той пожелаеше, било добро или лошо.

От Гуацпалтепеке той тръгна към нашия град; и на една река започнаха неприятностите му: преобърнаха се две канута и доста пари и дрехи пропаднаха, а на Хуан Харамильо се затри половината багаж и нищо не можа да бъде извадено, защото реката беше пълна с големи гущери. За преминаването на реката до нашия град бяхме приготвили повече от триста канута, завързани две по две. Посрещнахме Кортес много тържествено с триумфални арки, засади от християни и маври и други забави и развлечения; настанихме го по възможно най-добрия начин заедно с всички от свитата му. Той остана там шест дни.

ГЛАВА СXLVII

ЗА ТРУДНОСТИТЕ ПО ГЛАВНИЯ ПЪТ, ЗА ГОЛЕМИТЕ МОСТОВЕ, КОИТО НАПРАВИХМЕ, И ЗА ГЛАДУВАНЕТО ПРЕЗ ДВЕТЕ ГОДИНИ И ТРИ МЕСЕЦА НА ПОХОДА

Първото, което заповяда Кортес, беше да се пише на неговия иконом във Виля Рика, Симон де Куенка, да натоварят два по-малки кораба със сухари от царевично брашно, тъй като по онова време в Мексико нямаше пшеничен хляб, шест бъчви вино, масло, оцет, сланина, железария и други припаси. Заповяда да тръгнат все край брега; той допълнително щял да им съобщи писмено къде да спрат. Назначи за капитан Симон де Куенка. След това заповяда на всички от Гуасакуалко да тръгнем с него, освен болните. Вече казах, че този град бе заселен от най-старите конкистадори на Мексико и повечето бяха благородници и, сега, когато дойде време да си отдъхнем от големите мъки и да се сдобием с имот и доходи, Кортес ни заповяда да тръгнем на поход от петстотин левги през неприятелските земи; походът продължи две години и три месеца и загубихме цялото си имущество. Но да се върнем на думата си; ние се приготвихме с конете и оръжията, тъй като не се осмелявахме да му откажем, пък дори и някой да се бе възпротивил, Кортес пак щеше да го накара да тръгне насила. Общо от Гуасакуалко и от Мексико се събрахме към двеста и петдесет войници, от които сто и тридесет конници, а останалите — стрелци с арбалети и пушки, без да се броят мнозината новодошли от Кастилия.

Кортес тръгна от Гуасакуалко за Тонала, която се намиреше на осем левги; след това прекоси една река с канута и стигна до друго селище, което се казваше Аягуалулко, пресече още една река на около седем левги от селището; после премина едно солено блато, което

стига до морето, и там му направиха един мост, дълъг близо четвърт левга; беше нещо страшно да се направи мост в блатото. Кортес винаги изпращаше напред двама капитани, жители на Гуасакуалко, единият от които — Франсиско де Медина — беше много оправен човек и отлично умееше да командува местните жители.

След като премина през големия мост, през едни селца, Кортес стигна до друга голяма река, която се казваше Масапа и идваше от Чиапа; моряците я наричат Дос Бокас. Там имаше много канута, завързани две по две. С тях той премина реката и стигна да Икинуапа. Оттам стигна до друга река, която премина по дървени мостове. После през едно блато стигна до друго голямо селище, което се казваше Копилко; оттам започва провинцията Чонталпа, гъсто населена, пълна с какаови градини и много мирна. От Копилко минахме през Накахихуика и стигнахме в Сагуатан и по пътя преминахме с канута още една река, където Кортес изгуби малко железарии.

Като стигнахме в това селище, то беше мирно, но през нощта всички жители избягаха, преминаха от другата страна на една голяма река и се скриха в едни тресавища. Кортес заповяда да отидем да ги търсим в планините; нещо съвсем безполезно и неуместно. Отидохме седем войници, с голям труд преминахме реката и доведохме седмина първенци с децата им; обаче те пак избягаха и останахме сами, без водачи. В това време дойдоха вождовете на Табаско с петдесет канута, натоварени с царевица и други храни. Дойдоха и индианци от моето владение от онова време и докараха няколко канута, натоварени с провизии; тези индианци бяха от Теапа и Текомахаяка.

След това продължихме пътя си към едни други селища, които се казват Тепититан и Ицтапа, и се натъкнахме на една много пълноводна река, наречена Чилапа. Там се забавихме четири дни, докато направим салове. Аз казах на Кортес, че съм чувал за селището Чилапа, което се намира нагоре по реката, и че ще бъде добре да изпратим петима индианци от нашите водачи с едно разбито кану да отидат да докарат канута от Чилапа; с петимата индианци да иде и един войник. Нагоре по реката те срещнали двама касици, които карали шест канута с храна, и с тях и със саловите за четири дни преминахме реката.

Оттам отидохме в Тепититан и го заварихме обезлюден и опожарен; както разбрахме, бяха го нападнали други селища, пленили много хора и подпалили къщите. Три дни вървахме през блатисти

пътища и конете затъваха чак до подпругите; там имаше огромни жаби.

Оттам отидохме в друго селище, което се казваше Ицтапа. От страх индианците бяха избягали на другата страна на пълноводната река. Отидохме да ги търсим и докарахме касиците и много индианци с жените и децата им. Кортес им говори много ласкаво и заповяда да им върнем четирите индианки и тримата индианци, които бяхме заловили в планината. В знак на благодарност те му подариха няколко златни украшения на малка стойност. В селището останахме три дни, защото имаше трева за конете и много царевица; Кортес каза, че би било добре там да се засели един наш град, понеже бе чул, че наоколо има доста многобройно население, което би служило на един такъв град.

Кортес се осведоми от вождовете и търговците на селището по кой път да тръгнем и дори им показва едно платно от енекен, което носеше от Гуасакуалко, на него бяха означени пътищата до Гуаякала, което на техния език означава Голяма Акала, тъй като имат и Малка Акала. Те казаха, че пътят води през много реки и блата и за да стигнем до Темацтепеке, трябва да минем през три реки и едно голямо блато; дотам са три дни път. Кортес помоли всички вождове да дойдат да правят мостове и да носят канута, но те не пожелаха. С печена царевица и други храни се приготвихме за три дни път, като вярвахме, че не ни лъжат. Обаче, за да ни махнат от къщите си, те казаха, че пътят е само три дни, а се оказа, че е седем; стигнахме до реките без мостове и без канута; наложи се да правим мостове от много дебели дървета, по които минаха конете. Всички капитани и войници ходихме да сечем дървета и да ги носим; мексиканците ни помагаша, колкото можеха. Докато направим мостовете, се забавихме три дни, през които нямахме нищо друго за ядене, освен трева и едни корени, които индианците наричат кекешке^[1]; обринаха ни се езиците и устата.

След блатото вече нямаше никакъв път и трябваше да го проправяме с мечовете си; мислехме, че след два дни ще излезем право до селището, обаче една сутрин стигнахме на същото място, откъдето бяхме започнали да си пробиваме път. Кортес щеше да се пръсне от яд, особено като разбра, че хората недоволствуват против него и похода му, от това, че при този глад той мисли само за себе си и не обмисля добре нещата, че е по-добре да се върнем, преди да измрем от глад.

Имаше и друга беда — гората беше много гъста и висока, почти не се виждаше небето. Дори и да се качеше човек на някое високо дърво, за да се ориентираме, наоколо не се виждаше нищо, освен стръмни планини и гори; от водачите двама избягаха, а този, който остана, не можеше да ни помогне нито за пътя, нито за нещо друго.

Тъй като Кортес беше много усърден във всичко и не си пестеше труда, носехме и морски компас, и кърмчия водехме — той се казваше Педро Лопес. Като разгледа рисунката на платното от Гуасакуалко, той заповяда да се движим по компаса през планините; с мечовете си пробивахме път право на изток, накъдето според рисунката се намираше селището. Кортес каза, че ако на следващия ден не излезем до селището, сам не знаел какво ще правим; много от нашите войници, а и всички останали желаеха да се върнем в Нова Испания.

Все пак продължихме през планината и бог пожела да видим няколко отсечени преди време дървета, а след това и малка пътечка. Аз и кърмчията Педро Лопес се върнахме назад да съобщим на Кортес радостната новина, че напред има селище. Преди да стигнем до него, имаше една река и тресавище; с голяма мъка ги преминахме и нахълтахме в селището, което същия ден беше опразнено от жителите си, и намерихме много храна, царевича, боб и други зеленчуци. Както бяхме изгладнели, наядохме се до насита и конете се оправиха; за всичко благодарихме на бога. По пътя бяха умрели акробатът и трима испанци от новодошлите от Кастилия; умираха и индианци от Мечуакан, и мексиканци, а много други заболяваха и оставаха по пътя като безнадеждни.

Понеже селището беше безлюдно и нямахме нито преводач, нито водач, Кортес изпрати двама капитани с хората си да търсят индианците из планината и по околните стопанства. Други войници тръгнаха с няколко канута по реката и срещнали много жители на селището; с големи уговорки и обещания доведоха тридесетина от тях, все вождове и жреци. Кортес им говори много ласкаво, а доня Марина превеждаше. Те донесоха много царевича и кокошки и ни показаха пътя до съседното селище Сигуатепекад, което се намираше на три дни път, или около шестнадесет левги.

Преди да продължа по-нататък, искам да кажа, че при големия глад, който прекарахме и испанци, и мексиканци, изглежда, някои касици от Мексико бяха заловили двама-трима индианци от селищата,

през които минахме, и ги криеха, облечени с техните дрехи; по пътя ги колели и ги печели на пещи под земята, върху камъни, както правеха преди в Мексико, и ги изяждали; също така бяха заловили и двама водачи, които бяха избягали, и ги бяха изяли.

Това стигна до ушите на Кортес и по съвет на Гуатемус той заповяда да извикат мексиканските вождове и много ги кори, каза, че ако това се повтори, ще ги накаже; един францискански монах им държа проповед за свети и добри неща. След като проповедта свърши, Кортес заповяда за назидание да изгорят един мексикански индианец; макар да знаеше много добре, че всички са виновни, той се престори, че не знае за другите, а само за този, когото заповяда да осъдят на смърт чрез изгаряне.

Няма да разказваме надълго и нашироко за останалите мъки и страдания, които преживяхме, нито за музикантите, които в Кастилия бяха свикнали на подаръци, а не на трудности, и всички се разболяха от глад и не можеха да свирят, освен един, когото никой не искаше да слуша, защото свирнята му приличаше на вой на лисици и чакали; по-добре да имаше царевица да ядем, нежели музика.

Някои хора ме попитаха защо при този мъчителен глад не ядяхме свинете от стадото, което водеха за Кортес, тъй като за глада няма закон, дори и на краля да бяха, и защо Кортес не беше заповядал да се поделят по равно на всички. На това аз отговарям, че икономът на Кортес Гиней, един двуличен човек, беше пуснал слух, че свинете се издавили при преминаването на една река и ги изяли акулите и гущерите; за да не ги виждаме, караха ги винаги на четири дни път след нас. Освен това ние бяхме толкова много войници, че и за един ден нямаше да стигнат на всички; по тази причина не изядохме свинете, а и за да не разгневим Кортес.

Навсякъде по селищата и пътищата, по които минавахме, ние оставяхме забити кръстове; имаше много подходящи за тази цел дървета, особено сейбата^[2]. Оставяхме и надписи на места, където можеха да се четат, в които пишеше: „Оттук мина Кортес на тази и тази дата“; това се правеше в случай че тръгнат да ни търсят, да знаят накъде сме.

Да се върнем към нашия път за Сигуатепеке. С нас тръгнаха към двадесет индианци от Темацтепеке и ни помогнаха да преминем реките на салове и с канута, а освен това ни послужиха за пратеници и

отидоха да кажат на вождовете на Сигуатепеке да не се страхуват и че ние няма да им причиним зло; така много от тях останаха по къщите си.

[1] Кекекскик, т.е. лютиво. ↑

[2] Американско тропическо дърво с яркочервени цветове. —
Б.пр. ↑

ГЛАВА CXLVIII

КАКВО ОЩЕ СЕ СЛУЧИ ПО ПЪТЯ

Като стигнахме в споменатото селище, Кортес даде на касиците и първенците хубави чалчиуис от Мексико; той се осведоми накъде отива много пълноводната и буйна река, която минаваше край селището. Казаха му, че се влива в едни блата, където има селище, наречено Уейтаста, а до него друго голямо селище, което се казва Шикаланго. Кортес реши, че няма да бъде зле да изпрати двама испанци с канута на северния бряг и да узнаят къде е капитан Симон де Куенка с двата кораба, натоварени с провизии за из пътя.

Единият от войниците беше Франсиско де Медина и на него Кортес даде пълномощия на капитан наравно със Симон де Куенка поради това, че беше много пъргав и се оправяше с езика навсякъде. По-добре да не му беше давал никакви пълномощия; като слязъл надолу по реката и стигнал в Шикаланго, където бил капитан Симон де Куенка с двата кораба, Франсиско де Медина му предал писмата на Кортес, а след това и своите пълномощия на капитан; по тази заповед двамата капитани се скарали кой да командува, уловили се за оръжието и понеже и войниците се разделили на два лагера, избили се помежду си — от двата кораба останали живи само шест-седем души. Като видели тази свада, индианците от Шикаланго и Уейтаста нападнали и оцелелите, избили ги и изгорили корабите; това научихме едва след две години и половина.

Да се върнем в Сигуатепеке; първенците казаха на Кортес, че оттам до Уайкала има три дни път и се минават три реки, едната от които е много широка и дълбока, а зад нея се намират много лоши тресавища и големи блата; без канута няма да минат нито конете, нито войската.

Кортес изпрати двама войници с трима индиански първенци да огледат реката и тресавищата и по какъв начин ще можем да ги преминем. Единият от войниците видял реката и някакви малки канута в нея и решил, че с тяхна помощ и с направата на мостове ще може да

се премине; той не си направил труда да отиде да види и тресавището, което бе на една левга оттам. Върна се при Кортес и му докладва, че с мостове реката може да се премине, като смятал, че тресавищата няма да са толкова трудни, както после се оказа.

След това Кортес изпрати мен и един войник, на име Гонсало Мехиа, да отидем заедно с няколко първенци от Сигуатепекад до селището Акала, което се състоеше от двадесетина селца, някои от тях на сушата, други на малки островчета, и всички индианци се движеха с канута по реките и блатата. Още първата нощ нашите водачи избягаха; както научихме по-късно, те враждували и водели войни с Акала и затова не се осмелили да дойдат с нас; наложи се да продължим без водач и с голяма мъка преминахме тресавищата.

Като пристигнахме в първото селище на Акала, намерихме жителите готови за бой; с ласкателства и с подаръци от мъниста ние ги молихме да отидат до Сигуатепекад при Малинче и да занесат храна. Изглежда, те не знаеха нищо за похода на Кортес, на другия ден научиха от индиански търговци тази новина. Тогава вождовете се показаха по-приятелски настроени и казаха, че като дойде при тях Кортес, те ще му служат и ще му дават храна, но не желаят да отидат в селището на враговете си.

Докато разговаряхме с вождовете, дойдоха двама испанци и донесоха писма от Кортес, в които той заповядваше с възможно най-голямо количество храна да тръгнат назад, тъй като жителите на селището, където го бях оставил, избягали и нашите хора останали без царевица; съобщаваше ми също, че е тръгнал към Акала и да внимавам вождовете да не изчезнат. Испанците, които донесоха писмото, ми казаха, че Кортес изпратил нагоре по реката други четирима испанци, трима от които новопристигнали от Кастилия, да търсят храна из тамошните селища, но не се върнали и ги смятали за убити, което после се оказа истина.

Да се върнем при Кортес, който за два дни стигнал до голямата река, за която споменах; веднага наредил да започнат да правят мост. Майсторили го четири дни от дебели и големи дървета и като го завършили, индианците от Акала много се дивили на направата му. Кортес тръгнал с всичките си войници от Сигуатепекад без царевица и други храни и през това време, и през четирите дни, докато правели моста, не хапнали нищо и умирали от глад, макар някои от старите

войници да сечели едни много високи дървета, прилични на палми, чийто плод е като костеливи орехи, та ти печели, чупели ги и ги ядели.

Същата нощ, когато завършили моста, аз пристигнах с моите трима другари със сто и тридесет товара царевица, осемдесет кокошки, мед, боб, сол, яйца и други неща за ядене. Както бяха прегладнели, като усетиха, че идвам, войниците се нахвърлиха и взеха всичко, не оставиха нищо за Кортес и за останалите капитани, колкото и да виках: „Не пипайте, това е за капитан Кортес!“ Също така икономът му Каранса и домакинят Гинейа прегръщаха царевицата и молеха да им оставят поне един товар. Понеже беше тъмно, войниците викаха: „Вие и Кортес си отядохте на свинско!“ — и всичко задигнаха.

Когато научи как бяха взели храната, без нищо да му оставят, Кортес побесня от гняв и започна да тропа с крак; толкова беше ядосан, че реши да разследва кой е взел провизиите; казаха му и репликата за свинското; той разбра, че от гневене няма полза и виковете му са глас в пустиня, и заповяда да ме извикат; веднага започна да ме ругае защо не съм опазил храната. Аз му отговорих, че негова милост можеше да изпрати охрана, но дори и той лично да беше дошъл да я пази, пак щяха да му я вземат, защото за глада закон няма, бог да ни пази от него.

Като видя, че нищо не можеше да се направи, а беше в нужда, Кортес ми заговори с благи думи в присъствието на Сандовал и ми каза: „О, сеньор и брате Бернал Диас дел Кастильо, моля ви за бога, ако сте скрили нещо по пътя, разделете го с мен; като знам колко сте предвидлив, сигурен съм, че сте донесли нещо за вас и за вашия приятел Сандовал!“ Като чух думите му и като видях как ги каза, аз го съжалих. Сандовал също ми рече: „Кълна се, че нямам и шепа царевица.“

Тогава им казах, че след полунощ, като заспи целият лагер, ще отидем да вземем двадесет товара царевица, двадесет кокошки, три делви с мед, боб, сол и две индианки, които да правят хляб. Кортес от душа се зарадва и ме прегърна. Сандовал каза, че иска да дойде с мен за храната. Споменавам този случай, за да видят любознателните читатели на какви изпитания са подложени капитаните в новооткритите земи, че даже страшният Кортес нямаше какво да яде, а Сандовал не се довери на никого и макар че имаше много войници, които можеше да изпрати, лично той тръгна с мен.

Продължихме пътя си и след около една левга стигнахме до непроходими тресавища. Колкото и да хвърляхме дървета и клони, конете затъваха и се уплашихме, че нито един от тях няма да се измъкне жив. Все пак продължихме напред, тъй като на разстояние половин изстрел с арбалет имаше твърда земя. Като се добрахме до нея, благодарихме на бога. Кортес ме изпрати отново в Акала да пазя касиците и да изпратя храна за из пътя. В деня, в който стигнах в Акала, изпратих сто души, натоварени с царевица и други провизии. Този път Кортес избърза напред с Луис Марин и Сандовал и разпределиха храната. На другия ден към обяд пристигнаха в Акала, посрещнати с добре дошли от касиците, които бяха донесли храна.

ГЛАВА CXLIX

КАКВО СТОРИ КОРТЕС, СЛЕД КАТО ПРИСТИГНА В АКАЛА

След като пристигна в Уейакала, Кортес разпита касиците за пътя, който трябваше да следваме, знаят ли нещо за други хора като нас, с бради и коне и дали са виждали кораби в морето. Те отговориха, че преди осем дни тук дошли много мъже с бради и жени от Кастилия, коне и три акалес, по тяхному — кораби; Кортес много се зарадва на тази новина. Донесоха ни едно платно с означени на него всички селища, реки, блата, тресавища и други препятствия по пътя, по който трябваше да продължим. Кортес ги помоли да направят мостове и да докарат канута за преминаването на реките, тъй като имаха много хора и големи селища. Касиците казаха, че наистина са двадесет селища, но не всички им се подчиняват, особено едни, които се намират между реките; затова е необходима да изпрати от своите теулес, та да ги накарат да донесат царевица и други неща.

Кортес реши да изпрати Диего де Масариегос, братовчед на ковчезника Алонсо де Естрада, който беше станал губернатор на Мексико, за да види, че го цени и уважава, като го изпраща като капитан в тези селища. Тъй като Масариегос наскоро беше дошъл от Кастилия, та още нямаше достатъчен опит, Кортес тайно му препоръча да вземе и мен със себе си и да се вслушва в съветите ми.

С Масариегос тръгнахме към осемдесет войници с канута, които ни дадоха касиците. Като стигнахме в споменатите селища, те ни посрещнаха с мир и охотно дадоха от всичко, каквото имаха; натоварихме около сто канута с царевица, кокошки, мед, сол и други храни, както и десет индианки робини; с нас дойдоха и касиците да видят Кортес; така че имаше храна в изобилие за целия лагер. Четири дни след това всички касици избягаха, останаха само трима водачи, с които продължихме пътя си. Пресякохме две реки; първата по мостове, които разрушихме, след като всички преминахме, а втората със салове.

Стигнахме в една подчинено на Акала селище, чиито жители бяха избягали; потърсихме храна, но те я бяха скрили в гората.

Да оставим сега нашите мъки и страдания по пътя и да кажем как великият касик на Мексико — Гуатемус, и други мексикански първенци се наговорили да ни избият всички и да се върнат в Мексико. Като стигнат до своя град, смятали да съберат много воини, да нападнат нашите войници, които бяха останали в Мексико, и да ги избият. Двама велики касици, Тапия и Хуан Веласкес^[1], разкриха заговора пред Кортес. Този Хуан Веласкес беше главен капитан на Гуатемус, когато воювахме с тях за Мексико.

Кортес разпита и други, които бяха замесени; те признаха, че понеже ни виждали как вървим по пътя непредпазливо и повечето недоволни, голяма част от войниците болни, почти винаги гладни, от глад бяха умрели четирима музиканти, акробатът и единадесет-дванадесет войници, а други четирима войници се бяха върнали назад към Мексико, предпочитали да загинат, отколкото да продължат напред и били решили при преминаването на някоя река или тресавище да ни нападнат, защото мексиканците бяха повече от три хиляди, всички въоръжени със своите оръжия, а някои и с мечове.

Гуатемус призна, че това е истина, но не е излязло от него; че той не знае дали всички мексиканци биха се съгласили да участвуват в такова дело; че той никога не е мислил да го извърши, а само са говорили за такава възможност. Главният касик на Такуба каза, че той и Гуатемус са говорили, че е по-добре да умрат така, отколкото всеки ден да гинат от глад по пътищата.

Без да търси повече доказателства, Кортес заповяда да обесят Гуатемус и господаря на Такуба, който беше негов братовчед. Преди да ги обесят, монасите францисканци се опитаха чрез доня Марина да ги принудят да приемат божията вяра. Като го качваха на бесилката, Гуатемус каза на Кортес: „О, Малинче, още преди много дни аз разбрах, че ти ще погубиш живота ми, че думите ти са измамни; защо ме убиваш несправедливо? Нека бог ти потърси справедливост, защото аз я загубих, когато се предадох в ръцете ти в Мексико.“ Господарят на Такуба каза, че смята смъртта си за достойна, щом умира заедно със своя господар Гуатемус.

Честно казано, аз много съжалявам за Гуатемус и за неговия братовчед, защото ги познавах като големи господари и по пътя те ми

оказваха почит по най-различни поводи, особено с това, че ми даваха индианци да събират трева за коня ми. Според всички тяхната смърт беше много несправедлива.

От страх да не се разбунтуват мексиканците, след като обесихме техните господари, продължихме пътя си в пълен боен ред; но те бяха толкова измъчени от глад и болести, че не им беше до това. Със салове преминахме една дълбока река и стигнахме до някакво безлюдно селце; потърсихме храна и намерихме осем индианци, които бяха жреци на идоли; те охотно дойдоха с нас в селището. Кортес им каза чрез доня Марина да не се страхуват и да отидат да накарат останалите жители да донесат нещо за ядене. Те помолиха капитана да заповяда на хората си да не се приближават до идолите им, които се намираха до къщата, в която беше настанен. Кортес обеща, но им каза, че тези идоли от глина и старо дърво са зли и ги мамят; толкова неща им проповядва заедно с монасите и доня Марина, че те накрая обещаха да се откажат от идолите си; след това донесоха двадесет товара царевица и няколко кокошки.

Кортес ги попита преди колко слънца бяха видели мъжете с бради като нашите. Отговориха, че това било преди седем слънца и че селището, където били конниците, се казва Нито; те щели да ни заведат дотам, но трябвало една нощ да спим в полето, преди да стигнем до него. Кортес заповяда да изрежат кръст в грамадната сейба, която се намирал до къщите на идолите им.

Искам да кажа също, че Кортес беше мрачен, замислен и недоволен от тежкия път, по който бяхме тръгнали; след като беше заповядал да обесят Гуатемус и господаря на Такуба и понеже имаше голям глад и всеки ден се разболяваха и умираха много мексиканци, той, изглежда, не можеше да спи от тежки мисли и ставаше от леглото да се разхожда в една стая с идоли; от разсеяност падна от високо и си пукна главата, но не каза никому нищо, а мълчаливо превърза раната; страдаше вътрешно и преживяваше всичко.

Рано сутринта на другия ден тръгнахме с нашите водачи и вървахме до вечерта без особени премеждия. Преспяхме край едно тресавище близо до планините. На другия ден продължихме пътя си и стигнахме до едно селище, чиито жители бяха избягали в тресавищата; виждаше се, че къщите са правени само преди няколко дни: всички бяха затворени с дебели дървета и до входа на селището имаше

изкопани дълбоки ровове; вътре имаше две огради, едната приличаше на крепостна стена с бойници и амбразури; от едната страна имаше високи и непристъпни скали, а от другата — голямо тресавище.

Като влязохме в къщите, намерихме много печени петли и кокошки така, както ги приготвят индианците: с чушки и царевичен хляб, на който те казват тамалес; от една страна, се учудихме, а от друга, се зарадвахме на храната; намерихме също една голяма къща, пълна с къси копия и стрели. Потърсихме около селището царевични ниви и хора, но не намерихме нищо, нито едно зърно царевича.

В това време от тресавището дойдоха петнадесет индианци, които бяха първенците на селището, наведоха се, опряха ръце на земята и я целунаха в знак на мир; почти през сълзи те молеха Кортес да не изгаря селището и къщите им; дошли тук отскоро, прогонени от своите врагове, които, струва ми се, нарекоха лакандони; те избили много от техните хора и опожарили двете селища, в които живеели; щели сме да ги видим по-нататък в равнината край пътя.

Кортес попита защо са сготвили толкова много петли и кокошки; отговориха, че всеки, миг очаквали да дойдат враговете им и да ги нападнат: ако ги сразят, щели да пленят и тях, и цялото им имущество, затова било по-добре те самите да изядат петлите и кокошките, вместо да се натъпчат с тях враговете им; ако ли пък те победят, то тогава ще отидат в техните селища и ще вземат тяхното имущество. Кортес им каза, че съжалява за тях и за войната им, но понеже трябва да продължи, нищо не може да направи. Това селище и другите, през които минахме следващия ден, бяха населени с масатеки, което на техния език означаваше „жители на земите на елените“; както ще кажа по-нататък, те с право носеха това име. Двама от тези индианци дойдоха с нас и ни показаха изгорените селища и разказаха на Кортес за испанците, които бяха напред.

[1] Мексиканците са приели имената на испанските си кръстители. ↑

ГЛАВА СL

КАК ПРОДЪЛЖИХМЕ ПОХОДА И КАКВО ОЩЕ СЕ СЛУЧИ

Като напуснахме Пуебло Серкадо^[1] — така го нарекохме ние, — излязохме на един хубав и равен път през степ без дървета; слънцето печеше много силно, по-голяма горещина не бяхме имали през целия път. В равнината имаше много елени, които почти не бягаха, настигнахме ги с конете и убихме повече от двадесет. Попитахме водачите защо тези елени не бягат и не се плашат и те казаха, че масатеките ги смятали за божества и техният идол им бил заповядал да не ги убиват.

По-нататък нашите конни и пеши съгледвачи, които вървяха пред войската, настигнали двама индианци от селището, към което отивахме; те се връщали от лов и носели един голям лъв и много игуани, подобни на малки змии, много вкусна храна. Попитали ги дали селището им е наблизко и те отговорили утвърдително, казали, че ще ги заведат дотам. Та се намираше в един закътан залив със сладка вода и до него можеше да се отиде само с канута; ние заобиколихме повече от половин левга и намерихме брод, в който водата стигаше до пояс. Заварихме само половината жители, тъй като останалите бяха побързали да се скрият в блатната трева близо до нивите си, в които нощуваха и много от нашите войници, вечеряха там и се запасиха с царевича.

Дадоха ни водачи до следващото селище, в което стигнахме след два дни. В него намерихме едно голямо сладководно езеро, пълно с едри риби, съвсем безвкусни и с много кости; с няколко стари наметала и скъсани мрежи, които намерихме в селището, изловихме всичките, повече от хиляда парчета.

Потърсихме нови водачи и хванахме няколко индианци по нивите. Кортес им заповяда да ни упътят към селищата, където има хора с бради и коне; те се зарадваха, че не им причиняваме нищо лошо,

и казаха, че на драго сърце ще ни покажат пътя; избягали, защото помислили, че ще ги избием.

Петима от индианците тръгнаха с нас по един доста широк път, който постепенно се стесняваше от широката река и езерото, сред които минаваше; селището, към което се бяхме упътили, се казваше Таясал и се намираше на един малък остров, до който можеше да се отиде само с канута; къщите и храмовете се белееха и се виждаха на повече от две левги; Таясал беше главен град на много други по-малки селища.

Решихме да нощуваме до едни високи хълмове. През нощта наши войници отидоха по пътеките към езерото, за да подирят индианци за водачи. Те заловили две канута с десет мъже и две жени; канутата бяха пълни с царевица и сол. Заведоха ги при Кортес и той им говори много ласкаво и подкупващо. Индианците казаха, че са от селището на острова, който се намира на около четири левги. Кортес заповяда при нас да останат четирима мъже и двете жени с по-голямото кану, а останалите шестима заедно с двама испанци изпрати при вождовете с молба да докарат канута, за да преминем реката, каза, че няма да им стори нищо лошо; изпрати и броеници от Кастилия като подарък.

Продължихме пътя си по суша и стигнахме до голямата река; по един ръкав другото кану отиде до реката, където вече ни очакваше главният касик с пет канута; бяха донесли четири кокошки и царевица. Кортес се показва много приятелски настроен към тях. След дълги обяснения капитанът реши да отиде до селището с техните канута, като взе със себе си тридесет стрелци с арбалети. Там вождовете го нагостили и му подарили златни предмети с малка стойност и няколко наметала. Казали му, че испанци като нас има в две селища: едното е Нито — в Сан Хил де Буена Виста, до Голфо Дулсе, — а другото е Нако, което отстои на десет дни от първото; Нито се намира на северния бряг, а Нако е във вътрешността. Кортес сподели с нас предположението си, че може би Кристобал де Олид е разделил хората си надве; по това време не знаехме, че не те, а хората на Хил Висенте де Авила бяха заселили Сан Хил де Буена Виста.

Да се върнем към нашия поход: преминахме голямата река с канута и спряхме да пренощуваме на две левги от нея; по-нататък не продължихме, за да изчакаме завръщането на Кортес от Таясал. Като

се върна, той заповяда да оставим в селището един вран кон, който беше пострадал при лова на елени. В това селище останаха един негър, двама слуги индианци и трима испанци, които предпочетоха да живеят сред враговете, отколкото да продължат да се измъчват с нас. Едва след три дни открихме, че ги няма.

През този ден мен ме втресе от силното слънце; после започна да вали проливен дъжд, който не спря три дни и три нощи; ние продължихме пътя си, тъй като нямахме запаси от царевица.

След два дни път стигнахме до една не много висока планина, обаче там имаше остри скали, които режеха като бръсначи. Наши войници обиколиха на по една левга от двете страни, за да избегнем преминаването през кремъчната планина, но не намериха друг път. Най-много пострадаха конете, които се хлъзгаха, падаха, а камъните режеха като ножове краката и телата им и колкото по-навътре навлизахме, по-тежко ставаше, понеже беше нанадолнище; там умряха два коня, а останалите бяха изпорязани; един войник, сродник на Кортес, на име Паласиос, счупи крака си.

Вече наближавахме едно селище, наречено Тайка, и бяхме много доволни, тъй като се надявахме, че там ще намерим храна, обаче на пътя ни се изпречи една река, която се спускаше от планината през стръмни скали и пропасти; понеже беше валяло три денонощия, реката беше придошла и тътнежът ѝ се чуваше от две левги; освен това беше и много дълбока и нямаше смисъл да правим опит да я преминем. Решихме да хвърлим мост през скалите; с такава бързина се захванахме с него, че след три дни беше готов, и започнахме да преминаваме реката. Тъй като се забавихме през тези три дни, местните жители имаха време да скрият царевицата си и другите храни и да избягат на сигурно място, така че ги търсихме из цялата околност и не можахме да ги намерим; понеже гладът ни мореше, бяхме като замаяни и мислехме само за ядене. А това беше пред самия Великден; вижте, любознателни читатели, как щяхме да празнуваме Великден, нямахме какво да ядем; дори и на малко царевица бихме се зарадвали.

Като видя това, Кортес изпрати своите слуги и коняри с водачи да търсят царевица по планините и нивите; те донесоха около една фанега^[2]. Тогава той извика няколко войници, всички жители на Гуасакуалко, между които бях и аз, и ни каза да преобърнем земята

наоколо, но да намерим нещо за ядене. Тръгнахме петима войници с двама водачи и преминахме две дълбоки реки, след това се натъкнахме на блата, а после излязохме до едни индиански имения, където намерихме почти всички жители на селището; открихме четири къщи, пълни с царевица и боб, към тридесет кокошки и местни дини, които тук наричат айотес; успяхме да заловим също четирима мъже и три жени; добре отпразнувахме Великден.

Да оставим това; искам да спомена, че по целия път направихме много и големи мостове, и след като тези земи и провинции бяха умиротворени, испанците, които и до ден-дневен минават по тези места, намират някои от мостовете непокътнати и много се чудят на дебелиите дървета, от които са направени, наричат ги мостовете на Кортес, както биха казали Херакловите стълбове^[3].

Да кажем сега как продължихме по пътя и стигнахме до едно селище, наречено Тения. Заварихме го безлюдно, потърсихме нещо за ядене и намерихме много малко царевица и други зеленчуци. Потърсихме и път наоколо, но напразно; имаше само реки и потоци, а една нощ водачите ни избягаха; войниците, които ги пазеха, бяха от новопристигналите от Кастилия и, изглежда, бяха заспали.

Като узна това, Кортес реши да ги накаже, но след дълги молби се отказа. Тогава изпрати хора да търсят път и водачи, но наоколо имаше само реки и не можах да заловят никакви индианци. Освен това непрекъснато валеше. Всички ние бяхме изплашени и объркани. Тогава, силно разгневен, Кортес каза на Педро де Ирсио и други капитани от Мексико: „Сега искам да видя кой ще тръгне да търси водачи и път, стига сме оставяли всичко на хората от Гуасакуалко.“ Като чу тези думи, Педро де Ирсио се приготви заедно с шестима войници, негови приятели, и замина на една страна, а Франсиско Мармолехо, който беше много личен човек, с други шестима войници се отправи на друга; един съветник от Мексико, на име Санта Крус, също тръгна с няколко войници. След три дни те се върнаха, без да открият нито път, нито водачи. Като ги видя, че се връщат без нищо, Кортес много се разгневи и казал на Сандовал от негово име да ме помоли да отида да търся водачи и път, тъй като сме в много тежко положение. Сандовал ми предаде това с кротки думи, като молба, защото много добре знаеше, че бях болен; още преди това ме бяха определили да тръгна с Франсиско Мармолехо, който бе мой приятел,

но тогава аз отговорих, че съм много изтощен и болен, стига са избрали все мен за тази работа, веднъж да изпратят другиго.

Сандовал отново дойде в колибата ми и пак ме помоли да тръгна с още двама другари, които аз си избира, тъй като Кортес казал, че след бога едничката му надежда е в мен. Макар и да бях болен, не можех да му откажа и поисках с мен да дойде Ернандо де Агилар и Инохоса, двама души, за които знаех, че издържат на трудности, и тримата тръгнахме надолу по течението на един ручей. От двете му страни в гората имаше следи от отсечени дървета; вървахме по тях повече от половин левга, оставихме ручея и стигнахме до няколко малки колиби, чиито жители бяха избягали същия ден. Продължихме по следата и отдалеч видяхме на един склон царевични ниви и една къща, в която имаше хора. Понеже беше привечер, почакахме да се мръкне хубаво; като сметнахме, че обитателите са вече заспали, безшумно и бързо нахълтахме в къщата и заловихме трима индианци и две жени, големи хубавици като за индианки, а също и една старица; те имаха две кокошки и малко царевица. Взехме всичко и много радостни се върнахме в лагера.

Кортес ми благодари и каза: „Винаги съм мислел, че трябва да имам нещо скътано, но залагам тази — и той посочи брадата си, — че ще се отплатя на ваша милост.“ Той разпита индианците и двете жени и те потвърдиха, че на два дни път по течението на реката има селище с повече от двеста къщи, което се казва Околицте.

Надолу по реката се натъкнахме на големи колиби на индиански търговци, в които те преспиваха, и там прекарахме нощта. На другия ден продължихме по течението на реката и след половин левга излязохме на хубав път; същия ден стигнахме до Околицте, където имаше много царевица и зеленчуци. В светилището на идолите бе намерено едно старо, червено бойно боне и един сандал, поднесени на идолите. Няколко войници тръгнаха из нивите и доведоха при Кортес двама стари индианци и четири индианки.

Чрез нашата преводачка доня Марина Кортес ги разпита за пътя и преди колко дни са били там испанците. Те казаха, че това е било преди два дни, но чужденците не заселили никакво селище, освен къщите по брега на морето. Нетърпелив, Кортес тозчас изпрати Сандовал с шестима войници да иде до морския бряг и на всяка цена да разбере дали са много испанците, които се бяха отцепили с

Кристобал де Олид, тъй като по онова време и през ум не ни минаваше, че това може да са хората на друг капитан. Кортес искаше да узнае всичко, за да нападне и плени Олид.

Сандовал тръгнал по северния бряг и видял, че по море се задава едно кану с гребла и ветрила; той се скрил през деня в гората и през нощта заловили кануто в един ръкав на голямата река, която се влива в Голфо Дулсе. Оказали се индиански търговци, които разнасяли сол и царевица по крайбрежието. Сандовал с още двама войници се качил в кануто и със същите гребци продължил все покрай брега, а на останалите войници заповядал да вървят по сушата, тъй като разбрал, че Рио Гранде е близо.

По някаква случайност същата сутрин от селището на испанците тръгнала през реката една лодка с четирима войници и един индианец от Куба; те били тръгнали да търсят един плод, наречен сапоте, който се яде печен, тъй като всички в селището гладували и повечето били болни; не се осмелявали да излизат да търсят храна, понеже били във война със съседните индиански селища, които след заминаването на Хил Гонсалес де Авила убили десет войници от техните. Та четиримата войници брутели сапоте от дървото и дори двама от тях се били качили на него, когато видели кануто на Сандовал и другарите му; така се изплашили, че не знаели да побегнат или да останат.

Като стигнал при тях, Сандовал им казал да не се страхуват и те останали по местата си много изплашени. Тези войници осведомили нашите хора как се заселили там с Хил Гонсалес де Авила, как била унищожена армадата на де лас Касас, как той и Хил Гонсалес де Авила били пленени от Кристобал де Олид, а после обезглавили последния в Нако и двамата капитани тръгнали за Мексико, а другите останали в града и гладували, как само преди няколко дни обесили капитан Армента, когото Хил Гонсалес де Авила оставил за свой заместник и капитан, тъй като Армента не им разрешавал да се върнат в Куба. Сандовал решил да заведе тези войници при Кортес, та те лично да го осведомят и, от друга страна, в селището да не узнаят за неговото идване.

Тогава един войник, на име Алонсо Ортис, поискал разрешение от Сандовал да избърза напред, за да донесе новината на Кортес, та да получи възнаграждение за нея. Кортес и целият наш лагер се възрадвахме, като си мислехме, че най-после ще свършат мъките ни;

всъщност очакваха ни двойно повече, както ще разкажа по-нататък. На Алонсо Ортис Кортес подари един охранен кон, на име Кабеса де Мора, а и всеки от нас му даде по нещо.

Скоро дойде Сандовал с войниците и индианеца от Куба и те подробно разказаха на Кортес всичко: как на половин левга от селището имали готов закалафатен кораб, с който смятали да тръгнат за Куба; как обесили Армента, задето не ги оставил да тръгнат и защото заповядал да удушат на гарота^[4] един свещеник, който бунтувал града; на мястото на Армента издигнали някой си Антонио Нието.

Да кажем сега за безпокойството в селището, когато войниците и индианецът от Куба не се върнали; там помислили, че са ги убили индианците или са ги изяли лъвове и тигри; единият от тях бил женен и жена му много плакала за него; всички жители заедно със свещеника Веласкес се събрали в църквата да молят бога да им помогне и да ги запази от нови беди, а жената на войника само се молела за душата на мъжа си.

Кортес заповяда на цялата войска да тръгне към морето, което беше на около шест левги от селището; по пътя имаше едно блато, което се беше разляло от дъждовете; изчакахме докъм обед да се прибере, след което го преминахме с прескачане и с плуване. Стигнахме до голямата река на Голфо Дулсе и първият, който пожела да отиде в града, беше самият Кортес с шестима войници и своите коняри. Те тръгнаха с двете канута на хората на Хил Гонсалес и на Сандовал. Със същите канута Кортес заповяда да прекарат и два коня по следния начин: канутата водеха конете за оглавниците, а те плуваха след лодките на известно разстояние, за да не ги обърнат. Той заповяда също, докато не ни изпрати писмо или заповед, да не минаваме реката поради голямата опасност от прииждането ѝ; самият Кортес после съжаляваше, че тръгна, тъй като реката била много буйна.

[1] Заграденото селище. — Б.пр. ↑

[2] Насипна мярка, равна на 55,5 л. — Б.пр. ↑

[3] Скалите по двата бряга на Гибралтарския проток; гърците смятали, че ги е поставил Херкулес (Херакъл). — Б.р. ↑

[4] Смъртно наказание, при което осъденият се завързва на един стълб и се удушава с железен обръч. — Б.пр. ↑

ГЛАВА СLІ

КАК КОРТЕС ВЛЯЗЪЛ В ГРАДА, ОСНОВАН ОТ ХОРАТА НА ХИЛ ГОНСАЛЕС ДЕ АВИЛА

Щом преминал реката, Кортес влязъл в града. Като видели между къщите си един конник и шестима войници, жителите много се изплашили. Когато разбрали, че това е Кортес, за който толкова много се говорело навсякъде — и в Индиите, и в Кастилия, — те не знаели какво да сторят от радост. След това всички първенци отишли да му целунат ръцете и да му кажат „добре дошъл“. Кортес им заговорил много ласкаво и заповядал на наместника Нието да докарат от кораба две спасителни лодки, както и наличните канута, завързани две по две. Заповядал също да се издири всичкият хляб касабе и да го занесат на Сандовал, за да го разпреди между войниците. Намерили едва четиридесет либри, тъй като и местните жители ядели само печени сапоте, зеленчуци и миди, които ловели в морето; този хляб касабе го пазели за пътуването до Куба.

С две спасителни лодки и осем моряци, които скоро дойдоха, Кортес писа на Сандовал, той и капитан Луис Марин последни да преминат през голямата река; да внимават лодките да не се претоварват и да не се качват повече хора, отколкото е заповядал, понеже реката е придошла и много буйна; във всяка лодка най-много по два коня, като с канутата не се прекарват коне, за да не се погубят при много силното течение.

Саяведра, както и брат му Авалос, сродници на Кортес, искаха да минат първи; Сандовал беше разпоредил най-напред да минат монасите францисканци, тъй като беше справедливо да им засвидетелствуваме по този начин уважението си. Саяведра завиждаше на Сандовал, задето Кортес го беше оставил да командува, и не искаше да се подчини; той отговори дръзко на Сандовал. Но Сандовал не понасяше да се отнасят по този начин с него, така се скараха и Саяведра измъкна кама; почти до пояс във водата, Сандовал следеше

да не се качват повече хора в лодките и така както си беше, се хвърли към Саяведра и го хвана за ръката, в която държеше камата, а след това го повали във водата. Ако веднага не се бяхме спуснали да ги разделим, Саяведра щеше зле да си изпати, понеже всички войници бяхме на страната на Сандовал.

Преминаването на реката продължи четири дни; за ядене не можехме и да мислим, нямаше нищо, освен папай, които се раждат от едни малки палмички, и някакви плодове, подобни на орехи, които печяхме и ядохме ядките им. В реката се удави един войник, на име Тарифа, с коня си. Удавиха се още два коня, единият от които принадлежеше на един войник, на име Солис Каските: той ругаеше и проклинаше Кортес и похода му, и не беше единственият, който негодуваше.

ГЛАВА СLII

КАК НА ДРУГИЯ ДЕН ТРЪГНАХМЕ С КАПИТАН ЛУИС МАРИН ДА ТЪРСИМ ЦАРЕВИЦА И ДА ОТКРИВАМЕ НОВИ ЗЕМИ

В селището, основано от Хил Гонсалес де Авила, заварихме към четиридесет мъже, четири жени от Кастилия и две мулатки; всички бяха болни и много жълти. Тъй като нямаше какво да ядем нито ние, нито те, Кортес изпрати капитан Луис Марин да иде да търси царевица. С него тръгнахме около осемдесет войници пеш, за да видим има ли път за конете. Взехме с нас един индианец от Куба, който ни водеше до селищата, които бяха на осем левги. Там намерихме много царевица, безкрайни какаови градини и боб и други зеленчуци и ядохме до насита; изпратихме да кажат на Кортес да нареди на мексиканските индианци да пренесат царевицата; на него самия изпратихме с други индианци спешно десет фанеги и заръчахме да докарат конете.

Когато Кортес узнал, че се намираме в добра земя, и се осведомил от индианските търговци, пленени от Сандовал при Голфо Дулсе, че пътят до Нако е добър — там бе обезглавен Кристобал де Олид, — той изпратил Гонсало де Сандовал с по-голямата част от войската да дойде след нас, а ние трябваше да останем на мястото си до нова заповед.

Когато Сандовал дойде при нас и видя, че има много храна, той много се зарадва и веднага изпрати по мексиканските индианци около тридесет фанеги царевица; Кортес я разпределил между нашите и хората от селището. И понеже били изтощени от глад и свикнали да ядат само печени сапоте и касабе, така се нахвърлили на царевичните питки, че коремите им се подули и седем души умрели.

В това време бог пожелал да дойде от Куба един кораб, натоварен със седем коня, четиридесет прасета, осем бъчви със солено месо и касабе. Идвали към петнадесет пътници и осем моряци; собственик на целия товар бил Антон де Кармона ел Борсегеро. Кортес изкупил цялата стока на вересия и я разпределил между жителите на селището. Те яли солено месо до насита и мнозина от тях ги хванало разстройство, а четиринадесет души умрели.

Кортес решил да използва новопристигналия кораб с моряците, за да иде нагоре по реката, да я проучи на дълбочина и ширина и да огледа селищата наоколо. След това заповядал да закалафатят един бриг, който принадлежал на хората на Хил Гонсалес де Авила и се разбил в брега, както и да стегнат една спасителна лодка и да я направят като кораб за разтоварване. С четири канута, завързани едно за друго, тридесет войници, осемте моряци от кораба и двадесет мексиканци Кортес тръгнал нагоре по реката. След около десет левги стигнали до едно езеро, широко шест левги, край което нямало никакви селища, тъй като почвата наоколо лесно се наводнявала. Продължил нагоре, но течението станало много буйно, поради водопадите било невъзможно да се напредва с брига, лодките и канутата. Той решил да ги остави там в една спокойна река с шестима испанци, които да ги пазят.

След това тръгнал по суша, по един много тесен път и стигнал до няколко безлюдни селца. В едни царевични ниви заловил трима индианци за водачи и те го отвели до няколко малки селища. Там имало много царевица, кокошки и дори фазани, на които по тези земи им казват сакачули, яребици и гълъби. Оттам Кортес взел водачи и те го завели в други селца, наречени Синакатенсинтле; там имало много царевични ниви, какаови градини и памук. Преди да стигнат, нашите чули удари на барабани и свирки като на празник или пиршество. За да не го усетят, Кортес се скрил с войниците си в една гора и като намерил сгоден момент, нападнал индианците и заловил в плен десет мъже и петнадесет жени. Всички останали индианци отишли да вземат оръжията си и скоро се върнали с лъкове, стрели и копия и започнали да се отбраняват. Кортес тръгнал срещу тях, нашите намушкали осем индианци, които били първенците на селището. Като видели, че работата отива на зле, те изпратили четирима старейшини, двама от които били жреци на идоли; те дошли много кротки при Кортес да го

молят да им върне пленниците и му донесли няколко златни украшения на малка стойност.

Чрез доня Марина Кортес им казал, че ще върне пленниците, но трябва да донесат царевица, кокошки, сол и други храни до брига и канутата. Те казали, че ще го сторят и че наблизо имало ръкав, който излизал на реката. Незабавно направили салове и занесли храната с плуване, тъй като били много добри плувци.

Изглежда, после Кортес решил да остави три жени с мъжете им да правят хляб и да му прислужват, тъй че не върнал всички пленници. Индианците се събрали в едни долища и нападнали Кортес и войниците му; капитанът бил ранен в лицето, ранили и още дванадесет войници. Една лодка се разбила и половината ѝ товар пропаднал; удавил се и един мексикански воин. По реката имало толкова комари, че не намирали покой от тях.

Кортес много се разгневил и се върнал в града с останалата храна. Казах вече, че селището, до което стигнал, се казваше Синакатенсингле и се намирало на седемдесет левги от Гватемала. Кортес отиде и се върна за двадесет и шест дни. Като видял, че там земите не са добри за заселване, понеже нямало индиански селища, той писал на Сандовал незабавно да тръгне за Нако, описал му пътуването до Голфо Дулсе и съобщил намерението си да засели Пуерто де Кабальос; заповядал му да изпрати десет войници от Гуасакуалко, без които не тръгваше на поход.

ГЛАВА СLIII

КАК КОРТЕС ТРЪГНА ПО МОРЕ С ВСИЧКИТЕ СИ ВОЙНИЦИ ДА ЗАСЕЛВА ДНЕШНИЯ ГРАД ПУЕРТО КАБАЛЬОС

Като видял, че селището на Хил Гонсалес де Авила не е на хубаво място, Кортес решил да натовари на два кораба и един бриг всички жители и след осем дни стигнали до мястото, където сега се намира Пуерто де Кабальос. Заливът му се сторил много удобен за пристанище, а от индианци разбрал, че наоколо има селища, затова решил тук да основе град, който нарекъл Нативидад; за свой наместник в него той определил Диего де Годой.

Оттам Кортес предприел два похода до едни близки селища във вътрешността, които сега са безлюдни; от тамошните индианци той узнал, че наоколо има и други селища. Разбрал, че Нако не е далеч оттам и писал на Сандовал, смятайки, че той вече е стигнал във въпросното селище; в писмото си Кортес му съобщаваше, че възнамерява да тръгне за пристанището Хондурас, където се намираше селището Трухильо, и че му трябва десет войници от Гуасакуалко. На Сандовал той нареждаше да умиротвори селищата около Нако и да основе ново селище. Това писмо ни завари в едни индиански имения, все още не бяхме стигнали до Нако.

Когато прочете писмото, Сандовал тръгна веднага за едни селца, наричани Куйуакан, на около седем левги, и не можа да отиде в Нако, както му беше заповядал Кортес, тъй като някои испанци се бяха пръснали по околните имения да търсят храна за себе си и за конете си, а трябваше да се премине една дълбока река, през която нямаше брод; не можеше да остави без охрана кануто, с което щяха да превозят изостаналите и болни войници и мексиканци.

От съседните селища всеки ден ни нападаха много индианци. За да не пострадат нашите изостанали войници и мексиканци, Сандовал

заповяда на осем войници да останат да ги охраняват при преминаването; мен ме назначи за техен началник и каза винаги да държим едно кану на сушата и да бъдем нащрек; ако чуем гласовете на нашите откъм близките имена, веднага да ги прекараме на другия бряг на реката. През нощта дойдоха много индианци от околните селища и с надеждата, че няма да ги усетим, нападناха ни внезапно в колибите и ги подпалиха; искаха да ни отнемат кануто. Ние обаче ги усетихме навреме, събрахме се осемте войници и четирима здрави мексиканци и ги атакувахме; скоро ги принудихме да си идат, откъдето бяха дошли, макар и да раниха двама войници и един индианец; раните им бяха съвсем леки.

Като видяхме това, тръгнахме трима души към имененията, в които предполагахме, че има болни испанци и индианци от нашите; те се намираха на окоито една левга разстояние. Оттам измъкнахме Диего де Масариегос и други испанци, както и болните мексиканци. С тях преминахме реката и тръгнахме към лагера на Сандовал. По пътя един от новодошлите испанци умря на около половин левга от лагера на Сандовал; нямах хора да носят умрелия, затова го оставихме.

Като казах на Сандовал за него, той много се разгневи и ми се скара защо не съм го сложил на някой кон. Аз отвърнах, че носехме по двама болни на кон, а и ние едва се държахме на крака. Един войник, мой приятел, на име Бартоломе де Вилануева, отговори много дръзко на Сандовал, че ние нямахме сили да вървим, а камо ли да носим умрели, и проклинаше мъките и страданията, които ни беше причинил Кортес. Сандовал ни заповяда тогчас да се върнем и да погребем умрелия. Взехме двама индианци и една лопата, отидохме, изкопахме му гроб и го заровихме. У мъртвия намерихме една торбичка с много зарове и една хартия, на която пишеше откъде е родом, чий син е и какви имущества има в Тенерифе. По-късно този документ бе изпратен в Тенерифе. Бог да го прости, амин.

След това Сандовал реши да идем до едни селища, където сега се намират няколко мини, открити три години след нашето пристигане; оттам отидохме в друго селище, наречено Кимицтлан, а на другия ден по вечерно време стигнахме в Нако. По онова време Нако беше голямо селище; жителите му бяха избягали същия ден. Настанихме се в широките дворове, където бяха обезглавили Кристобал де Олид; в селището имаше достатъчно царевица, боб и чушки, намерихме и

малко сол — тя беше най-желаното нещо в този момент. Разположихме се, сякаш смятахме да оставаме там завинаги.

ГЛАВА CLIV

КАК КАПИТАН ГОНСАЛО ДЕ САНДОВАЛ ЗАПОЧНА ДА УМИРОТВОРЯВА ПРОВИНЦИЯ НАКО

Както казах, Кортес беше писал на Сандовал да му изпрати в Пуерто де Кабальос десет войници от Гуасакулко, всички изброени поименно и аз бях на първо място. По онова време бях малко болен и казах на Сандовал да ме освободи; той ме остави на драго сърце. Изпрати осем войници, много смели и решителни хора, които не се спираха пред нищо, но и те тръгнаха с неохота и мърмореха против Кортес и пътуването му, и с пълно право.

Тъй като не се знаеше дали земите, през които трябваше да минат, бяха мирни, Сандовал реши да изпрати с тях петима първенци от селището до самото Пуерто де Кабальос и ги заплаши, че ако сторят нещо лошо на някой от войниците, той ще изгори Нако и ще тръгне да ги търси и да ги накаже; заповяда през всички селища, през които минат, да хранят много добре нашите войници.

Те стигнали в Пуерто де Кабальос тъкмо когато Кортес се готвел да тръгне за Трухильо; като ги видял и разбрал, че ние сме добре, той много се зарадвал и ги взел със себе си на корабите. После тръгнал, като оставил в Пуерто де Кабальос Диего де Годой за капитан на четиридесет пешаци: всички хора на Хил Гонсалес де Авила и някои от новодошлите от островите. Годой със здравите войници започнал да умиротворява околните селища. Обаче индианците видели, че повечето от войниците му били болни и измирили с всеки изминат ден и престанали да им носят храна, а те самите не могли да отидат да си я вземат; така започнал страшен глад и за късо време измрели половината от хората на Годой, а трима войници избягали и тръгнали към лагера на Сандовал.

Ще се върна към Нако: Сандовал видя, че жителите на селището не искаха да дойдат по домовете си, макар и да беше изпратил да ги викат много пъти; съседните селища също не идваха с мир, затова реши лично да тръгне да ги усмири. Най-напред отидохме до едни селища близо до Нако и тамошните индианци доброволно станаха васали на Негово Величество. След това отидохме към Киомистан и други селища в планината и там постигнахме същото. Понеже във всички тези селища не искахме от индианците повече от това, което те сами ни даваха, не им тежеше да дойдат; така всички бяха мирни чак до Пуерто де Кабальос.

ГЛАВА CLV

КАК КОРТЕС СТИГНАЛ В ПРИСТАНИЩЕТО ТРУХИЛЬО

Като тръгнал от Пуерто де Кабальос, Кортес случил хубаво време и за шест дни стигнал до пристанището Трухильо. Щом жителите на това селище, основано от Франсиско де лас Касас, научили, че идва Кортес, излезли да го посрещнат и да му целунат ръка; сред тях имало мнозина от подстрекателите, изгонени от Пануко, и от тези, които посъветвали Кристобал де Олид да се разбунтува против Кортес, те се чувствували виновни пред него и го молили да им прости.

Кортес прегърнал всички и им простил. След това отишъл в църквата и като се помолил на бога, настанили го на най-доброто място и му разказали всичко около Кристобал де Олид и обезглавяването му, а също и как умиротворили няколко селища в провинцията. Кортес ги похвалил и оставил всички на длъжностите, на които ги заварил, само за главен капитан назначил братовчед си Саяведра, но те одобрили това. После изпратил да извикат вождовете на съседните селища. Щом разбрали, че е дошъл капитан Малинче, за когото знаели, че е завоювал Мексико, те веднага се отзовали и му занесли храна и подаръци.

Щом се събрали вождовете на четирите най-главни селища, Кортес започнал да им говори чрез доня Марина за нашата свята вяра и че всички сме васали на един велик император, който се казва дон Карлос Австрийски, и те също трябва да се закълнат, че ще бъдат предани поданици на този голям крал и господар. Вождовете отговорили, че са готови да станат васали на Негово Величество и да направят всичко, което им заповяда Кортес. След това той им казал да донесат храна и да докарат много индианци с брадви, за да изсекат гората, която се намирала сред селището, та да може да се вижда оттам морето и пристанището. Заповядал им също да изпратят канута до три-

четири селища, които се намирали на едни малки острови, наречени Гуанакес, за да наловят риба, тъй като там имало много. Така и направили: след пет дни при Кортес дошли индианци от островчетата и му донесли риба и кокошки. Кортес заповядал да им дадат няколко женски свине и един нерез, от тези, които карал от Мексико, за да ги завъдят, тъй като един испанец му бил казал, че свинете ще се размножат на островите и не е нужно да се пазят. Това се оказа вярно, след две години там имаше толкова много свине, че излизаха на лов за тях.

Скоро дошли толкова много индианци да секат гората сред селището, че за два дни я очистили и морето се виждало много ясно; индианците направили петнадесет къщи и тази на Кортес станала особено хубава. След това капитанът се осведомил кои селища и земи се бунтуват и не искат да дойдат с мир, и няколко касици от Папайка, център на други селища, изброили на Кортес много селища, които се намирали в планината и имали крепости. Кортес изпратил да извикат капитан Саяведра с войниците, които той смятал за най-подходящи да тръгнат с него, и го изпратил срещу тези селища; повечето от тях ги посрещнали с мир, само три не пожелали да се помирят с нашите войници.

Да се върнем при Кортес, който се намирал в Трухильо. Там се били разболели францисканците, братовчед му Авалос, лиценциатът Перо Лопес, икономът Каранса, Гинейя, Хуан Фламенко и много други войници, както от хората на Кортес, така и заварените в Трухильо; разболял се и Антон де Кармона, който докарал кораба с припасите. Кортес решил да ги изпрати в Куба или в Санто Доминго при хубаво време и за тази цел им дал един добре изправен и калафатен кораб с всичките провизии, които можел да им осигури.

Кортес писал на Кралската аудиенция в Санто Доминго и на херонимските монаси в Хавана как напуснал Мексико в търсене на Кристобал де Олид, за трудния поход, за случилото се с Олид, че в момента заселва земите около пристанището Трухильо, които са богати със злато; поискал да му изпратят войниците, които в Санто Доминго нямат препитание; за да повярват на думите му, той изпратил много златни украшения от Мексико и дори сервизи от своя дом.

За капитан на този кораб Кортес изпратил братовчед си Авалос и му заповядал по пътя да вземе двадесет и петте войници, които един

капитан изоставил на малките острови около Косумел. След като тръгнали от Хондурас, ту при хубаво, ту при лошо време стигнали до нос Сан Антон, на около шестдесет-седемдесет левги от Хавана; там ги хванала голяма буря, която разбила кораба в брега, а монасите, капитан Авалос и много войници се удавили.

Някои се спасили с лодката или на дъски и с големи усилия стигнали до Хавана; оттам се разнесла вестта, че Кортес и всички ние сме живи; лиценциатът Перо Лопес, лекарят, който се спасил на една дъска, писал до Кралската аудиенция в Санто Доминго от името на Кортес за случилото се и че са необходими храна, вино и коне; че той носел много злато, за да ги купи, но то пропаднало в бурята.

Всички се зарадвали на тази новина, тъй като ни смятали за мъртви, както казали хората от един кораб, пристигнал от Нова Испания. В Санто Доминго веднага започнали да товарят два стари кораба с коне, ризи, шлемове и други дреболии и нищо за ядене, нито плодове, само една бъчва с вино.

ГЛАВА CLVI

КАК КАПИТАН ГОНСАЛО ДЕ САНДОВАЛ ПЛЕНИ В ПРОВИНЦИЯ НИКАРАГУА ЧЕТИРИДЕСЕТ ИСПАНСКИ ВОЙНИЦИ И ТЕХНИЯ КАПИТАН

Докато Сандовал привличаше с мир всички селища от областта Нако, при него дойдоха четирима вождове от Кеспан и Талчиналчапа и му казаха, че при тях имало много испанци като нас, с коне и оръжия; те им вземали имуществото, дъщерите и жените и ги оковавали в железни вериги; като чу това, Сандовал много се разгневи. Попита ги далеч ли са селищата им и те отговориха, че са на по-малко от един ден път. Той незабавно изкомандува на тези, които трябваше да идем с него, да вземем най-хубавите си оръжия, коне, арбалети и пушки; към седемдесет души тръгнахме с него. Като стигнахме в селищата, където се бяха настанили испанците, ние ги заварихме съвсем неподготвени; като ни видяха, наскачаха и потърсиха оръжията си; но ние веднага пленихме техния капитан и много войници, без да проливаме кръв.

Сандовал ги наруга с доста груби думи, задето са ограбвали васалите на Негово Величество, и ги попита що за конкиста и умиротворяване е тяхното. Те бяха оковали няколко индианци и индианки във вериги; Сандовал заповяда да ги освободят и върна на вождовете техните хора, а другите пусна да отидат по родните си места. След това той заповяда на капитан Педро де Гаро и на неговите войници да тръгнат с нас към Нако като пленници. Те водеха със себе си индианки от Никарагуа, някои от тях бяха красиви; всички тези испанци имаха коне. В сравнение с нас, които бяхме изтощени от лишения и походи и имахме само няколко индианки, за да ни правят хляб, те изглеждаха като графове. Като стигнахме в Нако, Сандовал заповяда да ги настанят в подходящи помещения, тъй като между тях имаше благородници и лични хора.

Когато капитан Гаро разбра, че сме хора на прочутия Кортес, той стана близък приятел със Сандовал и всички нас. Сандовал се осведоми за намеренията му и след един много таен разговор с Гаро даде заповед да известим за случилото се Кортес, който по онова време беше в Трухильо. Бяха изпратени пет души от хората на Сандовал и пет души от войниците на Гаро да отидат все край брега до Трухильо и да занесат писма на Кортес. Те взеха и двадесет индианци от Никарагуа да им помагат при преминаването на реките, но не могли да пресекат Пичин, нито Балаама, защото били много придошли, и след петнадесет дни се върнаха в Нако, без да изпълнят заръката. Като ги видя, Сандовал побесня от яд и жестоко наруга техния капитан. След това нареди на капитан Луис Марин да тръгне незабавно с десет войници — петима на Гаро и петима от нашите — и аз бях един от тях. Тръгнахме всички пеш и пресякохме много селища, които бяха враждебно настроени към нас. Ако трябва да описвам подробно големите мъки и опасните срещи с индианците, реките, които пресякохме със салове и с плуване, глада, който траеше по няколко дни, разказът ми няма да има край. Да оставим настрана миналите страдания и да кажа, че най-после стигнахме до Трухильо; привечер, преди да влезем в селището, видяхме петима конници; оказа се, че това са Кортес и други благородници, които бяха излезли да се поразходят по брега. Като ни видяха отдалеч, не разбраха кои сме; щом ни позна, Кортес слезе от коня си и със сълзи на очи ни прегърна и ни каза: „О, братя и другари мои, да знаете как исках да ви видя и да узная как преживявате!“

Той беше толкова мършав, че като го гледахме, го съжалихме; както разбрахме, той бил на косъм от смъртта, трескав и отчаян; по онова време нямаше никаква вест от Мексико и после казаха, че дори били му приготвили францискански дрехи за погребение.

След това Кортес се върна пеш с нас до селището и ни настани, и вечеряхме с него: трапезата му беше толкова бедна, че дори и касабе нямаше достатъчно. Три дни преди това бяха пристигнали в Трухильо двата кораба със стоки от Санто Доминго: носеха коне, стари ризи, мулета, бойни шлемове и други дреболии — по-добре изобщо да не бяха идвали, само задължняхме за безполезни неща.

Докато разказвахме на Кортес за трудния път, който бяхме изминали, в морето се появи ветроход, идващ от Хавана. Изпращаше

го лицензиатът Суасо, назначен от Кортес за главен кмет в Мексико; той носеше малко храна и едно писмо за Кортес; ако не помня точно думите, то поне ще предам съдържанието му.

ГЛАВА CLVII

КАК ЛИЦЕНЦИАТЪТ СУАСО ИЗПРАТИ ОТ ХАВАНА ПИСМО ДО КОРТЕС И КАКВО БЕШЕ СЪДЪРЖАНИЕТО МУ

Щом корабът стигна сушата, неговият капитан слезе и дойде да целуне ръцете на Кортес, предавайки му писмото от лиценциата Суасо. След като го прочете, Кортес много се натъжи, веднага влезе в стаята си и започна да ридае. Излезе едва на другия ден сутринта, беше събота, и заповяда много рано да отслужат литургия.

След службата той ни помоли да изслушаме новините от Нова Испания: как пуснали слух, че всички сме мъртви, и продали на търг цялото ни имущество, а нашите индианци разпределили между други испанци без никакви заслуги. В писмото се казваше:

Понеже в Гуасакуалко Кортес беше дал на комисионера Гонсало де Саласар и на Педро Алминдес Чиринос пълномощия и власт да станат губернатори на Мексико, ако видят, че ковчежникът Алонсо де Естрада и контадорът^[1] Алборнос не управляват добре, щом стигнали в Мексико, те веднага се сприятелили със Суасо, главния кмет, с Родриго де Пас, главния пристав, с Андрес де Тапия, Хорхе де Алварадо и всички останали конкистадори на Мексико.

Като видял толкова много приятели на своя страна, комисионерът казал, че той и инспекторът трябва да управляват, а не ковчежникът и контадорът; станала свада, имало убити. В крайна сметка комисионерът и инспекторът взели властта и затворили своите противници и техните привърженици; всеки ден имало сбивания и намушкани с нож.

Свободните индианци ги давали на свои приятели, макар и да нямали никакви заслуги; на самия Суасо не му позволявали да раздава правосъдие. Затворили Родриго де Пас, задето вдигнал ръка срещу тях. Лиценциатът Суасо успял да ги помири, но само за осем дни.

В това време се разбунтували няколко провинции на сапотеките и племето михес, както и селището-крепост Коатлан. Изпратили срещу тях голям брой войници от новодошлите от Кастилия и други, които не били конкистадори, а капитан им бил инспекторът Чиринос; безразборно пръскали златото от хазната на Негово Величество и от неговата кралска каса, затрупвали лагера с храни, царели пълно безредие и хазартни игри. Нощем индианците излизали от крепостта си и нападали лагера на инспектора; убили няколко войници и ранили доста. По тази причина комисионерът изпратил за капитан един от хората на Кортес, който се казваше Андрес де Монтарас; той бил вече половин човек, прояден от сифилис и не ставал за такава работа, така че индианците продължавали да побеждават и се очаквало Мексико да се разбунтува всеки момент.

Комисионерът гледал да изпрати по всякакъв начин злато на Негово Величество и на главния командор на Леон^[2] дон Франсиско де лос Кабос и пуснал слух, че Кортес и всички ние сме мъртви и пленени от индианците на Шикаланго.

В това време от Кастилия се върнал Диего де Ордас, когото Кортес беше изпратил като пълномощник на Нова Испания; той си издействувал едно владение, за което донесъл грамота от Негово Величество, индианци и собствен герб, на който бил изобразен вулканът при Уешосинго. Щом се върнал в Мексико, Ордас веднага поискал да тръгне да търси Кортес, тъй като видял свадите и кавгите; сприятелил се с комисионера и за да разбере жив ли е Кортес, или мъртъв, той тръгнал по море с един голям кораб и с един бриг все покрай брега и стигнал в селището Шикаланго, където бяха убили Симон де Куенка и капитан Франсиско де Медина с хората им. Като узнал това, Ордас се върнал в Нова Испания и без да слиза на брега, писал на комисионера по няколко пътници, че бил сигурен в гибелта на Кортес; след това със същия кораб, с който ходил да търси Кортес, отишъл до Куба да купува телици и кобили.

Като получил писмото на Ордас, комисионерът го показал в цяло Мексико. Обявили траур и заповядал да направят гроб и паметник в главната църква на Мексико, отдал и други почести в памет на Кортес. След това се обявил с тръби и барабани за губернатор и генерал-капитан на Нова Испания и заповядал на всички жени, чиито мъже били загинали с Кортес, да се погрижат за душите си и да се омъжат

отново; същото изпратил да кажат в Гуасакуалко и в други испански селища. Жената на Алонсо Валиенте, която се казваше Хуана де Мансиля, не пожелала да се омъжи отново и говорела, че нейният мъж, Кортес и всички с него са живи и че ние, старите конкистадори, не сме малодушни като хората на инспектора Чиринос, които, вместо да нападат индианците, се оставят те да ги побеждават, че се надявала с божия помощ скоро да види как се завръщат в Мексико мъжът ѝ, Кортес и всички останали конкистадори; за тези приказки новият губернатор заповядал да я набият публично по улиците на Мексико като вещица.

Но на този свят има и много предатели, и ласкатели и сред тях се оказа един човек, когото ние смятахме за честен, и за да запазя честта му, няма да го назова тук по име; та този човек казал един ден на новия губернатор, че се чувства много зле, тъй като, минавайки предната нощ край Тателулко, където сега е църквата на нашия покровител Сантяго, видял в двора да горят в пламъци душите на Кортес, доня Марина и капитан Сандовал и много се изплашил, та още не можел да се съвземе; той казал това на всеослушание пред много хора.

По това време в Мексико пристигнали Франсиско де лас Касас и Хил Гонсалес де Авила. Като видял разприте, Лас Касас казал, че това не е редно, че не трябва да се позволява такова нещо, защото Кортес е жив, той вярвал в това; но ако не дай боже Кортес е мъртъв, повече заслуги и права да стане губернатор има Педро де Алварадо, а не комисионерът. Брат му Хорхе де Алварадо, ковчежникът и други хора от Мексико тайно писали на Педро де Алварадо да тръгне с всичките си войници към Мексико, а те щели да направят всичко възможно да му дадат губернаторството, докато се разбере със сигурност жив ли е Кортес, или мъртъв, и ще уведомят Негово Величество, за да се разпорежи той как да постъпят.

След получаването на тези писма Педро де Алварадо тръгнал за Мексико, не се побоял от комисионера, който го заплашил, че ще го убие по пътя; освен това узнал, че новият губернатор е обесил Родриго де Пас и затворил Суасо.

В това време комисионерът събрал всичкото злато и искал да го изпрати на Негово Величество заедно с тайни писма по своя приятел Пеня. Франсиско де лас Касас, Суасо и Родриго де Пас се възпротивили, а също и ковчежникът, и контадорът и казали, че докато

няма сигурно доказателство за смъртта на Кортес, не бива да се пише, че е умрял; колкото до това, че искал да изпрати на Негово Величество полагащата му се част от златото, те нямали нищо против, но в придружителните писма според тях трябвало да бъде изложено мнението на ковчежника и кантадора, а не само това на комисионера, и понеже той вече бил заповядал да натоварят златото и корабите да отплават, Лас Касас тръгнал със заповед от главния кмет Суасо и с благоволенieto на Родриго де Пас и на останалите служители на кралската хазна и конкистадорите да задържи кораба, докато и другите напишат писма до Негово Величество за положението в Нова Испания.

Като видял, че нито Лас Касас, нито лицензиатът са му добри приятели, комисионерът веднага заповядал да ги арестуват и устроил среща капитан Хил Гонсалес де Авила и Франсиско де лас Касас процес за обезглавяването на Кристобал де Олид. Осъдил ги на смърт чрез обезглавяване и искал да изпълни присъдата, колкото и те да я обжалвали пред Негово Величество; на края с голямо неудоволствие ги изпратил като затворници в Кастилия с обвиненията по делото срещу тях.

След това хванали самия Суасо, качили го на едно муле и го откарали до Веракрус, където го натоварили на един кораб за Куба, да отговаря там за времето, през което е бил съдия. Родриго де Пас бил арестуван, разпитван и измъчван, за да каже къде е златото и среброто на Кортес; като негов бивш иконом той трябвало да знае скривалището; горили му краката с вряло масло и огън; изтерзан от затворничеството и мъченията, Пас бил полумъртъв. Страхувайки се, че ако го остави жив, Пас ще отиде да се оплаче на Негово Величество, комисионерът заповядал да го обесят като бунтовник и размирник.

Заповядал да заловят и затворят всички войници и жители на Мексико, които били на страната на Кортес. Хорхе де Алварадо, Андрес де Тапия и останалите привърженици на Кортес се укрепили в манастира „Сан Франсиско“; много от останалите конкистадори се присъединили към новия губернатор, тъй като той им давал добри индианци и те възхвалявали победителя. Той заповядал да извадят всички топове от арсенала и от крепостта и да ги поставят пред неговата къща.

В писмото си Суасо умоляваше Кортес час по-скоро да спаси Мексико, защото освен тези беди имало и други, още по-големи:

комисионерът бил писал на Негово Величество, че в сандъка на Кортес намерили един фалшив печат, с който той тайно бележел златото, носено от индианците, и не отделял една пета от него за краля.

След като Кортес ни прочете писмото, всички бяхме толкова натъжени и разгневени както за това, че ни докара дотук с толкова мъки, така и на комисионера, когото проклехме хиляди пъти, и сърцата ни щяха да изхвъркнат от ярост. За да не покаже сълзите си, Кортес влезе с писмото в стаята си и излезе чак към обяд. Всички в един глас го молихме и настоявахме веднага да се качим на три кораба и да тръгнем за Нова Испания. Той ни отговори много благо: „О, синове и другари мои! Както виждам, този зъл човек е много могъщ и се опасявам, че като узнае за нашето пристигане, ще направи още по-големи безсрамия и безчестия от досегашните, може да ме убие, да ме удави или да ме затвори, вас — също. С божия помощ аз ще тръгна тайно по море само с четири-пет души от вас и ще слезем в пристанище, от което няма да узнаят нищо в Мексико, докато не влезем непознати в града. Освен това Сандовал е в Нако с много малко войници, а трябва да отиде да умиротворява и Гватемала. Най-добре ще е вие, сеньор Луис Марин, да се върнете с всичките си другари и да се присъедините към Сандовал и след това да тръгнете за Мексико.“

Аз помолих Кортес непременно да ме вземе със себе си, тъй като във всички войни и битки съм бил до него и съм му помагал и че сега е време да разбере дали цени моите заслуги и приятелство. Той ме прегърна и ми каза: „Ако ви взема със себе си, кой тогава ще отиде със Сандовал? Умолявам ви, сине, да идете с вашия приятел Сандовал, а аз залагам брадата си, че ще ви се отплатя и за преди, и за сега.“ В крайна сметка нищо не помогна, не ме остави да тръгна с него.

Също така някои благородници от селището недоволствуваха, че Кортес не им дава длъжностите, които им бил обещал. Кортес ги успокои, като им каза, че ще ги заведе в Мексико и там ще им даде почетни длъжности. Заповяда на Диего де Годой, когото бе назначил за капитан в Пуерто де Кабальос, да отиде с хората си в Нако, тъй като повечето бяха болни и не можеха да се спасят от комари и бълхи, а освен това и нямаха какво да ядат, а Нако беше добра земя. На нас с Луис Марин каза да тръгнем за Мексико и да се опитаме да минем през провинция Никарагуа и да я завладеем за Негово Величество;

дори и тогава той беше алчен да вземе губернаторството на тази провинция, ако сполучи в Мексико.

След като ни прегърна, Кортес се качи на кораба на път за Мексико, а ние тръгнахме много радостни за Нако. С големи лишения и трудности стигнахме там и Сандовал много се зарадва, като ни видя. На другия ден всички се отправихме към Мексико.

[1] Лице, което води приходите и разходите. — Б.пр. ↑

[2] Провинция в Испания. — Б.пр. ↑

ГЛАВА CLVIII

КАК НА ПЪТ ЗА МЕКСИКО КОРТЕС НА ДВА ПЪТИ БИЛ ЗАСТИГАН ОТ БУРЯ И ТРЯБВАЛО ДА СЕ ВРЪЩА В ТРУХИЛЬО

След като се качил на кораба, Кортес отплавал за Мексико, но скоро излязла голяма буря, която строшила предната мачта, и той заповядал да се върнат в Трухильо. Понеже бил много отслабнал, неразположен и разбит от морската болест, а и от страх да не го залови комисионерът, Кортес решил, че ще бъде по-добре да не тръгва веднага за Мексико.

В Трухильо той заповядал да отслужат литургия на светия Дух и процесия и молитви на бога и света Богородица, за да му покажат какво да извърши в тяхна служба. И, изглежда, светият Дух го осенил тогава да не ходи към Мексико, а да завладее и засели околните земи. Без да се бави, той изпратил да ни настигнат и да ни кажат да не продължаваме по-нататък, а да завладеем и заселим тази земя, тъй като неговият ангел хранител така му внушил.

Като видяхме писмото и това, което ни заповядваше, проклехме го хиляди пъти да не види бял ден и каквото и да предприеме, да не му върви, да се погуби така, както и нас погубва. Всички в един глас казахме на капитан Сандовал, че ако Кортес иска да заселва тази земя, нека го стори с онези, които искат да останат с него, достатъчно ни е измъчвал и погубвал, кълнем се, че повече няма да търпим, а ще отидем в Мексико, което бяхме завоювали.

Сандовал беше на нашето мнение и само успя да ни склони да му пишем и да изпратим писмото със същите трима вестоносци, които бяха донесли неговите писма, за да разбере нашата воля. Само след няколко дни Кортес получил нашето писмо, подписано от всички; той ни отговори с големи обещания, ако останем да завладеем тази земя, а

в края на писмото имаше заплаха, че ако не се подчиним на заповедта му, в Кастилия и на други места има много войници.

Като видяхме този отговор, всички решихме да тръгнем за Мексико и да го посраим. Обаче Сандовал с благост и големи молби ни склони да почакаме няколко дни, той лично щял да отиде и да накара Кортес да се качи на кораба. В отговора си му писахме, че трябва да се смили и да промени отношението си към нас, тъй като той ни е довел до това положение, по негова вина са ни ограбили и продали имуществото и са ни взели индианците; тези от нас, които бяха женени, казаха, че не знаят нищо за жените и децата си; молахме го незабавно да се качи на кораба и да тръгне за Мексико; що се отнася до това, че войници има в Кастилия и другаде, нека знае, че в Мексико има и губернатори, и капитани и където и да отидем, ще ни дадат индианци. Преди да тръгне, Сандовал говори на всички ни с голяма любов и остави за капитан Луис Марин; с него отидохме до едни селища, които се наричат Маниани, и оттам в Акаlteка, където зачакахме отговора.

За няколко дни Сандовал стигнал в Трухильо и Кортес много се зарадвал, като го видял. Като прочел писмото ни, не знаел какво да реши, тъй като вече бил изпратил братовчед си Саяведре с всичките си войници да умиротворява непокорните селища; колкото и да му говорил и да настоявал Сандовал да тръгне за Нова Испания, Кортес не склонил.

ГЛАВА CLIX

КАК КОРТЕС ИЗПРАТИЛ ЕДИН КОРАБ В НОВА ИСПАНИЯ И ЗА КАПИТАН НАЗНАЧИЛ ЕДИН СВОЙ СЛУГА НА ИМЕ МАРТИН ДОРАНТЕС

След като Сандовал не могъл да убеди Кортес да тръгне за Мексико, било решено незабавно да изпрати за там един свой слуга, на име Мартин Дорантес, на когото можеше да се повери каквато и да е важна работа; той тръгнал като капитан на кораба и взел със себе си пълномощия за Педро де Алварадо и Франсиско де лас Касас — ако ги намери в Мексико, те да станат губернатори, докато се върне Кортес; ако тях ги няма, да управляват ковчежникът Алонсо де Естрада и контадорът Алборнос, както гласели първоначалните пълномощия. Кортес отменил пълномощията на комисионера и инспектора и писал много ласкателни писма както на ковчежника, така и на Алборнос и останалите свои приятели конкистадори и на монасите от манастира „Сан Франсиско“. Заповядал на Дорантес да слезе в някой залив между Пануко и Веракрус, същото заръчал на кърмчията и на моряците и им платил богато за това и за да не свалят никой друг, освен Дорантес; след като го оставят, незабавно да вдигнат котва и да отплават за Пануко. За тази цел бил определен един от трите най-добри кораби, натоварили припаси и след като била отслужена литургия, надули ветрилата. Бог им дал много хубаво време и за няколко дни стигнали в Нова Испания; те отишли право към залива близо до Пануко, добре познат на Мартин Дорантес.

Щом слязъл на брега, Дорантес благодарил на бога и се преоблякъл като селянин, за да не го познаят; по заповед на Кортес той си носел дрехи от Трухильо. Маскирал добре писмата и пълномощията под дрехите и тръгнал пеша: той беше много пъргав на ходене. Като стигнал в селища с испанци, той се криел сред индианците, за да не

говори много и да не го изповядат; избягвал испанците, за да не го разкрият, макар че трудно биха го познали, тъй като бяха минали две години и три месеца, откакто напуснахме Мексико, пък и там беше оставил брат си; когато го попитали как се казва, откъде идва или накъде отива, той казвал, че името му е Хуан де Флечия.

Четири дни след слизането си от кораба Дорантес стигнал в Мексико през нощта и отишъл в манастира на сан Франсиско, където намерил мнозина от укрилите се, между които Хорхе де Алварадо, Андрес де Тапия, Хуан Нунес дел Меркадо, Педро Морено Медрано и още много конкистадори и приятели на Кортес. Като видели Дорантес и щом разбрали, че капитанът е жив, като видели неговите писма, всички започнали да пеят и да танцуват от радост; също и францисканските монаси, между които били отец Терибио Мотолинеа и отец Диего де Алтамирано, и те подскачали от радост и благодарели на бога.

Монасите незабавно затворили всички врати на манастира, за да не би някой предател, каквито имало много, да отиде и да ги предаде и тайната да се разчуе. Посред нощ уведомили ковчежника и контадора и други приятели на Кортес. Те веднага отишли тихомълком в манастира и видели пълномощията, които им изпращал Кортес. Уговорили се по какъв начин да заловят комисионера. През цялата нощ те известявали приятели и подготвяли оръжията, за да го задържат на другия ден сутринта, тъй като по това време той бил на война с Коатлан.

Като се разсъмнало, ковчежникът и всички приятели на Кортес, в това число и Мартин Дорантес, тръгнали към къщите на комисионера, викайки по улиците: „Да живее кралят, нашият господар, и Ернандо Кортес в неговото кралско име, той е жив и сега идва към града, аз съм неговият слуга Дорантес!“ Щом чули виковете, всички жители скочили и се хванали за оръжието. Като разбрали, че Кортес е жив, и като видели неговия слуга Дорантес, те се зарадвали.

Повечето жители на Мексико се присъединили към ковчежника, тъй като, изглежда, контадорът не действувал решително и дори Алонсо де Естрада го укорил и си разменили обиди.

Комисионерът бил вече предупреден, както после се разбра, самият контадор му казал, че ще го пленят. Той заповядал да приготвят артилерията, чийто капитан бил дон Луис де Гусман, братовчед на херцог Медина Сидония; готови били и капитаните му с хората си.

Пристигнали ковчежникът, Хорхе де Алварадо, Андрес де Тапия и контадорът, макар и с неохота, с всичките си хора и с викове: „Да живее кралят и Ернандо Кортес в името на Негово Величество!“ — те навлезли през терасите и през вратите в къщите на комисионера и тогава неговите хора се изплашили, капитанът на артилерията хукнал на една страна, артилеристите на друга и оставили топовете. Капитан Арчилага побързал да се скрие, Хинес Нортес също побягнал по едни кориди надолу; с комисионера останали само Педро Гонсалес, Сабиоте и четирима слуги.

Като се видял без защита, самият комисионер грабнал една главня и се хвърлил да пали фитилите на топовете, но нашите се спуснали преди него и го заловили; след това направили една клетка от дебели дървета и го поставили в нея; там му носели и храната; така завършило неговото губернаторство.

Тозчас изпратили вестители по всички испански селища в Мексико, които разказвали за случилото се. Някои се радвали, а други, на които комисионерът дал индианци и длъжности, съжалявали. Новината стигнала и до крепостта на Коатлан и Оашака, където бил инспекторът, и така го поразила, че легнал болен и оставил за капитан Андрес де Монтарас, болен от сифилис. После се върнал в град Тескуко и се укрil в манастира „Сан Франсиско“.

Щом ковчежникът и контадорът научили за това, тъй като вече били губернатори, изпратили войници да го заловят, където и да се намира; те го измъкнали от манастира и го завели в Мексико, а там го затворили в друга клетка, както комисионерът.

След това с най-голяма бързина изпратили вестonosци при Педро де Алварадо да му съобщят за станалото и че Кортес се намира в Трухильо, не много далеч от земите, които той завладявал тогава; Алварадо трябвало незабавно да го намери и да го накара да отиде в Мексико.

Освен това едно от първите неща, които направил ковчежникът, било да окаже почит на Хуана де Мансиля, жената на Алонсо Валиенте, опозорената с камшик като вещица; заповядал на всички конници в Мексико да възседнат конете си и да минат по улиците на града, а самият ковчежник я качил на своя кон и казвали, че тя се държала като римска матрона; оттогава нататък я наричали сеньора

доня Хуана де Мансиля; казвали още, че тя е достойна за възхвала, тъй като комисионерът не могъл да я застави да се омъжи отново.

ГЛАВА CLX

КАК БЛАГОРОДНИЦИТЕ УМОЛЯВАЛИ ФРАНЦИСКАНСКИТЕ МОНАСИ ДА ИЗПРАТЯТ ОТЕЦ ДИЕГО ДЕ АЛТАМИРАНО, КОЙТО СЕ РОДЕЕШЕ С КОРТЕС, ДА ОТИДЕ С КОРАБ ДО ТРУХИЛЬО И ДА ГО СКЛОНИ ДА СЕ ВЪРНЕ В МЕКСИКО

Ковчезникът и другите привърженици на Кортес се убедили, че той непременно трябва да дойде в Мексико, защото отново започнали да се появяват групички и разпри, а и контадорът не бил съгласен със затварянето на предишните губернатори и най-вече се страхувал от Кортес заради писмото, което бил писал против него до краля, та решили да помолят францисканските монаси да позволят на отец Диего де Алтамирано да отиде с един добър кораб до Трухильо и да накара Кортес да се върне, тъй като този духовник се родееше с Кортес, и преди да стане монах, е бил войник, та разбираше от тези работи. Отците се съгласили, а и отец Диего де Алтамирано пожелал да замине.

Да оставим отца да се приготви за пътуването и да кажем как контадорът бил много раздвоен и не гледал с добро око на успехите на привържениците на Кортес; той знаел, че комисионерът имал много приятели, известни като размирници, които постоянно търсят разпри и свади; знаел също, че те държат на него, защото им давал злато и индианци, и решил да ги събере тях и някои по-лични хора, все решителни мъже, да освободят комисионера и инспектора и да убият ковчезника и пазачите.

За да изпълнят плана си, те намерили един майстор на арбалети, на име Гусман, голям веселяк, който обичаше да говори мръсотии, и много тайно му заръчали няколко ключа за вратите на затворите на

двамата пленници, като обещали да му платят добре и му дали парче злато за направата на ключовете; предупредили го да пази това в тайна. Майсторът отговорил, че го радва много, задето му имат доверие и че тайната може да бъде издадена от всеки друг, но не и от него; той щял да бъде много доволен да види двамата затворници на свобода. Разпитал ги кои и колко души участвуват в тази работа, къде ще се съберат, за да извършат това добро дело, в кой ден и в кой час и те му разказали всичко, както си било. Той започнал да прави ключовете според калъпа, който му били дали, и нарочно не ги направил съвсем точни, за да се върнат пак при него да ги дооправи и така да има време, та да научи нови подробности; и колкото повече бавел ключовете, толкова повече неща научавал.

Като наближил денят да вземат ключовете и всички били готови с оръжията си, ключарят бързо отишъл в къщата на ковчежника Алонсо де Естрада и му разказал всичко. Без да губи време, ковчежникът тайно изпратил да известят всички привърженици на Кортес, без да уведомят контадора, и отишли в къщата, където били събрани заговорниците; внезапно заловили двадесет души с оръжията им, а другите избягали, където им видят очите. Разпитали заловените и те признали, че се били събрали да освободят затворниците и да убият ковчежника. Узнали също, че контадорът е знаел за заговора и че сред заговорниците имало трима-четирима души много размирни и непокорни, които били замесени във всички разпри и свади в Мексико по онова време. Гледало се дело срещу тях и главният съдия Ортега осъдил трима на смърт чрез обесване, а останалите да ги наложат с бич. Ключарят се крил дълго време от страх да не го убият привържениците на комисионера, задето ги издал.

Да ги оставим тях, тъй като са мъртви, и да се върнем към нашия разказ. Отец Алтамирано се качил според уговорката на кораба в пристанището Веракрус и при хубаво време за няколко дни стигнал при Кортес в Трухильо. Когато жителите на селището и Кортес видели могъщия кораб да влиза с опънати ветрила в пристанището, веднага помислили, че идват да го отведат в Мексико, както и се оказало всъщност. Щом отецът слязъл на брега, придружен от голям брой хора, Кортес познал някои от тях, които бил виждал в Мексико. Всички отишли да му целунат ръцете, а отецът го прегърнал и със свети и благи думи първо отишли в църквата да се помолят богу, а след това в

къщата на Кортес, където отецът разказал за случилото се, какво сторил Франсиско де лас Касас за Кортес и как заминал за Кастилия.

Всичко, каквото казал монахът, Кортес вече го знаел от писмото на Суасо, но пак се развълнувал и благодарил на бога, че благоволил да направи всичко така и задето Мексико е вече мирно; казал, че иска да тръгне за Мексико по суша, тъй като по море вече не се осмелява, на два пъти тръгвал, но вълните и теченията го принуждавали да се върне; освен това пътуването по море е много тежко, а той бил много слаб. Обаче кърмчиите му казали, че по това време, през април, няма силни течения и морето е спокойно. На края склонил да тръгне с кораб; но не искал да отплава, докато не види капитан Гонсало де Сандовал, когото бил изпратил до едни селища, наречени Оланче, на петдесет и пет левги оттам. Скоро дойде писмо от Кортес, в което той описваше как дошъл монахът и случилото се в Мексико и ни заповядваше да се върнем, без да се бавим. Като узна тези новини, Сандовал много се зарадва и нямаше търпение да тръгнем. Кортес дал своите разпореждания на капитан Саяведра, когото оставял за наместник в тази провинция; на капитан Луис Марин писал незабавно да потегли за Гватемала.

Кортес се качил на кораба с всичките си приятели и при хубаво време взел курс към Хавана, тъй като вятърът бил по-благоприятен за там, отколкото за Нова Испания. Като слязъл там, всички жители на Хавана, които го познавали, много се зарадвали; от един кораб, току-що пристигнал от Нова Испания в Хавана, той научил последните новини и че в Мексико е вече съвсем мирно; след като индианците от крепостта на Коатлан научили, че Кортес и конкистадорите са живи, те поискали мир от ковчежника при известни условия.

ГЛАВА CLXI

КАК КОРТЕС ОТПЛАВАЛ ОТ ХАВАНА НА ПЪТ ЗА НОВА ИСПАНИЯ

След като се отморил пет дни в Хавана, Кортес не го сдържало на едно място от желание по-скоро да види Мексико, та заповядал на хората си да се качат на корабите и те опънали ветрилата. Времето било хубаво и за два дни стигнали близо до пристанището Меделин, срещу остров Сакрифисиос; там Кортес заповядал да хвърлят котва, защото времето не било хубаво вече и вятърът не бил попътен. За да не нощува на корабите, Кортес заедно с двадесет войници слязъл на брега и тръгнал пеш; не щеш ли срещнали едно хергеле коне, които водели към пристанището, за да ги натоварят за Кастилия; с конете и мулетата те тръгнали към Веракрус, на пет левги път; Кортес заповядал да не известяват в селището, че отивали там по суша.

Преди да се разсъмне, в два часа през нощта те стигнали в селището и отишли направо в църквата, тъй като вратата ѝ била отворена. Тъй като било много рано, дошъл клисарят и понеже наскоро бил пристигнал от Кастилия, не познавал нито Кортес, нито хората с него и излязъл на улицата с викове, че в църквата има чужди хора, да дойдат властите и да им заповядат да излязат навън. На виковете му дотичали главният кмет и помощниците му заедно с трима пристави и много въоръжени жители, които с гневни думи се опитали да ги прогонят от църквата; Кортес бил толкова отслабнал от пътя, че го познали едва когато им заговорил.

Като видели, че това е Кортес, всички отишли да му целунат ръцете. Кортес прегръщал и назовавал по име конкистадорите, които живеели в този град, и ги питал как поминуват и разговарял с тях много сърдечно. След това била отслужена литургия и след нея го настанили в най-хубавата къща; той останал там осем дни и му устроили много празненства и веселия; изпратили и вестители да кажат в Мексико, че е пристигнал. Кортес писал на ковчежника и на

контадора, макар и да не бил негов приятел, на всичките си приятели и до манастира на сан Франсиско и всички се зарадвали на новините. Индианците от околността му носели подаръци от злато, наметала, какао, кокошки и плодове.

След това тръгнал за Меделин, премитали пътя пред него и с клони и цветя украсявали къщите, където отсядал, носели много храна за Кортес и цялата му свита. Не знам дали ще мога да опиша радостта на мексиканците, които се събрали от всички селища в езерото и още по пътя му изпратили богат дар от злато, дрехи, кокошки и най-различни плодове, каквито имало по това време; заръчали да му кажат, че не са изпратили повече, тъй като ги заварил неподготвени, затова нека им прости; че като стигне в града им, те ще му служат и ще направят каквото дължат на своя капитан, който ги е завладял и ги управлява със справедливост. По същия начин дошли и другите селища. И Тласкала няма да пропусна, всички нейни първенци излезли да го посрещнат с танци и веселие и с много храна.

Като стигнал на три левги от Тескуко, който по население заедно със своите васали е почти колкото Мексико, излязъл да го посрещне контадорът Алборнос, тъй като много се страхувал от него. Контадорът бил събрал много испанци от околните селища; с него били първенците на града; с големи игри и танци излезли на около две левги от града да посрещнат Кортес и той много се зарадвал. Преспал през нощта в Тескуко и на другия ден сутринта тръгнал за Мексико. Оттам му писали общинският съвет, ковчежникът и всички благородници, конкистадори и приятели да спре в едни селища на две левги от Мексико, за да могат да направят по-тържествено посрещането му, та затова го помолили да влезе в града на следващия ден.

Излезли ковчежникът, благородниците, конкистадорите и всички кралски служители поред; те носели най-богатите си дрехи, мексиканските големци от своя страна също били богато облечени, с отличия и гербове, цялото езеро било пълно с канута и в тях индиански бойци както по времето, когато Гуатемус воюваше против нас; други излезли по главните пътища с игри и танци, които не могат да се опишат; през целия ден не престанало веселието по улиците на Мексико; след като се здрачило, запалили огньовете пред вратата. Не съм казал още най-хубавото — на другия ден след пристигането на Кортес

францисканските монаси направили процесии за възхвала на бога, задето благоволил да им върне Кортес жив.

Кортес отишъл в манастира на сан Франсиско, където поръчал литургии и благодарил на бога, задето го избавил, от мъките в Хондурас и му позволил да се върне пак в този град. След това отишъл в къщите си: те били много добре подредени и украсени и в тях той бил обслужван и уважаван като княз; индианците от всички провинции идвали да го поздравят и му носели подаръци от злато. Кортес влязъл в Мексико през месец юни на 1524 или 1525 година.^[1]

След като си отдъхнал, Кортес заповядал да арестуват размирниците и започнал да прави разследвания за отношенията между комисионера и инспектора; той бил замислил да започне дело срещу тях и да ги изпрати на оня свят и ако беше го сторил, никой в Кастилия нямаше да го осъди, а Негово Величество дори щеше да одобри постъпката му. Това после го чух в Кралския съвет на Индиите в присъствието на епископ Бартоломе де лас Касас през 1540 година, когато бях отишъл там по мои дела; обаче Кортес допусна голяма грешка тогава и всички я сметнаха за слабост и небрежност.

^[1] Бернал Диас отново греши. Кортес напуснал Мексико на 12 октомври 1524 г. и се върнал на 19 юни 1526 г. ↑

ГЛАВА CLXII

КАК ЛИЦЕНЦИАТЪТ ЛУИС ПОНСЕ ДЕ ЛЕОН ПРИСТИГНАЛ В ПРИСТАНИЩЕТО САН ХУАН ДЕ УЛУА ДА РАЗСЛЕДВА КОРТЕС

Вече казах за големите оплаквания от Кортес в двореца в Толедо; те били от страна на привържениците на Диего Веласкес, а им помогнали също и писмата на Алборнос. Негово Величество повярвал и изпратил да заповядат на адмирала на Санто Доминго да отиде с много войници да залови Кортес и всички, които сме били с него и сме разбили Нарваес. Като узнал това, херцог де Бехар, дон Алваро де Сунига, отишъл при Негово Величество и го помолил, докато сам не узнае истината, да не вярва на писмата на човек, който силно мрази Кортес, и така адмиралът не тръгнал.

Негово Величество упълномощил един идалго, на име Луис Понсе де Леон, и му заповядал да дойде да разследва делата на Кортес и ако го намери виновен по някои от обвиненията, които му хвърляха, да го накаже така, че навсякъде да се чуе присъдата. Луис Понсе де Леон тръгнал на път с три кораба, не си спомням много добре дали бяха три или четири; времето било хубаво и той пристигнал в пристанището Сан Хуан де Улуа; щом слязъл, Понсе де Леон се отправил към Меделин. Като разбрали кой е дошъл, един иконом на Кортес с най-голяма бързина изпратил да го известят в Мексико. Кортес се учудил, че така късно му съобщили за пристигането на съдията; той искал да знае по-отрано, за да го посрещне, както подобава.

Писмата го заварили в манастира на сан Франсиско, когато се готвел да се причестява и най-смирено молел бог да му помага във всичко. Той веднага изпратил да узнаят кой идва и дали носи писма от Негово Величество. Два дни след първата новина пристигнали трима

пратеници на Луис Понсе де Леон с писма до Кортес, едното от които било от Негово Величество, така той разбрал, че кралят заповядва да се направи разследването.

След като видял кралските писма, с голяма почит и смирение Кортес ги целунал и ги поставил върху главата си; казал, че Негово Величество му оказва голяма чест, като изпраща нарочен човек да го изслуша и отсъди. След това изпратил пратениците с отговор до Понсе де Леон и с много сладки приказки и обещания, които аз не ще съумея да предам; Кортес искал идалгото да го предупреди по кой път ще тръгне за Мексико, тъй като имаше два пътя, та да го подготви за посрещането на такъв висок служител на Негово Величество. Като прочел отговора, съдията на свой ред отговорил, че бил много уморен от пътуването по море и искал да си почине няколко дни и благодарил на Кортес за вниманието и доброжелателството, което той проявявал.

Някои жители на селището, които бяха врагове на Кортес, и други, които той беше взел със себе си при похода в Хондурас и също недоволствуваха от него, казали на Понсе де Леон, че Кортес искал да погуби комисионера и инспектора, преди той да стигне в Мексико; така писали на съдията и някои противници на Кортес в Мексико; освен това му казали да се пази, тъй като щом Кортес с такива ласкателства в писмото си е искал да узнае по кой път ще мине, това е, за да го погуби, да не вярва на думите и обещанията му; казали му още много неща за злините, които Кортес причинил както на Нарваес, така и на Гарай; за войниците, които изоставил на произвола на съдбата в Хондурас; за трите хиляди мексиканци, които измрели по пътя; за един капитан, на име Диего де Годой, когото оставил да заселва тамошните земи с тридесет болни войници, които сигурно са измрели, и това се оказало истина; те го молили незабавно да тръгне за Мексико и да остави всичко друго, да не забравя примера с Нарваес, с генерал-капитана Гарай и с Кристобал де Тапия, на когото той отказал да се подчини и го накарал да се върне оттам, откъдето бе дошъл; изтъкнали още много лоши качества и грешки на Кортес, за да настроят съдията против него и да го накарат да повярва, че Кортес няма да му се подчини.

Луис Понсе водел със себе си и други благородници и няколко монаси доминиканци с провинсиала^[1] отец Томас Ортис, който няколко години бил игумен; за този духовник всички казвали, че бил много по-добър в сделки и преговори, отколкото в светото си занятие.

Да се върнем към нашия разказ: Луис Понсе се посъветвал с някои благородници дали да тръгне веднага за Мексико или не и всички го посъветвали да не спира нито денем, нито нощем и да стигне час по-скоро там, защото вярвали, че е истина това, което се говорело за Кортес. Така че когато пратениците, носещи отговора на Кортес на последното писмо на съдията, тръгнали на път, те заварили Понсе де Леон вече в Ицтапалапа, където го посрещнали тържествено, с много веселие, и Кортес, много доволен от идването му, заповядал да дадат голям пир.

След като била поднесена вечерята с много и отбрани ястия, Андрес де Тапия, който бил домакин на празненството, запитал дали не би пожелал негова милост да опита нещо ново и апетитно от тези земи, като каймак и извара. Всички благородници, които били със съдията на масата, пожелали да им донесат от тях и толкова много яли, че на някои им прилошало и започнали да повръщат — това го знам от собствен опит, — на други нищо не им станало на стомасите. Тогава отец Томас Ортис казал, че каймакът и изварата били смесени с отрова и той затова не се и докоснал до тях; обаче другите след това разправяли, че го видели да яде до насита и тогава твърдял, че били много хубави; и понеже домакин бил Андрес де Тапия, усъмнили се за нещо, което и на ум не му минавало.

Да се върнем към нашия разказ; Кортес не присъствувал на този прием в Ицтапалапа, той останал в Мексико. Тъй като Ицтапалапа бе на две левги от Мексико, Кортес бил поставил хора да го предупредят за пристигането на съдията и свитата му и излязъл лично да го посрещне с всички благородници: Гонсало де Сандовал, ковчежника Алонсо де Естрада, контадора, целия общински съвет, конкистадорите и Хорхе де Алварадо и Гомес де Алварадо — Педро де Алварадо по онова време бил в Гватемала да търси Кортес — и още много други благородници, които наскоро били пристигнали от Кастилия.

Като се срещнали на пътя, той и Кортес си оказали един на друг големи почести и съдията се показал във всичко много почтителен; Кортес дълго трябвало да го моли да застане от дясната му страна и си разменили много любезности, докато на края съдията минал на почетното място. Като влезли в града, той бил учуден от силната крепост и многото селища в езерото, казвал, че на света няма капитан, който с толкова малко войници да е завладял толкова земи и такава

силна крепост. Така стигнали до манастира на сан Франсиско, където била отслужена литургия; след това Кортес поискал съдията да представи кралските пълномощия и да се заеме с това, което му е заповядал Негово Величество, защото сам той искал съд за комисионера и инспектора. Понсе де Леон отговорил, че оставя тази работа за следващия ден.

Оттам Кортес го завел и го настанил в своите палати, целите покрити с килими и му дал много тържествена вечеря, поднесена със златни и сребърни прибори и така изискано, че самият Луис Понсе скришом казал на главния комендант Проаньо и на някой си Боканегра, че без съмнение Кортес във всичките си обноси, думи и дела се показва като голям благородник.

На другия ден отишли в главната църква и след службата съдията заповядал да съберат общинския съвет, служителите на кралската хазна, капитаните и конкистадорите на Мексико. В тяхно присъствие и пред двама писари, единия от общинския съвет, а другия водел със себе си, Луис Понсе представил своите пълномощия от краля. Кортес ги целунал с голяма почит, положил ги върху главата си и казал, че ще им се подчини, тъй като са заповеди и писма на краля, неговия господар; същото направили и всички присъстващи.

След това съдията взел жезъла на правосъдието от главния кмет и съветниците, полските съдии^[2] и приставите и след като го задържал малко, той го върнал на Кортес с думите: „Сеньор капитан, Негово Величество заповяда аз да взема губернаторството от ръцете на ваша милост. Вие заслужавате много други и по-големи длъжности, но трябва да изпълним това, което заповяда нашият крал и господар.“

Кортес му благодарил с голяма почит. Казал, че е готов да изпълни всичко, каквото му заповядат в служба на Негово Величество, и че след като събере сведения, негова милост съдията скоро ще се убеди колко предано е служил той на нашия крал и господар и ще види лошотията на някои хора, които са подшушнали на негова милост клевети и са му предали писма, пълни с коварство. Съдията отговорил, че където има добри хора, има и лоши, такъв е светът: на които е правил добрини, ще говорят хубави неща за него, на които е навредил — лоши; тъй минал денят.

На другия ден след като била отслужена литургия в самите палати, където бил настанен съдията, той изпратил един благородник

да извика с голяма почит Кортес. В присъствието само на отец Томас Ортис Луис Понсе казал съвсем почтително на Кортес: „Сеньор капитан, Негово Величество ми заповяда и заръча на всички конкистадори, дошли от Куба и участвували в завладяването на тези земи и градове, а както и на останалите конкистадори, пристигнали по-късно, да им дадете индианци и земи, но винаги малко повече да предпочитате и възнаграждавате първите. Казвам това, защото имам сведения, че много от конкистадорите, които са били с ваша милост от самото начало, имат бедни имения, а на новодошлите от Кастилия сте дали по-добри, без да имат заслуги. Ако това е истина, то Негово Величество не ви е дал губернаторството за това, а за да изпълнявате неговите кралски наредби.“ Кортес отговорил, че на всички е дал индианци и ако на някои са се паднали по-добри, а на други — по-лоши, това може да се поправи, нали затова е дошъл, пък и конкистадорите заслужават.

Луис Понсе попитал също какво е станало с конкистадорите, които бил взел със себе си в Хондурас, защо ги е изоставил там на произвола на съдбата да умират от глад; по-точно бяха го осведомили, че Диего де Годой с тридесет-четиридесет души, оставени в Пуерто де Кабальос, са избити от индианците, понеже всички били болни и слаби; че редно било, след като са завладели този голям град и Нова Испания, да останат да ползват придобитото и да си починат, а новопристигналите да се потрудат и да заселят земите нататък; попитал за капитан Луис Марин, за още много войници и за мен. Кортес отговорил, че за битки и войни в далечни земи не можел да рискува да тръгне с войници, които не познавал; че въпросните войници скоро ще се върнат, тъй като вече са на път; че той ще им помогне и ще им даде добри имения с индианци.

Луис Понсе също го укорил с доста тежки думи, задето тръгнал срещу Кристобал де Олид на далечен и дълъг път, без да има разрешение от Негово Величество, и оставил Мексико в опасност да се разбунтува. На това Кортес отговорил, че като губернатор и генерал-капитан на Негово Величество той решил, че трябва да постъпи точно така, за да не се бунтуват другите капитани, и че вече е уведомил Негово Величество. Освен това Луис Понсе го разпитал за разбиването и пленяването на Нарваес, за съдбата на войниците на Франсиско де Гарай и от какво е умрял той; как накарал Кристобал де Тапия да се

върне обратно; разпитал го за още много неща, които аз тук няма да спомена. Кортес на всичко дал много добри обяснения и изглеждало, че Луис Понсе останал доста доволен.

Както казах, на този разпит присъствувал отец Томас Ортис и след като свършил, Кортес отишъл в стаята му. Монахът тайно извикал трима конкистадори, приятели на Кортес, и казал, че Луис Понсе иска да му отсече главата, тъй като така бил заповядал кралят; на другия ден сутринта монахът казал това и лично на Кортес с думите: „Сеньор капитан, понеже много ви обичам, а и моето занятие и вяра ме задължават да постъпвам така в подобни случаи, аз ви предупреждавам, че Луис Понсе носи пълномощия да ви обезглави.“

Като чул това, Кортес се нажалил и се умислил; от друга страна, били му казали, че този монах е с лош нрав и да не вярва много на приказките му. Изглежда, предупредил Кортес, за да се обърне той към него като към посредник и защитник и да получи за това някое и друго блокче злато. Други казали, че Луис Понсе бил в дъното на тази работа, искал да уплаши Кортес и той да го моли за пощада. Кортес отговорил на монаха с много обещания и вежливост и му казал, че той, напротив, мисли, че Негово Величество е изпратил съдията да го възнагради за добрата му служба, тъй като не е извършил нищо противно на волята му, затова смята, че сеньор Луис Понсе няма да престъпи заповедите на краля. Като чул това и видял, че не го молят за съдействие, отецът се сконфузил; Кортес обаче не му дал по-късно нищо от обещаното.

[1] Духовен управител на всички манастири в една провинция.
— Б.пр. ↑

[2] Полските съдии са били двама, назначавали се всяка година и са съдели за кражби и убийства в полето, полски пожари и сечене на дървета. ↑

ГЛАВА CLXIII

КАК СЪДИЯТА ЛУИС ПОНСЕ ОБЯВИЛ, ЧЕ ЩЕ ПРАВИ РАЗСЛЕДВАНЕ СРЕЩУ КОРТЕС И ДРУГИТЕ ОБВИНЕНИЯ, НО СЕ РАЗБОЛЯЛ И ПОЧИНАЛ

Много хора били недоволни от Кортес, а други просто търсели правото си. Всички бързали да се оплачат, да представят свидетели; целият град бил като кошер. Едни казали, че не им дал злато, колкото им се полагало, други се оплаквали, че не им дал индианци според кралските наредби, а ги раздавал на слугите на баща си и на други хора без заслуги; трети предявявали иск за конете, които били убити през войните, и го обвинявали, че макар да имало много злато, Кортес не им платил достатъчно; четвърти се оплаквали от обиди, нанесени им по заповед на Кортес.

Заради нашите грехове и за зла участ бог наказал Понсе де Леон и той легнал болен. Това станало така: на връщане от манастира на сан Франсиско, където присъствувал на църковна служба, го втресло, легнал на легло и четири дни и нощи спал непробудно; като видели това лекарите, които го лекували — лиценциатът Педро Лопес и доктор Охеда, — единодушно сметнали, че ще бъде добре да го причестят, а и съдията пожелал същото. Той приел светото причастие с голяма смиреност и разкаяние и направил завещанието си: за свой заместник оставил лиценциата Маркос де Агилар, когото бил довел със себе си от остров Еспаньола. Девет дни по-късно Луис Понсе предал богу дух.

Всички конкистадори били в траур и скърбели за смъртта му; оплакали го, сякаш им бил роден баща, и наистина той бил дошъл да помогне на тези, които служели предано на краля, така казал, преди да умре; намерили го и в заповедите и наредбите, които носел от Негово Величество, и те били да даде най-добрите земи и индианци на

конкистадорите и да подобри благосъстоянието им във всяко отношение. Кортес заедно с всички благородници от града се облякъл в траур и съдията бил погребан с голяма пищност и били запалени всички налични свещи.

По-късно чух от някои благородници, които били в Мексико, когато Луис Понсе се разболял, че той бил музикант и много обичал да слуша музика; в деня, когато му прилошало, поискал да му посвирят на виуела^[1] и както си бил в леглото, отмервал тактовете с пръстите на краката; след като свършила музиката, изведнъж загубил говора си и повече не станал. Хората, които не се имали с Кортес и Сандовал, твърдели, че му била дадена отрова, както на Франсиско де Гарай; най-много приказвал отец Томас Ортис, който умрял от същата болест заедно с други монаси два месеца по-късно. Искам да кажа също, че изглежда по корабите, с които дошъл Луис Понсе, имало чума, защото повече от сто души също заболели от сънна болест и умрели в морето, а мнозина умрели след пристигането си в Меделин.

[1] Струнен инструмент, подобен на китара. — Б.пр. ↑

ГЛАВА CLXIV

КАК ЗАПОЧНАЛ ДА УПРАВЛЯВА ЛИЦЕНЦИАТЪТ МАРКОС ДЕ АГИЛАР И ЗА БОРБИТЕ ПО ТАЗИ ПРИЧИНА

Когато Маркос де Агилар поел губернаторството на Нова Испания, много хора, настроени зле към Кортес и приятелите му, и повечето конкистадори искали разследването да продължи. Кортес не се възпротивил. Обаче общинският съвет на Мексико бил против, казвали, че Луис Понсе не можел да заповядва в завещанието си да управлява само Агилар, защото бил много стар и изкуфял, болен, покрит с отоци, а и нямал достатъчно власт, което личало в поведението му; освен това нямал понятие от нещата в Нова Испания и не знаел кои хора имат заслуги; нямало да го уважават и за да се страхуват всички от правосъдието на Негово Величество и да го зачитат, ще бъде добре той да поеме губернаторството заедно с Кортес до нова заповед на краля.

Маркос де Агилар казал, че ще се придържа съвсем точно към завещанието на Луис Понсе и трябва сам да управлява; ако искат насила да сложат друг губернатор, това ще бъде против кралските заповеди. Кортес се страхувал да не престъпи кралските заповеди и колкото и да го убеждавали пълномощниците на градовете и испанските селища в Нова Испания, че ще склонят с благи думи Маркос де Агилар, тъй като бил много болен и това щяло да бъде в служба на Негово Величество и на бога, той настоявал старият Агилар да управлява сам, макар че бил толкова слаб и болен, че бозаел от една жена от Кастилия и пиел мляко от няколко кози; освен това наскоро умрял един негов син, който той водел със себе си; умрял от същата болест и по същия начин като Луис Понсе.

ГЛАВА CLXV

КАК МАРКОС ДЕ АГИЛАР ПОЧИНАЛ И ЗАВЕЩАЛ УПРАВЛЕНИЕТО НА КОВЧЕЖНИКА АЛОНСО ДЕ ЕСТРАДА

С козето мляко Агилар преживял близо осем месеца и на края се поминал от болестта си, като в завещанието си писал губернатор да бъде ковчежникът Алонсо де Естрада според пълномощието на Луис Понсе.

Общинският съвет на Мексико и пълномощниците на други градове считали, че Алонсо де Естрада не можел да управлява сам, както подобава, тъй като Нуньо де Гусман, който от две години бил дошъл от Кастилия за губернатор на Пануко, постоянно нарушавал границите на Мексико и казвал, че те са негови поданици. Той бил много невъздържан и не спазвал заповедите, които Негово Величество му бил дал в пълномощията; тъй като един жител на Мексико, на име Педро Гонсалес де Трухильо, много знатен човек, му казал, че не искал да бъде под негово управление, тъй като индианците от неговото имение не били от Пануко, а от Мексико, и за още някои други думи той заповядал да го обесят, без да го изслуша; направил и други безумия, като заповядал да обесят един испанец, за да се страхуват от него; макар и губернатор, той не смятал за нищо ковчежника Алонсо де Естрада и не го уважавал, както подобава. Виждайки тези беззакония на Нуньо де Гусман, общинският съвет на Мексико и други благородници молили ковчежника да управлява заедно с Кортес, за да могат да сплашат Нуньо де Гусман и да го накарат да изпълнява кралските заповеди, но ковчежникът отказал. Други казваха, че Кортес не искал да приеме, за да не говорят злите езици, че иска да управлява насила, а също така се носели слухове, че Кортес е причинил смъртта на Маркос де Агилар.

На края било решено заедно с ковчежника да управлява Гонсало де Сандовал, който бе алгуасил майор^[1] и много почитан човек, и ковчежникът се съгласил; някои хора казвали, че той приел, защото искал да омъжи една от дъщерите си за Сандовал, все му казвал, че ако се ожени, ще бъде много по-уважаван.

И така започнали да управляват ковчежникът и Гонсало де Сандовал; и тъй като на този свят има много безразсъдни хора, някой си Проаньо, който после избягал от Мексико в Халиско^[2] и много забогатял, та той се скарал и обидил губернатора Алонсо де Естрада, и то с такива думи, че тук не мога да ги кажа. Сандовал като губернатор и главен съдебен изпълнител вместо да арестува Проаньо и да го накаже, разправяли, че дори му помогнал да избяга, колкото и да бързал ковчежникът да го залови.

Освен това няколко дни след този случай било извършено друго престъпление: на вратите на ковчежника били закачени много злобни и обидни писания и макар че се знаело много добре кой ги бил сложил, виждайки, че правосъдието не може да му направи нищо, той преглътнал обидата, но оттогава ковчежникът намразил много Кортес и Сандовал и ги проклинал като изчадия адови.

Да оставим това и да кажа, че когато увещавали ковчежника да управлява заедно с Кортес, а после му сложили за другар Сандовал, някои хора посъветвали Алонсо де Естрада да заmine незабавно с кораб за Кастилия и да се оплаче на Негово Величество, като каже, че насила са му натрапили Сандовал, защото не се съгласил да управлява с Кортес. Освен това други противници на Кортес, за да му напакостят, писали писма от свое име, че той бил отровил Луис Понсе и Маркос де Агилар, както и Гарай. Писали също, че Кортес искал да убие комисонера и инспектора; по това време за Кастилия заминал и контадорът Алборнос, който никога не се беше разбирал с Кортес.

Когато Негово Величество и членовете на Кралския съвет на Индиите видели тези писма и чули думите на контадора Алборнос, помислили, че всичко това е истина, и Негово Величество заповядал Алонсо де Естрада да управлява сам като губернатор, одобрявайки постъпките и действията му; заповядал също комисонерът и инспекторът да бъдат пуснати на свобода и да им се върне цялото имущество.

Също така Негово Величество заповядал на един благородник, на име дон Педро де ла Куева, главен командор на Алкантара, да тръгне веднага с триста войници за сметка на Кортес и ако го намери за виновен по тези обвинения, да му отсече главата — и на него, и на всички негови хора, които не са били верни служители на краля на Испания; заповядал също между старите конкистадори да разпредели селищата, които щял да отнеме от Кортес; наредил за Нова Испания да замине и Кралската аудиенция, за да бъде правосъдието справедливо. Той вече пишел на Педро де ла Куева да тръгне за Нова Испания, когато в двореца го посъветвали друго. Дали защото не дали на Педро де ла Куева обещаните хиляда дуката или понеже сметнали, че Кралската аудиенция е достатъчна за тази работа, но пътуването на Педро де ла Куева се осуетило и наш застъпник бил пак, както винаги, херцог де Бехар.

Искам да се върна при ковчежника, който, щом видял благосклонността на краля към него, и понеже вече няколко пъти ставал губернатор, се възгордял и с право. Първото нещо, което направил, било да изпрати в Чиапа за капитан един свой братовчед, на име Диего де Масариегос, и да заповяда да разследват дон Хуан Енрикес де Гусман, назначен там за капитан от Маркос де Агилар. Установили, че той извършил в тази провинция повече грабежи, отколкото добрини.

Изпратил също да умиротворяват и да завладеят селищата на сапотеките и индианците михес: на север изпратил някой си Бариос, за когото казвали, че преди бил капитан в Италия; дали му сто войници, между които много стрелци с арбалети и пушки. Като стигнал този капитан с войниците си в земите на сапотеките, една нощ внезапно ги нападнали индианците от Тилтепеке и убили капитан Бариос и седем войници, и ранили много други; и ако не си били плюли на петите към едни мирни селища, там щели да останат всички. Казвам това, за да видите разликата между старите конкистадори и новопристигналите от Кастилия, които не знаеха какво значи война с индианци, нито познаваха военните им хитрости.

Да кажем сега за другия капитан, който тръгнал откъм Оашака. Той се казвал Фигероа, бил родом от Касерес и за него също се говорело, че бил много храбър капитан и много близък приятел на ковчежника Алонсо де Естрада. Фигероа също взел със себе си сто

войници от новопристигналите от Кастилия, много стрелци и десет конници. Като стигнали в провинцията на сапотеките, той изпратил да извикат някой си Алонсо де Ерера, капитан на около тридесетина войници, изпратен там още по времето на управлението на Маркос де Агилар. Отишъл Алонсо де Ерера при Фигероа и, изглежда, последният имал пълномощно, че Ерера трябва да му се подчинява, а той отказал и се стигнало до сбиване. Ерера намушкал Фигероа и другите войници.

Раненият и с едната ръка осакатял Фигероа не се осмелил да навлезе във високите и непроходими планини на индианците михес, а и войниците, които водел със себе си, не били способни да завоюват тези земи; та решил да разрови гробовете на вождовете на тези провинции, тъй като в тях намерил доста златни скъпоценности; по стар обичай индианците така погребвали своите първенци. Фигероа се изхитрил да извади от гробовете злато за повече от пет хиляди златни песос и от две селища се сдобил с още скъпоценности, така че решил да зареже конкистата и селищата и тръгнал за Мексико и оттам за Кастилия, а войниците се пръснали кой където му видят очите. Във Веракрус Фигероа натоварил златото си и тръгнал с един кораб, но за негово нещастие излязла буря, корабът се разбил близо до Веракрус и той загинал заедно със златото си с още петнадесет души.

Така завършила конкистата на двамата капитани, изпратени от ковчежника. Тези провинции си останаха непокорни, докато не отидохме ние, хората от Гуасакуалко. Там планините са толкова високи и стръмни, че коне не могат да минат и аз на три пъти си троших тялото по време на походите срещу михес; през лятото ги усмирявахме, а като дойдеше дъждовният период, те пак се вдигаха и избиваха непредпазливите испанци, отделили се от войската; но ние не ги оставяхме на мира и сега там има наше селище, което се казва Сан Алфонсо.

Да минем по-нататък и да оставим нещастните капитани, които не умееха да завладяват нови земи. Щом ковчежникът узнал за станалото с капитан Фигероа, заповядал веднага да заловят Алонсо де Ерера, но не могли да го хванат, тъй като той избягал в планините и в Мексико завели само един от войниците му; още стигнали-нестигнали, без да го изслуша, ковчежникът заповядал да му отсекаат дясната ръка. Този войник се казвал Кортехо и бил идалго.

Пак по същото време един коняр на Сандовал се спречкал с един слуга на самия ковчезник и го намушкал; ковчезникът много се ядосал и заповядал и на него да му отсекал ръката. Това станала, когато Кортес и Сандовал били напуснали Мексико, за да се отърват от злословия и свади, както и да умиротворят някои вождове от Корнавака.

Като научили, че Кортес и слугата са арестувани и искат да им отсекал ръцете, Кортес и Сандовал веднага тръгнали за Мексико; те говорили с ковчезника и като видели, че нищо не помага, това оскърбление много ги засегнало и казват, че Кортес му хвърлил такива думи в лицето, които не са за повтаряне; ковчезникът се уплашил да не го убие и заповядал на някои войници и приятели да го охраняват; освен това освободил от клетките комисионера и инспектора, за да му помагат срещу Кортес.

Осем дни след като ги освободили, комисионерът и друга врагове на Кортес посъветвали ковчезника непременно да отстрани Кортес от Мексико, тъй като докато той бил в града, нямало да може да управлява спокойно, винаги щяло да има разпри и размирици.

След като заповедта била подписана от ковчезника, известили решението му на Кортес и той казал, че ще я изпълни и че благодари на бога, щом е благоволил да позволи да го прогонят от земята и града, които той лично със своите другари е открил и завладял, проливайки много кръв, за които са загинали толкова много войници, и сега са дошли да го пропъдят хора, които нямат никакви заслуги и не са достойни да бъдат служители на Негово Величество; казал, че ще отиде в Кастилия да каже истината на Негово Величество и да потърси справедливост, че ковчезникът е голям неблагодарник и много бързо е забравил всички добрини, които му е сторил Кортес.

След това той напуснал Мексико и заминал за едно свое селище, наречено Куйуакан, оттам в Тескуко, а от Тескуко след няколко дни отишъл в Тласкала. В това време жената на ковчезника, доня Марина Гутиерес де ла Кабалерия, която заслужавала да се спомене с добра дума заради многото си добродетели, като научила за заточението на Кортес и за освобождаването на комисионера и инспектора, казала на мъжа си: „Моли се на бога да не ни сполети някоя беда за тези злини, които си извършил.“ И тя му напомнила за многото добрини и услуги, които им е правил Кортес, и за индианците, които им бил дал, и го

посъветвала да се опита да го върне в Мексико и да се сдобри с него или да се пази да не го убият. Толкова приказки му изприказвала, че както разправят хората, той се разкажал, задето заточил Кортес и освободил двамата затворници, тъй като те във всичко били против него самия, макар и големи врагове на Кортес.

По това време от Кастилия дошъл отец дон Хулиан Гарсес, който стана пръв епископ на Тласкала, много добър проповедник. Като узнал, че ковчежникът е заточил Кортес, той не одобрил това и за да ги помири, дошъл от Тескуко с две големи канута, придружен от двама свещеници и един монах. В Мексико узнали за пристигането му и всички духовници, общинският съвет, конкистадорите, благородниците и войниците, които се намирали по това време в града, го посрещнали с много пищност и великолепия, с кръстове, процесии и голяма тържественост.

След като епископът си починал два дни, ковчежникът го помолил да стане посредник между него и Кортес, да му каже, че отменя заточението, да го върне в Мексико и да ги сдобри. Епископът отишъл и се опитал да ги помири, но Кортес не склонил, а както казах, заминал за Тласкала с голяма свита благородници и други хора. Там той се захванал да претопява всичкото злато и сребро, за да може да тръгне за Кастилия. Освен това, което получавал като данък от селищата, той залагал и други доходи и вземал в заем средства от приятели и индианци. За път се готвели и Гонсало де Сандовал и Андрес де Тапия, които също претопявали всичкото злато, което получавали от селищата си.

Докато Кортес бил в Тласкала, при него идвали, за да му служат много жители на Мексико и от други селища, войници, които нямали владения с индианци, вождове от Мексико; и тъй като завистниците и невъздържаните, скандалджиите и подстрекателите не свършват, някои хора го посъветвали да се обяви за крал на Нова Испания, те щели да го подкрепят. Кортес арестувал двама от тези съветници и ги наругал, нарекъл ги предатели и искал да ги обеси. Донесли му писмо и от едни размирници от Мексико със същото предложение; както разправяха, то било с цел да се изтърве Кортес да каже някои злословия, за да се хванат за тях.

Тъй като Кортес във всичко служеше вярно на Негово Величество, със заплахи забранил на тези хора да му говорят за такива

предателства, защото ще заповяда да ги обесят; след това писал на епископа да каже на ковчезника като губернатор да накаже предателите, които го подстрекавали; ако той не ги накаже, самият Кортес щял да заповяда да ги обесят.

Да оставим Кортес в Тласкала да се готви за пътуването си до Кастилия и да се върнем при ковчезника, комисионера и инспектора. Разни размирници ги уверявали, че Кортес събира хора, за да тръгне срещу тях и да ги избие, той нарочно казал, че заминава за Кастилия, за да ги заблуди, а всъщност всички вождове от Мексико, Тескуко и от останалите селища около езерото били при него и чакали заповед да тръгнат на война.

Комисионерът, инспекторът и ковчезникът много се изплашили и за да разберат намеренията на Кортес, отново обезпокоили епископа с молба да види каква е работата и писали на Кортес, искайки му прошка. Епископът се съгласил да отиде, още повече че искал да види Тласкала. Като стигнал там, цялата провинция излязла да го посрещне. Той се уверил в голямата преданост на Кортес към Негово Величество и видял, че е арестувал подстрекателите; тозчас епископът изпратил пратеник до ковчезника и казал, че Кортес е много благороден човек и верен служител на Негово Величество и в наше време може да се причисли към най-прославените слуги на кралската корона; че той в момента наистина се готвел да отиде при Негово Величество в Кастилия и те могат да бъдат спокойни. Писал му също, че е направил грешка, като го е заточил.

Не си спомням добре дали Кортес се върнал в Мексико, за да предаде в сигурни ръце имота и къщата си и да осигури получаването на данъците от селищата на своето владение. Вече бил събрал много птици, различни от кастилските, два тигъра, бъчви с благовония и лекове, четирима индианци, майстори на игра с тояга, индианци танцьори, които правят една въртележка и сякаш летят на нея; взел със себе си и три индиански джуджета, секнати в кръста, чиято уродливост била чудовищна; водел също и едни съвсем бели индианци и индианки, които не виждали от голямата белота. Вождовете на Тласкала го помолили да вземе и трима синове на най-големите първенци на провинцията, между които бил и синът на Шикотенга Стария, който след това беше кръстен дон Лоренсо де Варгас. Кортес взел и няколко мексикански вождове. Докато се готвел за пътуването

си, дошла новината, че във Веракрус пристигнали два много хубави и бързи кораба, с които донесли за него писма от Кастилия.

[1] Главен изпълнител на заповедите на съдебните власти. — Б.пр. ↑

[2] Щат в Югозападно Мексико. — Б.р. ↑

ГЛАВА CLXVI

КАК КОРТЕС ПОЛУЧИЛ ПИСМАТА ОТ ИСПАНИЯ И КАКВО ПРЕДПРИЕЛ СЛЕД ТОВА

Кортес получил писма от президента на Индиите дон Гарсия де Лоайса и от херцог де Бехар, както и от други благородници, в които му пишели, че имало много оплаквания от него пред краля и непременно трябва да отиде да спаси честта си; пишели му също, че починал баща му, Мартин Кортес. Като прочел писмата, Кортес много се наскърбил както от смъртта на баща си, така и от обвиненията срещу него, които били клевета; той продължил да носи траура, който бил сложил за смъртта на жена си доня Каталина Хуарес ла Маркайда; Кортес почел паметта на баща си по възможно най-добрия начин.

Кортес и преди имал желание да тръгне за Кастилия, но след тези писма вече не го съдържало и тозчас изпратил един свой иконом, на име Педро Руис де Ескивел, родом от Севиля, да иде във Веракрус и да купи двата кораба, дошли от Кастилия, за които се говорело, че били нови и бързи; той имал готови сухари, пушено месо и сланина и всичко останало, както се полага за голям и богат господар като него; взел всичко, каквото можело да се намери в Нова Испания за пътуване по море, а също и провизии от Испания, които били толкова много, че стигнали за две години и за още два кораба с много повече хора.

Икономът тръгнал през езерото на Мексико с едно голямо кану, шестима мексикански гребци и един негър към селището Айосинго и носел няколко блокчета злато; не се знае кой го причакал в самото езеро и го убил, но не могли да намерят нито кануто, нито гребците, нито негъра; четири дни след това открили трупа на Ескивел на едно островче сред езерото, полуизяден от хищни птици.

Около смъртта на иконома имало големи подозрения, тъй като някои говорели, че той много се хвалел и разказвал истории с дами и

омъжени жени и по тази причина не го обичали никак, подозирали го в други неща, които тук не мога да кажа; в крайна сметка не се разбрало как е бил убит, нито случаят бил разследван по-дълбоко.

Кортес веднага изпратил други икономисти да приготвят корабите и да натоварят провизиите и бъчвите с вино; той обявил, че който иска да тръгне за Кастилия, ще го вземе безплатно, стига да има разрешение от губернатора. След това, придружен от Гонсало де Сандовал, Андрес де Тапия и други благородници, Кортес отишъл във Веракрус и като се изповядал и причестил, качил се на кораба; бог му дал много хубаво време и за четиридесет и два дни стигнал в Кастилия, без да спира в Хавана или по другите острови; слязъл близо до Палос.

Като стигнали здрави и читави, те забили колена в земята и вдигнали ръце към небето, благодарейки на бога за милостта му към тях.

В Кастилия пристигнали през декември 1527 година. Изглежда, Сандовал бил много болен и след голямата радост дошла скръбта; след няколко дни бог взел душата му в град Палос. Странноприемницата принадлежала на един въжар и той му откраднал тринадесет кюлчета злато; Сандовал видял с очите си как ги извадил от един сандък, тъй като въжарят изчакал всички да излязат или нарочно ги изпратил бързо да повикат Кортес от Рабида. Сандовал не се осмелил да вика, защото бил много отслабнал, отпаднал и болен, а въжарят не му изглеждал добър човек и се уплашил да не го удуши с дюшека или възглавницата; след това стопанинът избягал в Португалия със златото.

Да се върнем при Кортес, който, щом узнал, че Сандовал е много болен, веднага отишъл при него; той разказал как стопанинът му откраднал кюлчетата злато и избягал. Опитали се да го заловят, но тъй като бил избягал в Португалия, не могли да спасят нищо. С всеки изминат ден състоянието на Сандовал се влошавало и лекарите, които го лекували, му казали да се изповяда, да се причести и да си направи завещанието. Той сторил това с голяма смиреност и дал големи дарения на бедняци и на манастири; за изпълнител на завещанието посочил Кортес, а за наследница — една своя сестра Мария, която покъсно се омъжила за един извънбрачен син на граф де Меделин. Като подготвил душата си и направил завещанието си, той предал богу дух. Бил погребан с големи почести в манастира „Нуестра сеньора де ла

Рабида“. Кортес и всички останали благородници, които били с него, сложили траур. Бог да го прости, амин.

Кортес писал на Негово Величество, на кардинал де Сигуенса, на херцог де Бехар, на граф де Агилар и на други благородници и им съобщил за пристигането си и за смъртта на Сандовал; описал какъв човек е бил той, колко големи заслуги има в служба на Негово Величество, че е бил много уважаван капитан: и войската умее много добре да командува, и самият той бил много храбър в боя. Когато тези писма стигнали до Негово Величество, той се зарадвал на идването на Кортес и скърбял за смъртта на Сандовал, тъй като вече знаел каква забележителна личност е бил приживе.

След като получил писмото на Кортес, херцог де Бехар заедно с граф де Агилар отишъл при Негово Величество да се застъпи за него и казал, че много добре познава голямата преданост на своя довереник, че този благородник има големи заслуги и винаги е проявявал своята вяност към краля и своя господар, комуто е много задължен, и че и сега показва това на дело. Херцогът казал това, понеже по времето, когато обвинявали и клеветели Кортес, той на три пъти залагал главата и имота си като негов поръчител и на всички нас, доказвал, че ние сме верни служители на краля и сме достойни за неговото благоволение.

Негово Величество заповядал във всички градове и селища, през които мине Кортес, да му окажат големи почести и херцог де Медина Сидония му дал тържествен прием в Севиля и му подарил много добри коне. След като си починал два дни, Кортес тръгнал за манастира „Нуестра сенъора де ла Гуадалупе“ на деветдневен пост и молитва; по някаква щастлива случайност по това време там пристигнала сенъора доня Мария де Мендоса, жена на главния командор на Леон дон Франсиско де лос Кобос, която водела със себе си много знатни госпожи, между които и една своя неомъжена сестра.

Като научил това, Кортес много се зарадвал и след като се помолил на света Богородица и раздал милостиня на бедните, а после поръчал и заупокойни молитви за баща си, жена си и Гонсало де Сандовал, той отишъл, придружен от много благородници, които бил довел от Нова Испания, и други, присъединили се към него в Испания, да изкаже почитанията си на сенъора доня Мария де Мендоса, на сестра ѝ, която била много красива, и на останалите госпожи.

Понеже Кортес беше много изискан и приятен, а славата за големите му подвизи вече се носела из цяла Кастилия, пък и дар слово и богатства имаше, та там започнал да прави големи подаръци от златни украшения на тези сеньори; след накитите им дал украшения от пера със сребро и злато; най-много давал на сеньора доня Мария де Мендоса и на сеньора сестра ѝ. След тези подаръци поднесъл само на госпожицата няколко кюлчета злато — да си направи накити; заповядал да им дадат също благовония и балсами да се прекадят и после ги забавлявали индианските играчи и танцьори; сеньорите били доволни и възхитени от него.

Освен това Кортес научил, че едно от мулетата от екипажа на сеньоритата е окуцяло и тайно заповядал да купят две много добри животни и да ги дадат на иконома на двете сеньори. Кортес останал в манастира, докато тръгнат за кралския дворец в Толедо; през цялото време той ги придружавал и им служел, устройвал празненства; показал се толкова благоразположен и внимателен, че сеньора доня Мария де Мендоса поискала да го ожени за сестра си; ако Кортес не бе сгоден за сеньора доня Хуана де Сунига, племенница на херцог де Бехар, щеше да получи много голямо покровителство от страна на главния командор на Леон и на сеньора доня Мария де Мендоса, а Негово Величество щеше да му даде губернаторството на Нова Испания.

Да оставим настрана женитбата, защото всички тези неща са в ръцете на бога, и да кажа как сеньора доня Мария де Мендоса веднага писала на мъжа си, хвалейки Кортес; тя твърдяла, че приказките за героичните му подвизи са нищо в сравнение с това, което сама видяла и научила от него, че е много приятен и откровен човек; описала колко изискан и щедър кавалер е той, колко услуги ѝ е направил и настояла пред мъжа си да се застъпи за него пред Негово Величество. Като видял писмото на жена си, командорът се зарадвал и тъй като той беше най-приближеният човек на нашия господар — императора, — занесъл писмото на Негово Величество и от свое име го помолил да облагодетелствува Кортес във всичко; Негово величество така и постъпил, както ще разкажа по-нататък.

Херцог де Бехар подхвърлил на Кортес като на шега, че в двореца чул Негово Величество да казва, че желае да види и да се

запознае с човека, който така добре му е служил и за когото му били наговорили толкова лоши неща.

Щом Кортес стигнал в двора, Негово Величество заповядал да го настанят. Херцог де Бехар, граф де Агилар и други благородници, техни роднини, излезли да го посрещнат и му оказали голяма почит. На другия ден с разрешение на Негово Величество той отишъл да целуне царските му нозе, придружен от застъпниците си — адмирала на Кастилия, херцог де Бехар и главния командор на Леон. След като поискал разрешение да говори, Кортес коленичил, но Негово Величество му заповядал да стане; после разказал за делата си в служба на Негово Величество, за конкистата и за похода до Хондурас, за интригите на комисионера и на инспектора в Мексико; тъй като разказът бил много дълъг, за да не отегчава Негово Величество, Кортес казал: „Сигурно Ваше Величество се е уморил да ме слуша, не е редно васал като мен да се осмелява да говори толкова дълго на един такъв велик император и господар като Ваше Величество, а и моят език не е свикнал да говори на Ваше Величество и сигурно не мога да разкажа, както се изисква в такива случаи, за станалото. Тук аз нося този мемориал^[1], който Ваше Величество може да прегледа, ако благоволи подробно да научи как е станало всичко.“

След това той коленичил, за да целуне нозете на Негово Величество, задето благоволил да го изслуша. Нашият господар — императорът — заповядал да се изправи. Адмиралът и херцог де Бехар казали на Негово Величество, че Кортес е достоен за неговото височайше благоволение; той го направил маркиз дел Вале^[2] и заповядал да му дадат няколко селища и расото на Сантяго; но не му определили рента и Кортес тогава нищо не казал; не знам как е станало това; направил го също генерал-капитан на Нова Испания и на Южно море^[3]. Кортес отново коленичил да целуне нозете на Негово Величество и той пак му заповядал да стане. Няколко дни след като му били оказани тези големи благоволения, Кортес се разболял много тежко и дори помислили, че ще умре; херцог де Бехар и главният командор Франсиско де лос Кобос помолили Негово Величество да благоволи да го посети преди смъртта му. Императорът отишъл, придружен от херцози, маркизи и графове и от дон Франсиско де лос Кобос, и това в двора се сметнало за много голямо благоволение.

След като оздравял, Кортес вече се смятал за много приближен на Негово Величество. Една неделя Негово Величество бил на литургия в главната църква, придружен от херцози, маркизи и графове, и всеки бил заел място според поста си, който заемал; Кортес нарочно влязъл малко по-късно, минал покрай някои от тези височайши особи и седнал до граф де Насао, чието място било най-близо до императора. Височайшите сановници възнегодували от дързостта му; те сметнали това за неуважение.

Сред тези херцози и маркизи били и херцог де Бехар, адмиралът на Кастилия и граф де Агилар; те отговорили, че не трябва да корят Кортес, защото Негово Величество е благоволил да му заповяда да седне до граф де Насао; освен това Негово Величество заповядал да не забравят, че Кортес и другарите му са завладели толкова земи, че целият християнски свят му е задължен, а те са наследили титлите от своите предшественици; Негово Величество му оказал тази чест като годеник на племенницата на херцог де Бехар.

Да се върнем при Кортес и да кажа, че като се видял приближен на императора, нашия господар, на херцог де Бехар, граф де Насао и на адмирала и с титлата си на маркиз той толкова се възгордял, че започнал да не зачита достатъчно тези, които му били помогнали пред Негово Величество; гледал отвисоко и на кардинал Гарсия де Лоайса, и на Кобос, и на сенъора Мария де Мендоса, и на Кралския съвет на Индиите; цялото му внимание било насочено към херцог де Бехар, граф де Насао и адмирала и като смятал, че близостта с тези знатни люде му е достатъчна, започнал много настойчиво да моли Негово Величество да му даде губернаторството на Нова Испания; отново започнал да изтъква заслугите си и че ако станел губернатор, щял да се заеме с откриването на острови и земи в Южно море, и си предложил услугите за още много други неща. Негово Величество му отговорил, че той трябва да бъде доволен, задето е получил заедно с титлата маркиз и най-доходното владение, че трябва да облагодетелствува и тези, които са му помогнали да завладее новите земи, тъй като заслужават това.

Оттогава нататък благоволението на Негово Величество към Кортес започнало да намалява, защото, така говореха много хора, кардиналът, който беше президент на Кралския съвет на Индиите, и останалите членове се посъветвали с Негово Величество за качествата

и заслугите на Кортес и сметнали, че не бива да стане губернатор. Други говореха, че главният командор и сеньора доня Мария де Мендоса променили отношението си към него, защото не ги зачитал достатъчно. Така или иначе нашият господар — императорът — не искал да слуша повече, колкото и да настоявали за губернаторството.

По това време Негово Величество тръгнал за Барселона, та оттам да замине с кораб за Фландрия. Придружили го много знатни благородници, отишъл и Кортес, вече с титлата на маркиз, и не преставал да настоява чрез своите застъпници Негово Величество да му даде губернаторството; той обаче забранил на граф де Насао да му досажда повече по този въпрос, тъй като бил дал на Кортес титла и владения, които носели повече рента от владенията на самия граф при цялото му високопоставено положение.

Да оставим Негово Величество да отплава на добър път и да се върнем при Кортес и да кажем за големите празненства по случай неговата венчавка и за богатите подаръци на жена му сеньора доня Хуана де Сунига: очевидци разказвали, че по-богата сватба в Кастилия не се е вдигала; на някои от празненствата благоволила да присъствува и нашата господарка, пресветлата императрица доня Исабел; казваха още, че Кортес ѝ подарил скъпоценни камъни, но по невнимание или нарочно те не били от най-скъпоценните, каквито бил подарил на жена си сеньора доня Хуана де Сунига. Някои хора, които го бяха придружавали в Кастилия и после дойдоха в Нова Испания, казаха, че там се говорело, че пресветлата императрица доня Исабел, нашата господарка, не била така благосклонна към работите на Кортес, както в началото, когато пристигнал в двора, тъй като научила, че той се е показал неблагодарен към кардинала и Кралския съвет на Индиите, към главния командор на Леон и към сеньора доня Мария де Мендоса; тя научила също така, че притежавал много по-скъпоценни камъни от тези, които ѝ бил дал.

Въпреки всичко тя заповядала на Кралския съвет на Индиите той да бъде подпомогнат във всичко. Тогава Кортес подписал договор, че за няколко години ще изпрати в Южно море два кораба от армадата с шестдесет войници и много припаси и оръжия, за да откриват острови и земи, а в замяна на това ще му бъдат направени някои услуги, за които вече не си спомням.

По това време в кралския двор бил и дон Педро де ла Куева, командор на Алкантара и брат на херцог де Албукерке; същият, когото Негово Величество смятал да изпрати в Нова Испания с много войници да отсече главата на Кортес и на някои други хора, ако ги намери за виновни в нелоялност към Негово Величество. Като видял Кортес и като научил, че Негово Величество го е направил маркиз и ще се жени за сеньора доня Хуана де Сунига, той много се зарадвал; дон Педро де ла Куева се виждал всеки ден с маркиза дон Ернандо Кортес и му казал, че ако бил тръгнал преди за Нова Испания с войниците, които му заповядал да вземе Негово Величество, колкото и предан да се оказал Кортес, волю-неволю трябвало да плати разносните на войниците и пътя им дотам, не по-малко от триста хиляди песос; много добре направил, като дошъл самият той при Негово Величество. Те разговаряли за още много други неща, които аз не споменавам тук, за тях ни уведомиха очевидци; освен това и нашите пълномощници подробно описаха всичко, а и самият маркиз писа за голямото благоволение на Негово Величество, но не каза по каква причина той не му е дал губернаторството.

Няколко дни след като станал маркиз, Кортес изпратил един идалго, на име Хуан де Ерада, в Рим да целуне нозете на светия отец папа Климент, тъй като нашият застъпник Адриан се беше поминал преди три-четири години; по идалгото той изпратил богат дар от злато и скъпоценни камъни и двама индианци — майстори на играта на тояга; в едно изложение Кортес разказал на негово светейшество за пристигането си в Кастилия, за завоюваните земи и за делата си в служба на бога преди всичко и на нашия велик император, разказал му, че всички индианци са били идолопоклонници и са станали християни и други неща, които аз няма да описвам, тъй като не научих подробно съдържанието на писмото, а само това, което успяхме да научим по-късно от самия Хуан де Ерада, когато дойде от Рим в Нова Испания.

Да разкажа какво се случило в Рим на Хуан де Ерада; той отишъл да целуне светите нозе на негово преосвещенство и предал даровете и индианците, които изпращал Кортес. Папа Климент бил поласкан и казал, че благодари на бога, дето по негово време били открити такива големи земи и толкова много хора били обърнати в нашата свята вяра; той заповядал да направят процесии и да благодарят и да хвалят бога за това; казал, че Кортес и всички негови войници вярно сме служили

на бога и на нашия господар — императора дон Карлос, — и на цялото християнство и сме достойни за големи благодеяния. Той изпратил една була за опрощаване на всички наши грехове и други индулгенции за болници и църкви; негово светейшество одобрил всичко, каквото Кортес беше направил в Нова Испания, както беше го одобрил и неговият предшественик папа Адриан. Той отговорил на писмото на Кортес, но какво му е писал, не знам; казвам само това, което после научих от Хуан де Ерада и от един войник, на име Кампо, когато те се върнаха от Рим.

Както казаха, в Рим стоял десет дни и след като изпълнил мисията си, негово светейшество благоволил да го направи дворцов граф и му изпратил известна сума дукати, за да се върне, както и едно препоръчително писмо до нашия господар — императора — да го направи капитан и да му даде владение с добри индианци. Тъй като Кортес вече нямаше власт в Нова Испания и не му даде нищо от това, което беше заповядал светият отец, Ерада замина за Перу като капитан.

[1] Изложение, доклад. — Б.пр. ↑

[2] Де Оашака. ↑

[3] Тихият океан. — Б.пр. ↑

ГЛАВА CLXVII

КАК ДОКАТО КОРТЕС БЕШЕ В КАСТИЛИЯ, В МЕКСИКО ДОЙДЕ КРАЛСКАТА АУДИЕНЦИЯ

Докато Кортес беше в Кастилия, в Мексико дойде Кралската аудиенция, изпратена от Негово Величество; неин председател бе Нуньо де Гусман, губернатор на Пануко, с четирима лиценциати за оидори^[1]: Матиенсо, за когото казваха, че бил родом от Бискайя или близо до Навара; Делгадильо от Гранада; Малдонадо от Саламанка и Парада, който живееше на остров Куба.

При влизането им в Мексико те бяха тържествено посрещнати, за петнадесет-двадесет дни се показаха много справедливи при раздаването на правосъдие и носеха такива големи пълномощия, че дори по-късно нито вицекралете, нито президентите са имали подобни; да разпределят земята за вечно ползуване, да облагодетелствуват най-напред конкистадорите, защото така бил заповядал кралят.

След това съобщиха за идването им по всички градове и селища на Нова Испания, за да изпратят пълномощници с опис и брой на индианските селища във всяка провинция и да се направи разпределението им за вечно ползуване. За кратко време в Нова Испания се събраха пълномощниците от всички градове и селища и дори от Гватемала, както и много конкистадори; по това време аз бях в Мексико като пълномощник и застъпник на Гуасакуалко и като видях какво заповядват президентът и оидорите, незабавно тръгнах за нашето селище, за да изберем пълномощници за разпределението. Имаше големи разногласия кои трябва да отидат и чрез гласуване избраха мен и Луис Марин.

Като пристигнахме в Мексико, всички пълномощници поискахме да започне разпределението за вечно ползуване според заповедта на

Негово Величество, но по това време Нуньо де Гусман, Матиенсо и Делгадильо вече се бяха отметнали; другите двама оидори Малдонадо и Парада бяха починали от болки в слабините; ако Кортес беше по това време в Мексико, сигурно щяха да кажат, че той ги е уморил. Както се говореше, те се отказали от първоначалното си намерение да правят разпределението, както повеляваше Негово Величество, под внушението на фактора^[2] Саласар, който беше станал много близък приятел на Нуньо де Гусман и на Делгадильо, така че ставаше само това, което казваше. Той ги беше посъветвал да не правят разпределението, защото конкистадорите и заселниците щели да се почувствуват господари и нямало да ги уважават, както трябва, тъй като щели да знаят, че няма да могат да им отнемат индианците, а така ще ги държат винаги подръка, ще могат да правят това, което те искат, да дават и да отнемат земи по свое усмотрение и ще бъдат богати и могъщи.

Саласар, Нуньо де Гусман и Делгадильо се наговорили самият фактор да замине за Кастилия да настоява губернаторството да се даде на Нуньо де Гусман, защото вече знаели, че Кортес не се радва на същото благоволение пред Негово Величество, както в началото, и няма да го получи, колкото и застъпници да изпраща. Факторът се качил на един кораб, наречен „Ла Сорноса“, но при една буря той се разбил в брега близо до Гуасакуалко; факторът се спасил с една лодка и се върна в Мексико; така пропадна отиването му в Кастилия.

С пристигането си в Мексико Нуньо де Гусман, Матиенсо и Делгадильо се заеха и с разследване на дейността на ковчежника Алонсо де Естрада, която изкараха безупречна; ако той се беше показал истински мъж, за какъвто го смятахме, щеше да остане като губернатор, още повече че Негово Величество не беше заповядал да му отнемат губернаторството. Освен това, ако се беше захванал истински да вземе губернаторството, всички жители на Мексико и конкистадорите, които по това време се намирахме там, щяхме да го подкрепим, защото знаехме, че кралят не му отнема длъжността, а освен това проявяваше много усърдие и желание да изпълни заповедите на Негово Величество. Но той скоро умря, обиден от разследването.

Кралската аудиенция беше против маркиза във всяко отношение и изпрати да се направи разследване на Хорхе де Алварадо в

Гватемала; за там замина някой си Ордуња, родом от Тордесиљас, а как завърши разследването, не знам. След това представиха много искиве срещу Кортес чрез прокурора, а факторът Саласар отделно предявил други искиве; записките, които давали в съда, били много обидни, с много лоши думи.

В тях пишело, че Кортес бил тиранин и предател, че не служел вярно на Негово Величество и други такива грозни клевети; лиценциатът Хуан Алтамирано, на когото Кортес беше оставил пълномощия, когато заминал за Кастилия, станал прав и със свалена шапка казал на президента и на оидорите с голяма почит, че той моли негово височество да заповяда на фактора Саласар да бъде по-сдържан в записките си и да не позволяват да обижда маркиза, защото той е благороден човек и много верен служител на негово височество.

Молбите на Алтамирано не помогнали; на другия ден факторът излязъл с още по-грозни писания и Алтамирано и той си разменили остри приказки; Алтамирано измъкнал камата си и щял да намушка фактора, ако не го били задържали Нуњо де Гусман, Матиенсо и Делгадильо. Веднага целият град пламнал и Алтамирано бил затворен в избите, а факторът — у дома му. Ние, конкистадорите, отидохме при президента да го молим да пуснат Алтамирано и след три дни той бе освободен.

Да оставим тази шумотевица и да минем по-нататък, защото имаше и по-голяма буря; по това време в Мексико беше пристигнал един сродник на капитан Панфило де Нарваес, на име Сабальое, изпратен от Куба от жената на Нарваес, Мария де Валенсуела, да търси мъжа ѝ, за когото се говорело, че бил изчезнал или умрял; той носеше пълномощия за имуществото му, независимо къде ще го намери.

Когато този Сабальое пристигна в Мексико, пусна се слух, че Нуњо де Гусман, Матиенсо и Делгадильо тайно го подтиквали да предяви иск срещу всички конкистадори, които бяхме ходили с Кортес и бяхме разбили Нарваес, беше му извадено едното око и цялото му имущество беше изгоряло; Сабальое предяви иск и за смъртта на хората, загинали в тази битка. Бяха издирени и арестувани всички конкистадори, които по това време се намираха в Мексико, на брой повече от триста и петдесет, в това число и аз. Осъдиха ни да заплатим известна сума песос от злато тепуске^[3] и ни заточиха на пет левги от

Мексико. След това ни отмениха заточението, а и парите не ни поискаха.

След тази буря предявиха към Кортес друг иск: че присвоил много злато, скъпоценности и сребро, събрано при превземането на Мексико и от съкровището на Гуатемус, и от него дал на конкистадорите само по осемдесет песос, а останалото изпратил в Кастилия уж на Негово Величество, но в действителност не бил изпратил всичкото, а оставил повечето за себе си; това, което изпратил и бе ограбено от Хуан Флорин, Кортес бил задължен да го възстанови и да върне укритото. Осъдиха го да плати с имуществото си и го разпродадоха; освен това намериха начин да убедят Хуан Хуарес, шурей на Кортес, да го обвини публично в съда за смъртта на сестра си доня Каталина Хуарес; той представи и свидетели да кажат как и по какъв начин я убил^[4].

След това имаме друго премеждие: когато предявиха срещу Кортес иска за съкровището на Гуатемус и за всичкото злато и сребро, взето от Мексико, много от приятелите на Кортес се събрахме с разрешението на един градски съдия в дома на Гарсия Олгин и се подписахме, че нямаме претенции за дял от това злато, нито други искания за плащане от страна на Кортес, и казахме, че знаем със сигурност, че той е изпратил полагаемото се на Негово Величество. Като научиха за това, президентът и оидорите заповядаха да ни арестуват всички под претекст, че не сме искали от тях разрешение да се съберем. Пак ни заточиха на пет левги от Мексико, но като видяха разрешението на съдията, отмениха заточението; обаче за нас това беше голяма обида и неприятност.

Въпреки тези неправди президентът и оидорите не бяха така изпълнителни и строги и присъдите им представляваха дребни суми от злато и тепуске и дори и него не вземаха; с конкистадорите се отнасяха много добре и изпълняваха това, което беше наредил Негово Величество: най-напред на тях да раздават добри индианци и други предимства.

Тях ги погуби прекалената свобода, която бяха дали за белязване на роби; даваха разрешения и на умрели и после техните слуги ги продаваха; в Пануко били белязани толкова много индианци, че имало опасност да обезлюдят провинцията. Освен това не си гледаха

службата и не сядаха всеки ден в съда, а ходеха по пиршества, по любов и хазарт и с тези неща губеха много време.

Щедрият и благороден Нуньо де Гусман изпрати като подарък грамота за владение на селището Гуацпалтепеке на контадора Алборнос, който малко преди това се беше върнал от Кастилия с разрешение от Негово Величество да направи в Семпоал преса за захарна тръстика и за няколко години затри селището.

Нуньо де Гусман си позволяваше тази щедрост и беляза извънредно много индианци за роби; той създаде много неприятности и на Кортес. За Делгадильо казваха, че срещу известна рента давал индианци, а също така за главен съдия на Оашака сложил един от братята си, на име Берио; открили, че брат му вземал подкупи и много обиждал съгражданите си; станало ясно, че в едно селище на сапотеките настанил друг свой човек, който също се казвал Делгадильо и също вземал подкупи и вършел беззакония. Матиенсо беше стар и пристрастен към виното; често ходеше по гощавки и водеше със себе си трима-четирима души, все веселяци и пиячи; като се направеха, както трябва, един от тях вземаше мях с вино и отдалеч примамваше стареца, както мамят ястребите към примамките и капаните, и той се хвърляше стръвно към него, надигаше го и пиеше жадно.

Също така ги обвиниха, че по цяла седмица и в празнични дни играели на хазарт и повече им се мятали заровете, отколкото да съдят в съда. Оплакванията от тях били толкова много и подкрепени с доказателства и писма от абати и духовници, че като стигнали до Негово Величество, той веднага без никакво колебание заповядал да се махне цялата Кралска аудиенция и да ги накажат; на тяхно място да сложат други хора, които да бъдат учени, съзнателни и справедливи като съдници. Заповядал също да отидат в провинция Пануко и да видят колко хиляди роби са белязали; заминал самият Матиенсо по заповед на Негово Величество, тъй като се установи, че против стария оидор имало по-малко обвинения и че е бил по-добър съдия от останалите. Освен това бяха обявени за недействителни грамотите, които те издаваха за белязване на роби, и бе заповядано да се унищожат всички жезла, с които го вършеха, а също и повече да не се белязват роби. Заповядано беше също така да се направи преброяване

на робите в цяла Испания, за да не се продават, нито да се прехвърлят от една провинция в друга.

Негово Величество наредил всички владения и индианци, които Нуньо Гусман и останалите оидори бяха раздали на роднини и приближени, на приятели и на хора, които нямаха заслуги, веднага без бавене да им бъдат отнети и дадени на онези, които Негово Величество беше заповядал да ги притежават. По това имаше големи спорове и дебати; едни се представяха за конкистадори, без да са били, други за дългогодишни заселници и ако са ходили в къщата на президента и оидорите, то е било, за да им служат, да ги почетат и да изпълнят това, което те заповядвали в служба на Негово Величество; всеки защитаващо това, което най-добре отговаряше на интересите му. Работата стигна дотам, че на много малко хора бяха отнети дадените вече индианци.

Когато от Кастилия дойде новината, че ги махат всички от Кралската аудиенция, Нуньо де Гусман, Делгадильо и Матиенсо веднага се заеха да търсят пълномощници за Кастилия, за да докажат със свидетели, че са били много добри съдии и са изпълнявали заповедите на Негово Величество.

За избиране на хората, които да отидат с пълномощията да се застъпят за някои неща, необходими за града и за Нова Испания, както и за управлението ѝ, заповядаха в църквата да се съберем всички пълномощници, които имахме пълномощия от градовете и селищата и се намирахме по това време в Мексико; заедно с нас и някои конкистадори и други лични хора. Те смятаха с нашите гласове да изберат за пълномощник фактор Саласар, защото, както вече казах, макар Нуньо де Гусман, Матиенсо и Делгадильо да бяха направили някои безразсъдни неща, от друга страна, те бяха много добри към всички конкистадори и заселници, даваха ни индианци и с тази мисъл смятаха, че ще гласуваме за фактора, когото те искаха да изпратят от тяхно име.

Като се събрахме в главната църква, както ни беше заповядано, вдигна се такава глъч, суматоха и безредие от хора, които не бяха повикани, че на края те насила нахлуха в църквата, макар да им заповядахме да излязат навън, те нито излизаха, нито млъкваха; в крайна сметка не можахме да контролираме безредието.

Като видяхме това, ние излязохме от църквата и отидохме да кажем на президента и оидорите, че отлагаме гласуването за другия ден и да се съберем в къщата на самия президент, където се събираше Кралската аудиенция. След това ни се стори, че искат да изберат само техни приятели, и решихме да се избере един човек от страна на самите оидори и един от страна на Кортес.

Бяха определени Берналдино Васкес де Тапия от страна на Кортес, а от страна на оидорите — Антонио Карвахал, който бе един от капитаните на бригове; но на мен ми се стори, че и двамата са по-благосклонни към Нуньо де Гусман, отколкото към Кортес, и с право, защото оидорите ни облагодетелствуваха повече и изпълняваха донякъде това, което Негово Величество заповядваше, да ни се дадат индианци, а не като Кортес, който можеше да ни ги даде, докато управляваше; но тъй като ние испанците сме много верни, заради това, че той беше наш капитан, ние повече държахме за него, отколкото той за нас, защото той можеше да ни облагодетелствува, докато беше губернатор, а и Негово Величество беше заповядал същото.

След като бяха избрани споменатите от мен хора, възникнаха спорове за съдържанието на пълномощията; мнозина казваха на Кортес да не се връща в Нова Испания, тъй като, докато той е в града, винаги ще има недоволство и разпри и дори може да се стигне до бунт; всички пълномощници опровергавахме тези приказки и казвахме, че Кортес е много верен и предан служител на Негово Величество.

По това време от Кастилия дойде в Мексико дон Педро де Алварадо, губернатор на Гватемала, а също и аделантадо^[5] и командор на ордена „Сантяго“. Като научи какво искат да пишат президентът и оидорите, бе решено самият аделантадо, останалите пълномощници и някои конкистадори да пишем на Негово Величество за намеренията на Кралската аудиенция.

Споменатите пълномощници заминаха за Кастилия; членовете на Кралския съвет на Индиите разбрали, че всичко е насочено против Кортес, продиктувано от нечисти страсти, и нищо не пожелали да направят в полза на Нуньо де Гусман и останалите оидори, тъй като Негово Величество бил заповядал да ги свалят от постовете им, а освен това Кортес още се намирал в Кастилия и във всичко им противодействувал за запазване на честта и положението си; той се

готвел в скоро време да се върне в Нова Испания със сенъора маркизата и покъщнината си.

[1] Висши съдебни служители в аудиенциите на кралска Испания, които изслушвали и решавали съдебни дела и спорове. — Б.пр. ↑

[2] Търговски агент, занимаващ се с покупко-продажби. — Б.пр. ↑

[3] Нископробно злато. — Б.пр. ↑

[4] Пуснал се слух, че Кортес я удушил в леглото. ↑

[5] Генерал-капитан в новооткрити и завоювани земи. — Б.пр. ↑

ГЛАВА CLXVIII

КАК ДОН ЕРНАНДО КОРТЕС ДОЙДЕ ОТ ИСПАНИЯ С ТИТЛАТА МАРКИЗ ДЕЛ ВАЛЕ И ГЕНЕРАЛ-КАПИТАН НА НОВА ИСПАНИЯ И НА ЮЖНО МОРЕ

Кортес прекара много време в Кастилия^[1]; като се ожени и с титлата маркиз и генерал-капитан на Нова Испания и Южно море, той бил обхванат от голямо желание да се върне в Нова Испания и да влезе във владение на отредената му провинция. Натоварил на няколко кораба цялата си покъщнина и при хубаво време пристигнал във Веракрус. Там му било устроено тържествено посрещане.

При пристигането му в Мексико също го посрещаха, но не толкова празнично, както друг път. Тук той представи пълномощията си на маркиз и генерал-капитан на Нова Испания и Южно море и поиска от вицекраля и от Кралската аудиенция да му бъдат преброени васалите. Струва ми се, че това беше заповядано от Негово Величество, когато му дадоха титлата маркиз, понеже Кортес помолил Негово Величество да благоволи да му даде някои градове и селища с еди-колко си хиляди данъкоплатци. Пред Кралската аудиенция той настоя всяка къща да се брой за един данъкоплатец; ако когато бе поискал титлата маркиз, бе казал на Негово Величество, че иска това и това селище с жителите му, Негово Величество би му ги дал; той обаче смятал и бил уверен, че ще получи повече васали, отколкото иска, но се оказа тъкмо обратното. Така че не оставаше без съдебни разправии и по тази причина се скара с доктор Кесада, който отиде да му брой васалите, а и с вицекраля и Кралската аудиенция се стигнало до пререкания. От страна на Кралската аудиенция писаха на Негово Величество, за да им нареди по какъв начин да броят, и така преброяването на васалите беше отложено за няколко години^[2]; маркизът винаги вземаше данъците без точна сметка.

Да се върнем на думата си. След това Кортес замина за едно селище от своите владения, което се казваше Корнавака, заведе там маркизата и се установи завинаги; никога вече той не доведе жена си в Мексико. Освен това, както бе обещал на нашата господарка, пресветлата императрица доня Исабел, бог да я прости, а и с Кралския съвет на Индиите бе подписал договор, че ще изпрати армади да откриват земи в Южно море, той започна да прави кораби в пристанището на едно селище, което се казваше Теуантепеке, както и в Сакатула и Акапулко.

[1] Кортес отсъствувал от Нова Испания от 17 март 1528 г. до 15.VII.1530 г. ↑

[2] Този спор продължил до края на живота на Кортес. Втората Кралска аудиенция дошла в 1531 г., а в 1535 бил назначен вицецрал. ↑

ГЛАВА CLXIX

ЗА РАЗХОДИТЕ НА МАРКИЗА ДОН ЕРНАНДО КОРТЕС ПО ПОДГОТОВКАТА НА АРМАДИТЕ, КОИТО БЕ ИЗПРАТИЛ ДА ОТКРИВАТ НОВИ ЗЕМИ, И КАК В НИЩО НЯМАШЕ СПОЛУКА

Нужно е да се върна малко назад, за да се разбере това, което ще кажа сега. Още по времето, когато Маркос де Агилар управляваше Нова Испания, преди да замине за Кастилия, Кортес беше изпратил на път четири кораба, построени в провинция Сакатула, много добре снабдени с припаси и артилерия, с добри моряци и двеста и петдесет войници, както и с много дреболии и стоки от Кастилия; имали храна и сухари за една година. За генерал-капитан изпратил един идалго, който се казваше Алварадо де Саяведра Серон.

Техният курс бил към Молукските острови или Китай и то бе заповед на Негово Величество, който на 22 юни 1526 година писал на Кортес от Гранада. Кортес показва това писмо на мен и на другите конкистадори, които бяха с него, и затова го заявявам тук. Негово Величество заповядал също на Кортес и на капитаните, които изпратил, да потърсят една армада, тръгнала от Кастилия за Китай начело с капитан дон Гарсия де Лоайса, командор на Сан Хуан де Родас.

По времето, когато Саяведра се готвел за пътуването, на брега на Теуантепеке пристигнал един патаче^[1], който бил тръгнал от Кастилия с армадата на командора. Негов капитан бил Ортуньо де Ланго, родом от Португалете. От капитана и от кърмчиите Алваро Саяведра Серон се осведомил за всичко, което го интересувало, и дори взел със себе си един кърмчия и двама моряци, на които платил много добре, за да тръгнат с него.

След като били дадени обичайните напътствия и предупреждения, след като била отслужена литургия през декември 1527 или 1528 година^[2], корабите отплавали от пристанището Сигуатанехо в провинция Колима или Сакатула, не си спомням добре. Нашият господ бог ги насочил към Молукските и други острови; през какви мъки и страдания са минали и колцина са загинали в това пътешествие, аз не знам. Три години по-късно видях в Мексико един от моряците на Саяведра и той разказваше такива неща за тамошните градове и острови, че аз не преставах да се чудя. Това са островите, към които сега от Мексико изпращат кораби да ги откриват и да търгуват; чух също, че португалците, които владеели тези острови, заловили Саяведра или хората му, не съм сигурен, и ги отвели в Кастилия, и Негово Величество също узнал за това. Тъй като оттогава минаха много години, аз си спомням само това и че видях писмото, което Негово Величество беше изпратил на Кортес.

Искам да кажа сега как през май 1532 година, след като се върна от Кастилия, Кортес изпрати от Акапулко два кораба, много добре запасени с провизии, моряци, артилерия, стоки за размяна и осемдесет войници стрелци с арбалети и пушки. За генерал-капитан замина Диего Уртадо де Мендоса.

Още преди капитан Уртадо да навлезе навътре в морето и да започне да търси острови, мнозинството от хората на единия кораб се разбунтували. Те твърдели, че се били споразумели с капитана да им даде един кораб, за да се върнат в Нова Испания, но не е за вярване един капитан да се съгласи на такова нещо; те чисто и просто са завладели кораба. На връщане ги застигнала буря и ги изхвърлила на брега; с голяма мъка стигнали до Халиско и оттам новината долетя в Мексико и много огорчи Кортес. Диего де Уртадо продължил все край брега и повече не се чу и видя нито той, нито корабът му.

След тази загуба Кортес изпрати други два кораба, направени в Теуантепеке и добре запасени с хляб, месо и с всичко необходимо, с артилерия, добри моряци и седемдесет войници на борда. Генерал-капитан им беше един идалго, на име Диего Бесера де Мендоса. Капитан на другия кораб беше Ернандо де Грихалва, подчинен на Бесера, а главен кърмчия — един бискаец, голям космограф, на име Ортуньо Хименес.

Кортес заповяда на Бесера да издири Диего де Мендоса и ако не го намери, да навлезе колкото може по-навътре в морето да търси нови земи, защото се говореше за богати острови и бисери. Преди да тръгнат, в разговор с другите кърмчии Ордуньо Хименес им обещал да ги заведе в много богати земи и да ги направи всички много богати; неколцина му повярвали.

Още първата нощ след тръгването им от Теуантепеке излязъл лош вятър и разделил двата кораба и те повече не се събрали, въпреки че скоро след това времето се оправило; сигурно за да не бъде под командата на Бесера Ернандо де Грихалва се отделил с кораба си, защото Бесера беше много надменен и с тежък характер и завърши зле, както ще кажа по-нататък. Грихалва се отделил също и защото искал да се прочуе с откриването на някой остров; той навлязъл повече от двеста левги навътре в морето и открил един остров, който нарекъл Санто Томе; той бил ненаселен.

Да оставим Грихалва и да кажа какво се случило с Диего Бесера и кърмчията Ордуньо Хименес. По пътя те се скарали и тъй като повечето войници на кораба ненавиждали Бесера, Ордуньо се наговорил с други бискайци моряци да го нападнат някоя нощ и да го убият. Така и направили — нападнали го, като спял, и убили и него, и други войници и ако не се били намесили монасите францисканци, щяло да има още много жертви.

Кърмчията Хименес и другарите му завладели кораба и по молба на монасите те се насочили към Халиско, където оставили духовниците и ранените. След това Ордуньо Хименес отново отплавал и стигнал до един остров, който той нарекъл Санта Крус^[3]. Островът бил населен от диваци — индианци — и после казваха, че там имало бисери. Когато слезли на брега, местните жители ги нападнали и избили, останали живи само моряците на кораба. Те се върнали в Халиско и разказали за случилото се; уверявали, че земята е добра, гъсто населена и богата с бисери; новината скоро стигна и до Мексико.

Когато Кортес узна това, много се огорчи, но понеже беше твърд човек, не се отчайваше от такива превратности; той реши да не изпраща повече капитани, а сам да отплава. По това време беше изкарал от корабостроителницата три добри кораба в залива на Теуантепеке и когато казаха, че в земите, където убили Ордуньо Хименес, има бисери, пожела да иде и да засели там селище, още

повече че отдавна имаше намерение да тръгне да открива земи по Южното море.

Когато в Нова Испания се разнесе новината, че маркизът лично ще отплава, хората решиха, че става въпрос за големи богатства, и толкова много войници дойдоха да си предложат услугите, че се събраха към триста и двадесет души, от които тридесет и четирима с жените си.

Трите кораба били добре запасени с много сухари, месо, масло, вино и оцет, както и с още много, необходими за плаването неща. Кортес взел много предмети за размяна, трима ковачи с наковалните им, двама дърводелци с инструментите им, добри и опитни кърмчий и моряци. Заповядал, който иска да плава с него, да отиде направо в Теуантепеке, а той тръгнал с капитан Андрес де Тапия и някои други капитани и войници; взел и свещеници, и монаси, лекари, хирурзи и лекарства.

Тъй като се събрали много войници и конници, Кортес решил да вземе само толкова, колкото сметнал, че ще могат да поберат трите кораба до острова или залива, наречен Санта Крус. Щом стигнал там, това било през май 1535 година, веднага заповядал на корабите да се върнат да вземат и останалите войници, и конете и да ги доведат под командата на капитан Андрес де Тапия, който останал да чака. Натоварили хората и поели на път към Санта Крус, но излязла буря и ги изхвърлила в устието на една голяма река, която нарекли Сан Педро и Сан Пабло.

След като времето се оправило, продължили плаването си, но отново излязла буря, която разпръснала трите кораба; единият стигнал до Санта Крус, другият заседнал и се разбил близо до Халиско и войниците, много недоволни и разочаровани от пътя и трудностите, се върнаха в Нова Испания, а някои останали в Халиско; третият кораб стигнал до един залив, който нарекли Гуаябал, защото там имало много от плодовете, наречени гуаябас.

Месото и сухарът, и всички хранителни припаси се намирали в кораба, който се разбил до Халиско, и Кортес, и хората му били измъчвани от голям глад, защото местните жители не сеели царевица; те били диваци и ядели само плодове, риба и миди. От глад и болести умрели двадесет и трима души, а много други се поболели и проклинали Кортес и острова му, и залива, и откриването на тази земя.

Като видял това, Кортес решил лично да тръгне с кораба си заедно с петдесет войници, двама ковачи, дърводелци и трима калафатчии да търси останалите кораби, защото бил сигурен, че поради лошото време и ветровете сигурно са заседнали. Той намерил първо заседналия до Халиско кораб без никакви хора на него, а след това и другия близо до едни рифове. С голям труд успели да стегнат и калафатят корабите и трите се върнали в Санта Крус и донесли храна. Войниците яли толкова много месо, че половината от тях умрели, понеже били много изтощени от глад и стомасите им не издържали.

За да не гледа толкова беди, Кортес тръгнал да открива нови земи и тогава се натъкнали на залива на Калифорния. Маркизът бил вече много измъчен и желаел да се върне в Нова Испания, но от срам да не му кажат, че похарчил много злато, а не открил нови земи, че не му върви в нито едно начинание и заради проклятията на войниците не се върнал.

Маркизата, доня Хуана де Сунига, нямала никаква вест от него, освен че един от корабите му се разбил при Халиско, и била много отчаяна, мислела, че е загинал или се е загубил. Тя изпратила два кораба да го търсят, единият от които бил завърналият се в Нова Испания кораб с капитан Грихалва, а другият бил нов, построен в Теуантепеке; и двата били натоварени с храна. За капитан заминал някой си Ульоа; маркизата писала много нежно писмо на мъжа си, молейки го незабавно да се върне в Мексико у дома си, да отгледа децата си и да не насилва съдбата, а да се задоволи с героичните подвизи и слава, с които се е прочул навсякъде. Тя писала също и на преславния вицецрал дон Антонио де Мендоса много мило и любезно писмо, молейки го да се върне в Нова Испания.

Двата кораба стигнали без премеждия при Кортес; като видял писмата на вицецраля и молбите на жена си и децата си, той оставил за капитан на хората си Франсиско де Ульоа с всичките хранителни припаси и тръгнал обратно, слязъл в пристанището на Акапулко и с големи преходи стигнал в Корнавака за голяма радост на жена си. Всички жители на Мексико и конкистадорите се зарадваха на завръщането му, а също и вицецралят, и Кралската аудиенция, защото се носеше слух, че касиците в Нова Испания искат да се разбунтуват, виждайки, че Кортес го няма.

Освен това скоро се прибраха и останалите войници и капитани, които беше оставил в залива, наречен Калифорния. Не си спомням как стана завръщането им, дали те сами дойдоха или вицекралят и Кралската аудиенция им дадоха разрешение.

След като си почина няколко месеца, Кортес изпрати нови два кораба, много добре запасени с хляб и месо, с шестдесет войници и добри кърмчий; за капитан пак замина Франсиско де Ульоа. Тези кораби бяха изпратени от Кортес по изрично настояване на Кралската аудиенция в Мексико в изпълнение на договора с Кралския съвет.

Тръгнаха от пристанището на Нативидад през юни на 1530 и не си спомням коя година^[4]. Кортес заповядал на капитана да плава покрай брега, да проучат Калифорния и да потърсят капитан Уртадо. Плаването продължи — отиване и връщане — седем месеца и знам, че не извършили нищо, което заслужава да се опише; върнаха се в Халиско.

Няколко дни след завръщането им един войник причакал Ульоа и го намушкал с меч а си и той умря.

Така завършиха пътешествията и откритията на нови земи на маркиза; много пъти чух да казва, че изхарчил триста хиляди златни песос за армадите. Той реши отново да отиде в Кастилия по преброяването на васалите му. И ако помислим, ще видим, че след завоюването на Нова Испания той нямаше сполука в нищо.

[1] Старинен малък боен кораб за свръзка и брегова охрана. — Б.пр. ↑

[2] Годианата е 1527. ↑

[3] Полуостров Долна Калифорния. ↑

[4] 1539 г. ↑

ГЛАВА CLXX

КАКВО НАПРАВИ МАРКИЗ ДЕЛ ВАЛЕ СЛЕД ПРИСТИГАНЕТО СИ В КАСТИЛИЯ

Маркизът заповяда да приготвят кораби и припаси, за да отиде в Кастилия да измоли от Негово Величество да му платят поне част от тристате хиляди златни песос, които похарчил за армадите; освен това имаше за разрешаване един спор с Нуньо де Гусман по преброяването на васалите му.

Кортес пожела да тръгна с него, тъй като в двореца съм щял да измоля по-лесно селища пред господата от Кралския съвет на Индиите, отколкото пред Кралската аудиенция в Мексико, аз се качих на един кораб и тръгнах за Кастилия, а маркизът дойде чак след два месеца, защото не бил събрал всичкото злато, което искал да занесе. Това беше през 1540 година, тъй като си спомням, че предишната година се бе поминала пресветлата императрица, нашата господарка доня Исабел, бог да я прости; цяла Нова Испания и всички конкистадори бяха много опечалени. Като общински съветник в Гуасакуалко и един от най-старите конкистадори аз сложих траур и така тръгнах за Кастилия. С него се явих и в двореца. По това време в двореца пристигна от Перу и Ернандо Писаро, и той в траур, заедно с повече от четиридесет души, които водеше със себе си; пак тогава дойде и Кортес, също в траур, заедно със своите слуги.

Като научиха, че приближава Мадрид, господата от Кралския съвет на Индиите изпратиха да го посрещнат и го настаниха в двореца на командора Хуан де Кастиля. Когато той отиваше в Кралския съвет на Индиите, винаги излизаше един оидор до вратата и го придружаваше до подиума, където седяха президентът дон отец Гарсия де Лоайса, кардинал на Сигуенса, и оидорите; те се посместваха, слагаха още един стол за Кортес и го изслушваха.

Оттогава той повече не се върна в Нова Испания, защото по онова време му направиха разследване и Негово Величество не пожела

да му даде разрешение да се върне, макар и да изпрати да се застъпят адмирала на Кастилия, херцог де Бехар, главния командор на Леон, а също и сенъора доня Мария де Мендоса; Негово Величество не промени решението си и дори заповяда да го задържат, докато приключи разследването, а те го протакаха без край и в Кралския съвет на Индиите му отговаряха, че не могат да му дадат разрешение, докато Негово Величество не се върне от Фландрия, където беше отишъл да накаже Ганте.

По същото това време заповядаха и Гусман да напусне земите си и да бъде винаги в двореца; осъдиха го да плати и известна сума в златни песос, без да му отнемат владението в Халиско; той и слугите му също носеха траур. Като ни гледаха така облечени и маркиз Кортес, и Писаро, и Нуньо де Гусман, и всички останали, които бяхме дошли от Нова Испания и от Перу по различни дела, в двореца остроумно ни нарекоха траурните индиански перулерос^[1].

Да се върнем към нашия разказ; по това време заповядаха да затворят Ернандо Писаро в Мота де Медина. След това аз се върнах в Нова Испания и научих, че преди няколко месеца в провинциите на Халиско се разбунтували индианците от Ночистлан и вицекралят изпратил няколко капитани с хората си да ги усмирят и някой си Оняте. Индианците водили големи битки с испанците, изпратени от Мексико. Те ги обкръжили и испанците потърсили помощ от генерал-капитан дон Педро де Алварадо, който по това време се намирал в пристанището Пурификасион с една голяма армада, която приготвял за Китай; той тръгнал да помогне на испанците с много войници, обаче няколко дни по-късно един кон паднал и го прегазил; така загинал Педро де Алварадо.

Негово Величество се върна в Кастилия и започна да готви голяма армада против Алжир; с нея замина и маркиз дел Вале, като взе със себе си и най-големия си син и наследник; взе също и дон Мартин Кортес, който му се роди от доня Марина; придружаваха го и голям брой оръженосци и слуги; той тръгна с една добра галера заедно с дон Енрике Енрикес.

Волята божия била да излезе силна буря, която унищожила голяма част от кралската армада; претърпяла корабокрушение и галерата на Кортес; с голям риск за живота си се спасили и той, и децата му, и останалите благородници. В бъркотията, която настъпва в

такива моменти, слугите на Кортес видели как завързал в едни кърпи към ръката си няколко от най-скъпоценните си камъни, които носел като голям господар, но в бързината и блъсканицата при напускането на галерата изгубил всички скъпоценности и камъни, които носел; те стрували много златни песос.

В голямата буря загинали много благородници и войници. Капитаните и маршалите от кралския военен съвет посъветвали Негово Величество незабавно да вдигне лагера срещу Алжир и да тръгне по суша през Бухия, тъй като бурята била по воля божия и повече нищо не можело да се направи. На този съвет не извикали Кортес да си каже мнението; като узнал за взетото решение, той заявил, че ако Негово Величество благоволи, той смята, че с божия помощ може да се превземе Алжир с останалите войници. По този повод казал и много похвали за своите капитани и другари, с които завладял Мексико; че били хора издръжливи на глад и лишения, че където и да ги призовял, вършел с тях геройски подвизи, дори ранените и болните не престанали да се бият и да превземат градове и крепости, макар и с опасност за живота си.

Много благородници чули хвалбите му и казали на Негово Величество, че смятат за голям пропуск, дето не го повикали на военния съвет; други благородници заявили, че не го били поканили, защото знаели, че маркизът щял да бъде на противното мнение; пък и лошото време не позволявало да се викат много съветници; важно било Негово Величество и останалата армада да се спаси, защото се намирали в голяма опасност; с течение на времето, с божия помощ, пак щели да обсадят Алжир; така заминали за Бухия.

Да оставим сега това и да кажа как се върнаха в Кастилия от този изморителен поход; маркизът беше много изтощен и разбит от пътуването, пък и му беше дотегнало да стои в двореца в Кастилия и имаше много голямо желание да се върне в Нова Испания; по това време беше изпратил да доведат от Мексико голямата му дъщеря доня Мария Кортес, която беше сватосал за дон Алваро Перес Осорио, син на маркиз де Асторга и негов наследник; беше обещал към сто хиляди златни дуката за сватбата и още много други скъпоценности, та отиде да я посрещне в Севиля.

Тази женитба се развали, както казваха, по вина на дон Алваро Перес Осорио и маркизът беше много разгневен от това, хвана го

треска и беше на косъм от смъртта; понеже болестта му се влошаваше, реши да се махне от Севиля, където ходеха много хора на посещение и му досаждаха с разговорите си, и замина за Кастилеха де ла Куеста, за да прочисти душата си и да направи завещанието си; след като стори това и взе светото причастие, нашият господ бог Исус Христос го освободи от този страдалчески живот на втори декември 1547 година.

Тленните му останки бяха погребани с голяма тържественост и много свещеници в параклиса на херцозите Медина Сидония; в процесията вървяха много благородници от Севиля; по-късно костите му бяха донесени в Нова Испания и погребани в Куйуакан или в Тескуко — това не знам със сигурност, — защото така беше писал в завещанието си.

Искам да кажа и за възрастта му; аз вече споменах, че тръгнахме с Кортес от Куба за Нова Испания през хиляда петстотин и деветнадесета година, тогава той беше на тридесет и четири години и двадесет и осем живя след това, така че умря на шестдесет и две^[2].

Законните дъщери и синове на Кортес бяха дон Мартин Кортес, който сега е маркиз, доня Мария Кортес, която, както казах, щеше да се омъжва за дон Алваро Перес Осорио, но работата се развали и тя се омъжи за граф де Луна де Леон, доня Хуана, която се омъжи за дон Ернандо Енрикес, наследник на маркиза на Тарифа, и доня Каталина, която умря неомъжена. Доня Леонор Кортес се омъжи за Хуан де Толоса, един много богат бискаец, който имаше към сто хиляди песос и няколко мини; баща ѝ беше много недоволен от тази женитба, когато се върна в Нова Испания.

Кортес остави и двама извънбрачни синове, които се казваха дон Мартин Кортес, командор на Сантяго, роден от преводачката доня Марина, и дон Луис Кортес, който също беше командор на Сантяго, роден от една сеньора, на име Ермосиля. Имаше и три дъщери: от една индианка в Куба, наречена доня Писаро, и от две мексиканки; едната от тези дъщери се беше родила уродлива; знам, че и двете имаха добра зестра, защото още от малки им даде индианци от селищата Чинанта.

Не знам какво е било завещанието му, но като го познавам какъв мъдър човек беше, сигурно го е направил много умно и е облекчил съвестта си. Заповяда да построят една болница и едно училище в Мексико; заповяда също в Куйуакан, на две левги от Мексико, да направят женски манастир и да пренесат тленните му останки в Нова

Испания. Той остави добри доходи за изпълнение на завещанието и на даренията, които бяха много и щедри, както се полага за добър християнин; за да избягна многословието и защото не си спомням добре, няма да ги описвам тук.

Гербът му беше на безстрашен и смел човек и отговаряше на героичните му дела, девизът му беше изписан на латински и понеже аз не знам този език, не го казвам тук. На герба му бяха изобразени седем кралски глави, завързани с верига; както разбрах и видях това бяха Монтесума, великият господар на Мексико; Какамацин, племенник на Монтесума и велик господар на Тескуко; Кoadлавака, господар на Ицтапалапа и други селища; господарят на Такуба; господарят на Куйуакан; друг един велик касик, господар на две провинции, наречени Тулапа, близо до Маталсинго, последният крал беше Гуатемус, който води война с нас и защитава великия град Мексико и неговите провинции.

Ще мина по-нататък и ще кажа какъв беше самият Кортес. Той беше доста висок на ръст, добре развит и як, лицето му беше с пепеляв цвят, не много весело, ако беше малко по-издължено, щеше да има похубав вид. В очите, в погледа имаше нещо същевременно приветливо и строго. Брадата му беше доста черна, малка и рядка, косата му беше като брадата. Гърдите и гърбът му бяха широки, беше сух, без корем, малко кривокрак; иначе бе с добре сложени крака. Кортес яздеше добре и владееше всички оръжия както на пехотата, така и на конницата, въртеше ги много добре и най-важното — с голям кураж и дух.

Чух да казват, че като младеж на остров Еспаньола доста харесвал жените; и няколко пъти се бил със смели и ловки мъже и винаги излизал победител. Под долната устна имаше белег от нож, който при внимателно вглеждане се забелязваше, макар той да го прикриваше с брадата.

И във външния му вид, и в приказките и разговорите, и в начина, по който се хранеше, и в облеклото личеше, че е голям господар. Дрехите, които носеше, бяха според времето и обичая, но беше привърженик на коприните, дамаските, сукната — обличаше се просто и много чисто; също така не носеше големи вериги от злато, а само една малка верижка с много майсторска изработка и един медальон с образа на света Богородица с младенеца на ръце, и един надпис на

латински, а на обратната му страна — свети Йоан Кръстител с друг надпис. Носеше един много скъп пръстен с диамант, а на шапките си, които по това време се правеха от кадифе, имаше един медал с надпис и някакъв образ, който вече не си спомням какъв беше; по-късно започна да носи шапка от сукно без медал.

Като голям господар той имаше прислуга, двама маестресалас^[3] и икономи и много пажове и обслужването в дома му беше много изискано, имаше големи сервизи от злато и сребро. Обядваше добре и пиеше по една голяма чаша вино, разрежено с вода, около един куартильо^[4], не пропускаше и вечерята, не беше капризен, не се увличаше по деликатеси и скъпи ястия, освен когато се налагаше.

Държеше се много приветливо с всичките си капитани и войници, особено които бяхме тръгнали с него още от остров Куба. Знаеше латински и чух да казват, че бил бакалавър по право; когато разговаряше с учени хора, които знаеха латински, той също им отговаряше на този език. Беше малко нещо поет, съчиняваше куплети и много добре умееше да води разговор.

Сутрин се молеше в определени часове и със смирение слушаше литургията. Почиташе като своя закрилница дева Мария, света Богородица, която всеки верующ християнин трябва да почита; също така и сан Педро, Сантяго и свети Йоан Кръстител, и даваше милостиня. Като полагаше клетва, казваше: „Кълна се в съвестта си“, а като се разгневеше на някой от нашите войници: „Зло да ви стигне!“ Когато беше много ядосан, му се издуваше една вена на шията и една на челото; понякога, когато беше особено разгневен, издаваше стон към небето, но никога не ругаеше с мръсни или обидни думи капитаните и войниците, много се владееше, въпреки че имаше много непочтителни войници, които му говореха неприлични думи; той не им отвърщаше с обиди, дори и да заслужаваха това. Най-много да им каже: „Млъкнете!“ — или: „Вървете, вървете с бога и отсега нататък внимавайте какво говорите, защото ще ви струва скъпо.“

Беше много упорит, особено във военните работи, не вземаше от дума и не се вслушваше в ничий съвет, колкото и да го убеждавахме, че решението му не е добро. Когато Кристобал де Олид се разбунтува с армадата и тръгнахме за Игерас, аз многократно му казах да минем през планините, но той настояваше, че по брега е по-добре и сгреша;

ако бяхме минали през планините, навред живееха индианци и нямаше да гладуваме.

Да оставим това и да кажа, че веднага щом стигнахме с армадата във Виля Рика и започнахме да правим крепостта, Кортес пръв започна да копае основите и да изхвърля пръстта; във всичките битки влизаше наравно с нас. Не искам да описвам всичките подвизи и геройства на нашия маркиз дон Ернандо Кортес, защото те бяха толкова много, че разказът ми няма да има край; ще кажа пак за характера му, че беше много пристрастен към играта на карти и на зарове и когато играеше, ставаше много забавен и казваше някои хапливи остроумия, каквито обикновено си разменят играчите. Прекалено обичаше жените, но бе много ревнив към своите. Беше много придирчив и дори нощем обикаляше да проверява постове и влизаше в колибите и помещенията на нашите войници и ако завареше някого със свалена броня или без алпаргатас, винаги му се скарваше и казваше, че на разпасаната овца и вълната ѝ пречи.

Когато тръгнахме за Игерас, видях, че се бе променил и беше добил привички, каквито нямаше в предишните войни: След като се наобядваше, ако не легнеше да поспи малко, го заболяваше стомахът и затова, макар и на път, след като се нахранеше, му постилаха един килим, който носеха за тази цел, или някой плащ и колкото и да печеше слънцето, първо поспиваше малко и после тръгвахме. Също така по време на войните за завладяването на Нова Испания беше сух и слаб, а като се върнахме от Игерас, напълня много и пусна голям корем; освен това започна да си боядисва брадата, която побеляваше. Искам да кажа и това, че докато беше в Нова Испания, се славеше с щедростта си, а след като се върна от първото си пътуване до Кастилия и особено след второто през 1540 година, всички го смятаха за скъперник и дори един негов слуга заведе дело срещу него, защото не му плащал.

Ако човек се вгледа по-добре, това си имаше оправдание, защото след завладяването на Нова Испания Кортес постоянно имаше мъчнотии и пръсна много пари за корабите, които изпрати да откриват нови земи.

Той не сполучи и с плаването си до Калифорния, нито в похода към Игерас; струва ми се, че сега и неговият син, дон Мартин Кортес, въпреки че е господар с голяма рента, също пострада от нещастieto,

което говорят, че сполетяло и него, и братята му.^[5] Бог да му е на помощ на маркиз дон Ернандо Кортес и да прости греховете му. Сигурен съм, че съм пропуснал много от качества на този смел човек; каквото си спомних, това написах.

[1] Така наричали испанците, забогатели в Новия свят. — Б.пр. ↑

[2] Сметката на Бернал Диас е точна. Кортес е роден през 1485 г.

↑

[3] Слуга, който представя и разпределя ястията в господарския дом. — Б.пр. ↑

[4] Мярка за течности, равна на половин литър. — Б.пр. ↑

[5] Бернал Диас има пред вид неуспелия бунт през 1566 г., в който били замесени и синовете на Кортес. ↑

ГЛАВА CLXXI

КАК НИЕ ПРЕМАХНАХМЕ

ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЯТА И ДРУГИТЕ

СКВЕРНИ НЕЩА, КОИТО ВЪРШЕХА

ИНДИАНЦИТЕ ОТ НОВА ИСПАНИЯ, И ИМ

НАЛОЖИХМЕ НАШАТА СВЯТА ВЯРА

Няма да е зле да разкажа за добрините, които извършихме с нашите забележителни завоевания в служба на бога и на Негово Величество, макар те да струваха живота на повечето ми другари, тъй като малцина останахме живи; убитите ги принасяха в жертва на мексиканските идоли.

Искам да кажа за жертвоприношенията, които видяхме в завладенията от нас земи и провинциите: всяка година само в Мексико и в някои съседни на него селища от езерото според сметката, направена от монаси францисканци, принасяха в жертва към две хиляди възрастни и деца. Като прибавим към тази сметка и другите провинции, сигурно ще излязат много повече.

Имаха още безброй други лоши жертвоприношения; аз тук ще кажа само за тези, които видях и за които си спомням. Имаха обичай да правят жертвоприношения на чела, уши, езици, устни, гърди, ръце, хълбоци и срамни части.

Храмовете, които те наричат ку, бяха безчет и аз ги проклинам; струва ми се, че както във всеки град на Кастилия има църкви, енории, отшелнически килии и параклиси, така бе и с техните ку. Освен тези светилища, пълни с дяволски идоли и образи, всеки индианец и индианка имаха по два олтара до мястото, където спяха, и при вратата; на тях имаше сандъчета, пълни с големи и малки идоли, с камъчета и кремъци, с книжки от хартия, направена от кората на дърветата; те я наричат аматл и на нея отбелязват времето и станалите неща.

Освен това повечето от тях бяха сометикос^[1], особено тези, които живеяха по крайбрежието и в горещите земи; до такава степен, че много момчета ходеха облечени в женски дрехи да печелят от този дяволски и отвратителен занаят. Ядяха човешко месо, както ние ядем говеждо; във всички селища имаха клетки, направени от дебели дървета, в които уговяваха много мъже и жени, а също и деца, след което ги колежа и изязждаха. Също така колежа и изязждаха пленените във войните между провинциите и градовете. Имаше и голямо кръвосмешение между синове и майки, между братя и сестри, между чичовци и племенници. Да не говорим за пианството и за мръсотиите, които вършеха, като се напиеха. Имаха колкото си искаха жени и други пороци и безсрамия.

Ние, истинските конкистадори, които оцеляхме след толкова войни, битки и смъртни опасности, с божия помощ премахнахме всички тези пороци и им показахме как да живеят угодно на бога и според светото учение. Истина е, че две години по-късно в Нова Испания дойдоха и няколко добри францискански монаси, които дадоха много добър пример; а четири години по-късно пристигнаха монаси от ордена на Санто Доминго, които изкорениха злото и с тяхна помощ светото учение даде много плодове; но което си е право, след бога ние, истинските конкистадори, които ги открихме и завладяхме, първи премахнахме идолите и още отначало им обяснихме светото учение и най-напред на нас се пада наградата и заслугата за това, защото, когато началото е добро, и краят е достоен за похвала. От това любознателните читатели могат да видят на каква чистота, християнство и справедливост ги научихме в Нова Испания.

След като бяха премахнати идолопоклонничеството и всички пороци, със светата помощ на господата бога и с щастието и светите християнски добродетели на христоролюбивия император дон Карлос, вечна му памет, и на нашия пречестит и непобедим крал и господар на Испания дон Фелипе, негов обичен и любим син, да му даде бог дълъг живот и да се множат кралствата му, бяха покръстени всички жители на завоюваните земи — и мъже, и жени, и родените след това деца. Преди душите им пропаднаха в ада, а сега, понеже има много благочестиви монаси от ордените на сан Франциско и на Санто Доминго и от други ордени, те ходят по селищата да проповядват и кръщават новородените, както повелява нашата света църква в Рим.

Благодарение на проповедите светото евангелие е много добре посято в сърцата им и те се изповядват всяка година, а някои, които имат повече знания за нашата свята вяра, се причестяват.

Църквите им са с богато украсени олтари и имат всичко необходимо за служба на бога: кръстове, свещници, потири и блюда, големи и малки, всичко това — от сребро и кадилниците — също. Всички богати селища имат мантии, епитрахили: те са от кадифе, дамаска, атлаз и тафта, с различни цветове и украшения, с извезани от злато и коприна кръстове по ръкавите и с кръстове от атлаз за умрелите.

Камбаните са според селището. Срещат се църковни хорове с добре хармониращи гласове: сопрано, контраалти и басы. В някои селища има орган, а в останалите — флейти, чиримиас^[2], тромбони, дулсайнас^[3]; а високи и ниски тръби в Гватемала има повече, отколкото в моята земя, Стара Кастилия; на човек му се искаше да благодари на бога, като гледа как местните жители помагат в светата служба, особено когато служеха францисканци или доминиканци.

И мъжете, и жените, и децата знаят всички свети молитви на своя език; също така имат добрия обичай, когато минават край някой свят олтар или кръст, да навеждат смирено глава, да коленичат и да казват „Отче наш“ — тази молитва я научиха от нас — конкистадорите, — а пред светите олтари и кръстове палят свещи. Освен това ги научихме да почитат и да се подчиняват на духовниците и свещениците и когато те отиват в селищата им, да излизат да ги посрещат със запалени свещи, да бият камбаните и добре да ги гощават. След време, когато видяха алчността на някои от тях и безчинствата, които вършеха, бедните индианци не ги искаха за пастори, но каквото и да казваха на прелата, той не им обръщаше внимание.

Освен тези добри обичаи те имат и други, също тъй свети и благочестиви; в деня на светото причастие или на света Богородица и на други празници, на които ние устройваме процесии, населението на цялата околност на град Гватемала излиза с кръстове и запалени восьчни свещи; носят на рамене носилки с фигурата на светеца или светицата, закрилници на селището им, много богато украсени, и пеят псалми и молитви, свирят със своите флейти и свирки, а в неделя и на Великден правят приношение.

Да минем по-нататък и да разкажа как повечето местни индианци добре научиха нашите занаяти от Кастилия, имат си работилници и си вадят хляба с това. Златарите им са изключителни майстори и на кованото злато и сребро, и на лятото; големи майстори са и каменоделците и художниците. Каменоделците правят много изкусни работи с фините си длета, дялат камъни и вътре в тях правят фигури, които изобразяват светите страдания на нашия бог, изкупител и спасител Исус Христос; ако не бях ги видял, нямаше да повярвам, че са ги изработили индианци; имаше и трима мексикански майстори, които се казваха Андрес де Акино, Хуан де ла Крус и Креспильо.

Освен това повечето синове на първенци обикновено бяха грамотни и се учеха много добре, можеха да станат свещеници, ако не им беше забранил това Светият синод, свикан от многоуважавания епископ на Мексико^[4]; знаеха да четат и пишат и съчиняваха книги с песнопения. Имаше тъкачи на атлаз и тафта, на сукно, на наметала и одеяла, имаше даракчии, тепавичари и плетачи като в Сеговия^[5] и Куенка^[6]; имаше шапкари и сапунджии. Само два занаята не можаха да усвоят, макар и да се опитваха — да правят стъкло и лекарства; обаче аз смятам индианците за много способни и сигурно и това ще усвоят много добре, защото някои от тях са хирурзи и билкари, други са много ловки в ръцете и правят кукли.

Те са били по природа добри земеделци още преди нашето идване в Нова Испания, а сега отглеждат всякакви животни, волове, орат земята, сеят жито, торят го и го прибират, продават го и правят хляб и сухари; засадили са в земите си всички дървета и плодове, които са пренесени от Испания; тъй като прасковите не са добри за здравето, а бананите хвърлят голяма сянка, те ги изсичат и засаждат дюли, ябълки и круши, които много ценят.

Да минем по-нататък и да кажа за правосъдието, което ги научихме да опазват и изпълняват. Индианците всяка година избират своите кметове и съветници, писари и пристави, бирници и икономи и имат общини, където се събират два дни в седмицата, поставят портиери и съдят за дългове и други престъпления, осъждат провинилите се на бой с бич и други наказания, а при убийство или други жестокости предават престъпника на губернаторите, ако няма Кралска аудиенция. Както са ми казвали добре осведомени хора, в Тласкала, Тескуко, Чолула, Уешосинго, Тепеака и други големи

градове, когато индианците свикват съвет, пред кметовете вървят телохранители с позлатени боздугани, както излизат вицецралете на Нова Испания. Те съдят правдиво като нас и се стремят да научат добре законите на кралството, по които издават присъди.

Освен това повечето касици са богати и имат коне с добра сбруя и седла; те се разхождат по градовете, селищата и родните си места и водят свои индианци и пажове, които ги придружават; дори в някои селища правят конни състезания и рицарски двубои, като например в деня на светото причастие, на свети Хуан, на Сантяго, на света Богородица или на светеца закрилник на селището. Много от тях се борят с бикове, дори и да са много свирепи. Например в Чиапа дори и индианците, които не са касици, имат коне и дори хергелета от кобили и катъри, с които пренасят дърва и царевица, за да ги продадат на пазара, и много от тях са мулетари, също като в Кастилия. С една дума, отлично владеят всички занаяти, дори знаят да тъкат килими.

[1] Хомосексуалисти. ↑

[2] Духов инструмент, подобен на кавал. — Б.пр. ↑

[3] Духов инструмент, подобен на чиримиас. — Б.пр. ↑

[4] Бернал Диас има пред вид консилиума от 1555 г., който забранява ръкополагането на метиси, индианци и негри. ↑

[5] Град в Испания, административен център на едноименна провинция в Стара Кастилия. — Б.р. ↑

[6] Град в Нова Кастилия. — Б.р. ↑

ГЛАВА CLXXII

ЗА ДРУГИ НЕЩА И ПОЛЗИ, КОИТО ПРОИЗТИЧАТ ОТ НАШИТЕ КОНКИСТИ И СТРАДАНИЯ

Ще кажа сега за златото, среброто, скъпоценните камъни и многото други богатства, та чак до говеждите кожи, които всяка година се изпращат от Нова Испания на нашия крал и господар в Кастилия, — както неговата полагаема се кралска петинка, така и много други подаръци, които му изпратихме, откакто завладяхме тези земи, без да броим големите богатства, които пренасят търговци и пътници. След като мъдрият цар Соломон заповядал да направят светия храм в Ерусалим със златото и среброто, което му носели от островите Тарсис, Офир и Саба, в никое друго старо писание не се казва за повече злато, сребро и богатства от тези, които всеки ден тръгват от Нова Испания за Кастилия; заявявам това, защото, както е известно, Перу, от което бяха получени безброй хиляди златни и сребърни песос, беше открито и завладяно едва десет години след завоюването на Нова Испания.

Ние още от самото начало започнахме да изпращаме подаръци на Негово Величество; по тази и други причини, които ще назова, аз слагам Нова Испания на първо място, защото знаем какво се случи в Перу, там капитаните, губернаторите и войниците са в непрекъснати граждански войни, има много кървави разпри и смъртни наказания на непокорни войници, които не са били предани на нашия крал и господар, както и голямо изстребление на местните жители. В Нова Испания винаги сме били и ще бъдем коленопреклонни пред нашия крал и господар и винаги ще залагаме живота и имота си в служба на Негово Величество.

Освен това нека любознателните читатели сами да видят колко градове и селища са заселени от испанци; те са толкова много, че дори

не знам имената на всички и така ще си останат неспоменати; забележете колко епископи има — те са десет, без архиепископа на прочутия град Мексико; има три Кралски аудиенции^[1]; погледнете светите църкви, катедрали и манастири, където има доминиканци, францисканци, августинци и други монаси; вижте болниците, вижте светата църква „Нуестра Сеньора де ла Гуадалупе“, която се намира в Тепеакиля и светите чудеса, които е правила и прави всеки ден тамошната света Богородица, да благодарим на бога и на неговата благословена майка и да ги възхвалим, заедно ни помогнаха да завладеем тези земи, в които сега има толкова християни.

В Мексико има Универсален колеж^[2], където се изучават граматика, теология, реторика, логика, философия и други изкуства и науки, има печатници и майстори печатари на книги — както на латински, така и на испански; там се дипломират лиценциати и доктори; мога да изброя още много големи неща и богатства като сребърните мини, на които нашата Кастилия дължи процъфтяването си и уважението, с което се ползува.

Стига съм говорил за богатства, които са умножени от нашите героични конкисти, ако мъдрите и любознателни читатели прочетат тази история от начало до край, те ще се убедят, че в никакви писания на света не е имало хора, които да са завладели повече кралства и господарства от нас, истинските конкистадори, и сред тези смели конкистадори, мои другари, мен ме смятат за най-стария от всички. Отново повтарям, аз съм най-старият конкистадор и винаги съм служил като добър войник на Негово Величество; и с мъка на сърцето ще кажа, че съм беден и стар, имам дъщеря за задомяване и синове с бради, и други по-малки, а не мога да отида в Кастилия да изложа пред Негово Величество колко неща съм извършил в изпълнение на дълга си към него, а също и да го моля да ми окаже благоволения, които много съм заслужил.

Да оставя сега тези приказки, защото ако продължа, ще си навлека омразата на завистниците; добрата и прочута Фама^[3], която звучи в света на нашите големи, добри и благородни заслуги към бога, Негово Величество и християнството, иска да има справедливост и право, да ни се дадат по-добри ренти и да бъдем предпочитани пред онези, които не са участвували в конкистите. Тя пита също къде ни са палатите и къщите, къде ни са гербовете, с които да се отличаваме от

останалите, увековечени ли са нашите героични дела така, както в Кастилия се знаят подвизите на рицарите, служили в миналото на кралете, защото нашите подвизи не са по-малки от техните и могат да се причислят към най-прочутите на всички времена. Фама пита също така за конкистадорите, оцелели в битките, и за мъртвите: къде са гробовете им и какви гербове има на тях.

На тези неща може да ѝ се отговори с пълно право: „О, прекрасна и прочута Фама, добрите и праведните те възхваляват, а лошите и завистливите не искат и да чуят твоето име, за да не прославиш нас и нашите героични дела! Известявам ти, господарке, че от петстотин и петдесетте войници, които тръгнахме с Кортес от Куба, до 1568 година, когато написах тази история, останаха живи само петима, всички останали загинаха в миналите битки и бяха принесени в жертва на идолите, а другите измряха от естествена смърт. Грбове на принесените в жертва са стомасите на индианците, които изядоха краката и ръцете им, а вътрешностите им бяха хвърлени на лъвовете и тигрите, на змиите и ястребите. Ако питате мен, техните имена трябва да бъдат написани със златни букви, защото умряха от много жестока смърт в служба на бога и на Негово Величество и за да дадат светлина на тези, които живеяха в мрак, а също и за да се сдобият с богатства, които всички ние търсим“.

[1] В Мексико, Нова Галисия и Гватемала. ↑

[2] Университетът в Мексико, основан през 1551 год. ↑

[3] Богиня на славата, пратеница на Юпитер, създадена от Геа. — Б.пр. ↑

Издание:

Автор: Бернал Диас дел Кастильо

Заглавие: Истинската история за завоюването на Нова Испания

Преводач: Евтим Станков

Година на превод: 1979

Език, от който е преведено: Испански

Издател: Книгоиздателство „Георги Бакалов“

Град на издателя: Варна

Година на издаване: 1979

Тип: Мемоари/Спомени

Националност: Испанска

Печатница: ДП „Стоян Добрев-Странджата“ — Варна

Излязла от печат: 30.I.1979 г.

Редактор: Димитричка Железарова

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Рецензент: Румен Стоянов

Художник: Димитър Трайчев

Коректор: Жулиета Койчева, Елена Върбанова, Мария Филипова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2804>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.